

ANITA NAIR

*Cele nouă chipuri
ale inimii*

„Un amestec exotic irezistibil:
poveste de dragoste, elemente mistice
și valori culturale.” - *AvantGarde*

Ajuns în sudul Indiei, în Kerala, pentru a-l cunoaște pe Koman, unchiul Radhei și faimos dansator katbakalt, autorul de romane de călătorie Christopher Stewart pătrunde într-o lume magică a măștilor și a emoțiilor bine strunite. De la prima lor întâlnire, Radha și unchiul ei sunt atrași de tânărul enigmatic ce poartă cu el un violoncel și vrea mereu să afle câte ceva despre trecut. În afara triunghiului rămâne Shyam, soțul Radhei, care nu poate decât să

asiste neputincios cum aceasta îl îmbrățișează pe Chris cu o pasiune pe care el nu a putut niciodată să i-o stârnească.

Un tur de forță literar

SEMNAT DE UNA DINTRE CELE MAI FASCINANTE SCRITOARE ALE INDIEI

„Cu o infuzie amețitoare de misticism hindus și impregnată de emoții vulcanice, curajoasa poveste a unei iubiri interzise plasată în India contemporană oglindește strălucirea și maiestatea vechiului dans tradițional indian kathakali... Furtunoasă și exotică, această saga cu o țesătură complicată ce împletește culturi și generații diferite freamătă de pasiune și dorință.”- Booklist

„... o intrigă sofisticată ce îmbină mitul, istoria, sentimentele într-un amestec dulce ca nectarul unui fruct exotic și complicată precum comportamentul uman... O lectură ce are toate recomandările!” - Library Journal Review

„Un talent remarcabil!” - The Washington Post

Anita Nair este o bine cunoscută și îndrăgită scriitoare anglo-indiană, născută la Mundakottakurissi, lângă Shoranur, în statul Kerala. Pe lângă romane, cu care a repurtat succese internaționale, fiind apreciate deopotrivă de cititori și de critica literară, a mai scris poezie, literatură pentru copii și de călătorie. Prima sa carte, o colecție de povestiri intitulată *Satyr of the Subway* (1997), a fost compusă pe când era director de creație la o agenție de publicitate din Bangalore și i-a adus o bursă la Virginia Center for Creative Arts. Au urmat *The Better Man* (2000) și *Ladies Coupe* (2001), traduse în peste douăzeci de limbi, cea de a doua fiind considerată una dintre primele cinci cărți ale anului 2002 în India. Cel mai recent roman al Anitei Nair este *Lessons in Forgetting* (2010), o sensibilă explorare a ceea ce înseamnă datorie și trădare și delicata frumusețe a celei de-a doua șanse, și s-a bucurat de o largă și entuziastă apreciere.

Romanul *Cele nouă chipuri ale inimii* (*Mistress*, 2005), devenit bestseller internațional, a fost finalist la premiul PEN/Beyond Margins pe anul 2007 în SUA, la Libera- turpreis (2007) în Germania și nominalizat la Orange Prize în Marea Britanie în 2008, fiind și el publicat în douăzeci de țări.

ANITA NAIR
*Cele noua chipuri ale
inimii*

Traducere din limba engleză și note de Ioana Jelea

GRUPUL
LEDA EDITORIAL
CORINT

Redactor: Mirella Acsente Tehnoredactare computerizată: Olimpia Bolozan

Anita Nair, *Mistress* Copyright © 2008 by Anita Nair All rights reserved.

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate Editurii LED A, imprint al GRUPULUI EDITORIAL CORINT

IZBN 978-973-102-318-2

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României NAIR, ANITA

Cele nouă chipuri ale inimii / Anita Nair; trad.: Ioana Jelea.

— București: Leda, 2011 IZBN 978-973-102-318-2

I. Jelea, Ioana (trad.)

Pentru toți unchii din familia mea:

Mani cel din Mundakotukurussi, în Kerala, și Mani cel din New York. Și în memoria lui Sethumadhavan, a lui Rajan, a lui Sreedharan și a lui V Ramachandran.

MULȚUMIRI

Pe parcursul scrierii acestei cărți, am primit un ajutor și sprijin susținut de la:

Institutul Kalamandalam din Kerala, unde mi s-a permis să mă înscriu ca student temporar.

K. Gopalakrishnan, profesor asistent *kathakali*, la Kalamandalam, în Kerala, care m-a condus pe cărările și prin hățșurile *kathakali*-ului

pentru a mă face să înțeleg nenumăratele dimensiuni ale acestei forme de artă. Ceea ce *Aashaan* mi-a oferit cu generozitate, în afară de acest punct de vedere academic, a fost experiența sa prețioasă, înțelegerea și amintirile sale și, mai presus de toate, definiția dată de un cunoscător artistului *kathakali*. Îi sunt profund recunoscătoare pentru că mi-a insuflat curajul de a încerca să scriu despre *kathakali*. Fără el, această carte ar fi rămas la stadiul unei simple idei.

Nalini Suryawanshi, care m-a dus într-un tur al zonei sudice extreme din Tamil Nadu și mi-a călăuzit imaginația către tărâmurile pe care altfel nu aș fi ajuns; tatăl ei, regretatul dr. Thomas Gyanamuthu, care mi-a împărtășit din experiența sa de medic în Thoothukudi, din anii treizeci.

Dr. P.K. Sunil, care a cercetat în detaliu toate subiectele despre care l-am întrebat și care mi-a oferit puncte de plecare pentru cartea mea.

Patrick Wilson și Enrique Murillo, care și-au răscolit amintirile despre Londra sfârșitului anilor șaiszeci și a începutului anilor șaptezeci și care mi le-au pus la dispoziție ca sursă de inspirație.

Babu Nainan, care mi-a dăruit o Biblie; Ashish Khokar și Dominic Vityalos, care mi-au trimis exact cărțile despre *kathakali* de care am avut nevoie și în momentul când am avut nevoie, lucru care a contat cu adevărat.

Kalamandalam Vasu Pisharody și Kaladharan, care și-au rupt din timp pentru a-mi răspunde la fiecare întrebare cu răbdare și, uneori, ușor amuzați.

Laura Susijn, agent literar, pentru că m-a încurajat în mod activ și m-a susținut permanent.

Karthika V.K., pentru că este editorul ideal: a citit și m-a ajutat să îmbunătățesc tot ce am scris.

Jayanth Kodkani, Rebecca Carter și Enrique Murillo, primii mei cititori, care mi-au alungat îndoielile și i-au dat un impuls cărții.

Dimpy și Suresh Menon, ale căror dragoste și prietenie mi-au fost de un foarte mare ajutor, pentru că m-au atras în cercul lor și mi-au ridicat moralul atunci când era la pământ.

Waseem Khan, cu aparatul lui de filmat, și Gita Krishnan- kutty, cu traducerile ei lămuritoare, pentru că m-au ajutat atât de prompt și cu atât de mult entuziasm.

În nenumărate feluri, mi-au fost alături:

Anand, Sumentha și Franklin Bell, Francesca Diano, Amy Eshoo, Achuthan Kudallur, Carmen Lavin, Prasanna, Rajeswari Amma, Rajini, Bala Sethi, Jayapriya Vasudevan și Vishwas.

Părinții mei, Soumini și Bhaskaran, care m-au sprijinit întotdeauna în tot ceea ce am făcut.

Unni, care acceptă, cu răbdare, că arta e o stăpână pizmașă.

Sugar – umbra mea, cel care-mi încălzește picioarele și care-mi este mentor într-ale iubirii.

Și Maitreya – care mi-a stat alături și e cel mai bun prieten al meu, pentru că m-a făcut să văd totul în perspectivă.

Nu înțelegi că-n artă nu există persoana întâi?

— Oscar Wilde

PROLOG

De unde să încep?

Chipul. Da, să începem cu chipul pe care se citește calea inimii. Cu chipul tălmăcim gândurile într-o limbă fără sunete. Ești uimit? Cum se poate să existe o limbă fără sunete, întrebă tu. Nu nega. Citesc întrebarea în privirea ta.

Îmi dau seama că știi foarte puține despre lumea aceasta în care te voi conduce. Îți înțeleg teama că n-o vei putea înțelege. Dar vreau să știi că aș lua-o ca pe un eșec personal dacă n-aș reuși să-ți transmit măcar o parte din dragostea pe care o am pentru arta mea. Când voi termina, cred că vei simți exact ceea ce simt și eu. Sau aproape ceea ce simt și eu.

Ai încredere. Asta e tot ce-ți cer. Ai încredere și ascultă-mă. Și bizuiește-te pe mintea ta. Nu lăsa pe nimeni altcineva să hotărască ce poți și ce nu poți înțelege. Poți cuprinde cu mintea toate acestea și chiar mai mult, crede-mă.

Uită-te la mine. Privește-mi chipul. Chipul gol, despuat de culoare și machiaj, strălucire și podoabe. Ce avem aici? Fruntea, sprâncenele, nările, gura, bărbia și treizeci și doi de mușchi ai feței. Acestea sunt uneltele noastre și cu ele vorn croi limba fără sunete. *Navarasele*¹: dragoste, dispreț, amărăciune, furie, curaj, teamă, dezgust, mirare, pace.

În dans, ca și în viață, n-avem nevoie de mai mult de nouă feluri în care să ne exprimăm. Le poți numi cele nouă chipuri ale inimii. Cu timpul, fiecare avea să-și amintească episodul în felul lui. Dar imaginea aceluși moment de grație nu avea să pălească până la sfârșitul vieții lor. Lumina care sălta vioaie pe scările de aluminiu, cu haloul alb ce-o însoțea și briza care se răcorise deasupra bălților presărate pe albia râului. Chris în așteptare, o insulă de nemișcare pe peronul aglomerat.

Stătea acolo, fără să vadă privirile curioase, picii care îl înconjurau, cu foamea în priviri și mâinile întinse, negustorii ambulanți care îl îmbiau să le încerce mărfurile. Stătea locului și nici prin gând nu-i trecea că bloca drumul către scară, făcându-i pe oameni să mormăie și să bombăne, împiedicându-se de bagajele

---

¹ Cele nouă emoții, în sanscrită. O *rasa*, termen care, în traducere literală, înseamnă „esență”, reprezintă o stare mentală fundamentală, sentimentul primordial pe care o operă de artă îl trezește în privitorul, cititorul sau spectatorul său.

lui.

Chris privea în jur, cu fuioare de lumină prinse în păr și trupul înclinat ușor într-o parte sub greutatea unui obiect care semăna cu cutia unei viori uriașe. Gura lui, cu buzele strânse, se subțiasse într-o altă linie înclinată, care părea că o cumpănește pe cea a trupului.

S-au oprit o clipă, privindu-l. Apoi el și-a ridicat privirea și i-a zărit chiar când au poposit în capul scărilor. Un bărbat în vârstă, o femeie tânără și un bărbat nu prea tânăr. Ezitanți, nesiguri, tăind calea luminii și punând piedică fluviului de pași.

Tăișul liniei buzelor străinului s-a îndulcit într-o curbă, un gest de o bucurie atât de vădită și atât de neatins de ceea ce avea să urmeze încât fiecare dintre cei patru s-a simțit ca și cum sufletul i-ar fi fost înfiorat de fluturarea blândă și diafană a unei aripi. O mângâiere fugară și încântătoare, după care au tânjit în chiar clipa în care s-a sfârșit.

Acesta a fost momentul de grație.

Apoi, vrând parcă să preia controlul, tânăra a făcut un pas înainte.

— Bună ziua! Tu trebuie să fii Christopher Stewart, a zis ea. Eu sunt Radha. Bine ai venit!

I-a întins mâna lui Chris tocmai când acesta își împreuna mâinile pentru un *namaste*, cum citise în ghidul său de călătorie că trebuie să facă atunci când salută o femeie în India.

Tânăra a lăsat mâna în jos, ca după o muștrare. El s-a întins după mâna ei, parcă cerând iertare. Cu aceste gesturi și obiceiuri bâjbâite și un început stângaci, Chris și-a făcut intrarea pe noul tărâm.

— Bună, sunt Chris. Îmi pare bine să te cunosc, Ra-dha.

I-a pronunțat numele cu delicatețe, stăruind asupra silabelor, imprimându-și-le în memorie, savurând fiecare grup de sunete.

Radha s-a înfiorat. Pronunțat așa, Ra-dha era ca atingerea unui fulg la rădăcina șirei spinării. Ca să rupă vraja, s-a întors către bărbatul nu foarte tânăr.

— El e Shyam, a zis ea.

Bărbatul cel nu foarte tânăr s-a luminat la față și a întins mâna.

— Sham, i-a pronunțat Chris numele cu o voce chinuită, simțindu-se de parcă și-ar fi vârat mâna într-o menghină.

Ce fel de nume mai era și acela? Și, dacă tot veni vorba, ce fel de creatură era aceasta, s-a întrebat el, în timp ce-și retrăgea degetele din strânsoarea mâinii celui alt. Cu palmele la spate, a început să-și strângă și să-și relaxeze încet degetele, pe care aproape că nu le mai simțea.

Fără să bage de seamă stânjeneala lui Chris, bărbatul cel nu

foarte tânăr l-a corectat:

— Sham, nu mă cheamă Sham². E S-h-y-a-m.

Dar Chris făcuse deja un pas către bărbatul în vârstă.

— Și dumneavoastră, domnule, pronunță el rar.

I se spusese că bătrânul știe un pic de engleză.

— Dumneavoastră trebuie să fiți domnul Koman.

Bătrânul a înclinat capul în semn de salut. Chris a zâmbit, șovăitor. În cele câteva zile de când ajunsese în India mai întâlnise acest salut și încă nu putea să-și dea seama dacă era semn de încuviințare sau nu.

Radha s-a apropiat de bătrân.

— Unchiule, a spus ea. Acesta este Christopher Stewart.

Chris a vorbit încet, neștiind cât avea să înțeleagă bătrânul.

— Prietenul dumneavoastră, Philip Read, mi-a povestit o grămadă de lucruri despre dumneavoastră. Este o onoare pentru mine să vă cunosc.

Bătrânul i-a prins palmele într-ale lui și a zâmbit. Chris a simțit cum căldura acelor ochi îi pătrunde în suflet. Și-a plimbat privirea pe chipul bătrânului, cercetând, pe furiș, fiecare trăsătură, în căutarea unei linii sau a unei arcuiri care să-i fie cunoscută. Un evantai de linii subțiri marca pielea încrețită de la coada ochilor umbriți de sprâncene stufoase. Pielea netedă care-i acoperea pomeții proeminenți îi dădea un aer aproape tineresc. Când i-a zărit gropița din bărbie, Chris a simțit că ia foc pe dinăuntru. Privirile i s-au odihnit pe mâinile lor împreunate.

Bună ziua, a dat să spună, fără a scoate un sunet. Bună ziua, bătrâne de peste mări și țări. Bună ziua, tu, cel care mi-ai putea fi tată. Bună ziua, bună ziua, bună ziua...

CARTEA ÎNTÂI

Kandaalethrayum kowtbukamunditbine, pandu Kandilla jnan evam vidham kettumilla

Cât de plăcut privirii e,

Nemaivăzut și nemaiauzit.

— *Nalacharitam* Ziua întâi Unnayi Warriar

SRINGAARAM

ubire. Să începem cu *sringaaram*.

O știm, oare, sub alte nume?

Sau o recunoaștem după privirea care învăluie, boltirea sprâncenelor, arcuirea delicată a buzelor, răsuflarea gonită de la spate de pârjolul care cuprinde fiecare fibră a ființei?

Pârjolul acesta care mistuie orice alt gând are mai multe nume. Plăcere, dorință, patimă... l-am botezat în atâtea feluri. Asta e firea

---

²În limba engleză, *sham* înseamnă om fals, prefăcut, impostor.

omului. Să-i numească pe toți și pe toate, să categorisească și să împartă. Pentru că doar atunci reușim să măsurăm puterea acestei nevoi de a cunoaște, de a cuceri, de a cuprinde această plăsmuire minunată, această ființă care umple fiecare clipă de un dor ciudat și neînțeles.

Privește în jur și spune-mi: ce altceva e iubirea?

Poate fi ea luna aceasta?

August.

Flori peste tot. Balsam și hibiscus. Flori-trâmbițe galbene lângă micuțele și delicatele *ari-poo*³ în tufișuri. Gălbenele, crizanteme, nenumărate nuanțe care dau formă dorințelor noastre. Lăstărișul e des. Șerpii se târăsc pe pământul năpădit de ierburi. Aceasta este o lună neîmblânzită, sălbatică și încăpățânată. Ploaia și soarele se revarsă deopotrivă.

Câmpurile golite de rod privesc către ceruri, pustii și neajutorate: trecutul și viitorul. Prezentul e rodul auriu și bogat de acasă, din *manja*-urile⁴ înconjurată de pereți de lemn. Iubirea e a prezentului. Toate celelalte sunt amintiri și speranțe.

S4ni/Ui' 'c'ya/i/v

Nu sunt fructe. Nici alune caju, nici fructe de jacquier⁵, mango sau de palmier. Poate doar vreun ananas, într-un colț abandonat al grădinii, cuibărit între frunze-săbii de un verde cenușiu. Aceasta este luna orezului. Boabe care poartă dulceața belșugului. Așa se simte *sringaaram*-ul.

Luna aprinde văzduhul. Se aud cântăreții nopții: greieri cu clopoței de malacca⁶ înșirați pe aripi, broscoiul care a înghițit o zbârânăitoare, buha fluierătoare, foșnetul frunzelor de palmieri, vântul printre copaci.

În timpul zilei, cântă în înaltul văzduhului ciocârlanul moțat. El e *vanampaadP*. De la porțile Raiului, un sol al necunoscutului, care mângâie sufletul, sporind dorința, dând nevoilor învelișul cuvintelor...

Dragostea pentru necunoscut. Și acesta este un chip al *sringaaram*-ului.

Radha

Suim scările, doi câte doi. Chris cu violoncelul lui; Unchiul și cu mine; Shyam și hamalul din gară, cu cămașă roșie, încărcat cu

---

³Plantă cu flori mici și viu colorate, dispuse în inflorescențe globulare, care face parte din genul *Lantana*.

⁴*Manjafā*) este denumirea tradițională, în Punjabi, dată unui pat cu cadru de lemn și platband de frânghii împletite, folosit ca atare, fără saltea.

⁵Jacquierul (*Artocarpus heterophyllus*) este o specie de arbore din familia *Moraceae*, întâlnit în Asia de Sud și Sud-Est. Fructul de jacquier — cel mai mare fruct comestibil din lume — are rareori mai puțin de 25 cm în diametru și seamănă cu un pepene, iar gustul lui amintește de ananas, deși pulpa este mai puțin aromată și mai uscată.

⁶Lemn de rattan folosit pentru confecționarea bastoanelor și a umbrelor.

bagaje.

Chris se oprește în capătul scărilor și apoi se îndreaptă spre gardul de protecție.

Dincolo de șine este malul râului. Sau ce a mai rămas din el. Cea mai mare parte a nisipului a fost luat cu căruțele și folosit la construirea caselor. Când se umflă din cauza ploii musonice, apele râului pătrund în casele înșirate pe mal. Cu toate acestea, Nila este, în cea mai mare parte a timpului, un râu-fantomă, care există numai în amintirile celor care l-au văzut în plină forță, rapid și întunecat și luând pe sus tot ce îndrăznește să-i stea în cale.

Chris se oprește și trage aer adânc în piept. Încerc să văd locurile prin ochii lui: cursul lucitor al apei, nenumăratele băltoace presărate de-a lungul albiei, egretele pescuind, vârfurile copacilor și ierburile înalte care cresc de-a lungul malului, ciufulite de briză, dealurile din depărtare și cerul senin, și mă cuprinde teama. Deja, în cele câteva minute în care i-am stat în preajmă, toate lucrurile familiare se văd într-o lumină nouă.

Îl privesc. Cu fiecare clipă, un gând prinde rădăcini și mai adânc în mintea mea: ce bărbat frumos.

Nu pentru că are părul de culoarea lemnului de trandafir – castaniu-închis, cu tente roșietice – și nici pentru că are ochii verzi ca iazul împrejmuț din stațiune. Nici pentru că are pielea de un auriu pal. Ci pentru că și-a pieptănat părul într-un anumit fel, pe spate: așezat cuminte până la jumătate și apoi revărsându-se într-un șuvoi de bucle dezordonate. Pentru că e vânjos și are degete lungi, semn al unei înclinații naturale către leneveală. Pentru că are pielea încrețită în jurul ochilor și zâmbetul ce se așterne în voie frânge liniile simetrice ale chipului său. Pentru că are buze moi, încadrate de o barbă abia mijită. Pentru că pare să lase ordinea și haosul să coexiste, fără a încerca să le separe. Pare că nu-i pasă câtuși de puțin ce cred oamenii despre el.

Îl văd pe Chris cum se întoarce către Unchiul, ca să-i vorbească.

— Philip mi-a povestit despre acest loc. Mi-a spus să mă așez aici, lângă cel de-al patrulea stâlp de pe pod, și că ceea ce am să văd o să mă facă să nu mai vreau să plec vreodată.

Unchiul se duce lângă Chris.

Când își împreunaseră mâinile, la baza scării, se așternuse un moment de tăcere, în care răsunaseră cuvinte secrete pe care și le-au spus într-o limbă pe care nici eu, nici nimeni altcineva nu o mai auzise. Dar Shyam, pe care Chris l-a botezat Sham, a rupt vraja aceluși moment cu nepăsarea care-i stă în fire.

— Ce este acesta? a întrebat el, arătând spre instrumentul pe

care Chris îl căra în spate. Strămoșul unei viori?

— Nu cred că e o vioară, am încercat eu să-l întrerup pe Shyam înainte să se facă de râs. Am văzut așa ceva în filme și la câteva concerte. Cu toate astea, nu-mi amintesc cum se numește, m-am grăbit să adaug.

Era un violoncel sau un bas dublu? Nu eram sigură.

Chris și-a retras mâinile dintr-ale Unchiului și a intrat în vorbă cu ușurința celui care pătrunde într-o încăpere cunoscută.

— Acesta este un violoncel, a spus el, râzând.

— Un ce? a întrebat Shyam. Violoncel, ziceți? S-a întors către mine, ca să mă prind în gluma lui. Când ajungem în stațiune, o să vă arăt violoncelele noastre, a spus el, făcând cu ochiul, șmecherește, fără să se ascundă.

Chris părea nedumerit. S-a uitat la mine, sperând să înțeleagă ceva de pe chipul meu. Cum să-i spun că Shyam vorbea despre dulapurile termice în care țineam mâncarea caldă la bufetul din stațiune? Aș fi redus măreția acestui instrument la un fleac. M-am întors cu spatele, jenată. Nu era doar un Sham soțul meu, ci un sălbatic necioplit.

Acum se îndreaptă spre locul unde Unchiul și Chris stau, admirând priveliștea, și spune:

— Păcat că nu se vede stațiunea de aici. Nu v-ați plictisit să vă tot uitați la astea? Vă garantez că-n stațiune chiar aveți ce vedea. Dar, mai înainte, am ceva să vă arăt. Veniți cu mine.

Cei doi abia se dezlipesc din loc și, cu o înfățișare care, în cazul lui Chris, vădea resemnarea, iar în cel al Unchiului suferință îndurată cu răbdare, îl urmează pe Shyam. Acesta îi conduce spre o placă galbenă atârnată pe o parte a scării.

— Asta da priveliște de care să nu te mai sature! spune el, dând un bobârnac unei frunze uscate agățate de rama plăcuței. „Casa de pe Nila”, citește el, „o stațiune în care vă sunt îndeplinite toate dorințele și chiar mai mult. Căsuțe și camere cu sau fără aer condiționat. Restaurante cu specific divers și cu specialități gastronomice Kerala⁷. Masaje ayurvedice și extravagante culturale. Dacă veniți pentru afaceri sau de plăcere, la Casa de pe Nila știm de ce aveți nevoie mai bine ca oricine.”

Face o pauză. Apoi, privindu-l cu seriozitate pe Chris, spune:

— De aici sper eu să nu mai vrei să pleci. De fapt...

Nu mai pot înghiți prostiile astea publicitare despre Casa de pe

---

⁷În malayalam, Keralam; stat din sud-vestul Indiei. Se învecinează la nord cu Karnataka, iar la sud și est cu Tamil Nadu; în vest are ieșire la Marea Arabiei. Capitala statului este la Thiruvananthapuram, iar principala limbă vorbită aici este malayalam.

Nilă. Îi fac semn cu capul hamalului și începem să coborâm de cealaltă parte a peronului, acolo unde este parcată mașina.

— Cine e? Întrebă hamalul. A venit să studieze *kathakali*?

Mohammed, hamalul, face parte din decorul gării Shoranur, la fel de mult ca Bufetul Non-Vegetarian și chioșcul de ziare SLV. Mohammed ne cară bagajele de când lumea. Face parte din ritualul fiecărei călătorii. Când eram copil, Mohammed ne lua bagajele, aducea pachetele cu *biryani*⁸ și apoi mergea cu mine la chioșcul de ziare să-mi cumpăr o revistă cu benzi desenate. Mai târziu, când am crescut și plecam în Bangalore, la facultate, îmi păzea bagajele cât timp mergeam să-mi cumpăr singură revista.

Acum, călătoresc foarte puțin și vin la gară rar. Dar Mohammed mă zărise când am intrat și se repezise către mine, să care bagajele de colo-colo, ca de obicei.

— Nu, nu, zic eu. Gândindu-mă cum ar fi fost să vină Chris aici pentru *kathakali*, abia m-am abținut să nu zâmbesc. E scriitor. A venit să-l vadă pe Unchiul. Și va sta la hotel.

Cuvântul „stațiune” nu-și are loc în vocabularul lui Mohammed.

— Ce e chestia aia pe care o cară în spate? Întrebă el, arătând spre violoncel.

— E un instrument muzical.

— Cum cântă la el? Știți cumva? Îl ține pe masă sau îl sprijină de un perete?

Îmi dau seama că violoncelul o să dea naștere la multe discuții.

Am zâmbit și, ca să-l tachinez, i-am zis:

— Cred că-l ține între picioare.

Mohammed roșește și-și ferește privirea.

— Uite, Mohammed, zic eu, punându-i câteva bancnote în palmă. Să ai de un ceai.

Mohammed pune banii în buzunar, cu grijă. Își drege glasul și se uită la câțiva pași în față. Știm amândoi pentru ce sunt banii.

— A, uite-i, spune Shyam, deschizând ușa mașinii. Băiete, pune bagajele înăuntru, poruncește el. Cât face? Întrebă apoi, scoțându-și portofelul.

Mohammed își coboară, până la o lungime cuviincioasă, poalele / «gz-ului»⁹, pe care le ridicase când cărase bagajele. Apoi își încrucișează picioarele, în semn de supunere, și se scarpină în cap, vrând parcă să spună că nu are habar.

— Atunci atât îți ajunge, spune Shyam, scoțând două bancnote

---

⁸Mâncare pe bază de ^{मूंग} «munga»

⁹*Lungi-și* este o piesă vestimentară asemănătoare cu o fustă până la glezne, purtată atât de bărbați cât și de femei în țările din sud-estul Asiei. Acesta este format dintr-o singură bucată de material, lungă de cel puțin un metru și jumătate, care este purtată fie înnodată într-o parte, fie înfășurată în jurul corpului prin suprapunerea lateralelor și fixarea lor în față, la brâu.

de zece rupii.

o Frațiune de secundă, Mohammed mă privește în ochi. Cele douăzeci de rupii pe care i le dădusem mai devreme erau o parte din plata convenită, dăruită în avans.

Mohammed schițează un zâmbet chinuit. Strânge din buze, în semn de dispreț, iar eu mă fac mică de rușine. Mângâie bancnotele cu degetele și mi-e teamă să nu spună ceva sarcastic. Dar se abține și, ca și cum ar fi fost bancnote de cinci sute de rupii, împătorește banii cu mare grijă, îi vâra în buzunarul cămășii și o pornește înapoi spre gară.

Chris se uită la mașină și spune:

— Cum încăpem toți?

Shyam mângâie capota mașinii.

— Acesta, prietene, spune el, este un Ambassador. Prima mașină produsă în India.

Strâng din dinți, ca să nu las să se vadă ceea ce simțeam. Când Shyam a înființat Casa de pe Nila, toți cei care erau angajați acolo și chiar și eu, stăpâna casei, deși doar cu numele, am primit o foaie cu toate lucrurile pe care trebuia să le știm. Toate *n'ua' oh/ip/u/vi a/te/ hvim/ll* lucrurile despre care ar fi putut întreba un turist străin: *Ayurveda*¹, *katbakalP*, *kalaripayattu*², bucătăria din Kerala⁴, *Thrissur Pooram*⁵, țigla de Mangalore⁶, și Ambassador, deși mașina este produsă în Bengalul de Vest.

1Sistem de medicină tradițională indiană, inspirat de textele vedice, ale cărui principii stau la baza unor forme de medicină alternativă (în sanscrită, „știința vieții”).

2*Kathakali* este una dintre cele mai vechi forme de teatru-dans din lume. Își are originile în sud-estul Indiei, mai precis în statul Kerala. *Kathakali* este o reprezentație de grup, în care dansatorii joacă diferite roluri în piese tradiționale bazate pe teme din mitologia hindusă, în special din *Ramayana* și *Mahâbhârata*. Unul dintre cele mai interesante aspecte ale teatrului *kathakali* este codul complex de culori folosit în machiajul personajelor. Pe chipul personajelor masculine nobile, cum ar fi regii virtuoși sau eroul divin Rama, domină culoarea verde. Personajele de viță nobilă, dar care au o latură malefică, de exemplu regele Ravana, sunt machiate tot cu verde, dar se diferențiază prin petele roșii din obraji. De asemenea, personajele foarte furioase sau de o răutate extremă sunt machiate mai ales cu roșu și poartă o barbă roșie și lungă. Locuitorii pădurilor au machiaje pe bază de negru, iar femeile și asceții au chipuri lucioase și în tonuri de galben. Tehnica *kathakali* reprezintă un limbaj al gesturilor extrem de dezvoltat, prin care artistul poate reda fraze și chiar povești întregi. Mișcările corpului și jocul picioarelor sunt extrem de riguroase. Pentru a se putea specializa în arta *kathakali*, dansatorii parcurg lungi perioade de antrenament și masaj special. Spectacolul tradițional *kathakali* începe seara, continuă toată noaptea și atinge apogeul la răsărit, când Binele învinge, în cele din urmă, Răul.

3*Kalaripayattu* este o artă marțială dravidiană, originară din Kerala. *Kalaripayattu* presupune patru etape succesive de antrenament: *Meipayatt* (exerciții de control asupra corpului), *Koltari* (tehnica luptei cu arme din lemn), *Ankathari* (tehnica luptei cu arme de metal) și *Verumkaiprayogam* (tehnica luptei cu mâinile goale).

4Bucătăria din Kerala reprezintă un amestec de feluri de mâncare adaptate gusturilor locale. Abundența nucilor de cocos din regiune face ca laptele de cocos și cocosul ras să fie folosite pe scară largă, alături de diferite tipuri de curry. În această regiune sunt la mare căutare felurile de mâncare pe bază de pește și fructe de mare. Orezul este cultivat pe suprafețe întinse și se poate spune că, alături de tapioca, acesta este principalul ingredient cu conținut ridicat de amidon folosit în bucătăria din Kerala. Regiunea Kerala are o tradiție îndelungată în exportul de mirodenii și, prin urmare, acestea joacă un rol important în regimul gastronomic al zonei (piper negru, cardamon, usturoi, ghimbir și scorțișoară).

5*Pooram* desemnează, în malayalam, un festival al templelor care are loc în Kerala, în

aprilie sau mai. În timpul festivalului ies din temple elefanți purtând podoabe bogate, precum și statuete reprezentând diferitele zeități patron, care, se spune, vin astfel să se întâlnească. *Thrissur Pooram* este cel mai mare și mai plin de culoare astfel de festival și are loc în templul Vadakkunnathan din districtul Thrissur. Procesiunea de elefanți este principala atracție a festivalului.

6 Industria țiglei de Mangalore începe în 1860, prin introducerea procedurii de fabricare a acesteia de către un misionar german. Țigla de Mangalore era singura acceptată pentru acoperirea construcțiilor de stat în perioada Imperiului Britanic și a ajuns să fie o emblemă a peisajului urban din Mangalore.

Shyam face o pauză. Vrea să descriu eu caracteristicile mașinii. Mă fac că nu înțeleg. Oftează și începe:

— Ambassador, după cum vă spuneam, a fost prima mașină produsă în India. Se alimentează cu motorină, ceea ce duce la un nivel extrem de scăzut al costurilor de operare. Benzina costă foarte mult în India. Mașina aceasta are un rezervor cu o capacitate de patruzeci și doi de litri. Un plin costă 42 de dolari americani. Pentru voi, nu e mult, dar aici atât câștigă un muncitor într-o lună. Ambassadorul are un demaraj la rece ușor și cilindri de frână de 9 1/8 inci în diametru, pentru o frânare eficientă.

Simulează cu mâinile mișcarea frânelor.

Mai are trei rânduri și termină. Grăbește-te, aș vrea să-i spun. Puțin îi pasă lui Chris dacă mașina are o cutie de viteze în cinci trepte și o suspensie frontală independentă.

— Suspensia e cea care face din Amby, cum o alintăm noi, mașina perfectă pentru drumurile din India. Aș putea să-mi iau o mașină japoneză sau coreeană, ba poate chiar un Ford, dar în zece ani, când Amby a mea va merge bine mersi, mașinile astea noi vor fi niște rable.

Chris își șterge fruntea și întreabă:

— Dar cum încăpem toți?

Unchiul, care n-a scos niciun cuvânt de ceva vreme, îi face semn unui conducător de motorică.

— Eu merg cu el, spune Chris. S-a rezolvat, nu?

Deschide ușa din spate a mașinii și așază cu grijă violoncelul pe banchetă.

Shyam nu spune nimic. Știu că nu-i convine. Mai erau atâtea lucruri pe care plănuise să i le spună lui Chris.

Unchiul se întoarce către mine și spune:

— Vorn ajunge în stațiune înaintea voastră. Unde îl duc?

— Căsuța numărul 12, zic eu. Dar, mai întâi, te rog condu-l la restaurant, pentru micul dejun. Ne vedem acolo.

Știu că Shyam vrea să-i dea lui Chris cea mai bună căsuță, cea mai apropiată de râu și mai îndepărtată de clădirea principală. Shyam speră că în cartea de călătorii pe care o scrie Chris va exista și o descriere scilipitoare a Casei de pe Nila.

Mergem spre stațiune cu mașina, în care Shyam și cu mine stăm înghesuiți lângă șofer, pe scaunul din față.

În spate stă violoncelul, pasager de împrumut, străin, rece și distant, care răscolește în mine o mare parte din ceea ce m-am străduit să nu mai simt vreodată.

Mă uit la Shyam. E chipeș. Are pielea deschisă la culoare și netedă; deși se bărbiește în fiecare dimineață, cam spre începutul după-amiezii apare pe chipul lui o umbră albăstruie, semn al bărbii pe care o strunește fără milă. Liniile feței lui sunt curate și bine definite; corpul drept și suplu; părul, negru ca noaptea, bogat și pieptănat îngrijit. Arată ca un star de cinema care vorbește mala-yalam¹⁰. Un erou din filmele de acțiune. Shyam știe că e privit de alte femei. Că trezește interesul și, poate, chiar dorința. Eu, însă, nu simt nimic față de el, poate doar o enervare devenită obicei.

Îmi dau seama că lui Shyam nu-i convine cum a decurs dimineața și, dintr-odată, mi se face milă de el.

Călătoria cu mașina înapoi în stațiune este, de obicei, unul dintre momentele pe care le așteaptă cu nerăbdare. Am lua-o la vale pe drumul principal, apoi Shyam ar arăta cu degetul spre un grup de coșuri înalte de lângă râu și ar spune:

— Clădirea aceea era a familiei Radhei pe vremuri. Cea mai veche fabrică de gresie din regiune... Acesta, ar spune el, arătând către o clădire modernă, cu trei etaje, a fost odată un cinematograf. Cinematograful cu sonor Murugan. A fost al bunicului Radhei. Acum câțiva ani, a ars până în temelii și în locul lui a răsărit clădirea asta.

Și tot așa înainte. Un centru comercial. O moară de orez. Un șir de case. O plantație de arbori de cauciuc. O livadă de mango. Un rând de cocotieri... lucruri care sunt sau au fost, odată, ale familiei mele.

Apoi i-ar veni rândul. Acesta era momentul pe care-l aștepta, când avea să poată să-și arate șirul de achiziții, culminând cu Casa de pe Nila. Iar uneori, cu mine. Încep să cred că eu n-am fost o afacere prea bună.

Toți cei din Shoranur știu totul despre noi. Numai străinii îi dau lui Shyam măsura triumfului său.

Îl mângâi pe braț și-i spun:

— Nu fi supărat. O să mai ai ocazii.

Shyam mă străpunge cu privirea.

— Ce spui acolo? Ce te face să crezi că sunt supărat? Doar că m-am enervat. Cine crede că suntem? Hamalii lui? Să ne luăm după el cu bagajele și măgăoaia aia de instrument de doi bani...

— Șșșșș... încerc eu să-l calmez.

Shyam are o opinie exagerată despre importanța propriei lui persoane. Sau poate că nu este atât de exagerată, cât limitată. Se simte ofensat chiar și când nu există o astfel de intenție. Și pentru asta, tot „familia Radhei” este de vină.

---

10 Una dintre principalele patru limbi dravidiene din sudul Indiei.

Dintr-odată, îmi dau seama ce simt pentru Shyam. Nu e milă și nici măcar afecțiune. Doar responsabilitate.

— Știu, știu, zic eu.

Shyam își trece degetele prin păr, în care se deschide o cărare și care cade pe spate. Pe vremuri, și eu îmi treceam mâna prin părul lui. Acum, când mă uit la el, tot ce simt e un anume interes detașat.

— Trebuie să te tunzi, spun eu, încercând să-l scot din starea în care e.

— Crezi? întreabă el, trăgând de o şuviță ca să vadă cât de lungă este.

Nu contează că el nu e de aceeași părere. Shyam se va tunde pentru că i-am spus eu.

Shyam mi-ar aduce luna de pe cer dacă i-aș cere-o.

Mașina se afundă într-o groapă și apoi o pornește pe drum, înclinată într-o parte. Violoncelul din spate se mișcă, într-un echilibru fragil.

— Oprește, îi spun șoferului și tragem pe marginea drumului.

Cobor și încerc să mut cutia instrumentului într-o poziție mai bună. Mă gândesc la ce conține ea. Lemnul lăcuit, neted ca satinul, îmi trec degetele de-a lungul său, o mângâiere rapidă, în fugă, pe furiș. Cum se face că am început să țin la ceva pe care nu l-am văzut niciodată? Cum se face că știu că în cutia asta e cel mai frumos lucru pe care o să-l văd în viața mea? Groaza mă cuprinde din nou.

Când mă așez lângă Shyam, el îmi zâmbește aprobator.

— Asta ne mai trebuie, să se strice instrumentul. Doar nu vrem să se întoarcă și să spună lucruri răutăcioase despre stațiunea sau despre drumurile noastre. Deși bine ar fi fost să fi adus ceva mai ușor de transportat. Un flaut, poate?

Hăhăie.

Șoferul zâmbește și el.

— Îl vedeți pe tip cu un flaut? zice el, cu licăriri drăcești în priviri.

Shyam îmi aruncă o privire în grabă și rânjește.

— Nu știi niciodată cu artiștii ăștia! Oricum, eu zic să nu-l lași să-ți dea târcoale.

Zâmbesc unul către celălalt, mulțumiți de glumele lor ieftine. De faptul că pot fi vulgari în fața mea, siguri că nu voi înțelege.

Flautist. Unul care o suge. Un fătălău. Un nenorocit... Nu vorbesc serios, îmi spun eu.

Nu las să se citească nimic pe fața mea. Shyam a uitat ce știu. Shyam a uitat că am trăit în afara acestei lumi protejate în care îi place să mă țină.

În mașină e foarte cald, dar mie îmi e frig și tremur. Mă simt singură. Îmi pun mâna pe coapsă, cu palma în sus. Ce bine ar fi

dacă Shyam m-ar lua de mână! Dacă ar face-o, totul ar fi bine, îmi spun eu.

Mâna mea stă acolo, deschisă și neatinsă. Și atunci îmi dau seama de ce nu i-aș cere niciodată lui Shyam luna de pe cer.

Urăsc să fiu nevoită să cer.

De ce arată Radha de parcă iar i s-au înecat corăbiile? Uneori mă obosește cu nefericirea ei. Ce atâta nefericire?

Dacă are cineva vreun motiv de nefericire, atunci ăla sunt eu, dar sunt nevoit să nu mă gândesc la asta. Și așa ar trebui să facă și ea. În plus, acum avem Casa de pe Nila, dincolo de toate celelalte.

Știam că a fost o idee proastă să-l luăm pe Unchiul cu noi la gară. Chiar îi spusese Radhei. Dar ea a ținut morțiș.

— Christopher vine aici să-l vadă pe Unchiul. Și Unchiul ține foarte mult să vină cu noi.

— Știu, am încercat eu s-o înduplec. Dar nu cred că e bine să-l vadă numai pe Unchiul.

— Shyam, a spus ea, pe tonul ăla care mă face să vreau să-i trag o palmă.

De parcă aș fi un copilaș care trebuie făcut să înțeleagă cum stau lucrurile.

— Pentru Christopher Stewart, Casa de pe Nila nu e decât o stațiune ca oricare alta. Dacă i-o băgăm pe gât, fie zice că nu-i place, fie o ignoră complet. Stă cu noi, nu? Avem tot timpul din lume să-l luăm cu frumosul și să-l dăm gata cu tot ceea ce vrei tu să-i arăți ca să-l impresionezi. Dar acum să nu uităm că Unchiul e pe primul loc.

N-am zis nimic. Înțelegeam unde bătea, dar nu voiam s-o recunosc. Știam eu că Unchiul o să pună o vorbă bună pentru noi. Ba chiar că o să laude cum se cuvine Casa de pe Nila.

Ține foarte mult la mine. E unchiul Radhei, dar îi sunt foarte drag. Știu asta. Cred că din cauza faptului că amândoi avem o legătură de sânge destul de fragilă cu ceilalți. Nu suntem de-ai lor, la urma urmelor. Deși, când i-am spus asta, Unchiul m-a privit cu mânie, ca pe o muscă aterizată în *paal kanji-u*¹¹ lui, și a sărit ca ars:

— Chiar nu înțeleg ce vrei să zici. Ei sunt familia mea. Shyam, uneori spui o grămadă de prostii!

Am tăcut chitic. Nu m-a deranjat că Unchiul s-a răstit la mine. Eu știu adevărul și-l știe și el. Oricât de sus și tare ar susține că e ruda lor, Unchiul nu este decât fratele vitreg al tatălui Radhei. Și nimic nu va schimba lucrul ăsta. E la fel de străin de ei ca și mine. Deci e normal să avem grijă unul de celălalt.

Tocmai de aceea, când Christopher i-a scris Unchiului să-l întrebe dacă îi poate găsi o casă de închiriat pentru cele trei luni cât avea

---

¹¹ Specialitate gastronomică din Kerala, orez cu lapte.

de gând să rămână aici, i-am răspuns eu printr-un e-mail în care i-am oferit Căsuța nr. 12 din stațiune, la un preț foarte convenabil.

Radha îmi zâmbise atunci și mă mângâiase pe braț

— Ești foarte generos, Shyam. Unchiul se bucură că faci asta, mai ales pentru un străin!

Lumina din ochii ei mă făcea să vreau să cânt. De obicei, în ochii Radhei e lumina chioară a becurilor aprinse seara. Abia pâlpâie. Deci cum aș putea să-i spun că atunci când Unchiul îmi arătase scrisoarea, copiasem numele lui Christopher Stewart pe o bucățică de hârtie și căutasem informații despre el pe internet? Sau că descoperisem că ține o rubrică permanentă într-o revistă de călătorii și că scrie în mod regulat articole despre călătorii pentru mai multe publicații de peste tot în Occident? Știam că acesta este, poate, un mod de a călători peste tot în lume fără a plăti comisioanele piperate ale agențiilor de turism. Christopher mi-a răspuns cu promptitudine printr-un e-mail în care îmi spunea că ar fi încântat, că vizitase site-ul nostru web și că, deși se ocupa foarte rar de astfel de articole, credea că, având în vedere ce citise despre Casa de pe Nila, ar fi posibil să scrie un mic text despre stațiunea noastră.

Mă nedumerea interesul străinului față de Unchiul. Nu e ca și cum ar fi fost cine știe ce artist cunoscut în lumea întregă. Unchiul nu e așa de cunoscut nici măcar în India. Oricum, n-are rost să discut asta cu Radha. Sare în apărarea lui chiar și la cea mai mică aluzie la faptul că nu a avut succes.

— Nu toată lumea e ca tine, Shyam. Banii nu înseamnă totul, a spus ea odată. Știi, oamenii aleg. Asta e alegerea Unchiului. Arta lui îl face fericit și asta îi ajunge. Un artist de succes nu e neapărat un artist bun sau măcar fericit.

N-am zis nimic atunci. Uneori spune aiureli, pur și simplu, și nu are rost să încerc să-i schimb părerea.

Am privit-o pe Radha din nou.

— Mă bucur că, în sfârșit, Unchiul e apreciat la adevărata lui valoare și mă bucur că pot contribui și eu la asta... să ajut la recunoașterea lui, într-un fel.

Am sfârșit jalnic și mă întrebam dacă nu cumva exageram. Dar adevărul e că, pe măsură ce pronunțam acele cuvinte, îmi dădeam seama că asta simțeam cu adevărat. Țin la Unchiul, chiar foarte mult, deși nu cred că voi ajunge vreodată să-l înțeleg. Sau să înțeleg de ce face anumite lucruri.

Cum ar fi să plece cu ricșa cu motor și să-l ia pe Christopher Stewart cu el înainte să apuc să-i spun oaspetelui la ce să se

aștepte în stațiune. Nu țineam morțiș să stau cu străinul, nu asta e problema. Acum că l-am cunoscut, nici nu-mi place așa de mult. În primul rând, pentru că e mult prea tânăr. Mă așteptam să fie mai în vârstă, iar el nu cred că are mai mult de treizeci și doi, treizeci și trei de ani. Poate și pentru că Unchiul părea că nu vrea să-l scape din ochi. Cât despre Radha, nu e ca și cum i-ar fi sclipit ochii în cap, dar un licăr tot i se distingea în priviri.

Ce-o fi văzut la el, nu pot să înțeleg. E un bărbat bine, dar așa e și șoferul meu, Shashi. Iar cutia aia cu instrumentul... nu stă aici decât câteva luni. De ce o fi trebuit s-o care după el? Cum a adus-o în avion? Să nu uit să-l întreb.

Trebuie să recunosc că prima dată când l-am zărit pe Christopher stând acolo pe peron, mi s-a pus un nod în gât. Era ca o fotografie. Unul dintre acele portrete vechi, cu marginile îndoite, ale unui străin oarecare. Îl privești și, fără să știi de ce, simți o legătură ciudată cu acea persoană, și totul e atât de intens încât nu-ți găsești liniștea până nu l-ai pus în ramă și nu l-ai atârnat pe perete. Așa m-am simțit în acel prim moment. În secunda următoare, am văzut că avea o barbă nerasă de două zile și că semăna cu un turist fără prea mulți bani, care pornește cu sacul prin lume. Tipul de turist pe care cu siguranță nu vreau să-l văd prin stațiunea mea, ca să nu-i alunge pe cei cu dare de mână. Va trebui să găsesc un mod de a-i spune că nu pot permite ca oamenii să se afișeze cu lookul asta... cum îi zice, *grunge*¹². Poate pot să i-o spun ca pe o glumă. Va trebui să-l învăț și cum să-mi pronunțe corect numele. E chiar așa de greu să spună Shyam?

Aș fi putut face toate astea dacă ar fi fost cu noi. Când colo, el a fugit cu Unchiul și ne-a lăsat pe noi să-i aducem bagajele. Nenorocitul!

De fiecare dată când privesc Casa de pe Nila, simt că plesnesc de bucurie. E locul meu, îmi spun, cu totul, de la proiect la ultima țigla. Dacă n-aș fi fost eu, Shoranur ar fi rămas un orașel feroviar pe moarte. Acum i-am insuflat un pic de viață. Eu, Shyam, nepot de-al doilea, sărac și străin. Eu am făcut asta, nu fortăreața prosperă a familiei Radhei.

În fața porților ne oprim, iar eu privesc cei doi lei care le străjuiesc, așezați pe piloni, de o parte și de alta a porții de metal negru ale cărei bare se termină în țepi aurii.

Am pus să fie vopsiți în auriu și leii, ca să se asorteze cu țepii. Leii mei gemeni lucesc în soare și eu simt cum îmi crește iar inima

---

¹² Numele unui subgen de rock alternativ, care îmbină rockul hardcore, punkul și heavy metalul, caracterizat de sunetul puternic distorsionat și neclar de chitară electrică. Se presupune că denumirea de *grunge* provine din adjectivul *grungy*, termen peiorativ folosit în anii '60 în America pentru a desemna o persoană jengoasă sau soioasă.

de mândrie.

Radha îmi urăște leii.

— Ți-am zis că auriul nu se potrivește. Par atât de țișători. Mai bine îi lăsați cum erau. Albi. Sau, dacă voiați să le dai o culoare, de ce nu de teracotă?

— Urăsc teracota, zic eu.

— În cazul ăsta, de ce nu vopsești și țigla în auriu? spune ea, pe celălalt ton pe care mi-l rezervă, în care pune un pic de batjocură și pe care-l drege cu dispreț.

N-o iau în seamă. Nu vreau să ne certăm. Așa că mă comport ca de fiecare dată când vreau să evit o ceartă.

— Shashi, întreb eu, soția ta s-a întors?

Soția lui Shashi lucrează într-un atelier de croitorie și câștigă un ban în plus cosând cuverturi și fețe de pernă pentru stațiune. Sunt un susținător serios al promovării industriei locale.

Radha mormăie:

— La dracu'!

Mă prefac că n-o aud. Cred că nici șoferul n-a auzit-o. Nu cred că știe ce înseamnă. Vocabularul lui în limba engleză nu cred că include și expresia asta.

— La dracu', repetă ea. La dracu' cu țigla. La dracu' cu leii. La dracu' cu tine.

— Shashi! ridic eu vocea pentru a o acoperi pe a ei. Aș vrea ca Ammu să înceapă lucrul la fețele de pernă imediat. Avem urgent nevoie de șase seturi.

După cum mă așteptam, asta a liniștit-o pe Radha.

Intrăm în stațiune și, când mașina ajunge sub portic, îl cronometrez pe portar. Are la dispoziție două minute să-l întâmpine pe oaspete și să deschidă portiera mașinii înainte ca nou-venitul să și-o deschidă singur.

Sebastian, noul angajat, are nevoie de patru minute. E un bărbat impresionant, de un metru optzeci, cu umeri lați și o mustață uriașă, pe oală. Deși l-am angajat pentru că arată bine, mă aștept și la o oarecare eficiență. I s-a spus lucrul acesta. Cred că va trebui să convoc o întâlnire mai târziu, în cursul serii. Radha ar putea face atât de multe lucruri pe aici. Dar ea ne dă cu flit și nici nu știi când vine și când pleacă. Bine că mi-am adus aminte - oare ajutorul de grădinar și-a adus aminte să dea cu Flit în jurul Căsuței nr. 12? Nu se poate să lăsăm țânțarii să-l secătuiască pe Christopher Stewart de sânge și de bărbăție. Vreau să fie bine, sănătos și dornic de a scrie cuvinte de laudă despre Casa de pe Nila.

— Ce-i asta? întrebă Radha.

Simt surprinderea din vocea ei. Mă întorc și o iau spre locul în care se află. De-a lungul căii de acces cu mașina sunt mai mulți copaci și printre ei stă Padmanabhan, rupând ramuri cu frunze de palmier și vârându-și-le în gură.

— A, a și ajuns Padmanabhan? întreb eu.

— Ce caută elefantul ăsta aici? întreabă Radha.

— Nimic special.

Încerc să adopt un ton mai degajat.

— Atunci de ce e aici?

Ridic din umeri.

— Aici e Kerala. Ar mai fi Kerala aceeași fără un elefant?

— Dar noi nu avem un elefant, Shyam. Mă privește insistent. Ai cumpărat creatura asta?

— Glumești. Mi-ar plăcea mie să fiu stăpânul unui elefant, dar nu mi-l permit. Am ajuns la o înțelegere cu stăpânul lui. Noi avem palmierii, cu care elefanților le place să se hrănească, și câteva frunze n-or să mă coste nimic. Și îi plătesc un mic salariu *mahout-xam*¹³. Deci, după cum vezi, toată lumea e mulțumită. Elefantul, stăpânul lui și cel care îl mână. În schimb, elefantul trebuie adus în stațiune de două ori pe zi, cu excepția zilelor în care trebuie să participe la vreun *pooram* în templu sau când trebuie să-i ofere o ghirlandă de flori vreunui parlamentar în trecere. Nu ți se pare o idee bună? Oaspeții mei au ocazia să vadă un elefant la un pas de ei, poate chiar să-l hrănească cu banane. Face parte din atmosferă.

— Dar e un nenorocit de clișeu. Kerala și elefanții... o să ne facem de râs.

Disprețul din vocea ei îmi alungă zâmbetul de pe buze.

— Clișeele sunt clișee pentru că sunt adevărate. În plus, nu greșesc când spun că turiștii de aici la asta se așteaptă. Ia gândește-te-te: dacă mergi în Rajasthan, te aștepti să vezi cămile. Vii în Kerala, te aștepti să vezi elefanți. Turiștilor le plac lucrurile astea, în felul ăsta, călătoria li se pare mai incitantă. Să vezi lucruri pe care nu le vezi acasă, să faci lucruri pe care nu le faci acasă.

— După mine, e de prost gust!

Renunț. Am învățat că, foarte des, Radha se opune de dragul de a se opune. Așa că zâmbesc și spun:

— Nu contează.

Apoi, ceva mișelesc în mine mă face să adaug:

— Poți să-mi spui cu mâna pe inimă că nu treci pe lângă un elefant pe drum în fiecare zi?

Radha oftează.

---

¹³În hindi, cel care mână un elefant.

— Dar poate fi același elefant. Nu pot să cred!

— De unde știi? Întreb eu cu șiretenie.

— Vino-ți în fire, Shyam!

Se îndepărtează cu pas hotărât.

Rămân pe loc, admirându-l pe Padmanabhan o vreme. Colții lui lucesc în soare. Mă îndrept către el. *Mahout*-ul zâmbește.

— Nu vreți să vă fac cunoștință? Întreabă el.

Încuviințez din cap.

Elefantul se mișcă. Lanțurile din jurul picioarelor lui zângănesc.

— E periculos să mă apropii? Întreb eu.

Pare enorm.

— E blând ca un copilaș, rânjește *mahout-vX*.

Mângâi trompa copilașului și simt cum mi se încălzește sufletul. Într-o zi o să fii al meu, mă gândesc.

Merg la recepție.

— Au ajuns? Întreb eu.

Unni, recepționarul, zâmbește. Unni este un prinț; descendentul unei ramuri a familiei regale care trăia în această regiune. Are o diplomă de licență și mai nimic pe lângă. Când m-am hotărât să deschid stațiunea, i-am oferit o slujbă. E isteț și eficient și, când vorbesc cu oaspeții mei, aduc vorba, în treacăt, despre statutul lui de prinț. Și lor le place ideea asta. Că un prinț le cheamă un taxi, aranjează expedierea cumpărăturilor și le vinde cărți poștale. Unii dintre ei merg până la cealaltă extremă și aproape că-și cer scuze că trebuie să-i ceară cheia camerei. Pe Unni nu-l deranjează nicio variantă. După câteva zile de lucru pentru mine, mi-a spus:

— Ce bine ar fi dacă aș fi un rajah¹⁴ în toată puterea cuvântului. Le-ar face mai mare plăcere să spună: „*Maharaja*, două cărți poștale, vă rog.”

Acum, Unni închide registrul în care scria și spune:

— Unchiul și *Sahiv* au ajuns. Sunt la restaurant. *Sahiv* ne-a spus să-i lăsăm instrumentul în mașină și că nu trebuie să se atingă nimeni de el, pentru că o să-l scoată chiar el.

Mă răsucesc pe călcâie. Ca să compenseze întârzierea cu care îmi deschisese portiera și sperând să mă mulțumească, Sebastian scosese deja cutia cu instrumentul din mașină. Fir-ar să fie!

— Pune-o la loc, îi spun eu repede. *Sahiv*-ul o va scoate chiar el. Poți duce bagajul la Căsuța nr. 12. Și dacă-l vezi pe grădinar, spune-i să dea cu Flit în jurul ei. Nu înăuntru. Numai pe afară. *Sahiv*-ul o să-și ia tălpășița cât ai zice pește dacă simte mirosul!

---

¹⁴ Desemnează, în hindustani, monarhul castei Kshatriya, a războinicilor, clasa conducătoare din sistemul social tradițional hindus, care respectă scrierile vedice și Legile lui Mănu. Rama, Krishna, Buddha și Mahavira făceau parte din această castă.

Zâmbesc, ca să-mi îndulcesc remarca mușcătoare.

— De unde vine *Sahiv*-ul? Întreabă Sebastian.

— Din America, spun eu.

Dacă aude de America, va fi mai impresionat, mă gândesc eu.

Sahiv și *Madaama*. Indiferent cât de des le repet să-i numească turiști, ei continuă să le spună *Sahiv* și *Madaama*. Mă duc la restaurant, unde Radha este așezată lângă Chris și Unchiul. Chelnerul se repede către mine când mă vede.

— *Sahiv* a cerut un ou fiert, pâine prăjită și cafea, murmură el în malayalam.

Chris îmi aruncă o privire amuzată.

— Ce înseamnă *Sahiv*? Am auzit cuvântul acesta și pe peron, în gară.

Radha zâmbește.

— E o formă stricată a cuvântului *Sahib*, care înseamnă stăpân în hindi. *Sahiv* și *Madaama*, de pe vremurile în care albi domneau, în loc să vină în vizită.

O Ascult. Poate fi fermecătoare când vrea. Cât de drăguță e azi. Părul îi cade pe spate drept și mățăsos, până la brâu, ca apa ploii. Poartă un sari din bumbac, de un roz-deschis, care-i dă o tentă trandafirie în obraji. Ochii îi strălucesc de bucurie și zâmbește. Dacă ar fi așa fermecătoare mai des, aș putea să-mi văd de detaliile administrative de care trebuie să mă ocup ca șef al stațiunii.

Chris rânjește și zice:

— *Touche!*

— Am lăsat instrumentul în mașină, spun eu, simțindu-mă un pic nebăgat în seamă.

— Nu aveți încredere să-l lăsați pe mâna noastră? Îl tachinează Unchiul.

Îl privesc cu uimire. Nu l-am auzit niciodată pe Unchiul vorbind engleză. Nu știam că vorbește atât de bine în această limbă. Atunci de ce ține morțiș să-i oblige pe elevii lui să vorbească în malayalam și să-și scrântească limba cu silabe care par a fi cioturi de lemn?

— *Iha*, îi pune el să repete ca papagalii. *Zha* ca în *mazha*, *pazham*, *vazhi*...

Mazha - ploaie; *pazham* - fruct; *vazhi* - cale: mimează sensul cuvintelor cu mâinile, cu *mudre*¹⁵ pe care le pot înțelege, în timp ce limbile li se împleticesc și încearcă să creeze, printr-o alunecare, sunetul *zha*.

---

¹⁵*Mudrâ* (în sanscrită, pecete) este un gest simbolic în hinduism și budhism. Deși unele *mudre* presupun folosirea întregului corp, cele mai multe dintre ele sunt făcute cu palmele și degetele. *Mudrâ* este un gest simbolic, evocând o anumită situație mitologică și valoarea ei spirituală, și este folosită în iconografia și practicile spirituale ale religiilor indiene, în tradițiile Dharmei și ale taoismului.

— Nu, nu ăsta e motivul, încearcă să explice Chris. Doar că violoncelul e foarte prețios. Întotdeauna am visat la vremea când aveam să-mi permit un violoncel și acum că-l am, am foarte mare grijă de visul meu.

— Pășește ușor. Sub talpa ta e visul meu.

Vocea Radhei e blândă.

Oare ce o vrea să spună? Unchiul are o privire ciudată. Numai Chris pare amuzat.

— Yeats, nu?

Îmi înghit oftatul. Un poet de-al ei. Credeam că i-a trecut.

— Asta e tot ce mâncați? îl întreb eu, când intră chelnerul cu tava. De ce nu încercați un mic dejun de Kerala complet?

Chris desprinde cu îndemânare capacul oului și spune:

— A, o să încerc. Mulțumesc foarte mult. Nu-mi e foarte foame acum.

Restaurantul e plin pe jumătate. Nu e decât opt de dimineață, în scurt timp, toți oaspeții vor veni să ia micul dejun.

Nu suntem ocupați la întreaga capacitate. Practic, avem turiști în numai șase din cele douăsprezece camere și trei dintre cele opt căsuțe. Puțin mai târziu, așteptăm un grup de germani. Măine, când se trezește Christopher, stațiunea va fi plină de viață și de *ja, ja, ja-urile* nemților. Atunci o să vadă cât de cunoscuți suntem.

Mă ridic și mă duc la bucătărie.

— Ai uitat... îi spun lui Baby George, bucătarul.

Mă privește nedumerit.

Într-o seară, Varghese, care deține o întreprindere de mașini-unelte în complexul de industrii mici și mijlocii de la Kolapulli, mă însoțea pe drumul de întoarcere de la Alappuzha. Sora lui Varghese și soțul ei sunt proprietarii unei mici insule din golful râului. Au transformat casa familiei într-o pensiune și acum au camerele ocupate tot anul. Varghese s-a oferit să mă conducă acolo ca să văd cum era organizat totul. În a doua zi a șederii noastre acolo, m-a dus la o prăvălie unde se vindea *toddy*¹⁶. Spre deosebire de celelalte prăvălii de acest gen, care sunt identificate doar prin- tr-un număr, aceasta avea și un nume: *Chakkara Pandal*¹⁷.

Nu-mi place *toddy*. Nu mi-a plăcut niciodată, decât când e proaspăt. Atunci are gust de nucă de cocos și nu aduce nici pe departe cu *toddy-ul* matur, urât mirositor și acru. Însă Varghese mi-a spus că *Chakkara Pandal* merită o vizită pentru mâncarea servită acolo.

---

¹⁶Băutură alcoolică obținută din rășina a diferite tipuri de palmier, cum ar fi *Palmyra* și copacul de cocos.

¹⁷În malayalam, *chakkara* desemnează un tip de zahăr nerafinat obținut din vin de palmier. Termenul *pandal* desemnează orice construcție, temporară sau permanentă, destinată practicilor religioase. Traducere aproximativă: templul zahărului.

— Ce fel de mâncare e? am întrebat eu, gândindu-mă că într-un loc care se numește *Chakkara Pandal* nu poți mânca decât dulciuri.

— Mâncare obișnuită - *mattbi-poola*^{18 19}, *meen papas*¹, *erachi olarthiyathe*' - ce găsești într-un loc unde se vinde *toddy*, mi-a spus Varghese, în timp ce vâslea în susul canalului.

Sau în josul lui; nu-mi dau seama. Tot ce-mi venea în minte era speranța mea că peștele nu provenea din apele acestea murdare.

— Proprietarului îi plac cântecele vechi. De acolo vine numele localului - „*Chakkarapandalil, then mazhapozhvyum...*”, a îngânat Varghese cântecul cu pricina.

Când am ajuns la *Chakkara Pandal*, locul nu era nici pe departe tărâmul zahărului, după cum îi era numele. Era un loc întunecat, umed și neplăcut, care mirosea a sudoare acră și a suc de cocos fermentat. Dar acolo se afla Baby George, cel mai iscusit bucătar. N-a fost nevoie decât de o îmbucătură din *olarthiyathe* de vită ca să-mi dau seama că el era omul de care aveam nevoie la Casa de pe Nila.

— Îți irosești talentul aici; vino la restaurantul meu și vei fi prețuit, i-am zis eu, oferindu-mă să-i plătesc de trei ori mai mult decât primea acolo și toate beneficiile.

Baby George a spus da pe loc. Totul e aranjat, m-am gândit eu. Singurul lucru de care trebuia să am grijă era ca Baby George să nu se împrietenească prea mult cu maestrul bucătar Mathew.

Maestrul Mathew era școlit; știa cum să facă sufleuri și budinci, supe și fripturi - orice mâncare pe care și-ar fi putut dori-o turiștii, dar pe care rareori o comandau. De cele mai multe ori, preferau să se înfrupte din creațiile lui Baby George. Și, cu toate astea, îl plăteau pe maestrul Mathew de douăsprezece ori mai mult decât pe Baby George. Dacă află cumva Baby George... nici nu vreau să mă gândesc ce ar fi dacă ar pleca.

La început, am vrut să-i pun restaurantului numele Bucătăria lui Baby George. Apoi mi-am dat seama că maestrul Mathew s-ar fi putut simți jignit. În plus, în câteva zile, Baby George ar fi putut pretinde că el e stăpânul localului. Asta e Kerala, la urma urmelor. Aici, până și cei de pe marginea drumului au drepturi. Așa că m-am hotărât să mă inspir din numele localului unde se vindea *toddy* și în care îl găsisem pe Baby George, iar restaurantul meu a primit numele *Mulla Pandal*.

Am plantat iasomie și am pus-o să se cațere de-a lungul unui spalier ca să parfumeze aerul. Pe fiecare masă am așezat un

---

¹⁸Cu varianta *matthri pooja*: gustare indiană care constă în gogoșele sărate făcute din făină integrală, griș, apă, lapte bătut sau iaurt, chimen indian, unt sau *ghee* (unt din care s-a scos apa).

¹⁹Mâncare tradițională pe bază de carne de miel sau de vită.

cartonaș pe care era scrisă legenda lăcașului iasomiei - *mulla pandal*.

— Baby George, ai uitat uleiul din nucă de cocos, îi spun din nou.

Baby George rânjește.

— Domnule, m-ați speriat, zice el și ia o cutie de ulei de nucă de cocos special, păstrat în scopul acesta. N-am uitat. M-am gândit să aștept până intră turiștii. N-avea rost să risipim uleiul.

Toarnă o ploaie de ulei într-o oală. Uleiul se încinge și aroma lui se răspândește încet, umplând bucătăria și pătrunzând în restaurant.

Doar o idee de miros. Dacă s-ar fi simțit mai mult, le-ar fi întors stomacul pe dos. O idee de miros ca să se trezească în mințile lor imagini cu focuri de lemne, oale de bronz, viață rustică și descoperiri. De obicei, turiștii lăsau mirosul să le gâdile nările și, în loc să se mulțumească cu un mic dejun frugal, comandau meniul complet Kerala pentru masa de dimineață.

Nu-i ușor să administrezi o stațiune. Trebuie să fii mereu cu un pas înaintea oaspeților mei.

Inspir aroma. Simt cum stomacul mi se trezește la viață.

— Baby George, o să mănânc aici în dimineața asta, îi spun eu și primesc în schimb un zâmbet radios.

Oare Radha o vrea să-mi țină companie? A trecut atâta timp de când n-am mai stat împreună la masă în stațiune.

Masa de la care poți privi râul, preferata mea, nu este ocupată. Ceilalți au plecat, lăsând urme ale trecerii lor: firimituri de pâine, bucăți de coji de ouă și trei cești cu urme de cafea. Mă întreb unde sunt Unchiul, Radha și *Sahiv*-ul.

Când mă gândesc la Christopher, am început să-i spun *Sahiv* în mintea mea. Către ce zări mi-o fi purtat familia?

Chelnerul se apropie tiptil de mine. Îmi ridic privirea către el. Este Pradeep.

Sunt căpitanul unei nave micuțe și solide. În total cincisprezece angajați, fiecare ales pe sprânceană, chiar de mine. Oricine dă cel mai mic semn de lene sau de lipsă de dorință de a face și altceva în afară de treaba lui obișnuită trebuie să plece. Nu-mi pot permite să fac altfel.

— Uitați-vă la Unni, le spun. E prinț, dar nu-l deranjează să fie recepționist, vânzător de cărți poștale și agent de voiaj. Ba chiar cară bagajele în cameră sau până la mașină dacă ușierul e ocupat cu gențile altui turist! Știu că lucrurile nu funcționează așa în alte stațiuni, dar trebuie să înțelegeți că n-ai ce să vezi în orașelul acesta. Și nu avem atât de mulți oaspeți cât am vrea. Nu pot să

angajez prea mulți oameni și să-i las să taie frunza la câini. Ar trebui să închid prăvălia. În felul acesta, aveți o leafă sigură. Voi hotărâți, până la urmă.

Pradeep ajută la bucătărie și, în orele în care se servește masa, poartă uniformă și se transformă în chelner.

— Domnule, zice el. Doamna a spus că vă așteaptă la recepție. Apoi privește în jur și spune șoptit: *Sahiv*-ul de la masa patru se plângea din cauza mirosului de ulei de nucă de cocos.

— Ce a zis?

— A zis că lui nu îi place pentru că e prea puternic.

^c(llpy n/o/wto c/h/i/p/wvb a/te/ În/'unvlu

Pradeep e unul dintre cei mai buni angajați ai mei. Pe lângă faptul că știe să vorbească engleza, îmi este foarte credincios. Amușin. Mirosul e un pic cam puternic.

— Spune-i lui Baby George să folosească mai puțin ulei data viitoare, zic eu.

Pradeep dă din cap în semn că a înțeles și se îndepărtează cu pași ușori. Băiatul ăsta merge ca o pisică, pe pernuțe.

Iau cartonașul de pe masă.

Odată, demult, unei tinere fecioare i-a căzut drag un zburător care sălășluia pe astrul nopții. În fiecare noapte, fata stătea sub bolta înstelată și se ruga de zburător s-o facă a lui. Luna îi scâldea chipul în lumină, dar rămânea atât de departe. Într-o noapte, zburătorul a căzut în mrejele frumuseții fetei și a sărutat-o. Fata a simțit cum sufletul îi e inundat de bucurie și cum înflorește, transformându-se în iasomie. Floarea care se deschide numai noaptea, sub atingerea lunii.

Lăcașul iasomiei e locul desfătării lumești. Lăcașul iasomiei îți atâță simțurile într-un fel pe care ți-l vei aminti mereu.

Chiar eu scrisesem textul. Radha chicotise când îl citise. Mi-a spus atunci:

— Te pricepi. Nici nu mi-a dat prin cap că poți scrie povești sau că ai o imaginație atât de...

— Eu fac afaceri, nu spun povești, am întrerupt-o, deși eram încântat de lauda ei. Uite traducerea în engleză. Chiar eu am făcut-o. Te rog frumos, o citești și tu? Eu n-am fost pe la școli înalte, ca tine; engleza mea nu-i grozavă! Deci s-ar putea să fie greșeli.

Unchiul își pusese ochelarii și citise textul în malayalam.

— Crezi că ar trebui să adaug ceva? I-am întrebă.

Unchiul a ridicat privirea către mine.

— Nu, e foarte bine. N-am bănuț că ești... așa un artist!

N-am spus nimic. Ce știau ei despre mine? Pe vremuri scriam versuri. Până când tatăl Radhei a dat peste caietul meu cu poezii, când aveam paisprezece ani, și mi-a zis:

— Toate bune și frumoase, numai că poezia nu-ți pune mâncare

pe masă. Pentru asta ai nevoie de bani. Lasă prostiile astea și apucă-te de ceva serios, *cbekka*.

Cbekka. Așa îmi spunea mereu. De parcă dacă mă striga „băiete”, îmi refuza chiar demnitatea de a purta un nume. Pentru că el îmi hrănea și îmi îmbrăca familia, n-am protestat, deși uram cuvântul acela.

— Nu sunt un pici; sunt aproape un bărbat, i-am spus mamei, furios.

Îmi spusese *cbekkan* de față cu niște rude de-ale noastre. Mama mi-a făcut semn să tac, ca întotdeauna.

— Să nu te audă, că acum începe cu poveștile lui despre nerecunoscători și că mai bine își bătea un cui în talpă decât să-și ajute rudele... Chiar vrei să auzi toate astea din nou?

Cu toate acestea, când a fost nevoie să dreagă boroboațele făcute de Radha, unchiul a venit la ușa mamei și, în clipa aceea, cuvântul *cbekkan* a dispărut ca prin minune. Atunci mi-a spus Shyam pentru prima dată. Eram Shyam, bărbatul pe care el nu-l putea privi în ochi.

— Vi se răcește micul dejun, îmi șoptește Pradeep.

— De ce te furișezi așa? sar eu, scos dintr-ale mele.

Citesc în ochii lui că l-am rănit. Mă mândresc cu faptul că nu-mi pierd niciodată firea. Ca să compensez pentru ieșirea mea, încerc să fac o glumă.

— Cred c-ai fost pisică într-o viață anterioară. Tac și-l privesc. Oare pisicuța a băut niscaiva lapte străin când nu era nimeni prin preajmă?

— Poate altă pisicuță. Face o grimasă, încercând să-și înăbușe râsul. Lui mandea îi e frică de apa fierbinte și de SIDA.

Două vorbe deocheate și i-a trecut supărarea.

Rup o bucățică de *appam*^x și o înmoi în sosul *masala*²⁰ cu ou. *Appam*-ul cel moale și afânat mi se topește în gură și se amestecă cu mirodeniile din sos. E delicios. Mănânc încet, savurând fiecare îmbucătură. Să mă aștepte! îmi spun eu, hotărât.

Unchiul

Nu înțeleg chestia asta. Chiar și atunci, în prima clipă, am simțit că-l cunosc. Nu se poate. Cum să se poată? E prima oară când vine în India. „E prima mea vizită aici”, mi-a spus în motoricșă.

Oare era în public când am dat spectacolul din Houston, acum câțiva ani? Se poate, mai ales că a spus că trăiește în America de câțiva ani. Tot ce-mi amintesc e un rând de fețe de indieni tipici:

---

²⁰Clătite în formă de bol, făcute din făină de orez fermentată, drojdie, sare și un pic de zahăr. Forma acestora este dată de vasul *appachatti* în care sunt prăjite. După prăjire, clătitele sunt servite împreună cu lapte și zahăr (mai ales în Tamil Nadu). În zona centrală și de sud a Keralei, ele sunt umplute cu carne de oaie, un amestec de legume sau cu ou prăjit.

femeile purtând *mundu-veshti*' și încărcate de bijuterii, iar bărbații îmbrăcați în *jubbah*²¹ și *mundu* de mătase. Nici gând de față albă, nici măcar în vreun colț. Atunci de ce simt că-l cunosc?

De ce am simțit că mi se strânge stomacul când i-am luat mâinile într-ale mele? Un val de tandrețe care m-a făcut să vreau să-l prind în brațe. Silabele îmi picurau în suflet: *Ajita Jayahare Madhava*²²... Krishna care îl întâlnește pe prietenul lui din copilărie, Sudama, după mulți ani. Krishna, regele care înțelege amarul lui Sudama cel sărac. Krishna, cel care uită că e binecuvântat să aibă o viață îmbelșugată, în timp ce viața lui Sudama e sub blestemul pustiei. E un moment sfânt. Am un singur gând: e aici. Eu sunt Krishna. Sau poate el? Cine e cel binecuvântat? Nu știu.

De doi ani, Philip îmi scrie și despre el. Numele lui îmi e la fel de cunoscut ca cel al lui Thomas și al Lindei, copiii lui Philip. Oare asta o fi? O legătură născută din cunoaștere? Chris preferă berea, nu vinul; îi place mâncarea cu mult sos picant; și-a rupt un ligament anul trecut, când juca tenis; lucrează la o carte despre călătorii în care voi apărea și eu. Nu, nu-i nici asta. Încerc să nu mă mai gândesc. Am descoperit, la bătrânețe, că tind să nu mai știu ce e aieva și ce nu.

Dar acum, când își scoate ușurel violoncelul de pe bancheta din spate a mașinii, îmi pare că ar trebui să recunosc gestul. Îndoirea brațelor, încordarea spatelui, aplecarea capului. Mă gândesc la o scenă din *KalyanasougandhikamK* Mă întreb, oare aceasta este stânjeneala pe care a simțit-o Bheema când un măgar bătrân s-a așezat în drum, tăindu-i calea către grădina florilor divine? I-a tăiat calea înadins, ca și cum ar fi vrut să se împotrivescă dorinței soției mult iubite a lui Bheema de a-și împodobi părul cu florile divine. Oare acesta e fiorul pe care l-a simțit Bheema? Că acesta este un om pe care ar trebui să-l recunosc. Că ne suntem unul altuia mai mult decât știm.

Când Christopher închide ușa mașinii împingând-o cu șoldul, sunt sigur: îl cunosc.

Radha coboară scările către mine. Pășește măsurat și fără vlagă. Chipul ei poartă semnele nemulțumirii. Spre tristețea mea.

Acum câteva zile, stăteam pe verandă și vorbeam cu ea, când i-am zis:

— Radha, știi ce sunt *katthivesham*-ii în *kathakali*?

Mi-a zâmbit, ca și cum ar fi vrut să spună că întrebarea mea e copilărească.²³

21O haină largă și lungă, cu mâneci largi, purtată de musulmani, mai ales în India.

22În sanscrită: *ajita* -invincibil; *jaya**= victorie; *Madhava* este un alt nume dat lui Vishnu sau Krishna.

23 Capitol din *Mahâbhârata* în care sunt prezentate muncile lui Bheema, cel care pleacă în căutarea florilor Sougandhika la cererea soției sale, Panchali.

— Sigur că știu, mi-a răspuns imediat. Răii din mitologia indiană; distrugătorii a tot ceea ce este bun și nobil. Nu-i așa?

— Nu cred că știi, am spus eu. Ravana, Narakasura, Hiranyakashipu... știi de ce acești regi demonici sunt *katthivesham-i*? Sunt bărbați de viță nobilă. Ar fi putut fi eroi. Dar au lăsat dezamăgirea pe care le-au adus-o destinele lor să le învenineze mințile și astfel au devenit aroganți, răi, niște demoni. Vorba ta: distrugători a tot ceea ce este bun și nobil.

— De ce îmi spui asta? a întrebat Radha.

Privirea ei o sfredelea pe a mea. Vorbea calm și încet, dar în ochi i se citea furia.

Am întins mâna și i-am atins fruntea cu arătătorul. Apoi i-am atins pielea din jurul nărilor.

— Liniile astea sunt semn de nemulțumire. Ar putea, la fel de bine, să fie bilele albe pe care *katthivesham-ii* le poartă pe frunte și în vârful nasului, am spus eu, încercând să-i descrețesc chipul.

Radha mi-a îndepărtat degetul și s-a ridicat.

— Uneori, Unchiule, a spus ea, imaginația ta te face să vezi lucruri care nu există. Liniile astea, semnele nemulțumirii, cum le numești tu, arată că îmbătrânesc. Ar trebui să-mi iau o cremă antirid. De asta am eu nevoie. Nemulțumire! Ce motive aș avea să fiu nemulțumită?

Nu voiam să mă cert cu ea, așa că am lăsat-o baltă. Nu poți face pe nimeni să vadă adevărul împotriva voinței lui.

Radha, nepoata mea iubită, copilul meu de suflet, nu se teme de adevăr. L-a privit întotdeauna în ochi. De data asta, însă, s-a făcut că nu-l vede.

De atunci, când e cu mine, Radha încearcă să-și ascundă nefericirea. Cremele ei își fac treaba; îi refac și-i însănătoșesc pielea, îi dau strălucire, ca și cum cineva i-a pudrat obraji cu *abhoram*¹.

Dar praful de mică este ca aurul nebunilor: o strălucire amăgitoare, care nu rezistă. Așa încât, atunci când ea crede că n-o văd, semnele revin la suprafață. O încordare a unui mușchi, o întindere a pielii, o albeață a obrazului, o încremenire a privirii. Nemulțumirea se așterne din nou pe chipul ei.

Acum Radha îmi urmărește privirea. Îmi dau seama că nici ea nu-l scapă din ochi.

O la înainte.

— Vrei să te ajut?

Are o voce vioaie. Unde s-a dus nemulțumirea ei? Nu e nevoie

---

¹ Praf de mică.

de *abharam*. Chipul ei radiază. Îi aruncă o privire piezișă lui Chris.

Chris se întoarce către ea. O învăluie cu zâmbetul lui.

Parcă ar fi Nala și Damayanti²⁴. Iubiții din dansul *kathakali*, care se îmbrățișează fără să se atingă. Numai un *veshakaaran* priceput, un actor dăruit cu ceva mai mult decât simpla tehnică, poate reda acea îmbrățișare. N-o atinge pe femeie cu brațele, o cuprinde doar din priviri și-i arată c-o dorește.

Chris o dorește pe Radha, asta știu. Și ea pe el.

Din nou mă întreb cine e el. Acest tânăr de peste mări, care-și poartă violoncelul și zâmbetul la vedere. Și lucruri pe care le ascunde în suflet.

Nu mai e timp de stat pe gânduri. A sosit Shyam. Coboară scările în salturi, două câte două, în joc de glezne, cu un teanc de hârtii sub braț, își plesnește palma deschisă cu pumnul, semn de energie și spirit antreprenorial.

— Suntem gata, mergem?

Radha se face mică. Chris își pleacă ochii, desprinzându-se din îmbrățișarea lor. Iar eu îmi feresc privirea. După atâția ani, încă nu știu ce simt pentru Shyam.

Cum să-l descriu?

L-am jucat. Am fost Keechakan, iscusitul conducător al regatului Vidarbha. Keechakan, cel care cu puterea lui și planurile lui de luptă a ținut piept tuturor celor ce voiau să pătrundă în regat. Dar pe care dorința pentru Sairandhari, servitoarea surorii lui, l-a orbit. N-a putut să vadă că ea îl detesta. A crezut că e vorba de mândrie. A crezut că poate s-o înfrângă.

Sau o fi Bheema? Bheema cel năprasnic. Bheema, cel care se aruncă în luptă și în viață fără șovăială. Bheema, cel care n-a înțeles că atunci când l-a trimis în căutarea florilor divine, soția lui nu voia decât să scape, o vreme, de ifosele, barbaria și grosolănia lui. Ca să facă asta, s-a folosit de marea lui calitate: mândria. L-a trimis departe, iar el a luat asta ca pe un semn de iubire.

Uneori, cred ca Shyam e Bheema. O creatură măreață, uriașă, cu suflet bun, de a cărei bunătate se folosește Radha. De a cărei stângăcie ea se ferește. Și, uneori, parcă l-aș vedea în el pe Keechakan. Tot ce vrea e ca ea să fie a lui. Se ascunde, cu șiretenie, în spatele măștii celui căruia i s-au sucit mințile și, atunci când ea e în genunchi, o lovește. Atunci mi se pare că Radha face bine când îl ține în frâu cu amenințarea dorinței neîmpărtășite.

— La ce te gândești, Unchiule?

Vocea lui Shyam pătrunde până pe scena pe care încerc să-l

---

²⁴Damayanti este un personaj feminin din mitologia hindusă, prințesa a regatului Vidarbha, care s-a căsătorit cu Nala, cel care domnea peste regatul Nishadha. Cei doi s-au îndrăgostit văzându-și portretele, fără să se fi întâlnit vreodată față în față.

plasez.

— La tine, spun eu absent. La tine, repet eu, neputând să ies din pielea și sufletul personajelor pe care mintea mea le-a căutat.

— La mine?

Cuvintele țâșnesc pline de teamă, pe care el o transformă în surprindere.

— De ce să te gândești la mine?

Simt un tremur în vocea lui. Ce crede că știu?

Dintr-odată, îmi dau seama cine este. Asemenea tuturor celor care caută comparații, l-am căutat printre eroi și mișei. Ar fi trebuit, însă, să-l caut în zonele întunecate ale scenei, printre personajele secundare, ale căror fapte aduc viața sau moartea celorlalți. Shyam este *aashaari*-ul.

Tâmplarul, cel cu tășcuța plină de frunze și nuci de betel, precum și de tutun, cu dalta, ciocanul și metrul. Bufonul care îi face pe oameni să râdă. Și totuși, sub giumbușlucurile lui se ascunde o știință solidă și iscusită.

Nu oricine poate juca rolul *aashaari*. Eu știu cum e; l-am jucat. Îți cere o înțelegere dincolo de ceea ce poate pătrunde mintea începătorului. Tâmplarul e bufon și mare meșteșugar în același timp. El e cel care aduce avertismentul morții iminente, șoptind la urechea celor din neamul Pandava că palatul de ceară se va transforma într-un rug funerar în noaptea aceea. El este cel care sapă tunelul ce aduce scăparea și care îl ascunde. El le pune la cale evadarea cu o bogăție de gesturi și mișcări exagerate. El încurcă pașii, alunecă, se prăbușește, își dă ochii peste cap, se uită în stânga și în dreapta, totul exact la momentul potrivit. Numai un actor cu un simț impecabil al ritmului și o exprimare versatilă îl poate juca pe *aashaari*. Iar Shyam este *aashaari*, cel care poartă masca nebunului, dar care nu dă niciodată greș.

— Unchiule?

Radha e îngrijorată.

— I s-a întâmplat ceva? Întreabă Chris.

— Nu se simte prea bine, încearcă Radha să-i explice acest obicei al meu de a-mi lăsa mintea să hoinărească.

Ea o numește transa mea.

Shyam pocnește din degete.

— Un scaun!

Mă scufund în scaun. Shyam îmi face vânt cu vrafal de hârtii din mâna lui. Briza mă face să-mi descrețesc fruntea. Simt cum mușchii mi se relaxează. Pe chipul lui Shyam, la fel ca pe cel al unui copil, se citește efortul pe care-l face ca să mă răcorească. Deocamdată îmi

place de el. Închid ochii.

— Apă...

Cineva îmi aduce un pahar cu apă. Radha mi-l apropie de buze. Sorb încet.

Radha șoptește:

— Ar trebui să-l lăsăm să se odihnească.

Shyam mă privește de sus și zice:

— Cred că a făcut prea multe în dimineața asta. Ți-am spus că n-ar fi trebuit să-l luăm cu noi.

Mi-a plăcut de el, dar nu pentru mult timp. Mă deranjează faptul că vorbește despre mine de parcă n-aș fi de față. Mă ridic. O clipă, pare că mă cufund în beznă, dar mă liniștesc.

— Nu vorbi despre mine ca și cum n-aș fi aici, îi spun eu. Mi-am uitat cutiuța cu frunze de betel. Mestec un pic și-mi revin. Mi se face rău din cauza căldurii, încerc să-i explic lui Chris, care pare îngrijorat.

De ce se agită atât? Nu sunt un bătrân ramolit. Ciudat, dar Shyam este cel care mă scoate din încurcătură.

— Mi-ai văzut elefantul? întrebă el.

Mă uit în direcția în care arată cu degetul. Văd un elefant priponit.

— Al cui... dau eu să întreb, dar Shyam mă întrerupe.

— Vreți să ne apropiem ca să-l vedem mai bine? îl întrebă pe Chris.

Chris zâmbeste.

— E uriaș, spune el, cu o urmă de uimire în glas.

Îl văd pe Shyam cum îi aruncă o privire Radhei. O privire triumfătoare.

— Ditamai uriașul. Un copilaș gigantic, spune Shyam. Într-adevăr, un elefant pe cinste!

Clatin din cap. Ce mai e și găselnița asta nouă? Numai Shyam se putea gândi la așa ceva.

— Mergem la căsuță? îl întreb pe Chris, ridicându-mă de pe scaun.

Radha și Chris se privesc. Apoi mă flanchează. Chris i se adresează lui Shyam:

— Puteți să rugați pe cineva să-mi ducă violoncelul? Dar cu grijă, vă rog.

Astfel, pornim. Radha și Chris mă încadrează. Shyam ne urmează, împreună cu cel care cară violoncelul.

Îmi spun că poate mi s-a părut că Shyam l-a privit pe Chris cu ură. Căldura e de vină. Sau poate imaginația mea.

Când ajungem la căsuță, Shyam dă ușa de perete cu un gest

triumfător:

Sn/Ucu ʹylo/iv

— O să vă simțiți ca acasă aici, spune el.

Pe dinăuntru, căsuța miroase vag a o mulțime de lucruri: soluție de șters mobilă, deodorant de cameră, pastile împotriva țânțarilor și Flit. Mirosurile se luptă pentru supremație, dar briza dinspre râu pătrunde și le îmblânzește pe toate. Perdelele se umflă pe măsură ce Shyam deschide ferestrele.

— Căsuța are aer condiționat, dar eu zic să nu vă bateți capul cu el.

Îi surprind privirea Radhei. E stânjenită. Știu ce gândește. Crede că dacă Shyam a cerut atât de puțin pentru căsuță, acum încearcă să facă economii. Apoi Shyam spune:

— Dacă vă e teamă de țânțari, pot să pun să vă atârne o plasă în jurul patului. Dar să lăsați ferestrele deschise. Briza nopții e răcoroasă și aduce parfumul tuturor florilor din grădină și din împrejurimi. Puteți asculta păsările nopții. Și, când e noaptea senină, dacă stați întins în pat aici, spune Shyam și bate cu palma locul în care te așezi cu capul, și vă uitați pe fereastră, puteți vedea luna și, dacă vă ridicați în capul oaselor, lumina râului în lumina ei. E foarte frumos.

Simt cum mi se pune un nod în gât. Cine ar fi crezut că bădăranul de Shyam poate fi atât de sensibil? Încerc să-i prind privirea Radhei, dar ea se uită în altă parte.

Chris zâmbește și spune:

— Sham, dar e minunat!

Shyam îl țintuiește cu privirea, fără să zâmbească.

— S-h-y-a-m. Mă cheamă Shyam. Apoi îi cere ajutorul Radhei: Nu există niciun nume englezesc care să semene cu Shyam?

Radha ridică din umeri. Cu o mișcare energică a brațelor, Shyam vrea parcă să spună că, oricum, e o greșeală neînsemnată.

— Deci, credeți c-o să vă simțiți bine aici? îl întreabă el pe Chris.

Chris ridică brațele. Rostește un „da” din toată inima. Ochii îi strălucesc când spune:

— Minunat! Îmi place la nebunie locul acesta. Da, plasa de țânțari e de ajuns și o să folosesc aerul condiționat numai dacă se face foarte cald.

— Mulțumesc.

— Domnule Roman.

Se întoarce către mine.

— Spune-mi *Aashaan*, zic eu. Toți îmi spun așa.

— *Aashaan* înseamnă profesor, maestru, explică Shyam. De fapt, după ce învățați să spuneți *Aashaan*, veți putea pronunța corect și

Shyam.

E o urmă de ironie în vocea lui.

Zâmbesc. Descopăr, în acest moment, că există o latură a lui Shyam pe care și eu, și Radha am ales să n-o vedem. A învăța să-l plăci pe Shyam cere un efort pe care nici ea, nici eu nu părem a vrea să-l facem. Poate că e vina lui. Ne ușurează prea mult sarcina de a-l un. Deși sunt și oameni care au altă părere. Aud că angajații lui îl iubesc și că e foarte admirat în oraș. Ce văd ei în el, iar noi nu?

Shyam se uită la ceas.

— Am o întâlnire cu șeful consiliului municipal la douăsprezece fără un sfert. Trebuie să plec în curând. Aș zice să faceți un duș și să vă odihniți. Și Unchiul are nevoie de odihnă. Puteți cere să vi se aducă masa în cameră sau puteți merge la restaurant la prânz. Dumneavoastră decideți. Și chiar vă rog să mă sunați dacă aveți nevoie de ceva, la orice oră.

Shyam scoate o carte de vizită din portofel.

— Aici aveți numărul meu de telefon mobil. Apropo, doriți și o conexiune de telefonie mobilă cât stați aici?

Chris se întinde și cască, alene.

— Nu, nu cred. Dar mulțumesc că ați întrebat.

Radha ia cartea de vizită din mâna lui Shyam și scrie pe ea numărul ei de telefon mobil.

— Și acesta este numărul meu, spune ea. Folosiți-l în caz că vă pierdeți sau aveți nevoie de ajutor.

— Eu locuiesc într-o casuță, în apropiere, îi spun lui Chris. E lângă stațiune. Treci pe la mine după-amiază.

— O să-l conduc eu, se oferă Radha.

Shyam se încruntă, dar nu spune nimic.

Mă ridic în picioare. Shyam se repede lângă mine. Îl iau de braț.

— Sunt obosit, îi spun. Poți să-l rogi pe șofer să mă ducă până acasă?

— Da, sigur, zice Shyam. Nu trebuie să te mai agiți ca în dimineața asta.

— Știu, recunosc eu. Uneori uit că nu mai simt tânăr.

O luăm din nou pe cărare. Shyam și Radha mă flanchează. Simt cum Chris ne urmărește cu privirea. La cine se uită? La Radha? Sau la mine? Sau la cum arătăm toți trei, împreună?

Stau întins în pat și mă uit fix la tavan. De la fereastra mea se vede un zid jos, dincolo de care se află câteva trepte ce coboară spre râu. Când Nila se umflă, apa se ridică până la treapta cea de sus și spală picioarele zidului. Dar acum aproape că a secat și tot ce a mai rămas din ea este o băltoacă verde, din care se scurge un firicel cafeniu.

În ochiul de apă verde-închis sunt câteva păsări. Înnoată, se

scaldă, pescuiesc... se descurcă cu ceea ce au la îndemână. Le aud glasurile.

Camera e întunecată și aerisită. Așa îmi place mie. O cameră plină de mobile și de lucruri îmi dă senzația unei piețe aglomerate. Ridic mâna și pipăi cercevelele ferestrei, roase de timp. Ca și tavanul și patul în care stau întins. Și Mălini, papagalița mea. Doarme cu capul vârât sub aripă. O pană plutește în aer. O pană de un verde pal. Cu vârsta, ea își pierde penele, iar eu părul. Moțâi. Mintea mea nu are astâmpăr.

Mă gândesc la dimineață. La tânărul străin. La Radha și la Shyam. La noi trei și la Chris.

Sunt prea obosit să mă mai gândesc. Închid ochii și las glasul păsărilor să mă legene și să mă liniștească.

Îi aștept. E o seară calduță, fără urmă de vânt. Apoi îi zăresc. Cât de bine le stă împreună, îmi spun în sinea mea. Mă cuprinde o mare tristețe. Se termină prost, simt deja că o să se întâmple ceva rău.

Cei doi, Radha și Chris, nici nu se gândesc la câtă nenorocire poate aduce soarta și-și zâmbesc fericiți, îi zâmbesc serii, îmi zâmbesc mie.

— Arăți odihnit.

Vocea Radhei e plină de o bucurie de care vrea să mă molipsească și pe mine.

Chipul ei are aura unei *minukkuvesham*: frumoasa domniță din dansul *kathakali*, care a avut șansa ca sufletul să-i fie binecuvântat. Cât despre Chris, el e eroul. El e Nala și ea Damayanti. El Arjuna și ea Subhadra²⁵. El Krishna și ea Radha²⁶.

— Chris are atâtea întrebări să-ți pună, spune ea.

El zâmbește aproape cu timiditate.

— Chiar nu vreau să vă obolesc, dar am câteva întrebări. De fapt, mai multe.

Dau din cap. De asta e aici.

— Ce ai vrea să știi?

Chris scoate un dosar.

— Philip m-a ajutat să adun toate astea. Întoarce filele îmbrăcate în folii de plastic. Sunt informații biografice, datele spectacolelor, fapte și detalii care sunt foarte impresionante, dar vreau să aflu mai

---

²⁵Arjuna este un erou din *Mahābhārata*, al cărui nume înseamnă „strălucitor”, „alb” sau „de argint”. Arcaș neîntrecut, este numit adesea *Jishnu* — invincibilul. El este cel de-al treilea dintre cei cinci frați Pandava, fiu al lui Kunti, prima nevestă a lui Pandu. Arjuna o răpește pe Subhadra, tocmai când aceasta îi fusese promisă de soție lui Duryodhana.

²⁶Radha, fiică a lui Vrishabhanu, este cea mai proeminentă figură feminină din preajma zeului Krishna și cea mai importantă încarnare a zeiței Lakshmi. Radha era una dintre tinerele care aveau grijă de cirezile de vaci din Vrindavan. Joaca lui Krishna cu aceste fete este interpretată simbolic ca relația de iubire dintre Dumnezeu și sufletul omenesc. Dragostea arzătoare a Radhei pentru Krishna și relația dintre ei este văzută, adesea, ca o căutare a uniunii cu divinitatea.

multe.

Radha iese din bucătărie și aduce trei pahare cu ceai.

— Va trebui să bei din pahar. Unchiul n-are nicio cană în bucătărie.

Chris ține paharul cu grijă. Frige și ceaiul o să-i ardă cerul gurii. Eu nu pot simți gustul ceaiului decât dacă mă frige pe limbă. Tutunul mi-a tocit papilele și numai căldura le poate readuce la viață acum.

— Vrei să-ți răcesc ceaiul? întrebă Radha.

Chris pune paharul jos.

— A, o să aștept să se răcească, răspunde el.

Îmi dau seama că nu-i place că a fost întrerupt.

Chris pune mâna pe dosar, ca să reia firul discuției noastre.

— Aș vrea să aflu totul despre dumneavoastră, spune el.

Ridic mâna. Nu sunt pregătit pentru asta.

— Doar nu-mi scrii biografia? Sau poate astea îți trebuie pentru roman?

Privirea îi coboară în pământ și apoi se ridică. Se uită în ochii mei.

— Nu știu pentru ce o să folosesc acest material sau cum. Tot ceea ce știu e că nu vă pot înțelege ca artist dacă nu vă cunosc ca om. Cunosc atât de mulți artiști - scriitori, pictori, muzicieni, dansatori - și toți vorbesc despre arta lor ca despre o ființă vie. Ceva care pune stăpânire pe ei și pentru care lasă deoparte orice altceva.

— Da, spun eu. Arta poate fi o stăpână foarte pretențioasă...

Chris bate cu pixul în masă, nerăbdător.

— Cred că voi înțelege ce înseamnă arta pentru dumneavoastră numai atunci când voi afla cât de mult v-ați lăsat condus de ea. Visele, speranțele, compromisurile, sacrificiile dumneavoastră - tot ceea ce arta v-a cerut în schimb.

Radha își ține respirația. Știe cât de reticent sunt și cât de mult îmi displace să vorbesc despre mine.

— Nu știu dacă Unchiul... spune ea, sărindu-mi în ajutor, ca de obicei.

Îi zâmbesc. Nu te îngrijora, îi spun cu zâmbetul acela. Sinceritatea răspunsului lui mă atrage. Omul și artistul. Nu m-am gândit niciodată că aș fi alcătuit din două părți. E posibil?

— Înainte de a începe, trebuie să-ți spun că e ceva ce ține de natura *kathakali*-ului. Forma aceasta de dans cere ca dansatorul să interpreteze. Trebuie ca *veshakaaran*-ul să-și imagineze ceva mai mult decât ceea ce spune poetul - decât libretul, după cum îl numiți

voi... în povestea mea, ceea ce cred că e real ar putea fi doar închipuire, și invers. Înțelegi? Trebuie să-mi imaginez și să interpretez nu numai propria-mi viață, ci și viețile celorlalți oameni care au făcut parte din ea. Se poate să mă înșel, s-ar putea ca unele detalii să lipsească, dar nu voi ascunde nimic. Măcar atât îți pot garanta. Când voi termina, poți să-mi spui tu dacă omul și artistul sunt unul și același sau două ființe. Poți să-mi spui cine câștigă înfruntarea: omul sau stăpâna lui.

Chris ridică clapa unui buzunar de la pantaloni. Scoate un reportofon mic.

— Pot? întreabă el.

Îi fac semn din cap că poate. E mai bine așa. Ca eu să-mi imaginez viața și ca fluxul ei să fie captat pe măsură ce vorbesc.

Deschid cutiuța cu nuci de betel. O am de o grămadă de vreme. Aleg două frunze moi și verzi de betel, întind pe ele un pic de pastă de chitră și apoi vâr totul în gură. Apoi tai câteva așchii de nucă de areca cu briceagul meu. Nuca proaspătă de areca îmi inundă gura cu un suc care calmează usturimea provocată de frunzele de betel. Aaug un pic de tutun.

Împing cutiuța cu betel spre Chris și-i fac semn să se servească. N-o face.

Frunzele de betel și areca mă învăluie într-o stare de bine.

Acum sunt gata să vorbesc, îmi spun. Îmi clătesc gura și beau niște apă.

Chris apasă un buton al reportofonului. Radha se lasă pe spate în scaun. Undeva departe, bătaia aripilor unui porumbel de baltă taie aerul.

— La început a fost un ocean, spun eu.

Chris ridică din sprâncene.

— Un ocean?

Zâmbesc. Știu ce gândește. Că vorbesc, poate, despre arca lui Noe sau despre Vasco da Gama. Dar e prea politicoasă să spună *Áivítw* *ˈyla/iv* mai mult de atât, ori poate se teme că dacă mă jignește nu voi mai scoate un cuvânt. Așa încât își ține în frâu nerăbdarea.

— Da, spun eu. Un ocean.

1937

Rugăciunea intrării smerite ²⁷

Nu așa îi era scris să moară: cu apa vârtej deasupra capului, năvălindu-i în urechi și în nas, umplându-i gura și prăvălindu-i-se în plămâni, liniștindu-i pentru totdeauna fluturarea brațelor și a picioarelor. Sare în ochi, sare în gât, sare otrăvindu-i sângele. S-a

²⁷ Rugăciune spusă de adeptii Bisericii Anglicane înainte de a se împărtăși. Primirea împărtășaniei este echivalentă cu intrarea în altar, de aici referirea la „intrarea smerită”.

ridicat la suprafață încă o dată și a înțeles că dacă se lăsa, avea să fie conservat pe veci în saramură.

Apoi, din adâncul anilor copilăriei lui, din timpul orelor nesfârșite în care se zbătea în apa râului, dând din mâini și din picioare, din rușinea de a fi singurul care nu învățase să stăpânească apa, ca ceilalți, a căutat o amintire care să-l ajute să trăiască, să scape de mare și de sarea ei.

Amintirea s-a ivit atunci, pătrunzând în ființa lui cu repeziciunea cu care își croiește drum prin apă un mormoloc. Lecția care avea să-i fie mantra toată viața: Nu te zbate. Închide gura. Ține-ți respirația. Lasă-te dus de val.

Încet, încet, a simțit cum corpul lui devine mai ușor. Apele și-au slăbit strânsoarea, iar el și-a dat seama, în timp ce degetele i se încleștau pe o bucată de lemn care plutea spre el, că nu-i venise ceasul.

Când a deschis ochii, chipul care se aplecase deasupra lui s-a luminat.

— Slavă Domnului!

Sethu nu știa unde se afla, dar limba refuza să-l ajute să-și articuleze întrebarea. Infirmiera, o ființă prietenoasă, cu părul întins bine și strâns la spate și un ten care semăna cu fundul oalelor în care gătea mama, îl ținea de încheietura mâinii, măsurându-i pulsul. Îi oferea acel prim contact uman care i-a adus lacrimi în ochi.

— Sunt sora Hope. Am așteptat să te trezești. Pescarii au crezut că ai murit când ți-au văzut tăietura de la cap. Apoi unul dintre ei și-a spus că poate mai trăiești. Așa că s-au gândit la domnul doctor.

A perceput teama și respectul cu care pronunțase numele doctorului. Dar mai ales accentul ei îl făcea să vrea s-o ia în brațe. Ce loc era acesta, în care tamila suna a malayalam? Vocalele rotunjite, aglomerate și pronunțate cu buzele țuguiate, consoanele care se încăleacă una pe alta ca niște frunze uscate de tec... Nu putea fi foarte departe de casă.

Sora l-a acoperit mai bine cu cearșaful.

— Pescarii i-au spus domnului doctor că dacă mai putea face ceva pentru tine, atunci el era acela... și au avut dreptate. Acum stai cuminte aici și eu mă duc să-l aduc.

Domnul. Doctorul Miracol. Dumnezeu însuși pentru localnici. Făcătorul de minuni din Nazareth. Părintele. Sethu urma să descopere că doctorul Samuel Sagayaraj avea să joace toate aceste roluri și pentru el. Dar, mai întâi, doctorul Samuel avea să-i fie preot de botez.

— Cum te simți? a întrebat doctorul.

Sethu s-a uitat la bărbatul care stătea lângă patul lui. Deci

acesta era salvatorul lui. Acest bărbat cu maxilar proeminent și trăsături clare. Avea pielea netedă și mustața îngrijită. Pe chipul lui, altfel foarte ferchezuit, numai sprâncenele erau răzvrătite și de nestăpânit – omizi păroase și groase care-și uneau coarnele la rădăcina nasului. Mâinile care apucaseră încheietura lui Sethu erau puternice și pricepute. Doctorul purta ochelari cu ramă de os. Era o prezență care îl făcea pe Sethu să vrea să se întoarcă spre el și să-i spună: Ai grijă de mine. Am nevoie să mă aperi.

— Poți să-mi spui în ce an suntem? a întrebat doctorul în tamilă, cu un accent mai neutru decât al femeii.

— 1937. Așa e, 1937, nu?

Doctorul a încuviințat cu o mișcare a capului. Linia buzelor lui s-a îndulcit într-un zâmbet.

— Îți amintești ce s-a întâmplat? a întrebat el.

Sethu și-a umezit buzele. Le simțea uscate și crăpate; ba și sărate.

— Nu, a spus Sethu. Nu-mi amintesc.

Sethu nu mințea. Nu voia să-și aducă aminte.

— Și cum te cheamă?

— Mă cheamă...

Sethu a ezitat, bâjbâind după un nume cunoscut, dar care să nu-l trădeze. I-a venit în minte numele pe care i-l dăduse misionarul american la Colombo.

— Mă cheamă Seth. Da, a spus Sethu în engleză.

Asta avea să-i arate doctorului că e un om cu carte. Un om cu stare.

— Numele meu e Seth. Am lucrat pentru Ministerul Sănătății, în Ceylon.

Seth. Era un nume neobișnuit pentru un indian. Dar era un nume creștin obișnuit, pe care doctorul Samuel l-a recunoscut. Prin urmare, a făcut ochii mari. Oare acesta era miracolul pe care-l aștepta? Un creștin care lucra în sistemul de sănătate!

— Îmi pare bine să te cunosc, Seth. Poți să-mi spui unde locuiești? Familia ta trebuie că e îngrijorată. Trebuie să le spunem pe unde ești. Să anunțăm și la tine la serviciu?

Seth a închis ochii. Acasă?

— Nu, a spus el. Sunt orfan. Și mi-am dat demisia acum câteva luni. Nu mă așteaptă nimeni...

— Nu spune asta, Seth, i-a zis doctorul Samuel cu calm, mângâindu-l pe Sethu pe braț. Pentru cei care nu au pe nimeni există Dumnezeu. Încotro vei merge tu, voi merge și eu, unde vei locui tu, voi locui și eu; poporul tău va fi poporul meu și Dumnezeul tău va fi Dumnezeul meu. Ruth 1:16.

Sora Hope a dat din cap, aprobator.

— Dă-i Biblia, soră. Domnul fie cu tine până te vindeci, Seth. Nu abandona cartea sfântă și nici ea nu te va abandona. Cuvântul Domnului te va călăuzi acolo unde inima nu poate. Altfel va fi așa cum se spune în 1 Regii 9:7, „de pomină și de răs”²⁸.

Sethu a înghițit în sec. Oare cât timp se putea preface?

Stând întins, se întreba ce anume din ființa lui îi atrăgea pe tipiiăștia. Acești bărbați care voiau să-l ia de mână și să-l călăuzească pe calea cea dreaptă. Întâi *Maash*, apoi Baiu și acum doctorul Samuel. De ce se lăsa prins în așa ceva? A simțit cum îl cuprinde o mare lehamite și i se părea că e mult mai ușor să doarmă decât să gândească.

Când Sethu s-a trezit, Biblia era lângă patul lui, alături de două surori Hope radioase. Sethu a clipit.

— Aceasta este sora mea, Charity, a spus sora Hope. Se pregătește să devină infirmieră. Mai am o soră. Faith. Și ea e infirmieră.

I-a aranjat așternuturile, i-a repus în ordine medicamentele și apoi i-a vârât un termometru în gură bărbatului din patul alăturat.

— În două zile sunteți ca nou, a spus sora Hope, dintr-odată.

— V-am adus Biblia, a spus sora Charity, cu sfială.

Seth s-a răsucit și a întors capul. Privirea ei îl enerva. „De ce se uită la mine de parcă aș fi primul bărbat pe care-l vede în viața ei?” s-a întrebat el, cântărind Biblia în palme. Pe forțat era imprimat numele ei, cu litere de bronz: Charity Vimala Jeyaraj.

— Nu trebuia să mi-o dați pe a dumneavoastră, a spus Sethu.

— A, eu pot folosi Biblia lui Akka. Oricum, aceasta este singura Biblie în engleză, în afară de cea a doctorului Samuel.

Sethu s-a gândit la ceea ce spusese mai devreme bărbatul din patul alăturat.

— Ce bine ar fi dacă surorile *kondai* m-ar băga mai mult în seamă și pe mine. Erau toate trei aici, în timp ce dormeai, te păzeau ca pe ochii din cap, în timp ce eu eram treaz și mă rugam să-mi aducă o ploscă.

— Cine? întrebuse Sethu.

— Surorile *kondai*... cine altcineva?

Sethu a zâmbit. „Surorile coc.”

— Așa li se spune?

— Tot orașul le spune „Surorile coc”. *Periya kondai, chinna kondai* și *jadai kondai*. Cocurile sunt singurele lucruri după care le poți

---

²⁸ Regi, Cartea 1,9:6/7: „Iar dacă voi și fiii voștri vă veți îndepărta de la Mine... Atunci Eu voi stârpi pe Israel de pe fața pământului pe care i l-am dat, iar templul pe care l-am sfințit în numele Meu îl voi lepăda de la fața Mea și Israel va fi de pomină și de răs între toate popoarele.”

deosebi.

Sethu simțea că-l umflă râsul. Era adevărat. Coc mare, coc mic și coc împletit... dar unde era cocul împletit?

Chicotul lui Sethu s-a transformat într-un hohot pe cinste și băiatul s-a pus repejor pe citit Biblia, cu surorile de față. Poate că așa aveau să-l lase în pace.

Ce l-o fi apucat să-și ia un nume nou? Nu e ca și cum ar fi fost un Delincvent Recidivist. Sau ajunsese să fie? DR. Sinonim pentru scandalagiu, huligan, ucigaș, element antisocial. „Cum ai putut, Sethu?” avea să-l întrebe Unchiul. „Cum a putut sânge din sângele meu să devină un DR?”

Sethu avea paisprezece ani și trei zile când a fugit de acasă. Nu știa ce altceva să facă.

Stătea uitându-se lung la panoul pe care erau afișate rezultatele la școală. Picase examenele din nou, al treilea an la rând, iar acum avea să fie exmatriculat. Așa îi spusese directorul unchiului său cu un an înainte.

— Dacă elevul rămâne corigent la aceeași materie doi ani la rând, nu-l putem ține în școală. În cazul lui Sethu, sunt dispus să fac o excepție. Vedeti dumneavoastră, are note destul de bune la toate celelalte materii, dar cum pot să-l trec anul dacă nici măcar nu ia nota minimă la matematică? Nu înțeleg. Are o memorie uimitoare. Nu trebuie decât să citească o dată pagina și ți-o spune pe de rost. Cu toate astea, la matematică îl întrece până și cel mai prostovan din clasă. Cred că nu muncește cât ar trebui. Altfel care să fie explicația?

S-a întors către Sethu și i-a spus pe un ton care era menit să bage frica în el:

— Asta e ultima ta șansă. Dacă nu pui osul la treabă, o să fiu nevoit să te exmatriculez. Ai înțeles?

Sethu a dat din cap în semn că da. Așa făcea întotdeauna când nu știa ce explicație să dea sau ce comentariu să facă. Știa de pe atunci că matematica avea să-i vină de hac.

Pe drumul spre casă, unchiul nu a scos niciun cuvânt. Mai târziu, când s-au așezat să mănânce de prânz, unchiul a spus:

— Ai auzit ce-a zis directorul, da? Dacă vrei să faci ceva în viață, trebuie să știi carte. Sau, dacă îți convine mai bine să fii fermier, ca mine, poți să lași baltă școala chiar de mâine. Tu hotărăști.

Asta era unchiul. Un altul ar fi rupt o jordie dintr-un tamarin, ar fi curățat-o de frunze și apoi ar fi întins-o pe spinarea nepotului până ar fi jupuit-o. Dar nu și unchiul lui Sethu. El i-a jupuit sufletul cu mustrarea lui calmă. Sethu n-a zis nimic, dar a simțit o greutate pe inimă, care s-a ridicat și i-a pus un nod în gât.

Nu înțelegea ce anume aveau cifrele și apa de-l dădeau gata. Nu era ca și cum nu și-ar fi dat silința. Dimpotrivă. Muncea, muncea din greu, făcea tot ce-i stătea în putință să le îmblânzească. Dar nici cifrele și nici apele râului nu se dădeau bătute. De cele mai multe ori nu-l băgau în seamă sau îl dezamăgeau. Ca acum. Sethu știa că trebuie să fugă de privirea plină de reproș a unchiului său și de apele râului, care-i demonstrau, zi după zi, că nu prea era în stare de nimic.

Se plimba de-a lungul malului. Uneori, simțea că nu mai are stare și o pornea în jos, pe mal, fără să știe unde avea să ajungă sau ce avea să facă odată ajuns acolo. Era suficient că mergea. În felul acesta, picioarele aveau să-i obosească și el avea să se întoarcă, bucuros că merge acasă.

Acum se îndrepta spre gară. Voia să ia trenul spre Madras. Într-acolo o porneau toți cei care fugeau de acasă. În Madras avea să-și construiască o viață în care să nu fie nevoit să stăpânească cifrele sau apa. Sau să mai citească dezamăgirea în ochii unchiului său. Cine știe, poate avea chiar să-și întâlnească tatăl, care plecase cu cinci ani în urmă și dus fusese. Mama lui avea un alt soț acum, iar Sethu spera că tatăl său avea să-l adăpostească.

Și-a pipăit buzunarele pantalonilor scurți. Avea niște bani. Taxa școlară și banii de cărți pentru anul următor, dar și niște bani pe care mama lui i-i dăduse ca să-și cumpere o pereche de sandale și câte ceva de mâncare din oraș. Nu era mult, dar îi ajungea să cumpere un bilet de tren până în Madras și să mănânce o masă sau două până avea să găsească ceva de lucru.

N-a trebuit să aștepte prea mult trenul. S-a urcat într-un vagon și a găsit un loc. Pe scaunele din fața lui stăteau un bărbat și o femeie. Femeia i-a zâmbit. Sethu i-a zâmbit și el, apoi și-a lăsat privirea în pământ. Trenul s-a pus în mișcare și Sethu s-a întors, ca să se uite pe fereastră.

— Unde mergi? I-a întrebat femeia.

Sethu și-a dezlipit cu greu privirea de la fereastră, dincolo de care peisajul părea să fi căpătat o anume frumusețe pe care n-o observase cât trăise acolo.

— Madras, i-a răspuns el, absent.

Femeia l-a privit pe bărbat. Bărbatul s-a aplecat către el și i-a spus:

— Dar trenul acesta nu merge la Madras.

Sethu s-a simțit de parcă cineva tocmai i-ar fi tras un șut în burtă.

— Dar acesta este trenul spre Madras, a spus el, dorindu-și din

tot sufletul să fie așa. M-am uitat pe mersul trenurilor.

— Nu, acesta nu e trenul spre Madras, a repetat bărbatul, cu voce blândă. Îl privea pe Sethu cu milă. Trenul spre Madras întârzie o oră. De fapt, toate trenurile de pe linia asta. N-ai auzit anunțul? Trenul acesta merge în altă parte, iar compartimentul în care suntem noi va fi atașat la un alt tren, care merge în Coimbatore. Acesta este compartimentul de Rameswaram.

— Și acum eu ce fac? Nu prea mai am bani, a spus Sethu, cu voce pierită.

„Cum ai putut, Sethu?” mormăia o voce în capul lui. Vocea unchiului său, plină de mustrare și durere. „Cum ai putut? Cât de prostănat să fii să nu citești ce scrie pe tren? Sau să nu întrebi încotro merge? Că tot veni vorba, cum ai putut să fugi și să-ți lași de izbeliște mama, familia, pe mine? Cum ai putut?”

Numai la gândul acelei voci și al acelei priviri, ochii lui Sethu, băiat de paisprezece ani și trei zile, s-au umplut de lacrimi.

— Nu plânge, i-a spus bărbatul, ridicându-se de pe scaun.

L-a bătut pe Sethu pe umăr și s-a așezat lângă el.

— Ce rost are să plângi? Ce rezolvi cu lacrimile? Spune-mi, te așteaptă cineva la Madras? Un unchi, un frate mai mare, cineva?

Sethu a clătinat din cap.

— Nu.

— Vrei să te întorci acasă?

Sethu a clătinat din nou din cap.

— Nu, nu.

— Atunci, hai cu noi la Rameswaram.

— Și ce să fac acolo?

— Aveai ceva de lucru în Madras?

Un alt clătinat din cap.

— Noi mergem în Ceylon. La Colomb, a spus femeia. Hai cu noi!

Sethu i-a privit lung. Toată viața lui, se cutremurase la auzul numelui Colombo. De parcă în el s-ar fi auzit tunetul oceanului. Val după val, răsturnându-se pe malurile unei insulițe. Val după val, punând la cale să înghită bărci și viețile care plutesc pe ele. Și cu câtă ușurință pronunța ea acest nume. Colomb. De parcă, mâncând o-ul de la sfârșitul cuvântului, ar fi înghițit și apele care înconjurau insula. Eliberând astfel călătoria de temerea lui cea mai mare. Apa.

— Da, a spus bărbatul. Te ducem în Ceylon și o să-ți găsec ceva de lucru acolo.

Sethu a trecut peste frica de traversarea oceanului pentru că voia să afle răspunsul la o mulțime de întrebări care îi stăteau pe limbă. Dar, pentru moment, nu avea să întrebe decât de ce.

Vocea unchiului său nu-i dădea pace: Cum ai putut să ai încredere

Într-un străin?

Deci, Sethu și-a dres glasul și a întrebat foarte politicos:

— De ce faceți asta, de ce mă ajutați?

Bărbatul i-a zâmbit. Privindu-și degetele, i-a spus:

— Nu știu. Nu mă ia valul, de obicei. Dar e ceva la tine care mă face să vreau să-mi urmez instinctele. Să te ajut să-ți găsești un loc în care să te pui pe picioare. Eu nu mă întreb de ce; poate că nici tu n-ar trebui.

Astfel, Sethu a mers cu trenul și a traversat mările, mânat de instinct. Și acolo, în Colomb - pentru că și el mânca o-ul, ca să alunge gândul vârtejului de ape - a descoperit că putea să-și croiască un trai. În ciuda cifrelor nestăpânite. În ciuda apelor necruțătoare.

Peste timp, când își amintea de acei ani, Sethu spunea, fără vreo altă explicație:

— *Maash* a fost un om bun.

Îl numea *Maash* pe bărbatul din tren. Stăpân. Mentor.

— *Maash* și soția lui au avut mare grijă de mine. Nu am dus lipsă de nimic în casa lor, spunea el, dacă cineva voia să afle mai multe. *Maash* mi-a găsit un loc la Ministerul Sănătății. A trebuit să fac un curs de pregătire pentru inspectorii sanitari, apoi un an de practică, și la optsprezece ani câștigam deja banii mei.

Cum putea Sethu să spună cuiva despre toate celelalte lucruri care alcătuiseră acei ani? Asemenea o-ului de la coada lui Colomb, erau acolo, chiar dacă nu vorbea niciodată nimănui despre ele... Până la Saadiya. Saadiya. Saadiya Mehrunnisa. O fată bună. Cea mai cea dintre femei. Lumina ochilor lui. Saadiya, care a aprins o flacără și i-a cerut să lumineze cu ea calea trecutului său. Dar asta avea să vină mulți ani mai târziu.

Mai întâi, Sethu a trebuit să se agațe de noul nume care-i servea drept colac de salvare și să renască. Știa că o vreme, cel puțin, va trebui să fie Seth și să lase cartea cea sfântă să-l călăuzească spre lumină și un loc în împărăția doctorului Samuel.

Casa doctorului Samuel era înconjurată de un zid înalt. În loc de poartă, avea o ușă vopsită în verde. O ușă cu lacăt și lanț. Între acele ziduri, Sethu se simțea în siguranță.

Când Sethu s-a simțit îndeajuns de bine încât să poată părăsi spitalul, doctorul Samuel i-a oferit o slujbă.

— Am nevoie de cineva ca tine, asta e tot ce i-a spus.

Sethu a privit fața doctorului, încercând să descifreze sensul cuvintelor lui.

— Dar nu sunt pregătit să fac munca asta, a spus el, speriat dintr-odată.

Doctorul Samuel n-a făcut decât să zâmbească.

— O să înveți văzând și făcând. Puterea ta să țină cât zilele tale. Deuteronom 33:25. Gândește-te la asta.

Sethu stătea la ușa camerei doctorului. Stătea cu răbdării care așteptau să-l vadă pe doctor. Privea în jur. Locul acesta nu era decât un orașel, care căpătase importanță doar pentru că o organizație de misionari alesese să construiască un spital acolo. Se perindau mulți străini prin acel loc: oameni de prin satele din împrejurimi și din districtele apropiate. Nașteri. Morți. Oamenii veneau și plecau și nimeni nu punea întrebări. Sethu se uita fix la podea. Se gândea la niște cuvinte peste care dăduse în Biblie: locuiesc ca străin într-o țară străină²⁹.

Poate că acesta era un mesaj pentru el. Avea să fie un străin pe pământ străin. Din nou, viața îi arunca un colac de salvare. Nu te împotrivi. Lasă-te în voia sorții, și-a spus el. S-a hotărât să se lase purtat de val.

Doctorul Samuel i-a dat o cameră care se deschidea spre veranda închisă ce se întindea de-a lungul fațadei casei lui. Era o casă uriașă, cu multe camere și multă mobilă. Doctorul Samuel abia dacă folosea două dintre ele.

— E loc destul pentru amândoi aici.

Doctorul a râs, parcă cerându-și scuze.

S4n/itar cyla/iv

Sethu se întreba dacă doctorul se simțea singur. Avea soție sau copii? S-a abținut din răspuneri să nu pronunțe aceste cuvinte. Nu avea să-l întrebe nimic și spera că nici doctorul nu-l va iscodi. A privit în jur și a spus:

— Mulțumesc.

I s-a părut că vede recunoștință în ochii doctorului. Doctorul se simte singur, și-a spus el.

Astfel, Sethu a găsit o casă în care să-și ducă noua viață. Acolo, în grădina plină de mango, tamarini, papaia și copaci de cocos, a descoperit un arbore de plută, căruia îi mergea tare bine, un străin printre băștinași. Și-a găsit alinarea în această lecție. În faptul că dincolo de zidul cel înalt și ușa cea verde exista un loc pentru el, la fel ca pentru Hope, Charity și Faith, învățăcelele doctorului Samuel. Sethu aparținea acelei lumi, la fel ca și ele.

Zilele trecute de la fuga lui s-au făcut săptămâni și Sethu se temea din ce în ce mai puțin că avea să fie descoperit. Doctorul Samuel îi găsea lucruri de făcut. Era câte ceva din toate: secretar, preparator de medicamente, scriitor de rețete, băiat bun la toate,

---

²⁹ Exodul 2:22.

grefier și curier; își împărțea ziua între atâtea roluri, că nici nu-și dădea seama cum zbură timpul. Acolo, la Nazareth, prins în brațele acaparatoare ale Spitalului Sf. Paul, Sethu a învățat ce înseamnă mulțumirea.

Când vremea se încălzea și apa de băut se împuțina, doctorul Samuel mai adăuga un rol în repertoriul zilnic al lui Sethu. În fiecare dimineață, femeile din casele vecine cu cea a doctorului se aliniau în fața ușii din perete și Sethu scotea o oală de apă pentru fiecare dintre ele.

— Vor trebui să meargă kilometri întregi după apa măloasă pentru toate celelalte treburi ale casei. Cât timp în puțul nostru este apă, vorn da o oală fiecăreia. Le va ajunge pentru băut și gătit. Dar va trebui să ai grijă să le împărți numai câte una, pentru că altfel apa nu va ajunge mult timp, a spus doctorul Samuel.

Apoi, apa din puț a început să scadă, iar Sethu l-a dus pe doctor să-i arate cât mai rămăsese.

— Trebuie să ne oprim cu împărțitul apei, a spus Sethu.

Doctorul Samuel a privit în adâncul puțului cu îngrijorare.

— Poate ți se pare o prostie, dar dacă apa scade sub nivelul acesta, o să avem bătăi de cap. Am crezut că anul ăsta o să scăpăm, dar dacă nu plouă curând...

— Secetă? a întrebat Sethu, dându-și seama, pentru prima dată, la ce ar putea duce lipsa de apă.

— Secetă și holeră. Chiar anul trecut, în districtul acesta a fost o epidemie de holeră.

Acum ce ne facem? s-a întrebat Sethu. Cum avea să fie epidemia de holeră?

A aflat curând.

De unde veneau aceste hoarde cu călcâiele crăpate și buze uscate, scaldate în scursori trupești care țâșneau prin toate orificiile, cu burțile strânse în chingi dureroase și care tânjeau după apă din toată ființa lor, dar n-o puteau ține în ei? Cine erau acești oameni ce răsăreau de prin locuri care, de fiecare dată când le privise, păreau lipsite de viață?

Veneau și nu se mai opreau. Bătrâni, copii mici, bărbați în putere și femei în vârstă, cu o urmă de argint în păr, uniți de o bacterie. Suflete-pereche unite de suferință, hăituite de o teamă fără nume: oare cine avea să fie următorul?

Atunci Sethu nu avea timp de stat pe gânduri. Doctorul Samuel îi mîna pe toți cu voința lui de fier.

— Nu ne ajung de nici unele - oameni, medicamente sau energie. Dar trebuie să rezistăm. Trebuie să ne descurcăm cumva, se răsteya el, în timp ce împărțea speranță și ajutor.

Paturile erau pline și chiar și podelele și holurile erau acoperite

cu saltele făcute din frunze de palmier. Spitalul Sf. Paul era năpădit de boală și disperare până în cel mai ascuns colțisor. Sethu nu mai văzuse atâta suferință la un loc. Cât avea să trăiască, mirosul fenilului și al așternuturilor din frunze de palmier aveau să-i amintească de duhoarea holerei, de venirea morții.

— Și acum ce facem? a întrebat Sethu, la întoarcerea din magazie. Nu mai avem deloc medicamente. Ne-ar trebui un miracol.

Doctorul Samuel s-a ridicat de pe scaun.

— Vino cu mine, a spus el.

Doctorul l-a condus pe străzile pustii ale Nazarethului, până la o bisericuță cu o clopotniță foarte înaltă. Înăuntrul ei, pereții și coloanele erau de un alb ciudat, lucios.

— Ești în Nazareth de câteva luni bune, dar nu mi s-a părut că ai vrea vreodată să vii aici. Și eu am lăsat lucrurile așa pentru că știam că atunci când vei fi gata să cauți casa Domnului, o vei face, a spus doctorul.

Sethu și-a mușcat limba. Tu m-ai adus aici, voia să-i spună. Dar, ca de obicei, a lăsat cuvintele la o parte.

A întins mâna să atingă peretele.

— Cred că au pus un milion de albușuri de ou în var pentru ca tencuiala să fie atât de netedă și sidefie.

În vocea lui se simțea uimirea pricinuită de ceea ce avea în fața ochilor.

Doctorul Samuel a alungat o muscă, vrând parcă, prin același gest, să respingă cuvintele lui Sethu.

— Așa e, pereții sunt o minunăție, dar nu de asta te-am adus aici.

A făcut o pauză. Din nou, mâna lui s-a ridicat în aer pentru a alunga musca rătăcită.

Sethu s-a abținut să nu zâmbească și și-a spus că, uneori, doctorul Samuel era un mare îngâmfat.

— Acum câțiva ani... a început doctorul.

Sethu s-a sprijinit de perete. Cunoștea deja plăcerea deosebită a doctorului pentru spusul poveștilor. Știa că avea să zăbovească asupra fiecărei clipe, fiecărei emoții, fiecărei expresii, chiar asupra fiecărui lucru nespus.

— Acum câțiva ani... a repetat doctorul, așezându-se într-o strană.

Strana lui. Nu erau decât patru rânduri de strane. Restul congregației stătea pe podea.

— Nazareth-ul a fost lovit de blestemul Domnului. De ce a lovit Domnul tocmai Nazareth-ul, nu știu. Are la fel de mulți păcătoși ca

orice orășel de mărimea asta. Nazareth-ul nu e Sodomă, și holera a trecut peste el de patru ori într-un an și...

Doctorul s-a oprit, copleșit de oroarea amintirii.

— Și... l-a îndemnat Sethu să continue.

Pentru că și acesta era un rol pe care Sethu trebuia să-l joace: public vrăjit și sufleor-șef.

— Și tocmai când credeam că salvarea noastră poate veni numai de sus, preotul de aici, părintele Howard, ne-a propus ceva. A jurat că toți cei din parohie vor veni la spovedanie în fiecare zi. „Miluiește-ne pe noi, ne vorn mărturisi păcatele și vorn face cazne pentru porunca încălcată”, s-a rugat el. A căzut în genunchi și mi s-a spus că a rămas așa o săptămână încheiată, rugându-se și implorând. Și molima s-a dus. Acum holera lovește numai o dată pe an.

— Credeam că Dumnezeu a alungat holera pentru totdeauna, acum că s-a golit locul de păcătoși, a mormăit Sethu, neputând să se abțină.

Doctorul Samuel s-a încruntat.

— Seth, de mult voiam să vorbesc cu tine despre lucrul acesta. Am observat că abia dacă știi ceva din Biblie. N-ai nicio chemare către rugăciune. Și, ce e mai rău, mai tot timpul pui la îndoială voia Domnului. De fapt, nu te comporți ca un creștin adevărat. Poate că ți se pare că e la modă să te îndoiești de existența Domnului. Dar nu e bine, crede-mă. Am văzut atâta boală și disperare și totuși nu-L întreb niciodată pe Domnul de ce. Vezi tu, nebănuite sunt căile Lui.

Sethu și-a dat seama că se aventuraseră în ape tulburi, așa încât a schimbat vorba:

— Domnule doctor, sunt îngrijorat. Molima mă sperie. Ce-o să ne facem?

Doctorul Samuel s-a ridicat și s-a apropiat de Sethu. Și-a îndreptat spatele și și-a dres glasul. Apoi l-a luat pe Sethu pe după umeri și i-a zis:

— Stai o vreme aici. Îngenunchează și roagă-te. Vorbește cu Domnul ca să-ți dea pace în gânduri. Cât despre molimă, nu-ți face griji. Ne descurcăm noi, ca de fiecare dată. Mâine va trebui să mergem la marginile orașului. Mi-au ajuns la ureche vorbe cum că sunt sate întregi lovite de holeră.

— Ce ne facem fără medicamente? a ridicat vocea Sethu.

Dar doctorul Samuel se îndepărta deja. Cum poate fi atât de încuiat? își spunea Sethu, fierbând. Cum poate să-și închipuie că ne vorn descurca? E nebun.

Dimineață, devreme, Hope și Charity au venit la ușa doctorului

Samuel, aproape țipând de frică.

— Domnule doctor, e vorba de Faith, s-au plâns ele.

Faith era întinsă în pat, vlăguită de oboseală.

— Dizenteria e gravă. Nu a început încă să vomite, a murmurat Hope.

— N-a fost vaccinată? a întrebat doctorul Samuel, în timp ce fixa o perfuzie care să-i aline suferința bolnavei.

— Nu.

Cele două femei au clătinat din cap.

— Avea febră când s-a făcut vaccinul. În plus, știți cum e ea. A zis că pe ea o s-o ocolească boala, că Domnul o va păzi.

Sethu a făcut ochii mari, șocat.

— N-ar fi trebuit să vă luați după ea. Nu puteați s-o convingeți? Doctorul Samuel n-a scos niciun cuvânt. Apoi a oftat și a spus:

— Poate că Domnul a vrut ca ea să-l mai slujească o vreme. Știți, am păstrat medicamente pentru noi cinci. M-am gândit că atât ne-ar mai trebui, când avem epidemia asta pe cap: ca vreunul dintre noi să cadă la pat.

Faith și-a revenit, dar doctorul și Sethu au fost nevoiți să-și amâne plecarea trei zile. Cu o zi înainte de plecarea lor, au sosit un transport de provizii și o echipă de cinci doctori.

— Acum înțelegi ce am vrut să spun? I-a întrebat doctorul Samuel pe Sethu. Motivele și căile Domnului sunt nebănuite.

Trei dintre medici i-au însoțit până în sat, în ambulanță.

— Ne vorn stabili tabăra într-unul dintre sate și vorn lucra de acolo, le-a spus doctorul Samuel.

Faith, Hope și Charity fuseseră lăsate în oraș, să-i ajute pe cei doi doctori rămași la spital.

— Ar fi fost bine să vină cu noi una dintre surori, dar e nevoie de ele la spital, a spus doctorul Samuel. În plus, a adăugat el, coborând vocea, nu s-ar cădea să petreacă nopțile cu noi prin sălbăticie. E o femeie în satul de lângă tabără. Mary. Ea ne va ajuta. E foarte credincioasă și muncește din greu. I-am trimis deja vorbă să vină în tabără mâine-dimineată.

Dar Mary n-a apărut. Atunci Sethu a înțeles că va trebui să-i țină el locul.

În prima casă în care au intrat, doctorul Samuel l-a învățat primul sinonim pentru holeră: scaune „fiertură de orez”.

— Vezi asta?

A arătat cu degetul, ca și cum era ceva normal, către un bărbat care zăcea în propriile fecale. Deși asistase la suferințe imense în camerele de spital, Sethu nu mai văzuse așa ceva până atunci.

— Lichid limpede cu urme de mucus. Fără miros. Fără sânge.

Doar un jet de fluide corporale. Un caz clasic de dizenterie a holerei.

Sethu s-a repezit afară din cort, icnind.

Doctorul Samuel și-a împins în jos ochelarii și și-a frecat puntea nasului.

— Va trebui să te obișnuiești cu lucrurile astea, a spus el. Acum dă-mi perfuzia. Bacteriile n-or să-l omoare, dar deshidratarea o să-l dea gata. Fluide intravenoase cu electroliți pentru refacerea echilibrului și creșterea volumului sangvin și medicamente pentru prevenirea răspândirii bacteriilor. Asta e tot ce putem face. Cu voia Domnului, va supraviețui.

Omul a supraviețuit și, timp de trei zile, Sethu l-a urmat pe doctorul Samuel prin colibe și cămăruțele din sat. Și-a înghițit fierea, s-a spălat bine pe mâini cu dezinfectant de fiecare dată și a fugit de colo-colo, aducându-i doctorului Samuel rezerve de speranță, credință și milă. „Cu prima ocazie, o șterg de aici”, își spunea Sethu, în timp ce curăța un pacient. „Mai bine lucrez cu ziua pe câmp, la unchiul meu, decât să curăț rahat și să șterg vomă.”

SS- * și-

Scârba este elastică. Se întinde, pătrunzând în fiecare gând, corupând mintea și marcând fiecare clipă cu duhoarea și gustul său specific. Scârba îți împute respirația, îți umple nările și le înfundă, iar apoi, într-o zi, dispare dintr-odată. Și astfel, Sediul a descoperit, și el, compasiunea acolo unde fusese scârbă. Dezgustului i-a luat locul grija, iar fricii, teama de a nu putea face îndeajuns de multe.

Medicamentele erau pe sfârșite și nu mai rămăseseră decât o duzină de pungi de perfuzie.

— Nu ne ajung, i-a zis el doctorului Samuel, arătându-i resursele împutinate.

Doctorul Samuel a dat din cap și n-a spus decât:

— Dacă asta e voia Domnului...

În noaptea aceea, Sethu n-a putut să doarmă. Cum să doarmă? În ultimele zile, moartea i se arătase în toată puterea ei. O nouă latură a ei, care putea fi învinsă cu lichide.

A doua zi de dimineață, doctorul Samuel l-a luat înapoi cu el în primul sălaș în care intraseră.

— Uită-te la el, i-a zis, arătând cu degetul primul pacient de care avusese grijă Sethu.

Arasu. Rege. Sethu îi spunea în gând *Arasu*, regele scaunelor „fiertură de orez”.

Omul stătea în capul oaselor. În câteva zile, avea să se întoarcă la lucru.

— Ești un zeu coborât pe pământ, a spus *Arasu* plângând, agățându-se de picioarele doctorului.

— Nu spune asta, a protestat doctorul. Dumnezeu este

adăpostul și sprijinul nostru, un ajutor care nu lipsește niciodată în nevoi. Psalmul 21, 46:1. Eu nu sunt decât o unealtă în mâna Domnului.

Sethu a fixat podeaua cu privirea și s-a gândit că uneltele Domnului n-ar putea face mare lucru fără pungile de perfuzie. Așa încât s-a apucat de treaba pe care o avea de făcut. Sethu înțelegea cât de prețioasă este viața mai mult decât oricine altcineva de acolo. Înainte ca boala să-l cuprindă cu tentaculele ei, trebuia să găsească un mod de a evita criza care bătea la ușă, pentru ca toți să poată scăpa. Și astfel, a adăugat un nou rol identității sale proaspăt renăscute.

A plecat cu ambulanța către orizont. Nu avea un plan, dar, până ajungea la destinație, avea timp să facă unul, își spunea el.

În tabăra de carantină de la Pamban erau destule provizii. Știa unde erau cheile magaziei. Doar el fusese magazioner. Cunoștea fiecare colțișor al aceluia loc și, deși își promisese că nu se va mai întoarce niciodată, trebuia să facă această ultimă vizită.

Sethu a revenit în tabără după treizeci și șase de ore. S-a gândit că ar putea fi prea târziu. Sau poate că nu. Încă erau mulți oameni care zăceau bolnavi în casele lor. Doctorul Samuel s-a uitat la proviziile aduse de el. Nu l-a privit în ochi, ci s-a apucat să administreze medicamentele cât de repede putea.

Mai târziu, în seara aceea, l-a chemat pe Sethu în cortul lui.

— Aceasta este ziua pe care Domnul a făcut-o! Să ne bucurăm și să ne veselim într-însa. Psalmul 117:24. Biblia de la Ierusalim, a început el. Când Domnul a ales să te trimită la mine, am avut îndoielile mele. Sufletul tău nu se lăsa convins prea ușor, deși trupul s-a supus destul de repede. Dar acum sunt mulțumit. Domnul a știut, chiar dacă eu nu, că ești un creștin adevărat. N-o să întreb cum sau de unde ai luat proviziile. Nu o să pun la îndoială mărinimia Domnului. Tu știi mai bine. E secretul tău, dar dacă la mijloc e un păcat, să știi că voi împărți cu tine povara lui. Ne rugăm?

Sethu s-a supus și s-a așezat în genunchi. Era bucuros că doctorul nu era prea supărat pe el. Și că nu trimisese înapoi lucrurile pentru care el își riscase viața.

A doua zi, doctorul i-a adus vești.

— Maicile din ordinul franciscan vor veni aici mâine. Vor aduce o echipă de medici și provizii. Putem să ne întoarcem. După ce lucrurile se așază, va trebui să facem o altă vizită. De data asta în Arabipatnam. O să te dea gata. Prima dată când m-am dus acolo, am crezut că am ajuns pe un alt tărâm. Oamenii, casele,

f

Sduvlux ' 11 i n străzile, totul e rupt din O mieși una de nup (i. Hurie

ciudad! E ca un mic regat cu propriile lui reguli. De exemplu, top bărbații străini trebuie să părăsească orașul până la apus. Dar în mine au o încredere oarbă, deci mă lasă să stau peste noapte acolo.

Sethu a zâmbit. Era bucuros că legătura dintre ei devenise mai profundă. Doctorul avea îndeajuns de multă încredere în el încât să-l ducă la Arabipatnam. Sethu auzise o mulțime de lucruri despre locul acela de la surorile *kondai*. Era un loc în care niciun străin nu era bine-venit. În care străduțele erau învăluite în mister și locuite de urmașii unor oameni care puteau struni la fel de bine caii și valurile mării.

HAASYAM

ijjj *Jff* rivește cu atenție. Nu e ceea ce crezi. Aceasta este ve-jrjj selia.

— Ce-i cu asta? Îți spui tu. Râsul e răs. Mișcări convulsive ale mușchilor feței, linii fine la coada ochilor, gura care se deschide larg, asemenea coapselor unei femei ușoare... Oprește-te aici.

Privește-mă. Așa se face. Îți arcuiesti ușor sprâncenele, în sus la rădăcina nasului și în jos spre coada ochilor. Ții pleoapele întredeschise și buzele lipite. Strânge buza de sus. Acesta este *haasyam*.

Fii atent la gură. Nu e numai un orificiu cu care devorezi, prin care scuipi și scoți sunete. Gura este cea care pune pecetea pe intensitatea *haasyam*-ului. Lasă aerul să urce din gât în nări. Presiunea lui reprezintă gradul *haasyam*-ului.

Acum uită-te la asta. Aceasta este bucuria. O vezi în neastâmpărul pe care îl aduc vânturile lui decembrie. De pe câmpiile din Tamil Nadu, se strecoară prin trecătoarea de la Palakkad, doar ca să iasă pe partea aceasta sub un nou nume: *thiruvadkira kaa- tu*. Vânturi care se grăbesc să ajungă la festivalul *thiruvadhire*³⁰, când copacii sunt împodobiți cu leagăne uriașe. Vânturi care vin pregătite să legene fecioare și vise.

Dar, mai întâi, vântul face copacii să trosnească; uscăciunea frunzelor e semn al lunilor de vară care vor veni. Vântul dezgolește crengi, înghiontește lăstărișul, răsuțește frunzele uscate, ridică norișori de praf în curtea din față, încă nemăturată. Frunzele de palmieri și de cocos pocnesc ca biciul; fluturii de varză plutesc la înălțimea genunchiului, de parcă ar ști că dacă ar fi prinși de vânturile mânioase, ar fi purtați de colo-colo. Toate astea tot bucurie înseamnă.

Zgomotoasa bucurie nu seamănă deloc cu zâmbetul cuminte.

---

³⁰ Denumirea în malayalam a celei de-a șasea *nakshatra* (în sanscrită, această *nakshatra* se numește Ardra). *Nakshatra* desemnează fiecare dintre cele 27 de diviziuni ale cerului în sistemul astrologie hindus, Jyotisha.

Gândește-te la boabele de piper care se usucă la soare și la tecile de tamarin care se coc în pomi, la florile de mango atârând pe ramuri, ici și colo, la florile de caju, care atârnă greu în copaci, și la fructele de jacquier, care se rotunjesc în tăcere.

Apoi e luarea în derâdere. O vei vedea atunci când, mai târziu, vântul se ridică dinspre dealuri cu putere înnoită și naște valuri de căldură. O împrăstie cu mișcări sigure, neluând în seamă pe nimeni și nimic.

Astfel ajungem la dispreț - a privi de sus. A condamna. Și mai e o formă de dispreț. Pentru ea, aș zice să cauți printre ramurile copacului de cocos. Uite, acolo este: *olanjali*. Coțofana indiană. Îi vezi penele din coadă? Acum ascultă chițaitul pe care îl scoate. *Cbi-chi-chi...* Nu așa sună disprețul?

Păsările au obiceiul să se cocoațe. Nu și pasărea asta. Puțin îi pasă ei de obiceiuri. În schimb, privește cu câtă dezinvoltură patinează și alunecă spre vârful ramurii de palmier, de care stă atârnată.

Deci, înțelegi, *haasyam* poate fi și asta. Disprețul față de convenții.

Radha

Stau în pat lângă Shyam și nu pot să dorm. Shyam și cu mine avem obiceiurile noastre înainte de culcare. Suntem căsătoriți de opt ani, la urma urmelor, și nimeni nu scapă de ritualul rutinei.

Eu stau pe partea stângă a patului, iar el pe dreapta. Citesc în pat până când mi se închid ochii și atunci sting veioza și mă culc. De obicei, Shyam doarme deja. Doarme pe o parte, cu brațul în jurul mijlocului meu și cu bărbia cuibărită în urechea mea. În nopțile în care vrea să fie drăgăstos, mă mângâie pe braț, de la cot spre umăr, până când eu nu mă mai pot preface că nu știu ce așteaptă de la mine. Atunci pun cartea jos și mă întorc spre el. Totul face parte din ritualul și rutina căsătoriei. Totul la locul și momentul stabilit.

Nu pot spune că sunt nefericită lângă Shyam. Dacă nu urci, n-ai de unde să cazi. Unii ar numi asta chiar mulțumire.

Shyam doarme. Brațul lui mă țintuiește de pat. Patul lui. Cred că pentru Shyam eu sunt un obiect pe care-l posedă. Un obiect foarte prețuit. Acesta este rolul meu în viața lui. Nu vrea alături un egal al lui; vrea numai o amantă. O femeie căreia să-i facă poftele și care să-l răsfete cu trucuri femeiești. Mă gândesc la unele dintre momentele mele de cruzime ca făcând parte din temele pentru orele de biologie de la școală. Mă gândesc la fluturele pe care l-am prins și l-am străpuns cu acul, cât încă era viu, ca să-l prind în insectar, cu aripile întinse, ca să se vadă desenul de pe ele, fără să

mă gândesc că undeva înăuntru, bătea o inimioară care tânjea să zboare. Acum eu sunt fluturele acela.

O zi.

N-a trecut decât o zi de la sosirea lui Chris. Închid ochii și revăd imaginea aceea cu el în gară, cu fire de lumină prinse în păr, cu un zâmbet abia schițat pe față. Revăd zâmbetul acela într-un colț al gurii și mersul lui degajat.

Douăzeci și patru de ore de când s-a mutat în Căsuța nr. 12 și în sufletul meu.

Optzeci și șase de mii patru sute de secunde de când mi-am dat seama că viața mea s-a schimbat pentru totdeauna.

Nu înțeleg ce se întâmplă cu mine, femeie măritată, soție. Când l-am luat de bărbat pe Shyam, am jurat că nu voi mai încălca niciodată obiceiurile. Cum de am ajuns să pun un preț atât de mic pe onoare și să disprețuiesc într-atât convențiile?

În primele ore ale serii, ne-am dus să ne așezăm pe treptele care coboară dinspre casa Unchiului spre râu. În amurgul senin se distinge silueta clară și întunecată a unui stol de păsări care se întorceau acasă. Briza aducea dinspre stațiune parfumul de iasomie și-l așternea oriunde își purta pașii. Tăcerea ne apăsa, potolind tot ceea ce era numai semn de prietenie.

Am privit cerul, îndelung, căutând un cuvânt, o propoziție care să spulbere tensiunea tăcută ce ne prinsese pe amândoi în unduirea ei. Către apus, cerul era străbătut de fâșii roz-roșietice și pătat de ciorchini de nori plumburii. Mama avea un sari cu un model în aceleași culori. Mă întrebam dacă aș putea aduce vorba despre asta. Ceva comun, despre cum se inspiră din natură modelele de pe sariuri. Apoi am observat că pata de culoare se întinsese și că tot cerul căpătase o nuanță rozalie.

— O să tragă bine scrumbia mai pe seară, am zis eu. Asta e cerul de scrumbie, așa i se spune, am adăugat eu, încercând să umplu tăcerea.

Chiar și mie mi se părea prostească remarca.

Dar liniștea mă speria. Dacă tăcerile sunt menite să îndepărteze doi oameni, pentru noi, liniștea umplea golul, crea o punte peste spațiul care se cuvenea să ne despartă.

Chris s-a întors să mă privească. Nu-i puteam distinge chipul în întuneric. Dar am simțit că era amuzat când m-a întrebat:

— Pescuiești?

M-am prefăcut că nu-mi dau seama că mă ia peste picior.

— Îți spun și eu ce am auzit, am zis eu, în vreme ce rupeam o frunză de tec în bucățele. Bunicul spunea că atunci când cerul

capătă culoarea asta... Și apoi, ridicând capul, pentru că, oricât aș fi încercat, nu era ușor să nu mă las prinsă în jocul tachinărilor cu acest bărbat, care îmi dădea fiori pe dinăuntru, am adăugat: Și nu, nu cred că el pescuia.

Mi-am mușcat buza. Nu asta voiam să spun. Oricum, ce făceam eu acolo, lângă el, la apus? Dacă ne vedea cineva? Shyam avea să se supere.

Chris s-a ridicat. Am înghețat. Se pregătea să plece? Te rog, nu pleca, mai stai un pic! mă rugam în sinea mea. Nu înțelegeam de unde venea nehotărârea mea. Știam că nu trebuia să mai stau acolo și totuși nu voiam ca el să fie acela care să vrea să plece.

A privit în depărtare o vreme și apoi s-a dus să se așeze pe peretele de la marginea pantei. Acum nu mai puteam să nu-l privesc în ochi.

— Te supără ceva? a întrebat el.

M-am uitat la ochiul de apă de la capătul scării. Tu, voiam să spun. Faci ce faci și te strecoari în sufletul meu. O faci cu dezinvoltura unuia care se pricepe. Ești versat într-ale flirtului? Un seducător de carieră? Sau toată povestea asta e dincolo de voința noastră?

Am tras aer adânc în piept. Gândește-te la Shyam, soțul tău. Gândește-te la Shyam, care a îndurat multe pentru tine. Cum poți să-i faci așa ceva? mă întrebam.

— Nu, de ce? N-am nimic, am spus eu.

— Atunci ce s-a întâmplat? Ai tăcut dintr-odată. Te-am jignit cu ceva?

M-am întors cu spatele, încercând să găsesc un mod de a explica greutatea pe care o simțeam. Un cuvânt, o propoziție, un punct de sprijin, ca să-i distrag atenția. L-am zărit pe Unchiul stând pe verandă. Ne privea.

— Nu înțeleg, am spus eu. Ne ascunzi ceva? De ce vrei să știi totul despre viața Unchiului? Ce importanță are?

— Radha, fiecare scriitor face lucrurile în felul lui. Eu așa procedez. Trebuie să știu totul despre persoana despre care voi scrie. Nici n-o să crezi ce eforturi fac când cercetez un subiect, câte porcării sunt în stare să suport. Dar lucrurile așa stau. Știi că cele mai multe dintre informațiile pe care le adun pot fi lipsite de importanță, dar trebuie să știu tot înainte să mă hotărâsc ce păstrez și ce las deoparte.

În vocea lui Chris nu era nici urmă de emoție.

Am simțit cum ne îndepărtăm unul de altul, pe loc. Îmi venea să-i înnod capătul sariului meu în jurul mâinii și să-l leg de mine.

— O, n-o lua așa! m-am grăbit eu să explic. Nu l-am auzit niciodată pe Unchiul vorbind despre el, am zis eu. Eu știu

r

despre el ceea ce știe toată familia. Dar nu l-am mai auzit niciodată vorbind despre lucrurile pe care ți le-a spus azi.

Chris și-a scărpinat bărbia, gânditor.

— Ești sigură că e despre el? Eu, unul, n-aș băga mâna în foc... N-am vrut să-l întrerup sau să-l jignesc, de aceea n-am zis nimic. Dar, sincer, despre ce e vorba în povestea asta? Știi, când l-am auzit prima dată spunând „La început a fost un ocean”, aproape că am rămas cu gura căscată. În ce se bagă, m-am gândit... seamănă cu ceva luat dintr-un roman sud-american!

M-am aplecat spre el, să-l întrerup.

— E ușor de explicat. Dacă citești libretul unei piese *katha-kali*, la început vei avea întotdeauna o *shloka*, introducerea, în care povestea piesei e pusă în context. *Shloka* e destul de livrescă; rolul ei e să creeze un cadru pentru poveste... asta e tot. Crede-mă! Nu e vorba de realism magic. Doar tehnică *kathakali* pură.

Am zâmbit. Chris era nedumerit pe bună dreptate. Cine n-ar fi fost?

— Radha.

Mă înfioram când îmi pronunța numele. Vocea lui era ca un deget care explorează ascunzișuri.

— Radha, cine este acest Sethu care a devenit Seth? Care este legătura dintre ei?

Chris a scos reportofonul din buzunar, a apăsat butonul de derulare câteva secunde. Apoi a dat drumul casetei. S-a auzit vocea unchiului, puțin cam slabă, dar vocea lui: *Sethu a revenit în tabără după treizeci și șase de ore. S-a gândit că ar putea fi prea târziu. Sau poate că nu. Încă erau mulți oameni care zăceau bolnavi în casele lor. Doctorul Samuel s-a uitat la proviziile aduse de el. Nu l-a privit în ochi, ci s-a apucat să administreze medicamentele cât de repede putea.*

Mai târziu, în seara aceea, l-a chemat pe Sethu în cortul lui. Aceasta este ziua pe care Domnul a făcut-o! Să ne bucurăm și să ne veselim întru înșă.”

***

JL

— Cine este Seth? a întrebat Chris din nou.

— Sethu, l-am corectat eu, e tatăl Unchiului. Bunicul din partea tatălui meu.

— A, am înțeles.

Chris părea că se liniștise.

— Nu cred c-ai înțeles, am zis eu, aplecându-mă către el. Chris, îți aduci aminte ce a zis Unchiul când a fost de acord să-ți spună

povestea lui? Că o să interpreteze nu numai propria lui viață, ci și pe cea a tuturor celor care au apărut în ea. Face parte din tehnica *kathakali*. Scena trebuie să fie descrisă și explicată înainte ca personajul să se ivească pe scenă și ca povestea să curgă. Numai atunci publicul va înțelege de ce un personaj se comportă într-un anumit fel.

M-am oprit și i-am privit chipul. Se plictisise?

— Nu, nu, a zis Chris, scoțând din buzunar carnetelul în care își lua notițe. Ținea în mână un capăt de creion. Continuă. E fascinant.

M-am lăsat pe spate, sprijinindu-mă de treptele de piatră.

— Îți sugerez să faci un curs intensiv de mitologie indiană, altfel n-o să înțelegi prea mult din ce-ți spun acum sau din ce-ți va spune Unchiul în zilele următoare.

Chris a zâmbit.

— Știu destul de multe despre mitologia indiană. Unde rămăseseși...

— Rămăseseam la faptul că în *Ramayana*, de exemplu - știi ce e *Ramayana*, nu? Sau măcar știi ceva despre ea? Mă rog, e acolo o poveste despre Rama, care calcă pe o piatră și piatra prinde viață și se transformă în Ahalya. Povestea spune că înțeleptul Gautama a găsit-o pe Ahalya, soția lui, în pat cu Indra, regele zeilor, și că a blestemat-o să se transforme într-o piatră. Femeia avea să fie dezlegată de blestem numai când Rama va călca pe acea piatră, lucru care s-a întâmplat foarte mulți ani mai târziu. Despre asta este vorba în libretul piesei *kathakali*. Dar un dansator bun de *kathakali* va interpreta cum s-a născut această poveste. Va arăta cum, într-o zi, în timp ce Ahalya culegea flori, zeul Indra, care

M

plutea în văzduhuri pe elefantul lui alb, s-a uitat spre pământ și a zărit-o pe femeie, care îi făcea semn. Gestul pe care îl faci atunci când culegi o floare care se află deasupra capului tău poate semăna foarte bine cu cel prin care chemi pe cineva să coboare. Indra este atras de femeie. Cu toate astea, o întreabă, arătând cu degetul spre el însuși: „Eu? Cu mine vorbești?” Și Ahalya repetă gestul, pe care el îl ia drept invitație. Așa încât zeul ia chipul soțului femeii și se strecoară în patul ei când adevăratul soț e plecat de acasă. Poate că a crezut că, venind sub această înfățișare, va alunga orice îndoială a ei.

M-am oprit, îngrozită. De ce alesesem această întâmplare ca să mă explic? Oare Chris avea s-o ia ca pe o invitație? Am strâns din buze și am încheiat:

— Pentru a înțelege viața unchiului meu, ca dansator și om, trebuie să știi despre părinții lui.

Chris a lăsat deoparte reportofonul și carnetelul.

— Povara trecutului, presupun, a zis el încet. Nimeni nu e liber de povara asta și totuși, dacă ar fi, n-ar mai ști cine este.

Am râs.

— Tu, care ai traversat continentele cu violoncelul după tine, tocmai tu vorbești despre poveri sau despre eliberarea de ele?

Chris a întins mâna și m-a tras de o șuviță de păr. Am râs din nou. Mă simțeam ca un copil care zărise un curcubeu. Apoi m-am oprit brusc.

— Trebuie să plec, am zis eu.

— Înainte să pleci, spune-mi ce s-a întâmplat cu tipul ăsta, Indra. A scăpat basma curată pentru că era zeu? Sau a fost și el blestemat să se facă piatră?

— Și Indra a fost blestemat, am spus eu. În mitologia hindusă, nimeni nu are scăpare. Hinduismul ne învață că nimeni nu se poate sustrage consecințelor acțiunilor sale. Se spune că blestemul înțeleptului i-a lăsat o mie de urme pe trup.

— Ce fel de urme?

M-am înroșit.

— Vagine. I-au apărut pe piele o mie de vagine, pentru ca toți cei care-l vedeau să știe că a preacurvit.

— Săracul. Și după aceea?

— Și apoi a fost iertat. Asta e o altă față a hinduismului: ispășirea. Vaginele s-au transformat într-o mie de ochi, care să-l ajute să vadă mai bine, presupun, am adăugat eu.

Chris a rânjit.

— Deci, până la urmă, tot a scăpat.

A sărit de pe zid și a luat-o în sus pe scări, în fugă. Eu m-am ridicat cu calm. Ce puteam spune? Avea dreptate. Dacă stai să te gândești, Indra a scăpat din toată povestea doar cu rușinea. Săraca Ahalya a fost cea care a suportat greul blestemului. Să nu uiți asta! mi-am spus.

Chris mi-a întins mâna să mă ajute să urc.

Am ezitat. În țara lui, acesta nu era decât un gest politicos pe care un bărbat îl făcea față de o femeie, cam ca atunci când îi deschide ușa. N-ar trebui să transform gestul în mai mult de atât, mi-am spus. Deci i-am dat mâna.

A strâns palma. Atunci mi-am dat seama că el știa ce simt. Și că nu mai era cale de scăpare.

Sunt aici. Dar sunt și în altă parte. Mă întreb ce face Chris acum. Și-a despachetat bagajele? Cântă la violoncel? Poate îi scrie un e-mail femeii pe care o iubește. O fi vreo femeie în viața lui? O prietenă? O parteneră cu care împarte aceeași locuință? O soție?

Simt colții geloziei. Cine este femeia aceea?

Apoi simt respirația lui Shyam în păr. Ce se întâmplă cu mine? mă întreb. Stau aici în pat, în brațele soțului meu, și mă gândesc la un alt bărbat Ce fel de femeie sunt? Mi-e rușine de mine.

Îi mângâi părul lui Shyam. Shyam, șoptesc. Shyam, trezeș- te-te. Shyam, trezește-te și iubește-mă. Shyam, trebuie.

Shyam deschide ochii. Are privirea împăienjenită de somn.

— Tot n-ai adormit? murmură el și se cuibărește mai bine lângă mine.

* * *

De dimineață, mă trezesc cu gândul că mă voi ține departe de stațiune.

Shyam mă urmărește peste ziar. La micul dejun citește ziarul în malayalam. Îi satisface gustul pentru bizarerii și fapte diverse. Copil mușcat de câine – mama copilului l-a mușcat și ea pe câine și pe cei din șleahta lui.

— Când trăiești în Kerala, ai nevoie de un ziar în malayalam ca să afli știrile locale, își justifica Shyam alegerea când era întrebat cum de poate citi asemenea prostii.

Totuși, în public, Shyam preferă să se știe că citește și ziarul *Hindu*, iar duminica, *New Indian Express*.

Împătorește ziarul și-l așază cu grijă lângă farfurie. Apoi ia ziarul pe care-l citesc eu și-l împătorește. Se întinde după o banană, o decojește și o mănâncă încet. Lasă coaja pe farfurie. E aranjată perfect și arată de parcă banana s-ar fi furișat afară din învelișul ei fără să bage nimeni de seamă. Shyam e pedant. Ziarele trebuie să fie împăturite și puse teanc; hainele călcate și aranjate pe rafturi; toate suprafețele trebuie curățate perfect de praf; și paharele puse pe suporturi, ca să nu lase urme de apă. Lumânările nu trebuie să picure și nicio frunză moartă nu trebuie să rămână pe tulpina plantelor. Colecția lui de discuri e aranjată în ordine alfabetică, iar masa din biroul lui arată de parcă el nu ar lucra acolo niciodată. Toate sunt la locul lor, ordonate.

Mie îmi place la nebunie haosul, iar Shyam se enervează când vede ce este în dulapul meu și pe noptiera mea.

— Cum găsești lucrurile când ai nevoie de ele? Cum poți fi atât de dezordonată?

Shyam mă enervează când se apucă să pună ordine în universul lui și al meu. Dar în dimineața aceasta, nevoia lui de simetrie și dragostea lui pentru ordine îmi aduc alinarea. Ele îmi țin în frâu gândurile și încetinesc goana minții mele, care hoinărește pe te miri unde.

— Oppol o să vină aici în weekend, spune el.

Mă uit în farfurie și încerc să-mi ascund grimasa. Răni Oppol. Sora lui Shyam. E o femeie de treabă, dar lipsa ei de sensibilitate l-

ar băga în sperieți până și pe un taur. De obicei, la sfârșitul vizitelor ei sunt furioasă și mă simt ultimul om de pe pământ. Dar e sora lui Shyam și știu că, orice aș spune, nimic n-o va împiedica să ne viziteze.

— Sunt în drum spre Yishakapatnam, unde stă Manjoi, și au vrut să treacă un pic pe la noi, zice Shyam.

Mi se strânge inima.

— Cât o să stea Răni aici? întreb eu.

— Numai câteva zile. Radha, chiar nu e nevoie să-i spui așa. E complet lipsit de respect și știi că nu-i place deloc.

Sunt de acord, nu ar trebui să i se spună Răni³¹. Numele ei ar trebui să fie scorpia, vulpea, cârcotașa, cicălitoarea, cățeaua...

Parcă-i aud vocea. Vocea aceea afectată, de fetiță, care mă zgârie pe nervi. Cum se face, mă întreb, că știe exact ce să spună ca să mă înjosească? De ani de zile suport tratamentul ăsta.

— Radha, dar de ce nu conduci mașina? Așa fac toate fetele din generația ta.

— Știu să conduc. Conduceam în Bangalore, protestez eu. Dar Shyam nu mă lasă. Spune că...

— A, probabil că Shyam știe el ce știe.

Altă dată, mi-a spus:

— Ieri m-am întâlnit cu Susie, fata aceea care ți-a fost colegă la facultate. Lucrează pentru o companie internațională. Așa ar trebui să fie toate fetele. Deștepte și independente. Dacă stai acasă, nu faci altceva decât să dormi după-amiaza, să te uiți la televizor și să te îngrași. Mare păcat că-ți irosești timpul stând degeaba.

Mi-am supt burta și am decis să nu dorm după-amiaza.

Mai târziu, i-am spus Unchiului păsul meu:

— E îngrozitoare, pe cuvânt. Am pregătit o mâncare de pui, special pentru ea, așa cum îi place. La cină, când ne-am așezat la masă, cumnatul meu, care o suportă de ani de zile, a spus: „Răni, încearcă puiul, e gătit cum îți place ție. Marinat și prăjit bine, la foc de lemne.” Și știi ce a făcut? A strâmbat din nas de parcă i-aș fi oferit un șoarece mort și a zis: „Să gust, zici? La urma urmelor, nu e decât niște pui.” Ce se aștepta să-i dau? Un ou de elefant, fiert tare?

Unchiul a râs până n-a mai putut.

— Ți se pare că e o glumă, nu? Dar pe mine m-a rănit. Dacă cineva ar îndrăzni să-i critice mâncarea, cred că ar face o criză. Toți trebuie să avem grijă ce-i spunem. „Sora mea e așa de sensibilă”, zice Shyam. Chiar nu-și dă seama ce monstru de femeie este?

Acum mă gândesc: Cred că de data asta va trebui să mă pregătesc pentru sosirea ei. N-o s-o mai las să mă rănească.

— Vii? întrebă Shyam, privindu-mă cum mă joc cu mâncarea.

---

³¹ În hindi, *rāni* este soția unui rajah, o prințesă sau regină.

— Nu, zic eu.

— Bine, nu-i nevoie să fii acolo în fiecare zi, spune el. Nici eu nu vreau să stau mai mult de o oră. Las mașina și șoferul aici, pentru tine, și o să iau mașina de teren. Presupun că vei sta toată dimineața la coafor.

Zâmbesc. Lui Shyam îi place ideea că mă fac frumoasă pentru el. Preferă o soție aranjată și prostuță în locul unei femei de casă, cu simț practic. Soțiile aranjate și prostuțe sunt maleabile.

Înainte să iasă, se oprește și-mi mângâie obrazul.

— Deși nu înțeleg de ce trebuie să mergi la coafor. Ești minunată așa cum ești.

Săracul Shyam. El crede că un compliment exagerat mă va face fericită și-i va asigura armonia în casă. Uneori, se străduiește atât de mult încât mă obosește. Însă în dimineața asta îmi e milă de el. De noi. De căsătoria noastră. Merită mai mult.

Shyam se plânge că nu mă arăt interesată cu adevărat de niciuna dintre realizările lui. Că nu-mi pasă. E adevărat.

Shyam e ambițios, iar încăpățânarea cu care refuză să-și ascundă ambiția mi se pare respingătoare. Odată, la începutul căsniciei noastre, i-am spus lucrul acesta.

— Ce e greșit în a vrea să faci bani? Nu știi cum e să fii sărac. De unde să știi? Ai avut bani întotdeauna. Familia ta te-a crescut ca pe o prințesă. Ți-au făcut toate poftele. Pentru mine n-a fost așa. Știu cum e să vrei ceva și să nu poți căpăta lucrul ăla pentru că „nu ni-l putem permite”. Mama avea o grămadă de vorbe de duh prin care explica chestia asta cu „nu ni-l putem permite”. N-are rost să plângi după cai verzi pe pereți! întinde-te cât ți-e plapuma etc., etc. Și toate astea pentru că ceream o jucărie sau un stilou sau cine știe ce fleac ce-mi lua ochii.

Chipul lui Shyam era schimonosit. Apoi, ca și cum și-ar fi trecut mâna peste față, grimasa a dispărut și el a spus pe un ton rece, dar calm:

— Încă nu știu ce înseamnă „destul”. Când o să știu, promit că mă voi opri din „goana asta după avere”, cum îi spui tu.

Nici c-am mai adus vorba de asta după aceea. Cu trecerea anilor, am eliminat, unul câte unul, subiectele de discuție. Nu aveam deloc gusturi comune, că era vorba de muzică sau de film, de partide politice sau chiar de alegerea plantelor din grădina noastră. Acum nu mai discutăm deloc.

În dimineața aceasta simt nevoia să fac un efort, să mă reabilitez în ochii lui Shyam. Să fac penitență pentru că am permis acestei ciudate atracții față de Chris să prindă rădăcini în mine. Cred că voi ocoli stațiunea. Pentru că acolo se află Chris și ispita.

Shyam are mai multe afaceri. Dar nu e nevoie de mine în niciuna dintre ele. Funcționează singure și n-au nevoie ca eu, nevasta

proprietarului, să bântui pe acolo. În rarele situații în care îmi fac apariția, unul dintre angajați îmi oferă un scaun și un suc la sticlă, cu pai, apoi stă lângă mine până îl dau pe gât pe tot ca să mă poată conduce la mașină. Îmi deschide ușa, așteaptă să mă așez pe scaun, trânteste ușa și-i spune lui Shashi: „Condu cu grijă!”

Pe fața lui se citește ușurarea; o ușurare care-l face să zâmbească larg, chiar înainte ca mașina să se îndepărteze. Știu. Am văzut-o cu ochii mei.

Mă gândesc unde m-aș putea duce. Și atunci îmi vine în minte fabrica de chibrituri.

Poate că termenul „fabrică” e prea pretențios pentru o baracă, o mână de lucrători și un supraveghetor. Dar Shyam scoate profit chiar și din locul ăsta. Are nas bun pentru făcut bani. Bunicului meu i-ar fi plăcut de el și de metodele lui.

Shyam produce patru mărci de chibrituri. Două dintre ele, Iasomie și Casa de pe Nila, sunt produse exclusive pentru stațiune. A preluat ideea chibriturilor personalizate dintr-o călătorie în străinătate. A treia marcă se schimbă o dată la câteva luni, pentru că depinde de moda sezonului, fie că e vorba de politică sau de filme. În sezonul acesta avem o cutie de chibrituri care se numește Lajjavati, după numele unui cântec cunoscut. Lajja-vati, sfioasă, e un mare hit. Apoi vine „marca-umbrelă”, cum o numește Shyam. Shyam folosește adesea termeni de marketing pe care i-a învățat cât a fost director de marketing la Hindustan Lever. Marca-umbrelă se numește Străin.

— Oamenilor le place să între în magazin și să ceară chibriturile Străin, iar vânzătorilor le place să vândă chibriturile Străin. Ambele părți sunt mulțumite. Înțelegi? mi-a explicat Shyam.

Zâmbisem atunci. Zâmbesc acum, când mă gândesc la cuvintele lui. Din nou, tristețea aceea. Shyam, care e atât de sensibil la atitudinea oamenilor când vine vorba de cumpărat și vândut, n-are nici cea mai mică idee despre cum funcționează mintea mea.

Alung gândul și-i cer lui Shashi să mă ducă la fabrica de chibrituri.

Nu știu ce voi face acolo. Dar trebuie să fie ceva de făcut și pentru mine, în afară de stat pe scaunul oferit și de sorbit băutura răcoritoare regulamentară.

Trebuie să existe o cale prin care, chiar dacă nu mi-l pot scoate din minte pe Chris, să pot să înfig un țărnuș în inima gândului care mă bântuie și să-l țintuiesc la pământ.

Shyam

Dau farfuria la o parte, îmi ling degetele, unul câte unul, apuc paharul cu mâna murdară și dau pe gât apa, dintr-o înghițitură, apoi râgâi tare.

Linsul și râgâitul sunt concesii rare, dar sunt singur și pot să mă bucur de ele, fără să-mi pese de privirea muștrătoare a Radhei. Disprețul ei față de aceste plăceri naturale mă inhibă și, de obicei, chiar și după o masă minunată, simt că-mi lipsește ceva. Dar, pentru moment, sunt mulțumit.

Se făcuse aproape prânzul când am tras în fața porții. Leii mei gemeni luceau în lumina miezului zilei de parcă ar fi fost de aur. Am simțit cum îmi crește inima de mândrie. Cred că n-o să mă satur niciodată să-i privesc. Că tot veni vorba, cred că sentimentul acesta de împlinire când intru pe poartă la Casa de pe Nila nu va păli niciodată.

Ușierul s-a înființat la ușa mașinii chiar când am oprit. Scotea un timp bun. L-am zâmbit. Am privit către locul în care Padma- nabhan fusese priponit de dimineață.

— Să curețe cineva mizeria aia, i-am zis.

Pe pământ erau grămezi de bălegar.

— La ce oră a plecat? l-am întrebat.

— Cam acum o oră. A zis că se întoarce la patru.

— Cine? Elefantul? Vorbește? l-am tachinat eu.

Sebastian a rânjit.

— Nu, nu... omul care-l mână, am vrut să zic.

Unni, prințul meu recepționist, mi-a spus că grupul de germani sosise și că a trebuit să refuzăm câțiva turiști. Eram ocupați la capacitate maximă. Nu m-am putut abține să nu zâmbesc. Am trecut pe la restaurant. Mesele erau ocupate toate. Eram în extra sezon, dar uitându-te în sală nu ți-ai fi dat seama, m-am gândit eu, cu ușurare. Ultimele zile fuseseră liniștite și începusem să mă îngrijorez.

Când, în sfârșit, m-am așezat la birou, Unni a venit să mă întrebe dacă voiam să mănânc de prânz. M-am încruntat, neștiind ce să răspund. Apoi m-am hotărât să iau prânzul în stațiune și, măcar o dată, să nu-mi fac griji că nu mănânc sănătos și că o să fac atac de cord înainte să împlinesc patruzeci de ani.

M-am lăsat pe spate în scaun. Avusesem o dimineață plină și solicitantă, dar fusesem liniștit tot timpul. Radha părea că-și venise în fire.

Ieri seară, când m-am întors, am găsit-o într-o stare ciudată. Avea ceva pe suflet. Știam că petrecuse seara alături de Unchiul și de Chris. Încercasem să-mi anulez întâlnirea de seară, dar nu reușisem. Mă întrebam ce se întâmplase cu ei. Știam că Unchiul începuse să spună povestea vieții lui. Dar putea asta s-o afecteze într-atât?

Mi-am turnat ceva de băut și m-am așezat să citesc un dosar pe care trebuia să-l verific pentru întâlnirea de a doua zi de dimineață. Ea se uita la televizor – sau, cel puțin, așa credeam. Apoi am

observat că nu făcea altceva decât să treacă de pe un canal pe altul. A luat o revistă, a citit o pagină și a trântit-o pe masă; a luat altă revistă și a aruncat-o la loc; s-a dus pe verandă, de parcă ar fi vrut să plece undeva, apoi s-a întors și s-a ghemuit pe un scaun; a învățit mâncarea în farfurie, dar n-a mâncat nimic; iar în pat a stat trează cine știe cât.

Însă azi de dimineață era o cu totul altă femeie. De parcă ar fi scăpat de demonii care o bântuiau. Era liniștită. Și nici nu avea vreo intenție să meargă în stațiune. Atunci am răsuflat ușurat.

Știam că e o prostie, dar eram îngrijorat. Vedeam pericole peste tot. Mă temeam că Radha mă va părăsi într-o zi. Că un băiețuș frumușel îi va spune vorbe dulci și-i va suci capul, iar ea va pleca, ademenită de complimentele și de șarmul lui. Apoi mi-am venit în fire. Nici eu nu arătam prea rău și, atunci când voiam, nu mă întrecea nimeni la vrăjit din vorbe.

M-aș fi dus acasă la prânz, dar Radha încă nu ajunsese acasă. M-am uitat la fotografia ei de pe masa mea. Sprâncenele ei, din care fuseseră smulse toate firele de păr răzlețe, se arcuiau deasupra ochilor mari și căprui. Părul ei, părul pe care îl iubeam, îi încadra fața. Îl purta despletit chiar și în zilele cele mai călduroase, dar înainte să se bage în pat își făcea cozi împletite.

— Nu vrei să-ți lași părul liber? E atât de frumos, i-am spus într-o seară, când am văzut-o că-l împletea.

Îmi închipuiam cum alunecă șuvițele ei peste mine și cum îmi afund fața în valul acela parfumat. Dar ea și-a văzut de împletit, și-a aruncat coada peste umăr și mi-a zis:

— O, nu, o să se încurce și o să mi se despice vârfurile.

Știu că ar trebui să mă ridic și să mă spăl pe mâini. Dar simt că o să dau pe afară. Baby George nu se scumpește la ulei sau cocos, mirodenii, și pune să se ajungă din toate. Acasă, Radha insistă să mâncăm alimente fără grăsimi, care nu cresc colesterolul și care au multe fibre. Ceea ce înseamnă o grămadă de legume. Avem carne pe masă numai de două ori pe săptămână. Iar peștele **plutește** întotdeauna în curry. Când protestez, îmi spune:

— Ai aproape patruzeci de ani. Trebuie să ai grijă ce mănânci.

Îmi place mâncarea bună, iar regimul acesta mi se pare o tortură. Dar mă încântă grija pe care mi-o arată. Deci îmi mănânc *upperis-ul*³², mă limitez la un ou pe săptămână și la un păhărel de băutură pe seară.

Pentru Radha a mea, sunt gata să mă lipsesc de bucuriile vieții. Când ajung acasă, e aproape de asfințit. Se aprinde *thookuvi-lakku-ul*³³ atârnat de o grindă de lemn, pe verandă. Privirea îmi zăbovește

---

³²Legume la grătar sau sotate.

³³Lampă ritualică asemănătoare, ca formă, cu un opaiț.

asupra lui, cu uimire. Simt o căldură pe dinăuntru.

În afară de un ceavn de bronz, *thookuvilakku*-ul a fost singura moștenire de care mama a reușit să țină cu dinții. După moartea **ei**, Răni Oppol și cu mine am adus obiectul acesta acasă – casa Radhei și, acum, a noastră. Radha mi-l luase din mână și-l privise cu atenție.

— E foarte frumos. Ce lucrătură minunată, a spus.

I-am mângâiat marginile de bronz.

— Și de valoare.

— Chiar totul trebuie să fie despre bani? a sărit ea.

Atunci a sunat telefonul și m-am repezit să răspund. Voiam să-i spun că nu mă referisem la valoarea lui în rupii. Dar când am terminat de vorbit la telefon, momentul trecuse.

La început, Radha aprindea lampa în fiecare seară. Apoi s-a oprit. Când am întrebat-o de ce, câteva zile mai târziu, mi-a spus:

— Am crezut că lampa e un obiect de decor pentru casă. Nu mi-am dat seama că-i acorzi o semnificație religioasă atât de mare.

— Nu e nimic religios în aprinderea unei lămpi, am zis eu, încercând să-mi stăpânesc mânia. Arată frumos, îi dă un pic de distincție casei.

A zâmbit.

— Îmi pare rău. N-o să mai uit. O s-o pun pe una dintre fetele în casă s-o aprindă negreșit, în fiecare seară. Mulțumit acum?

Am clătinat din cap. N-am zis nimic. Ce rost avea? Ea era stăpâna casei. Ea ar fi trebuit să aprindă lampa, nu fata în casă. Dar n-am vrut să provoc o ceartă.

În seara asta, Radha e cea care aprinde lampa.

Sunt un bărbat binecuvântat, îmi zic. Am o casă frumoasă și o afacere prosperă. Și o am pe Radha. Radha mea.

Lampa îi luminează ochii. Are părul lăsat pe spate. Îmi zâmbește.

Noaptea, când fac dragoste cu ea, îmi răspunde cu o pasiune care mă surprinde. Părul ei e răsfirat pe pernă; e o aură a plăcerii, îmi spun, când privesc în adâncul ochilor ei.

Îi sprijin capul pe brațul meu și, în timp ce adorm, îmi spun din nou: sunt binecuvântat.

Dimineață, Radha nu se arată dornică să mă însoțească în stațiune.

— Trebuie să văd dacă *Sahiv* e bine, îi spun eu, într-o doară.

Ea continuă să mănânce. Mă aștept să-mi spună că vine cu mine. Dar pare mai interesată de *dosa*¹ ei. Din nou, o ușurare pentru mine.

Fascinația pe care i-o stârnise Chris, oricâtă o fi fost ea, n-a

rezistat prea mult.

— Mă întreb cum se înțelege cu Unchiul, continui eu. O să-l întreb. Să-l aduc aici la prânz?

— Pe cine?

Răspunde cu voce înăbușită. Cred că s-a înecat, pentru că a început să tușească.

— Pe Unchiul.

— Ar fi frumos, spune ea, bând puțină apă, ca să-și dreagă vocea. Dar nu la prânz. Mai bine la cină. Am treburi de făcut în dimineața asta.

Zâmbesc.³⁴

— Acum ce mai e? Treci pe la croitor?

Zâmbește și ea, în chip de răspuns.

— Mmmm... puțin din toate.

— Îți las mașina, îi spun eu, în timp ce mă îndrept spre ieșire. După atâta amar de vreme, pare că pentru prima dată ne înțelegem.

Când ajung, îl găsesc pe Chris stând pe verandă. Are părul ud și lucitor, de parcă tocmai ar fi făcut un duș. Are obrazul neted. Slavă Domnului, se bărbierise. Dar în lipsa bărbii, îți atrage atenția gropița din bărbie. E frumos, hoțomanul! mă gândesc eu. Nu e chipeș, ca un bărbat adevărat, ci doar frumos ca un copilandru. Un Făt Frumos acceptabil.

— Toate bune? întreb eu și o iau spre el.

Zâmbește și se ridică. Rămân pe verandă o clipă, iar apoi trec pe lângă el și intru în căsuță. La urma urmelor, ușa e deschisă. Pare că s-a instalat ca la el acasă. Instrumentul se află într-un colț întunecat. Laptopul lui e pe masă, iar pe pervazul ferestrei se află câteva cărți. Aranjez frumos cărțile. Chris mă urmează. Nu pare foarte încântat că am intrat în căsuță sau că-mi bag nasul în lucrurile lui, dar trebuie să știe că eu sunt stăpân în casa asta și că, deși el e cel care locuiește acolo, încă mă bucur de anumite privilegii. Chris răspunde:

— Mulțumesc. Toate bune. A venit și Radha?

Mijesc ochii.

— E acasă. E ocupată, zic eu.

Apoi, sperând că voi putea aduce vorba de altceva în afară de Radha, îl întreb:

— Deci, ați petrecut ceva timp cu Unchiul. Ce v-a povestit? Până unde a ajuns? Spuneți-mi, vă rog!

Chris zâmbește. Un zâmbet chinuit.

— Am fost la el ieri. Dar mi-a spus că n-are chef. În schimb, mi-a

---

34 Clătită făcută din orez și linte neagră.

povestit cum a ajuns să aibă un papagal. O poveste foarte interesantă, desigur, dar nu ceea ce voiam eu să aflu. Am de gând să mă întorc pe la el în seara asta. Sper că atunci va fi mai dispus să se țină de povestea lui.

Nu mă pot abține să nu zâmbesc. Sunt încântat. Crezusem că el și Unchiul aveau să fie inseparabili. Ca o musculiță atrasă de oțet. Meniți să stea unul lângă celălalt. Dar e evident că nu-i nici pe departe așa. Îmi ascund bucuria și afișez o mutră care să spună: „O, dar e groaznic!”

— Nu știi niciodată cu artiștii ăștia, spun eu. Trebuie să avem răbdare. Dar e mai bine să știi ce te așteaptă. Sper că șederea dumneavoastră aici nu va fi o pierdere de timp.

Sper să nu poți scoate nimic de la Unchiul. Sper să te enerveze atât de mult încăpățânarea lui de a nu vorbi cu tine încât să renunți și să te întorci de unde ai venit, îi spun în gând. Cu cât pleci mai repede, cu atât mai bine pentru noi toți. Nu știu unde mi-a fost mintea când am fost de acord să-ți închiriez căsuța pe o nimica toată.

Însă mă prefac și spun:

— Sper că vă va fi de mai mare ajutor.

— Crezi că Radha va trece pe aici mai pe seară? Întreabă el.

Nu și dacă am eu ceva de spus, îi răspund în mintea mea.

Care e treaba cu bărbatul ăsta? Nu-și dă seama că Radha e o femeie măritată? Soția mea are alte treburi, domnule, îmi vine să-i spun.

— Nu, nu cred. De fapt, s-ar putea chiar să treacă pe aici abia peste câteva zile, zic eu, încercând să ascund cât de scos din sărite eram de nevoia lui de a o vedea pe Radha.

— A! face el.

Îi întind mâna să dăm noroc.

— Atunci vă las, zic eu, strângându-i palma cu putere.

Nu mai fac sport, dar nu mi-am pierdut forța din mâini.

Ajung la birou la douăsprezece și un sfert.

Intră Unni.

— A sunat Yusuf, zice el.

Mă încrunt. Ce-o mai vrea și Yusuf?

Yusuf conduce fabrica de chibrituri. Înainte de asta, a fost lupraveghetor la o mică unitate de fabricare a uneltelor agricole **de** pe Platforma Industriilor Mici din Kolapulli. Când unitatea **8-a** închis, Yusuf a rămas șomer. Atunci a venit la mine cu propunerea să deschid o fabrică de chibrituri.

Îl priveam cu ochi mari pe bărbatul înalt, cu trăsături puternice, care părea să se fi gândit la toate. Avea o atitudine atât de nobilă

Încât părea a fi un aristocrat. Cât despre vocea lui, când șoptea **era** ca un huruit, iar când se prindea în discuție, ca un tunet.

— De ce-aș avea eu nevoie de o fabrică de chibrituri? I-am întrebat.

— Am auzit că ați întrebat la fabrica de aici dacă pot să vă facă niște chibrituri speciale și că încă negociați prețul.

— E adevărat, dar nimeni nu se apucă să cumpere ditamai livada doar pentru că vrea să mănânce o duzină de mango, nu?

— Aveți dreptate, dar vă asigur că nu veți pierde niciun ban.

— Ce știi despre chibrituri?

— Foarte puține. Dar nepoata mea lucrează la fabrica de chibrituri. E acolo de ani buni și o să-i ia cu ea pe toți lucrătorii cu experiență. Fiți sigur de asta. Nu veți pierde niciun ban, iar investiția nu e cine știe ce. Aveți bucata aceea de pământ de lângă Kolapulli. Fosta vulcanizare. Deci chiar și baraca e gata.

Părea că știe ce spune și în felul acesta am pus eu pe picioare fabrica de chibrituri. Yusuf s-a ținut de cuvânt. N-am pierdut niciun ban, ba dimpotrivă, am avut numai de câștigat, atât ca bani, cât și ca renume. Femeile care lucrau acolo mi i-au trimis **pe** frații și pe fiii lor și, uneori, chiar și pe bărbații lor ca să-i angajez în celelalte afaceri ale mele.

Prietenii mei, care au mereu probleme cu forța de muncă, mă întreabă:

— Shyam, cum faci tu de dai mereu peste oameni de treabă fi muncitori?

Iar eu le spun:

— Dacă o câștigi pe femeie de partea ta, toți bărbații din familie îi vor urma exemplul.

Și când spuneam asta, simțeam cum mi se strânge inima, căci eu nu reușisem s-o câștig pe femeia din casa mea de partea mea, indiferent ce aș fi făcut.

Dar toate astea s-au schimbat acum, îmi spun eu, cu o tresărire de bucurie.

Țin receptorul departe de ureche pentru ca vocea tunătoare a lui Yusuf să nu-mi spargă timpanul:

— Da, Yusuf, te ascult.

— N-aș vrea să mă înțelegeți greșit. Nu vreau să vă jignesc cu nimic, dar e ceva despre care trebuie să discutăm neapărat, spune Yusuf.

— Sigur, spune-mi, ce te nemulțumește? întreb eu.

— Păi, e vorba despre doamna.

— Da?

Simt cum mi se face un gol în stomac. Ce-a mai făcut de data

asta? Când am început afacerea cu stațiunea, fără să mă consulte, Radha s-a apucat să le spună angajaților că trebuie să ni se adreseze pe numele mic, „fără aiureli din astea cu doamnă și domnule”. Mi-a luat o grămadă de timp s-o fac să înțeleagă că nu vor face niciodată așa ceva. Ea poate că nu respecta convențiile astea, dar ei nu erau proști să le încalce.

— Da, zic eu, smulgându-mă din visare.

— Doamna a trecut pe aici ieri.

— O!

De ce nu mi-o fi spus?

— A rămas toată dimineața. A stat pe aici o vreme și apoi a spus că mai bine citește ea ziarul cu glas tare decât să lase pe altcineva s-o facă. De fapt, chiar a insistat și noi a trebuit să-i facem pe plac. Apoi a pus pe cineva să-i aducă ceva de mâncare de la un restaurant din apropiere și a luat prânzul cu femeile. Se pare că le-a spus că mâncarea lor nu e destul de hrănitoare. A fost foarte politicoasă. Așa e doamna mereu. Dar unele dintre femei s-au simțit jignite. Au luat-o ca pe o critică la adresa modului în care gătesc.

Oftez.

Yusuf oftează și el.

— Înțelegeți, nu? Și totuși, ceea ce mă îngrijorează cu adevărat e faptul că vrea să le citească din ziar chiar ea.

Yusuf aplică practicile de muncă grea din alte industrii, dar, într-un fel sau altul, reușește întotdeauna să-i mobilizeze pe oameni. Așa am introdus sistemul de citire cu voce tare a ziarelor și revistelor pentru lucrători. Yusuf a spus că așa se proceda în fabricile de *beedi*³⁵ din Kannur și că asta alunga monotonia și plictiseala pe care le presupune o muncă atât de migăloasă. Lucrătorii făceau cu rîndul la citit, lucru pentru care erau plătiți la fel de mult ca și când munceau. Așa încât erau cu toții mulțumiți de acest aranjament. După-amiază, se dădea drumul la radio; erau destule programe cât să nu se plictisească. Sistemul funcționase până atunci.

— Femeilor nu le place lucrul ăsta. Nu le place să fie lipsite de ceva ce ele consideră că e dreptul lor. Și nu le place nici cum citește. Vedeți dumneavoastră, ele sunt obișnuite cu un anume fel de a citi. Dar, mai ales, nu le place când le bagi pe gât literatură. Până acum, le-am luat reviste ca *Mangalam* sau *Nana*. Nu te doare capul, dacă mă înțelegeți. Ieri, doamna le-a citit paginile cu editoriale, sărind peste toate picanteriile pe care le preferă ele. Au

---

³⁵ O *beedi* este o țigară subțire din zona Asiei de Sud, care conține 0,2-0,3 grame de frunze fărâmițate de tutun înfășurate într-o frunză de tendu (sau temburini; *Diospyros melonoxylon*) prinsă la ambele capete cu fire de ață colorate.

fost dispuse să lase de la ele o zi. Dar în dimineața asta, doamna s-a întors și a adus cu ea *Război și pace*, de Tolstoi. Se vede că oamenii sunt foarte nemulțumiți. Lucrătorii nervoși nu fac treabă bună.

Îl asigur că mă voi ocupa ca Radha să nu le mai strice tabieturile. Apoi pun receptorul în furcă.

Ce e de făcut?

Închid ochii și aud din nou zumzăitul celei care citește. Vocea ei lipsită de orice urmă de emoție le permite ascultătorilor să interpreteze cuvintele după plac. Și auzi-o și pe Radha, cu limba ei deprinsă la maici, cu *Război și pace* și cu planurile ei de dietă, încercând să ajute, dar nefăcând altceva decât să-și aroge un privilegiu pe care lucrătorii se simt îndreptățiți să-l aibă. Cum să fac s-o conving pe Radha că ei n-o vor acolo, fără s-o jignesc sau s-o rănesc și fără să distrug amicitia noastră renăscută?

În timp ce întorc lucrurile pe o parte și pe alta, încep să mă înfurii. Cine a mai auzit așa ceva? Să se ducă la fabrica de chibrituri fără să-mi spună. Și apoi să ia o hotărâre, așa, nitam-nisam, fără să mă întrebe și pe mine. Era mai bine când nu se amesteca în afacerile mele. Acum trebuie să dreg eu boroboațele pe care le face.

Oare se gândește vreodată că gesturile astea prostesti au niște urmări? Și ce-or să spună prietenii mei și nevestele lor când vor auzi una ca asta? Avem o poziție în societate. Un rang de care Radhei nu prea i-a păsat. Dar asta le întrece pe toate.

O sun pe Radha pe telefonul mobil. Îi spun că mă duc acasă la prânz. Știu că atunci va veni și ea.

Radha stă pe verandă. Mă așteaptă. E o nouă Radha. Una care mă așteaptă, nerăbdătoare să mă aibă aproape. Vorbele ei se rostogolesc șuvoi, e îmbujorată, în ochi are sclipiri. Văd la ea o bună dispoziție născută din ceea ce ea crede că a fost o zi reușită. Mă abțin să n-o reped. Cum să-i fur plăcerea asta?

După masă, mergem în camera de zi. E o încăpere frumoasă. Toate lucrurile din interiorul ei sunt vechi și impunătoare: sofale din lemn de trandafir și scaune cu spătarul înalt, măsuțe din tec și comode. O pendulă bătrână măsoară timpul și într-un dulap cu geam sunt expuse câteva piese frumoase din sticlă și porțelan. Toate sunt ca pe vremea bunicului Radhei. Când eram copil, nu aveam niciodată voie să intru în camera asta. Adesea aruncam o privire pe furiș din pragul ei. Acum stau aici când sunt acasă. E camera care îmi place cel mai mult. Mă uit la scrisorile primite. Radha a aprins televizorul. Îmi dau seama că arde de nerăbdare să vorbim. Așez scrisorile una peste alta.

— N-o să-ți vină să crezi unde am fost azi-dimineață și ieri,

Începe ea.

Mă prefac surprins.

— N-ai fost la coafor și la croitoreasă?

— Așa crezi tu. Am fost la fabrica de chibrituri.

— Și?

— Și cred că, în sfârșit, am găsit ceva de făcut. Știi că au un aranjament tare drăguț? Unul dintre ei citește cu voce tare în timp ce ceilalți muncesc. Le-am spus că de acum încolo o să citesc eu. Am de gând să merg acolo în fiecare zi și să le arăt ce înseamnă literatura. Acum ascultă povești romantice în serial și bârfe despre starurile de cinema. De fapt, azi-dimineață le-am dus *Război și pace*. După asta, ce crezi că ar trebui să încep? Kafka ar fi prea morbid. Marquez ar fi frumos. Da, s-ar potrivi de minune...

Oftez. Pe ce lume trăiește?

— Tu vorbești serios? zic eu.

— De ce? Ce am făcut greșit?

Se uită lung la mine.

— Totul. Nu înțelegi că femeile astea nu vor să asculte Tolstoi sau Marquez sau vreun alt scriitor simandicos de-al tău? Lor le trebuie poveștile romantice și bârfele de cinema. Fac o pauză și apoi mă decid să-i spun ce am pe suflet cu adevărat: Mai e ceva. Nu-mi place. Ești soția mea și ai un loc în societate. Când te rog să nu fii indiferentă la ceea ce fac, nu-ți cer mai mult de atât. Vorbește cu oamenii, dar nu te apuca să bei un pahar sau să stai la masă cu ei.

Îmi mușc limba. Vorbele astea mi-au scăpat fără să vreau.

— Deci ai știut tot timpul, dar te-ai prefăcut că nu ai habar.

Respirația i se accelerează.

— Din auzite. Angajații mei mă țin la curent. Cum altfel să pot conduce atâtea afaceri?

— Ești dezgustător. Ridică tonul. Sunt niște oameni. Ființe omeneste, ca tine și ca mine. Dar tu te consideri superiorul lor, nu-i așa?

— Nu fi naivă! sar eu. Nu e vorba de superioritate sau inferioritate. Încâlci regulile de bună-cuviință; anulezi granița dintre angajat și angajator. Îmi subminezi autoritatea și nu pot permite așa ceva.

Radha trânteste telecomanda.

— Tu auzi ce spui? Să permiți așa ceva? Ești un snob, un nenorocit de snob! Bine. Nu mă mai duc.

Se năpustește afară din cameră și intră în dormitor.

Eu rămân pe loc. N-o ține mult furia, știu sigur. Pun telecomanda la loc, pe televizor, las ziarele lângă ușă, pentru ca fata în casă să le

poată arunca, și apoi mă duc în dormitor. Ușa e încuiată pe dinăuntru.

Mă gândesc să bat, dar n-o fac. De ce să-mi cer scuze? N-am greșit cu nimic.

Pe verandă e o canapea. Avem alte patru dormitoare, fiecare cu patul lui pregătit, dar dacă dorm într-unul dintre ele o să stârnesc bârfe printre servitori. Poate chiar or să-i povestească lui Răni Oppol, când ajunge aici. Așa că mă întind pe canapea și îmi dau seama că, din nou, ne-am înțeleas ca mutul cu surdul.

Către seară, Radha vine pe verandă. E palidă, dar nu pare furioasă.

— Nu vrei să pun să-ți aducă ceaiul aici? Întreabă ea.

Mă ridic și mă întind.

— Nu, o să intru eu.

O urmez în camera unde luăm masa.

Ne bem ceaiul încet și ronțaim biscuiți Marie. Sunt cu arorut și au un gust făinos.

— Mă duc pe la Unchiul, spune ea.

Dau din cap.

— Sper că asta n-o să-ți afecteze poziția în societate. Ce altceva pot face fără s-o periclitez? Am vrut să predau la o școală primară, iar tu ai spus că era prea mare efortul pentru prea puțini bani. Când am vrut să țin lecții particulare, ai spus la fel. Apoi am vrut să înființez o creșă, iar tu ai zis că nu vrei să umplu casa cu copii care orăcăie. Așa că m-am gândit să găsec altceva de făcut, ceva care să nu presupună un câștig în bani, dar nici așa nu e bine. N-am și eu dreptul să mă exprim? Sunt soția ta. Soția ta, mă auzi? Dar tu mă tratezi de parcă aș fi o femeie întreținută. O nenorocită de amantă care-ți satisface nevoile în pat, dar care n-are niciun drept. Apoi vine sora ta și-mi spune că-mi irosesc anii de școală și timpul. Ce-ați vrea să fac? Să mă duc la coafor și la croitor? Să curăț frunzele plantelor din casă și să șterg praful de pe bibelouri? Să mă duc la piață și să le fac vizite soțiilor prietenilor tăi? Sunt prietenii tăi, nu ai mei. Nu înțelegi că mă plictisesc? Sunt niște provinciali și vor rămâne așa mereu, cu mințile înguste și niște vieți mărunte... Eu nu vreau să trăiesc așa. Nu asta vreau de la viața mea, nu înțelegi?

N-o bag în seamă. Povestea e veche. În plus, după ce se descarcă, de obicei se simte mai bine. Mă întreb dacă ar fi trebuit să-i spun tot adevărul. S-ar fi simțit jenată și s-ar fi supărat, dar nu eu aș fi fost ținta mâniei ei. Pe de altă parte, nu e mai puțin adevărat că dacă prezența ei nu i-ar fi deranjat pe lucrători, tot n-aș

fi lăsat-o să continue. Nu-mi place și gata.

— Mă întorc în stațiune, zic eu. Plecăm într-un sfert de oră.

— Prefer să merg singură, mormăie Radha.

Trântesc cana pe masă. Mi-a ajuns.

— N-are niciun rost ca două mașini să meargă în același timp, în același loc. Familia ta ți-o fi lăsat multe lucruri, dar nu și un puț de petrol. Din moment ce eu plătesc benzina, tot eu hotărâsc dacă ne trebuie o mașină sau două.

În mașină, nu scoate o vorbă. Mă simt ca un nimic pentru că i-am spus ce i-am spus, dar capul începe să-mi pulseze și n-am niciun pic de energie să intru în aceste jocuri copilărești.

Intră în stațiune cu mine. Mă întreb dacă își va cere scuze. Sau poate că am pretenții prea mari. Radha se va preface că toate acele cuvinte tari n-au existat niciodată. O cunosc; nu e prima oară când ne certăm. Mă hotărâsc să-i fac pe plac.

— Am auzit o groază de lucruri despre colectarea apei de ploaie. Așa că am cerut mai multe informații. Cred că ar trebui să punem în practică măsura asta. Detaliile sunt aici, zic eu, scoțând un dosar. Pentru un lot de un acru, trebuie să facem o sută de bazine de aproximativ trei metri pătrați. Ceea ce înseamnă...

Văd că Radha nu mă ascultă. Stă în picioare, lângă fereastră, și se uită afară. *Sahiv-u* trece pe acolo. Dintr-odată, se întoarce și o zărește. Fața i se luminează. Ca și fața ei.

Privirea mi se întunecă.

Unchiul

Mălini țipă înnebunită. Îi cunosc țipătul acesta de alarmă; de obicei, e semn că cineva trece prin fața porții. E ca un câine de pază.

— Cine e acolo? o întreb.

Țipă din nou. Mă opresc din legatul vrejurilor de dovleac în mica grădină de legume și o privesc. După-amiaza și noaptea, stă în casă. Am prins o stinghie de perete, pe care se cocoată. În rest, locuiește într-o colivie. E o colivie imensă, dar oamenii mi-au mai reproșat, din când în când, că e o dovadă de cruzime să ții păsările în colivii. Când aud așa ceva, îl întreb pe grijuliu:

— Dar când îți ții nevasta și fiica în casă, nu e la fel? Nu e și casa un fel de colivie?

Iar el, pentru că întotdeauna e un el, râde, nevenindu-i să creadă.

— Nu e același lucru. Păsările sunt făcute să fie libere.

— Iar femeile nu?

— Femeile au nevoie să fie îngrijite, îmi spune el de obicei, iar din ochi, mă întreabă: „Ce știi tu? N-ai nici nevastă, nici copii pentru care să-ți faci griji.”

— Dacă zici tu.

Apoi schimb vorba.

Dar eu știu că Mălini e fericită în colivia ei. Încercasem să-i dau drumul, dar am găsit-o aproape moartă câteva zile mai târziu. Nu putea supraviețui fără mine și, în plus, familia ei n-o mai voia. Așa că acum stă în colivia ei, sporovăind cu ciorile.

Are un întreg repertoriu de sunete, majoritatea necizelate. Latră ca un câine când vede pe cineva la poartă, miaună când vede câini, ca să iște cearta, și șuieră ca o sirenă sau scoate un sunet ca de împușcătură atunci când zărește alți papagali cum împânzesc copacul de mango de lângă verandă. Am descoperit că Mălini detestă mai toate creaturile, fie că sunt vii sau nu. Urăște până și radioul și scârțâie și șuieră, făcând ditamai tărăboiul ca să-l acopere. În ciuda numelui ei, nu e nici blândă, nici frumoasă. Mălini e o pasăre afurisită, bătrână și cu pene lipsă, dar mă face să râd mai mult ca oricine altcineva.

Mă îndrept spre capătul peticului de pământ cultivat cu legume și mă uit cu atenție peste gard. Îl privesc fix pe omul de la poartă. De înălțime potrivită, are părul bogat și poartă barbă; nicio urmă de gri în părul lui negru ca tăciunele. Zâmbesc când îl recunosc. Este AK. Ce caută pe aici, oare?

— AK? Îl strig eu pe nume.

Bărbatul zâmbește și deschide poarta.

— Nu eram sigur că asta e casa ta, dar mai departe n-aveam unde să mă duc. Apoi am auzit un lătrat de câine. Mușcă?

— Acesta e câinele meu.

Arăt către Mălini.

Știu ce are de gând să facă Mălini acum. Când intră cineva pe poartă, țipă la el: „*Kallan! KondhanF*”

Cei mai mulți dintre vizitatori se supără când aud că sunt anunțați ca niște hoți, niște hoți proști, pe deasupra. Mă prefac că-mi pare tare rău, dar, de cele mai multe ori, râd în sinea mea. „E o pasăre proastă”, spun eu, cu jumătate de gură. Mălini își ridică fruntea, semeață, îi țintuiește cu privirea și dă înapoi, tăcând mîlc. După care, la interval de câteva minute, țopăie către capătul stinghiei și spune încet: „*Kallan! KondhanF*”

Vizitatorii mei nu zăbovesc prea mult, iar eu nu mă plâng. Oricum, cei mai mulți dintre ei vin să-mi ceară o donație pentru cine știe ce cauză nobilă, după cum spun ei.

— Ascultă, AK, spun eu repede. Te rog să n-o bagi în seamă. Nu știe decât două cuvinte și acelea urâte.

AK zâmbește.

— Nu poate vorbi mai urât decât unii critici pe care îi știu.

Îi răspund printr-un zâmbet plin de afecțiune. Pe AK l-am cunoscut cu mulți ani în urmă, la Conservatorul din Madras. Nu-mi amintesc cine ne-a făcut cunoștință, dar ne-am dat seama din prima clipă că ne înțelegeam. AK este un artist. Picturile lui sunt pline de lumină și, am citit undeva, avea „o tușă care vibra sub o încărcătură la fel de mare de sunete”. Nu înțeleg formulările de felul acesta, dar știu că el își privește arta în același mod în care o privesc eu pe a mea. Că ea îl pune la încercare. Că ar putea fi un șmecher, dacă ar vrea – cineva care umple pânză după pânză și care transformă fiecare trăsătură de penel într-un circ ce îi va aduce prețul pe care îl cere – și, cu toate astea, el alege să nu recurgă la asemenea artificii de exprimare pentru a nu-și compromite integritatea.

Mălini execută țipetele de rigoare și apoi tace.

— Ce vânt te aduce pe aici? Întreb eu, curios.

— O nuntă în familie. M-am gândit să trec să te văd.

Studiază plantele din grădina mea. Atinge o frunză aici, se pleacă și miroase o floare acolo, mângâie scoarța unui copac. Zâmbesc.

O luăm spre treptele care duc la râu.

— Știi că poți uni casa mea și casa ta cu o linie dreaptă? Da, știu că poți trage o linie dreaptă între orice două puncte, dar în cazul acesta sunt aproape 180 de grade. Doar că eu am casa un pic mai jos pe râu, zice el dintr-odată.

Lui *Aashaan* i-ar fi plăcut de AK. Ca și lui *Aashaan*, lui AK nu-i stă în fire să-și măsoare cuvintele sau să rămână prea mult pe gânduri înainte să spună ceva.

— Vrei să stai aici sau vrei să te duc în stațiune, aici, în apropiere? Nepoata mea e proprietara locului. Putem să mâncăm ceva... și să bem, zic eu, acoperind colivia lui Mălini cu o bucată de pânză.

Altfel, soarele la apus ar fi încins colivia și Mălini urăște căldura.

— Dar stai un pic, AK, vreau să-ți arăt ceva, zic eu. Prietenul meu Philip, englezul, mi-a trimis niște copii ale câtorva pagini dintr-o carte pe care o citea. M-am gândit la tine în timp ce le citeam și chiar voiam să ți le trimit zilele astea. E vorba despre niște scrisori ale pictorului Pissaro către fiul lui. Ia ascultă: *căci un artist n-ar trebui să aibă în minte decât idealul lui. Trăiește în sărăcie, da, dar în mizeria lui o singură speranță îi dă putere, speranța că va găsi pe cineva care îl poate înțelege.*

Mă gândesc la recepțiile la care am participat. Mă gândesc la o femeie pe care am întâlnit-o prima dată la un festival de dans anual, acum câțiva ani. După acel moment, în fiecare an, repeta

aceleași cuvinte: „O, domnule Koman, am auzit atâtea despre dumneavoastră. I-am văzut la lucru pe cei mai mari dansatori. Birju Maharaj, Alarimei Valii, Mallika Sarukkai, familia Dhananjayan, Padma Subramaniam, Kalamandalam Gopi... toată floarea dansului. Sunteți singurul pe care nu l-am văzut. Mi-am propus să nu ratez următorul dumneavoastră spectacol. Deci, când și unde urmează să dansați?”

Prima dată, i-am spus. A doua oară, la fel. Apoi mi-am dat seama că nu era decât o întrebare de complezență. Chiar în timp ce vorbea cu mine, ochii îi fugeau către bisericuțele care se formaseră în sala de recepție, măsurând fiecare om în parte, pentru a-și da seama cu care merita să între în vorbă.

Nu înțelegea nimic din artă. Și pe ea o am în minte în timp ce citesc cu voce tare o bucată care îmi place foarte mult.

— Mai este, zic eu. *„Înțelegi, atunci, cât de proști au devenit burghezii, burghezii cei adevărați; pas cu pas, se coboară din ce în ce mai mult, într-un cuvânt pierd orice idee de frumos, se înșală în legătură cu toate. În fața unui lucru de admirat își strigă insultele, nu sunt de acord! Pe când în fața unor sentimentalisme ieftine, pe care îți vine să le respingi cu dezgust, sar în sus de bucurie sau leșină.”* Poate crezi că lucrurile s-au schimbat în ultima sută de ani; că oamenii au devenit sensibili, dar stai să vezi cum stau lucrurile la vecinii mei...

În timp ce trecem pe lângă recepție, îl zăresc pe Chris.

— Cine e? întrebă AK. Se uită la tine.

Îi fac semn cu mâna.

— E Chris Stewart. Scrie jurnale de călătorie și acum face cercetare pentru o carte despre Kerala, în care o să apar și eu!

Ridic din sprâncene pentru a-i arăta ce cred eu despre lucrul acesta.

AK par amuzat.

— Ți-e teamă că va vedea mai multe decât vrei tu să dezvălui?

Ridic din umeri. Acceptasem să vorbesc despre mine, dar acum nu mai sunt așa sigur că vreau. Îl trimisesem la plimbare cu o zi înainte, dar nu pot face asta în fiecare zi.

Chris se întoarce și se îndreaptă spre noi. Atunci o zăresc pe Radha. Stă în picioare, lângă fereastră, și, imediat, se grăbește și ea să coboare scările în întâmpinarea noastră. Chris se oprește s-o aștepte pe Radha. Se privesc. Văd cum chipurile le strălucesc, aprinse de căldura apropiării.

I-am văzut acum două nopți, șezând pe trepte, absorbiți. O clipă, mă întrebasesem dacă n-ar trebui s-o atenționez pe Radha. N-o face! voiam să-i spun. Lucrurile se întâmplă prea repede. În plus, îmi dau

seama că tu crezi că e pentru totdeauna, iar el doar pentru aici și acum. Lui nu-i poți reproșa lucrul acesta. Dar tu o să fii cea care va suferi... Apoi m-am hotărât să nu intervin. Toți avem dreptul la propriile greșeli. Nu-i puteam răpi o experiență, chiar dacă era o greșeală. În plus, ce e scris să se întâmple se va întâmpla.

N-o mai văzusem atât de plină de viață de mult timp. Un lucru care o făcea atât de fericită nu putea fi rău. Chiar dacă era căsătorită? Și ce dacă? mi-am spus. De când te-ai pricopsit cu așa principii morale înalte? Dacă putea găsi în adulter fericirea pe care nu i-o aducea căsnicia, atunci așa să fie! Mi-am dat seama atunci că, din dragoste pentru ea, i-aș fi iertat orice greșeală.

— El e AK. E artist plastic. Locuiește în Madras, dar de loc e de pe undeva din Kudallur, li-l prezint eu pe AK.

Simt cum mă cuprinde un val de mulțumire. Sunt înconjurat de oamenii pe care îi iubesc.

Iubire? Mă gândesc mai bine. Îl iubesc pe Chris? Abia dacă-l cunosc. Și totuși, simt deja un val de afecțiune când îl văd sau mă gândesc la el. Mă întreb din nou: Cine e? Ce-mi ascunde?

Chiar atunci ni se alătură Shyam.

— Bună ziua, bună ziua, spune el. Pe cine avem noi aici? V-ați adunat câțiva, nu glumă!

l-l prezint pe AK.

— Bineînțeles că-l cunosc, spune Shyam. Deci, domnule AK, cum mai merg treburile în lumea artelor? Zilele trecute citeam despre prețul plătit pentru un Husain la o licitație. Cred că e foarte încurajator să vezi că arta modernă e apreciată la adevărata ei valoare.

Aproape că m-a pufnit râsul. Shyam nu are habar de artă.

De fapt, Shyam i-ar fi spus același lucru aproape oricărei persoane pe care i-aș fi prezentat-o, înlocuind arta plastică cu muzica sau literatura sau cheresteaua sau țevile de aluminiu sau cerceii din sticlă, în funcție de ocupația respectivului.

AK își râde în barbă. E la fel de bun la ochit falșii amatori de artă cum sunt eu la dibuitul așa-zișilor pasionați de *kathakali*. Colcăie peste tot, acești viermi atrași de ceea ce cred ei că înseamnă realizările unui artist. Îi măsoară măiestria după cât de mult succes are. Succesul definit în termeni de bani, premii și cât de des se scrie despre ei în ziare și reviste. Repetă ca papagalii fraze pe care le-au cules din ce au citit sau auzit și dau din cap, cum că ar înțelege tehnicile și formele, fără, însă, a le putea deosebi. AK și cu mine am avut de a face cu îndeajuns de mulți astfel de indivizi ca să știm că sunt inofensivi de obicei. În plus, nimănui nu-i strică un pic de tratament de vedetă... mai ales unui artist care trebuie să suporte

opinia publică despre ceva care, prin esență, e o lume intimă.

— Unchiule, ce s-a întâmplat? întrebă Shyam.

Mă scutur din starea în care eram. Privirea tinde să mi se închețoseze când mă retrag în aceste lumi interioare în care îmi petrec cea mai mare parte a timpului.

— Înțeleg ce vrei să spui. Probabil că el este cel de care îmi vorbeai, îmi spune AK.

Îi zăresc scânteierea din ochi.

— Da, acum știi...

Shyam radiază.

— Vreți să mergem la restaurant? întrebă el.

— Mai bine mergem la căsuță, spune Radha.

— La căsuță, zic eu.

Lui Shyam nu-i convine, dar ne însoțește.

După ce ne-am așezat pe veranda căsuței, Shyam cheamă room-service-ul.

— Ce-ați dori să mâncați? Cartofi pai? Sandvișuri? Sau poate niște *pakora*¹ Ceai sau cafea?

Shyam face pe gazda amabilă, deși nu e nevoie; oaspeții mei nu sunt și ai lui. Din nou, mă rușinez la gândul presupunerilor pe care le făcusem mai devreme despre el.

— Tocmai veneam pe la dumneavoastră, spune Chris. Speram că veți relua...

Se oprește în mijlocul propoziției.

Oftez. Nu mă pot hotărî. Pare inutil să sap după aceste amintiri și totuși, când le scot la iveală și privesc înapoi, punându-le în lumină, simt că ajung la o înțelegere pe care nu am atins-o nicicând până atunci.

— Mai târziu, îi spun eu. Mai târziu. Treci mâine pe aici.

Apoi îi văd chipul Radhei. În *Nalacharitam*^{36 37}, e o scenă în care Damayanti își povestește necazurile unui sol din regatul tatălui său. Începe cu momentul în care soțul ei s-a hotărât să joace zaruri cu fratele ei, își pierde regatul și e nevoit să se retragă în pădure, pentru ca, în cele din urmă, ea să fie părăsită de soțul său și să treacă prin toate nenorocirile care au urmat. În acea scenă, Damayanti redă treizeci și trei de moduri de a exprima pierderea, în doar câteva minute. Printre acestea nu se numără și amărăciunea, pentru că aceasta este o emoție absolută, iar sentimentul de pierdere e trecător. Pe chipul Radhei se perindă acele treizeci și trei de semne ale pierderii când își dă seama că nu are un motiv să fie alături de Chris a doua zi. Mi se frânge inima când o văd. Mă hotărâsc să renunț la decizia mea de a nu mă implica, de a nu-i

---

³⁶ *Pakora* este o gustare prăjită întâlnită în toată zona Asiei de Sud. Practic, sunt preparate pane următoarele ingrediente: pui, ceapă, vinete, cartofi, spanac, conopidă, roșii, ardei.

³⁷ Povestea lui Nala și a lui Damayanti.

acorda sprijin sau pune piedici, și spun:

— Radha, vreau să fii și tu de față.

Îi sclipesc ochii.

— Trebuie să plec, spune Shyam după ce mâncarea a fost servită și chelnerul a fost lăsat să plece. Radha, vii și tu?

— Nu. Clatină din cap. Vin acasă puțin mai târziu. Nu-ți face griji.

O să-l pun pe unul dintre băieți să-mi cheme o motorică.

Nu înțeleg de ce pronunță motorică în felul acesta, dar probabil că Shyam înțelege. O privește fix câteva clipe și spune:

— Trimit mașina înapoi să te ia.

— Poate că ar fi trebuit să te duci, zic eu.

— Nu, de ce? Să lăncezesc în fața televizorului? N-am nimic de făcut acasă, zice ea.

Amărăciunea din vocea ei mă uimește.

După plecarea lui Shyam, atmosfera se destinde. Ca o eliberare din chingi. Chris și Radha își zâmbesc. Nu și-au spus nimic până acum, dar în zâmbetele lor par a fi prinse toate cuvintele și gândurile nerostite.

Atunci AK întreabă:

— Deci ce ți-a povestit Roman despre viața lui?

— Vreți să ascultați? întreabă Chris.

Mă încrunt.

— Vă deranjează?

Chris se întoarce către mine, dându-și seama că s-ar putea să nu-mi placă această audiție publică a unei bucăți din viața mea.

— Nu, pune-i caseta să asculte. După aceea o să continui povestea. A venit timpul să auzi despre Saadiya și de ce la început a fost o navă...

Si- Si- *

Mai târziu, după lăsarea nopții, nu pot să adorm. AK a plecat cu puțin timp în urmă. După cină ne-am întors acasă la mine.

— Mă gândesc adesea să-mi construiesc o casuță ca asta pe bucata mea de pământ, spune el. Dar când n-ai o familie toți te invită, hai la noi, la ce-ți trebuie o casă a ta? Nu e ca și cum ai avea copii care vor vrea să locuiască acolo. Uneori mă gândesc că toți așteaptă să mor.

AK căzuse pe gânduri. Nu i se întâmpla prea des să între în starea asta. Pesemne e din cauza vârstei, mi-am spus eu. Când te apropii de șaiszeci de ani, te gândești din ce în ce mai des la viață și la moarte.

Mă gândesc la locuința lui din Madras: poarta năpădită de bougainvillea și casa cu nenumărate colțuri, cu tot felul de deschizături prin care pătrunde lumina. Oriunde te uiți, locul e năpădit de pânze pictate, puse unele peste altele. Pentru el și-a

păstrat un petic de loc, în care se află un pat îngust, o masă și câteva alte nimicuri... atât de puține lucruri pentru o viață atât de bogată. Restul casei e ocupat de instrumentele de pictură. Și-a găsit locul. Totuși, nu cred că i-a fost ușor. Lucrează la Ministerul de Interne și se ține tare pe poziție, în afara sistemului oficial al artelor și a bisericuțelor din interiorul lui. Arta sa îi aparține întru totul și poate de aceea se simte atât de bine în pielea lui.

Privesc în jurul meu. Niciun semn al artei mele. Tot ce am sunt unghiile mele de oțel și un borcânel de *ghee*, în care stau semințele de *chundapook*

Închid ochii. Gândul îmi zboară la tata. În ultimii ani de viață, venea adesea pe aici și, în unele zile, era tare vorbăreț. Nu știu dacă ceea ce-mi spunea trebuia să ușureze povara lui sau a mea.

Vedea în arta mea o povară. Arta avea să mă țină legat pentru totdeauna. Avea să mă împiedice să fiu eu însumi, spunea el.

— Am purtat multe măști, am jucat multe roluri, dar am făcut-o ca să supraviețuiesc. Ca să-mi pot păstra șinele. N-am avut³⁸ de ales. Dar ce faci tu... nu înțeleg. Cum poți alege să fii altcineva tot timpul? De ce simți mereu nevoia să fii în pielea altcuiva? Asta e singurul mod în care poți fi mulțumit de viața ta?

Încercasem să-i explic, dar era ceva ce-l depășea, mi-am spus eu. Viața lui nu era viața mea. Nu avea să înțeleagă niciodată că trebuia să fiu altcineva înainte de a mă simți bine în pielea mea.

Apoi mă gândesc că, în timp ce-mi voi spune povestea, va trebui să-i întruchipez pe mama și pe tata, împreună. Numai așa voi putea să explic dragostea lor. Și numai când poveștile lor vor fi spuse voi putea îndrăzni și eu să intru în scenă. Fără ei, nu exist. Oare Chris va avea răbdare până la capăt? Va înțelege?

Nu contează, îmi spun. E de ajuns să-i spun povestea. Dar, mai întâi, trebuie să aflu despre cum Sethu, tatăl meu, care-și spunea Seth, a întâlnit-o pe Saadiya, mama mea.

1938

Treapta nesațului

Mereu pe bicicleta. Cei doi, doctorul Samuel Sagayaraj și Sethu, mergeau cu bicicleta peste tot. Alții ar fi preferat, poate, un car tras de boi sau o trăsurică acoperită, trasă de un ponei, sau, dacă și-ar fi permis-o, o mașină. Dar doctorul Samuel Sagayaraj disprețuia toate mijloacele de transport în afară de bicicleta lui.

— Eu sunt mulțumit de a mea; și tu vei fi mulțumit de a ta, crede-mă. Bicicleta mea mi-a fost de mare ajutor, îi spusese el lui Sethu, privind obiectul cu afecțiune.

---

³⁸ *Solanum pubesce*; semințele sunt puse sub pleoapa de jos a actorului pentru ca globul ocular să se înroșească și să dea o mai mare putere de expresie privirii în timpul spectacolului *kathakali*.

Apoi a numărat banii încă o dată.

— La ce-mi trebuie o bicicletă când există ambulanță? a întrebat Sethu.

Nu era prea încântat la gândul pedalatului în arșița cumplită, în plus, nu-i venea să recunoască în fața doctorului că nu știa să meargă pe bicicletă. Mărturisirea ar fi stârnit o serie de discuții pentru care Sethu se hotărâse că nu avea, la momentul respectiv, nici tupeul, nici energia necesară.

— Ambulanță? a sărit doctorul, mai degrabă scandalizat decât surprins.

Încruntat, cu sprâncenele împreunate, părea și mai fioros ca de obicei.

— Ambulanța este pentru pacienți și pentru urgențe. Chiar și atunci, mă gândesc de două ori. Costă mult mersul cu ambulanța. Iar s-o folosești ca să transportezi oameni care pot merge pe picioare e un păcat, a spus el, vârând bancnotele în pumnul lui Seth. Apoi doctorul a întors capul și a spus încetșor: Du-te și fă cum te lasă inima; căci Domnul este cu tine.

Ca un pui de porumbel, s-a gândit Sethu, privind chipul doctorului, care aștepta, cu sprâncenele ridicate. A oftat. Cunoștea prea bine jocul acesta, dar era îndeajuns de ascultător încât să se lase prins în el. Începuse pe vremea Marii Molime, când doctorul spusese că i se pare că Sethu nu prea cunoștea Biblia. Lui Sethu îi fusese frică atunci. Dacă doctorul își dădea seama cine era el cu adevărat? Așa că a început să citească Sfânta Biblie cu sârguință și a descoperit că reținea fără efort o mare parte din lucrurile pe care le citea. Îi rămâneau în minte și, fără să știe cum, odată a localizat un citat dat de doctor. După aceea, doctorul s-a așteptat ca el să facă același lucru de fiecare dată și, curând, Sethu a început să-și petreacă tot timpul liber citind Biblia și memorând-o.

— Cartea a doua a lui Samuel, cunoscută și ca a doua Carte a regilor. Capitolul 7: Făgăduințele Domnului către David.

— Ești pur și simplu uimitor. Cum reușești?

Încântarea din vocea doctorului îl făcea să se simtă dezgustat.

— Nu e greu când citești cartea asta atât de des ca mine, a spus Sethu, știind că acesta era răspunsul care se aștepta de la el.

Mai ales când îți alegi citatele numai din Cartea lui Samuel, a adăugat vocea în capul lui.

De când ajunsese în Nazareth, vocea din capul lui căpătase un nou timbru. Se schimbase din vocea unchiului într-o variantă mai aspră a propriei lui voci. O voce care-l lua peste picior atât de des din cauza a ceea ce devenise. O voce care nu-i dădea voie să fie un discipol sincer.

Când bicicleta Raleigh, cea neagră, a lui Sethu a sosit, doctorul l-a învățat să meargă pe ea la fel cum, în vremea holerei, îi arătase cum să umple seringile și să facă injecții. Doctorul nu avea odihnă odată ce-și punea ceva în cap.

— Am nevoie să mă însoțești în multe locuri și, dacă o luăm la picior, nu mai ajungem niciodată. Uite, nu privi fix spre roată. Privirea în față, i-a spus el, împingându-l ușor pe Sethu, în timp ce băiatul se ținea cu greu pe șaua înaltă.

Bicicleta se clătina, dar doctorul Samuel era acolo, ținând de ghidon, ca s-o strunească.

Sethu încerca să se concentreze. Nu numai doctorul Samuel ținea morțiș ca el să învețe să meargă pe bicicletă, ci și Faith, Hope și Charity. Îl încurajau de pe margine, ciripind, piuind și cloncănind. Sethu le săgeta cu privirea, gândindu-se, posomorât, că dacă va reuși să stăpânească măgăoaia, își va lua zborul și se va duce unde va vedea cu ochii, ca să scape de dulcegăriile lor.

Câteva căzături, un genunchi julit și, mai târziu, o zgârietura în palmă și Sethu a început să se „țină bine”, după cum spunea doctorul Samuel.

— Se ține bine, s-a repezit Faith să le spună lui Hope și lui Charity.

— Lăudat fie Domnul, a strigat Hope, cea mai pioasă dintre toate.

— Mulțumescu-ți, tată ceresc, că Seth se ține bine, și-a început Charity rugăciunea.

Sethu era roșu până în vârful urechilor. Se bucurau de parcă el ar fi înnotat până în Ceylon și înapoi. „Ah, mai tacă-vă gura, găini bătrâne!” ar fi vrut să le strige.

Dar gândul la groaza care s-ar fi citit pe fețele lor l-a făcut să-și țină gura și să-și înfrâneze mânia.

— Da, lăudat fie Domnul și doctorul Samuel, a spus Sethu, cu supunere.

Femeile se uitau una la alta cu bucurie. De aceea le plăcea de Sethu atât de mult. Era un bun creștin și un discipol credincios, la fel ca și ele.

Pe bicicletă, Sethu s-a bucurat de o libertate de care fusese privat în ultimele luni. Fusese nevoit să depindă de doctorul Samuel pentru incursiunile în lumea exterioară. Acum, se suia pe bicicletă și o pornea de unul singur, pedalând rapid.

La deal, se ridica de pe șaua și pedala cu și mai mare îndârjire, simțind cum i se încordează mușchii gambelor. Iar la vale, se lăsa să alunece, bucurându-se de rezultatul efortului pe care-l făcuse, cu

vântul care-i bătea prin păr, umflându-i cămașa și șoptindu-i la ureche. Cine s-ar fi gândit că două roți și un ghidon îți pot da un așa sentiment de eliberare?

Sethu nu îndrăznea să meargă mai departe de periferiile apropiate ale Nazareth-ului. Aici, în Nazareth, se simțea în siguranță, așa cum nu mai fusese niciodată, nici măcar acasă. Și totuși, un anume neastâmpăr păta imaginea vieții liniștite pe care o ducea, făcându-l să-și dorească mai mult. Mai mult din ce, nu știa. Dar sentimentul rămânea acolo. Simțea nevoia să evadeze, să scape, să rupă frâiele și să fugă.

La câteva luni după epidemie, în noiembrie, după trecerea unisonului care adusese cu el ploile, doctorul Samuel a hotărât că era momentul ca ei să meargă la Arabipatnam.

— Cât de departe este? a întrebat Sethu, uitându-se la coșurile în care Hope, Faith și Charity puneau cele necesare drumului.

Medicamente, haine de schimb și pachete cu mâncare.

— Doctorul nu bea apă decât din fântâna lui, a spus Faith, în timp ce turna apa în *surukku sembu-ul* acestuia.

Laturile sale de aramă luceau în lumină.

— Și nu mănâncă decât orez din orezăriile lui, de lângă Palaiyamkotai. La fiecare recoltă, mama lui îi trimite un sac uriaș din pânză de iută, plin cu boabe.

— Orez brun și gras; acesta e secretul vitalității lui și a devotamentului față de îndatoririle lui, a adăugat Faith, cunoscând preferința lui Sethu pentru orezul mai de soi.

— E normal să ai grijă, a spus doctorul Samuel.

Doctorul nu-i plăceau pretențiile, iar surorile îl făceau să pară un simandicos prostânc din punctul acesta de vedere.

— Cea mai mare parte din apa din regiune nu e potabilă. Știu că dacă beau apă din fântâna asta nu mi se întâmplă nimic. Cât despre orez, da, e slăbiciunea mea.

— Se constipă dacă mănâncă alt fel de orez, a murmurat Charity.

Sethu a rânjit. Doctorul Samuel a alungat o muscă cu mâna. Și celelalte două femei i-au făcut semn lui Charity să tacă din gură.

Bicicleta doctorului Samuel purta însemnul profesiei lui – geanta de doctor. De ghidon era atârnat un coșuleț în care stătea *surukku sembu-ul* lui, cu capacul strâns bine, pentru ca să nu se verse nicio picătură.

Sethu s-a uitat lung la cele două coșuri atârinate de o parte și de alta a bicicletei lui. Doctorul și catârul lui, și-a spus el, cu amărăciune.

Simțea cum gândurile îi sunt din ce în ce mai înveninate. Supunerea deplină care era așteptată din partea lui îl umplea de un resentiment pe care nu-l putea explica. Vocea din capul lui îl

batjocorea mai abitir ca niciodată: „Deci asta vrei? Să trăiești aici pe veci, ca animal de povară al doctorului, până când, într-o zi, ți-o va lega de gât pe una dintre surorile *kondai*? Mamă, ce noroc pe capul tău! Să alegi dintre cele trei cocuri. Deci, pe care îl vrei? Pe cel mare, pe cel mic sau pe cel împletit? Și în luna de miere, doctorul ar putea să facă o tabără de sănătate în care să mergeți toți cinci și să vă luați pulsul unul altuia.”

Au pornit la drum pe bicicletă. Cei doi bărbați, doctorul Samuel și Sethu.

— Trebuie s-o apucăm spre Thiruchendur, a spus doctorul Samuel când au luat-o din loc.

Sethu a încercat să citească gândurile doctorului privindu-i chipul. Oare îi ghicise și el gândurile și-i descoperise înclinația spre hălăduială? De aceea propusese călătoria la Arabipatnam? Dacă era așa, atunci doctorul înțelesese totul greșit. Nici nu apuca să arunce o privire la peisajul din jur. Trebuia să fie atent la bicicleta încărcată din greu.

Dar, încet, încet, și-a dat seama că nu mai părea așa de grea ca la început. Dacă nu se mai gândea că sticlulele cu medicamente s-ar putea sparge sau că pachetele cu mâncare s-ar putea desface, nu i se mai părea că bicicleta era atât de îngreunată. Și, curând, a putut să se uite după pofta inimii la peisajul care se perinda pe lângă el.

Și-a dat seama că locurile nu erau prea diferite de Nazareth. Pământ neted, acoperit cu tufe cât vezi cu ochii și, din când în când, câte un pâlț de acacia. Uneori, se ivea câte un petic de verdeață, unde se aflau orezăriile, și un șir de palmieri, unii spintecați la vârf de fulgere. Lui Sethu îi era cald și se simțea murdar. Se săturase de maroniul care domnea peste tot.

Acasă, nu vedeai niciodată culoarea asta. Totul era verde mereu. Un milion de nuanțe de verde. Dar aici, toate aveau culoarea noroiului, a noroiului uscat. Pietre de culoarea noroiului. Frunze înnoiroiate. Băltoace noroioase. Întinderi nesfârșite de deșert noroios.

Dintr-odată, doctorul Samuel a frânat în mijlocul drumului.

— Uită-te la stânga, Seth, i-a zis el, arătând spre un delușor de pământ ud și de pietre. Acum câțiva ani, când Ministerul Lucrărilor Publice a început să taie un drum pe aici, muncitorii au dat peste o urnă. Când au deschis-o, au descoperit un schelet și multe lucruri de preț. După aceea, muncitorii au refuzat să continue lucrul. Apoi un arheolog, un englez, a organizat un șantier aici. Au scos la iveală mai multe urne de felul acesta. Și când au terminat, un preot hindus și un părinte creștin au venit să sfințească locul. Numai atunci

muncitorii au fost de acord să se întoarcă la lucru.

Sethu a privit în jur, curios.

— Până la urmă, au descoperit ale cui erau scheletele? Adică erau ale vreunei rase străvechi sau ale vreunui trib nomad?

— Seth, urnele funerare nu sunt atât de rare. Cele pe care le-au descoperit aici erau speciale pentru că fiecare conținea câte un schelet de femeie. Niciunul nu era de bărbat. Și nici de copil. Te pune pe gânduri, nu? Ce fel de oameni erau aceștia? Dacă ar fi să ne luăm după istorici, ar trebui să credem că odată demult, poate acum o mie de ani, a trăit pe locurile astea un anume trib primitiv. Dar eu cred că acesta era cimitirul femeilor care au trăit pe vremuri în Arabipatnam. Soțiile și fiicele celor care s-au așezat primii aici. Dar eu nu sunt istoric, deci cine să-mi ia în seamă concluzia?

Doctorul Samuel s-a urcat din nou pe bicicletă, dar Sethu a rămas țintuit locului. Dintr-odată, pământul căpătase o aură sinistră. Dedesubtul acelei mări placide de noroi era întunericul. Sethu s-a cutremurat.

— Pe măsură ce înaintăm, o să-ți mai arăt niște locuri ciudate. Lucruri care-ți vor da de gândit...

Pedalând, Sethu nu asculta decât pe jumătate. De ce-și îngropau femeile în urne? Mai trăiau sau erau deja moarte când le vârău în vase?

Simțea cum îl cuprinde neliniștea. I-a aruncat o privire rapidă doctorului. Dintr-odată, și-a dat seama că ținutul nu mai era atât de trist și pustiu. A zărit câteva clădiri. Apoi au început să se ivească din ce în ce mai multe case, mici și cu acoperișuri de țiglă, fiecare înconjurată de un pâlț de copaci. Cei doi au intrat pe un drum care părea a fi ulița mare a unui sat. De o parte și de alta a drumului, șiruri de case. Case punând semne de un roșu aprins și albe.

Sethu a privit în jur cu uimire. Un mic ghetou brahman într-un ținut creștin? Curând, au trecut pe lângă un templu. L-a privit din nou pe doctorul Samuel. Nu-i de mirare că era încruntat.

— Cum se numește locul acesta? a întrebat el.

— „Luați seama, căci este rău ce aveți de gând să faceți”, a mormăit doctorul.

Sethu s-a uitat lung la profilul doctorului, obosit. Chiar nu avea să se sature niciodată? Până și în arșița amiezii se aștepta ca Sethu să-i spună de unde e luat citatul, capitolul și versetul.

— Exodul 10³⁹; plaga lăcustelor.

— Nu, nu, a șoptit doctorul. Egiptenii erau niște mielușei pe lângă oamenii aceștia. Locul ăsta e cu adevărat necurat.

Sethu și-a mușcat limba. Ce voia să spună doctorul? Că trebuie să urască locul acesta, acest cuib de păgâni în care nu era nici urmă de oaie care să se alăture turmei lui Iisus. Altfel de ce să spună că satul e necurat?

Sethu și-a dres vocea și a întrebat din nou:

— Cum se numește satul acesta?

Doctorul Samuel a mormăit în barbă:

— Nu acum. Nu acum!

După ce au lăsat în urmă satul și ulița mare, doctorul s-a oprit la umbra unui tamarin. A băut zdravăn din *surukku sembu* și a spus:

— Of! De fiecare dată când trebuie să trec prin satul acela, mi se întoarce stomacul pe dos. Fățărnicia lor mă dezgustă! Și mă întreb ce boală e prinsă între acei pereți...

Sethu n-a scos niciun cuvânt. Asta sună deja a fanatism, și-a spus el. Cum să reacționeze atât de violent la vederea unui sat hindus? Ceva din ființa lui s-a răzvrătit.

— Au dreptul să fie hinduși la fel cum alții au dreptul să fie creștini sau musulmani, a spus el.

Doctorul s-a holbat la el.

— Ce vrei să spui? Crezi că mă dezgustă din cauză că sunt hinduși?

Sethu a ridicat din umeri. Era evident, cuvintele nu-și aveau rostul.

— Acesta nu e un sat hindus obișnuit, Seth, a încercat doctorul să explice.

Părea că înțelege stânjeneala tânărului.

Sethu a ridicat mâna, pentru a stăvili cuvintele doctorului.

— Nu, nu asta contează. Aveți dreptul la credința voastră.

N-a mai adăugat: Așa cum eu am dreptul la a mea.

— Nu, trebuie să mă ascuți. Acela nu e doar un sat de hinduși. Este un sat de brahmani, cei mai ortodocși brahmani pe care îi cunosc. Sunt atât de stricți în „*madi*”⁴⁰ a lor încât or să presare drumul cu *chaani*⁴¹ după ce am călcat sau am trecut cu bicicleta pe acolo. Ar vrea să șteargă urma prezenței noastre cu balegă de vacă și cu apă. Pe vremuri, dacă vreunul dintre ei se îmbolnăvea, îmi cereau să vin să-l văd. Pentru că nu sunt unul de-ai lor, aduceau pacientul într-un grajd de vaci – dacă exista unul în gospodărie. Probabil că prezența balegii de vacă, *chaani*, purifica atmosfera de prezența mea. Trebuia să strâng din dinți ca să nu vomit din cauza mirosului de excremente de vacă, dar nu voiau în ruptul capului ca lucrurile să se facă altfel. Dacă nu exista un grajd de vaci, atunci

---

⁴⁰Stare de puritate spirituală în hinduism.

⁴¹Balegă de vacă.

aduceau pacientul pe marginea drumului și acolo trebuia să consult bolnavul sau bolnava. De fiecare dată când mergeam acolo, îmi promiteam că nu mă voi întoarce. Apoi mă gândeam la pacient și la jurământul lui Hipocrat și lăsam să-mi treacă furia. Dar nu acesta e lucrul care mă înfurie cel mai mult. Ci ceea ce fac la adăpostul unor astfel de ritualuri și obiceiuri. Că se căsătoresc cu nepoatele lor și că văduvele sunt nevoite să se radă în cap sunt lucruri pe care le știm cu toții. Dar asta... n-aș fi aflat-o dacă n-ar fi fost o pacientă de-a mea.

Doctorului Samuel îi plăceau poveștile. Îi plăcea și mai mult să le spună. Sethu îl bănuia, adesea, că le inventează. Descoperise că majoritatea basmelor se inspirau din părți mai puțin cunoscute ale Bibliei. Dar a păstrat cele aflate sub tăcere. Era dispus să-l lase pe doctor să-și joace rolul de Aaron: „Știu că el vorbește ușor”⁴² etc.

Sethu s-a aplecat spre doctor, îndemnându-l să continue.

— Femeia era posedată, așa mi-au spus: pretindea că e mama unor șerpi. Că poartă în pântec pui de șarpe. Stătea în grajdul de vaci. Nu mai văzusem niciun om atât de slab până atunci. Era un schelet acoperit cu haine. „Trebuie s-o consult”, le-am spus.

Bărbații s-au retras și a rămas mătușa femeii. Avea abdomenul relaxat și simțeam câteva noduri înăuntru. Dacă ar fi fost oricine altcineva, aș fi diagnosticat-o pe loc cu infecție cu tenie. Dar de unde? Oamenii aceștia erau vegetarieni stricți. Nu știam ce să cred. „De ce-ți pierzi timpul?” mi-a spus ea. „Nu simți? Astea sunt ouăle mele de șarpe. Sunt mama lor.” Când i-am spus că e imposibil, s-a supărat. Mi-a zis că data viitoare când va da naștere copilului ei șarpe o să-mi arate. Femeia s-a întors cu fața la perete și a început să plângă. „Știu că sunt stearpă. Nu pot naște copii de om. Dar zeii m-au binecuvântat. Acum sunt mamă de șerpi.” Mi-ar fi trebuit o probă de scaun și una de urină pentru investigații. Dar cum aș fi putut să le cer? Cu toate astea, am făcut-o. „Mă întorc mâine de dimineață”, le-am zis. Voiam să vin cu ambulanța, care avea să-mi servească drept laborator improvizat, în lipsă de altceva. Voiam să iau microscopul și să fac un studiu de laborator. Eram curios, cred că înțelegeți de ce.

— Și apoi... a întrebat Sethu, care știa cât de mult îi plăcea doctorului să lungească poveștile.

Dacă nu-l grăbea, povestitorul ar fi continuat să îndruga alte detalii nesemnificative. Doctorul s-a încruntat. Nu-i plăcea să fie mânat de la spate. S-a uitat lung în depărtare, parcă adunându-și gândurile. Apoi a oftat și s-a întors cu fața către Sethu.

— A doua zi de dimineață, când am ajuns acolo, mătușa ei, care era, probabil, singura căreia îi păsa de femeie, adusese proba de scaun într-o cutie de chibrituri, iar cea de urină într-un vas de lut.

42Exodul 4:14.

Până aici, nimic neobișnuit. Și apoi mi-a șoptit că pacienta voia să mă vadă. Avea ceva să-mi arate. La gândul că trebuia să intru din nou în grajdul vacilor mi s-a făcut greață. Duhnea a urină de animale. Dar asta n-o să mă oprească, mi-am spus, și m-am dus. Grajdul părea mai întunecat ca de obicei. Nu știu de ce mi se părea că seamănă cu o cameră de nașteri. Știam că astea sunt niște închipuiți, chiar niște aiureli, dar nu mă puteam abține. Femeia stătea jos, în fața mea. Mi-a vârât sub nas o cârpă. „Acesta e copilul meu”, a spus ea, despăturind-o. Seth, de când sunt eu doctor n-am văzut o tenie mai mare. Avea cel puțin patru metri în lungime și semăna cu un ghem de panglică – știi ce vreau să spun, nu? Era ca niște fâșii de bandă adezivă lipite una de alta. „Cum?” am bâiguit eu, șocat. „Cum adică cum?” a întrebat ea. „Doar ți-am povestit, nu? Despre copiii mei șerpi. Dar nimeni nu mă crede. De aceea l-am păstrat pe acesta să ți-l arăt. De obicei, îi pun pe mușuroiul de termite de la sud de casă. «Duceți-vă, copiii mei», le spun eu și în fiecare zi le duc o coajă de nucă de cocos plină cu lapte și șofran indian.” Am rămas înlemnit. Săraca femeie probabil avea un chist și în creier. Era un focar ambulant de tenie. Dacă le elimina prin vagin, probabil că avea o fistulă recto-anală gravă. Și asta e o raritate în sine. Dar nimic din toate astea nu m-a nedumerit mai mult decât prezența parazitului. M-am întors către mătușa ei și i-am spus pe tonul cel mai sever: „Spune drept. Are un iubit?” Femeia a făcut ochii cât cepele. „E femeie măritată”, a spus ea. „Și de când e asta o piedică?” am întrebat. „Trebuie să-mi spui, căci trebuie să aflu cine îi dă să mănânce carne. Are *taenia cestodes*. Chestia aia pe care a înfășat-o și pe care o numește copilul ei e un vierme intestinal, care nu poate proveni decât din carnea de vită sau de porc.” Ce crezi că s-ar fi întâmplat în mod normal dacă aș fi acuzat-o de așa ceva? S-ar fi bătut cu pumnii în piept și ar fi făcut tărăboi. M-ar fi făcut cu ou și cu oțet și i-ar fi pus pe bărbații din familia ei să mă dea afară pentru o asemenea erezie. În schimb, mătușa nu putea să mă privească în ochi. „Nu, nu”, a mormăit ea. „Atunci cum se explică lucrul acesta? Nu te infectezi cu așa ceva decât dacă mănânci carne. Iar voi, brahmanii, sunteți vegetarieni”, am subliniat eu. Și-a privit fix picioarele și a spus: „Noi mâncăm porc.” „Poftim?” am strigat uimit. Nu cred că avusesem vreun șoc mai mare până atunci. Brahmanii mâncau porc! Cred că am bâiguit: „Nu înțeleg...” „Cu mulți ani în urmă, când vărsatul făcea ravagii, preotul nostru a avut un vis. Ne-a povestit că zeița vărsatului de vânt, Periya Amman, a spus că dacă voiam să scăpăm de molimă, trebuie să mâncăm carne de porc. Osânza groasă a porcului avea să ne poarte noroc. Trebuia să ne apere. Să ne țină în viață și să ne păstreze

pielea moale și netedă, fără bube. Oampii din sat mai că nu l-au ucis pe preot când le-a povestit visul lui. Dar, în fiecare noapte, Amman venea să-l viziteze. Atunci el a convocat sfatul bătrânilor și le-a spus: «Știți că nu m-am abătut niciodată de la calea brahmanilor. Că v-am respectat toate poruncile. Amman mi-a apărut în vis o săptămână încheiată. În fiecare noapte, supărarea ei crește. Astă-noapte era furioasă. Mi-a spus: Nu ai încredere în mine sau crezi că știi tu mai bine ce să faci? N-o să-ți mai apar în vis, dar dacă nu-mi urmezi porunca, în mai puțin de o lună tot satul tău va pieri de pe fața pământului.» Nimeni n-a mai îndrăznit să nu ia în seamă cuvintele preotului atunci. Dar cine să meargă să cumpere carnea de porc și s-o gătească? Preotul a propus să tragem la sorti. Vezi tu, nimeni nu voia să se pângărească. Dar înainte de tragere, un grup de tineri s-a oferit să meargă. Au spus că atunci când carnea va fi adusă, toți vor fi nevoiți să mănânce din ea. Deci ce rost mai avea să se îngrijoreze că vor fi pângăriți? Băieții au plecat și s-au întors cu carnea și cu o rețetă după care să fie pregătită. Au fost chemate toate femeile și li s-a spus ce să facă cu carnea. Am pus deoparte vase în care să gătim carne și în care s-o mâncăm. Nimănui nu i-a plăcut; am făcut-o pentru că era o poruncă din ceruri și nimeni nu îndrăznea s-o nesocotească. De atunci, o dată la câteva luni, bărbații noștri merg până într-un loc în care nu-i cunoaște nimeni și aduc de acolo carne pentru tot satul. Vărsatul, holera, ciuma, gălbinarea, nimic din toate astea nu ne atinge. După cum vezi, noi ne-am găsit scăparea. Nu am fost niciodată bolnavi”, și-a încheiat ea povestea, pe un ton sfidător. N-am spus nimic, îmi era greață de fățarnicia lor. Până și-n ziua de azi mi-e greață. Pe noi, ceilalți, ne consideră impuri. Dar ca să-și salveze pielea, sunt în stare să mănânce până și carne de porc.

Sethu s-a cutremurat. Aceasta era una dintre cele mai frumoase povești ale doctorului.

— Cum credeți că au gătit carnea de porc? a întrebat Sethu.

— De unde să știu?

Sarcasmul doctorului l-a făcut pe Sethu să se rușineze.

— Nu așa cum trebuie. De unde să știe ei cum se gătește carnea?

— Și ce s-a întâmplat atunci? Ați vindecat-o pe femeie? a întrebat Sethu.

Doctorul și-a șters fruntea de sudoare.

— Mi-am ascuns scârba față de ei – sau, cel puțin, așa am crezut. M-am întors în sat a doua zi, cu medicamente pentru femeie și pentru întreg satul. Mă întrebam cum arătau măruntaiele celorlalți. Oare toate fuseseră năpădite de *T. Solium*? M-am gândit că poate femeia asta era una dintre cele mai sărace și nu primise

nicio îngrijire medicală, în timp ce ceilalți își găsiseră leac în altă parte, la fel cum găsiseră carnea într-un loc îndepărtat. Să știi că lucrurile astea nu sunt așa rare. De exemplu, nimeni de aici, din Nazareth, nu ar veni la mine dacă ar da semne de lepră. S-ar duce în altă parte. Lepra este o boală endemică în această regiune. Știai lucrul acesta? Luna trecută...

Sethu i-a tăiat vorba, spunând:

— Domnule doctor, ce s-a întâmplat când v-ați întors în sat?

— Nu voiau să mă lase s-o văd pe femeie. Mi-au spus că aveau metodele lor de tratament pentru nebunie și că nu mai aveau nevoie de mine. Probabil că mătușa femeii le spusese despre mărturisirea ei. Nu voiau să mai calc pe acolo. Și mi-au spus că dacă spun cuiva despre asta, vor nega totul și vor spune că-i vorbesc de rău pentru că rezistaseră tentativelor mele de a-i converti. „Sunt medic”, le-am spus. „Și un domn.” „Foarte bine”, mi-a spus unul dintre ei. „Dar dacă auzim povești despre ceea ce știi, îți vom închide gura pentru totdeauna. Deja am încălcat o poruncă și am păcătuit. Crezi că ne e teamă de încă un păcat?” Cuvintele astea m-au speriat. Sunt ființe fără de lege. Barbari cu mască de brahmani. Nu se tem de nimic și asta mă sperie. Acesta e adevărul gol-goluț.

— Deci sunt primul care aude povestea asta? a întrebat Sethu, răsucindu-se cu fața spre sat.

Nu părea să ascundă vreun pericol. Un sătuc pricăjit pe o fâșie de sălbăticie stearpă.

— Le-am mai spus-o câtorva dintre prietenii mei din Madras. A trebuit. Trebuia să spun cuiva. Dar nu le-a venit să creadă. Mi-au spus că ar fi trebuit să mă fac scriitor în loc de medic. Că imaginația mea depășea cu mult cunoștințele mele de anatomie... prostănacii!

Sethu și-a întors privirea către sat. De obicei, poveștile doctorului erau parabole. Aveau o morală la sfârșit, un bun principiu moral creștin. Ceea ce l-a făcut să-l creadă pe doctor de data aceasta era tocmai lipsa moralei. În ce fel de loc am fost exilat? se întreba el, simțindu-se mai prins în laț ca niciodată. Un loc în care femeile sunt vârate în urne și brahmanii consumă carne de porc. În care Credința, Speranța și Bunătatea⁴³ merg pe două picioare și totul nu e decât noroi, cât vezi cu ochii?

Atunci Sethu a zărit pentru prima dată un depozit de sare prins între straturile pământului și a înțelese că trebuia să fugă atunci sau niciodată. Pentru că aici, până și sarea nu avea scăpare din pământ.

Lui Sethu nu-i era dat să afle acest lucru atunci, dar avea

43Referire la numele celor trei surori, Faith, Hope și Charity.

dreptate când își spunea că pământul avea o forță greu de înțeles. O forță care nu cruța nimic în calea ei.

Odată demult, sau poate e mai simplu să spunem la început, a fost un vas. Un vas care avea o punte pentru rugăciuni și pânze umflate de suflarea lui Allah Atotputernicul și de bătaia vânturilor. Un vas la cârma căruia se afla neasemuitul Malik și care îi ducea pe cei mai însemnați dintre călători – patru *Sahaba*^{44 45}: Abu Backer, Omar, Aii și Usman. Însoțitori ai Profetului, însărcinați de Calif să pornească la drum și să propovăduiască cuvântul lui Allah.

La început, au călătorit pe mări, căutând o nouă casă pentru cuvântul sfânt. Au mers de-a lungul coastei Malabarului, au co- tit-o la dreapta și au ales să meargă de-a lungul coastei răsăritene. Nu peste mult timp, au ajuns în orașul diamantului sfânt – Pavi- tramanicka patnam. Orașul era mărginit într-o parte de mare și în cealaltă de râul Tamarabarani. Malik le-a spus însoțitorilor: „Aici vă puteți îndeplini o parte din legământul față de Profet. Aici puteți șterge orice urmă de *shaitarf* și îndeplini vrerea Profetului.”

Care era această vrere, nu știau nici neasemuitul Malik și nici cei patru dintre însoțitorii Profetului. Cu toate acestea, mergeau înainte.

Când însoțitorii își pierduseră speranța că vor converti măcar un om, Malik a hotărât ca ei să se întoarcă. I-a pus pe oamenii lui să repare pânzele și să curețe punțile și apoi le-a spus însoțitorilor: „Priviți în jurul vostru. Vedeți ceva care să-i facă pe necredincioșii de pe aceste meleaguri să se gândească la Dumnezeu? Orice Dumnezeu? Al lor sau al nostru? Poate că e nevoie de un alt tărâm în care Islamul să prindă rădăcini.”

Însoțitorii au privit îndelung pământul pustiu, valurile oceanului și nesfârșitele dune de nisip și au simțit cum îi cuprinde un dor nebun de casă. Și-au spus atunci: regatele noastre de nisip sunt frumoase. Aici, deșertul nu e decât pământ sterp. Dar nu puteau renunța. Și astfel, au propovăduit toate învățăturile lor. La plecare, moștenirea pe care au lăsat-o ținutului și oamenilor a fost trupul lui Abu Backer, îngropat sub un petic de pământ pe care sătenii l-au lăsat neatins. Astfel, însoțitorii au pus bazele Arabipatnamului, orașul arabilor.

A trebuit să treacă două sute de ani până la sosirea Kahirilor. Aceștia erau egipteni plecați pe mări în căutarea unor porturi în care să-și burdușească navele cu mirodenii și cuferele cu aur. Mohammed Khalifi nu era neasemuitul Malik, dar și el avea puntea sa pentru rugăciuni și pânze, dar, mai ales, cutezanța care să-l

---

44Termen care îi desemnează pe însoțitorii profetului Mahomed.

45Diavol, în Islam.

poarte mai departe. S-a avântat dincolo de Pavitramanicka patnam și a descoperit un loc bun de popas, un golf neatins de om. Un loc în care putea să lase ancora. Pășind dincolo de mal, oamenii lui aveau să redescopere că pământul e neted și nemișcat sub picioare. Că atunci când se întorc spre Kabaah, să-și spună rugăciunile, nu mai simt urcușul și coborâșul valurilor sub tălpi.

În nisipurile de dincolo de mal, a descoperit un mormânt cu o inscripție în arabă. Era mormântul lui Abu Backer. Pe Mohammed Khalifi l-a cuprins o tristețe cum nu mai simțise până atunci și în acea clipă a pus piatra de temelie a unei moschei.

Sn/bui 'yia/bi'

Oamenii lui erau marinari, dar Khalifi i-a pus să care piatră și mortar și, de cinci ori pe zi, se opreau din lucru și cădeau cu toții în genunchi, pentru a se ruga. Pe cei din partea locului îi uimeau mai mult acești oameni decât moscheea pe care o înălțau. Ce religie era aceasta, care cerea omului să se gândească la Dumnezeu și să marcheze astfel trecerea zilei? I-au privit pe străini cu uimire și i-au numit pe loc Anjuvanthar – cei care se roagă de cinci ori pe zi.

Arabipatnam, visul însoțitorilor, a devenit Arabipatnam, orașul plin de viață. Vasul lui Khalifi a făcut nenumărate drumuri dus-întors și, încet-încet, au venit mai mulți oameni, aducând în pânțele navelor lor mărfurile pe care aveau să le schimbe cu mirodeniile alese pe care și le doreau. „la priviți aici”, spuneau negustorii, lăudându-și marfa, „cei mai frumoși cai arabi. În deșertul nostru, nu e nimic mai de preț decât acești cai, care măsoară șaisprezece lungimi de palmă în înălțime! Priviți-le pielea ca satinul. Și coamele... Care, împletite, pot întrece în frumusețe cele mai iscusite țesături de mătase!”

Regele aceluia ținut a privit caii și i-a privit pe Anjuvanthar. Trupurile vânjoase ale cailor erau pe măsura privirilor neînfricate ale bărbaților înveșmântați în straie albe. Regele a cerut să i se dea zece mii de cai și a promis să umple pânțele vaselor cu piper, cardamon și ghimbir.

De îndată ce armăsarii au sosit și au fost vârați în grajduri, negustorii au mai scos bani frumoși vânzându-le noilor stăpâni șei, căpestre, scări și dârlogi. Zece mii de armăsari arabi întăreau armata regelui, nu glumă, după spusele căpeteniei trupelor, doar că oamenii lui nu știau să călărească. „Ce să facem cu caii?” i-a întrebat căpetenia pe conducătorul Anjuvantharilor.

Acesta din urmă a oftat. Apoi și-a pus oamenii, care stăpâneau caii la fel de bine ca și mărele, să-i învețe pe oștenii regelui cum să călărească și să îngrijească armăsarii. După aceea, Anjuvanthararii au plecat, promițând că se vor întoarce când suflarea

musonului avea să poată fi ținută în frâu din nou.

Zece mii de cai arabi egipteni, toți urmași ai pursângelui Keheilan. Fiecare avea înaintași printre caii faraonului Ramses II, pe care acesta îi iubea atât de mult încât a proclamat într-o bună zi: „De acum înainte, caii aceștia își vor primi hrana înaintea mea. În fiecare zi.”

Zece mii de cai arabi egipteni, fiecare purtând însemnele creatorului: linia dintre ochi și nară, coama fluturândă și coada purtată sus. Caii i-au fermecat pe rege și pe oamenii lui. Și atât de puternică a fost vraja pe care au țesut-o animalele încât soldații, care nu mai stătuseră deasupra nici unei ființe, în afară de femeile lor, nu se mai dădeau duși din șa.

În șa, orice soldat, oricât de mic la trup sau îngrozit, se transforma. Forța crupei pe care o strângea între picioare, înălțimea domnească, sentimentul că stăpânește o ființă care se mișcă cu atâta ușurință și care e totuși atât de stabilă, care străbate distanțele fără să dea vreun semn de oboseală, îl făceau să-și închipuie că e un prinț războinic. Binecuvântat de zei, neatins de rătăcirile destinului.

Zece mii de cai arabi egipteni. În mai puțin de un an, nouă mii nouă sute nouăzeci și nouă erau morți. Și singurul care supraviețuise stătea cu capul plecat, schilodit și pricăjit.

Anjuvantharii nu-și puteau crede ochilor. Nouă mii nouă sute nouăzeci și nouă de cai morți!

— Cum ați putut face așa ceva? a întrebat conducătorul Anjuvantharilor, cu lacrimi în ochi. Mă doare sufletul că ați omorât acești cai. Mă doare mai mult ca orice altă mârșăvie pe care ați fi putut-o face.

— N-am greșit cu nimic, a protestat căpetenia oștilor regelui. I-am hrănit, i-am îngrijit și i-am călărit... și apoi au căzut secezați. N-a mai rămas decât un cal. Vino să vezi cu ochii tăi frumusețea cu care ne-ai căpătuit!

Conducătorul negustorilor a intrat în grajd. În fiecare despărțitură a lui se auzea nechezatul fantomelor celor care nu mai locuiau acolo. Într-un colț, stătea un singur cal.

Conducătorul l-a ademenit în arabă. Calul a venit către el, șchiopătând. Conducătorul i-a mângâiat capul, iar calul l-a privit în ochi, întrebându-l, parcă: „De ce ne-ai lăsat, pe mine și pe ai mei, cu barbarii aceștia?” Omul a simțit cum i se frânge inima.

Conducătorul a picat în genunchi, să ceară iertare animalului celui minunat, și a văzut că armăsarul nu mai avea decât o potcoavă.

S-a întors către soldatul care-l însoțise și s-a răstit la el:

— Mi-ai spus că ați avut grijă de caii aceștia, dar eu văd că i-ați lăsat de izbeliște. Spune-i fierarului să încalțe calul acesta.

— Cum adică să-l încalțe? a întrebat soldatul. Caii au încălțări?

— Nu încălțări adevărate, *kafir*⁴⁶ imbecil ce ești! a strigat conducătorul plin de furie, în arabă. Despre asta e vorba, a spus el, arătând cu degetul spre piciorul calului.

— Nimeni de prin părțile astea nu se pricepe la așa ceva, a spus soldatul.

Atunci, conducătorul și-a dat seama că acești prostănaci, care nu știau că armăsarii trebuie potcoviți, îi călăriseră pe toți nouă mii nouă sute nouăzeci și nouă până le tociseră copitele de tot. A cerut să fie primit de rege.

— Pune-i pe câțiva dintre oamenii tăi să ne însoțească și o să-i învățăm cum se potcovesc caii. Armăsarii noștri arabi, a adăugat el, în cele din urmă.

Regele și-a ațintit privirea în tavan, apoi într-un punct dincolo de urechea conducătorului. S-a scărpinat la nas și și-a apucat cu degetele o șuviță de păr. Regelui nu-i plăcea să fie obligat să ia hotărâri. În plus, nu-i plăcea ideea de a-și trimite oamenii pe un tărâm îndepărtat. Cine știe cu ce idei noi s-ar fi întors de acolo. A căzut pe gânduri o vreme, apoi a spus:

— Așa ceva nu se poate. Pentru noi, e un păcat să traversăm mările. Trimiteți-ne, în schimb, câțiva dintre oamenii voștri aici, ca să-i învețe pe ai mei cum să pună potcoave cailor.

Cine să vrea să vină aici? s-a întrebat conducătorul, în sinea lui. Cine să se învoiască la așa ceva? apoi i-a venit în minte învățătura Profetului: fiecare om trebuie să-și iubească calul. S-a gândit la cei nouă mii nouă sute nouăzeci și nouă de armăsari răpuși și la unicul supraviețuitor beteag. La gândul că umbra hergheliei care pierise îl va urmări pe veci, s-a învoit.

Oamenii au sosit peste câteva luni. Nările lor, aproape la fel de delicate ca ale cailor, au fremătat la vederea noului tărâm. Ochii lor, obișnuiți cu poezia vârtejurilor care se formau când vântul stârnea nisipul, cu urcușul și coborâșul dunelor, până la orizont, sufereau față în față cu această întindere maronie, al cărei obraz părea mâncat de boala tufișurilor uscate, și din care se ridicau, ici și colo, copaci pricâjiți, asemenea tuleielor unui copil de paisprezece ani. Iar oamenii locului erau și mai răi. *Kafiri* cu pielea de întunecimea cărbunelui și care răspândeau un miros pe care nu-l mai simțiseră până atunci. Chiar și în casele lor domnea aceeași duhoare.

— Trebuie să avem locul nostru, i-au spus străinii conducătorului. Undeva unde putem să ne simțim ca acasă.

---

⁴⁶ Termen peiorativ în arabă, tradus, de obicei, prin om necredincios, ingrat sau necinstit. În sensul strict al doctrinei islamice, termenul desemnează orice persoană care nu-l recunoaște pe Allah sau pe profetul Mahomed ori care ascunde, neagă sau denaturează „adevărul”.

— Da, așa este, a încuviințat conducătorul. O să-i cer regelui o bucată de pământ în apropiere de Juma. Acolo veți avea propriul vostru regat.

Străinii au zâmbit. Le plăcea gândul că vor avea regatul lor, în sânul regatului celui mare. Cel mai îndrăzneț dintre ei a dat glas gândului care îi anima pe toți:

— Trebuie să rămânem noi înșine, cu orice preț. Dar suntem bărbați și avem nevoile noastre. Cu ele ce facem?

Ostenit, conducătorul le-a oferit multe lucruri de preț în chip de *meher*⁴⁷ și le-au fost aduse femei care să le ostoiască nevoile bărbătești. S-au găsit mirese pentru cei care nu erau căsătoriți și soții de-a doua pentru cei deja căsătoriți, dar ale căror neveste nu păreau a împărtăși dorința de aventură a soților lor.

Astfel, vasul a lăsat ancora a doua oară, de data aceasta încărcat cu femei. Femei cu pielea deschisă la culoare, chipuri palide și ochi căprui sau cenușii, încondeiați cu *khol*⁴⁸. Cu părul lor brun, vopsit cu henna, și parfumul de trandafiri pe care îl împrăștiau la fiecare pas, femeile i-au fermecat pe bărbați, care au simțit cum li se umplu inimile de o fericire sălbatică. Curând, străinii au descoperit că și localnicii erau la fel de fermecați de femeile arabe și, astfel, a apărut prima regulă în Arabipatnam: Niciun străin nu va călca dincolo de zidurile acestea.

Apoi, pentru că erau firi prevăzătoare, arabii le-au spus femeilor lor:

— Niciuna dintre voi nu va ieși din casă neînsoțită de noi.

— Suntem departe de casă. Nu ne avem decât una pe cealaltă. Cum vă lasă inima să ne lipsiți de plăcerea și de sprijinul pe care le găsim una în preajma celeilalte? s-au plâns femeile.

Bărbații s-au lăsat înduplecați. O vreme, le-au lăsat pe femeile lor să se aventureze în afara casei, până când unul dintre ei l-a surprins pe un tovarăș de-al său uitându-se la nevasta unui alt bărbat. Atunci a apărut a doua regulă: „Niciun bărbat nu are voie să privească o femeie care nu-i e soție, soră, mamă sau fiică. Dacă îi apare o femeie în cale, bărbatul trebuie să-i întoarcă spatele și s-o lase să treacă.”

Dar ce bărbat poate să-și înfrâneze privirea în felul acesta? Cum să nu admire modelele delicate, de henna, care împodobesc o palmă sau să nu simtă o anume căldură care se naște la vederea

---

⁴⁷ Termen care desemnează darul pe care soțul trebuie să-l facă soției în momentul căsătoriei, conform tradiției islamice (spre deosebire de prețul plătit tatălui miresei, în alte culturi). Este socotit a fi un semn de considerație, care oferă anumite garanții femeii, variază în funcție de statutul social al miresei și poate fi oferit în tranșe, la căsătorie și în momentul în care aceasta devine văduvă sau divorțează.

⁴⁸ Un amestec de cenușă și alte ingrediente asemănător fardului de pleoape, folosit pentru conturarea ochilor.

unui braț ridicat, care dă contur sânelui? Cum să nu-și ridice ochii ca să urmărească clinchetul unei brățări de picior sau să nu simtă nevoia să mângâie rotunjimea unui fund care se unduiește, sub acoperământul unei fuste?

Când s-a întors din nou în Arabipatnam, conducătorul s-a prăpădit de râs.

— Vă prostiți întocmai ca acești *kafiri*. La început, nu erați decât niște fierari, dar acum sunteți negustori. Cum credeți voi că o să vă meargă bine negoțul dacă vederea voastră e îngustă, ca a cailor de povară cu ochelari?

— Atunci ce să facem?

— Construiți alei pentru femeile voastre, care să pornească de la o ușă lateralnică sau de la bucătărie. Bărbații vor folosi intrările principale și străzile. Femeile își vor vedea de drum numai pe alei. În felul acesta, sunteți liberi, și voi și ele. Și ce înseamnă asta: „Niciun străin nu are voie aici”? Fiii mei nu vor putea intra în cetatea aceasta după ce-mi trece mie vremea? Chiar în cetatea căreia i-am pus eu temelie? Ca să nu mai vorbim că o să ne înmulțim, a continuat conducătorul. O să avem nevoie de provizii din ce în ce mai multe. Mâncare, haine, încălțăminte. Cum să le obținem pe toate dacă niciun străin nu are voie să între aici?

Bărbații s-au uitat unii la alții, descumpăniți. Nu se gândiseră la așa ceva.

— E nevoie de reguli. Sunt de acord că trebuie să separăm și să protejăm ce e al nostru. Dar așa zice să schimbăm regula asta așa: „Niciun străin nu va putea trece dincolo de Juma ziua și nu va putea înnopta aici.” Apoi veți putea alege pe cine invitați să vă calce pragul, le-a spus conducătorul, scriind regulile pe o bucată de pergament.

Regula a fost schimbată și au fost construite aleile pentru femei. Late de două picioare și pietruite, acestea șerpuiiau prin oraș, unind aromele din bucătării și inimile rănite.

Aici, între granițele aleilor, aștepta Saadiya, fata cea cuminte, urmașa Kahirilor din vechime și fiica celui care domnea peste Arabipatnam.

Oare avea să vină călare pe un armăsar, ca în poveștile pe care i le spunea *Vaapa*? Sau poate pe un vas încărcat cu rubine, safire și smaralde, ca neasemuitul Malik?

Că avea să vină, era sigură.

Și chiar a venit. Pe bicicletă.

Seara, devreme, carele sacagiilor au pătruns prin porțile înalte ale Arabipatnamului. În spatele lor, au intrat cei doi bărbați,

doctorul deschizând calea.

— Așteaptă aici, i-a spus doctorul lui Sethu, sprijinindu-și bicicleta de un perete. Mă duc să le spun că am sosit.

Sethu l-a urmărit pe doctor cum se îndreaptă către o moschee mică. Apoi a privit în jur, curios.

De o parte și de alta a drumului erau magazine și înăuntrul lor, ca și pe străzi, o mulțime de oameni, toți îmbrăcați în alb. Chiar și băieții care se jucau pe marginea drumului purtau haine albe și acoperămintele din dantelă albă pe creștet. Când a trecut pe lângă el o iută, a văzut că poneiul care o trăgea era împodobit cu pene albe. Sethu nu s-a putut abține să nu zâmbească. Era ca și cum, pășind dincolo de porțile Arabipatnamului, ar fi intrat într-o carte cu povești, în care totul era ciudat și avea o aură de mister. A simțit un freamăt pe dinăuntru și după ce acesta s-a stins, și-a dat seama că în jurul lui nu se zărea nici măcar o femeie – copilă, fată sau femeie.

Unde erau toate femeile?

Saadiya privea pierdută peticul de cer de deasupra ei. Șase metri lățime și nouă lungime. Atât măsura cerul ei, acestea erau granițele vieții ei. A atins pereții cenușii ai terasei de pe acoperiș. Chiar dacă se ridica pe vârfuri, nu putea privi dincolo de zid. Avea mai bine de doi metri înălțime, pentru ca ochii ei să nu vadă nimic din ceea ce nu se cuvenea și pentru ca nimeni să n-o vadă. Saadiya își pierduse speranța, lucru cu care se obișnuise deja. Oare ea, asemenea surorilor și a oricărei alte femei de aici, avea să trăiască și să moară ascunsă în spatele acestor ziduri? Oare nu avea să existe niciodată o cale de ieșire?

Și-a ridicat din nou privirea către cerul albastru. Când îi spunea povești despre trecut, *Vaapa* îi vorbea despre *marakari* – marinarii care cutreieraseră mările și ajunseseră aici.

— Sângele lor ne curge prin vine. Înțelegi? Suntem arabi pur-sânge, nu ca acești „*tulkani*” de prin părțile locului, care îi convertesc pe hinduși. Suntem urmașii Profetului însuși și e datoria noastră să ne păstrăm sângele neamestecat, spunea el, iar și iar.

Saadiyei îi venea să plângă.

— Dar, *Vaapa*, nu înțelegi, dacă purtăm sângele lor, atunci nu mă pot împotrivi lucrurilor pe care le simt. Aud un cântec în mintea mea care-mi spune că sunt atâtea de văzut, atâtea de făcut și atâtea de știut. Nu e drept ca voi, bărbații, să puteți merge oriunde poftiți, să vedeți și să faceți ceea ce vreți, în timp ce eu trebuie să mă mulțumesc cu peticul acesta de cer și cu încrengătura aceasta de alei.

Dar Saadiya nu dădea niciodată glas gândurilor ei. Se temea prea mult de tatăl ei, venerabilul *Vaapa* Haji Najib Masood Ahmed, una dintre cele șase căpetenii ale cetății și cel mai respectat dintre locuitori. Cum ar fi putut să-i spună ea ce e drept și ce nu?

Pe lângă aceasta, *Vaapa* fusese destul de îngăduitor cu ea. Cele trei surori mai mari ale ei fuseseră măritate de la vârsta de treisprezece ani. Pe când ea, iată, împlinise cincisprezece și nu era încă soața nimănui, ba chiar avea un dascăl care o învăța arabă. *Vaapa* aștepta ca fiul mijlociu al lui Akbar Shah să se întoarcă din Hong Kong pentru a stabili data *nikaah*'-ului ei.

Saadiya știa că-i fusese cumpărată deja casa de alături și că actul fusese încheiat pe numele ei. Fuseseră aduși muncitori pentru reparații și când avea să-i sosească mirele, fata avea să fie împodobită cu bijuterii din cap până în picioare și să fie unită cu un bărbat pe care nu-l văzuse niciodată. Viața ei avea să se desfășoare în continuare la fel. Singura schimbare avea să fie faptul că va da peticul ei de cer pe unul și mai mic. Casa ei nu era la fel de mare ca a tatălui său.

Saadiya se gândea la tatăl ei, la istorisirile lui. *Vaapa* era un povestitor iscusit. Îi ascultai cuvintele și simțeai că faci parte din poveste. În istorisirile lui era întotdeauna vorba despre bărbați care porneau spre țărâmurii îndepărtate, despre călători și minunile care le ieșeau în cale. Saadiya avea preferata ei, pe care n-o întrecea decât povestea celor zece mii de cai.

— Undeva departe, era un țărm unde domnea noaptea, iar lumina zilei rareori se ivea. Era un țărm rece, unde vântul îți îngheța măduva în oase și-ți transforma fiecare fir de păr într-un⁴⁹ ac tăios. Într-atât de frig era în locul acela. Cât era ziua de mare, un vânt aspru, care aducea mai multă gheață decât sare, bătea dinspre mare și-i făcea pe oameni să tremure în casele lor. Pentru că acolo soarele nu strălucea niciodată, recoltele de peste an nu ajungeau pentru toată lumea. Oamenii trăiau mai ales cu ce le dădea marea. Bărbații ieșeau cu bărcile în larg și se întorceau cu plasele doldora, hrana pentru câteva zile a satului întreg. Dar uneori prindeau mai puțin pește sau se dezlănțuia furtuna și nimeni nu îndrăznea să pornească pe mare. Ce puteau face atunci? Aveau bărci de lemn, și știi ce au făcut? Le-au făcut mai încăpătoare. Astfel, când descopereau că au prins mai mulți pești ca de obicei, în loc să arunce înapoi ce le prisosea, prindeau încă o scândură de marginea bărcii, înălțând-o. În felul acesta, puteau căra mai mulți pești. Astfel a apărut Treapta nesațului.

Saadiyei îi plăcea tare mult numele acela. Reprezenta ceea ce credea ea că e esența vieții. Viața ne cere tuturor să avem o Treaptă a nesațului. Cum poți obține mai mult dacă nu-ți dorești mai mult? Cum să te mulțumești doar cu ce ai și ce știi? Chiar și lui *Vaapa*, un adevărat povestitor, îi plăcea să cutreiere mările imaginației. Dar nimic din toate astea nu era aieveau. Aieveau erau cele pe care le puteai vedea, atinge, auzi, simți, ști, trăi.

---

49 Termen care desemnează căsătoria islamică.

Saadiya și-a pironit privirea asupra picioarelor ei. În urmă cu două zile, zărise o carte. Era a soțului Nadirei și fusese cumpărată în timpul ultimei lui călătorii la Singapore. Saadiya nu știa să citească cuvintele, dar cartea avea și imagini. Imagini cu locuri străine, mări albastre și dealuri înverzite. Cu drumuri nesfârșite și cu grădini fără ziduri. Saadiya nu-și mai putea lua ochii de la ele. Imaginile îi ațâțau dorul și-i dădeau o formă mai clară.

A simțit cum o cuprinde iar dorința arzătoare de a privi din nou imaginile. A închis ușa terasei și s-a dus în camera ei. Ușile se închideau cu mai multe ivăre iar ferestrele erau baricadate. În fiecare seară, Zuleika, servitoarea lor, dormea cu ea în cameră, înainte de a ieși din casă, Saadiya a încuiat ușile și a închis ferestrele. În Arabipatnam, toată lumea se ferea de primejdii.

Și-a tras pe ea burka. Faldurile ei negre o ascundeau din cap până în picioare, lăsându-i doar ochii la vedere.

— Mă duc în vizită la Nadira, i-a spus ea buniciei ei și s-a furișat afară din casă, în vârful degetelor.

După-amiaza târziu, aleea care mergea de la ușa ei la cea a casei Nadirei era goală. Toate femeile erau pe la casele lor. Niciun bărbat nu trecea pe acolo; nu avea voie. Saadiya s-a uitat de jur împrejur. Nu era nimeni. Și-a dat la o parte bucata neagră de material care îi acoperea fața și a aruncat-o peste umăr. Apoi a pornit spre casa Nadirei. Ușa era închisă. Saadiya s-a gândit la cartea care se afla dincolo de acea ușă și s-a hotărât să aștepte. S-a gândit că Nadira avea să se întoarcă în curând. Și pe când stătea Saadiya acolo, așteptând, un gând neastâmpărat îi tot dădea ghes s-o ia din loc. Dacă o lua în jos pe aleea aceasta și o făcea la stânga, avea să ajungă la o alee comună. Aceasta, care era mai mare, ducea, la rândul ei, spre drum.

Merg numai până la aleea comună, și-a spus ea. Mă reped înapoi până apucă să mă vadă cineva. Bărbații aveau voie să meargă pe aleea comună, iar *Vaapa* s-ar fi înfuriat tare dacă ar fi știut că s-a dus acolo de una singură.

Saadiya a luat-o la goană pe alee și apoi a cotit-o la stânga. A cercetat cu atenție aleea comună, dar nici acolo nu era țipenie de om.

Unde o fi toată lumea? Ce-ar fi dacă ar mai face câțiva pași, numai câțiva, ar arunca o privire și ar zbughi-o înapoi? Nimeni n-ar ști, iar ea ar putea să potolească acea voce de dinăuntru care o îndemna să hoinărească.

Astfel, Saadiya, care nu fusese, până atunci, liberă să se miște decât pe un petic de pământ de șase metri lățime și nouă lungime, a pășit pe aleea comună. Inima îi bătea să-i spargă pieptul și gura i se uscase, dar acum nu mai putea să dea înapoi. A ținut-o tot

Înainte, până a ajuns la drum. Apoi a privit în jur și a rămas cu gura căscată de uimire.

Viața. Viața în atâtea culori și forme. Viața care respira și umbla. Viața care mesteca și scuipa. Viața care țipa și urla. Viața care mormăia și se împiedica, șuiera și se țâra. Viața care aștepta. Viața care nu avea să fie niciodată a ei.

Saadiya și-a umezit buzele, care i se uscaseră dintr-odată, și a privit către cer, să simtă briza mării pe fruntea ridicată. Aerul răcoros i-a mângâiat obrajii și i-a coborât pe șira spinării, dându-i fiori de plăcere. Și-a plecat fruntea, încet, și, la un moment dat, privirea ei a întâlnit-o pe cea a unui tânăr. Băiatul stătea sprijinit de un perete, flancat de două biciclete, privind-o înmărmurit, la fel de uimit ca și ea la vederea drumului, pentru prima oară.

Saadiya a apucat repede cu mâna bucata de material care trebuia să-i acopere fața. Îngrozită, și-a dat seama că avea chipul descoperit și că o putea vedea oricine – chiar și băiatul care sorbea din priviri goliciunea aceasta. Saadiya a simțit că intră în pământ de rușine. Cu un țipăt înfundat, și-a tras vâlul peste față și a luat-o înapoi, cu spatele, împleticindu-se.

S-a întors, ca să fugă înapoi în spațiul îngust al aleii femeilor, și a zărit-o pe Zuleika intrând pe aleea comună. Femeia se tocmea cu un negustor de găini. Când i-a zărit silueta învăluită în negru, negustorul s-a întors cu fața la perete, pentru ca ea să poată trece.

Zuleika s-a uitat lung după silueta în negru.

— Cine e? a întrebat ea, pășind spre necunoscută. Nadira, tu ești? a repetat ea întrebarea. Credeam că Saadiya e cu tine.

Saadiya s-a oprit. N-avea cum să scape de Zuleika. N-avea rost, știa bine. Un crâmpei de cer, o gură de aer, o idee de libertate... e tot ceea ce-și dorise în această viață. Dar acum speranța își întorsese fața de la ea, cu greutate de plumb atârinate de aripi.

O singură faptă nesăbuită. Saadiya cu fața descoperită, Sethu privind fața dezgolită. Până acolo mersese nesăbuița lor. Nimeni altcineva nu știa de această încălcare a vechilor datini, dar era de ajuns.

Dacă Saadiya ar fi purtat vâlul pe față, Sethu nu s-ar fi uitat la ea. Iar Sethu, dacă ar fi știut că așa trebuie să facă, s-ar fi întors cu fața la perete când Saadiya a apărut înaintea lui, cu chipul liber și privirea flămândă. Dar când a văzut că Saadiya se înroșește, rușinată, băiatul a simțit o căldură în suflet. O flacăra aprinsă din vâlvătaia ce cuprinsese obrajii fetei și care îi puneă lui pe jar măruntaiele. Iar Saadiya, al cărei prinț ar fi trebuit să aibă chipul fiului mijlociu al lui Akbar Shah, avea acum un alt chip și o formă care să-i umple orele pustii și visele fugare.

KARUNAM

are dintre noi nu cunoaște acest sentiment? Nici măcar nu e nevoie să vă spun despre ce e vorba când colțurile sprâncenelor și ale gurii se lasă în jos, iar pielea de la coada ochilor se încrețește. Când răsuflu și aerul nu mai urcă din piept, ci de undeva de mai jos, de la baza șirei spinării. Vezi cum burta mi se lipește de spate și stau adus de umeri?

Karunam. Cu toții am avut cândva parte de amărăciune. Să-ți spun o povestioară. O femeie s-a dus la Buddha să-i ceară să-l readucă la viață pe fiul ei, mort de curând. Buddha i-a spus femeii că dacă găsește o casă în care nu s-a stins nimeni, niciodată, și-i aduce de acolo un pumn de boabe de muștar, băiatul ei va fi din nou viu. Atunci femeia a pornit la drum. A intrat în fiecare casă din satul ei. Într-una murise mama, iar într-o alta unchiul. O familie pierduse un bunic, o alta un copil. Nu era nicio casă neatinsă de moarte. Atunci Buddha i-a spus femeii că trebuie să înțelegem că moartea e și ea o parte a existenței noastre. Nu există viață fără de moarte. La fel și cu *karunam*.

E pretutindeni. E în luna iulie, luna *karkitakam-uhii'*, când ușurarea de a fi trecut cu bine vara dispare și cerul se acoperă cu un văl de un gri monoton, ca un covor de cenușă care ascunde fața soarelui. Umezeală și noroi peste tot. Streșinile picură, la fel și frunzele. Picură fără încetare. Hainele nu se usucă niciodată,⁵⁰ mușchiul năpădește tot. În dulapuri miroase a umezeală și toate simt jilave.

O simți când scuturi o nucă de cocos necoaptă și o apropii de ureche. E în clipocitul laptelui de cocos care se unduiește între curbele moi ale pulpei din interior... e curgerea sinuoasă a amărăciunii.

O auzi în cântecul de *karinkuyil'*, când notele lui țâșnesc către înalt. Poate că vă întrebați de ce e atât de trist cântecul cucului asiatic. Ce amărăciune ar putea cunoaște această pasăre ușuratică și neîngrijită, care-și lasă ouăle în cuibul ciorii și uită de orice răspundere pe care o are? Nestatornicia e în firea acestei creaturi care, chiar și atunci când nu e decât im pui, ia ouăle neclocite și puii de cioară la spinare și le aruncă din cuib? Poate că asta pulsează în cântecul cucului, când stă el singur, pe o cracă de copac, și cugetă: remușcare. Remușcare pentru tot ce a fost. Pentru că și asta înseamnă *karunam*. Remușcare.

---

⁵⁰ Ultima lună a calendarului malayalam, corespunzătoare perioadei 16 iulie- 17 august din calendarul gregorian. În această perioadă, în casele hindușilor se citesc fragmente din *Ramayana*, în fiecare zi, astfel încât sfârșitul textului să coincidă cu ultima zi a lunii. De aici și numele de luna Ramayana. Aceasta este perioada de vârf a sezonului musonic. În vremurile în care oamenii nu aveau alte mijloace de subzistență decât practicarea agriculturii, din cauza inundării orezăriilor și a recoltelor sărace, aceasta era considerată luna sărăciei.

Radha

Chris stă încruntat. Îl găsesc pe verandă, ascultând o casetă. Aud vocea Unchiului. Înregistrarea acestui capitol al povestirii lui a durat mai bine de o săptămână.

Unchiul n-a vrut să se vadă cu Chris în cursul zilei.

— Lumina îmi slăbește imaginația, i-a spus el. Nu mă pot gândi atunci; vino la apus.

Astfel, eu și Chris îl vizitam pe Unchiul la lăsarea serii. Lui Shyam nu-i convenea lucrul acesta. Îmi dădea de înțeles în multe feluri că situația îl nemulțumea, dar nu scotea niciun cuvânt pe tema aceasta. Mă întrebam de ce. De obicei, e foarte elocvent, mai ales când e vorba de ceva ce nu-i place. Dar de data aceasta, abia dacă-î simțeam reacția. De o săptămână încoace, ajunge⁵¹ acasă înaintea mea. Mă sună pe telefonul mobil, de fiecare dată sub un alt pretext.

— Deci, la cât ajungi acasă? Mi-e foame. Răni Oppol s-a plictisit. Crezi că întârzi mai mult de jumătate de oră? Directorul de personal a zis că ne face o vizită împreună cu soția. N-ați terminat? Răni Oppol zicea că nu se cade să-ți petreci atâta timp în compania *Sahiv*-ului.

Și când mă întorc, de obicei stă în camera de zi, îmbufnat, cu un pahar de băutură la îndemână. Se preface că nu mă vede și nici eu nu spun nimic. Dacă el poate, eu de ce nu? O fi el bărbatul casei, dar eu nu sunt un puști fricos și ascultător.

În ultima vreme, însă, m-am tot gândit la jocul acesta al lui Shyam. Parcă ar aștepta ceva. Dar ce? încerc să-mi scot din minte lucrul ăsta. Învăț să nu-l mai las pe Shyam, cu toanele lui, să-mi acapareze gândurile.

Chris mă rugase să transcriu spusele Unchiului.

— Nu-i înțeleg accentul prea bine, mai ales atunci când folosește cuvinte indiene. Poți să mă ajuți? Aș putea să te plătesc la pagină sau la oră... cum preferi, mi-a spus el.

— Te ajut, i-am răspuns și am zâmbit. Dar mă mișc foarte încet. N-am mai folosit tastatura de mult timp. Din când în când, îl mai ajut pe Unchiul să trimită e-mailuri și, uneori, îi mai scriu unei prietene... și nu e nevoie să mă plătești.

Chris ezita.

— Dar nu poți să faci asta gratis.

— O fac pentru Unchiul, i-am spus. Sunt sigură că i-ar plăcea să primească o copie a poveștii lui. Mie uneia, mi-ar plăcea.

Asta a pus capăt discuției. Am început să lucrez, dar fără să spun cuiva.

---

⁵¹ *Eudynamys scolopaceus*.

Shyam s-ar înfuria dacă ar afla.

— Cum îndrăznește? ar sări el ca ars. Ce, ești secretara lui? Dacă tot îți arde de făcut treburi de secretară, de ce nu le faci pentru mine?

Dacă află vreodată, știu ce să-i spun. „Nu vreau să fie răstălmăcite cuvintele Unchiului. E chiar așa de grav?” aveam să-l întreb.

SÂn/ita/ 'cyjO/i'v

Pe Shyam nu l-ar deranja atât de mult lucrul acesta dacă ar crede că pentru mine e un chin.

Am descoperit că-mi plăcea munca aceasta. În unele dimineți, în timp ce introduceam textul în calculator, mă întrebam dacă aş putea să mă ocup cu transcrierea documentelor medicale. Existau cursuri pe care le puteam urma pentru a învăța cele necesare și auzisem că, în unele cazuri, puteai lucra de acasă... Shyam n-ar fi putut să se împotrivescă. Simțeam nevoia să mă apuc din nou de lucru, mai mult ca niciodată. Când termin cu casetele, o să mă interesez în direcția asta, mi-am spus eu.

În fiecare seară, Unchiul se lăsa înregistrat cu reportofonul, dar nu pentru multă vreme. Din când în când, lua o pauză, ca să mestece frunze de betel. Când se întuneca aproape de tot, se oprea.

— Ajunge pentru moment, spunea el. E ora de masă a lui Mălini.

Unchiul vorbea despre Mălini de parcă ar fi fost un copilaș. Dar nu avea rost să încerci să-l împingi de la spate. Nu s-ar fi dat bătut și ar fi amuțit. Mălini ar fi început să țopăie pe stinghia ei, fluierând și șuierând. Se bucura întotdeauna când ne vedea că plecăm. Dar, cel puțin, nu-l mai făcea în fel și chip pe Chris. Ba chiar l-a lăsat s-o mângâie pe cap.

— Cred că-i place de tine, a spus Unchiul, cu uimire în glas.

De obicei, Mălini ciupea până la sânge mâna oricui îndrăznește să încerce să facă și cel mai mic gest de apropiere față de ea.

Odată l-a rănit destul de rău pe Shyam la tui deget, iar el, în timp ce mergeam cu mașina spre spital, a mormăit, privindu-și rana:

— Cum e stăpânul, și pasărea...

— Ce-ai spus? am întrebat eu.

— Nimic. Mă întrebam doar la ce-ți mai trebuie un câine când ai o pasăre rea ca asta.

— Dar te-am avertizat că e foarte sălbatică. Cine te-a pus să-ți vârî degetul în colivia ei?

— De obicei mă înțeleg cu animalele. Apoi a adăugat, încruntat: Dar asta nu e pasăre. E un vârcolac însetat de sânge.

Însă Mălini, ca toți ceilalți, părea că se lăsase fermecată de

Chris.

Chris părea mulțumit.

— E ca argintul viu, spunea el, mângâind în continuare capul lui Mălini, care închidea ochii de plăcere.

Stăteam o vreme pe treptele care duceau spre râu, împreună cu Chris, până la căderea nopții. Nu vorbeam prea mult. Era de ajuns să stăm așa, cufundați în sunetele nopții, învăluiți de întuneric. Era un fel de apropiere pe care o simțeam prin toți porii. Când plecam acasă, după momente ca acestea, eram copleșită de o dorință care amenința să-mi ia în stăpânire viața.

— Și cât o să mai dureze chestia asta cu poveștile? m-a întrebat Shyam într-o zi.

— Nu știu, i-am răspuns.

Nu mințeam. Aș fi vrut să nu se termine niciodată. Cât timp Unchiul își spunea povestea, Chris era prizonierul lui.

— Dar ce e asta? *Mahâbhăratăi* De ce lungește pelteaua ca în seriarele alea de la televizor? bombănea Shyam. Shyam se temea că pierde bani cu Căsuța nr. 12. Cred că-ți dai seama că i-am oferit casa crezând că va sta acolo în afara sezonului, nu? Dar avem mai mulți turiști ca niciodată, a spus el. Suntem nevoiți să refuzăm rezervări și să le spunem oamenilor că n-avem locuri. Nu-mi place chestia asta.

Am ridicat din umeri.

— Îl știi pe Unchiul. Nu dă niciodată explicații. Bănuiesc că are motivele lui.

Unchiului nu-i stătea în fire să facă nazuri. Îmi dădeam seama că nu era un lucru ușor pentru el. Toată viața jucase personaje ale căror acțiuni îi erau precizate dinainte. În cazul acesta trebuia să fie și autor și actor, iar ceea ce dezvăluia era propria sa istorie, viața lui.

— Ce s-a întâmplat? îl întreb pe Chris.

Își freacă bărbia.

— Am ascultat înregistrările din ultimele zile. Nu sunt sigur cât e adevăr și cât născocire.

Pe masă sunt textele culese de mine. În fiecare seară, iau caseta acasă și o aduc înapoi în seara următoare, cu transcrierea ei.

— În primul rând, spune Chris, luând o foaie în mână, călătoria cu bicicleta. Urnele funerare, sătenii brahmani care mănâncă porc. Ce importanță au toate astea?

Mă așteptam să fie uimit. Ascultasem și eu episodul respectiv și-mi pusesem aceeași întrebare. Ce legătura aveau lucrurile astea cu Unchiul?

Mai târziu, în seara aceea, am înțeles. Atunci, toate au căpătat

un sens, ca piesele unui puzzle.

Din nou, Unchiul crea o atmosferă în care realitatea și imaginarul se băteau cap în cap. Dacă Sethu ar fi întâlnit-o pe Saadiya după o plimbare insipidă și plictisitoare cu bicicleta, urmările acelei întâlniri nu ar fi fost la fel de puternice sau încărcate de emoție. Arabipatnam nu ar fi fost pentru el decât o altă așezare musulmană. Dar uimirea pe care i-o provocase trecerea prin realitatea acelei lumi făcuse ca Arabipatnam să capete, pentru el, o aură magică. Era un loc fermecat, iar Saadiya era prințesa întemnițată în el. Îi explic lucrurile acestea lui Chris.

— Înțelegi? întreb eu.

Chris mijește ochii. S-a bronzat într-o săptămână și cafeniul pielii dă o mai mare profunzime ochilor lui verzi.

— Ce ochi frumoși ai, îi spun.

Zâmbește, dezvelindu-și dinții.

— Credeam că eu trebuie să spun lucrul acesta.

Mă înroșesc și-mi feresc privirea, apoi respir adânc și zic:

— Înțelegi ce spun?

— Nu prea. De ce să facă așa ceva?

— Păi, de fapt, folosește din nou o tehnică din arta sa, spun eu.

Vrei să-ți explic despre ce e vorba?

Nu prea îmi vine să intru în detalii dacă nu mi-o cere. Mi-e teamă să nu înceapă să creadă că vreau să-i dau lecții.

— Te superi dacă înregistrez și asta?

Introduce o casetă nouă în reportofon.

— E un episod destul de scurt din *Mahābhārata*. Nu are cine știe ce importanță în structura poveștii, luată în întregime, dar este evocat adesea în *kathakali*. Poartă numele de *Baka Vadkam*. Care înseamnă uciderea lui Baka. Baka era un duh rău, care ținea sub teroare un sat de brahmani. Sătenii, fără apărare, s-au rugat de el să le dea pace. Baka s-a învoit, cu o condiție: în fiecare zi, o familie din sat trebuia să-i trimită o căruță plină cu de-ale gurii, precum și pe cel care mîna carul și pe boii înhămați la el, în chip de cină. Într-o bună zi, frații Pandava⁵², care erau surghiuniți la vremea aceea, au ajuns în sat și li s-a oferit adăpost. Într-una din seri, pe când se întorceau acasă de prin peregrinările lor, frații și-au găsit gazdele jelind. Le venise rândul să trimită de-ale gurii și pe unul dintre ai lor lui Baka. Rudele plîngeau în timp ce bărbații din familie se ofereau, rând pe rând, să se sacrifice. Atunci Bheema a făcut un pas în față și le-a spus că vrea el să mîne carul. Bheema, dacă îți aduci aminte, era cel mai vânjos dintre frații Pandava, un mare iubitor de

---

52 în *Mahābhārata*, frații Pandava sau Pandawa sunt cei cinci fii recunoscuți ai lui Pandu, născuți de cele două soții ale acestuia, Kunti și Madri. Toți cei cinci frați, Yudhishtira, Bheema, Arjuna, Nakula și Sahadeva, erau căsătoriți cu aceeași femeie, Draupadi. Frații Pandava au luptat împotriva taberei verilor lor, Kaurava, pentru cucerirea tronului cetății Hastinapura.

mâncare și lupte. La punctul acesta, povestea conține o descriere a călătoriei lui Bheema prin pădurea în care locuia Baka. Bheema aude urlete de șacali și țipete de vulturi. La auzul acestor sunete neplăcute urechii și înspăimântătoare, se gândește că animalele i se închină duhului rău. Bheema își continuă drumul și aude un hohot nebunesc și țipete cu care duhurile rele și alte vietăți ale întunericului își îngheață sângele în vine. O pală de vânt aduce cu ea duhoarea morții, a resturilor omenești putrezite. Apoi Bheema zărește fire din împletitura sfântă pe care o poartă la gât brahmanii și furia lui se întetește. Ceea ce vreau să spun e că dacă povestea n-ar include această scenă pregătitoare, bătălia dintre Bheema și Baka n-ar fi un final pe măsură.

Chris fluieră încetșor.

— Bine. M-ai convins. Dar mai trebuie să-ți dau să ascuți ceva...

Inima mi se oprește în loc. Îmi amintesc ceva ce-mi spusese într-o seară, când stăteam pe malul râului: „Uneori nu merg până la capăt. Fie subiectul nu mi se mai pare interesant, fie descopăr că am făcut o greșală și că povestea mea nu e decât o prostie.”

Încep să-mi fac griji. Oare o să spună că Unchiul nu merită efortul?

E o seară călduță. Îmi dau părul pe după urechi. Văd cum îmi cuprinde sânii cu privirea și mă ridic brusc în picioare.

— Pot să folosesc toaleta ta? îl întreb eu, ca să ies din starea aceasta.

— Uite, pune-ți papucii ăștia, zice el, azvârlind din picioare sandalele de plastic pe care le poartă. Tocmai am făcut duș și e ud pe jos.

Îmi pun papucii. Picioarele mele absorb căldura lăsată în urmă de picioarele lui. Cercetez cu atenție picioara din baie. Îi miros apa de colonie și-i ating periuța de dinți. Îmi înfund fața în prosopul lui și-i inspir mirosul. Apoi mă văd în oglindă. Ce fac eu aici?

Se aude caseta: *„Saadiyei îi plăcea tare mult numele acesta. Reprezenta ceea ce credea ea că e esența vieții. Viața ne cere tuturor să avem o Treaptă a nesațului Cum poți obține mai mult dacă nu-ți dorești mai mult? Cum să te mulțumești doar cu ce ai și ce știi?”*

Îmi stă pe limbă o întrebare.

— Deci, ce te nedumerește? întreb eu.

Chris își trece o palmă peste față. Mă privește și mă întreabă:

— A călătorit mult?

Clatin din cap.

— Ce înseamnă asta? Da sau nu?

Până să apuc să-i răspund, Chris se apleacă dintr-odată spre mine și-mi atinge mâna.

— Ei, n-am vrut să mă răstesc. Chiar nu știi ce m-a apucat...

Își prinde capul în palme.

— Nu-i nimic, spun eu.

Vreau să trec cu vederea faptul că e ursuz. Cum face să mă vrăjească în felul ăsta?

Ridică privirea.

— Numele acela... Treapta nesațului. Știi unde am dat de el prima dată? într-un muzeu al vikingilor din Roskilde, în Danemarca.

Vorbește calm.

Nu știi ce să spun.

— A călătorit foarte mult.

Chris zâmbeste.

— Crezi că n-am răbdare, nu? E povestea lui. Ar trebui să-l las s-o spună cum vrea. Pe lângă asta...

Face o pauză.

— Pe lângă asta?

— Pe lângă asta, pot să stau cu tine.

Îmi feresc privirea. Îl simt aproape de mine. Cum a ajuns până aici?

Fac un pas în spate. Mă urmărește cu ochii.

— Unchiul mi-a spus să te întreb dacă vrei să mergi la un spectacol mâine, zic eu. O să-și reia povestirea poimâine, mai adaug.

Îl amuză stânjeneala mea. Se întinde către mine și-mi mângâie ușor obrazul.

— De ce ți-e teamă? Merg, dar numai dacă vii și tu.

Știi că ar trebui să mă opun. Să spun ceva care să-i spulbere iluziile că prietenia noastră s-ar putea transforma în altceva. În schimb, îl întreb:

— Vrei să vezi dansul sau pe mine?

Mă privește îndelung cu ochii lui verzi și răspunde:

— Tu ce crezi?

Puțin după ora șapte, mă îndrept spre căsuța lui Chris. Cerul e senin, iar luna luminează destul de tare, în ciuda norilor care-i înțeptoșează marginile. Mă privesc în oglindă.

Pentru a suta oară în seara asta, mă întreb dacă n-ar fi fost mai bine să port altceva.

Mă privisem în oglindă. Îmi spusese că merg la un spectacol și că ar fi fost o insultă pentru artă și pentru artist dacă m-aș fi îmbrăcat în haine obișnuite. De parcă prezența lui la acel spectacol n-ar fi meritat efortul. Dar știam că mă aranjam și pentru el. *Kohl* în jurul ochilor, flori în păr, oje pe unghii, parfum la încheietura mâinii, sariul prins mai jos, ca să lase la vedere linia taliei... voiam ca el să

mă privească.

Pe măsură ce mă apropii de căsuța lui, aud niște muzică. Oare ce ascultă? mă întreb. Muzica se oprește și începe iar.

Chris e cel care cântă.

Mă grăbesc. Urc treptele căsuței lui cu grijă, pe vârfuri, ca să nu-și dea seama că sunt aici. Apoi mă așez pe verandă și ascult.

Nu știu nimic despre muzica clasică occidentală, dar știu când o bucată muzicală mă mișcă pe dinăuntru. Simt acea tulburare chiar acum. De parcă tot ceea ce e îngropat în mine tânjește să iasă la suprafață.

Închid ochii și las muzica să mă învăluie. Îmi aduc aminte de cuvintele lui Chris, din prima seară în care a venit aici „Bagaje! Toți ducem în spate câte ceva.”

Și eu le car în spate pe ale mele.

Cât să fi avut? Douăzeci și doi de ani. Atât de tânără, atât de încrezătoare în nenumăratele posibilități ale maturității și atât de hotărâtă să trăiesc după cum vreau eu. Eram coaptă și gata să mă îndrăgostesc; el era un bărbat mult mai în vârstă, căsătorit și director cu vechime la firma pentru care lucram. În mod normal, nu ne-am fi întâlnit niciodată. Eu eram o stagiară în departamentul de resurse umane, iar el expert tehnic senior. Dar, la un moment dat, departamentul de resurse a organizat un seminar, iar seara s-a ținut o petrecere. El era acolo, iar eu am băut zdravăn. Pe măsură ce glumele se transformau în insinuări, mi-am dat seama că era un bărbat atrăgător. Eram flatată de atenția lui și fermecată de conversație. M-am lăsat dusă de val.

Asta înseamnă să te îndrăgostești? Să faci concesii, să cedezi, să fii maleabil, să te supui, să lași de la tine. Am făcut toate astea, știind că e însurat și că „soția mea și cu mine suntem prinși într-o căsătorie de formă” este cel mai vechi și banal dintre clișeele folosite.

Nepu/â oh-Lp/U/vi wte/ bnim/LL

Eram prea tânără și prea naivă ca să-mi dau seama că eram distracția perfectă și că nu aveam să devin nimic mai mult. Am lost amanți timp de doi ani. „Când pleacă de acasă fiul meu, o să divorțez”, mi-a spus el și eu l-am crezut. Aveam toată viața înaintea. Ce mai contau un an, doi, îmi spuneam.

L-am crezut pentru că părea să fie la fel de îndrăgostit de mine cât eram eu de el. Atât de îndrăgostit încât voia să se laude cu asta. În relația noastră, nimic nu s-a petrecut pe furiș sau ferit. Făceam tot ceea ce făceau și alte cupluri.

Mergeam în cluburi și restaurante. Nu conta că puteam să dăm peste oameni pe care îi cunoșteam. Îmi dădea să mănânc dumicați

din farfuria lui și să bea din paharul lui cu dezinvoltura unuia care avea tot dreptul să facă aceste gesturi. Mă bucuram din plin de toate. M-a dus să-i întâlnesc prietenii și, chiar în casele lor, mă lua de mână și, uneori, îmi răsucea, absent, o șuviță de păr pe deget. Când mergeam la concerte în aer liber, se sprijinea de mașină și mă ținea cuibărită la pieptul lui. Mă săruta în lift și împingea scaunul mașinii în spate și făcea dragoste cu mine acolo.

Și am simțit tot timpul acea trepidație, acea exaltare născută din sfidare. Duceam o viață de adult care nu se deosebea mult de viața mea de adolescentă, când mă strecuram afară din căminul de fete ca să fac o plimbare pe bicicletă cu un băiat, să simt vântul cum îmi bate în plete. Când fumam iarbă și ne sărutam prin cinematografe. Dar el e bărbatul pe care-l iubesc, mi-am spus și am cedat și mai mult.

Nu ne-am abținut de la nimic. Mi-a spus care erau fanteziile lui și eu m-am supus. Poate că supunerea era lucrul care făcea ca totul să fie și mai excitant. Declanșase în trupul meu febra unei energii sexuale foarte bine dozate și părea că are un apetit greu de satisfăcut. Știa cum să facă dragoste în atâtea feluri, cu mișcări sigure și tandre în același timp. Și pentru că știa că n-o să dureze o veșnicie, a înghesuit în cât mai multe clipe furate dragoste cât într-o viață întreagă.

Apoi soția lui a venit să mă vadă. Poate că mai procedase așa. La început, a abordat problema cu energie și simț practic, de parcă s-ar fi ocupat de o țeava de scurgere spartă, cu putoarea și mizeria de rigoare, dar care putea fi reparată.

— Doar nu crezi că e prima dată când face asta?

N-o puteam privi în ochi. Era atât de elegantă, iar eu mă simțeam ca o adolescentă stângace.

— Mă iubește. Și eu pe el.

Am provocat-o la luptă.

Și-a mușcat buza. Am privit-o. Nu era furioasă, nici măcar nefericită, doar că-și pierduse, pur și simplu, orice urmă de speranță.

— Parcă și le alege din ce în ce mai tinere. Ce vezi la el? Nu-ți strica viața pentru el. Ce ți-a spus: „când pleacă fiul meu de acasă, divorțez”?

Obrajii mi-au luat foc pe loc.

— Mă gândeam eu. Intreabă-l care fiu. Cel de cincisprezece ani, cel de unsprezece sau cel de cinci?

Am simțit cum urcă plânsul în mine. Nu știussem de copiii mai mici.

— Știu că nu ți-a vorbit despre cei mici. Și asta face parte din

tipar. Mi-e milă de el. E ca și cum ar trebui să-și revină după nașterea fiecărui copil. Să-și recapete tinerețea, cu forța, presupun. Nu știu ce să zic. Nu e un om rău, doar că e slab și nu mă va părăsi niciodată. Are nevoie de mine... și eu de el. Vezi tu, e tatăl copiilor mei.

Nu auzeam ce spunea. Nu voiam decât să mă duc acasă. Voiam să mă ascund într-un loc în care nu existau asemenea înșelătorii sau compromisuri. Mă simțeam trădată. Mă simțeam folosită. Simțeam că sunt o proastă. Mai presus de orice, știam că dacă rămâneam, i-aș fi găsit o scuză pentru toate minciunile și aș fi continuat să fiu jucăria lui. Până într-atât îi cedasem.

Am zăcut în pat zile la rândul. Chiar și sculatul mi se părea un efort prea mare. M-am cufundat într-o stare de letargie – sau poate era disperare? Ce rost avea să mă trezesc? Chiar și gânditul îmi cerea o energie pe care n-o aveam. Apoi am descoperit că sunt însărcinată. Nu aveam nicio alternativă. Trebuia să fac avort. Nu mai era nimic altceva de făcut. Mi-am pus o verighetă

r

n/O/ww c/klp/u/vl a/ke/ în/im/ll tie aur pe deget și un lanț cu mărgele negre și aurii în jurul gâtului, iar cărarea din păr mi-am vopsit-o cu roșul de *sindoor*⁵³. Am privit-o pe doctoriță în ochi, stăpânindu-mi frica atât cât am putut, și i-am spus:

— Nu pot avea copilul acesta. M-am despărțit de soțul meu.

— Sunteți sigură? m-a întrebat ea. E prima sarcină și n-aș recomanda avortul. V-ați gândit dacă nu cumva copilul acesta vă va ajuta să vă împăcați cu soțul dumneavoastră?

— Nu, așa ceva n-o să se întâmple, i-am spus eu. E cu altă lemeie acum.

— Atunci...

Așa că am șters orice urmă de dragoste care nu fusese scris să fie și am plecat acasă.

Când Shyam mi-a fost prezentat ca posibil soț, am șovăit. Apoi tata mi-a zis:

— Am auzit niște lucruri destul de tulburătoare despre tine. Chiar ai de gând să-ți bați joc de numele meu?

M-am întrebat, atunci, ce auzise. Nu-mi păsa. Nu era ca și cum tatăl meu nu avea chiar nimic să-și reproșeze. Dar știam că dacă nu mă legam de Shyam, aveam să mă întorc la amantul meu, într-un moment de slăbiciune. Așa că m-am învoit.

Orgoliul meu era salvat, iar integritatea mea era păstrată.

---

⁵³ *Sindoor* este o pudră roșie care se aplică, în mod tradițional, la începutul sau de-a lungul întregii cărări de mijloc în părul femeii (zonă denumită *mang*) sau sub forma unui punct, pe frunte. *Sindoor* este semnul femeii căsătorite în hinduism.

Puteam din nou să dorm fără să-mi apară în vis imaginea soției lui, cu ochii ei deznădăjduiți și vocea resemnată. La trei luni după aceea, mi-am dat seama că făcusem o greșală, dar am ascuns bine gândul într-un colț al minții. Acolo a rămas, într-o mare de nemulțumire, sfredelindu-mi șira spinării și secătuindu-mi viața de sevă. De ce acceptasem căsătoria aceasta? De ce acceptasem traiul cu un bărbat doar pentru că abia așteptam să fug de propria-mi conștiință?

M-am cufundat din nou într-o stare de apatie. Zilele au trecut, apoi anii, iar eu m-am instalat confortabil în starea mea de letargie. La ce să mai sper?

— N-ar fi cazul să faci un copil? m-a întrebat Răni Oppol în cel de-al doilea an de căsnicie.

Am ridicat din umeri.

— O să avem un copil când vorn fi pregătiți, i-am spus eu.

— N-ai de unde să știi, cu lucrurile astea. Nu știi dacă poți rămâne însărcinată decât atunci când rămâi.

Mă întrebam dacă ar trebui să-i spun. Dar mi-am ținut limba
A+ A
în irau.

— Nu crezi că ar trebui să facem un copil? m-a întrebat Shyam doi ani mai târziu.

M-am gândit că un copil ne-ar apropia mai mult. Că ne va umple viețile. Mi-ar plăcea să am un copil, mi-am spus atunci. Dar nu rămâneam însărcinată.

Așa că am mers la doctori. Câteva luni, s-a instalat o altă rutină. — Nu te gândi la asta și se va întâmpla, au spus doctorii. Deci nu m-am mai gândit. Dar tot n-am rămas însărcinată. Apoi, într-o zi, am mers în vizită la Răni Oppol. Vecinii ei, o familie de brahmani din Palakkad, țineau un *seemantham*⁵⁴ pentru fiica lor. M-am gândit că se vor aștepta să particip și eu, așa că mi-am pus un sari de mătase și niște bijuterii. La urma urmelor, era o ocazie fericită: se sărbătorea o sarcină care se apropia de termen. Atunci, Răni Oppol mi-a spus:

— Nu cred că ar trebui să mergi cu noi. Știi cum sunt oamenii; ei cred că o femeie căsătorită care nu are un copil după atâta timp este o *macchi*. N-o să le placă. E semn rău ca o femeie stearpă să vină la asemenea sărbători... deochi și altele asemenea.

N-am spus nimic. N-am simțit decât că îngheț pe dinăuntru. Acum, când aud muzica lui Chris, gheața din sufletul meu se topește. Nu mai pot să îngrop gândul. Vreau să mă eliberez de el. Nu vreau să mă trezesc într-o dimineață, peste douăzeci de ani, și

---

54 Ceremonie mai degrabă religioasă din Tamil Nadu, desfășurată în timpul celei de-a opta luni a primei sarcini a unei femei. Multe familii o consideră un simbol de prestigiu și statut.

să mă întreb: Cum ai putut să-ți irosești șansa la fericire?

Notele îmi inundă urechile în timp ce pășesc dincolo de granița bine păzită a ceea ce se cade. Nu mă însoțește decât un gând: amărăciunea legată de ceea ce ar fi putut fi.

Mă opresc în prag. Chris mă vede, dar nu se oprește. Îl urmăresc în timp ce convinge instrumentul să i se supună.

Chris stă pe un scaun. Instrumentul e sprijinit cu grijă între genunchii lui; gâtul i se odihnește pe umăr. Mâinile lui se mișcă: stânga caută, dreapta ciupește și adună. Sunt contopiți, el și instrumentul care cedează în fața trupului lui, a atingerii.

Mă văd pe mine în brațele lui. Eu sunt violoncelul. Pe mine mă mângâie. Eu sunt cea care-i răspunde.

Mă uimește intensitatea dorinței mele. Închid ochii, ca să alung imaginea.

Muzica se oprește dintr-odată. Deschid ochii. Ține violoncelul într-o parte. Stă, în continuare, pe scaun, cu genunchii îndepărtați ușor, privindu-mă fix. Muzica plutește în aer.

Mă privește.

Mă îndrept către el.

Shy am

Trebuie să merg la o întâlnire la Rotary Club. Va fi o discuție legată de proiecte. Sunt luate în considerare trei proiecte și, în seara aceasta, vorn decide care dintre ele va fi pus în practică. Ce bine ar fi dacă Radha ar veni cu mine. Toți ceilalți membri cu funcții vor veni cu soțiile. Îmi place s-o privesc pe Radha când e înconjurată de femei. Radha mea strălucește.

Când suntem împreună și mai sunt și alți oameni de față, o urmăresc. O văd cum își înclină bărbia atunci când ascultă ceva și cum își dă capul pe spate când râde. O văd când își acoperă gura cu mâna și-și scutură capul pentru a-și da pletele la o parte de pe obraji. Și, din nou, mă simt mândru. E a mea.

Văd cum le sclipesc ochii celorlalți bărbați când se uită la ea și invidia care se citește pe fețele celorlalte femei. Radha mea strălucește.

— Sigur nu vrei să vii? o întreb.

— Nu, ți-am spus că ies în oraș cu Unchiul, spune ea.

Simt iritarea din vocea ei.

— Merge și *Sahiv*-ul?

— Cred că da. Unchiul crede că l-ar ajuta pe Chris să-și scrie mai bine cartea dacă ar vedea câteva spectacole.

— Înțeleg.

Dar nu e chiar așa. Înțeleg de ce Chris trebuie să vadă cum se interpretează *kathakali*. Ceea ce nu înțeleg este de ce trebuie să

meargă și Radha cu ei. Îmi aduc aminte de vorbele de duh ale mamei: ca să dea mai mult ulei, semințele de susan trebuie să se prăjească la soare, dar de ce vrea și prostănacul de gândac să se prăjească la fel de mult?

— Ce tot mormăi acolo? Întreabă Radha.

— Mă întrebam dacă n-o să fii obosită dacă stai trează până târziu. Doar știi că mâine trebuie să mergem la nunta fiicei directorului de personal, încerc eu din nou s-o conving să nu se ducă.

Se încruntă.

— Nu e prima dată când stau trează până târziu. Chiar nu pricep, acum ce s-a mai întâmplat? N-o să spună nimic lumea, dacă de asta îți e acum.

Nu-mi dăduse prin cap așa ceva, dar acum că a adus vorba, chiar îmi fac griji.

— Dacă vrei să vin să te iau, sună-mă și vin, îi spun eu.

Mă privește o clipă. Nu înțeleg ce înseamnă acea privire; amărăciune? Dar de ce?

— Nu, mă descurc. Îmi atinge cotul. Unchiul a rezervat un taxi. Mă aduce el la întoarcere.

Zâmbesc.

Poate că totul va fi bine, până la urmă.

În

0 privesc în timp ce-și prinde cerceii. E chiar mai frumoasă în seara aceasta. E nestemata mea Syamantaka⁵⁵, mă gândesc eu. Dar nu îndrăznesc să i-o spun. Parcă o văd cum râde de mine și-mi spune:

— Nestemata Syamantaka? Ce știi tu despre ea?

Și Radha și Unchiul preferă să creadă că eu știu foarte puține, dacă nu chiar nimic, despre mitologie sau despre orice altceva care încearcă să facă apel la inconștient. Acela e tărâmul lor și-l păzesc cu strășnicie. În mințile lor, au împărțit lumea în două: ai lor și ceilalți. În ceea ce îi privește, sunt un om de afaceri și singura muzică pe care o aud este zgomotul caselor de bani, singurele texte pe care le citesc sunt cele de pe bancnote; picturile mele preferate sunt peisajele cu nenumărate coșuri industriale, iar simțul ritmului pe care îl am vine din scrâșnetul roților dințate. Nu aparțin lumii lor, iar ei preferă să nu încerc să le încalc teritoriul.

---

⁵⁵Povestea nestematei Syamantaka apare în *Vishnu Purana* și în *Bhagavata*. Bijuteria a aparținut zeului Soare, care o purta la gât. Se spune că aceasta își apăra posesorul de necazurile provocate de secetă, inundații, cutremure sau foamete și-i aducea prosperitate și belșug. De asemenea, nestemata putea să-i dăruiască stăpânului său opt *hhara* (aproape 1,5 tone) de aur în fiecare zi.

La începutul căsătoriei noastre, am încercat să mă implic într-o discuție dintre Unchiul și Radha despre un personaj din *Ramayana*. M-au privit lung, ca și cum aș fi spus o prostie. Apoi Unchiul a râs pe înfundate și Radha a spus:

— Nu fi prostuț. Nu e așa.

Ce nu e așa? am vrut să întreb. Mitologia este ca poezie. Cizelată pe măsură ce este spusă. Unchiul și cu tine vorbiți despre importanța interpretării, dar sunteți așa de snobi. Poate că nu sunt un artist sau un cunoscător într-ale artelor, dar asta nu înseamnă că opiniile mele nu sunt valabile. Vrei să spui că tu crezi că numai cei implicați profund în artă ar trebui să aibă voie să-și exprime părerile? Și că modul în care vedeți voi lucrurile e bun, iar al meu nu? Dar eram intimidat de faptul că relația noastră era abia la început și nu mi-am exprimat furia.

SAni-to/ 'yla/i/v

Atunci, cum pot să-i spun Radhei că ea e nestemata mea *Syamantaka*, cea care „dă în fiecare zi opt ocale de aur și care alungă toate fricile celor care o poartă: de fiarele sălbatice, de foc, de prădători sau de foamete”? „Când ești cu mine”, îmi vine să-i zic, „eu sunt soarele, iar tu ghirlanda mea de lumină.”

În schimb, îi spun:

— De ce nu te îmbraci așa când mergem la cină la club? Atunci nu porți decât *khadi kurtA-nr'Ae* tale scrobite. Le urăsc; îmi aduc aminte de activistele alea care te împroașcă cu vitriol pentru cauza lor. Femeile ar trebui să poarte mătase, bijuterii și flori în păr.

Tace.

Citesc uimirea în ochii lui Shashi când îi deschide ușa de la intrare. Și admirația.

— Doamna merge la un spectacol *kathakali*. De aceea s-a gătit așa, spun eu.

Shashi rânjește.

— O să conduc eu. Poți să te duci acasă, adaug.

Cum am pornit mașina, Radha se oțărăște la mine:

— Cum adică m-am gătit? Vorbești de parcă cine știe ce aș fi făcut. Chiar nu pot să port un sari de mătase fără ca tu să te apuci să discuți despre asta cu șoferul?

Mă întreb de ce o fi așa supărată. Ce-am spus?

Opresc la poarta Unchiului.

— Ești sigură că a fost rezervat taxiul? Vrei să verific? o întreb.

— Nu te deranja, spune ea, ieșind.

— Radha... dau eu să spun.

— Ce e?

— Nimic. Să ai o seară plăcută.

Aștept până când Unchiul deschide ușa și Radha pășește înăuntru. Apoi întorc și plec.⁵⁶

Parfumul ei persistă în mașină. Din nou, am sentimentul că am pierdut ceva. Cum se face că Radha îmi scapă la fel de ușor printre degete, chiar și după opt ani de căsătorie? De ce nu pot ajunge la ea, cea adevărată? Oare pentru că nu mă lasă?

Tatăl meu și mama Radhei, Gowri, erau veri. Au crescut în aceeași casă. Când tata a împlinit optsprezece ani, a plecat în armată. A supraviețuit în două războaie și, când eu am împlinit nouă ani, el a fost ucis într-un accident de mașină foarte ciudat. Un camion încărcat cu țevi din fier a luat o curbă prea repede. Una dintre țevi s-a desprins și l-a zburat de pe scuterul lui, în calea unui autobuz. Am pierdut un tată și am dobândit o credință de nestrămutată în destin.

Mama n-a avut o familie pe care să se bazeze, deci am plecat să trăim în casa tatălui meu, în care locuia încă bunica mea. Era de la sine înțeles că acea casă va deveni a lui Gowri *ammayi*¹ la moartea bunicii mele, dar ea nu avea nevoie de ea. Gowri se măritase cu un bărbat bogat. Deci am continuat să locuim acolo și după moartea bunicii. Gowri *ammayi* și-a convins soțul să ne ajute. N-am dus lipsă de nimic, ci doar de respect față de noi înșine.

Sora mea mai mare, Răni, avea șaisprezece ani. Fiul unei rude, care lucra la căile ferate, a luat-o de nevastă. Toți banii pe care-i promisem la moartea tatălui meu s-au dus pe nunta ei.

Tatăl meu își pusese mari speranțe în mine. „Fiul meu va fi doctor sau inginer”, spunea el. Nici mama, nici eu nu am îndrăznit să-i cer soțului lui Gowri *ammayi* bani pentru a putea studia într-o facultate de specialitate. Deci, mi-am obținut licența în economie și m-am trezit cu o slujbă în vânzări. Nu mai aveam nevoie de mila lui.

Când am obținut primul meu salariu, i-am cumpărat o cămașă. I-am dus-o acasă.

L-am auzit spunându-i mătușii:

— A venit *chekkan*-ul vărului tău.

Am tresărit. *Chekkan*. Un picic. Sunt un bărbat în toată firea, voiam să-i spun.⁵⁷

— Ce e asta? m-a întrebat el, cercetând cu atenție pachetul pe care i l-am oferit.

— O cămașă. Am luat banii mai devreme săptămâna asta și am

---

⁵⁶ *Kurta* {*kurti* pentru varianta mai scurtă, purtată de femei) este o piesă vestimentară tradițională din Afghanistan, Bangladesh, India, Pakistan ⁵¹ Sri Lanka. Aceasta este o cămașă largă, până la sau imediat sub genunchi, purtată atât de femei, cât și de bărbați. Mătasea *khadi* este o mătase groasă, aspră, din fir tors și țesut manual, care poate conține și alte tipuri de fibră.

⁵⁷ Termen care înseamnă sora mai mică a tatălui în malayalam.

vrut să-ți cumpăr ceva.

— Trebuie să înveți să cheltuiești banii cu chibzuință; ca să nu fii nevoit să depinzi de alții, a spus el. Gowri, uită-te ce mi-a adus *chekkan-ul*.

De ce nu voia să-mi spună pe nume?

Nu l-am văzut niciodată purtând cămașa aceea.

Eram bun la serviciu și ambițios. Mi-am luat o diplomă de management de la o universitate cu cursuri la distanță și mi-am schimbat locul de muncă.

Mama a văzut că-mi mergea bine și a deschis discuția despre căsătorie.

— Ce mai aștepți?

— Câți ani are Radha? am întrebat eu.

— Radha? Ce are ea de-a face cu căsătoria ta? Sper că nu-ți trece prin gând s-o iei de nevastă.

Mama părea că e pusă pe ceartă.

— De ce nu? Eu ce am?

— Nu fi prostuț. Numai copiii plâng că vor luna de pe cer.

— Sunt sigur că Gowri *ammai* va fi de acord, i-am spus eu.

— Ea da, dar el nu. Se așteaptă ca fiica lui să-și găsească o partidă excelentă, cu un bărbat dintr-o familie de rangul lor și la fel de bogată. Noi suntem niște nimeni. Nici măcar nu avem o casă a noastră.

N-am mai zis nimic. Era adevărat. Nu aveam nimic al nostru, nici măcar acoperișul de deasupra capetelor noastre.

Când mama a adus din nou vorba despre căsătorie, i-am spus:

— *Amma*, o să mă căsătoresc numai atunci când vorn avea casa noastră.

Apoi am primit o scrisoare de la mama, în care îmi spunea: „Ia-ți două zile libere și vino imediat acasă.”

Pe vremea aceea, lucram la Trivandrum. Nu știam despre ce era vorba, dar m-am dus. În plus, aveam și eu veștile mele. Primisem o scrisoare prin care mi se oferise un contract în Dubai. În sfârșit, aveam să câștig și eu bani frumoși. În sfârșit, aveam să devin cineva.

— Unchiul tău va trece să te vadă pe la zece, mi-a spus mama, de cum am pus piciorul în casă.

Părea foarte agitată. Ce să se fi întâmplat? Voia oare să vândă casa?

— S-a întâmplat ceva rău?

— Rău? A zâmbit. Sunt vești bune. A venit cu o propunere de căsătorie săptămâna trecută.

— Dar nu i-ai spus că nu am, încă, de gând să mă căsătoresc?

— Stai să-ți spun despre ce fată e vorba... Radha.

Mama nu putea să stea locului. Își frângea mâinile și-și ștergea fruntea cu colțul sariului. Țâțâia și dădea din cap, zâmbea și se încrunta și era agitată nevoie mare.

— Adu-mi o ceașcă cu ceai, a spus Unchiul, fără să încerce, înăcar, să-și ascundă iritarea.

Stăteam sprijinit de perete. Am revenit la poziția de drepti și, nu știu cum, dar am avut curajul să-i spun:

— Te rog să nu-i mai vorbești mamei pe tonul ăsta niciodată.

M-a privit de parcă mă vedea pentru prima dată. Nu mai eram i *hekkan-ul* pe care-l putea trimite la plimbare cu o mișcare a bărbiei. Aveam treizeci și unu de ani, două licențe și, în curând, o slujbă în Dubai.

— O, n-am vrut s-o jignesc. E ca o soră mai mică pentru mine, a spus el, măsurându-și cuvintele.

— Nu i-ai vorbi în veci pe tonul ăsta surorii tale, dacă ai avea mu. Mama nu e servitoarea ta... Știi că ne-ai adăpostit când nu. Iveam pe nimeni altcineva. Nu erai obligat. Nu-ți suntem rude decât prin alianță. Pentru asta, și eu, și mama îți vorn fi recunos- . Nori. Dar asta nu-ți dă dreptul s-o privești sau să mă privești pe mine de sus.

— Shyam, a spus unchiul.

Ce ușor îi venea acum pe buze numele meu.

— Shyam, dacă nu v-aș considera egalii mei, aș mai fi venit eu. Iu i să-ți ofer mâna fiicei mele?

SAn/vt/to ˈylwl v

S-a ridicat și s-a apropiat de mine. Dar parcă nu voia să mă privească în ochi.

Din momentul în care mama îmi dăduse vestea, simțisem că ceva nu e în regulă. Dintr-odată, Radha nu mai era luna de pe cer, ci fructul de mango copt, gata să fie cules.

Atunci m-am așezat pe un scaun. Era prima dată când făceam așa ceva - să stau jos în prezența lui. Altfel ar fi trebuit să stau în picioare sau cocoțat pe vreo treaptă. Numai cei de același rang puteau sta jos unul în prezența celuilalt. M-a fixat cu privirea o clipă și am văzut cum încearcă să-și ascundă nemulțumirea.

— Apare ceva rău în horoscopul ei? am întrebat.

— Nu, nu, horoscopul ei e foarte bun și s-a potrivit foarte bine cu al tău.

— Atunci e bolnavă? Leucodermă sau poate e ceva în neregulă cu uterul ei?

— Cum să te gândești la așa ceva? E sănătoasă tun.

— Atunci înseamnă că e însărcinată, am spus eu.

Vocea mea mi s-a părut rece, chiar și mie.

— Shyam, ce se întâmplă cu tine? Cum îndrăznești să fii neobrăzat? Să-ți insulti unchiul care a fost atât de bun cu noi... a izbucnit, din prag, vocea îngrozită a mamei.

Tremura atât de tare din cauza emoțiilor încât ceștile de pe tava pe care o ducea se ciocneau unele de altele.

— *Amma*, am spus eu, trebuie să aflu de ce mie, unui neică nimeni, care nu are nici măcar o casă a lui, mi se cere s-o iau de nevastă pe Radha, care, după spusele tale, ar trebui să facă o partidă strălucită. Ai spus că nu suntem de teapa lor. Atunci, de ce s-au schimbat lucrurile? Doar nu și-au dat seama că, deși sunt de alt rang și nu am banii lor, sunt cel mai bun bărbat pentru Radha.

— Lasă-mă să stau de vorbă cu el, a spus tatăl Radhei. Mama ne-a lăsat singuri. Unchiul a luat ceașca de ceai și a început să bea încet. A scos un pachet de țigări și, după un moment de ezitare, mi-a oferit și mie.

— Vrei și tu o țigară?

— Nu, am spus.

Mi-am ferit privirea. Îmi era foarte rușine. Era dispus să mă lase să șterg pe jos cu el. Nu-i mai rămăsese nicio urmă de mândrie, iar eu tot îl mai jucam în picioare.

— Ce s-a întâmplat? am întrebat pe tonul cel mai blând de care eram în stare.

— S-a încurcat cu un bărbat.

— Și de ce nu-i pui să se căsătorească?

S-a șters pe față cu batista.

— De-ar fi atât de simplu! El e căsătorit și are trei copii. Soția lui mi-a scris să-mi spună să-mi iau fata înapoi până el nu-i distruge viața, iar ea pe-a familiei mele. Știind toate astea, cum să n-o mărit imediat?

— Deci te temi să dai altcuiva lucrul stricat și te-ai hotărât să vii la mine. Shyam o să facă ce-i cer, doar e dator să-mi fie recunoscător – asta ți-ai spus, nu?

Simțeam un gust amar în gură. Radha avea să fie a mea pentru că nu o mai voia nimeni altcineva.

— Nu spune asta. A fost o relație nevinovată. Fascinație de fetișcană pentru un bărbat mai în vârstă.

Îmi dădeam seama că nu asta gândea cu adevărat, dar că spera că nu voi observa.

— Trebuie să-mi salvezi numele, poziția în societate, s-a rugat el. Shyam, ești singura mea speranță.

S-a zis cu inocența, mi-am spus eu. M-am ridicat de pe scaun.

— Trebuie să-ți spun ceva. Am fost întotdeauna îndrăgostit de Radha. Mama mi-a spus că n-ar trebui să visez la lucruri nebunești. Dar am știut că e scris să fie a mea. Pentru mine nu contează că a

avut o relație cu un alt bărbat. Voi fi fericit s-o iau de nevastă. Dar ea va vrea?

— Ea o să facă așa cum îi spun eu, a zis unchiul.

— Am primit o ofertă de lucru din Dubai, i-am spus eu. Va trebui să plec în curând, așa încât va trebui să organizezi nunta înainte de asta.

Dintr-odată, mi se făcuse teamă. Dacă între timp apărea cineva mai potrivit decât mine?

— Va putea să meargă cu tine? a întrebat unchiul.

— Nu chiar acum. Poate mai târziu.

— A, a spus el și și-a ferit privirea, pentru că nu mă putea privi drept în ochi. De ce nu faci ceva pe aici? Nevestele tinere n-ar trebui să fie lăsate singure. Mi-a luat mâinile într-ale lui. Toată averea mea e a ei și, prin urmare, și a ta, a spus el.

— Mă mituiești?

— Shyam, ești fiul meu, a spus el.

— Dacă e așa, atunci te-aș ruga să-mi dai niște bani. Am o idee de afaceri. Dar o să ți-i dau înapoi, cu dobândă, până la ultima rupie, i-am spus eu. Apoi am adăugat: Dar trebuie să-mi promiți un lucru. Că nu-i vei spune niciodată Radhei despre lucrurile pe care le-am aflat astăzi. Nu vreau să știe că-i cunosc trecutul. Sau că tu mi-ai dat banii cu care să-mi pornesc o afacere.

Mama a fost întru totul de acord cu aranjamentul. Dar lui Răni Oppol ideea nu i-a surâs atât de tare. Bănuia că mi se forțase mâna să accept.

— Ești sigur că asta vrei? m-a întrebat ea, când s-a fixat data nunții.

I-am zâmbit. Era atât de protectoare față de mine.

— Nu-ți face griji. Sunt sigur.

— Poți să iei orice față vrei. Nu trebuie să te legi la cap cu ea doar pentru că ar trebui să-i fim recunoscători tatălui ei.

— Îmi place de ea. Îmi place foarte mult, Oppol, i-am spus.

Nu îndrăzneau să vorbesc despre iubire în fața lui Oppol. Știam, instinctiv, că nu-i va plăcea.

În noaptea nunții, Radha m-a așteptat în camera noastră, cu chipul împietrit.

— Ce-i cu mutra asta așa serioasă? am încercat eu să glumesc.

— Nu sunt virgină, mi-a spus ea. Vreau să știi că am făcut sex.

Am încercat să nu tresar. În schimb, am decojit o banană.

Noptiera era plină cu accesoriile indispensabile în prima noapte. Mătușa a văzut prea multe filme, mi-am spus eu. Erau acolo un vas cu fructe, bețișoare parfumate și un pahar cu lapte, iar patul era acoperit cu flori.

— Toată povestea asta nu e decât o farsă, a spus ea, dând la o

parte de pe pat un șir de flori.

I-am oferit fructul.

— Mănâncă o banană, i-am spus.

M-a privit lung.

— Tu crezi că e o glumă?

— Nu, i-am răspuns.

Mă gândisem mult la lucrul ăsta. O cunoșteam pe Radha îndeajuns de bine încât să știu că va vrea să mi se confeseze, să-și pună sufletul pe tavă înainte de a merge mai departe. Știam că nu puteam să reduc din grozăvia mărturisirii ei decât prefăcându-mă că nu sunt impresionat.

— Nu contează. Și eu am mai făcut sex. M-am culcat cu alte femei.

— Tata ți-a dat cumva bani ca să mă iei de nevastă?

Am privit-o cu atenție.

— Mă insulti, i-am spus eu, cu calm.

Nu voiam s-o las să pornească o ceartă. Nu în seara aceea.

— Nu e nevoie să fiu plătit ca să mă căsătoresc cu tine. Nu știi cât ești de frumoasă?

Refuza să mă privească în ochi.

— Dar tu de ce te-ai măritat cu mine? Nu pari prea încântată, i-am spus eu.

Se uita fix în podea.

— Nu știam ce altceva să fac, mi-a spus ea și a început să plângă.

Nu știam ce să spun. Poate că ar fi trebuit să-i spun că o iubesc. Că am fost întotdeauna îndrăgostit de ea. Că nu conta ce făcuse înainte, ci cum ne construiam viața împreună.

Mi-am făcut datoria de soț. Am făcut dragoste cu ea, iar ea m-a lăsat s-o iubesc, fără să se opună. Când răspundea atingerilor mele și-mi dădeam seama că încerca să blocheze o amintire, încercam să mă gândesc la altceva. Aia a fost atunci. Asta e acum. Ești a mea, mi-am spus eu în timp ce șoldurile mele se împreunau cu ale ei, iar gura mea o căuta pe a ei.

SArvuta/ˈyla/iv * Si- *

Stau în pat, întins pe spate. E unsprezece fără un sfert. Unde e Radha? Mă uit de partea cealaltă a patului, la noptiera ei, pe care se află o carte, așezată cu fața în jos. Pe copertă e o femeie care stă într-un compartiment de tren. Întorc cartea și citesc vorbăria de pe spate: „Povestea unei femei în căutarea forței și a independenței...”. Trântesc cartea la loc. Despre asta e vorba în plimbările de la miezul nopții și orele în care stă închisă cu *Sahiv-ul*?

Pun un CD în CD player. *Jana gana mana* de A. R. Rehman... Radhei nu-i place mai nimic din muzica pe care o ascult eu. Crede

că am gusturi comune. I se pare dizgrațios faptul că-mi plac *Baywatch* și *WWF*⁵⁸.

— Cum poți să te uiți la așa ceva? mă întreabă ea, nevenindu-i să creadă. Parcă sunt de pe altă lume. Chiar crezi că salvamarii arată așa? Iar în meciurile alea de wrestling totul e o făcătură.

Eu cred că ea trăiește într-o altă lume, cu *F.R.I.E.N.D.S* și cu *Whose Line Is It Anyway?*⁵⁹ ale ei. Cum zicea prezentatorul, grăsanul de Drew Carey... Emisiunea în care punctele nu contează! Ea numai din astea preferă. Chestii care nu contează.

Dar Rehman e fără cusur, îmi spusese eu.

— I-a adus lângă el pe cei mai buni, ia ascultă, îi spusese eu, punându-i melodia.

A ascultat câteva minute și apoi a dat să plece.

— De ce? Nu-ți place?

— E prea plin de el. Cum poți să-l suporti?

A strâmbat din nas.

— E genial. A dat lovitura când a fost ales să scrie coloana sonoră a unui musical jucat la Londra. *Vise în Bombay* de Andrew Lloyd Weber.

— Ei și?

— Toată lumea zice că e grozav.

— Pentru mine asta nu contează.

Așa că acum îmi ascult muzica preferată fie în mașină, fie când sunt singur acasă.

Ceasul bate. E unsprezece și jumătate. Oare ar trebui să le spun celor de la Poliția de Stat despre Chris? Acum câțiva ani, o tânără poloneză a venit să studieze cu Unchiul. El îi dădea lecții particulare și părea că se atașase un pic cam mult de ea. Nu cred că bătrânului i se aprinseseră călcâiele după ea, dar începuse să țină la ea. Nu măș fi băgat, dar bucata de pământ pe care locuiește bătrânul valorează o avere. Când moare el, o să-i revină Radhei. Nu vreau să-i stea nimic în calea moștenirii. Așa că am trecut pe la Poliția de Stat și am pus o vorbă pe lângă omul meu de acolo, iar el a avut grijă ca fetei să nu-i fie reînnoită viza.

Se aude o mașină. S-a întors. Mă ridic. Apoi mă întind la loc, închid lumina și mă prefac că dorm...

Unchiul

Noaptea e plină de miresme. Mă plimb agale, fredonând *Sukhamo nee devi...* Ești bine, stăpână? Acestea sunt cuvintele lui Hanuman

---

⁵⁸Federația Mondială de Wrestling.

⁵⁹*Whose Line Is It Anyway* (Până la urmă, a cui e replica asta?) este o emisiune de divertisment bazată pe improvizație. Lansată la radio, ea a fost preluată de Channel 4, din Marea Britanie, în 1988. În cadrul emisiunii, patru jucători creează personaje, scene și cântece pe baza unor subiecte venite din public sau impuse de moderator.

când o întâlnește pe Sita⁶⁰, din întâmplare, la mulți ani după ce aceasta fusese izgonită din regat. Cuvintele acestui *padam*⁶¹ m-au făcut întotdeauna să-mi dea lacrimile, dar în seara aceasta, când aud cuvintele cum îmi răsună în cap, știu că ele sunt pentru Maya.

SAn/lva/ 'yimâ, i-

De zece ani înapoi, Maya îmi dă telefon în fiecare a doua și a patra marți a lunii, la opt și un sfert. Soțul ei joacă bridge atunci, iar ea rămâne singură acasă. Vorbim de parcă am fi în aceeași încăpere. În acești zece ani, am ajuns să conversăm cu o ușurință cu care nu am mai vorbit cu nimeni până acum. Ea îmi spune că simte la fel.

Când m-a sunat, mai devreme, m-am hotărât să-i spun despre Radha și Chris și despre povestea care se țesea între ei.

— Ce zici? am întrebat-o eu.

— Nu știu, Koman. Cine poate ști? Sunt amândoi destul de mari să știe ce fac și ce urmări vor fi. Ca și noi, Koman. Și noi am știut, nu?

— Mi-e teamă că Radha va lăsa povestea asta să-i lăncezească în gânduri și nu va face nimic în legătură cu ea.

— Koman, ai zice că tu vrei ca ea să-și înșele bărbatul. Nu e ușor să fii în situația ei.

— Maya, ar trebui s-o vezi pe Radha. Nu-mi vine să cred cât de mult s-a schimbat. Pentru prima dată în foarte mulți ani, pare că a găsit un motiv să meargă mai departe.

— Atunci de ce nu divorțează? Nu e ca și cum ar avea copii.

— Shyam nu e un bărbat rău. E un soț fără cusur. Dar îmi dau seama că Radha nu e fericită cu el. Să divorțeze de el pentru că o plictisește - ce instanță ar accepta un asemenea motiv?

— Are un nume plictiseala asta. Diferende ireconciliabile.

— Nu știu ce să zic, Maya, nu știu încotro se îndreaptă cei trei.

— Koman, știu că o iubești foarte mult. Dar e viața ei. Nu poți trăi în locul ei, mi-a spus Maya.

Știam că are dreptate.

Apoi Maya a rostit cuvintele pe care sperasem să le aud cu șapte ani în urmă.

— Koman, aș vrea să te văd.

Simțeam dorința în vocea ei. Și mie mi-ar fi plăcut s-o văd.

Dar m-a cuprins și teama. Să iau totul de la capăt: aveam curajul

---

⁶⁰Hanuman este unul dintre cele mai importante personaje din *Ramayana*. Este cunoscut mai ales pentru că a condus o armată de maimuțe împotriva regelui demon Ravana. Sita este soția lui Rama și este percepută ca exemplu de femeie virtuoasă și soție de către hinduși. Din punct de vedere teologic, Sita reprezintă un avatar al lui Lakshmi.

⁶¹Termen specific dansului-teatru *kathakali*. *Padam-vi* este o porțiune de piesă care conține o bucată muzicală pe care actorul o va dansa; fragmentele de dialog sau monolog „în cuvinte” sunt interpretate prin gesturi. De obicei, un *padam* include trei părți: *pallavi* (refren), *anupallavi* (sub-refren) și *caranam* („picior”).

s-o fac? Dar puterea?

Am încercat să-i temperez tumultul.

— Maya, i-am spus eu, știi că nu ne-am mai văzut de mult. Dar călătoresc foarte rar în ultima vreme.

— Vin eu la tine. Pur și simplu am nevoie să fiu cu tine, a spus ea și apoi a tăcut brusc. Numai câteva zile, m-a rugat ea. Nu mă pune să-ți cad în genunchi, Koman. Lasă-mi măcar o urmă de demnitate.

Am tăcut. Ce-i fac eu acestei femei? mă întrebam. Era vorba de Maya. E femeia pe care o iubesc de zece ani. Am zâmbit, cu receptorul la ureche.

— Atunci vino. Știi că mi-ar plăcea să rămâi lângă mine pentru totdeauna.

Ce-am făcut? mă întreb.

Mă gândesc la ce mi-a spus Shyam la câteva luni după ce el și Radha s-au căsătorit.

— Am crezut întotdeauna că dacă îți dorești ceva îndeajuns de mult și dacă ai răbdare, o să obții acel lucru. Am știut dintotdeauna că Radha va fi soția mea. Eram pregătit să aștept și chiar așa s-a întâmplat.

E un înțelept sau un nebun? mi-am spus atunci. Apoi, din curiozitate, l-am întrebat:

— Dar sentimentul e același? Nu crezi că așteptarea distruge visul?

— Ce vrei să spui?

S-a uitat la mine ofensat.

— Ești norocos, i-am spus. Să poți să-ți păstrezi visul așa cum l-ai avut, să vrei să se împlinească, în ciuda anilor de așteptare.

Știi că visele mele nu mai au contururi așa de clare din cauza nenumăratelor concesii pe care a trebuit să le fac.

Mă așteptasem să-i găsesc pe Radha și pe Chris în hol. Dar holul era gol, așa că m-am hotărât să fac o plimbare până la căsuța lui Chris.

Radha era foarte frumoasă când și-a făcut apariția mai devreme. Am admirat-o și i-am spus:

— Ar trebui să te îmbraci așa mai des.

Radha s-a strâmbat.

— Nu începe și tu, Unchiule! Nu-i înțeleg pe bărbați. De ce le place să vadă femeile îmbrăcate în mătase? Chiar nu înțeleg.

Am împins-o către o oglindă atârnată în dormitorul meu.

— Privește-te, i-am spus.

Și-a netezit pliurile sariului.

Am zâmbit.

— Cred că asta se întâmplă pentru că bărbaților le place să creadă că femeile au făcut un efort ca să le fie pe plac. Nu pot să nu observ când porți haine de mătase și-ți pui bijuterii și flori în păr. Îmi

plac foarte mult florile prinse în părul femeilor.

— Ești foarte romantic pentru un bărbat de vârsta ta, m-a necăjit Radha.

— Nu sunt bătrân, i-am spus eu. Am numai șaiszeci și patru de ani. Nu e așa mult.

M-am privit în oglindă. Nu-mi picase părul și nu-mi lipsea aproape niciun dinte. Nu aveam riduri, cu excepția câtorva încrețituri la colțurile ochilor și ale gurii. Nu-mi atârna pielea, iar mușchii se țineau și ei bine.

— Arăt în vârstă, Radha? am întrebat-o.

— Aha, te-am prins. Deci ești vanitos.

Am ciupit-o de obraz.

— Ești foarte fericită în seara asta.

— Da, sunt fericită, a spus ea, de parcă atunci și-ar fi dat seama de asta.

— Bine.

Am ieșit din nou pe verandă.

— Mă bucur. Uite, aștept un telefon. Nu vrei tu s-o iei înainte și să mă aștepți împreună cu Chris? Adu-i aminte să-și ia camera video. Și am o rugămintă. Spune-i câte ceva despre Kalamandalam Gopalakrishnan⁶², cine e și de ce va fi o încântare să urmărim *vesham-vS*. Lui.

Luna s-a ascuns după un nor. Mă uit pe cer. Oare o să plouă? Pe unde sunt cei doi? apoi îi zăresc. Radha și Chris. Absorbiți unul de celălalt, într-o scenă de intimitate.

El e așezat pe un scaun, iar ea stă în picioare, între genunchii lui, cu fața spre el. *Pallu-Ńil*⁶³ sariului ei acoperă genunchiul lui și se întinde pe podea și peste violoncel. El își afundă fața în pieptul ei, iar cu palmele o cuprinde peste fund, trăgând-o mai aproape. Ea își dă capul pe spate și-i zăresc buzele întredeschise și tremurul trupului. O văd cum își trece mâinile prin părul lui...

Mi se pune un nod în gât. Rămân pe loc, fără să pot să plec sau măcar să închid ochii. Știu că n-ar trebui să-i privesc, dar nu mă pot abține. Picioarele îmi sunt grele ca niște pietre. N-am mai văzut niciodată un bărbat și o femeie prinși până într-atât de dorința celuilalt.

Apoi, îmi dau seama că totuși am văzut.

În *Uttara Swayamvaram*, există o scenă căreia nu i se dă prea mare importanță. Este o scenă de dragoste, ca multe altele cu care sunt presărate libreturile *katbakali*. Dar în seara aceasta înțeleg adevăratul sens al scenei.

---

⁶² Bine-cunoscut artist *kathakali* (n. 1967).

⁶³ Capătul liber al sariului.

Duryodhana, crudul prinț Kaurava⁶⁴, și soția lui, Bhanumati, se află într-o grădină frumoasă. E noapte. Fascinația momentului și încântarea pe care o simte în preajma soției îl ațâță pe Duryodhana. Se întoarce către ea și o privește cu ochii aprinși de dorință. „*Kalyani*⁶⁵”, îi spune el, admirându-i sânii rotunzi și perfecți și mângâindu-i cu privirea unduirile trupului, „vreau să fii a mea aici și acum, când totul e perfect.”

Bhanumati nu se rușinează și nici nu ascunde cât de mult îl dorește și ea pe el. „Mă străbat fiorii dorinței”, îi spune ea. „Suntem singuri. Și sunt a ta. Nu simți că ard după tine? Se spune că albină fură nectarul chiar și din bobocii deschiși pe jumătate. Ce mai aștepți, iubirea mea? Răcorește-mi arsura buzelor cu gura ta, strânge-mă tare! Ține-mă în brațe... fă-mă a ta.”

Deplinătatea dorinței. Chris și Radha. Forța apropierii lor mă face să-i privesc smerit.

O iau spre o băncuță care se află sub un copac. Mă așez și încerc să-mi adun gândurile. Ce faci, Radha? Sunt îngrijorat. Îți dai seama la ce dai naștere acum?

Mă întorc la căsuță. Tușesc și-mi târșesc picioarele, ca să-mi fac simțită prezența. Se îndepărtează în grabă unul de celălalt, căci prezența mea rupe legătura dintre ei.

Nu intru.

— Ar trebui să pornim.

Se uită unul la celălalt. Oare ne-a văzut, se întreabă unul pe celălalt din priviri.

Mă urc pe locul din față al mașinii, pentru ca ei să poată sta împreună în spate. Scânteia care se naște din apropierea lor ar putea aprinde orașul întreg.

Nu știu ce or să înțeleagă din spectacol. Nici eu nu mă pot gândi la altceva decât la Maya.

Nu-mi plac finalurile deschise. Nu e nimic clar în relația lor. Îmi dau seama că același lucru e valabil și pentru relația dintre mine și Maya.

Simt cum mă cuprinde o frică enormă. Ce se va alege din această poveste de dragoste?

Apoi îmi spun că le voi povesti despre alte vremuri și o altă dragoste. Le voi povesti despre Sethu și Saadiya și despre urmările dragostei.

---

⁶⁴Termen sanscrit care semnifică un descendent al lui Kuru, rege legendar care este strămoșul multor personaje din *Mahâbhârata*.

⁶⁵In sanscrită, „frumoasă, binecuvântată, preferită”.

1938-1940

Cât cântărește o privire

Eu, Saadiya, fată cuminte, urmașă a lui Sahabbakal, care-l are ca înaintaș pe neasemuitul Malik, urmaș al conducătorului Kahirilor, prin vinele căreia curge cel mai pur sânge arab, stau aici, doborâtă de greutatea unei priviri.

De unde mi se trage? De unde vine durerea, tulburarea asta? Simt cum crește din nou și vrea să pună stăpânire pe mine. Gheare gemene de metal, care răsar din șira spinării și-mi cuprind măruntaiele, zdrobindu-mi hotărârea de a nu țipa, sfâșiindu-mi carnea, trăgând de oasele șoldurilor într-o parte și în alta. Îmi mușc buzele, căci durerea mă străpunge din creștet până în tălpi.

Sunt singură în camera aceasta, în care e un miros greu, de dezinfectant, și întunecimea sângelui vărsat și a țipetelor dezlănțuite. Pereții sunt îmbibați cu toate astea, știu bine. Le miros, așa cum îmi miros frica. Ce bine ar fi fost dacă surorile mele, *Ummama* și Zuleika mi-ar fi fost alături. M-ar fi mângâiat pe față, mi-ar fi șters fruntea de sudoare, mi-ar fi oferit brațul lor drept sprijin și mi-ar fi alinat durerea cu grija lor. Nu m-am simțit niciodată mai singură ca acum.

Îmi ispășesc pedeapsa de doi ani încoace. Îmi ispășesc pedeapsa pentru greșeala de a fi lăsat o privire să atârne mai greu decât numele strămoșilor mei.

Zuleika a făcut ceea ce se cuvenea. I-a spus lui *Ummama* că mă găsisse pe aleea comună și că veneam dinspre drum. *Ummama* a făcut ceea ce se cuvenea. A ridicat mâinile spre cer și s-a lovit cu pumnii în piept, gemând.

— Ce ai făcut, Saadiya? Când o să audă așa ceva, tatăl tău se va înfuria. S-a răsucit spre Zuleika și a ciupit-o de braț. Și tu? Cine a mai văzut-o acolo? Spune-mi adevărul, vacă leneșă ce ești. Tu unde erai când fata asta s-a hotărât să pună în primejdie numele familiei?

Zuleika își freca brațul, în locul în care fusese ciupită, și plângea.

— Nimeni, nu mai era nimeni acolo. Jur pe ce am mai sfânt. N-a văzut-o nimeni. Nimeni n-a recunoscut-o în afară de mine.

Apoi, venerabilul meu *Vaapa*, Najib Masood Ahmed, a făcut ceea ce se cuvenea. A pus-o pe Zuleika să încingă o bucată de fier până când capătul ei s-a aprins într-un portocaliu de foc și apoi, cu lacrimi în ochi, mi-a lipit-o de pulpă.

— Durerea mea e mai mare decât arsura pe care o vei simți, mi-a spus el. Dar nu te pot lăsa nepedepsită pentru că ai pus în pericol bunul nume ale familiei.

În ciuda durerii mele, l-am văzut cum ridică fierul și-l lipește, a doua oară, de marginea arsurii. Am urlat. Și-a ferit privirea și a

spus:

— Știu, vârsta e de vină. Simți nevoia să încâlci regulile. Asta, Saadiya mea, buna mea fată, îți va potoli neastâmpărul. Data viitoare când vei mai vrea să rupi hățurile, adu-ți aminte cum s-a topit carnea ta și cum s-a frânt inima mea. Apoi, pentru ultima dată, venerabilul meu *Vaapa* a lipit fierul, care acum se răcise un pic, lângă celelalte dungii de carne arsă și a spus, pe tonul cel mai aspru: Aceasta este o lecție pentru tine, dar și pentru mine, că nu e înțelept să lași fetele din ochi nici măcar o clipă. Că femeilor nu le e dat să înțeleagă ascunzișurile libertății. De acum înainte, aceste urme de pe pulpa ta te vor ajuta să-ți amintești care îți este locul.

Am făcut ceea ce se cuvenea. Am leșinat din cauza durerii. Când mi-am venit în fire, am plâns. Am plâns pentru supărarea din ochii lui *Vaapa* și pentru durerea pe care i-o pricinuisem. Am plâns pentru carnea mea, care purta semnul mâinii lui. Am plâns pentru că, deși știam că *Vaapa* făcuse tot ceea ce-i stătuse în putere, nu mă puteam abține să nu mă gândesc la acele clipe nesăbuite de libertate. La un cer care nu era îngrădit de ziduri gri. Și la el, la Malik, căci așa îi pusesem numele, și la cum mă mângâiase din priviri.

În noaptea aceea, în timp ce dormeam, *Vaapa* a urcat scara și a venit în camera mea. În brațe își ducea *bulbul tara*-ul⁶⁶, la care ținea foarte mult.

L

^ce/te' nauă olvip/u/vi/ a/te* i/nvm/i/L

f

A dat ușile și ferestrele de perete. *Vaapa* nu suporta să stea într-o cameră închisă. Apoi s-a așezat la piciorul patului meu și a început să ciupească corzile instrumentului muzical. Sunetele delicate de *bulbul tara* imitau un cântec de leagăn, iar *Vaapa* îngâna încetșor versurile lui. Nici eu și nici *Vaapa* nu cunoșteam înțelesul cuvintelor. Probabil că de-a lungul nenumăraților ani în care fusese transmis din tată în fiu, cuvintele își schimbaseră sensul. Dar melodia era cea a unui cântec de leagăn și când eram micuță și bolnavă, *Vaapa* mi-l cânta ca să mă ajute să adorm. În vârtejul de cuvinte și sunete, simțeam că-mi dau lacrimile.

Vaapa puneă atâta preț pe strămoșii ăștia ai noștri. Nu cânta decât cântecele moștenite de la el. *Vaapa* mă iubea mai mult decât

---

66 *Bulbul tarafng* (sau banjo indian) este un instrument cu corzi din India și Pakistan. Traducerea literală a denumirii sale este „valuri de privighetori”.

pe oricare dintre copiii lui, dar își iubea strămoșii și mai mult.

Muzica are felul ei de a cere iertarea. Dar, *Vaapa*, voiam eu să strig, eu sunt cea care trebuie să îți ceară iertare.

Căci mie nu-mi pare rău pentru ceea ce am făcut.

Vaapa, oprește muzica, te rog. *Vaapa*, du-te de aici. Muzica ta mă face să mă gândesc la toate lucrurile pe care tu vrei ca eu să le uit.

Și eu îi iubesc pe bunii noștri, la fel ca tine. Când închid ochii, văd cum prind viață poveștile lor.

Văd vasul cu pânzele umflate de vânt. Văd calul. Armăsarul cel alb, alergând la galop pe pasarelă, luând vântul în piept. Îl văd pe călăreț... și acolo mă opresc. Căci eu pe el îl văd. Dar las povestea să curgă, iar el mă ia pe sus de pe acoperișul închisorii mele și mă duce într-o lume în care cerul e nesfârșit.

Corsajul mă strânge. Măruntaiele îmi sunt răscolite de un freamăt ciudat. Respir din ce în ce mai repede. Nu înțeleg nimic din toate astea. *Vaapa*, ar fi trebuit să mă arzi cu fierul astfel încât să nu mai pot visa vreodată.

Vaapa, pleacă și ia-ți cu tine muzica.

Si- si- si-

Au petrecut noaptea într-o cameră care făcea parte din *dargah*⁶⁷. Doctorul Samuel l-a privit pe Sethu cum întinde așternuturile care le fuseseră date.

— Pesemne că ți se par foarte nepoliticoși, spuse el, încercând să-și dea seama de ce Sethu stă așa de încrunțat. Dar să știi că e o onoare. Rareori lasă pe cineva, cu atât mai puțin doi necunoscuți ca noi, care nu suntem de aceeași religie, să petreacă noaptea în oraș.

Sethu și-a ridicat privirea.

— Da, continuă doctorul, adevărul e că nu voiau mai deloc să te lase să stai aici. Dar după ce le-am explicat că ești ajutorul meu, s-au învoit. Vezi tu, au nevoie de mine și de priceperea mea ca medic. Știu asta și mai știu că dacă mă supără, s-ar putea să nu mai trec pe aici, ca de obicei.

Sethu stătea în pat, fără să poată dormi. Stătea cu ochii închiși, prefăcându-se că doarme, pentru că altfel doctorului nu i-ar mai fi tăcut gura. Iar Sethu nu voia altceva decât să cerceteze mai bine senzația minunată pe care fata o trezise în el.

Frumusețea acelu chip îi revenea în minte, iar și iar. Nu mai văzuse niciodată un chip atât de neprihănit. Speranța pură din ochii

---

⁶⁷ *Dargah* este un altar sufist construit deasupra mormântului unei figuri religioase respectate, de cele mai multe ori un sfânt. Prin extrapolare, un *dargah* poate reprezenta un complex de clădiri destinat comunității musulmane, care include: o moschee, camere de adunare, școli, locuințe pentru profesori și îngrijitori, spitale etc. Termenul este derivat dintr-un cuvânt persan care înseamnă „poartă” sau „prag”. Mulți musulmani consideră că *dargah-ul* este un loc de trecere în care pot cere ajutorul și binecuvântarea sfântului mort.

ei. Gâtul subțire, pe care-l zărise când fata își ridicase fruntea, s-o mângâie briza. Buzele ușor întredeschise, prin care voia parcă să inspire frumusețea clipei. Și când limba ei se ițise și trecuse peste arcul buzelor, ar fi vrut să fie buza aceea și să o tragă pe acea ființă pură aproape de el și s-o facă a lui, pe viață.

— Una dintre cele mai importante probleme de sănătate din zonă este poliomielita, a spus doctorul, în timp ce verifica ce are în geantă.

Sethu îl urmărea pe doctor în timp ce acesta număra fiolele cu medicamente. Băiatul făcuse bagajele după cum îl învățase Hope. Dar doctorul nu era niciodată mulțumit până când nu verifica singur dacă totul era în ordine. Sethu a încercat să-și stăpânească enervarea. Nu avea rost să-i spună că toate erau la locul lor. Părea că el și doctorul găsesc din ce în ce mai multe motive de ceartă. Lucrurile se făceau după voia doctorului, pentru că Sethu știa că are mai mare nevoie de doctor decât doctorul de el. Asta e măsura puterii doctorului, și-a spus Sethu, cu amărăciune.

— Se căsătoresc între ei, rude de sânge, de generații întregi. Ca să nu mai vorbim de umezeală – o simți și tu. Lipsa de aer curat din case le transformă în focare ale bolii. Și când te gândești că-și au casele la câțiva pași de malul mării. Am tot încercat să-i conving să-și lase femeile să facă o plimbare pe zi, iar ei spun da, ca să-mi facă pe plac, dar eu știu că nu le vor da voie să facă așa ceva, i-a spus doctorul în șoaptă, în timp ce mergeau. S-a întors către Sethu și i-a spus: Te rog să ții minte că trebuie să aștepti în camera dinspre stradă. Și că nu trebuie în niciun caz să privești vreo femeie în ochi, chiar dacă ea ți-ar putea fi bunică.

Sethu a dat din cap în semn că da. Singurul lui gând era dacă avea s-o mai vadă sau nu.

În prima casă în care au intrat, Sethu a rămas în camera de la stradă, amuțind din cauza sentimentului de apăsare din interiorul casei, a tavanelor de lemn și a ferestrelor înguste. Spațiul închis îl apăsa. Doctorul a apărut câteva minute mai târziu.

— Nimic grav aici. Am un pacient în vârstă, cu sciatică. Dar acum trebuie să mergem acasă la Pasha. Mi s-a spus că fiul lui are febră. Sper că nu e iar vorba despre poliomielită. Dacă e, Domnul cu mila. Și o să aibă milă. De asta sunt sigur. „Dumnezeu mă încinge cu putere și mă povățuiește pe calea cea dreaptă. El îmi face picioarele ca ale cerboaicelor, și mă așază pe înălțimile mele. El îmi deprinde mâinile la luptă, așa că brațele mele întind arcul de aramă.”⁶⁸

---

68 Psalmul 17: 35-37.

Doctorul aștepta ca Sethu să-i răspundă.

— Psalmii, i-a dat el un indiciu.

Dar Sethu nu era atent. Nu voia decât s-o ia din loc. Ea era pe undeva pe aici, era sigur.

— O luăm încoace? a întrebat el, îndreptându-se către aleea comună.

— Nu, nu, a răspuns doctorul, încercând să nu-i arate cât de nervos era.

Ce-o fi cu Seth? se întreba el.

— O luăm pe aici, a zis el, pășind pe o alee îngustă. Aceasta este calea femeilor. Numai femeile o iau pe aici. Eu, pentru că sunt doctor, nu mai sunt considerat a fi bărbat. Pentru moment și tu ești la fel, a spus doctorul, croindu-și drum prin ceea ce Sethu credea că e un labirint.

Deși doctorul îi spusese că nu are voie, Sethu cerceta, pe furiș, chipul fiecărei femei. Oare ea era? Ea era fata aceea?

— Suntem invitați să mâncăm de seară acasă la *Haji*. Locuiește împreună cu mama lui și cu fiica sa cea mai mică. Dar mai întâi, trebuie să mergem acasă la Razia. E cea de-a doua lui fiică, însărcinată în opt luni. A pierdut două sarcini până acum și nu prea îmi place cum merge nici sarcina asta, i-a spus doctorul, cam pe la șase seara.

Sethu și-a șters fruntea de sudoare. Fusese o zi lungă și plicticoasă, pentru că nu avusese nimic de făcut. Stătuse și așteptase, nimic mai mult. Se simțise mai prins în cursă ca niciodată. L-a cuprins o oboseală ciudată și un sentiment acut de singurătate. Dacă ea exista cu adevărat, unde era? Oare nu era decât fructul imaginației lui, din dorința de a avea pe cineva pe care să-l atingă și să-l țină în brațe? Cineva pe chipul căruia să-și lipească obrazul și pe umărul căruia să-și așeze capul?

Parcă îmi luase foc piciorul. Fusta îmi atingea rana și la fiecare mișcare eram în agonie. Oare acesta era iadul despre care vorbea *Vaapa*?

În bucătărie se trebuia de zor. Zuleika gătea niște carne de oaie. Și pui. Cu orez și *idiappam*¹ și *roti*^{69 70}-uri din făină de orez. Mă întrebam cine venea la masă.

Când au trecut pe lângă mine, Zuleika și *Ummama* mi-au aruncat priviri rapide, dar nu mi-au spus nimic. Tăcerea lor mă chinuia mai

---

⁶⁹Tăiței din făină de orez, serviți sub formă de spirale plate obținute prin modelare sub aburi. Se mănâncă la masa de dimineață, cu pește sau curry de pui, linte și alte feluri de mâncare specifice.

⁷⁰Pâine de casă, de formă rotundă, făcută din făină de orez, lapte, apă, zahăr, cardamon, cuișoare și alte mirodenii.

mult decât rănilile deschise.

Am dat la o parte farfuria adusă de Zuleika.

— Hai, Saadiya, micuța mea, m-a alintat ea. Mănâncă un pic. N-ai pus nimic în gură de ieri-seară. Și-a ferit privirea. Pe cine te-ai supărat? Pe mine?

— Vorbește cu mine, i-am zis. Atunci o să mănânc.

A oftat.

— Dar vorbesc cu tine.

— Nu ca de obicei, i-am spus.

— Ce vrei să spui? I-auzi ce zice fata asta, *Bibi*, a spus ea. Zice că nu vorbim... Asta zice.

În felul acesta, o îndemna pe *Ummama* să renunțe, și ea, la tăcere. *Ummama* a venit spre mine.

— Cum să nu vorbim cu tine, copilă dragă?

— Ești supărată pe mine? am întrebat-o.

Drept răspuns, m-a cuprins în brațe. Căldura și mirosul de mâncare ale îmbrățișării ei și ușurarea de a ști că încă mă mai iubea au făcut să mi se taie picioarele. M-am lăsat moale în brațele ei.

M-au stropit cu apă pe față.

— A leșinat de foame, a spus Zuleika.

— Sărăcuța de ea, a murmurat *Ummama*.

— Picioarul meu, m-am smiorcăit eu. A luat foc.

Zuleika mi-a ridicat fusta. A tras aer în piept.

— Nu-mi place ce văd. Dacă se infectează? Mai bine nu vă spuneam nimic.

Ummama s-a uitat cu atenție la picioarul meu. Se simțea vinovată.

— Iartă-mă, copila mea, a început ea să plângă. Nu știu ce l-a apucat pe Najib.

N-am scos niciun cuvânt.

Zuleika și-a șters o lacrimă și a spus:

— *Bibi*, să lăsăm doctorul să se uite. O să vină în curând. S-a dus s-o vadă mai întâi pe Razia.

Ummama a încuviințat din cap.

— O să-i spun lui Najib că trebuie s-o vadă doctorul.

Ummama nu mi-a spus ce i-a zis lui *Vaapa*, dar chiar înainte de cină, când a sosit doctorul, ea l-a adus în camera în care mă aflam.

— Arată-i picioarul doctorului, mi-a spus ea.

Doctorul Samuel a cercetat cu atenție bășicile.

— Vă rog să-l chemați pe ajutorul meu aici, a spus el.

Zuleika și *Ummama* s-au uitat una la cealaltă.

— Nu putem să facem noi ce este nevoie? au întrebat ele.

— Dacă ați putea, credeți că v-aș mai fi cerut să-l chemați pe el? Vă rog, duceți-vă după el. E important. Are arsuri de gradul doi, s-a răstît doctorul.

Te-au adus în cameră. Pe tine, cel a cărui privire aprinsese în mine o mie de dorințe și-mi risipise toate gândurile despre ceea ce se cuvine și ce nu. Te-au adus în cameră, în tăcere, iar doctorul a spus:

— Seth, pregătește-mi, te rog, un bandaj steril.

Nu ți-ai ridicat ochii din geanta doctorului. Te-a învățat bine care sunt obiceiurile noastre, mi-am spus. Dintr-odată, doctorul a întrebat:

— Cum s-a întâmplat una ca asta?

Vaapa, care tocmai intrase, a răspuns repede:

— Cred că s-a apropiat prea mult de foc și o crenguță aprinsă i-a căzut pe picior.

Doctorul l-a privit fix pe *Vaapa* și a spus:

— Dacă zici dumneata. Deși trebuie să-ți spun că n-am mai văzut vreo crenguță care să cadă atât de uniform și să lase trei dungii, una lângă alta.

Vaapa n-a scos niciun cuvânt. Iar eu mi-am ținut în frâu disperarea. Doctorul știa că fusesem pedepsită, dar nici măcar el nu îndrăznea să cerceteze mai în amănunt povestea. Dintr-odată, ți-am aruncat o privire. Te uitai la mine. Din nou, privirea aceea.

Milă. Amărăciune. Compătimire. Furie. Le-am văzut pe toate în ochii tăi. Și mai era ceva.

Am simțit că ceva inevitabil era pe punctul de a se întâmpla. Atât de greu atârna privirea ta.

Doctorul a luat pansamentul din mâna lui Sethu. Și-a dres glasul și a vorbit în engleză:

— Mă întreb ce o fi făcut fata. Ce-ar fi putut să facă încât să merite o pedeapsă atât de aspră?

Sethu a simțit cum mânia îi coboară un vâl peste ochi. Le-a privit pe femeile bătrâne și pe bărbatul în vârstă și a spus pe un ton care trăda mânia ținută în frâu:

— Cred că s-a dus să facă o plimbare singură. Am văzut-o o clipă pe marginea drumului, ieri-seară. Stătea acolo fără să deranjeze pe nimeni. Pur și simplu stătea acolo și privea.

— De unde știi că era ea? a murmurat doctorul, în timp ce ungea bășicile de pe piciorul fetei cu mișcări foarte delicate.

— I-am văzut chipul, a răspuns Sethu, în șoaptă.

Doctorul a amuțit. Apoi i-a zis:

— Curajoasă mai el Dacă ar fi știut ai ei că și-a descoperit fața, i-

ar fi ars și obraji. Cât despre tine, data viitoare când mai vezi femei pe vreo alee sau pe drum, pentru numele lui Dumnezeu, nu uita să te întorci cu fața la perete.

Sethu și-a ridicat privirea și a lăsat-o să alunece către față. Vorbiseră ei în engleză, dar pe fața fetei se citea faptul că înțelesese tot.

Sethu, care rareori făcea lucruri nebunești, a privit-o în ochi și i-a spus în tamilă:

— Îmi ceri să-mi întorc fața de la frumoasa lună? Cum aș putea?

Doctorul a răsuflat cu zgomot.

Dar, așa cum le e dat să afle tuturor celor care își asumă un risc, există o răsplată și pentru nebunii. Sethu și-a primit răsplata printr-o îmbujorare abia vizibilă, un zâmbet ascuns și o plecare a pleoapelor.

Iar el a simțit cum i se ascut simțurile.

Cine și l-ar fi închipuit pe doctorul Samuel în rol de Kamadeva? Zeul iubirii, cu arcul său din trestie de zahăr, cu un șir de albine pe post de coardă și săgeți cu vârful împodobit de cele mai frumoase mirositoare flori.

Doar că în loc să fie purtat pe aripi de un papagal, doctorul Samuel mergea călare pe bicicletă, iar în jurul lui, în chip de nimfe, le avea pe Hope, Faith și Charity.

Dar, după cum se spune, Kamadeva își alege cele mai stranii înfățișări. Nu contează prin ce mijloace obține ce și-a pus în minte, important e că izbuteste. Și așa s-a întâmplat și cu doctorul Samuel. Căci numai Kamadeva ar fi putut să-l facă pe doctorul Samuel să spună:

— Copilul Raziei va trebui să se nască la spital. Eu zic s-o trimiteți de îndată la Nazareth. Ați putea să închiriați o casă. De fapt, chiar am auzit că e o casă goală în apropiere de spital. Nu pot răspunde pentru viața ei și a copilului dacă naște acasă. După un moment de gândire, doctorul Samuel a adăugat: Va trebui să-i văd și ei piciorul. Deci mai bine vine și ea.

Haji-vS. Nu părea încântat de propunerea aceasta. Dar remușcărilor s-au dovedit a fi mai puternice decât grija lui pentru regulile de bună purtare. A dat din cap, serios.

— O să mă ocup de asta. Poate mătușa sau bunica lor să meargă cu ele, și o să-l trimit și pe Suleiman, fiul meu.

Doctorul s-a spălat pe mâini, pregătindu-se pentru masă. I-a făcut semn lui Sethu să-i urmeze exemplul. Sethu era cu mintea în altă parte. Dacă doctorul s-ar fi uitat la Saadiya, ar fi văzut că

tvauM' lyh/i/fU/i i/ a/t bwbnvbb și ei îi zburase gândul departe. Era ca și cum Sethu și Saadiya știau că ceea ce avea să urmeze fusese scris să se întâmple.

Eu, Saadiya, fată cuminte, căreia îi curge prin vene cel mai pur sânge arab, arsă de fierul încins al lui *Vaapa* al meu și de o privire, stau trează. Nu știam ce anume îmi făcea carnea să se încrânceneze în felul acela. Era oare urma furiei lui *Vaapa*? Sau privirea ta sfredelitoare? Sau poate gândul că nu peste mult timp avea să mi se îngăduie să arunc o privire către lumea de dincolo de porțile Arabipatnamului?

Nici nu împlinisem șaisprezece ani. De unde să fi știut că acea chemare a cărnii își avea prețul ei? De unde să fi știut ce făceam?

Eram șapte oameni în trăsură. Suleiman și vizitiul în față, Zuleika, *Ummama*, Nadira, Razia și cu mine în spate. Zuleika glumea, spunând că *Vaapa* vrea să-și țină femeile împreună. Dar Razia fusese cea care se rugase de ele să n-o lase singură:

— Vreau să fiți toate lângă mine. Dacă mor? Vreți să mă duc singură, de parcă aș fi singură pe lume? a spus ea, plângând, când *Vaapa* a întrebat-o de ce e nevoie să meargă toate la Nazareth.

Zuleika a spus atunci că și când era copil, Razia plângea cel mai tare. Ca și cum atunci când abia se născuse, o *farishta*⁷¹ i-ar fi șoptit fetei în ureche:

— Plângi, copilaș, plângi, nu te opri! Sunt îngerașul tău și ascultă-mă, căci o să-ți spun o taină care-ți va folosi în viață. Plângi, nu te opri și țipă în gura mare. Numai copilașii care plâng și fac tărași primesc de mâncare. Așa că plângi, copilă, nu te opri, când vrei să ți se facă voia.

Așa că Razia a plâns, iar *Vaapa*, căruia îi era teamă ca atâta zbucium să nu grăbească sosirea copilașului altfel decât trebuia, s-a învoit îndată.

Abia dacă vedeai ceva sau puteai respira în locul închis din trăsură. Mi s-a făcut rău. Pe partea dinspre vizitiu era atârnată o pătură groasă, care ne ferea de privirea lui, iar în capătul celălalt era atârnat un alt cearșaf gros, ca să nu ne vadă nimeni din afară. Pătura și cearșaful erau străpunse din loc în loc, dar după ce am încercat, câteva minute, să privesc afară, prin ele, m-am sprijinit de peretele trăsorii și mi-am spus că, dacă nu m-ar zdruncina în felul acela, m-aș simți ca acasă. Simțeam parfum de pudră dinspre Nadira, de ulei de trandafir dinspre Razia, miros de naftalină dinspre *Ummama*, de transpirație dinspre Zuleika și izul umed și stătut al trăsorii. Încercam să-mi potolesc stomacul, care se răzvrătea. Mă întrebam cât avea să mai dureze.

---

71 înger sau „cel trimis” în persană și urdu.

Apoi am ajuns în fața casei pe care o închiriasse *Vaapa*. Suleiman a sărit jos de pe capră și a deschis poarta care se continua cu ziduri înalte. L-am urmat, sorbind din priviri tot ce vedeam în jur. Am rămas cu gura căscată. Nu-mi venea să cred că există case ca aceea. O casă înconjurată de pământ din toate părțile și care avea o cărăruie ce ducea de la poartă la ușa de la intrare. O casă cu ferestre care puteau fi deschise larg și o terasă mică pe acoperiș, cu un zid scund, care abia dacă îți ajungea până la brâu. Deasupra casei, cerul nemărginit. Am simțit cum inima mi se deschide. Aș fi vrut să desfac brațele și să adun toată lumea la piept.

Suleiman a aruncat o privire către casa vecină și a spus:

— Suntem la doi pași de casa doctorului. Deci am scăpat de grija privirilor străine.

M-am așezat pe treapta de piatră. Oare te văd acum? m-am întrebat. Soarta îmi arăta calea pe care trebuia s-o urmez și nu puteam face altceva decât să mă supun.

Dar nu peste mult timp, nimănui nu i-a mai stat gândul la soartă sau la ceea ce ne e scris, pentru că Razia a început să geamă și a cerut să fie lăsată să se întindă în pat.

Zuleika a dat fuga la bucătărie să aprindă focul și să facă o fiertură care să-i pună din nou pe picioare pe Razia și pe pruncul ei. *Ummama* s-a așezat lângă Razia, pe patul făcut în grabă, plângându-se de o durere de spate. Nadira și cu mine ne-am văzut de treabă, în tăcere. Nadira nu prea vorbea. Nu-i plăcea că fusese scoasă cu forța din casă. Ura să stea departe de soțul ei, spre deosebire de Razia, care stătea mai mult pe la *Vaapa* decât la ea acasă.

După ce am despachetat bagajele, am ajutat-o pe Razia să se îmbăieze și am mâncat de seară, Suleiman a spus că iese să facă o plimbare.

— Mi-e dor de zgomotul mării, a spus el.

Abia m-am abținut să nu-i spun: „Cât de ușor îți e ție să vorbești despre dorul de mare. Stăm atât de aproape de ea, dar noi nu apucăm s-o vedem niciodată.”

Toți bărbații din Arabipatnam mergeau pe plajă în fiecare zi, așa cum mergeau și la moschee. Făcea parte din obiceiurile lor de zi cu zi. Noi nu aveam voie să ieșim decât, poate, o dată pe an. În afară de momentul acela, nu simțeam că marea există decât când se pornea briza înaintea de prânzul cel mare și ne aducea în case un parfum sărat, iar în zilele cu arșiță, un miros de apă stătută, de pește, resturi putrezite și mister.

De la fereastră, l-am urmărit pe Suleiman cum închide ușa dintre

zidurile înalte. L-am auzit cum încuie poarta. Cu cheia în buzunar, era sigur că femeile din familia lui sunt în siguranță. Surorile mele vorbeau în șoaptă. M-am întors către *Ummama* și am întrebat:

— Pot să mă duc sus, pe terasă?

Ummama m-a privit cu îngrijorare.

— Saadiya, fata mamei, *Vaapa*...

— Of, las-o, a spus Nadira. Cine poate s-o vadă aici? Nu ne învecinăm decât cu doctorul. Ce se poate întâmpla?

— Da, ce se poate întâmpla? a spus Razia.

Scara către terasă urca pe un perete exterior, de pe una dintre laturile casei. Am urcat încet. Cerul întunecat se întindea cât vedeam cu ochii și până unde puteam ajunge cu gândul. Un cer întunecat, spuzit de stele. Bătea briza. Nu briza mării, pe care o cunoșteam, puternică și sărată peste toate. Era un vânticel parfumat cu iasomie din grădina doctorului. M-am întors către partea care dădea spre casa doctorului.

În întuneric, am zărit un punct luminos. Din când în când, se mișca o jumătate de cerc. Inima a început să-mi bată tare. Apoi am zâmbit. Era cineva care fuma.

Punctul luminos se aprindea mai tare când fumătorul trăgea din țigară. Încet, punctul luminos s-a apropiat de perete.

— Tu ești? m-ai întrebat tu.

Am simțit până în inimă arsura vocii tale.

Nu mă mai săturam privindu-te: fața, trupul, din cap până în picioare, mișcărilor neîngrădite și zâmbetul, care-ți dezvelea, încet, dinții. Ziua îți devoram silueta din priviri și chiar și umbra tremurată în soarele dimineții. Iar noaptea, când nu-mi mai rămânea decât vocea ta, care mă încolăcea cu inelele fiorului oprit, îmi potoleam dorința de a te vedea cu amintirea rătăcirilor mele din timpul zilei.

În fiecare dimineață mergeam la spital împreună cu Razia, Nadira și Suleiman. Nu era nevoie să trecem pe acolo în fiecare zi, dar doctorul a spus că plimbările îi fac bine Raziei. Eu țineam morțiș să merg pentru că tu erai acolo.

— Nu, Razia, o întărâtam eu. Doctorul a spus că dacă nu te plimbi, copilul nu va ieși ușor și atunci va trebui să te taie.

Raziei îi plăcea la nebunie să fie în centrul atenției; mintea ei lacomă, de copil, cerea mai mult și mai mult. Totuși, nici măcar ea nu dorea să îndure durerile unei operații, în ciuda atenției considerabile care i-ar fi fost acordată atunci. Așa că s-a învoit și am mers la spital, fiecare purtând în spate greutatea propriei vieți: Razia cu copilul ei, Nadira cu supărarea ei și datoria de soră; Suleiman cu enervarea lui legată de timpul pierdut; iar eu, numai eu îmi duceam povara cu dragă inimă. Cum să consider o povară

această speranță imensă, această stare de siguranță, faptul că te știam așteptându-mă? Pentru mine, era o bucurie; una mai mare decât cea la care speram ascultând poveștile lui *Vaapa*.

Apoi mă gândeam la *Vaapa* și ceea ce simțeam, această nespusă bucurie, era umbrită de un avertisment: Saadiya, fetelor cumiști le sunt străine astfel de porniri. Neasemuitul meu Malik. *Sahib-ul* meu. Pe buzele tale se așternea un zâmbet care era acolo doar pentru mine, făceai un pas în față să-l întâmpini pe Suleiman și să-i strângi mâinile. Dar eu eram cea care simțea atingerea pielii tale. Spuneai:

— Mă întrebam pe unde sunteți...

În spatele vălului, chipul meu radia. Atunci, în prima dimineață, când nimeni nu era atent, am lăsat să-mi cadă o batistă pe care o brodasem noaptea întreagă și pe care o ținusem, apoi, lângă obraz cât dormisem. Ai ridicat-o și ai băgat-o în buzunar. Mai târziu, mi-ai spus că ai scos-o toată ziua ca să inspiri adânc parfumul meu. Și că ai dormit cu ea sub obraz. A doua zi, ai ridicat-o în aer și ai spus:

— V-a căzut asta pe aici. Am păstrat-o ca să v-o pot înapoia.

M-am repezit prima spre ea și am întins mâna.

— Ea mea.

Mi-ai dat batista și, chiar dacă degetele noastre nu s-au întâlnit nici măcar în treacăt, am simțit în suflet urma atingerii tale.

În noaptea aceea, vocea ta mi-a spus:

— Îți știi parfumul.

Eu am șoptit:

— Și eu pe al tău.

Pe acea batistută, cu marginile în solz de pește, parfumurile noastre s-au unit și, când am ținut-o lipită de obraz, am simțit cum mă năpădește o mare dorință. Erai soțul meu, iar eu soția ta, și această bucată mică de pânză albă ne fusese pat de nuntă.

— Cu gândul la tine, n-am putut să închid un ochi toată noaptea, ai spus tu.

— Cu gândul la tine, n-am putut să închid un ochi toată noaptea, am spus eu.

— Ce ne facem? ai întrebat.

— Ce ne facem? am întrebat.

Oricum, ce altceva aș fi putut spune?

SAnita/ ˘ylwi-v

— N-am mai simțit așa ceva pentru nimeni altcineva, ai spus.

— N-am mai simțit așa ceva pentru nimeni altcineva, am spus.

— Tu altceva nu știi să spui?

Erai pus pe ceartă.

Am privit în gol, în întuneric, până când mi-am amintit de una dintre eroinele dintr-o poveste de-a lui *Vaapa*. Ți-am vorbit cu

cuvintele ei:

— În mine se oglindește sufletul tău, am spus. Văd ce vezi și tu. Mintea mea e una cu a ta. Simt ce simți și tu. Suntem unul și același.

— Dacă asta nu e dragoste, atunci ce e? ai spus tu.

— Dacă asta nu e dragoste, atunci ce e, am aprobat eu.

De unde să știi sigur? Nu știam nimic despre dragoste și despre viață. Și totuși, știam ceva. Nu putea exista o dragoste ca aceasta. Cum ar fi putut altcineva să știe ce e dragostea, în afară de tine și de mine?

Noi am creat dragostea. Ea s-a născut din noi. Am hrănit-o și am avut grijă de ea. Aceasta era dragostea noastră. Numai a noastră.

— Trebuie să plec, dragostea mea, ai spus tu.

O voce venind din întuneric.

După ce ai plecat, am rămas pe terasă, de una singură, minunându-mă de măreția acestei iubiri.

Șase zile la rând, ne-am răcorit sufletul spunând cuvinte de dragoste și oftând. Șase nopți la rând, ne-am dezgolit sufletele unul în fața celuilalt. Șase zile la rând, dorința ta a ațâțat-o pe a mea. În cea de-a șaptea noapte, când n-am mai putut să rabd, am spus:

— Vrei să vii lângă mine?

A urmat o lungă tăcere. Pentru că răspunsul nu mai venea, m-a copleșit rușinea. Îți dădusem de înțeleles că te doresc și-mi închipuiam că în felul acesta te dezgustasem. Simțeam că-mi dau lacrimile și mi-am plecat capul, sub greutatea lor. Când prima picătură a căzut, ai prins-o în palmă.

— De ce? ai întrebat. De ce plângi?

Era așa o mare ușurare să știi că nu fugiseși de mine că am uitat de frică.

M-ai tras spre tine și mi-am odihnit capul pe pieptul tău. Ți-am auzit inima bătând. Sau era a mea, oare?

— Trebuia să te țin în brațe, ai spus.

M-am cuibărit mai bine, cu pumnii lipiți de pieptul tău.

Mi-ai prins pumnii în palme și mi-ai ridicat bărbia, ca să mă privești în ochi.

— De acum încolo... ai spus.

— De acum încolo... te-am îngânat eu.

— De acum încolo n-o să mai am odihnă până când nu devii a mea pentru toată viața.

Atunci luna s-a ivit de după un nor, iar tu te-ai retras în întunericul care avea să te adăpostească. Din nou, te rupseși în două. Bărbatul. Vocea.

Am întins mâna după tine. Să te țin iar în brațe, pentru ca aceste jumătăți, bărbatul și vocea pe care o știam atât de bine, să se unească măcar pentru o clipă.

M-ai luat de mână și m-ai cuprins din nou în brațe. Ți-ai lipit buzele de ale mele.

După ce ai dispărut, buzele mele au păstrat încă amintirea acelei apăsări ușoare.

Mi se luase o piatră de pe inimă. Erai la adăpost.

Ce o să urmeze? mă întrebam. Dar mi-am spus că tu știi sigur ce avea să urmeze. Că tu îmi vei arăta calea și eu te voi urma.

Sethu se uita fix în tavan. În ultimele zile, tot fixa cu privirea tavanul sau alte colțuri goale, ca și cum ar fi vrut să proiecteze în acele spații libere culorile dorinței lui. De unde vine lucrul ăsta? se întreba el, uluit. De unde venea forța a ceea ce simțea pentru Saadiya? Nevoia de a simți în nări parfumul pielii ei, de a-și plimba degetele prin părul ei, de a-i prinde bărbia în căușul palmei și de a se îmbăta de puritatea ei. Limba i se dezlegase ca prin minune și spunea cuvinte nebănuite până atunci. Dragostea mea, rândunica sufletului meu, porumbița mea, chemare a sângelui meu, cuvinte meșteșugite, pe care le auzise în filme, dar de care răsesse la vremea aceea. Acum, când le rostea, cuvintele acelea păreau a veni din sufletul lui.

Ea îi spusese că e oglinda sufletului lui. Ești sufletul meu, se tânguia el.

Apoi s-a așternut negura prevestirilor rele. Cum să reziste o dragoste ca aceasta? El nu avea nimic, nici măcar numele său adevărat. Cum putuse să lase să se întâmple așa ceva?

Sethu și-a spus că nu trebuia să afle nimeni. Avea să fie Seth, asistentul doctorului. Era gata să-și dea viața pentru ca Saadiya să fie a lui. Într-atât de mult o iubea. Pentru Saadiya și-ar fi dat și ultima suflare.

În curând împlinesc douăzeci și cinci de ani. Nu sunt un băiețandru neștiutor; sunt un bărbat. Aceasta este o dragoste coaptă, asta avea să le spună tuturor celor care s-ar fi împotrivit. Asta i-a spus mai ales vocii din sinea lui. „Atunci ai grijă”, i-a răspuns vocea. „Ai grijă. Ia-o încet. La ce e bună dragostea ta dacă ești mort? În plus, a venit vremea să-i povestești fetei despre tine. Dragostea nu se sprijină pe un munte de nisip”, a mai spus vocea. Teama lui s-a transformat atunci în groază. „Numai după ce ea află cine ești ai a te gândi la zilele care urmează.”

În seara aceea n-ai spus mai nimic. De parcă toate cuvintele ca-re-ți stăteau pe limbă fuseseră stăvilite de o frică ciudată. Era o tăcere care mă apăsa.

Îmi vârâsem în corset, cuibărită între sâni, crenguța înmugurită,

de iasomie, pe care o așezaseși pe masă, pe furiș. Crenguța îmi zgâria pielea. Fiecare răsuflare mi te aducea aproape.

Când, în sfârșit, ți-am auzit vocea, cuvintele tale au adus o liniște mai mare decât tăcerea însăși.

— Tu știi cine sunt eu? m-ai întrebat.

N-am răspuns.

^{ˈɛle no/uS oh/bp/u/vi/ cube; tʃivimi/b}

— Nu sunt cine crezi tu, ai spus.

— Contează? am întrebat.

— Da, ai spus tu. Am crescut în Kerala. Știi unde vine locul ăsta? De partea cealaltă a mării. Când aveam paisprezece ani, am fugit de acasă. M-am dus singur până la Colomb, ai spus tu și te-ai oprit. Apoi, ți-ai luat din nou avânt și ai continuat: Colombo.

Te-am privit nedumerită.

— Nu înțeleg.

— Nu se termină aici, ai spus tu, fără să iei în seamă întrebarea mea. Mai târziu, când am început să muncesc, m-am mutat. M-am stabilit în tabăra de carantină de la Pamban. Acolo m-am certat cu un bărbat. L-am înjunghiat. Dacă a murit, sunt un ucigaș.

Atunci am simțit că te iubesc mai mult decât te iubisem până atunci. Mi-am zis că tare greu trebuie să-ți mai fie să-mi spui lucrul acesta. Nu-mi păsa. Te cunoșteam. Îmi lipisem obrazul de pieptul tău și-ți auzisem bătăile inimii. Buzele tale le atinseseră pe ale mele și știam care e gustul dragostei. Nu mă gândeam decât la deznădejdea care m-ar fi cuprins dacă cineva ne-ar fi despărțit.

Ți-am atins brațul. Era întuneric. Abia te vedeam. Dar știam că ești la câțiva pași de mine.

Atunci te-ai întors către mine și mi-ai spus:

— Ascultă. Mai am un secret. Numele meu nu e Seth, ci Sethu. Știi ce înseamnă asta?

N-am scos niciun cuvânt. Nu înțelegeam.

— Saadiya, a spus el, stăruitor. Sunt hindus. Cum ne spuneți voi... un *kafir*. Nu vor accepta niciodată dragostea noastră.

Am știut atunci că-mi cereai să aleg. Numele strămoșilor mei sau miracolul iubirii.

— Atunci trebuie să găsim un loc în care iubirii noastre îi e îngăduit să existe, am spus eu.

Dacă venerabilul *Haji* Najib Masood Ahmed avea o voință de fier, a Saadiyei Mehrunnisa era de oțel. Neîndoită de foc și de durere, de neînfrânt și de neînduplecat.

SAⁿ/bbO/ ˈyla/bv

După ce s-a născut copilul Raziei și s-a sărbătorit cum se cuvine venirea lui pe lume, *Vaapa* a început pregătirile pentru nunta Saadiyei.

Cât a stat departe de casă s-a făcut femeie în toată puterea cuvântului, își spunea tatăl în sinea lui. Nu mai era o copilă. Ochii și mișcările ei molcome vorbesc despre un dor femeiesc, al cuiva care ascunde o taină mare, și-a spus el, într-o dimineață, în timp ce o privea cum coboară scara. Fusese o greșeală s-o lase nemăritată atâta vreme.

Apoi, într-o seară, Saadiya a intrat în camera de la stradă a casei, ca să vorbească cu el. *Vaapa* a citit atunci pe fața ei ceva ce l-a scos din fire. Era o hotărâre demnă de un revoltat.

— *Vaapa*, nu vreau să mă mărit, i-a spus ea, fără să o ia pe ocolite.

Hagiul și-a privit *bulbul tara*-ul. Era ca și cum, în locul sunetelor delicate pe care le scotea de obicei, s-ar fi auzit bubuitul unei tobe. S-a prefăcut că n-o vede pe Zuleika, rămasă cu gura căscată de mirare.

— *Vaapa*, nu vreau să mă mărit cu fiul mijlociu al lui Akbar Shah. *Ummama* a dat buzna în cameră și a tras-o de braț pe Saadiya.

— Hai, fetițo! Ce-ai pățit?

Dar Saadiya s-a scuturat și s-a eliberat din strânsoare.

— *Vaapa*, poți să te faci că nu mă auzi. Dar o să-i spun cadiului⁷² că nu vreau să mă mărit cu bărbatul pe care mi l-ai ales.

Hagiul și-a ridicat privirea de pe *bulbul tara*. A pus instrumentul jos, cu grijă.

— Ce nu-ți place la Salim? a întrebat el, cu blândețe.

— Nu-l cunosc pe Salim. Nu vreau să știu nimic despre el. Nu înțelegi că inima mea n-o să-l accepte niciodată? a strigat Saadiya. Se înroșise și pe frunte îi apăruseră broboane de sudoare.

'Qbej n (Pti oh/i/fiM ti a/be t/n/invi l

f

— Inima ta! Inima ta o să accepte pe cine spun eu. Auzi tu? N-am timp de prostiile tale, a spus *Vaapa*, fără să ridice tonul.

I-a făcut semn să plece și s-a ridicat de pe grămada de perne pe care ședea.

— Nu, *Vaapa*, i-a spus Saadiya, cu același calm. Nu mă poți obliga.

Ummama s-a rugat de ea cu cerul și cu pământul. Nadira a luat-o peste picior. Razia a plâns. Suleiman a amenințat-o. Iar *Vaapa* a bătut-o și a amenințat-o, a pus să fie înfometată și, în cele din urmă, s-a așezat cu fața la perete și a plâns. Au încercat tot ce s-a putut pentru ca ea să-și vină în fire și să înțeleagă că o apucase pe

---

⁷² Cadiul este un judecător care dă sentințe în conformitate cu *sharia*, sistemul legislativ religios islamic. Pentru că în Islam nu există o separare între religios și laic, prin tradiție, cadii au competența de a regla toate chestiunile juridice în care sunt implicați musulmanii. Sentința cadiului trebuie să se bazeze pe *ijma*, decizia comună a ulemalelor, învățații islamici.

o cale greșită. Dar Saadiya era de neclintit.

Nadira s-a strecurat lângă tatăl ei și i-a spus:

— Nu are rost, *Vaapa*. Pe zi ce trece e mai încăpățânată. Abia dacă se mai ține pe picioare, dar nu vrea să se răzgândească, în ruptul capului.

Vaapa s-a întors către fiica cea mare.

— Atunci ce ne facem?

— Lasă-mă să vorbesc cu ea, a spus Nadira, ștergându-i lacrimile tatălui ei.

A doua zi, Nadira n-a vrut să dea ochii cu *Vaapa*. Hagiul a tot așteptat-o. Dar fata se ferea, așa că s-a dus el la ea, pentru că nu mai putea îndura groaza care îl stăpânea.

— *Vaapa*, nu știi ce să-ți spun, a zis ea, plângând.

Hagiul a încercat să citească ceva pe chipul Nadirei, care semăna atât de mult cu soția lui.

— Ai aflat ceva? Ce-a spus?

— O ține morțiș cu Malik al ei. Un bărbat care i-a furat inima. Spune că el e stăpân peste sufletul ei.

— Și-a pierdut mințile? Ce bărbat? Cine este acest Malik?

— Seth. Asistentul doctorului, a spus Nadira, pierzându-se cu firea.

t

— Cum e posibil? Hagiul s-a încruntat. Cum e posibil? a tunat el.

— Nu știu, *Vaapa*, s-a tânguit Nadira, temându-se că vina va pica pe umerii ei.

— E de-ai noștri? Hagiul gândea cu voce tare. Și chiar dacă e, cum e posibil? Cum o să mai dau ochii cu cei din neam cu noi? Cum o să pot trăi știind că mă disprețuiesc?

— *Vaapa*, nu e dintre ai noștri, a șoptit Nadira. Cred că e creștin.

Atunci hagiul a căzut în genunchi și a izbucnit în plâns. Hohote puternice, care-i sfâșiau sufletul și care făceau să se cutremure pereții subțiri ai casei. Când părea că-i secaseră lacrimile, *Vaapa* s-a întors acasă la el și s-a încuiat într-o cameră.

S-au adunat cu toții la ușa lui, rugându-l să iasă. Nadira și Razia. Suleiman, *Ummama* și Zuleika.

Numai Saadiya a rămas la ea în cameră, rece la suferința lui *Vaapa*.

Vaapa a rămas încuiat ore în șir. A ieșit din cameră la fel de brusc cum intrase. A privit fețele rudelor sale, care-l așteptau: ochi și obraji răvășiți de lacrimi, voci disperate, mâini care se frământau, haine în dezordine și păr vâlvoi. Apoi s-a mai uitat o dată, să vadă dacă ea era acolo.

— Aduceți-mi apă fierbinte pentru baie, a spus el. Mi-e foame.

Vreau să mănânc după ce fac baie.

Cei din jur s-au uitat unii la alții, uimiți că-l aud vorbind despre lucruri așa de mărunte.

— *Vaapa*, a dat să spună Suleiman.

Hagiul a ridicat mâna.

— Nu mai avem ce să vorbim.

Când soarele a apus, hagiul a mers la moschee. La sfârșitul rugăciunilor, le-a vorbit bărbaților care se adunaseră acolo:

— Am ceva important să vă spun.

Bărbații s-au uitat unii la alții. Le ajunsese deja la urechi un zvon. Dar pentru că era vorba despre fiica hagiului, nu-i dăduseră crezare și-l luaseră ca pe o bârfă josnică.

E/tej n/O'WW ofvbp/U/vi/ wte

— Frații mei, a început el, încercând să ascundă cât de mult îl durea faptul că trebuia să se umilească în fața lor. De când mă știu, am crezut că e important să ne prețuim înaintașii. De când mă știu, am încercat să păstrez neatinsă puritatea sângelui nostru. Numai credința noastră a fost mai presus decât înaintașii, dar nu i-a întrecut cu mult. Deci, atunci când m-ați ales să fiu conducătorul vostru, știam că pe umerii mei apasă o povară grea. Pentru că atât timp cât mă urmați, trebuia să apăr lucrurile în care înaintașii noștri au găsit de cuviință să creadă. Eu trebuia să am grijă ca nimeni să nu le încalce și ca, dacă se întâmpla, totuși, așa ceva, vinovatul să-și primească dreapta pedeapsă. Însă acum îmi dau seama că am crescut, fără știință, un șarpe chiar în casa mea, chiar la sânul meu. O ființă care vrea să încalce cuvântul legii noastre, să distrugă tot ce avem mai de preț. Prin urmare, se cade să renunț la onoarea de a fi căpetenia acestui neam.

Bărbații și-au lăsat privirile în podea și apoi s-au uitat unii la alții. Suleiman și-a încleștat mâinile ca să nu-și acopere fața.

— Toată viața am respectat credința noastră și pe strămoși. Toată viața, nu m-am rugat la Allah decât ca să-mi dea puterea să fiu un om de onoare. Onoarea mea e pătată acum, dar vă rog să-mi îngăduiți această ultimă urmă de demnitate. Dați-mi voie să vă cer iertare. Știu că în sufletele voastre generoase familia mea își va găsi iertarea pentru dezonoarea pe care ne-a adus-o.

Șoaptele s-au întetit.

— Vorbește deslușit, hagiule, a spus cineva.

Cu ochii în pământ, hagiul a spus:

— Fiica mea, Saadiya, spune că nu vrea să se mărite cu Salim, fiul lui Akbar Shah.

— Asta e tot? a spus un altul, râzând. Găsește-i alt mire.

— Nu, nu e tot, a continuat hagiul, pälind de furie și cu nările fremătând. Credeți că am venit aici, în fața voastră, ca o fetiță prostuță, să joc teatru? Fiica mea vrea să încalce toate legile neamului nostru. Vrea să devină soția unui *kafir*.

— A cui? au întrebat cu toții, într-un glas.

SArvlut/ 'yia/iv

Hagiul chibzuse îndelung la ce avea să răspundă la această întrebare. Doctorul nu trebuia învinovățit. Dacă pronunța numele iubitului Saadiyei, doctorul nu mai putea pune piciorul în ținut. Iar cei care ar fi avut de suferit ar fi fost femeile și copiii. Saadiya, nici nu știi ce preț trebuie să plătesc, să plătim pentru trădarea ta...

— Contează? a întrebat hagiul. Refuză să-i spună numele.

— Bate-o, a spus cineva.

— Arde-o cu fierul înroșit și înfometează-o; asta o s-o lecuiască, a strigat Mohammed, cumnatul hagiului.

— Spune-i că-ți iei viața, a zis un bătrân.

— Am încercat. Credeți-mă, am încercat, a spus hagiul, fără vlagă. Dar e de neînduplecat.

— Atunci las-o să rămână fată bătrână.

— Spune că dacă fac asta se omoară, a răspuns hagiul, cu tulburare în glas.

— Ce se întâmplă cu fata asta? Poate că un duh rău a pus stăpânire pe ea. Poate că trebuie s-o eliberăm de el, a zis Mohammed.

— Ce ai de gând să faci? a întrebat Akbar Shah.

— O s-o dezmoștenesc. Mâine-dimineată o să fie scoasă în stradă și din acel moment, nici eu și niciunul dintre ai mei nu va mai avea de-a face cu ea. O vorn alunga din viețile și din amintirile noastre. Pentru dezonoarea adusă înaintașilor noștri, vorn accepta orice pedeapsă pe care veți crede de cuviință să ne-o dați.

Hagiul a așteptat până când s-a ținut sfatul bătrânilor. Akbar Shah a fost cel care i-a spus hotărârea lor.

— *Haji* Najib Masood Ahmed, ți-am ascultat hotărârea. Acum ascult-o și tu pe a noastră. Ce faci cu fiica ta te privește. Ești capul familiei și poți proceda cum crezi de cuviință. Ține-o acasă sau rupe legăturile cu ea. E alegerea ta, ca tată de familie. Cu toate astea, nu credem că e nevoie să renunți la rangul tău. Ne-ai condus cu demnitate. Ți-ai îndeplinit îndatoririle fără greș. Numele îți este nepătat. Atunci de ce să ne lipsim de dreapta judecată și de înțelepciunea ta? Vrem să fii conducătorul nostru și de acum înainte.

Hagiul s-a ridicat de pe scaunul pe care era așezat.

— Cum pot eu, care n-am fost în stare s-o învăț pe fiica mea despre măreția credinței și a înaintașilor noștri, s-o propovăduiesc în fața tuturor celorlalți?

Suleiman a gemut în sinea lui. Ca niciodată, sfatul hotărâse să nu-i pedepsească pe hagi și pe ai lui și să-i ceară acestuia să rămână în fruntea neamului, iar *Vaapa* se lua la ceartă cu ei.

— Te rugăm, *Haji*, a spus unul dintre bătrânii din sfat. Avem încredere în tine. Ce vrei să spunem mai mult?

Haji Najib Masood Ahmed a clătinat din cap, cu gravitate, înțelegea. Acea avea să-i fie pedeapsa. Din acel moment, trebuia să accepte hotărârile sfatului fără să le pună la îndoială. Să închidă ochii când se încalcă regulile, să trateze cu clemență lucruri care nu meritau așa ceva. Să fie nevoit să asiste, fără a se putea opune și fără a-și ridica vocea împotriva, la încălcarea legilor și la nașterea altora noi. Nu avea să mai fie apărătorul moștenirii neamului. Doar un conducător cu numele și nimic mai mult.

Hagiul i-a făcut semn lui Suleiman.

— Du-te acasă. Spune-i Saadiyei că în noaptea asta trebuie să ia o hotărâre. În zori, va trebui să mi-o spună. Nu care cumva să uiți să-i spui ce-o așteaptă dacă hotărăște să plece. Spune-i răspicat, ca să înțeleagă ce ne obligă să facem...

— *Vaapa*, a întrebat Suleiman, și dacă...

Hagiul l-a privit în ochi pe fiul său.

— Nu ne gândim la asta acum. Nu ne mai privește acest „și dacă”, dacă există așa ceva. Du-te! O să rămân aici până atunci. O să mă rog lui Allah să-i dea înțelepciune și să se miluiască de mine, ca să nu se spună niciodată că fiica hagiului Najib Masood Ahmed a distrus puritatea sângelui nostru.

CARTEA A DOUA

*Kaananamithennalenthadhikam   bheethithamalle,   Kaanenam
thelinjulla vazhikal,*

*Noonamee vazhi chennal kaanam payoshniyaarum Enaakshi,
dooreyalla chenaamna kundinavum*

Pădure e aceasta, dar n-avem a ne teme Găsi-vom căi bătute prin ea numaidecât, încoace de-o luăm, tu, Ochi de căprioară,
De îndată o s-ajungem la râul din ținut Ce setea potolește și foamea deopotrivă Și la Kundina ajungem, tărâm de toți știut.

— *Nalacharitham* A doua zi Unnayi Warriar

RAUDRAM

h, și uite așa ajungem la *raudram*. Cei mai mulți cred că *raudram* e un sinonim pentru furie. Nu e nimic greșit în asta, pentru că *raudram* apare sub înfățișarea furiei. Ba chiar a mâniei. Privește: începi cu ochii. Deschide-i mult, cât poți de mult, până când dai capul pe spate, nările îți freamătă, buzele se strâng și

fălcile ți se încleștează. Trebuie să tragi aer în piept ca de obicei, dar încearcă să-l dai afară prin ochi. Cu voință. Cu forță. Atunci obraji vor căpăta o mobilitate aparte.

Acum înțelegi ce vreau să spun? Asta e fața pe care o faci când ești supărat, când ești plin de mânie, dar și când vezi negru în fața ochilor. Deci ce este furia?

Există trei grade de furie. Să-ți explic.

Mai înainte, ți-am spus că în *karkitakam*, ploaia simbolizează tristețea. Dar mai există un fel de ploaie. Mai întâi, se adună nori cenușii, spre sfârșitul după-amiezii. E o liniște aproape perfectă, străpunsă doar de croncănitul răgușit al ciorilor, de bubuitul tunetului, de răsuflarea și sforăitul unui bătrân care doarme. Frunzișul e cufundat în tăcere. Apoi începe să cadă ploaia. Pe frunze, pe deasupra copacilor, peste frunzele uscate de palmier. Apa pătrunde prin lăstăriș. Se scurge de pe streșini. Picături mari. Boabe de cleștar.

Noaptea, întunericul e ca o mantie groasă, de catifea, care face stelele să pălească și sunetele să amuțească. Nu trece prin ea decât ploaia care cade neîncetat. Pentru că aceasta este ploaia cuprinsă de furie. Când tunetul lovește și norii răbufnesc. Când ferăstra-iele fulgerelor spintecă cerul, doborând copacii, despiciându-le trunchiurile și arzându-le frunzele... Sfârșitul lui octombrie vine cu *thulaavarsham*. Și aceasta nu este ploaia care cade liniștit, ci potopul care se dezlănțuie și urlă.

Mai există o versiune a *raudram-u\ui*. Pentru asta, trebuie să mergi în grădina de zarzavaturi și să culegi niște *cheenamolagu*, ardeii aceia albi, mici și iuți, cu coaja cerată, aparent inofensivi. S-ar putea să dureze ceva timp până să-ți iei inima în dinți să muști dintr-unul. Gura îți ia foc aproape pe loc, iar arsura este atât de puternică încât inima o ia la goana, salivezi, îți curge nasul, iar fruntea și fața îți sunt inundate de sudoare. Deci vezi că nu trebuie să fii furios sau mânios ca să știi ce înseamnă furia.

Acum închide ochii și ascultă sunetele care vin dinspre copaci. Auzi? auzi un cioc-cioc? N-ai vrea să știi cine este acest tâmplar zburător? E *maramkothi*. Nu înțelegi ce are de a face o ciocănitore cu *raudram-ul*? Ascultă! auzi? Parcă ar bate toba. Încet, la început, apoi din ce în ce mai tare, ca și cum ar fi pradă furiei. Și totuși nu e vorba de acea furie care face să se crape pământul și să curgă sânge. Aceasta e furia pasiunii. Dacă alte păsări cântă ca să-și atragă perechea, ciocănitorea nu are decât această bătaie de tobă în chip de semn sau de chemare. E o furie mută, nu mai puțin intensă sau mistuitoare, dar ferecată înăuntrul tău, neștiută de

nimeni altcineva. Căci doar tu o auzi, în inima ta. Aceasta este furia pasiunii care te domină.

Shyam

Mă aplec și dau perdelele la o parte. Mă întreb dacă ar trebui să mă ridic și să mă spăl pe mâini. Cine știe ce și-au șters oamenii pe perdelele astea urâte și groase – lacrimi, muci, unsoare de la mâncare, gumă de mestecat... Abia îmi înăbuș un frison de scârbă și mă uit pe geam. Simt roțile de tren de sub mine, care scrâșnesc și scârțâie, mișcarea lentă. Peronul începe să se îndepărteze. Mi se pare că văd o față cunoscută, dar nu pot fi sigur pentru că geamul colorat al ferestrei este slinos.

Ușa se deschide și pătrunde în cameră un val de aer călduț. Doi copilași zglobii merg pe culoar, chicotind și împingându-se. Fiecare are câte o banană, o ciocolată uriașă, o pungă de cartofi prăjiți și un pahar de coca-cola în mâini. Oare pentru ce se pregătesc? Un asediu? Îi însoțește un bărbat cu pantaloni scurți și ochelari de soare și care ține în mână o geantă și o sticlă cu apă. Nu-s de pe aici, îmi spun eu. Sper că au locuri la celălalt capăt al compartimentului. Se aude un plâns de bebeluș de undeva din spate. Un râs de femeie. Scârțâitul roților unui geamantan. Fâșâitul ambalajului unui pachet de biscuiți. Apoi începe din nou hurelul aerului condiționat.

Îmi plac trenurile. Întotdeauna mi-au plăcut. Când mă așez într-un tren în mișcare, mă cuprinde o mare speranță. O energie străină de mine mă duce către o destinație. În tren, mintea mea gonește și ea; numai corpul rămâne pe loc. Scaunul 12 A.

Acasă, n-am niciun moment de odihnă. Întotdeauna e cineva prin preajmă. Care îmi cere ceva, vrea să-mi spun părerea, îmi spune ce crede, îmi cere să-i acord atenție. În unele zile, când vreau să-mi las gândurile să umble haihui, mă ascund după un ziar. Tocmai atunci, când nu mă gândesc la nimic anume, îmi vin cele mai bune idei. Dar cine să înțeleagă lucrul acesta?

Odată, Radha m-a privit într-un fel pe care l-aș fi putut interpreta ca amuzament sau dispreț și mi-a spus:

— Ai învățat să citești de-a-ndoaselea? Ia uite cum ții ziarul. Ce pui tu acolo la cale?

Privesc în jur. Compartimentul e aproape gol. A început școala și nu e încă sezonul în care pelerinii de Sabarimala umplu drumurile și trenurile. În plus, au început musonii și foarte puțini oameni ar fi dispuși să circule acum în vagoane cu locuri rezervate și cu aer condiționat. La urma urmelor, e *karkitakam*. Luna sărăciei.

Mă gândesc la povestea lui M.T. Vasudevan Nair, *Karkitakam*. Nu citesc eu prea mult, dar asta este una dintre poveștile mele preferate. Aș fi putut să fiu micuțul Unni. Mereu înfometat. Mereu

mândru.

h

! **

Când mama și cu mine trăiam din ce se îndura să ne arunce tatăl Radhei, mama nu suporta să mă audă folosind cuvintele „foame” sau „mândrie”. Nu aveam voie să spun nimic despre niciuna dintre aceste două nevoi.

Dacă-i ceream vreodată mamei de mâncare, se răstea la mine:

— Iar ți-e foame? N-ai mâncat acum câteva ceasuri? Nu-ți ajung trei mese pe zi?

Mama ne drămuia mâncarea cu grijă, dar eram un copil în creștere și toată ziua, uneori chiar și noaptea, foamea îmi rodea măruntaiele ca un șobolan. Mama mă trata pentru viermi intestinali și spunea că probabil am niște căpcăuni în burtă, care cereau de mâncare zi și noapte. Săraca de ea, făcea tot ce-i stătea în putere să ne ducem viața de pe o zi pe alta, să ne descurcăm cu ce ni se oferea. Foamea mea îi dădea planurile peste cap și singurul lucru pe care-l putea face drept răspuns era să se înfurie.

— Foame? Parcă ai fi un căpcăun! Cu o foame ca asta, mi-ram-aș dacă nu ajungi să mă mănânci și pe mine!

Mama nu avea întotdeauna mâncare să mă hrănească, dar nu ducea niciodată lipsă de vorbe de duh. Pe măsură ce disperarea ei lua proporții, repertoriul ei de zicale, una mai usturătoare decât cealaltă, sporea simțitor. Cu toate astea, nu era o femeie rea sau haină. Nu se dăduse înapoi de la a lua pe umeri responsabilitățile unui bărbat, dar ajunsese la capătul răbdării din cauza grijilor bănești care o apăsau și a faptului că se socotea vinovată că nu face tot ce-i stă în putință pentru mine. În afară de mine, trebuia să aibă grijă și de bunica mea.

— Vezi? îmi arăta o bucată de hârtie pe care erau trecute cheltuielile casei. Unde s-au dus banii?

Parcă văd bucățelele de hârtie pe care își ținea socotelile. Mi-au rămas în minte pe veci. Mâncarea, kerosenul, electricitatea, taxele școlare, medicamentele; bucățele de hârtie pe care scria și tăia, rearanja și muta sume de colo-colo... descurcându-se mereu, supraviețuind.

Eram prea mic ca s-o ajut sau ca să iau asupra mea măcar o parte din povară. În schimb, mă purtam după cum îmi dicta mândria mea de copil, iar mama nu putea să facă altceva decât să mă readucă cu picioarele pe pământ, ca să putem supraviețui. Acum, când mă gândesc, o înțeleg. Dar pe vremea aceea nu pricepeam niciodată și, uneori, mă înfuriam atât de tare din cauză că n-o puteam îndupleca, încât mă gândeam, cu amărăciune, că ar

fi fost mai bine dacă ar fi murit ea în locul tatălui meu.

Uneori, *Amma* mă punea să mulg vaca și să duc laptele la ceainărie. La început, am spus nu. Mândria mea era rănită numai la gândul că aș putea face așa ceva.

— Și dacă mă vede cineva? am sărit eu, cu vocea nesigură, de adolescent.

Pe vremea aceea, totul în viața mea părea că stă sub semnul haosului, inclusiv glasul; parcă ar fi fost un furtun de udat grădina. Greu de mânuit, alunecos și imposibil de stăpânit.

Pe banca din fața ceainăriei stăteau vreo patru-cinci pierde-vară, care urmăreau cu ochi de vultur cine intra și cine ieșea. Simțeau o plăcere deosebită să mă ia peste picior mai ales de când mama le spusese vecinilor, cu care se certase din cauza unei bucăți de gard rupte, că nu voia ca bărbații lor să treacă prin grădina noastră.

— N-om putea noi să reparăm gardul decât la anul, dar asta nu înseamnă că bărbații voștri pot să treacă prin grădina mea ca pe drum. Suntem noi săraci, dar ne tragem dintr-o familie nobilă.

Vecinilor nu le-au picat bine vorbele ei. Li s-a părut că suntem cu nasul pe sus. Una dintre pramatiile din fața ceainăriei era băiatul vecinilor. Și nu scăpa nicio ocazie să se răzbune.

— Nu pot să duc laptele la ceainărie. O să mulg vaca. Nu poate să-l ducă altcineva? De ce nu-l pui pe Nayadi? Eu unul nu pot... am încercat să-i explic.

Mama s-a întunecat la față.

— Nayadi are o grămadă de treabă la câmp. Ce te-a apucat? Tu de ce nu-l poți duce? Crezi că nu e de nasul tău? Celor care n-au de nici unele nu le dă mâna să fie mândri.

Pramatiile au izbucnit în râs când m-au văzut cu laptele și au spus:

— Ia te uită cine a venit. Maharajahul de cârmâz. Înălțimea Sa, Shyam. Și ce minunăție ține în mână? Un sceptru... a, nu, e o oală cu lapte.

Își trăgeau, unul altuia, câte o scatoalcă pe spate și râdeau de gluma lor măgărească.

În fiecare zi, găseau altceva să-mi arunce în față și să-mi rănească orgoliul. Nu mă țineau nici mușchii să-i iau la bătaie, nici mintea să le răspund cu zeflemele. Așa că nu-mi rămânea decât un lucru de făcut: mă prefăceam că nu-i aud. Maharajahul. Ce avuții regești pe capul meu, în afară de foame și mândrie?

Pramatiile lucrează pentru mine acum. Probabil că nu-și amintesc că mi-au transformat adolescența într-un iad. Bănuiesc că nici nu-și mai amintesc că am fost un băiețel timid și bâlbâit, eu,

modalali al lor, domnul și stăpânul. Însă eu țin minte și asta e de ajuns.

Un vânzător ambulant se oprește lângă scaunul meu. Zăngănitul tăvii lui din tablă mă readuce în prezent. Cunosc mulți oameni care vorbesc cu afecțiune despre copilăria lor. În vocea lor se strecoară un val de nostalgie când povestesc despre vremurile trecute. Când mă gândesc la copilăria mea, eu nu simt decât ușurare. Aceeași ușurare care te cuprinde la sfârșitul unui film de groază despre care se vorbește peste tot. După ce l-ai suportat o dată, nimeni nu te obligă să-l revezi. Slavă Domnului că am trecut de anii aceia. Slavă Domnului că nu va trebui să-i re trăiesc. Ce bine că sunt om în toată firea și stăpân pe viața mea.

Vânzătorul mă privește drept în ochi și behăie către mine:

— *Mașala dosa.*

Trenul se oprește. Deja am ajuns la Thrissur. Ușa se deschide și intră un bărbat. Îmi pare cunoscut. Se așază pe un scaun de pe rândul din față, de partea cealaltă a culoarului.

Îi fac semn vânzătorului să plece și privesc lung pe fereastră. Ropotul ploii continuă să se audă ritmat.

Mirosurile de mâncare din uniforma vânzătorului persistă în aer. De ce oare, mă întreb eu, dintre toate simțurile, mirosul este cel care ne propulsează în timp și spațiu? Mirosul uleiului care se încinge, al făinii de năut prăjită în baie de ulei trezesc la viață trecutul. Amintirile revin, una după alta.

Aveam cincisprezece ani când *Amma* a venit și mi-a spus de recrutarea în armată.

— Murali, fiul lui Janu, se duce. Eu zic să te repezi până acolo și să afli tot ce se poate de la el. Va trebui să începi de jos, ca cipai. Dar armata e o mamă bună. Va avea grijă de tine. Așa spunea tatăl tău mereu.

M-am uitat lung la ea. Chiar credea așa ceva? Dar poate că nu armata era de vină. Tata a murit înainte să se poată realiza. Atunci mi-am adus aminte de el, de Subedar Goplan. Cu o dungă roșie pe umăr, o singură stea și o brățară pe care era scris rangul lui. Ghetele îi străluceau, cataramele îi scânteiau, pantalonii apretați îi fâșâiau, iar când a murit el, visele mele și-au pierdut vloga, ca și trupul lui.

— Cipai, am răcnit. Nu vreau să fiu un nenorocit de cipai, am spus eu, pe un ton ascuțit și țipător.

— Dar nu e nimic rău să începi ca cipai. Oricum, ce știi tu despre armată? Nici măcar nu ai încă voce de bărbat.

— Nu mă duc, i-am spus.

— Atunci ce ai de gând să faci? Nu-mi pot permite să te trimit la facultate. De unde să iau bani? Cel puțin, în armată ai un viitor. N-

are rost să dai vrabia din mână pe cioara de pe gard.

— Un viitor în care va trebui să-i salut pe toți Fitecine, i-am răspuns eu cu un aforism pe măsura furiei ei.

— Preferi să trăiești pe spinarea unchiului tău tot restul vieții? Du-te în armată, băiete. Armata e pentru oameni ca noi, care nu pot spera la mai mult. Când n-ai de nici unele, nu-ți da mâna să fii cu nasul pe sus.

Am plecat de lângă ea. Știam că nu pot să stau cu mâinile în sân. Dacă nu mă hotărâam ce voiam să fac în viață, mama avea să mă împingă către un trai cu „să trăiți!”, catarama de tablă și eticheta de cipai pe viață.

Nu avea rost să-i cer ajutorul surorii mele. Soțul ei nu era decât un angajat la căile ferate, iar împreună aveau trei copii. În seara aceea, am mers în vizită la mătușa mea, Gowri. Am ales o oră la care știam că soțul ei avea să fie plecat. La urma urmelor, mama avea dreptate. Nu ajungeam nicăieri cu mândria. Am lăsat-o deoparte și i-am cerut mătușii mele un împrumut.

— Mama ar vrea să mă înrolez în armată. Să fiu cipai. Dar știu că sunt în stare de mai mult. Sunt convins. Și promit să-ți înapoiez totul, până la ultima rupie.

Mătușa a întins brațul și m-a bătut pe umăr.

— Asta e tot? De cât ai nevoie?

I-am arătat calculele mele. Îmi învățasem bine lecția de pe bucățelele de hârtie cu care îmi fusese presărată copilăria. Mă gândisem la tot, până la ultimul detaliu, verificasem și răsverificasem cifrele. Taxe. Bilet de autobuz. Cărți. Fusesem foarte cumpătat și nu-mi permisesem să trec decât strictul necesar.

— O să-ți dau banii, a spus ea.

M-a privit într-un anume fel și abia peste mulți ani am înțeles că era o privire către viitor.

— Dar... a adăugat.

Speranțele mele atârnav de acel cuvânt. Mi-au venit în minte toate scuzele pe care le-ar fi putut inventa: trebuie să-l întreb pe tatăl Radhei. Anul acesta am ieșit în mare pierdere. Mama ta o să se înfurie.

— Dar? am întrebat.

— Dar va trebui să muncești pentru ei. O să-l rog pe tatăl Radhei să-ți găsească ceva de făcut în vacanțe. Nu vreau banii înapoi, dar vreau să înțelegi că nu trebuie să aștepti nimic pe tavă. Și, invers, să nu dai nimic până nu ești sigur că primești ceva în schimb. Banii, obiectul, orice ar fi, vor avea o valoare mai mare și vor fi mai demne de respect atunci.

Am fost de acord și, până în ziua de azi, am făcut exact cum mi-

a spus. Nu dau nimic până nu mă asigur că voi primi ceva în schimb și nu cer nimic până nu sunt sigur că am ceva de oferit.

Era luna *karkitakam*. La fel ca Unni, din povestea lui MT, îmi era teamă de atacul musonului. Nu ideea de a mă uda era cea care mă îngrozea. Aveam sandalele mele făcute din cauciucuri reciclate, care aveau să reziste foarte bine la mersul prin bălți, și cămăși de poliester care se uscau foarte repede, chiar pe mine. În schimb, îmi era teamă de dorința de a bea o cană de ceai și de a mânca o *bonda*⁷³ aburindă de la ceainăria lui Mudaliar, care era lipită de clădirea facultății. Nu mâncasem în viața mea gogoși mai bune ca ale lui Mudaliar, iar în luna ploioasă, de *karkitakam*, economiseam fiecare bănuț rămas de la biletul de autobuz și rareori îmi luam ghiduri școlare ca să pot să-mi potolesc pofta de ceai și *bonda* cât mai des cu putință. În celelalte zile ale anului, mă mulțumeam cu amintirea lor.

De obicei, mă așezam pe plajă și-mi sorbeam ceaiul, luând câte puțin din gogoasă, la fiecare înghițitură. Crusta din făină de năut era crocantă și aurie, iar umplutura de cartofi cu ceapă era coaptă exact cât trebuie. Savuram fiecare îmbucătură și tare aș fi vrut ca gogoșa să nu se mai termine niciodată.

Mă uitam numai la mâncare. Nu voiam să dau cu ochii de nimeni. Nu mi-am făcut prieteni pentru că n-am vrut. În facultate, a fi prieten cu cineva înseamnă să împărți și să faci lucruri împreună cu acea persoană. În primul an, am primit propuneri din partea uniunilor studențești să devin unul dintre membrii lor. Federația Studenților din India. Uniunea Studenților din Kerala. Erau cel puțin trei-patru uniuni și fiecare promitea că le poate îmbunătăți viața studenților. Trebuie să faci parte dintr-un partid ca să ai o identitate, spuneau ei. Care sunt convingerile tale politice? m-au întrebat. Supraviețuirea, le-am răspuns. Dacă intru în uniunea voastră, mă ajutați să-mi plătesc taxele? i-am întrebat. Dar ai alte avantaje, au răspuns. Lăsați-mă în pace, le-am spus. Nu mă interesează politica studențească.

Nu-mi amintesc mare lucru din anii mei de studenție, cu excepția gogoșilor lui Mudaliar.

Din când în când, dau peste un coleg de generație sau mai tânăr decât mine și atunci îmi dau seama că am urmat aceeași facultate. Unul dintre colegii mei de generație este președintele unui *panchayat*⁷⁴ din apropiere. Mă întâlnesc cu el, uneori, la Shoranur. O

---

⁷³ *Bonda* este o gustare tipică din India de Sud, care are diferite variante dulci sau picante, în funcție de regiune. Se prepară prin cufundarea într-o baie de ulei a unui miez de cartof sau altă legumă, acoperit cu un aluat nefermentat din făină de năut.

⁷⁴ *Panchayat*-ul este un organism politic întâlnit mai ales în India, Pakistan și Nepal. Traducerea literală a termenului este „adunarea” (*yat*) celor „cinci” [*parteh*] bătrâni înțelepți ai comunității. Prin tradiție, aceste adunări soluționau disputele dintre anumiți oameni și restul satului. În zilele noastre, există *gram panchayat-un*, cu membri aleși la nivel local, și *khap panchayat-uri*, cu membri aparținând anumitor caste.

fostă colegă este scriitoare. Îi văd poza în ziar și mă întreb dacă și ea a stat pe banca de la ceainăria lui Mudaliar. Mărturisea, într-un articol, că-i plăceau foarte mult gogoșile de acolo. Niciunul dintre ei nu va ști cine sunt, ce am devenit. Nu mă îmbrac decât în haine de în și chiar când aerul este foarte umed port încălțări din piele. Am un card AMEX gold și un telefon mobil cu Bluetooth. În oglindă și în ochii celorlalți văd un om care nu se teme că va muri de foame sau că va trebui să se umilească.

Un vânzător ambulant se oprește lângă scaunul meu.

— *Pazham pori*¹, strigă el, cu o voce sugrumată.

Mă trezesc dintr-odată din amintirile cu crustă aurie și mă uit la bucățelele de banană prăjită. Sunt foarte îmbietoare. Dolofane, cu cocoloșe rumenite de făină prinse de crustă.

Observ că și bărbatul de dincolo de culoar le privește. Știu că ar trebui să-mi dau seama cine este.

Apare un alt vânzător:

— Omletă cu pâine, strigă el, cu o altă varietate de voce sugrumată pe care toți vânzătorii ambulantei din trenuri par s-o adopte.

Mă uit la ceas. E un Rolex mai puțin scump, dar e un Rolex. Încă o oră până la Kochi. A trecut de mult vremea prânzului, îmi chiorăie mațele. Fac semn că vreau o bucată de banană prăjită și-i cer celui-lalt vânzător o omletă cu pâine.

— Spuneți-i unuia dintre băieții cu ceai să vină aici, le-am zis eu.

Vânzătorii se năpustesc să-mi îndeplinească dorința. Simt că bărbatul necunoscut mă urmărește și că-și ațintește privirea asupra farfuriilor și a șervețelilor de hârtie de pe tava mea. Apoi îmi dau seama cine este.

Cum de nu l-am recunoscut? E un bărbat bine făcut, iar pe chip poartă semnele de pe fața lunii. Ecranul de cinematograf mărește foarte mult fiecare dintre adânciturile acestea. O mulțime de cratere, la fel de multe ca dățile în care omul acesta a atins mingea de fotbal cu piciorul, îmi spun eu.

I.M. Vijayan. Faimosul jucător de fotbal transformat în star de cinema. L-am văzut jucând, pe teren și în filme. E extraordinar pe teren și destul de bun pe ecran, dar lucrul pe care-l admir cel mai mult la el este tenacitatea. E un supraviețuitor.

Eram pe stadion, la Coimbatore, în acea zi fierbinte în care a jucat împotriva Keralei în Cupa Santosh. Eram cu un grup de vânzători și țipam cu toții, din rărunchi, că-i vrem capul. În acea perioadă lucram în zona Tamil Nadu.

— E un trădător, a urlat unul dintre ei.

— Cum poate să joace împotriva Keralei? a strigat un altul.

— Nu săriți așa la gâtul omului, am spus eu. Are el un motiv pentru care a plecat de la echipa din Kerala.

— Ce motiv să aibă? Lăcomia, asta e, a zis un altul.

— Vrei să spui că un om care vrea să ducă un trai mai bun e lacom? I-am întrebat, nevenindu-mi să cred.

Cum puteau să aibă asemenea prejudecăți?

Când a ratat o lovitură de pedeapsă împotriva Keralei, însoțitorii mei au sărit în sus de bucurie. Vijayan ratase. Trădătorul își primise pedeapsa. Colegii mei l-au huiduit și s-au lovit prietenește cu palmele pe spate. M-am alăturat și eu. Dacă nu, toată mulțimea și-ar fi vărsat mânia asupra mea. Dar îmi era milă de jucător. L-am privit cum stătea încremenit, cu privirea în pământ. A ridicat ochii numai o clipă, fără să poată înțelege de unde venea această ură a mulțimii. Părea că-i întreabă pe toți, din priviri, cu ce greșise. Acesta este un joc, nu un război. Sunt un jucător de fotbal, nu inamicul.

Îl privesc din profil. Oare să intru în vorbă cu el?

Aș putea să-l invit în stațiune. Oare cum ar trebui să mă adresez? Aș fi prea îndrăzneț să-i spun „Vijayan”. „Domnule” ar părea prea servil. Îl privesc din nou. Ține ochii închiși. Mă hotărâsc să nu-l deranjez. Am timp destul.

Îmi sună telefonul. O convorbire de afaceri. Îi pun capăt cu o replică răstită:

— Mai vorbim când cotația dumneavoastră e mai realistă.

Îmi mănânc încet gustarea. În mintea mea e un vârtej de gânduri. Oare aceste planuri pe care ți le faci sunt ceea ce Radha numește ambiție? Oare această privire în viitor e ceea ce partenerii mei de afaceri numesc agerime? Dacă nu le-aș fi avut pe oricare dintre ele, stațiunea ar fi trebuit să fie închisă, asemenea multor afaceri din zonă. N-o să las niciodată să se întâmple așa ceva. Stațiunea mea este regatul meu.

Acum patru ani, când am auzit că palatul de vară de lângă Nila este de vânzare, am adunat de pe unde am putut banii ca să-l cumpăr. Mi-am pus la bătaie toate economiile și am împrumutat cât de mult am putut. Am de plătit datoriile care pe un om de rând l-ar lega de mâini și de picioare toată viața. Dar mă descurc. Așa va fi mereu. Sunt un supraviețuitor. Am citit într-o ediție mai veche din *Reader's Digest* ceva ce-mi repet la început de zi, ca pe o mantra. În fiecare dimineață, mă așez în fața oglinzii și, uitându-mă fix în ochii imaginii mele, rostesc: „în fiecare zi, devin mai bun în toate.” Cred în asta. Trebuie. Altfel totul se năruiește.

Mă întreb cum vor decurge următoarele câteva zile. Am mai multe lucruri de rezolvat. O întâlnire cu un operator de tururi turistice. O discuție cu un designer de site-uri web. O discuție preliminară despre publicitate în cadrul Cursei de ambarcațiuni

Nehru. O întâlnire cu cei cu cărțile, de la Sankars. Au avut o librărie într-un hotel din Palakkad și acum au alta nouă, pe MG Road, în Ernakulam. La noi nu e loc și nici rost de o librărie în toată puterea cuvântului, dar un chioșc ar merge de minune. Apoi va trebui să particip la un curs introductiv despre Arta de a Trăi.

k

N-am de gând să particip la întreg atelierul. Sunt mulțumit de viața mea, dar ar putea fi un foarte mare punct de atracție în stațiune, dacă cei care-l țin ar fi de acord. Aș putea să-l includ în pachet. Cred că i-ar interesa foarte mult pe oaspeții mei străini. Trebuie să le ofer ceva în locul acesta uitat de Dumnezeu. I se spune tărâmul Domnului, dar nici chiar Dumnezeu nu ar veni în zona aceasta a statului în care stau eu ca să-și facă vacanța. Stațiunile din sudul Keralei au atât de multe. Lacuri îndiguite. Karimeen¹. Plase de pescuit chinezești. Plaje. Plantații. Rezervații naturale. La noi ce să vezi?

Un râu care e mai tot timpul sec și un orașel feroviar. Odată, când căutam pe net informații despre turismul din Italia, am întâlnit un cuvânt: *agriturismo*. O clipă, m-am întrebat dacă nu cumva dădusem peste o mină de aur. Apoi am abandonat ideea. Poate că turismul agricol funcționează în Italia. Chiar îți vine să-ți petreci vacanța la cules de struguri sau fructe sub un cer senin și când nu e prea cald. Te poți juca de-a fermierul. Cum să le cer eu oaspeților mei să se vâre în noroi până la glezne, sub o arșiță cruntă, și să planteze răsaduri de orez rânduri, rânduri? N-ar merge.

Circuitul templelor ar fi fost un punct de pornire ideal pentru turiști. Chiar găsisem și un slogan: Capitala Zeilor. Guruvayur, Kadampuzha, Vadakkanathan, Thiruvilumala, Molayan Kavu, Padirikunnathu Mana – atâtea temple de vizitat într-o excursie de o zi. Dar sunt atât de încăpățânați în privința interdicției puse nehindușilor să între, încât până la urmă trebuie să recurg la Arta de a Trăi sau la ceva de felul acesta.

Cumnatul celui de la Poliția de Stat, care locuiește în Bangalore, o ținea într-una cu chestia asta:

— În vremurile acestea, avem nevoie de ceva care să ne ajute să ne păstrăm mințile întregi. *Guruji* ne inspiră atâta credință! spunea el.

M-am gândit la bărbatul acela hirsut, îmbrăcat în alb, cu voce caldă și brațele deschise. Puterea lui era de neimaginat. Până și

¹ *Etroplus suratensis*, pește de apă curgătoare cunoscut și sub denumirea de pește perlat sau karimeen (în malayalam), considerat a fi o delicată în Kerala.

L

șefii de corporații sau magnații păreau că i se încredințează întru totul. Are ochi blânzi, nu zic nu. Dar ce-or vedea la el sau în

învățăturile lui?

— Dar despre ce e vorba? am întrebat eu, având, pe dată, revelația ocaziei ivite de a face afaceri.

Spiritualitatea rămâne o momeală pe cinste. Dacă mă gândesc mai bine, ar fi un slogan foarte bun pentru stațiune: Casa de pe Nila. Arta de a Trăi.

Pe fața omului s-a așternut un zâmbet de om binecuvântat.

— Să-ți explic, în două cuvinte. Te ajută să blochezi în afara ta tot ce e rău și urât și să te gândești numai la ce e plăcut și pozitiv.

— Mai spune-mi.

— De ce nu participi la unul dintre ateliere ca să afli singur? a spus el.

Am mârâit. Pe mine nu mă prindea povestea, dar știam că oaspeților mei le va plăcea. Așa că am hotărât să asist la cursul introductiv și să decid apoi ce voi face în continuare.

Știu că dacă nu m-ar mâna de la spate urâțenia trecutului meu, aș fi rămas pe loc. Aș fi vândut lapte sau aș fi lucrat ca vânzător chiar și la cincizeci de ani, pe undeva printr-o prăvălioară oarecare.

Îmi răsună în minte cuvintele omului: uită trecutul și nu te gândi decât la prezent. Când îmi trece prin minte un gând neplăcut, închid ochii și-l alung cu forța voinței. De obicei, funcționează.

Dar acum două nopți, nu puteam să-mi scot din minte modul în care *Sahiv*-ul o mângâiasse pe Radha cu privirea. Nu mi-a plăcut. Se vede cu ochiul liber: omul e un nenorocit de fustangiu. Ea oare de ce i-a răspuns cu zâmbete și priviri rușinoase, aruncate pe furiș? De fiecare dată când am stat cu ei, m-am simțit exclus. Îmi venea s-o bat ușor pe umăr și să-i spun: „Hei, eu sunt soțul tău și privirile astea din colțul ochilor și țuguiera buzelor ar trebui să fie numai pentru mine.”

Dar mi-am ținut limba în frâu pentru că știam că dacă o cert, ea o să continue să se comporte exact la fel, doar ca să-mi facă în ciudă.

Mă întrebam dacă aș putea să vorbesc cu Unchiul. Bătrânul e ciudat. Dar te ascultă fără să-și spună părerea, lucru rar întâlnit la cei mai mulți dintre cei cărora li te destăinuiești. Dar ce-aș fi putut să-i spun? Că nu-mi place de Chris? Că nu-mi place modul în care se uită la soția mea? Sau că nu-mi place că Radha petrece atâta timp cu el? Părea patetic, chiar și pentru mine.

Radha s-a întors de la spectacolul de *kathakali* aproape de miezul nopții, și n-am mai rezistat.

Unul dintre servitori i-a deschis ușa. Am auzit cum deschide ușa dormitorului nostru. A intrat tiptil în cameră. Veioza de pe latura patului pe care dormea ea era aprinsă. Și-a dat jos sariul și l-a

așezat cu grijă pe spătarul scaunului. Apoi a început să-și dea jos bijuteriile.

— Nu le scoate, i-am spus eu.

S-a întors către mine cu o mișcare bruscă. Se simțea uimirea în vocea ei.

— Credeam că dormi.

— Nu dorm.

Și-a ridicat mâinile către urechi.

— Nu, i-am spus eu. Vino aici.

S-a așezat pe pat. I-am atins umărul. Bluza pe care o purta avea un decolteu adânc. Am trecut cu degetul de-a lungul spatelui ei. M-a respins ridicând din umeri.

— Nu, Shyam, nu mă simt în stare acum.

— Lasă-te pe mâna mea, i-am spus eu și mi-am trecut palmele peste sâni ei.

I-am mângâiat urechea cu vârful nasului. I-am prins cerceii cu limba.

M-a respins.

— Ți-am spus că nu vreau.

— Ești a mea, am zis eu.

— Ești beat, a spus ea. Și nu sunt un nenorocit de obiect.

Am simțit cum mă cuprinde o furie întunecată.

— Ești soția mea.

Ridicasem tonul.

— Chiar trebuie să țipi? Ne aud servitorii.

Mi-a vorbit pe un ton calm.

— Ești soția mea și vreau să-mi arăți puțin respect.

— Ce vrei să fac? Să-ți pup tălpile?

— Numai să-mi arăți puțin respect. Te plimbi de colo-colo cu bărbați străini, vii acasă la miezul nopții și te aștepți să tac chitic. Niciun bărbat nu ar tolera așa ceva. Ce crezi că sunt eu? Un nenorocit de eunuc?

— Shyam. S-a ridicat în picioare. Nu vreau să mai ascult așa ceva.

— Ba o să ascuți, i-am spus eu. M-am ridicat de pe pat și am împins-o să se așeze. Am și eu drepturile mele, i-am zis.

— Dar eu nu am dreptul să spun nu? m-a întrebat furioasă, încercând să se ridice.

— Nu în seara asta, i-am zis eu și am împins-o la loc pe perne.

I-am simțit încordarea. Era ca o stană de piatră, rece la mângâierile mele. Dar deja nu-mi mai păsa. I-am desfăcut picioarele și i-am rupt chiloții. Era uscată și aridă. Furia mi-a întunecat din nou mințile. Mi-am scuipat în palmă și am mânjit-o cu

salivă.

— Ești a mea, mă auzi? i-am spus eu printre dinți.

Apoi i-am tras-o. Indignarea născută din faptul că mă simțeam mai degrabă tolerat decât iubit, dorința care mă mistuise, singurătatea acestor opt ani, toate s-au unit și s-au transformat în dorința nestăpânită de a o poseda. De a o face a mea. De a ajunge acolo înăuntru și de a sfâșia vâlul de indiferență care-i acoperea privirea de fiecare dată când o luam în brațe.

— Ești soția mea, ești a mea, am spus eu și i-am căutat privirea, ca să văd dacă am reușit să pătrund, în cele din urmă.

La primele ore ale dimineții am găsit-o adormită în balansoar. Nu-i plăcuse niciodată balansoarul acela. Când fusese adus la noi acasă, răsesse de pernele lui cu dungi roșii și albe, ca niște acadele, și de pânza de deasupra.

— Parcă ar fi dintr-un film vechi în tamilă, a spus ea, batjocoritoare.

Inițial, am vrut să fie pus pe veranda din față.

— Ai înnebunit? a spus ea.

— De ce, ce are? Mie mi se pare că e splendid, am zis eu, atingând cadrul vopsit într-un alb strălucitor.

— Arată ca un obiect de recuzită. E jenant.

Prin urmare, scaunul a fost exilat în aripa de est a casei, ascuns într-un colțișor.

M-am gândit s-o trezesc și s-o duc în pat, dar îmi era teamă că-mi va face o scenă. Așa că am lăsat-o acolo.

Când m-am trezit, ea era lângă mine, veselă și ciripitoare. Și, dintr-odată, mi-am dat seama că asta era ceea ce-și dorise: o partidă de sex pe cinste. Mi se face rușine când mă gândesc la asta, dar îmi dau seama că acesta este adevărul. Femeilor le place să fie făcute să simtă că sunt femei, să fie dominate și puse la locul lor. Chiar și Radha mea. Deci nu greșisem, la urma urmelor.

În mod instinctiv, știusese ce trebuie să fac. Și știi și ce o să mai fac acum. O să-i cumpăr o pereche de cercei cu smaralde. O să-i placă scânteierea pietrelor verzi.

Care femeie rezistă sclipirii bijuteriilor?

Fotbalistul a deschis ochii. Mă aplec către el și spun:

— Mă scuzați...

Se întoarce către mine. Pare încântat. E un om căruia îi place să fie recunoscut. Nu-și pune masca unei false modestii. Cred că-mi place de el și mai mult.

Radha

Nu e decât trei și jumătate după-amiază, dar acest colț al casei este scaldat deja în umbră. Au început din nou ploile. Shyam abia a

plecat. Mă simt în siguranță pentru prima dată în ultimele două zile.

Balansoarul scârțâie. Pun mâna pe cadru, ca să-l opresc. Nu mi-au plăcut niciodată nici balansoarul, nici colțul în care se află.

VLet/it/

Acum e singurul loc din casă în care suport să stau. Au trecut două nopți de când Shyam mi-a luat cu asalt trupul, punând stăpânire pe el și furându-mi dreptul de a spune nu. Timpul a trecut, dar durerea n-a trecut, ci s-a întezit.

Viol. Cuvânt-fiară, cu blană și colți și gheare. Are privirea rece și limba despicață. Atingerea lui te îmbăloșează, iar mirosul lui e un amestec de sudoare, măruntaie, forță și brutalitate. Dintr-odată, simt o amăreală puternică în gură.

Viol. Mă uit din nou în dicționar. Viol: substantiv. Act sexual comis prin constrângere, la care este supusă, în general, o femeie.

Nu există categorii de violuri. Violul e viol, chiar și atunci când e consfințit prin căsătorie. Iar violatorul nu trebuie să fie un străin care răsare din umbră. Ar putea fi soțul tău. Ceea ce a făcut Shyam a fost un viol.

Închid ochii, forțându-mă să uit. Dar nu pot să-mi șterg din minte privirea lui atunci când se opintea, gâfâind, deasupra mea. În ochii lui era foc și pară. Prin ei îmi spunea: ești a mea, ești a mea. Privirea aceea m-a ars mai adânc decât a pătruns trupul lui într-al meu.

Mai târziu, m-a tras la pieptul lui, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Mi-a atins fruntea cu buzele, în treacăt. Am înlemnit. Am așteptat să adoarmă și apoi m-am întors pe o parte și m-am făcut ghem. Mi-am strâns genunchii la piept și mi-am vârât pumnii în gură ca să nu fac zgomot în timp ce plângeam.

Mă durea și mă simțeam rănită, cotropită și prădată. Oare asta e un viol? m-am întrebat fără încetare.

Apoi mi-am dat seama că nu mai pot sta acolo. Așa că m-am ridicat și m-am dus să caut un colț liniștit, în care să mă pot strânge singură în brațe și să plâng în voie. Am trecut dintr-o cameră în alta. M-am oprit în cea care era folosită ca birou ca să caut dicționarul. Dacă știu ce e lucrul acesta, mi-am spus eu, mă voi simți mai bine. Dacă-i pot da un nume asaltului acestuia, atunci voi ști cum să-i fac față.

M-am trezit în zori și m-am strecurat la loc, în pat. Luasem o hotărâre. Aveam să mă prefac că nu s-a întâmplat nimic. Nu voiam să-i dau satisfacția de a ști că-și impusese voința asupra mea.

Am mers la nunta fiicei ofițerului din Poliția de Stat. Mi-am pus un sari de mătase, bijuterii și flori în păr. Clinchetul brățărilor de la mâini îmi însoțea fiecare gest. Clopoțelii pe care-i purtam în jurul

gleznelor îmi punctau pașii în cor. Simțeam că Shyam nu mă scapă din ochi și mă urmărește. Dacă socotea că m-a supus prin forță, se înșela. M-am prefăcut că sunt veselă și plină de viață și undeva, în adâncul meu, sămânța durerii a crescut.

În seara aceea, l-am văzut pe Chris și am simțit că mă cuprinde un val de liniște. Shyam își închipuia, poate, că e stăpânul meu, dar era doar o închipuire. Nu fusesem niciodată a lui. Și nici nu aveam să devin.

Privirea mea i-a vorbit lui Chris: „Eu țin minte. Tu?”

Ochii lui mi-au răspuns: „Și eu.”

„Mâine”, spuneau ochii mei, „mâine continuăm. Asta e tot ceea ce pot spera. Pentru asta mă rog.”

„Știu”, au încuviințat ochii lui.

În seara aceea, m-am dus acasă cu o senzație ciudată de liniște. Shyam mi-a privit chipul și a dat să spună ceva. Apoi s-a oprit.

— Ce voiai să-mi spui? l-am întrebat eu, pe un ton neutru.

S-a uitat lung la mine. Toată ziua se așteptase să fiu furioasă, dar nu asta era ceea ce simțeam eu. Repulsie, da, și dezgust. Dar furie nu.

Am văzut cum s-a luminat la față. Când a plecat de acasă, Shyam credea că totul e bine. L-am lăsat să creadă asta. Pentru că acum exista Chris.

Mă las legănată de balansoar. Mă gândesc la Chris. Când mă gândesc la el, mi-l scot din minte pe Shyam. Totul dispare, în afară de acel moment îndelung savurat, în care Chris m-a ținut în brațe ca și cum aș fi fost instrumentul lui cel neprețuit.

Sună telefonul. E Chris.

Nu știu ce să-i spun la telefon. Nu ne-am mai văzut între patru ochi din seara aceea.

— Vii în stațiune în seara asta? întreabă el.

Ezit, dar numai o clipă.

— Da, spun eu.

— Atunci, vrei să iei cina cu mine? Mi-ar face o mare plăcere. Mă întreb ce o să-i spun când îl voi vedea. Apoi îmi dau seama că nu contează. Voi ști ce să fac la momentul potrivit.

Shashi se răsucesce ca să mă poată privi în față.

— Doriți să rămân? mă întreabă el. Chiar nu mă deranjează. Domnul e plecat și nu se face să vă las aici.

— Nu e nicio problemă, îi spun eu. Mă întorc abia mâine de dimineață. Unchiul nu se simte bine. Trebuie să stau aici.

Shashi se încruntă.

— Nu e mai bine dacă-l luați acasă?

— Refuză să se miște din loc, zic eu.

Minciunile curg, una după alta. Adaug încă una.

— Are acoperișul spart și se teme că ploile îi vor inunda casa dacă pleacă.

Apoi încă una.

— În plus, mai e și papagalul lui.

Shashi nu spune nimic. Dar îmi dau seama că nu e mulțumit. Stăvilesc șuvoiul de minciuni care-mi stau pe limbă. Nu e nevoie să-l conving. E șoferul, nu soțul meu.

— Mă duc să aduc geanta, spune el.

— Nu e nevoie. Pot s-o iau și eu, îi zic și ies din mașină. Să fii aici mâine-dimineață, înainte de ora nouă.

În timp ce intru în casa Unchiului, aud mașina cum se îndepărtează.

Unchiul iese și el pe verandă. Mălini sare într-un picior în colivia ei.

— De ce n-ai băgat-o în casă până acum? întreb eu.

Pasărea mă salută cu un țipăt. Bat ușor cu degetele în barele coliviei.

— Ești o fetiță rea, îi spun eu.

Unchiul mă privește. Citesc în ochii lui faptul că-l miră vizita mea. Mă trântesc pe un scaun. Îmi las capul pe spate și mă forțez să vorbesc pe un ton degajat.

— M-am gândit să stau aici în seara asta. Shyam e plecat.

Se sprijină de un stâlp. Mă ridic în picioare.

— Nu ai astâmpăr. Ce s-a întâmplat? mă întrebă.

— Nimic. Zâmbesc. Chiar nimic. Apoi inspir adânc și spun: Mă duc în stațiune. Mă gândeam să iau cina cu Chris. O să mă întorc destul de târziu. Te superi?

Fața lui rămâne imobilă.

— O să las ușa descuiată. O să-ți fac patul în camera din față, spune el.

Dau din cap și intru să las geanta cu lucrurile care-mi trebuie peste noapte.

Când mă întorc, îl găsesc tot acolo, cu spatele lipit de stâlp. Caută să mă privească în ochi. „Fii atentă!” parcă-mi spune.

În capătul scării, mă întorc.

— Cine e Saadiya? întreb eu.

— Mama mea, spune el.

Fac ochii mari și aproape că rămân cu gura căscată. Unchiul e fratele vitreg al tatălui meu. Crezusem întotdeauna că era copilul din prima căsătorie a bunicului meu.

— Nu știam... spun eu.

— Nimeni n-a știut, în afară de tata, frații mei și bunica ta. Și de

doctor. Tata a preferat să-și îngroape trecutul. Trăsăturile Unchiului s-au contorsionat într-o grimasă. Și pe al meu.

Apoi îl văd că se scutură din starea aceea. Urmele tensiunii dispar de pe chipul lui.

— Tata, bunicul tău...

Mâinile lui le caută pe ale mele. Pare să aibă nevoie să țină ceva cald și viu pentru a-și dovedi că există, în ciuda unui trecut îngropat.

— ... spunea adesea că a-ți îngropa trecutul e un lucru înțelept. Așa înțelegea el să ia viața în piept. Să alunge remușcărilor și regretele. Uneori, cred că tatăl meu a fost un om tare înțelept. Să uităm, să uităm... asta trebuie să facem dacă vrem să ținem în continuare la visele și speranțele noastre. Dar, vezi tu, la mijloc mai e și ceea ce sunt. Un *veshakaaran*. Un actor. Fiecare rol pe care-l joc e influențat de ceea ce știu despre viața mea, deci cum pot să-mi uit sau să-mi îngrop trecutul? Asta e răspunsul pe care trebuie să-l găsesc eu. Însă tu n-ar trebui să lași ce a fost să-ți dicteze viața.

Mi-a dat drumul din strânsoarea. Apoi a făcut un gest complicat cu mâna dreaptă.

— Vezi asta? spune el, pocnind cu putere din degetul mijlociu și cel mare. Spune-mi, ce înseamnă „acum”? Gândul care s-a transmis ca impuls către creier sau mișcarea degetelor sau atingerea pielii cu pielea sau aerul prins și apoi eliberat ori ecoul acelei eliberări... Ce înseamnă „acum”? Toate astea sau doar un pocnet?

Repet gestul lui.

— Nu știu exact...

— Pocnetul este acum. Asta trebuie să accepți. Ce e înainte și după nu mai contează.

Îmi ia din nou mâinile într-ale lui. Îmi dau seama că, pe undeva, toate astea conțin un mesaj codat. O aluzie pe care ar trebui să pot s-o înțeleg.

Îmi spune să mă duc după Chris sau mă îndeamnă să mă mulțumesc cu Shyam? Nu înțeleg.

— Trebuie să plec, spun eu și-mi retrag, ușor, mâinile dintre degetele lui calde.

Pășesc în întuneric și mă îndepărtez de conul de lumină creat de becul de pe verandă.

Ajung la recepție.

Pe un perete văruiat într-o nuanță închisă de muștar, care seara e mai degrabă auriu decât galben, se află un grup de fotografii. De-a lungul peretelui, sunt ghivece de alamă cu palmieri și un vas *uruli* de bronz, a cărui strălucire e temperată de un strat gri-verzui și în care plutesc nuferi. O lampă Lakshmi cu un singur fitil luminează un colț. Decor clasic de Kerala. Shyam a transformat acest palat vechi

și decrepit într-un obiect de expoziție. Până și clădirile trebuie să se supună voinței lui, îmi spun eu, cu amărăciune.

Chris stă pe o sofa din trestie împletită, răsfoind o revistă, ca să treacă timpul. Mă opresc în prag și-l privesc. El e cel care dă strălucire acestei camere aurite. Părul îi e pieptănat pe spate, iar lumina difuză îl face să pară de un blond mai închis. Poartă haine cu care nu l-am mai văzut niciodată: o cămașă crem, cu mânecă scurtă, și pantaloni bej. Ființa lui radiază, de parcă în zilele de stat la soare s-a încărcat cu o lumină care vine din interior. Stau și-l sorb cu nesaț din priviri.

Simțind, probabil, căldura dorinței mele, mă privește dintr-odată, ca și cum l-ar fi bătut cineva pe umăr.

— A, Radha!

Zâmbeste.

Mă așez pe sofa din fața celei pe care stă el.

— Aștepti de mult? întreb eu, încercând să alung stânjeneala care s-a strecurat, dintr-odată, în vocea mea.

— De câteva minute.

Ridică din umeri.

— Ți-e foame?

Uit pe loc tot ce plănuisem să-i spun. Nu-mi vin în minte decât niște banalități.

— Ești frumoasă, spune el.

— E un sari vechi.

— Nu de sari era vorba. Tu ești frumoasă. Tu, Radha, tu...

Mijește ochii.

Simt că-mi iau foc obrazii. Îmi feresc privirea. Îi simt parfumul. Gălbenele zdrobite. Rădăcini de turmeric. O mireasmă galben-aurie. Degetele mele nu au astâmpăr, vor să atingă acea minunăție aurită.

Îl văd pe Unni, care ne urmărește. În spatele acelei expresii indiferente, știu că se ascunde un Unni care se chinuiește să nu scape niciun cuvânt, care ține minte fiecare gest, fiecare zâmbet, fiecare detaliu, de la croiala cămășii mele până la încălțările lui

L

Chris. Dintr-odată, mă simt copleșită de prezența lui Shyam. Pereții lui, oamenii lui, ambițiile lui, cruzimea lui, toate mă apasă.

— Hai să mergem la restaurant, spun eu.

Vreau să merg într-un loc în care nu suntem în centrul atenției.

— Cine sunt oamenii aceștia? întreabă Chris, ridicându-se de pe sofa. Face semn cu degetul spre grupul de fotografii. Familia ta? A lui Sham?

Încerc să nu zâmbesc. Oricât ne-am chinuit noi, Chris tot nu

poate să-i pronunțe numele lui Shyam corect.

— Ei, spun eu, arătând spre un portret de studio al unui cuplu, sunt doi dintre bunicii mei. Apropo, bărbatul e Sethu. Sethu din povestea Unchiului. Aceștia, spun eu arătând spre o altă fotografie, a unui tânăr cu înfățișare de copil și a unei fete cu părul strâns într-un coc mic și încărcată de bijuterii, sunt părinții mei. E fotografia lor de nuntă.

Mut degetul spre stânga și arăt spre o fotografie a unui bărbat în uniformă.

— Acela este tatăl lui Shyam. A fost militar.

— Și ceilalți? Rude mai îndepărtate?

— Nu prea știu cine sunt. Presupun că niște ilustrații necunoscuți de viță nobilă.

Sunt imagini cu bărbați care poartă turbane și femei ale căror sariuri sunt împodobite cu broșe bătute cu pietre prețioase. În mijloc, e o fotografie măricică în care se află un bărbat impunător, așezat pe un scaun cu spătar drept. Poartă baston și degetele mâinii cu care-l ține sunt încărcate de inele. Lângă scaun stă un câine; amândoi privesc ținută către obiectiv.

— Shyam le-a cumpărat de la un fost studio foto și a pus să fie înrămate și atârinate pe perete.

Încerc să-mi ascund stânjeneala.

Chris nu scoate o vorbă. Parcă-i și aud gândurile. Sunt și gândurile mele: Shyam chiar este un impostor⁷⁵. Fotografiile vechi sunt una. Dar cine se apucă să pună pe perete imagini cu necunoscuți și să pretindă că-i sunt rude?

* * *

Intrăm în restaurant și ne așezăm la o masă din colț. De aici se vede râul. Vorbim fără să spunem mare lucru. Chris bate toba cu degetele în masă.

— N-am mai văzut o ploaie ca asta. Nici măcar în Indonezia, care seamănă foarte mult cu Kerala.

— Stai să vezi furtunile din octombrie. Sunt înspăimântătoare. Tunete asurzitoare și fulgere care spintecă cerul.

Atunci îmi dau seama că el s-ar putea să nu mai fie aici să vadă furtunile din octombrie.

Văd că și el gândește același lucru.

Îmi atinge degetele, în treacăt.

— Nu, spun eu și-mi retrag mâna. O să ne vadă cineva. Mai târziu, adaug, de teamă să nu-l fi supărat.

Mijește ochii, din nou, și întreabă:

— O să fie un mai târziu?

Îmi cobor privirea.

---

75 Aluzie la felul greșit în care Chris pronunță numele lui Shyam.

Eu mă joc cu mâncarea în farfurie. El mănâncă absorbit, așa cum pare că-și trăiește întreaga viață.

— Nu ți-e foame? Întreabă el, luând cu furculița o bucată de pui din farfuria mea.

Îl văd pe Pradeep, care nu ne scapă din priviri din celălalt capăt al încăperii. Alte lucruri de raportat stăpânului, îmi spun. Mă hotărâsc să joc tare. Îl privesc în ochi. Pradeep se repede către mine.

— Mai doriți ceva, doamnă?

— Se pare că *Sahiv-u 1* nu se mai satură de mâncarea de aici, glumesc eu, în malayalam, pe un ton care sugerează că e vorba de o șicanare blândă.

Știu ce fac. Construiesc, cu bună-știință, ziduri mici în jurul lui Chris, care să-l separe de mine. Pradeep rânjește. Privirea i se limpezește. Bănuielile dispar.

Chris se încruntă.

— Ce-ai spus?

— I-am zis că-ți place mâncarea foarte mult.

An/btos 'yub v

— Nu mai face asta. Când vorbiți în limba voastră, mă simt exclus.

Chris se apleacă.

— Vrei desert? Întreb eu.

— Mocaradha.

Ochii îi sclîpesc.

Zâmbesc, dar nu-l privesc în ochi. Mă amuză când flirtează cu mine făcând glume. Dar mă și sperie. Pare să-i iasă fără prea mare efort.

— Mi-ai adus caseta? Întreb când ne oprim în prag.

Văd că ezită să-mi sugereze să ne întoarcem la căsuță.

— Am lăsat-o la mine, spune el.

— Păi atunci merg cu tine.

O iau înainte.

— Ești sigură? murmură el.

Știu că nu se referă la faptul că-l însoțesc până la căsuța în care stă.

Plouase toată după-amiaza și, dintr-odată, la apus, cerul se limpezește. Strălucirea nopții vine din puzderia de stele de pe cer și de licurici din copaci. Mâna lui o caută pe a mea. Îmi las degetele în strânsoarea palmei lui.

Oare asta înseamnă să-ți iei viața în propriile mâini?

Mă cutremur și inima mi se face ghem, un ghem de scrum, cu margini cenușii și care se fărâmițează. Răceală care arde. Flăcări

care îngheață. Simt... nici nu mai știu ce simt.

În minte îmi răsună un avertisment: al Unchiului. De aceea ne spune povestea lui Sethu și a Saadiyei? Îmi spune să fiu prudentă?

Dar Saadiya nu avea decât șaisprezece ani. La vârsta asta, cuvântul „consecință” nu înseamnă nimic. Eu am treizeci și doi de ani. Știu unde ar putea duce toate astea. Totuși, întocmai ca Saadiya, poate asemenea lui Sethu, nu știu ce să fac pentru ca furia acestei pasiuni să nu mai fie atât de mistuitoare.

Căsuța e cufundată în întuneric. Intrăm ținându-ne de mână și ne dăm hainele jos, unul altuia, tot pe întuneric. Noaptea amplifică orice sunet. Oare a cui e respirația aceasta șuierătoare, a lui sau a mea?

E blând. Mă răsuțește către el, încet. Gura lui șterge umilința, alungă durerea din sufletul meu.

Îl caut, nerăbdătoare și înfometată, li simt sub degete vertebrele, curba feselor, cu pielea rece și netedă. Scânteii în păr. Electricitate statică. Gura lui răcorește și apoi ațâță focul. Simt, din nou, că sunt ca un instrument în mâinile lui. Ademenindu-l cu formele mele, dealuri și văi, dar supunându-mă lui.

Se aude țipătul unei bufnițe. Cearșafurile foșnesc. Și-l primesc cu bucurie în trupul meu, iar și iar, până pierd șirul.

Pe fereastră intră licurici. Unul se așază pe tăblia patului și se aprinde. Un altul e prins în capcana părului meu. Un al treilea pătrunde în cameră cu freamăt neîntrerupt de aripi, o prețioasă săgeată verzuie.

Chris se întinde și-l prinde pe cel din părul meu.

— Ți-e scârbă? mă întreabă el.

Îl privesc.

— De ce?

— Să nu-ți fie, spune el și eliberează insecta pe trupul meu.

Licuriciul luminează o cale pe care Chris o urmează cu gura și cu mâinile. El e Ravana, regele demonic ce lasă mândria deoparte și-i mărturisește soției sale, Mandodari, că o dorește. El e Ravana cel cu douăzeci de brațe și zece capete, de ale căror atingeri și sărutări nu mă mai satur; mâinile și gurile lui se întrec să fie primele care să mă descopere. În călătoriile lor de explorare mă duc până pe culmile dorinței. Mă cuprinde o mare bucurie, o bucurie pură. Apoi, dintr-odată, mă întristez, căci cât poate dura starea aceasta? Acest șuvoi de dorință, care îmi năvălește în sânge, sfidează obstacolele și urmează calea deschisă de curaj. Nu te mai gândi atât, se plânge vocea din capul meu. Trăiește... Insecta purtătoare de făclie și bărbatul înfometat: simt cum fiecare fibră a ființei mele se trezește la viață și cântă. Tremur. Mă doare. Îl caut iar, fără să mă tem să-i

arăt cât de mult îl doresc.

Licuriciul dispare în noapte.

Chris mă privește. Stă sprijinit într-un cot.

— Cum le spuneți? Întreabă el.

— *Minnaminungu*, răspund eu.

Încearcă să repete cuvântul. Dar i se încurcă limba. Consoanele străpung țesătura cuvântului ici și colo, asemenea întunericii străpuns de arcul de lumină al licuriciului.

— Mă dau bătut, spune el, chicotind. Cred că așa o să-ți spun de acum încolo. Ești Minmin... și nu mai știu cum a mea.

Urmărește cu degetul conturul feței mele.

Radiez în întuneric, aceeași aură verzuie.

Mă ridic din pat. Patul lui. Patul nostru.

Chris s-a întins cât e patul de mare. Brațele i se sprijină pe perne; coatele îi încadrează fața. Ține un picior întins, cu laba către exterior. Celălalt e îndoit. În jurul brâului e acoperit cu un cearșaf răsucit și făcut ghem. Capetele șifonate ale acestuia se desfac în stânga și în dreapta lui.

În timp ce-mi adun hainele de pe podea, mă opresc și-l privesc din nou. E ca o pictură, îmi spun. Portretul sașietății, al unei nopți de abandonare. O clipă de epuizare. Sunt bucuroasă: e al meu.

Mă îmbrac repede. Observ că am câteva vânătăi pe gât și pe coapse. Le ating ușor. Povestea dragostei mele e scrisă pe pielea mea. Dezlănțuirea unei pasiuni pe care n-am mai simțit-o până acum.

Mă așez lângă el. Îmi trec degetele prin părul lui.

— Unde pleci?

Are o voce somnoroasă, a omului care tocmai a făcut dragoste.

— Trebuie să plec, îi șoptesc.

— Chiar trebuie?

Degetele lui urcă pe partea interioară a brațului meu și-mi cuprind talia. Mă cutremur.

— Trebuie să plec, spun eu. Îmi pare rău.

— Bine, poți să-mi dai cârpa pentru ochi? E pe undeva pe aici.

Caut cârpa, o mânecă lungă tăiată dintr-o flanelă veche.

— Asta e cârpa mea pentru ochi. Nu suport lumina dimineața. Îmi lăcrimează ochii, îmi spusese el când i-o oferisem prima dată ca să-și șteargă violoncelul, crezând că e o cârpă oarecare pe care o păstrează pentru asta.

Acum îmi spune:

— Dacă ai rămâne... mi-aș putea înfășură pletele tale în jurul ochilor și aș putea dormi ținându-te în brațe... și când lumina s-ar înteți, mi-aș putea ascunde fața între coapsele tale.

Mă cutremur din nou.

Îi înfășor cărpa peste ochi, închid lumina și mă îndrept spre ușă. Mă opresc iar. „Noapte bună!” îi șoptesc și, o clipă doar, o voce plăpândă de dinăuntru meu murmură: „Ai fi putut rămâne treaz până plecăm.”

Unchiul

O aud când intră în casă. Fredonează ceva, încetișor.

Arunc o privire către ceasul de pe perete. E unsprezece și un sfert. A venit singură, pe jos, până aici? Sau a adus-o Chris? Care e răul mai mare? Nu știu. Povestea asta o să ajungă la urechile lui Shyam. Are ochi peste tot. Informatori care-l țin pe domnul și stăpânul lor la curent cu tot ceea ce se petrece în absența lui. Săraca Radha. Oare își dă seama la ce se înhamă cu noua dragoste pe care și-a găsit-o?

Ieri i-am dus grija toată ziua. Mă tulburase ceea ce văzusem cu puțin timp înainte să mergem la spectacolul *katkakali* – Radha și Chris îmbrățișați.

Seara următoare, Radha și Shyam au venit să mă vadă. Radha părea obosită și trasă la față. Era adusă de spate, își țâra picioarele și fața ei părea împietrită. Aceasta să fi fost Radha mea?

În seara spectacolului, Radha luminase totul în jur, de parcă o mie de sori s-ar fi ascuns înăuntru ei. Se arătase în toată splendoarea mătăsurilor sale și a noii sale iubiri. Dar Radha care stătea în fața mea era o femeie ghemuită într-o scoică. O femeie care suferea.

De ce oare? Vină sau disperare? Îngrijorarea mi-a împăienjenit privirea. Lumina zilei avea darul de a secătui orice strop de magie.

Apoi l-am zărit pe Shyam. Zâmbea. Un zâmbet plin de aroganță și triumf. Era zâmbetul unui cuceritor.

Era ca Ravana în *Bali Vadham*. Întruchiparea trufiei înseși. Ravana își măsoară reușita întrebându-se: De ce să nu fiu mulțumit de mine? I-am ostoit mânia zeului creator Brahma și i-am cerut drept răsplată cele care-mi erau trebuincioase. Am învins regi și zei și am clădit un imperiu. Am smuls cu forța carul ceresc Pushpak din mâinile fratelui meu vitreg Kubera, zeul bogăției, și l-am desfătat pe cel mai de seamă dintre nimicitori, Shiva, cel iute la mânie, făcând să se prăbușească muntele Kailash. S-a auzit de mine peste tot, și nicăieri, în cele trei lumi, nu e nimeni care să nu mă cunoască sau să-mi știe puterile.

Aroganța de pe chipul lui Shyam m-a îngrijorat. Chipul lui era una cu al lui Ravana: cel al unui om care pune mâna pe ceea ce vrea. Forța cuceririi vibra în fiecare fibră a trupului său. Ce făcuse oare? Ce-i făcuse Radhei?

Shyam s-a trântit pe un scaun.

— Ne-am întâlnit cu câțiva dintre tovarășii dumitale în dimineața asta, a spus el.

L-am privit cu uimire. Tovarășii. Uitasem complet de acea perioadă din viața mea. Camarazii mei vânau prin păduri, beau tării de contrabandă și încercaseră marijuana; eu făcusem propriul meu experiment, cu comunismul. Nu aveam carnet de partid, dar eram un simpatizant care credea îndeajuns de mult în mișcare încât să transpune manifeste și afișe și alte „materiale subversive”, cum le numeau cei din guvern. Era un risc, dar eram dispus să mi-l asum.

Nimeni nu mă bănuia pe mine, un dansator, că am legături cu mișcarea și chiar inventasem o parolă. Unul dintre tovarășii venea în culise și întreba: „În seara asta se joacă un *dhuvanna-lhaadi vesham?*”

Cbuvanna-thaadi însemna barbă roșie și reprezenta cel mai malefic dintre personaje, dar parola funcționa. Și doar când m-am mutat o vreme la Madras am pierdut legătura cu tovarășii mei.

— Arăți de parcă ai fi văzut o fantomă. De ce? a întrebat Shyam. Eu vorbeam de Kesavan. Nu a jucat cu dumneata?

Am dat din cap în semn că da.

— Ce mai face? am întrebat.

— Destul de bine. Ne-a spus că fiul lui e în Muscat.

Shyam s-a ridicat în picioare, dând să plece. S-a uitat la masa de pe verandă, pe care erau răspândite câteva reviste. A făcut ordine pe masă și a pus revistele unele peste altele. L-am urmărit. Sentimentul acela de neliniște m-a cuprins din nou. De ce simțea nevoia să-și lase urma peste tot? La fel se purta și cu Radha? De ce ar fi fost în stare dacă ar fi aflat vreodată despre Radha și Chris?

Când a plecat Shyam, am întrebat-o pe Radha:

— Te simți bine? Sau te-ai certat cu Shyam? Pari că ai ajuns la capătul puterilor.

— Shyam nu se ceartă niciodată. Are alte metode prin care arată ce gândește, a spus ea. Nu, n-am nimic.

Chiar și în vocea ei se simțea oboseala pe care i-o citeam în ochi. Din nou, m-am întrebat dacă era vorba de epuizare sau de disperare.

Am văzut-o cum se uită spre poartă, una-două. Am auzit-o cum tresare la fiecare zgomot de pași. Știam că-l aștepta pe Chris.

Apoi Chris a ridicat zăvorul și a intrat pe poartă. Am văzut-o pe Radha cum își revine. Radha, reîntoarsă la viață și stând la pândă.

Privirile lor s-au întâlnit și s-au înlănțuit. Am văzut cum povara așteptării se ridică și se risipește.

Mă ridic și mă duc la fereastră. Nu pot să dorm. Sunt prea încordat.

Dimineață vine Maya. Nu sunt sigur dacă sunt pregătit să fac față tuturor emoțiilor care se vor ridica la suprafață când o voi revedea.

Aud un căscat prelung. E Radha. Nici ea n-are somn, îmi spun. Oare ar trebui să merg să vorbesc cu ea? Poate e mai bine dacă o las singură cu gândurile ei. E o femeie care s-a îndrăgostit din nou. Se vede cu ochiul liber. Îmi vin în minte cuvintele mele de mai devreme. Despre faptul că nu există decât „acum”.

Ceea ce nu i-am spus este că „acum”, acest „acum” al ei, trebuie construit pe înșelăciune. Esența înșelăciunii e că are clarul de a se strecura în trecut și în viitor. Oare Radha îi va putea face față?

Înșelăciunea nu poate fi ștearsă din minte. Nu am avut o viață fără pată. Am conștiința încărcată. Am înșelat. Și știu prețul pe care-l cere acest lucru.

Mă gândesc la singurul *vesham* din *kathakali* care nu m-a încântat niciodată. E vorba de episodul cu Rama în *Bali Vadbam*. Nu e un rol important, dar prefăcătorie pe care o presupune mă enervează. De fapt, întregul episod mă face să mă simt prost. Nu te inspiră și nu te eliberează. Sincer, aceasta este o porțiune căreia nu ar fi trebuit să i se acorde atât de multă importanță. E plină de șicane și comploturi.

Închid ochii și mă gândesc la capitolul corespunzător din *Ramayana*. Bali, regele-maimuță, domnea peste Kishkindhya, un regat din partea de sud a Indiei. Când Bali nu era decât un copilăș, tatăl său, Indra, regele zeilor, l-a binecuvântat pe fiul său ca, indiferent cu cine se lupta, să preia jumătate din puterile potrivnicului său, care-și vede astfel forța redusă la jumătate. Aceasta a fost prima înșelătorie.

Curând, Bali a devenit de neînvins. Odată, demonul Dundupi l-a provocat pe Bali la luptă. Furios pe neobrăzarea demonului, Bali s-a hotărât să-i dea o lecție. A început lupta cu Dundupi. Dar demonul a reușit să se elibereze din strânsoarea lui Bali și să fugă. Bali, care nu avea de gând să-l lase să scape, l-a urmărit pe demon până într-o peșteră. S-a așezat la gura peșterii și l-a chemat pe Sugriva, fratele său mai mic.

— Mă duc după demon și când pun mâna pe el o să-i rup toate oasele. Tu stai aici, până mă întorc. Dacă începe să curgă lapte din peșteră, să știi că am învins. Dar dacă sânge va ieși, să pleci numaidecât și să mergi să ne aperi familiile și pe cei din neamul nostru.

Sugriva a așteptat la gura peșterii. După o vreme, l-a auzit pe Bali cum strigă:

— Ajutor! Ajutor! Mă omoară!

Atunci, Sugriva a văzut, cu groază, cum din peșteră începe să curgă un pârâiaș de sânge și a înțeles că fratele său fusese răpus. De fapt, demonul, simțind că era pe moarte, recursese la un ultim vicleșug. În timp ce se zbătea, și-a prefăcut vocea ca a lui Bali și când l-a văzut pe Bali că cere să țâșnească un râu de lapte, demonul a poruncit ca acesta să pară a fi de sânge. Iată cea de-a doua înșelătorie.

Furios și îndurerat, Sugriva a acoperit gura peșterii cu o stâncă uriașă. Apoi s-a întors în regat și a preluat tronul.

Bali nu și-a dat seama de vicleșugul demonului și a început să-l snopească în bătaie pe Dundupi. După uciderea demonului, Bali s-a dus la gura peșterii și a dat peste stâncă uriașă care-i stătea în drum. A privit stâncă, cu uimire, și apoi a împins-o la o parte.

— Unde ești, Sugriva, dragul meu frate? a strigat el.

Dar în jur, nici țipenie. Bali a început să se îngrijoreze. S-a năpustit spre palatul său și și-a găsit fratele așezat pe tron.

Pe dată, Bali și-a dat seama ce se întâmplase. Fratele său, Sugriva, voise să-l omoare și pusese stâncă la gura peșterii ca să fie sigur că asta se va întâmpla. L-a țintuit cu privirea pe fratele său, furios.

— Deci asta ai vrut. În tot timpul acesta te-ai prefăcut că-mi ești un frate iubitor, deși, în mintea ta, puneai la cale cum să mă dai jos. Ești un trădător! a spus el.

Pesemne că Bali se temuse, fără s-o arate, că fratele lui voia să-i ia tronul. Oare nu acesta e motivul pentru care căzuse atât de ușor în cursă și crezuse că teama lui se adeverise? Atunci își iubea el fratele cu adevărat? Iată a treia înșelăciune.

Bali l-a trimis pe Sugriva în surghiun, iar acesta a plecat în pădure, împreună cu câțiva oameni credincioși, printre care și Hanuman, fiul lui Vayu.

Mai târziu, când Rama și Lakshmana au străbătut pădurile în căutarea lui Sita, s-au întâlnit cu Sugriva, care le-a spus povestea alungării sale. Le-a povestit cum Bali preluase din nou tronul și, mai rău, o luase de nevastă pe soția lui Sugriva, lipsindu-și astfel fratele de căminul și de familia sa.

— Tot ce am este al tău. Dar n-am nimic să-ți ofer, i-a spus Sugriva lui Rama.

— Nu-ți pierde speranța. O să am grijă să ți se facă dreptate, a spus Rama.

— Nimeni nu-l poate învinge pe Bali. E atât de puternic, a spus Sugriva. În plus, prin darul tatălui său, Bali primește jumătate din puterile potrivnicilor săi în luptă.

— Ascultă-mă. Am un plan. N-o să fie o luptă obișnuită, a spus Rama.

A patra înșelătorie. Scena asta îmi lasă un gust amar. Acest om drept, întruchiparea a tot ceea ce este bun și nobil, nu se dă în lături de la înșelătorii.

Sugriva a mers la porțile palatului și l-a provocat pe Bali la luptă.

Bali și-a ridicat privirea de la ceea ce făcea în acel moment și a spus:

— Ce are prostul de Sugriva? A înnebunit? Chiar crede că mă poate învinge? apoi Bali a țipat: Du-te de aici!

Dar Sugriva și-a continuat strigătele de provocare. Scos din fire, Bali a ieșit din palat și a început lupta. Rama, care stătea ascuns după un copac, a tras o săgeată care i-a străpuns inima lui Bali și l-a ucis. A cincea înșelătorie.

Astfel, Sugriva a redevenit rege, iar armata sa de maimuțe l-a ajutat pe Rama în bătălia împotriva lui Ravana.

Povestea nu spune nimic despre remușcările pe care ar fi trebuit să le aibă Sugriva și Rama. Cum s-au împăcat ei cu șiretlicul la care recurseseră? Aceasta este cea de-a șasea înșelătorie, despre care nu se spune nimic. L-au dat uitării și și-au văzut de ale lor ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic? Dacă așa stau lucrurile, atunci nu aveau nici urmă de conștiință. Și aceștia sunt zeii pe care-i venerăm de secole. Mă îngrozește până și gândul.

Cum trăiești tot restul vieții știind că ai înșelat în felul acesta? Cum faci să nu te bântuie fapta ta? Câte alte fapte bune trebuie să faci ca să răscumperi acea unică înșelăciune?

Asta e ceea ce mă îngrijorează. Cum va putea Radha să-și mai păstreze demnitatea? Și, dacă tot veni vorba, cum voi putea eu să o fac?

Mâine-dimineață îmi voi începe pelerinajul spre templul înșelăciunii. Maya și cu mine vorn petrece împreună momente furate, născute din minciună și complot, și vorn face compromisuri cu conștiința noastră.

Stând în pat, privind cu ochii larg deschiși întunericul și înșelătoria, îmi dau seama că a venit vremea să aduc pe tărâmul realității povestea dintre Sethu și Saadiya.

Numai atunci Radha și Chris, dar și Maya a mea - căci și ea va auzi povestea aceasta - vor înțelege gravitatea a ceea ce a ales fiecare.

1938-1940

Regulile înșelăciunii

Sala de nașteri se afla într-un corp separat de clădirea principală a spitalului. Ca și cum, prin așezarea ei acolo, fenomenul natural, aducător de bucurie, al nașterii ar fi putut fi ținut departe de ororile bolii și ale rănilor. Oricare ar fi fost motivul de căpătâi, doctorul Samuel era întru totul de acord cu această separare. Femeile, cu țipetele lor, trebuiau ținute la locul lor.

Însă acum, privind chipul palid al Saadiyei, își dorea ca ea să urle, să țipe, să șuiere, să-și blagoslovească soțul cu câteva vorbe de dulce, așa cum făceau unele dintre pacientele lui, și, cu forța brutală a acelei furii, să împingă copilul afară.

Însă Saadiya zăcea pe pat, cu fața schimonosită ori de câte ori începea o contracție, dar fără să plângă, fără să scoată un sunet, nici măcar un suspin.

— Nu e nevoie să-ți muști buzele de durere, a spus doctorul Samuel. Poți să țipi și să urli; n-o să te audă nimeni. În afară de *san/btw* ^{rut}. ~v mine, iar pe mine mă cunoști. Nu-i așa? Doctorul Samuel Sa- gayaraj. Să știi că poți să țipi cât te țin plămâni, a încercat el să glumească.

Saadiya și-a îndreptat privirea spre doctor ca și cum nu i-ar fi înțeles cuvintele. Doctorul s-a uitat în ochii ei și a citit acolo lucruri care l-au tulburat. Resemnare și disperare, asta a citit. Ar trebui să încerce să se lupte cu durerea, și-a spus el. Dimpotrivă, fata zăcea în pat, ca și când durerea era pedeapsa prin care ar fi ispășit o crimă pe care a comis-o. Pe doctor l-a cuprins atunci teama, mai mult ca niciodată. Era ca și cum fata se forța să moară.

Unde era Seth? De fapt, Sethu, s-a corectat el. Sethu ar ști ce să facă. De ce părea atât de detașată de ce se întâmpla cu corpul ei? În fața secției de nașteri se ridica un neem⁷⁶ uriaș și bătrân. Sethu ședea la umbra lui, rozând o crenguță. l-a umplut gura de un gust amar. Oare cât mai durează? se întreba el.

De obicei, se înghesuiau sub copac cel puțin o duzină de oameni. Viitori tătici și bunici în devenire, cei proaspăt deveniți unchi și mătuși, curioși care nu puteau face altceva decât să se cutremure la gândul grozăviilor care se întâmplau în sala de nașteri.

Dar în ziua aceea, copacul stătea singur-singurel, iar coridorul lung care flanca secția de nașteri era cufundat în umbrele serii, golit de orice prezență umană. Sethu a luat-o spre scările de lemn. S-a așezat pe una dintre trepte, rozând în continuare la crenguța de neem. Saadiya era în sala de nașteri de mai bine de cinci ore.

---

⁷⁶ Copacul de neem (*Azadirachta indica*) este un arbore venerat în India datorită proprietăților sale curative miraculoase. Neem este folosit din cele mai vechi timpuri în diferite formule ayurvedice pentru infecțiile virale, fungice sau bacteriene datorită proprietăților sale antiseptice.

Doctorul Samuel era cu ea. Totul avea să fie bine. Dar l-a cuprins, din nou, acel sentiment ciudat – un amestec de teamă, bucurie, nesiguranță și groază.

Ca să-l stăvilească, a început să numere treptele. Șase. Cât de puține. Erau numai șase trepte, dar când intrase i se păruseră fără sfârșit. Ca și timpul, și-a spus el. Ziua de ieri părea atât de îndepărtată, iar alaltăieri chiar mai mult.

La început, Sethu se întrebase cum avea să suporte acea durere pe care o simțea în adâncul sufletului. Saadiya se întorsese la Arabipatnam și nu știa când avea s-o mai vadă. Peste câteva săptămâni, durerea s-a mai potolit. Uneori, Saadiya părea că e departe, aproape ca un vis. Poate că e mai bine așa, și-a spus el. Ce speranțe avea o dragoste ca a lor? Ce viitor? Era mai bine că se stinsese chiar înainte să înceapă.

La apus, Sethu a auzit o bătaie în ușă. Doctorul era la Madurai. Urma să se întoarcă abia în dimineața următoare. Cine o fi? s-a întrebat el.

Saadiya stătea pe marginea drumului, cu mâinile întinse pe lângă corp, cu ochii triști și înfricoșată. A privit-o uimit, nevenindu-i să-și creadă ochilor. Avea fața dezgolită, în văzul tuturor, și venise neînsoțită.

— Ce faci? a bâiguit el, dându-și seama, dintr-odată, de gravitatea prezenței ei pe treptele casei lui.

— Am ales să vin la tine, a spus ea și s-a prăbușit la picioarele lui.

A doua zi de dimineață, doctorul a sosit radiind. Ce s-o fi întâmplat de e așa de plin de el? s-a întrebat Sethu, când a deschis ușa.

— Cât mă bucur că am ajuns acasă! i-a spus doctorul, în chip de salut. Arzând de nerăbdare, a răbufnit, dintr-odată: Mă căsătoresc. Mi-am găsit un ajutor care să mi se potrivească. E carne din carnea mea, sânge din sângele meu. Mi-e rudă – tatăl ei e din satul meu. La ea acasă se mănâncă același orez ca și la mine. De fapt, chiar nu vrea să mănânce nimic altceva. E educată. Doar e fată de doctor, iar tatăl ei a spus că a învățat-o să-i fie asistentă. Ce pot cere mai mult? Mama a hotărât că ar trebui să anunțăm logodna imediat și, după cină, am mers la preot și știi ce mi-a spus ea? Mi-a spus: „Aș vrea ca acest cămin al nostru să se numească Rehobot. Căci Domnul ne-a făcut loc larg, ca să ne putem întinde în țară.” Probabil că ai recunoscut ușor pasajul. Geneza 27:22*.⁷⁷

Mi-a tresăltat inima de bucurie să știu că ajutorul meu potrivit este

---

⁷⁷ De fapt, Geneza 26:22.

o femeie care urmează învățătura Sfintei Biblii.

Sethu a zâmbit. A recunoscut și de unde venea „ajutorul potrivit”. Geneza 2:20. Totuși, nu știa ce să creadă despre această veste. Era uimit că doctorul, căruia crezuse că-i era scris să rămână burlac pe vecie, dăduse, în cele din urmă, peste cineva potrivit și se simțea ușurat sperând că doctorul va înțelege, poate, acum situația lui.

Apoi doctorul a zărit-o pe Saadiya, care încerca să se facă nevăzută în întunericul ce inundase veranda.

— Cine e acolo? Dintr-odată, a recunoscut-o și a ridicat vocea, cu teamă și uimire. Ești fata hagiului. Ce faci aici? Nu înțeleg.

Sethu a ridicat geanta pe care doctorul a lăsat-o să-i cadă din mână.

— O să vă explic, a spus el, luând-o înainte și intrând în casă.

Doctorul l-a ascultat, iar mirarea lui s-a transformat în furie când l-a auzit pe Sethu folosind cuvinte al căror înțeles el de-abia începea să-l deslușească. Iubire. Viață. Suflet. Aceste idei erau menite a fi folosite pentru a descrie apropierea de Tatăl Ceresc, nu de fiica cea mică a hagiului.

— Nici măcar n-o să încerc să înțeleg ce spui. Cum crezi că aș putea? Nu are sens. Vorbești de iubire. Ce știi tu despre iubire? Ceea ce tu numești iubire este desfrâu. Da, auzi bine, desfrâu. Îți dai seama că ai târât o fată afară din casa ei și din sânul familiei? Și pentru ce?

— Dar n-am făcut așa ceva, s-a împotrivit Sethu, tăindu-i vorba doctorului.

— Sper că-ți dai seama ce înseamnă asta, a spus doctorul.

Și-a șters lentilele ochelarilor, ca și cum ar fi simțit nevoia să-și ocupe mâinile cu ceva. Îi e teamă să nu mă strângă de gât, și-a spus Sethu, amuzat.

De ce nu era îngrijorat? Se pomenise cu o fată care se hotărâse să-i încredințeze viața ei. Viitorul lui era nesigur, în afară de slujba de la spital, și chiar și aceasta era în pericol, din câte își dădea el seama din mânia doctorului.

Doctorul a văzut-o pe tânără că iese de pe verandă. A urmărit-o cum se îndreaptă spre un copac de mango, lângă fântână. A înghițit în sec. Fata părea să se simtă atât de în largul ei aici, în casa lui. De când e aici? s-a întrebat el. Poate că avea s-o înduplece să se întoarcă acasă. Cum de putuse Seth să fie atât de impulsiv, de nesăbuit?

Nu e ceea ce vă închipuiți, spusese Seth. Oare ce voia să spună? Doctorul a simțit că îl cuprinde din nou un val de mânie, cu forțe însutite. Ferindu-și privirea, a spus:

— Uită-te la ea. E o fetiță care visează cai verzi pe pereți. E numai vina ta. Ea n-ar fi avut în veci curajul să plece de acasă dacă n-ai fi îndemnat-o tu. Acesta nu e decât un orășel. Îți dai seama ce urmări vor avea faptele tale? Dar tu nu stai pe gânduri, nu? Ești tot timpul pe fugă, să rezolvi lucrurile, să dovedești cât de priceput ești. Crezi că nu știu că ai intrat pe furiș în tabăra de carantină și ai furat provizii? Mi-ai pus bunul nume la bătaie și tot nu te lași.

Sethu se uita lung la doctor, nevenindu-i să creadă. Urâtenia mâniei desenase pe chipul doctorului urmele unei bestialități care îl speria. Deschizătura pleoapelor i se subțiasse ca firul; avea dinții ascuțiți și tăioși; mârâia... cine era omul acesta?

Sethu a simțit cum îl cuprinde furia.

— Când am adus medicamentele, le-ați primit bucuros. Când vă convine, e mâna Domnului, iar când nu, încăpățânarea mea. Sunteți un prefăcut, cred că vă dați seama! Un prefăcut cucernic și un laș.

Samuel Sagayaraj a pălit. L-a privit cu ochii cât cepele pe Seth. Oare omul acesta, care împrășca cu venin, era chiar Seth? De când cocea el gândurile astea? Cât de mult trebuie să mă urască, și-a spus Samuel Sagayaraj. Și tocmai de aceea nu-i pasă câtuși de puțin de felul în care lucrul acesta îmi va afecta reputația. Sentimentul că fusese trădat l-a făcut să-și dea jos masca și să spună:

— Am avut încredere în tine și m-ai înșelat. Munca de aici, spitalul, reputația mea, totul e pus în pericol pentru că-ți ardea de un futai cu fata hagiului.

SAn/lba/°vla/iv

Sethu a rămas cu gura căscată. FUTAI. Nu-i venea să-și creadă urechilor. Nici nu-i trecuse prin minte că doctorul cunoaște cuvântul. În doar două minute trecuse de la desfrâu la futai.

— Futai, a repetat Sethu, năucit.

— Da, futai. Numai la asta ți-e gândul. Voiai să ți-o tragi cu cineva, dar de ce trebuia s-o alegi tocmai pe fata asta? Ce are ea în plus față de femeile de aici? O pizdă căptușită cu perle?

Sethu a izbucnit în râs. Futai. Pizdă. Acesta era doctorul Samuel Sagayaraj, deținătorul cheii împărăției cerurilor?

Doctorul s-a oprit, ca trăsnet. Ce vorbe erau acestea? Când își pierdea firea, îi veneau la gură, fără voia lui, tot felul de cuvinte spurcate învățate prin anii de facultate. S-a șters la gură cu dosul palmei.

— Îmi pare rău. N-ar fi trebuit să folosesc cuvinte spurcate. N-am nicio scuză... a spus Samuel Sagayaraj, spăsit.

Sethu s-a holbat la el o vreme.

— Așa e, n-aveți nicio scuză. Fata o să-mi devină soție.

— Seth. Doctorul a dat să-l apuce pe Sethu de încheietura mâinii. Tu-ți dai seama ce spui? Trimite-o înapoi și totul va fi bine din nou. Uite cum facem. O duc eu înapoi. Hagiul mă va asculta. O va lua înapoi. Nimeni nu trebuie să afle despre afacerea asta sordidă.

Sethu s-a eliberat din strânsoare desfăcând, una câte una, tentaculele care-l țineau.

— N-o las. Și nici ea n-o să fie de acord, indiferent ce-i veți spune. Chiar nu înțelegeți, nu? Ne iubim.

În tăcerea care a urmat, Sethu a simțit din nou cum îl atinge aripa libertății, la fel ca atunci când o ținuse pe Saadiya în brațe. Venise momentul să nu se mai prefacă.

Astfel, a primit bucuros să fie alungat când doctorul i-a spus, cu chipul eliberat de orice urmă de emoție:

— În cazul acesta, trebuie să pleci. Trebuie să părăsești imediat casa mea și spitalul.

Și-a dat seama atunci că nu ar fi fost posibilă o despărțire prietenească. Indiferent care ar fi fost motivul plecării lui, doctorul ar fi văzut-o ca pe o trădare. Ucenicii, și-a spus el atunci, nu au voie să facă după cum îi taie capul.

Doctorul s-a dus să se așeze la masa lui de scris. Camera era o copie exactă a biroului său de la spital. O clipă, doctorul a bătut toba cu degetele în sticla care acoperea masa. Apoi și-a împreunat mâinile, ca și cum ar fi vrut să-și țină în frâu gândurile năvălășe.

— Îți dai seama, nu? Că mi-ai înșelat încrederea.

Vorbea pe un ton grav, egal și aspru.

Sethu s-a simțit copleșit de amărăciune. Oare cine este omul acesta? s-a întrebat el din nou.

— Eu te-am făcut și n-am pretins niciun dram de recunoștință, dar m-am așteptat să-mi fii credincios. Deci n-o să te ajut cu nimic. Doctorul și-a scos ochelarii și i-a șters cu grijă. Zici că o iei de nevastă. Dar cine vă va căsători? Tu ai o credință, iar ea alta. În ochii Domnului tău și al ei, aceasta nu va fi niciodată o uniune. Cu trupul, poate. Dar niciodată cu sufletul. Și cu copiii voștri ce va fi? Ce credință veți urma în casa voastră? A ei? A ta? Cât despre copiii voștri, vor crește fără de Dumnezeu. Doctorul s-a cutremurat la gândul unor minți tinere care nu-și puteau găsi în niciun fel alinarea în ideea unui tată milostiv și de toate iertător. În fiecare zi veți descoperi alte diferențe. Veți descoperi că nu aveți nimic în comun. Cum ați putea? Viața voastră nu va fi făcută decât din spini, străduință și praf. În fiecare zi veți regreta ceea ce ați făcut, iar amărăciunea născută din acest regret nu va mai lăsa loc nici unui strop de fericire.

Sethu s-a cutremurat. După cuvintele doctorului, între ei se

căscase o prăpastie pe care nu aveau să poată s-o treacă niciodată. Dacă astfel era scris să se termine totul, atunci fie! L-a privit pe doctor în ochi și i-a spus:

— Știu că sunteți furios. Aveți tot dreptul să fiți. La fel cum și eu am dreptul să-mi construiesc o viață alături de Saadiya. Voi pleca. Mă așteptam să mă înțelegeți, dar m-am înșelat. Nu vă port pică și nici nu vă privesc cu ură. M-ați ajutat când nu aveam pe nimeni altcineva și n-am să uit niciodată asta. Domnul să vă aibă în pază pe dumneavoastră și...

— Sethu nu-și găsea cuvintele - ... pe ajutorul dumneavoastră potrivit în Rehebotul vostru. A dat să plece, dar s-a *san/!U» / ˈyla/i/v* oprit și a adăugat: încă ceva. Numele meu e Sethu. Nu Seth. Sunt hindus. Nu creștin, așa cum v-ați gândit. Dar am crezut în fiecare cuvânt al cărții... Am crezut că religia voastră îi învață pe oameni despre iubire și iertare. Am crezut că vă veți îndura să ne oferiți un pic din acea milostenie sufletească a creștinului despre care vorbiți atât de mult. Oricum, luați din Biblie ceea ce vă place și lăsați deoparte restul. Așa că voi urma acum sfatul Cărții lui Iov din Biblia voastră. „Dar eu alerg la Dumnezeu și lui îi arăt necazul meu.”⁷⁸ Nu contează dacă e Dumnezeu ei sau al meu sau chiar al vostru. Dacă există un Dumnezeu, acel Dumnezeu va avea grijă de noi.

După plecarea lui Sethu și a Saadiyei, Samuel Sagayaraj a rămas pe gânduri, cu capul în mâini. Se simțea secătuit și îndurerat. Dar ce altceva ar fi putut face? Dacă i-ar fi ajutat pe Seth și pe fată, ar fi însemnat că e de acord cu gestul lor, ceea ce nu era adevărat. Cât despre faptul că nu se purtase ca un creștin, ceea ce făcuse Seth - Sethu, se corectă el - era de neiertat.

Doctorul și-a șters transpirația de pe frunte și și-a scos cele trebuincioase pentru scris. A început să scrie o scrisoare hagiului. Trebuia să explice, să ceară iertare, să se delimiteze de tot ceea ce se întâmplase. „Omul m-a înșelat și pe mine”, a început el. „Prin urmare, voi fi însoțit de nevasta mea”, a încheiat el.

— Nu-ți face griji. Totul va fi bine, a spus Sethu.

Se aflau într-o căruță trasă de cai. Saadiya stătea în fața lui. Genunchii lor se întâlneau și se despărțeau la fiecare mișcare a căruței.

— Malik, dar nu-mi fac griji, a spus ea.

Sethu s-a îndreptat de spate, tresărind.

— Malik? De ce-mi spui așa? Nu mă cheamă Malik.

— O, ba da! a șoptit Saadiya. Tu ești Malik al meu. Neasemuitul care a venit de dincolo de ocean. Puternicul și dârzul conducător pe care te puteai bizui să înfrunte cu curaj oceanul, vânturile și căile necunoscute. Tu ești Malik. Nu înțelegi?

Sethu a privit-o cu și mai multă dragoste. Îl făcea să simtă că plutește. Și totuși.

I-a mângâiat obrazul fetei cu un deget.

— Sunt Sethu. Nu Seth. Nu Malik. M-am prefăcut destul până acum, a spus el, încercând să se poarte cât mai blând cu putință. Trebuie să te gândești la mine ca la Sethu.

Saadiya i-a zâmbit. Indiferent ce ar fi spus el, tot Malik al ei rămânea. Neasemuitul.

Sethu a văzut-o că zâmbește. Știa ea ce știa și zâmbetul acela parcă-i mătura cuvintele.

Dintr-odată, l-a cuprins teama. Oare aceasta era diferența pe care i-o prezisese sau, nu, pe care i-o hărăzise ca blestem doctorul?

— Nu e un sat în toată puterea cuvântului. Doar câteva străduțe și marea, spusese James Raj. Locuiesc foarte puțini oameni în zona aceea. Iar localnicii nu vă vor da bătăi de cap. Au și ei secretele și viețile lor. Am construit casa pentru că am crezut că ar fi frumos să locuiesc pe malul mării. Marea mi-a dat tot ce am. Dar soția mea refuză să plece din Nazareth. Ei îi trebuie oameni și străzi și merge foarte des la biserică... deci casa stă goală mai tot timpul. Din când în când, se înduplecă să meargă acolo cu mine, dar chiar și atunci nu-și găsește locul. Puteți sta acolo până când se liniștesc apele și, dacă vă place la fel de mult cât îmi place mie, puteți să stați în continuare acolo, fără chirie. Înțelegi?

Sethu a încercat să citească ceva pe fața omului. Ce trebuia să facă în schimbul acestui acoperiș deasupra capului? apoi și-a amintit de lecția pe care o învățase pe mare: nu te lupta. Lasă-te dus.

Așa că s-a învoit. Ba chiar a fost de acord să între în slujba lui James Raj.

— Am nevoie de un om ca tine. Cineva care să vorbească engleză, să țină socotelile și să mă ajute la treburile mele.

Treburile astea îl cam îngrijorau pe Sethu. Nimeni nu știa cu ce se ocupa James Raj. Unii spuneau că are mai multe bărci de pescuit. Alții că făcea comerț cu diamante și pietre prețioase. Dar era respectat la fel de mult ca și doctorul. Pentru că James Raj era cel mai bogat om din Nazareth. Pesemne că doctorul îl pizmuia pentru asta, pentru că-l numea parvenit și, când asculta, enervat, vreo poveste despre cum făcea James Raj acte de caritate în stânga și în dreapta, mormăia:

— Traficantului ăștia parvenit îi dă mâna să arunce cu banii. Doar i-au picat din cer, n-a muncit pentru ei.

James Raj era și singurul om din Nazareth căruia nu-i era teamă de doctor. De aceea, când a plecat din casa doctorului, însoțit de

Saadiya, Sethu și-a spus că nu are altă soluție decât să-l caute pe James Raj și să-i ceară ajutorul.

Sethu știa că dă un stăpân pe un altul. Dar James Raj nu-i pusese nicio întrebare când Sethu îi spusese:

— Am nevoie de o casă și de o slujbă. Doctorul nu mai are nevoie de mine sau de serviciile mele.

James Raj a dat din cap. Auzise deja povestea, dar s-a prefăcut că nu știe nimic. James Raj cunoștea prețul discreției. În plus, se simțea bine știind că obține o victorie împotriva nebunului care bătea cu pumnul în Biblie și care se purta de parcă ar fi fost un apostol al Domnului Iisus.

— Mergeți la Manappad. Puteți lua căruța mea ca să ajungeți acolo, a spus el. O să aveți pace și liniște. Peste câteva zile o să trimit pe cineva după tine.

Astfel, Sethu și Saadiya au plecat la Manappad, să-și facă un cămin pentru dragostea lor în casa construită pe nisipul de lângă marea cea sălbatică.

Saadiya era încântată. Ce mi-aș putea dori mai mult, își spunea ea mereu. A deschis ferestrele și sunetul valurilor a pătruns în toată casa. Din prag și până la apă nu era nimic altceva decât întinderea albă de nisip. Briza adia cât era ziua de lungă.

— Va trebui să plecăm la începutul verii. Va fi foarte cald aici, a spus Sethu.

— Nu-mi pasă cât de cald se face, s-a îmbufnat Saadiya. Să poți vedea marea... să-ți odihnești privirea în zare. Nimic nu poate întrece lucrurile astea! Acesta este *jannath*-ul meu!

La auzul cuvântului necunoscut, Sethu s-a încruntat.

r

tvofU/ă' oh/lp/MvL wt Lrvvtwjb

— *Jannath*?

— Paradisul. Așa se numește în sfântul Coran.

Sethu a observat plăcerea din privirea ei și s-a bucurat și el. Domnul era bun. Cu mult timp în urmă, prezicătorul care-i citise în stele spusese: „Băiatul acesta s-a născut sub o stea norocoasă. Indiferent ce se va întâmpla, o va scoate la capăt.”

Era adevărat. La început, fusese *Maash*. Apoi doctorul. Iar acum, James Raj. Fiecare apăruse într-un moment al vieții lui în care nu știa încotro s-o apuce. Trebuia să-și răsplătească salvatorii, lucru deloc neașteptat: în viață, nu primești nimic pe tavă. Nici măcar dragostea. Căci până și Saadiya purta semnele diferenței.

I-a curățat o banană sălbatică Saadiyei.

— Asta e tot ce am găsit, a spus el, arătând cu degetul spre un ciorchine de fructe pe care reușise să le cumpere de la un vânzător

ambulant. Măine o să fac rost de tot ce ne trebuie. Scaune și o masă, oale pentru bucătărie și provizii din care să faci mâncare... A făcut o pauză, cu șiretenie...și un pat.

Saadiya s-a înroșit, iar lui i-au sclipit ochii.

— Pentru moment, va trebui să ne mulțumim cu asta, a spus el, arătând spre rogojina din frunze de palmier pe care întinsese un cearșaf gros, de bumbac. Pe rogojina asta vorn dormi, iar capetele ni le vorn sprijini pe brațe.

A zâmbit. Saadiya a făcut ochii mari și a lăsat privirea în jos.

— Hai, a spus el, așezându-se pe patul încropit.

Ea a rămas în picioare, nesigură și temătoare.

— Hai, a chemat-o el din nou. A văzut că Saadiya nu se mișcă din loc și atunci s-a ridicat și s-a apropiat de ea. Ce să fac eu cu tine? a întrebat el, cu blândețe, ridicându-i bărbia cu degetul arătător.

Deasupra buzei de sus a fetei se iviseră broboane de sudoare, îi e frică, și-a spus el. Înclinându-și capul, a adunat picăturile de apă cu buzele, ca și cum ar fi fost perle de orez. Am gustat din sarea de pe pielea ei, și-a spus el, cu o plăcere din ce în ce mai mare. Saadiya tremura. Oare pentru că simțise gura lui pe piele, sau *san/-Uxr 'ybo'bv* pentru că trupul lui era atât de strâns lipit de al ei, că nici măcar cel mai gingaș fir de mătase nu ar fi putut trece printre ei?

A simțit cum Saadiya se sprijină de el, apoi a condus-o către pat și a tras-o în jos, cu el.

Saadiya stătea pe spate, întinsă și nemișcată, cu ochii închiși. Sethu a învăluit-o cu privirea și a încercat să-și potolească neliniștea - oare acesta era spectrul diferenței? apoi a simțit cum un val de iubire smulge această neliniște din sufletul lui. Cât e de frumoasă, și-a spus el. Și e a mea. Numai a mea.

Saadiya l-a lăsat s-o mângâie, dar când Sethu i-a prins sânii în căușul palmelor, s-a ridicat de pe pat.

— Nu, nu se poate, a spus ea cu o voce îngrozită.

— De ce nu? Doar sunt... Sethu a făcut o pauză, apoi a încercat să fie pe cât de convingător posibil și-a continuat:...soțul tău.

Saadiya și-a întors privirea către el. Teama din ochii ei s-a risipit încet-încet. A luat-o din nou în brațe. A urmărit cu degetul, încetișor, linia gâtului Saadiyei și apoi a început să-i deseneze rotocoale imaginare pe pielea cefei. A simțit cum corpul fetei se înmoaie și se lasă pe al lui. Și-a lipit buzele de fruntea ei. Ea s-a cuibărit și mai bine la pieptul lui. Prinzând curaj, a trecut cu limba peste rotunjimea pleoapelor ei închise. Ea se cutremura în brațele lui, ca

și cum nu s-ar mai fi săturat să fie acolo, iar el a simțit cum ea îl cuprinde în brațe. Cu buzele lipite de pielea ei, a zâmbit.

— Nu înțeleg ce se întâmplă cu mine, a murmurat ea.

— Șșș, șșș, a șoptit el. Nu e nimic de înțeles. Aceștia suntem noi doi și asta e ceea ce simțim unul pentru celălalt. Acum des- chide-mi cămașa, a adăugat el.

Cu mâinile tremurând, Saadiya a scos un nasture prin gaică.

— Ce facem, stăm așa toată noaptea? Of, Saadiya, hai, mai repejor!

Râzând, a ajutat-o să-i dea jos cămașa.

Se aștepta ca Saadiya să se împotrivescă atunci când a început și el s-o dezbrace. Dar ea a rămas nemișcată, lipită de el, și l-a lăsat să-i scoată hainele, una câte una. Apoi Sethu i-a dezlegat eșarfa lungă pe care ea și-o prinsese în jurul umerilor. A desfăcut dintr-o mișcare nasturii cămășii cu mâneci lungi pe care o purta fata și a dezlegat ușurel nodul cu care îi era prinsă fusta la brâu. Fusta a căzut la pământ.

— Ce e asta? a bâiguit Sethu când a dat de o altă pânză în loc de pielea goală.

Pe dedesubt, Saadiya purta o cămașă lungă, iar când degetele lui au poposit la gulerul ei, fata i-a acoperit mâinile cu ale ei.

— Nu, a șoptit ea.

— Lasă-mă să te privesc, a spus el și a privit-o, amuzat, cum își acoperă fața cu palmele.

Ea, care nu-și arătase niciodată chipul unui bărbat, stătea goală în fața lui.

A privit-o dintr-o parte și a simțit cum se răspândește în ființa lui un nou val de iubire. A lui. Ea era a lui. Hainele și pletele ei răvășite erau mărturia îndrăzelii cu care mâinile și gura lui îi cutreieraseră trupul.

— Nu, a spus el, dându-i palmele la o parte de pe față. Sunt soțul tău. Ești a mea. Nu ai de ce să te rușinezi sau să fii măcar stânjenită.

Când s-a repezit să-i acopere gura cu a lui, a simțit împunsătura sfârcurilor ei întărite. Buzele ei s-au despărțit. Fluidul. Acel fluid miraculos din gura lui, de pe degetele lui, în timp ce o trăgea spre el. A hohotit din nou, triumfător, simțind până unde poate merge dorința lui.

Ce contează toate aceste diferențe dintre Saadiya și mine? Ce contează, când eu am asta? și-a spus el. Ce poate fi mai plăcut decât pielea mătăsoasă și moale din interiorul coapselor ei? Și ce-ți poate da o liniște mai mare decât să stai așa cum stau eu, lipit de spatele ei, răcorindu-i ceafa cu respirația mea, cuprinzându-i sânul

În palmă și știindu-mă prins în mreaja iubirii ei?

Cu câtă plăcere se cufunda în adâncitura aceea dintre coapsele ei. Era cuibul în care-și odihnea trupul vlăguit și-și recăpăta forțele. Obârșie. Speranță. Alinare. Simțea cum pe măsură ce el crește și se întărește, locașul acela catifelat se transformă într-o creatură plină de nesaț, care-l îndeamnă, cu atingeri de catifea: mai mult, mai mult, mai mult!

În timp ce se lăsa furat de somn, a simțit cum în suflet i se așterne liniștea, un calm nemaivăzut, pacea.

Deci asta înseamnă mulțumirea, s-a trezit Sethu spunându-și în săptămânile care au urmat. Gândul s-a născut pe neașteptate și de aceea îl prețuia și mai mult. S-a născut când, ridicând privirea din farfuria cu mâncare, a dat peste ea, care-l sorbea din ochi. S-a născut când s-a rănit la deget în timp ce bătea un cui în perete, iar ea s-a repezit spre el, cu lacrimi în ochi, și i-a lins picăturile de sânge de pe rană.

Mulțumirea. A simțit-o când se plimbau pe plajă, iar ea a adunat scoici pe care le-a aliniat, apoi, pe pervazul ferestrei dormitorului lor. Privise cum îi bătea vântul prin păr și-i dădea acea privire jucăușă.

Mulțumirea. Se simțea în cântecele care răsunau în casa lor. Saadiya răsese, spunând că numai el s-ar fi putut gândi la așa ceva, când Sethu adusese acasă un gramofon cu manivelă, la mâna a doua sau chiar a treia, dar și o grămadă de discuri. Numai el putea fi tras pe sfoară atât de ușor, bodogănisese ea când Sethu descoperise că brațul gramofonului nu avea ac. Numai el s-ar fi putut gândi la asta, îl lăudase ea, ascultând muzica de pe disc, când lui Sethu îi venise ideea să rupă o ramură de acacia și să ia de pe ea un ghimpe cu care să înlocuiască acul lipsă.

Mulțumirea. Creștea asemenea puiului de rodiu pe care i-l adusese acasă pentru că Saadiya spunea că *jannath*-ul n-ar fi fost *jannath* fără un rodiu.

Mulțumirea. Răspândea un întreg curcubeu de culori, căci se născuse din felinarul în trei culori pe care Sethu îl găsisese într-o curte cu vechituri, abandonat de un macagiu de la căile ferate sau poate furat de la acesta. Sethu curățase cele trei ochiuri de sticlă, înlocuise fitilul cel vechi și o învățase pe Saadiya un nou limbaj al apropierii dintre ei: verde pentru când Sethu o dorea, roșu pentru când ea îl dorea pe el și galben când oricare dintre ei voia o clipă de răgaz. În acele prime săptămâni, culoarea galben nu se arătase niciodată.

Dar mulțumirea e o stăpână pretențioasă, care devorează totul cu nesaț. Pe măsură ce lucrurile extraordinare s-au transformat în obiceiori, Sethu a început să-și piardă răbdarea.

— Crezi că James Raj o să ne trimită vorbă azi? întreba el în fiecare dimineață.

Saadiya clătina din cap. Cine o fi James Raj? se întreba ea. De ce trebuia să trimită vorbă?

Într-o zi, Saadiya a întrebat:

— De ce?

— De ce? Sethu s-a uitat la ea cu mirare: Fată dragă, dacă nu apuc să câștig ceva curând, o să murim de foame. Am cheltuit aproape toți banii pe care-i aveam.

Saadiya a pus ochii în pământ.

— A, a spus ea.

Bani. Aveau nevoie de bani ca să trăiască. În Arabipatnam, toată lumea avea bani și nimeni nu vorbea despre muritul de foame. Saadiyei i s-a făcut frică pentru prima dată de când plecase de acasă.

— Nu mai sta așa încruntată. Sethu a râs și a tras-o în brațele lui. Sunt aici. O să am grijă de tine. N-ai încredere în mine? O să am grijă de tine mai bine decât a avut vreodată *Vaapa* al tău.

Saadiya a zâmbit. Dar numai ca să-și ascundă nesiguranța. Ce avea să le rezerve viața?

James Raj a trimis vorbă. Sethu s-a dus la casa acestuia din Nazareth. James Raj l-a privit pe Sethu ca și cum nu l-ar fi recunoscut. Sethu i-a zâmbit șovăitor. Ce se întâmplase? Oare doctorul reușise să-l facă pe James Raj să-și schimbe părerea? Atunci ce aveau să facă el și Saadiya? Bărbatul mai vârstnic s-a mișcat pe scaun și a scos din buzunar o bucată de hârtie. A cercetat-o o clipă și a spus:

— „Ți-ai croit un drum prin mare, o cărare prin apele cele mari, și nu Ți s-au mai cunoscut urmele.” James Raj a ridicat din sprâncene. Recunoști cuvintele astea?

Sethu l-a privit surprins pe bărbatul mai vârstnic. Din câte auzise, James Raj nu dădea dovadă de prea multă credință și cu atât mai puțin de cunoaștere a Bibliei. Dar a dat din cap în semn că da:

— Psalmul 77:19.

James Raj s-a luminat pe dată la față.

— Deci e adevărat ce se spune. Cea mai tânără dintre surorile *kondai* spunea că știi Biblia pe de rost. A venit la mine, pe ascuns, ca să mă roage să te ajut. Mama lor e o rudă îndepărtată de-a mea. Doctorului nu-i place ca ele să treacă pe la mine, dar lui Mary Patti puțin îi pasă de ce crede stimabilul domn doctor. Micuța *kondai* e la fel. Numai cele mai mari sunt sclavele lui. Dar tu nu ești creștin. Cum se face, atunci, că știi flecare psalm, cuvânt cu cuvânt?

Sethu și-a îngăduit să zâmbească. Se simțea ușurat.

— Am citit Biblia de foarte multe ori și se pare că mi-o amintesc aproape în întregime. Presupun că am o memorie bună.

— Bună? James Raj s-a ridicat în picioare. Ai o memorie fenomenală, băiete! Știi ce înseamnă asta? Pot s-o folosesc în loc de catastife. Totul va fi mult mai simplu!

— Nu m-am mai simțit așa sigur pe mine de mult timp. Ca și cum aș ști ce e de făcut, i-a spus Sethu Saadiyei, care stătea pe jos și săpa cu mâna mici văi într-o moviliță de nisip.

Saadiya și-a ridicat ochii către el.

Stăteau amândoi pe plajă. Apusul colora valurile într-o mulțime de tente roșietice, iar Sethu se simțea cu inima împăcată.

I-a zâmbit Saadiyei.

— Ce copil ești! Iar eu mă simt atât de răspunzător pentru tine. Îmi era teamă, groaznic de teamă. Dacă greșisem când te luasem de acasă? Dacă James Raj și slujba lui nu erau decât povești? Atâția dacă... Totul mă înspăimânta.

— De ce? a întrebat ea.

Ce ar fi putut să-l sperie pe Malik? Pe neasemuitul, curajosul Malik.

— Chiar vrei să știi?

— Spune-mi.

Tvo/u/ă/ oh/vp, u/vv wte/ Inim/Il încerca să-l convingă cu blândețe.

— Poate nu înțeleg, dar spune-mi.

Sethu și-a întins picioarele și s-a lăsat pe spate, sprijinindu-se în coate. Privea în zare.

— Dincolo de ape e Ceylonul. Teama asta a mea a început înainte să mă duc acolo, a spus Sethu, iar vocea lui se simțea deja că e sugrumată de amintirea durerii. Ți-am spus de ce am plecat de acasă, nu? Când l-am întâlnit pe *Maash*, am crezut că scăpasem de teama de a da greș. Dar teama m-a cuprins din nou, de data aceasta chiar din cauza lui *Maash*. A celui care m-a dus în Ceylon. Era cel mai de treabă om pe care-l întâlnisem până atunci. Era bun și generos. M-a învățat tot ce știu și chiar m-a ajutat să nu-mi mai dea bătăi de cap aritmetica. Dar era o față a lui pe care n-am vrut s-o cunosc. Și după ce am plecat din casa lui, lucrul acesta s-a transformat într-o amintire vagă. Uneori m-am întrebat dacă nu cumva mi-am închipuit eu totul... Am plecat din Colombo și când am ajuns în Kandy l-am întâlnit pe Baiu. Cred că el a fost primul meu prieten. Puțin mai târziu, Baiu a fost trimis în tabăra de carantină de la Pamban. Un an mai târziu, am mers acolo și ne-am reîntâlnit. L-am iubit ca pe un frate. Într-o seară, vorbeam despre vremurile copilăriei noastre din Colombo. Baiu băuse zdravăn toată seara și, pe măsură ce povestea înainta, vorbea cu din ce în ce mai multă amărăciune. La un moment dat, a spus: „Pot trăi cu gândul a tot ceea ce am făcut în viața asta; dar îmi e peste putință să mă împac cu faptul că m-am vândut. Eram tânăr și nu știam mai nimic,

iar omul...” S-a oprit când a citit groaza din ochii mei. „Da”, a spus el încet, „omul a știut să mă convingă – O să te pot ajuta, mi-a zis el, o să-ți găesc o slujbă la stat – iar eu mi-am zis că n-o să pierd nimic. Nu vrea decât să mă țină în brațe când și-o ia la labă. Vrea să-mi pupe puia și să-mi lîngă boașele. Ce contează, mi-am zis eu, dacă mie nu-mi place nimic din toate astea. Nu mă viola. Omul s-a ținut de cuvânt. M-a ajutat să găesc o slujbă. Printre proviziile care au venit azi era și ultima pagină dintr-un ziar”, a spus Baiu după un moment lung de tăcere, „și am citit acolo că individul a murit.” Apoi Baiu a spus: „A murit la el acasă. Era din Kerala, ca și tine.” Am simțit că mi se sfâșie inima, Saadiya, că se ridică vălurile de pe trecutul meu. E imposibil, mi-am spus atunci. „Cum îl chema?” l-am întrebat eu. Apoi Baiu a rostit numele lui *Maash* și iar m-a cuprins groaza. Nu putea să fie adevărat. Am încercat să nu mă gândesc la nopțile în care *Maash* se strecura în patul meu. La cum mă cuprindea cu brațul și la zgomotul pumnului său care se mișca. Sus, jos, sus, jos. Mizeria asta mă scârbea dar, la fel ca Baiu, nu mă împotravisem. Îmi spuneam că nu face altceva decât să mă țină în brațe. Nu eram nici victimă, nici participant. Mai târziu, când m-am făcut mai mare, mi-am dat seama că se folosise de mine. Dar am alungat gândul ăsta cât mai departe. Baiu dezgropa acea amintire brutală; ce duhoare și câtă mârșăvie... și am simțit că mă lovește ceva chiar în moalele capului. Eram furios pe *Maash* pentru că profitase de încrederea mea în el. Eram furios pe Baiu pentru că-mi arătase adevărata față a lui *Maash*. Mai presus de toate, eram furios pe mine însumi pentru că lăsasem lucrurile să continue. Cum am putut fi atât de laș? Cum a putut să-mi fie atât de frică? Știam că trebuia să accept pentru că, dacă m-aș fi opus, n-aș fi avut unde să mă duc. Înnebunisem, mă înțelegeți? Mă uitam în jur cu sălbăticie. Baiu lăsase un briceag pe o masă. L-am înșfăcat și-mi amintesc că am început să țip: „Ajunge, ajunge!” și apoi l-am înjunghiat cu el. De ce? Nu știu. Poate pentru că sfâșiase acel ultim văl. Apoi am luat-o la fugă. Am luat-o spre port, acolo unde pescarii se pregăteau să pornească pe ocean, și am plecat cu ei. De atunci eu tot alerg, Saadiya. Cum să mă dezbar de trecutul meu? Mai întâi, mizeria legăturii mele cu *Maash*. Apoi Baiu. Nu știu dacă e în viață sau dacă sunt un ucigaș. Și acum...

Sethu a făcut o pauză.

Saadiya s-a aplecat spre el.

— Și acum... l-a îndemnat ea să continue.

Sethu a privit-o în ochi. Se întreba dacă ea înțelesese ceva din ce-i povestise – mlaștina trecutului său, fricile și temerile lui. Saadiya nu era decât un copil.

Voia să-i spună că, acum că James Raj era de partea lui, se simțea în siguranță și protejat. Și-și dădea seama că Saadiya se aștepta ca el să-i spună că ea era cea care-l făcea să se simtă mai bine.

Sethu i-a luat un picior în mână. Cât de mic era, cu bolta tălpii

Înaltă și arcuită. I-a mângâiat glezna, creând o ploaie de nisip, și a spus:

— Acum nu mai contează. Când te-am întâlnit pe tine, am simțit că o pot lua de la început. Mă spălasem de rele. Iar slujba aceasta mă face să cred că avem o șansă.

Saadiya a zâmbit. Dragostea lor învinsese, se gândea ea. Sethu a cules acel zâmbet și a înțeles cât de mare era acea victorie, căci era și a lui.

Astfel, Sethu mergea la muncă și Saadiya gătea, făcea curățenie, privea marea și aștepta. Acestea erau ocupațiile soțiilor din Arabipatnam, iar Saadiyei i-a fost destul de ușor să le adopte. Până când așteptarea se prelungea până seara târziu și, uneori, dincolo de miezul nopții, până la orele mici ale dimineții. În acele ore de liniște, chiar și marea îi părea nemișcată. Când se uita pe fereastră, cerul nesfârșit și luciul nisipului îi răneau privirea.

Zilele se înlănțuiau și se făceau luni și Saadiyei i s-a făcut din nou frică. Nu de sărăcie. Era frica de un alt fel de dorință. Acea de a fi alături de surorile sale și de *Ummama*, Suleiman și Zuleika. Alături de *Vttapa*. Încet, încet, mintea i-a fost invadată de durere. Pentru că nu avea să-și mai vadă familia niciodată. Pentru că provocase atâta durere. A început să se teamă că va trebui să plătească pentru faptul că-i abandonase. Aceasta îi era pedeapsa, se gândea ea: să fie singură. Să fie prinsă într-un loc la fel de strâmt și de lipsit de aer ca și Arabipatnamul. Plângea și apoi își ștergea în grabă ochii când auzea scârțâitul porții. Sethu s-ar fi înfuriat dacă ar fi știut că plângea pentru ei.

În altă seară, pe când stătea singură în pat, întrebându-se când avea să se întoarcă Sethu, și-a amintit că *Ummama* îi spusese că-ți poți găsi alinarea în sfântul Coran. Așa că, a doua zi, când Sethu s-a întors acasă, Saadiya l-a rugat să-i aducă și ei unul.

Sethu a căzut pe gânduri la auzul acestei rugăminți. Oare aceasta era diferența pe care o profetise doctorul?

— La ce-ți trebuie Coranul? a întrebat el, punând jos ceașca cu ceai. Credeam că am vorbit că nu avem nevoie de religie sau de învățături religioase.

— Asta n-are nimic de a face cu religia. Am atâta timp liber și eu stau degeaba.

— Atunci de ce nu-ți faci de lucru? Împletește coșuri sau împletește flori de mătase sau coase. Ai putea face o broderie. Pot să-ți aduc ațe frumoase. Orice altceva în afară de citit Coranul, a spus Sethu rapid.

— Asta e cu totul altceva. Câte coșuri pot să împletesc? Câte flori pot să brodez? Sunt numai eu cu mine toată ziua. Mă simt singură. Nu înțelegi? a sărit Saadiya.

Sethu a privit-o cu ochii mijiiți. În seara aceea, Saadiya a aprins felinarul galben. Sethu a oftat. Deși se certau destul de des, seara toate erau date uitării și dorința lui își găsea pereche într-a ei. Era o dovadă de cruzime să-l pedepsească folosind codul pe care-o învățase chiar el să-l folosească. Sethu a schimbat sticla felinarului cu cea verde. Saadiya a pus-o la loc pe cea galbenă.

— Nu fi crudă, Saadiya, s-a rugat el de ea.

În chip de răspuns, Saadiya s-a întors cu spatele la el. Sethu a zâmbit în întuneric și a mângâiat-o pe braț. Ea s-a scuturat și l-a îndepărtat. Sethu a simțit-o cum se încordează. Ba chiar i s-a părut că aude un hohot înfundat.

— O, Doamne, Saadiya, de ce plângi? s-a tânguit el. Îți aduc ce vrei tu.

Când Saadiya s-a întors către el, supărarea lui s-a risipit ca prin minune. Nu putea refuza să-i îndeplinească dorința, dar avea să găsească o cale prin care să pună capăt acestei poftes nesănătoase.

I-a adus Coranul și sfânta Biblie, *Thirukkural*⁷⁹ și *Ramayana*.

— Știu că citești Coranul în arabă, dar parcă mi-ai spus că voi scrieți în arabă folosind alfabetul tamil. Nu-i așa? Deci știi să citești în tamilă, nu? Atunci înseamnă că poți citi toate cărțile astea. Îți poți umple orele libere cu învățăturile religioase ale lumii.

Cu brațele încărcate de cărți, Saadiya a spus:

— Îmi place să citesc și le voi citi pe toate, dar cred că nu te aștepti să uit tot ce am învățat de când eram copil. Coranul e mai mult decât o carte. Coranul te învață un mod de viață. E asta o greșeală atât de mare?

— Asta face și hinduismul, i-a răspuns Sethu. În plus, e o religie mai veche.

— Nu înțelegi ce spun.

Saadiya a clătinat din cap. De exasperare sau cu amărăciune?

Sethu a privit-o îndelung și apoi i-a întors spatele. Nu o mai înțelegea. De ce era atât de încăpățânată? Își dădea seama că e foarte tristă, dar nu înțelegea de ce. Mai ales acum, când traiul lor era cu mult mai ușor.

James Raj era un șef bun. Nu cerea lucruri imposibile, iar Sethu lucra foarte multe ore pentru că așa voia. Cât despre afacerea fără de nume, Sethu o numea comerț, deși nu existau registre sau documente scrise ale tranzacțiilor. Unii ar putea numi activitatea asta contrabandă, deși nu era chiar așa. În plus, lui Sethu îi plăcea provocarea. Pe deasupra, câștiga bani. Mai mulți decât ar fi visat

---

⁷⁹ Colecție de 1330 de cuplete, sau aforisme, în tamilă, organizate în 330 de capitole, și scrise de poetul tamil Thiruvalluvar. Lucrarea, datată înainte de cel de-al patrulea secol d.H., este considerată prima lucrare de etică din literatura dravidiană.

vreodată. James Raj îi dădea un bonus pentru fiecare tranzacție reușită, iar Sethu începea să capete încredere, lucru pe care nu-l reușise de când înfipse un cuțit în burta lui Baiu.

Ce bine ar fi fost dacă Saadiya nu i-ar fi dat atâtea bătăi de cap. Zâmbea foarte rar și nu-l slăbea din priviri acuzatoare.

Sethu a plecat la Nazareth. Avea nevoie să se sfătuiască cu cineva. Cu cine altcineva decât James Raj? James Raj l-a ascultat în tăcere.

— N-o mai înțeleg, a spus Sethu.

— Uite, bea niște lapte bătut, l-a îndemnat James Raj, arătând către paharele pe care le adusese cineva. Apoi a spus: Se simte singură. E obișnuită să aibă oameni în jur. Aici, stă singură toată ziua. Din cauza asta îi vin tot felul de gânduri ciudate, dorințe neobișnuite, a spus el, ștergându-se la gură cu dosul palmei. Când o să aibă un copil, o să fie bine. Până atunci, găsește-i un animăluț de care să aibă grijă. Poate o pisicuță. Va crește repede și după aceea nu va trebui să-i purtați prea mult de grijă. Dacă până atunci Saadiya rămâne însărcinată, gândul la copilul care va veni o s-o țină ocupată.

Sethu a rânjit. De aceea îi plăcea de James Raj. Era om cu picioarele pe pământ, nu ca doctorul, care ar fi citat un verset din Biblie și i-ar fi spus să se roage pentru a afla un răspuns.

Când Saadiya n-a mai avut menstruație două luni la rând, au chemat moașa, care i-a confirmat bănuiala că e însărcinată. Sethu și-a călcat pe inimă și a dus-o la Nazareth, la doctorul Samuel Sagayaraj. În ciuda conflictelor dintre ei, doctorul era cel mai potrivit să le dea o mână de ajutor să-și aducă copilul pe lume.

Doctorul a consultat-o, i-a spus ce are voie să facă și ce nu și a bătut-o ușurel pe spate, zâmbind. Față de Sethu s-a comportat de parcă n-ar fi fost de față și nu l-a băgat în seamă decât o dată, ca să-i explice rețeta pe care le-o dăduse.

Pe drumul spre casă, Sethu n-a scos niciun cuvânt. Respingându-l, doctorul îl rănise. Înainte, ar fi putut să vorbească cu Saadiya despre asta. Acum, Saadiya părea că s-a închis în ea. Pentru totdeauna. Fără șanse de revenire.

Unde era Saadiya lui?

Aș putea să-i spun. Eu, Saadiya Mehrunnisa, aș putea să-i spun, dacă el ar vrea să mă asculte.

Stau aici, întinsă în pat. Doctorul îmi spune că ar trebui să lupt cu durerea. S-a dus să-l caute pe Sethu. Să-l aducă lângă mine, ca să mă convingă să-mi strig durerea, să-mi ușurez agonia.

Durerea mea e ca o minge de fier prinsă în stâncă. Stă înfiptă bine și nu se dă dusă.

Văd că sunt privită cu dispreț. În cărțile sfinte pe care mi le-ai adus – ale mele, ale tale și ale altora – o dragoste ca aceea pe care am încercat s-o clădim e privită cu dispreț. E o dragoste necurată.

Vecinii mă privesc cu dispreț. Nu-și lasă nevestele sau fiicele să se apropie de mine. El e fără pată; ea e făptura desfrânată, spun ei. Ea e cea care a fugit de acasă. El ce putea să facă? Săracul. A trebuit s-o adăpostească. Asta se spune despre noi.

Oriunde merg, orice aș face, nu aud decât: tu ești de vină.

Când copilul mă lovește pe dinăuntru, ființa mea răsună de acest ecou: tu ești de vină.

Încerc să mă rog, dar până și Dumnezeu își întoarce fața de la mine.

Tu, soțul meu – deși nu îmi ești soț, căci nu suntem cununați – îmi spui că sunt prostituată. Că aceste voci disprețuitoare sunt doar în capul meu.

Dar eu știu mai bine. De aici se trage suferința mea.

În după-amiaza aceasta, puțin mai devreme, în timp ce așteptam pe holul spitalului să-l găsești pe doctor, i-am văzut pe *Vaapa* și pe Suleiman.

Tam văzut cum se uită la burta mea mare. *Vaapa* a mijit ochii, iar Suleiman a rămas cu gura căscată. Apoi Suleiman m-a privit în ochi și am văzut că șovăie. Am văzut cum dragostea lui pentru mine învinge ura și cum pe buzele lui se așterne un zâmbet plin de afecțiune. L-am văzut cum dă să vină spre mine și l-am zărit și pe tata când i-a atins cotul cu degetul.

S-au răsucit pe călcâie și s-au îndepărtat în grabă. Aș fi vrut să fug după ei. Aș fi vrut să cad în genunchi, la picioarele lui *Vaapa*, și să mă rog de el: „*Vaapa*, am păcătuit. Iartă-mă, *Vaapa*, te rog. Ce n-aș da să mă ierți!”

Durerea e sfâșietoare, dar strâng din dinți. Nici măcar gândul că voi avea un copil nu mă împinge să mă lupt cu durerea. Ar fi mai bine dacă am muri aici și eu, și copilul.

Oricum, ce viață ar avea fără înaintași despre care să poată vorbi, fără familie, fără măcar o credință sau un Dumnezeu al lui?

La ce bun să trăiască acest copil? La ce bun să trăiesc eu?

— Nu mai fi așa, spune Sethu.

Încerc să citesc ceva în ochii lui. Ce vrea de la mine?

— Saadiya, dragostea mea... spune el.

S4ivita/ ˈyla/iv

Simt că mă înmoi când aud câtă emoție e în glasul lui. O, dacă ar ști ce putere are asupra mea!

— Saadiya, comoara mea, ai uitat visele noastre? Copilul acesta e binecuvântarea Domnului. El vrea ca dragostea noastră să reziste.

Copilul acesta suntem noi, Saadiya. Saadiya, te rog, trebuie...

Se oprește. Știi deja ce vrea să spună, chiar dacă n-o face.

Trebuie să lupt. Nu trebuie să mă dau bătută. Trebuie să fiu mai responsabilă. Viața copilului e în mâinile mele. Dar nu vreau acest copil. De ce să aduc pe lume un copil care va trebui să plătească pentru păcatele mele? Păcatele noastre.

— Dacă se naște, copilul acesta va trebui să fie crescut ca un musulman adevărat, mă aud spunându-i lui Sethu.

Mă privește înmărmurit. Nu-i vine să creadă.

— Deci despre asta e vorba? Despre religie?

Simt că încep durerile nașterii. Îi răspund, printre dinți:

— Nu despre asta e vorba în toate? Despre credință? Cum să dau naștere unei alte vieți când nu știu către ce se va îndrepta ea? Nu înțelegi, vreau ca acest copil să-l cunoască pe Dumnezeu, pe Dumnezeul meu. Vreau ca acest copil să aparțină cuiva.

Sethu își pune palmele peste ale mele și-mi spune cu blândețe:

— Dorința ta se va împlini. Numai lasă acest copil, copilul nostru, să se nască!

Durerile pornesc dinspre șolduri și mă sfârtecă în două. Urlu. Și nu mă opresc.

VEER AM

ai, nu e așa de greu pe cât crezi. *Veeram*: deocamdată. Gândește-te că e vorba de vitejie, căci asta e ideea pe care o vorn desăvârși aici. Fă ochii mari. Da, exact ca și pentru *raudram*. Ține ochii larg deschiși, dar nu te uita sever și fix. Să-ți freamăte nările, ca și cum ai adulmea victoria. Gura are o expresie rigidă, iar fălcile sunt încleștate. Inspiră normal, dar încearcă să expiri prin ochi. Atunci obrajii vor căpăta o mobilitate aparte... dar deja știi asta. Acum, ca să adaugi tușa finală acestei expresii a vitejiei, lasă-ți umerii, pieptul și privirea să se rotească încet, când într-o parte, când în cealaltă. Ești stăpânul care-și scrutează cuceririle și imperiul.

Acum gândește-te. Ce înseamnă să fii viteaz? Da, așa e. Să ai curaj. Dar curajul ce e?

Pentru asta, ne vorn întoarce, din nou, la natură.

Să luăm exemplul păsării *drongo*. Al *aanaranchi*-ului. E o pasăre destul de comună, mică, cu pene de un negru lucitor și coada despicată. Curajul e ceea ce o face specială. Nu lasă ciorile să se apropie de ea nici în ruptul capului, ba chiar le fugărește, nu dă înapoi nici în fața uliilor și-i ciugulește fără milă, până-i alungă. De ce face asta pasărea *drongo*? În sezonul de împerechere, ca să-și apere puii, dar în restul timpului? Cine știe? Păsările sfoase – gu-guștiucii, porumbii și hulubii – își construiesc cuibul în preajma unui *drongo*. Pentru că știu că acea pasăre va ține răpitorii departe și-i va apăra și pe puii lor. Poate că acesta este modul în care natura

ne învață să ne alimentăm curajul cu lucrurile în care credem.

Dar și supraviețuirea e un act de curaj. După-amiezile și nopțile de *thulaavarsham*, furtunile lui octombrie, sunt cumplite și înspăimântătoare, dar ziua e cea care te învață să le înduri.

SAtvitO/ cYldi-V

În diminețile de după furtună, cerul e limpede. Aerul e răcoros și umed, chiar dacă soarele strălucește cu toată puterea și răspândește căldură, pătrunzând prin lăstăriș și luminând chiar și dosul frunzelor și tulpinile noduroase. Orezăriile devin petice de jad și smarald. Strălucesc. Plantele stau cu gleznelor cufundate în apa mîloasă; ochiurile de apă reflectă fâșii de cer. Libelulele plutesc pe deasupra lor. În grădini, mănunchiurile de nuci de cocos, care atârnă din cauza asaltului și a bicelor ploii pe care au trebuit să le îndure, sunt ridicate și legate de proptele. Pământul își vindecă rănile.

Dar ca să înțelegi cea mai aprigă formă de vitejie, aș zice să privim fructul de caju. Privește-! Roșu-deschis și galben pe alocuri, alteori portocaliu, stă atârnat în copac. Scopul lui e să-și susțină nuca, pentru că aceasta nu crește înăuntrul lui, ci deasupra. Toată lumea vrea acele nuci. Însă, uneori, în interiorul aceluia fruct, în carnea lui care fierbe, apare dorința de a-și dovedi forța. De aceea, chiar și atunci când cade la pământ, greu și copt, fructul tot nu lasă să-i scape nuca. Acesta este curajul de a merge mai departe. În ciuda a toți și toate. *Veeram* înseamnă și asta.

Shyam

Mă doare capul. O pulsație care cred că-mi va crăpa țeasta în două și apoi o va face bucăți mii și mii. Îmi încleștez maxilarele, ca să stăpânesc spasmul. Un firicel de lumină pătrunde printre perdele. Până și el îmi rănește retina. Am gura uscată și-mi simt limba grea, ca de lemn. Ce bine era ca Radha să fie aici ca să alunge firicelul de lumină. Ce bine era ca Radha să fie aici să-mi aducă un pahar cu apă și două aspirine. Ce bine era dacă s-ar fi așezat la capul patului să-mi ungă cu balsam tâmplele pulsânde. Ce bine era dacă Radha ar fi fost o soție de felul acesta. Ce bine era dacă n-aș fi băut atât de mult aseară.

Mă ridic. Camera se învârte. Un baros îmi lovește creierul, ritmic. Închid ochii și mă țin de marginea noptierei, ca să nu pic. Am o întâlnire la zece de dimineață. Nu-mi pot permite s-o ratez.

Mă duc la baie. Mă privesc în oglindă: am ochii tulburi, părul vâlvoi și un început de barbă grizonantă. Îmi arunc cu apă pe față. Mirosul de pastă de dinți îmi întoarce stomacul pe dos. Ridic capacul veceului și mă ghemuiesc lângă gura căscată a vasului. Icnesc de mai multe ori, până când dau totul afară din mine. Simt amăreala vomei. Trântesc capacul peste vas și trag apa. Toată urâtenia trecutului e îngropată, mă gândesc eu, încruntat.

Pulsația din interiorul craniului s-a mai potolit. Îmi dau din nou

cu apă rece pe față și mă spăl pe dinți, apoi sun la room-service și mi comand un pahar mare de suc de lămâie verde, cafea neagră și câteva pastile de Saridon.

Mă las pe spate, sprijinit de perne, și închid ochii. Cafeaua vine imediat. O s-o beau și o să mă simt mai bine. Abia după aceea o să vorbesc cu Radha.

Cafeaua își face efectul. Privirea mea își recapătă claritatea. Fac un duș, mă îmbrac și mă parfumez din abundență cu CK One, ca să alung mirosul de vomă. Mă uit la ceas. E nouă fără un sfert.

Ridic receptorul și sun acasă. Nu răspunde nimeni. Mă uit fix la telefon o vreme. Să îndrăznesc? apoi formează numărul Unchiului. Radha răspunde la telefon.

— Unde naiba ai fost ieri-seară? mă răstesc eu la ea.

Întrebarea pare să-mi fi țâșnit de pe buze fără să vreau.

O aud cum trage aer în piept. Când vorbește, mi se pare că mi-am vârât capul într-o găleată cu cuburi de gheață. Vocea ei e rece și tăioasă.

— Aici, la Unchiul. Unde să fiu?

— Am sunat aseară de cel puțin șase ori. Shanta mi-a spus că nu știe unde ești. Mi-a spus că ai plecat la apus.

Încerc să-i explic de ce îmi pierdusem răbdarea.

— Shanta e un idiot, iar tu ești mai rău decât el pentru că nu m-ai sunat pe telefonul mobil. Unchiul se simte rău de două zile și am venit aici pentru că refuză să vină acasă.

SArvista 'ylad'i-

O aud, dar nu sunt sigur că o cred. Totul sună ca o poveste pregătită de dinainte. Până și indignarea ei e falsă.

— De ce nu mi-ai spus că se simte rău când am plecat? Aș fi rămas acasă. N-avea nimic când ne-am întâlnit cu el cu o seară înainte.

— Ieri-dimineață, când am vorbit cu el, părea că se simte mai bine. Apoi m-a sunat să-mi spună că iar îi e rău. Așa că am venit aici aseară. Dar de ce nu m-ai sunat aici?

Nu spun nimic. Cum să recunosc că-mi era frică? Răsucisem gândul ăsta și pe față și pe dos în minte, de un milion de ori. Dar dacă nu era la Unchiul acasă? Dacă era cu Chris?

Atunci începusem să beau.

— Cea pățit Unchiul? Întreb eu.

— O criză de stomac. A vomat și s-a deranjat la stomac. Pare foarte slăbit.

N-avea rost să-l întreb chiar pe el dacă era adevărat. Bătrânul ar fi în stare să spună și că are rabie dacă-l roagă Radha.

— Nu știu când ajung acasă, spun eu. S-ar putea să fie nevoie să

mai rămân o zi, două, adaug apoi. S-ar putea chiar să fiu nevoit să merg în sud, la Trivandrum.

— A, spune ea încet.

Sunt dezamăgit. Mă așteptam să se supere că voi lipsi. Dimpotrivă, răspunsul ei e cât se poate de indiferent.

— Am o rugămintă. Poți să verifici dacă a venit Padmanabhan? Și sună-mă, după aceea, te rog, ca să-mi spui dacă da sau nu, zic eu.

Când mă întorc, o să am o scuză să-l întreb pe Unni despre venirile și plecările Radhei.

— Cine să vină?

— Padmanabhan, elefantul, spun eu.

— A!

Se simte nemulțumirea în vocea ei.

— Altceva? Vrei să verific și câți ciorchini de banane a mâncat?

Mă prefac că nu-i înțeleg sarcasmul.

— Așa, continui eu. Ai făcut comandă pentru o butelie de gaz nouă? Și cu instalatorul cum a rămas? A venit? Sună-l să-i aduci aminte. Și adu-i aminte și lui Shashi să verifice presiunea aerului din cauciucuri. Spune-i lui Unni să vadă ce mai e cu puiștii de cocos.

De fiecare dată când plec și o sun pe Radha, îmi propun să-i spun cât de tare urăsc călătoriile astea. Că mă simt pierdut departe de ea. Dar sfârșesc prin a mă dondăni cu ea sau prin a-i împuia capul cu chestii de făcut.

— Îl aștept pe Shashi, o aud spunând.

Se duce acasă. Îmi vine să sar în sus de bucurie.

— Deci Unchiul se simte mai bine acum? Încerc eu s-o trag de limbă.

— Da. Dar mă întorc puțin mai încolo. Nu am curajul să-l las singur.

Asta nu-mi place. Până și gândul îmi displace.

— Chiar e neapărat nevoie? Știi cum or să mai bârfească servitorii că n-ai stat acasă cât am fost eu plecat.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Shyam, o să fiu la Unchiul meu.

— Știu. Dar...

— Lasă prostiile. E ridicol să-ți faci atâtea griji. În plus, ce mă ține acasă?

Pun telefonul jos și barosul care bate darabana în ceafa mea o ia de la capăt. Mai înghit un Saridon și chem un taxi.

Mă gândesc la spusele Radhei. Amărăciunea din vocea ei te îngheață. Ce mă ține acasă? Întrebă ea.

De unde știe? Am fost atât de grijuliu.

La patru ani după ce ne-am căsătorit, am început să mă

îngrijorez. Nu părea să existe niciun semn că aveam să auzim vreodată gângurit de copil în casa noastră. Făceam dragoste. Nu atât de des pe cât mi-aș fi dorit eu, dar de ajuns pentru a ne gândi la un copil.

Mă întrebam dacă nu cumva face ea ceva care să împiedice acest lucru.

— lei anticoncepționale? am întrebat eu.

M-a privit cu uimire, dar a clătinat din cap.

— Nu.

S4nitw 'yla/iv

— Păi atunci...

Am zâmbit. M-am simțit ca și cum porneam împreună un proiect.

Ca lider al acestui proiect, aveam anumite responsabilități. Am scotocit prin sertarele noptierei ei și în cutiuța ei cu cosmetică, ba chiar și printre hainele ei ca să mă asigur că spusese adevărul. Nu mințise. Un an mai târziu, încă mai încercam.

Am mers la o doctoriță. Nu era ginecolog, dar o cunoșteam de mult timp. Ne-a spus:

— Nu vă mai gândiți la asta și o să se întâmple.

Răni Oppol nu era prea convinsă că asta era soluția.

— Poate are ea ceva. Trebuie să mergeți la un specialist să verificați.

În ziua aceea, Răni Oppol s-a supărat pe Radha. Eram într-o vizită de o zi acasă la mama mea și am descoperit că traiul în casa Radhei mă transformase într-un răzgâiat. Eram obișnuit cu băi curate, îmbrăcate în gresie și faianță, și mi se părea că baia de la mine de acasă era murdară și chiar că plutea în ea un ușor miros urât.

M-am gândit la ce avea să creadă Radha la vederea hainelor puse la uscat deasupra chiuvetei. Erau acolo fuste și sariuri, sutiene și bikini, și chiar chiloții cumnatului meu.

— Astea chiar trebuie să stea aici? am întrebat-o pe Răni Oppol.

Răni s-a încruntat. Mi-am dat seama că s-a înfuriat.

— Presupun că ea ți-a zis să-mi spui asta, nu? Poți să-i spui nevastă-tii că eu și fata mea purtăm sariuri și că de aceea avem atâtea haine de spălat. Nu e toată lumea ca ea, care poartă aceeași pereche de jeansi luni de-a rândul. Cât despre bluzițele alea minuscule pe care le pune pe ea, n-aș lăsa-o nici pe fetița mea de zece ani să umble așa. De câte ori ridică brațul, i se vede burta. Și părul ăla lăsat așa, în vânt... Fata asta n-are pic de minte. Și tu? Cum poți s-o lași pe nevastă-ta să umble îmbrăcată ca o curvă?

Am tăcut chitic. Dacă ar fi știut că Radha nu are nimic de-a face cu asta, s-ar fi simțit și mai rănită. Sora mea e o persoană foarte

sensibilă. „Deci acum fratelui meu nu-i mai place de mine”, ar fi spus ea.

Poate chiar ar fi plâns. În clipa aceea nu era decât furioasă pentru că fusese criticată. Mai bine așa, decât să se simtă rănită. Așa că am lăsat-o baltă.

Desigur, Răni Oppol avea dreptate. Dacă ne-am fi dus la un specialist, am fi aflat exact ce nu era în regulă. Dar nu aveam curajul să discut cu Radha despre asta.

Așa că am citit cât am putut de mult despre conceperea copiilor și am început să țin un calendar al ciclurilor ei menstruale.

Știam că Radha s-ar fi înfuriat dacă ar fi aflat, așa că am ținut totul secret. Apoi, într-o dimineață, a venit în biroul meu să mă întrebe despre un abonament la o revistă.

— Cred că a expirat luna trecută, a spus ea, trăgând calendarul de birou către ea.

Am simțit că mi se face stomacul ghem.

— Ce e asta? a întrebat ea, privind încruntată crucile roșii care apăreau pe pagini.

Apoi a înțeles despre ce era vorba. A răsfoit rapid filele. Când s-a uitat în ochii mei, mi s-a făcut teamă.

— Chiar n-ai nimic sfânt pe lumea asta? A ridicat tonul. Crucile astea roșii sunt pentru când mi-a venit ciclul, nu? De ce sunt aici? Pe calendarul tău? Dacă e să țină cineva socoteala, atunci eu ar trebui s-o fac. De ce te porți în felul ăsta, Shyam? Vrei să fii stăpânul meu. Nu mă lași să respir. Nu e normal.

În vocea ei se simțea că stă să izbucnească în plâns.

— Nu e cum crezi tu, am încercat să explic eu. În felul ăsta știu când ești în perioada de ovulație pentru că atunci e cel mai bun moment...

Am încheiat lamentabil.

Supărarea din ochii ei mă neliniștea. M-am uitat în pământ pentru că nu puteam s-o privesc în ochi.

A rămas în fața mea o clipă. Când mi-a vorbit din nou, tristețea care-i marcase cuvintele se transformase în furie:

— Am rămas însărcinată o dată. Deci nu e ca și cum n-aș putea avea copii. Poate că ar fi cazul ca tu să afli dacă poți sau nu să fii tată, a spus ea, apoi mi-a întors spatele și a plecat.

Am rămas ca trăsnet. Nu-mi dădeam seama care era uimirea mai mare. Gândul că mai fusese însărcinată o dată sau posibilitatea ca eu să fiu steril.

Am ales să merg la o clinică de fertilitate dintr-un alt oraș. Voiam ca investigațiile să fie făcute cu cea mai mare discreție posibilă. Doctorița care îmi fusese recomandată era una dintre cele mai bune. Avea un palmares de invidiat și dacă cineva ar fi putut să-l

ajute pe vărul meu, atunci ea era aceea. A trebuit să inventez povestea cu vărul cât timp am făcut săpături în căutarea unui ginecolog cu experiență în acest domeniu.

În drum spre ea, după teste, m-am oprit la templul Kadam-puzha și am pus o ofrandă. *Santhana-muttu*. O nucă de cocos pentru un copil. Dacă nuca se spărgea în două jumătăți egale, totul avea să fie bine. Preotul a lovit nuca, iar aceasta s-a crăpat în două jumătăți egale. Am spus o rugăciune de mulțumire. Acum totul avea să fie bine.

Nu știam ce să înțeleg din zâmbetul doctoriței.

— Nu e bine, dar nici rău, a spus ea, răsfoind fișele.

— Ce vreți să spuneți?

Femeia asta părea că e mai bătrână decât lumea, dar nu era Dumnezeu. Și Dumnezeu nu putea să greșească.

— Numărul de spermatozoizi din sperma dumneavoastră nu e foarte mare. Aproximativ șaisprezece milioane pe mililitru. Nu e rău, dar nici grozav. În plus, nivelul redus de spermatozoizi poate fi o afecțiune temporară. Mai gravă e problema mobilității spermatozoidilor - capacitatea acestora de a se mișca. Dacă mișcarea este lentă sau nu se face în linie dreaptă, sperma are dificultăți în a trece dincolo de mucoasa colului uterin sau în a penetra învelișul extern dur al ovulului.

De ce nu mă surprinde lucrul acesta? Radha nu m-a lăsat să pătrund în sufletul ei în aproape șase ani de căsătorie, deci ce șanse avea sperma mea să pătrundă în ovulele ei? Zidurile fortăreței în care se ascunde sunt de neînvins pentru mine și tot ce e al meu.

— E o situație des întâlnită. Un studiu recent indică faptul că cincizeci la sută dintre bărbații care suferă de probleme ale fertilității au defecte duble, la fel ca și dumneavoastră.

Mi-am privit imaginea în geamul cu care era acoperită masa ei. Parcă mă lovise ceva în moalele capului. Cum era posibil? Cum să am o problemă de fertilitate? Nici măcar nu-mi plăcea s-o aud folosind cuvântul acela. Femeile erau infertile, nu bărbații.

— Nu prea aveți multe lucruri de făcut ca să sporiți numărul de spermatozoizi din sperma dumneavoastră, a spus ea. De exemplu, purtați lenjerie mai largă. Dacă purtați chiloți strâmți, aerul nu circulă iar căldura conduce la moartea spermei. De fapt, testiculele sunt plasate în afara organismului pentru că temperatura corporală are un efect direct asupra șanselor de supraviețuire ale spermatozoidilor. Dacă vreți să știți, eschimoșii au sperma cu cea mai mare populație de spermatozoizi pentru că temperatura scăzută le permite să trăiască.

Am simțit cum pe față mi se așterne un rânjet sfios. Nu-mi

venea să cred că mi se întâmpla așa ceva. Stăteam în fața unei necunoscute și discutam despre starea testiculelor mele.

— Nu mai fumați și nu mai beți alcool, evitați mersul pe bicicletă, dar faceți multă mișcare. Toate astea ar trebui să vă ajute.

M-am uitat la fața ei. Cum putea să nu se jeneze deloc? Mie mi se făcuse atât de rușine că nici măcar n-o puteam privi în ochi.

— Vă sugerez să reveniți peste o lună și o să luăm o altă mostră de spermă atunci. Vă rog s-o aduceți și pe soția dumneavoastră. E nevoie să fie și ea de față. Ambii parteneri trebuie să fie dispuși să coopereze. Numai atunci putem începe să facem planuri despre cum puteți deveni părinți.

Am luat rezultatele și, în drum spre casă, am cumpărat un manual de medicină.

Spermatozoizii trebuie să aibă un cap oval și o coadă lungă, am citit eu.

Descrierea spermatozoizilor anormali îmi amintea de fetușii ciudați păstrați în borcane de laborator pline cu formaldehidă la catedra de anatomie a facultăților de medicină. Pe măsură ce citeam, privirea mi se împăienjenea și ajungeam să citesc copil în loc de spermă. Copii cu capete minuscule, ca niște ace cu gămălie. Copii cu capete țuguiate și copii cu capete strâmbe. Copii cu *Sân/iÂM/ ˘ylwi/v* două capete. Copii cu membrele noduroase și spiralate. Ce șanse avea un spermatozoid cu asemenea defecte?

Manualul mă liniștea mai mult decât o făcuseră cuvintele ei. Doctorița nu spusese nimic despre forma spermatozoizilor mei, ceea ce însemna că măcar morfologia lor era corectă.

Am încuiat rezultatele și manualul în dulapul meu, laolaltă cu documentele mele importante de afaceri. Nu voiam ca Radha să afle adevărul. Dacă ar fi știut că eu eram de vină, m-ar fi copleșit cu îngrijorarea ei. De nimic nu-mi era mai frică decât de mila ei. Când Radha mă privea, voiam să vadă un mascul alfa în deplinătatea forțelor, capabil să zămislească o sută unu copii.

Șoferul de taxi își drege vocea.

— Am ajuns, spune el.

Îmi îndrept spatele și cobor geamul. Operatorul de tururi insistase să ne întâlnim într-o stațiune. Voia să-mi arate câteva lucruri care, după părerea lui, meritau toată atenția și erau foarte vandabile.

— E vreo ceainărie prin apropiere? întreb eu.

— Există un restaurant în interiorul stațiunii, spune șoferul.

— Nu, nu acolo. Undeva în afara stațiunii.

— Am trecut pe lângă una, la doi kilometri de aici.

Șoferul e nedumerit.

— Du-mă acolo, spun eu.

Am nevoie de niște cafea să-mi limpezesc mintea. Nu vreau să mă întâlnesc cu operatorul în halul în care mă simt acum.

Mă așez înăuntrul ceainăriei și-mi beau cafeaua. Urmăresc o șopârlă care se cațără pe zid.

Îmi aduc aminte de o poveste dintr-o lecție de la școală. Povestea lui Tanaji, căpetenia armatei lui Shivaji, marele rege Maratha. Acesta aruncase o iguană pe peretele unei fortărețe și, biizuindu-se doar pe forța ghearelor ei, luase cu asalt și pătrunsese într-un fort considerat a fi inexpugnabil.

O să găsec și eu o iguană. Doctorița mă va ajuta să găsec una și să am grijă de ea. O să adun spermatozoizi cât pentru o armată de copii. O să-i învăț să se năpustească cu capul înainte și să țină 'e/t n/O/uă' oĂ/ip/U/ii/ ale i/n/i/nvi/is drumul drept. O s-o las pe Radha însărcinată. O să-i dau un motiv să stea acasă, unul sănătos, plângăcios, urlător, care dă din mâini și din picioare și care gângurește. Dumnezeu nu putea da greș.

Radha

Telefonul lui Shyam m-a făcut să mă înfurii mai rău ca niciodată. Nu mai pot suporta chestia asta, mi-am spus. Nu mai rezist să-i fiu soție acestui bărbat insuportabil. Îmi mușc buzele și încerc să-mi reprim furia. Prietena Unchiului, Maya, mă privește din celălalt capăt al camerei.

— S-a întâmplat ceva? întreabă Unchiul.

— Era Shyam. Și...

Mă opresc. Nu vreau să-l critic de față cu Maya.

— Și? mă îmboldește Unchiul.

— E supărat că n-am dormit acasă aseară.

Maya se ridică de pe scaun și iese pe verandă.

— I-am spus că ești bolnav și că de aceea am venit aici aseară.

Sper că nu te superi.

Unchiul nu spune nimic. Oftează.

— Și ce am?

— Gastrită.

— Radha, tu știi ce faci? întreabă el.

E vizibil îngrijorat

— Da, Unchiule. Foarte bine. Știu că lumea ar spune că greșesc.

Mi se va spune că adulterul nu are nicio justificare. Dar îl iubesc. El e focul din sângele meu, spun eu.

— Am înțeles asta, spune el, cu ironie amară. Dar tu, Radha? Și tu ești focul din sângele lui?

— Da, Unchiule. Ține la mine. Suntem ca jumătățile gemene ale aceleiași ființe. Gândim la fel. Nu sunt o fetiță de șaisprezece ani.

Știu că dragostea asta a mea e adevărată.

Încerc să-i explic ce simt pentru Chris și care sunt sentimentele lui față de mine. E o ușurare. Îmi dau seama că ceea ce este între noi, între Chris și mine, pare mai real când vorbesc despre lucrurile astea. Dându-i glas și formă, inimă și suflet, povestea prinde viață.

— Ai grijă, Radha. Shyam are ochi și urechi peste tot. Toți oamenii ăștia vor considera că e datoria lor morală să-l informeze pe soțul tău.

— Nu-mi pasă, spun eu. Căsnicia mea nu mai există. Iar Shyam nu mai înseamnă nimic pentru mine.

— N-aș zice. În felul tău, cumva, ții la Shyam. Vrei să spui că nu înseamnă nimic pentru tine opt ani de căsătorie? Dar nu sunt eu acela care trebuie să-ți clarifice sentimentele. Trebuie s-o faci singură. Fii atentă, asta e tot ce te rog.

În drum spre casă, trec pe la Chris. Cântă la violoncel. Mă opresc în loc, să-l ascult și să las muzica să-mi pătrundă în trup prin toți porii. O să-l întreb care e numele bucății pe care o cântă. O să cumpăr un CD și o s-o ascult toată ziua când el nu va mai fi lângă mine. În felul ăsta, îl voi păstra mereu aproape.

Fac un pas în spate. Nu vreau să-și dea seama că sunt aici. Vreau numai să mă asigur că noaptea trecută n-a fost un vis. Nu contează ce crede lumea. Cât timp îl voi avea pe Chris, voi găsi curajul de a fi eu însămi.

În stațiune domnește o amorțeală adormitoare. Îmi amintesc cuvintele Unchiului: „Fii atentă!” Sunt. De aceea intru și, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, îl întreb pe Unni:

— S-a întors Unchiul? Mi-a spus că mă așteaptă la căsuța *Sahivuhii*.

Unni își ridică privirea de pe ecranul calculatorului.

— Nu l-am văzut. Vreți să trimit pe cineva acolo să verifice?

— Nu, mă duc eu. Oricum, trebuie să duc înapoi niște casete, spun eu.

Mă îndrept, fără grabă, către căsuța lui Chris.

Îl găsesc pe verandă, scriind. Mă tem să nu-l deranjez. La auzul pașilor mei, se uită în sus.

— Te așteptam, spune el.

Îngrijorarea mea se risipește cât ai clipi.

Mă ia de mână și mă conduce în căsuță, apoi închide ușa cu o mișcare hotărâtă.

Azi-noapte, nesiguranța mea era uitată și teama ascunsă în întuneric. Noaptea trecută a fost un vis în care am pășit. La trei și jumătate după-amiază nu pot spune că mă simt la fel. Ezit, mi-e

chiar teamă, iar o voce din sinea mea mă ține pe loc: ce cauți aici?

Mă uit în jur și văd violoncelul. Îmi iau un aer degajat.

— Ce bucată este aceasta pe care o interpretezi atât de des?

— Care dintre ele?

Mijește ochii. Inima îmi sare din piept. E o expresie pe care încep s-o cunosc bine.

Deschide cutia violoncelului și scoate instrumentul din ea. Vine să șadă pe scaunul din fața celui pe care stau eu și-și așază violoncelul între picioare. Cântă primele acorduri ale unei piese.

— Nu, nu asta, mă grăbesc eu să spun.

Fredonez o melodie.

Mă privește cu mare atenție și interes.

— Ai o voce bună, spune el.

— Bună de fredonat. Îmi cânti bucata asta?

Chris trece arcușul peste corzi. Îmi cântă și asta mă umple de o dorință copleșitoare.

Când termină, pune jos violoncelul, cu grijă.

— Nu știu multe despre bucata asta. Am dat peste ea în dulapul unei cabane de pe malul lacului Loch Tay din Scoția. Cred că era vorba de Cabana Ardeonaig. Un loc din acelea cu vatră cu lemne și o vedere năucitoare asupra lacului prins între munți... Am dat peste partitura asta pentru violoncel. Am luat-o, deși n-ar fi trebuit, pentru că m-a făcut curios. Trebuie s-o trimit înapoi și să întreb cine este T. Lavin. El e compozitorul. Rareori găsești muzică scrisă pentru violoncel și bucata asta îmi place mult.

«sAn/Ua/ ˈyuiv

— A, spun eu.

Iar mi se face teamă. Mă simt atât de departe de viața lui.

— Radha, întreabă Chris, ce s-a întâmplat?

— Nu știu, răspund eu. Toate astea nu par deloc reale. Tu, eu, asta... Viețile noastre au atât de puține în comun.

— Vino încoace, spune Chris.

Mă duc spre el, mă ia în brațe și mă trage atât de aproape încât toate distanțele dispar și simt cum flacăra din sângele meu reînvie.

— Nu putem risca, îi șoptesc eu.

— De ce vorbești în șoptă? îmi răspunde el tot încet.

— Pentru că nu putem risca, murmur eu, cu buzele lipite de pielea lui.

Apoi deschis gura și-l mușc ușurel.

— Au! țipă el.

Perdelele țin departe lumina zilei. În semiobscuritatea camerei, la îngemănarea dintre lumină și întuneric, disting frânturi din

imaginea lui. Zâmbetul din colțul gurii. Un sfârc ridicat. Genunchiul. Linia gambei. Curbura degetului mic de la piciorul stâng. Dar și locuri întunecate. Adâncitura delicată de sub braț. Mătasea pielii. Sarea sudorii. Nota de bază a apei lui de colonie. El e un puzzle la care mai adaug, încă, piese, zi după zi... Ideea asta mă face să zâmbesc.

— Întâi mă mușcă până la sânge și apoi râde. Ce e cu atâta mister?

Încă o piesă se așază la locul ei și umple locul întunecat, cu margini bine definite. Vocea lui. Aș recunoaște-o oriunde acum.

— Vorbesc serios, Chris. Nu putem risca, șoptesc din nou.

— Ha?

Ridică o sprânceană. În lumina slabă, verdele ochilor lui pare a fi un oliv întunecat, iar albul ochilor mai alb ca în realitate.

— Va trebui să folosești ceva.

Îmi e prea rușine să folosesc cuvântul prezervativ.

— A, cumperi tu câteva?

Vorbește foarte degajat.

Mă ridic în picioare, șocată.

— Poftim?

Cu siguranță că la el acasă femeile nu se jenează să cumpere prezervative. Am auzit că există chiar automate pentru așa ceva. Dar aici suntem în India. India provincială. Cum de i-a trecut prin cap, măcar, să-mi ceară așa ceva? Până și gândul mă îngrozește.

Și totuși, când îi vorbesc, mă fac mică și parcă îmi cer scuze:

— Nu pot. Ce crezi că se întâmplă dacă mă duc la farmacie și cer prezervative?

Mă trage spre el.

— Hei, glumeam. Relaxează-te, Minmin.

Vocea lui e ca o mângâiere pentru mine.

— Am luat câteva azi-dimineață, spune el. Pentru o clipă, ia o mină serioasă. Dar cum rămâne cu ziua de ieri?

Mă cuibăresc la pieptul lui.

— A fost ultima zi din perioada sigură. Așa că n-ar trebui să am nimic.

Nu îndrăznesc să-i spun că mi-am petrecut dimineața de ieri făcând calcule peste calcule.

— Testăm unul?

Chicotesc.

Îmi place această nouă eu. O Radha care chicotește și radiază. E ca și cum mi-aș fi recăpătat curajul de a fi eu însămi.

Mult mai târziu, îl întreb:

— Povestește-mi despre locul în care trăiești.

— E un cartier grozav, spune el. Nici n-ai zice că e în Manhattan. De la fereastra apartamentului meu văd un copac. Patul meu e lângă fereastră și-l pot privi de acolo. Apartamentul e al prietenei mamei mele, care mi l-a închiriat. E plin de tot felul de lucruri pe care le-a adunat de-a lungul anilor. Un perete întreg acoperit cu cărți. Și multe picturi. E pictoriță, prietena mamei, așa că are picturi de-ale ei sau de-ale altora, pe care le-a primit sau cumpărat. Am o cadă minunată. O cadă veche, de porțelan, care se sprijină pe niște picioare de grifon făcute din fier. E și o ușă cu plasă, glisantă, pe care o poți muta de colo-colo, după cum vrei. Chestii ciudate, dar drăguțe. Prietena mamei locuiește acolo jumătate de an, iar eu cealaltă jumătate. S-a dovedit a fi un aranjament bun. E loc destul pentru lucrurile amândurora și avem amândoi un cămin la care să ne întoarcem.

Îmi înfrânez o zvâcnire de gelozie. Mă gândesc la femeia aceasta căreia nici măcar nu-i spune pe nume. Mi-o imaginez ca pe o Glenn Close. Șic și pasională, ca în *Atracție fatală*. Părul cârlionțat și unghii țipătoare. Parcă îi văd bând vin din pahare cu picior înalt, în timp ce pe fundal se aude *Madame Butterfly*. Îl văd cu ea în brațe în loc de violoncel.

— Ce vârstă are? întreb eu.

Mă fulgeră cu privirea.

— Ești geloasă.

După voce, îmi dau seama că se amuză.

— Nu, nu sunt, protestez eu.

— Nu minți. Ești geloasă. Se vede de la o poștă, spune el, pe un ton triumfător. Prietena mamei e nașa mea. Are șaiszeci și trei de ani și o cheamă Helen. Și știi ceva? L-a cunoscut pe Unchiul tău. Cu mult timp în urmă. Trebuie să-l întreb despre ea. Helen nu face picturi figurative; singura lucrare de felul ăsta e un portret al Unchiului. E o pictură ciudată. Aproape diabolică. Te-ai simți pârjolită de energia pe care o emană. Nu știu cum se face, dar nu prea pot să-i pun alături pe bărbatul din tablou cu bărbatul din viața reală.

— Acum nu mai e așa de tânăr, spun eu.

Acum zâmbesc. Cineva de vârsta Unchiului. Poate vreo fostă iubită.

— Arată bine? întreb eu.

— După ce ajungi s-o cunoști, e încântătoare. Dar, la prima vedere, nu vezi decât o ființă mică și bondoacă. Are un neg pe bărbie, e tunsă aiurea și n-are niciun simț al combinării hainelor. Și fumează pipă, așa că duhnește a tutun.

Cu greu mă abțin să nu rânjesc, dar îmi spun că trebuie să fiu

înțelegătoare.

— Ești răutăcios. Mă întreb ce le-ai spune prietenilor tăi despre mine.

Chris se sprijină pe antebrațe și stă deasupra mea. Fața lui e atât de aproape de a mea încât abia îi disting trăsăturile.

— Să vedem, murmură el. Minmin a mea e o bucată muzicală pe care încă învăț s-o cânt. E scrisă în cheia fa major și are niște acute și niște note joase de înnebunești. Tempoul ei e *adagio appassionato*. Încet și cu pasiune.

Nu înțeleg finețurile descrierii lui. E de ajuns să știu că mă vede în felul ăsta.

— O, Chris, murmur eu, rămasă fără cuvinte.

— Lasă-mă să termin, spune el. Abia m-am încălzit.

— N-are rost, spun eu, acoperindu-i buzele cu palma. Am auzit ce știi să spui. Apoi, cu o îndrăzneală de care nu mă credeam în stare, îi șoptesc: Acum arată-mi ce știi să faci.

Chris chicotește. Râsul lui e un salut adus curajului. Al lui și al meu.

— Când ți-ai dat seama?

— Dar tu?

— Eu am întrebat prima.

— Când stăteam pe malul râului?

— Pe malul râului... nu, cu mult înainte, dar eu am întrebat prima.

Jucăm jocul îndrăgostiților care încearcă să refacă, pas cu pas, drumul către începutul poveștii lor. Îl jucăm cu privirile și gurile unite, cu mâinile încheștate și cu picioarele încolăcite. Transformăm vremurile în care nu ne cunoșteam într-o minge de foc. Un desert fierbinte, învelit în celofan, pe care-l dezvelim. O bomboană tare, pe care o trecem dintr-o gură în alta, jucându-ne de-a prinselea cu limbile. Un strat al timpului lui pătrunde în mine, o bucățică din timpul meu se așterne în el. Ne rostogolim amintirile de colo-colo. Limbile și amintirile noastre, saliva noastră și trecutul nostru se ciocnesc, se zdrobesc unele de altele și se contopesc, liniștindu-se, pentru ca vremurile când ne eram străini unul altuia să nu mai existe.

SAni/tw 'yia/ir/

Ne lăsăm pe spate, mulțumiți. El știe că anii adolescenței mele au fost dominați de Bee Gees, iar eu am aflat că ai lui au fost plini de Pink Floyd și de Grateful Dead; amândoi am citit Kafka și Camus și ne-am cufundat, în secret, în lumea thrillerelor ca să ne alungăm angoasa existențială; amândoi am fumat iarbă și am făcut experimente cu droguri. Știm că părinții noștri ba ne-au pus în

situații jenante, ba ne-au umplut de furie și, uneori, ne-au făcut să ne tânguim pe înfundate, cu nasul în pernă, că nu ne înțeleg. Că anii în care ne-am format, trăiți pe două continente diferite, nu au fost chiar atât de diferiți...

Atunci începem să scormonim și să cercetăm colțuri uitate ale vieților noastre, în căutare de ascunzișuri și secrete urâte. Numai după ce vorn cunoaște toate acestea vorn putea să ne aparținem unul altuia în totalitate.

— Ce nu ai recunoscut nici măcar față de tine însăși? întrebă el.

— Nu am secrete, spun eu. Ți-am spus tot.

Atunci îmi amintesc. O amintire pe care o dădusem la o parte ca fiind neînsemnată, până acum.

Îl cuprind cu brațele.

— N-am mai spus nimănui despre asta, spun eu.

Mă cuprinde și el cu brațele.

— Ascultă, spun eu.

Când aveam șapte ani, într-o după-amiază, când m-am întors de la școală, am dat peste un străin în sufragerie. Un străin lat în spate, care râdea, cu mușchi bombați, păr strălucitor și dinți scânteietori. M-a văzut că mă codeam să intru și, din câțiva pași, a ajuns lângă mine, în prag. M-a aruncat în aer, m-a ciupit de obraji și, apoi, s-a trântit pe un scaun, m-a suit pe un genunchi de-al lui și mi-a umplut poala cu bombonele pe care le-a scos de prin buzunare.

— Cine este prințesa aceasta? a întreat el.

Tata părea încruntat și încurcat. Mama a pălit. Bunicul a zâmbit, ca și cum nu ar fi știut ce altceva să facă cu fața lui. Apoi Unchiul a făcut un pas în față, m-a scos din mâinile străinului și a spus:

— Ea e Radha. Fata lui Gowri și a lux Babu. Mi-a dat o șuviță de păr rebelă pe după ureche și a spus: Radha, acesta este unchiul tău, Mani, fratele tatălui tău. Tocmai s-a întors după mulți ani de hălăduit prin lume.

M-am mirat de ce cuvântul tată fusese pronunțat mai apăsător, dar am trecut cu vederea. Eram mult prea fascinată de străin. Avea o ladă plină cu lucruri ciudate și exotice. O umbrelă și un evantai japoneze. Creioane și panglici pentru păr și pachete cu gumă de mestecat. Avea povești de spus și aventuri de depănat. Seara, le turna whisky în niște păhărele tatălui meu și bunicului, ba chiar și Unchiului, dacă se afla și el prin preajmă. Mă lua la plimbare la râu și până la casa Unchiului. În primul rând, era un tovarăș de joacă și abia mai apoi fratele tatălui meu. În plus, aveam deja un unchi: Unchiul. Și nu mi-l puteam închipui pe străin în rolul acesta.

Într-o după-amiază, pe când scotoceam prin rafturile din bucătărie, căutând ceva de mâncare, am auzit un fâșâit. Venea dinspre *patthayappura*. Hambarul se afla pe o latură a casei și se

ajungea la el printr-un hol în care dădeai ieșind din bucătărie. Am auzit un geamăt. Apoi un oftat, urmat de șoapte furioase. Unchiul Mani și mama. O ținea lipită de perete. Unchiul avea brațele de o parte și de alta a mamei.

— Ea mea, nu-i așa? Spune-mi. Se vede că e. Nu seamănă deloc cu tine sau cu prăpăditul de frate-miu.

Mama n-a spus nimic. El și-a coborât capul și i-a mângâiat lobul urechii cu nasul. Ecoul șoaptelor lui ajungea până la mine:

— El îți face așa ceva? Poate să te satisfacă așa cum am făcut-o eu, cum fac acum? Spune-mi, poate?

Mama era ținută în locul ei. Avea lacrimi în ochi, dar nu pleca. Părea că se cuibărește la pieptul lui.

— O să plecăm de aici, a spus Unchiul Mani. Tu, eu și copilul nostru. O să ne construim viața așa cum ar fi trebuit s-o facem acum șapte ani.

M-am întors cu spatele. Îmi plângea inima. Știam că nu era bine. Mama n-ar trebui să-l lase pe unchiul să-i facă așa ceva.

SAn/ta/ 'cyrt'b't/

Iar el n-ar trebui să-i facă așa ceva. Mă puneam în locul tatălui meu și mă cuprindea indignarea.

În seara aceea, m-am cuibărit lângă tata și am întrebat:

— Cât mai stă aici?

— Cine?

Tata s-a încruntat.

— Unchiul Mani. Când pleacă?

— De ce întrebi? Te-ai săturat de el, deja? Credeam că e preferatul tău.

Zâmbea, dar nu era deloc amuzat. Până și eu îmi dădeam seama.

Mi-am lăsat privirea în pământ și i-am spus:

— Îi spunea lui mami că vrea să plecăm amândouă cu el. Eu vreau să veniți și tu și cu Unchiul.

M-a apucat de umeri și m-a privit fix în ochi. Mi-a cercetat cu atenție fața, ca să înțeleagă dacă spuneam adevărul sau nu. Apoi m-a trimis de lângă el.

— Du-te să te joci cu păpușile tale, a spus el.

La o săptămână după aceea, am fost trimisă la o școală cu internat, la Ooty. De atunci, nu l-am mai văzut pe unchiul Mani. Mi s-a spus că a murit într-un accident de mașină, câteva săptămâni mai târziu.

— N-ai întrebat-o pe mama ta? întreabă Chris. Ar fi putut să-ți spună adevărul. Era datoria ei.

— Cred că am refuzat să mă mai gândesc la asta. Acum îmi doresc să fi fost mai înțelegătoare și s-o fi judecat mai puțin. Mama era iremediabil nefericită. Poate că dacă ar fi fugit cu el ar fi fost

mai fericită, am spus eu, încetișor.

Încep să-mi dau seama ce trebuie să fi simțit mama, încercând să-și împartă viața între doi bărbați, fiecare dintre aceștia pretinzând că ea ar trebui să fie a lui.

— Nu erai decât un copil. Nu te mai învinovăți.

Chris mă strânge pe după umeri.

— Știu. Dar cât de ușor îi judecăm pe părinții noștri și viețile lor. Chris se lasă pe spate și se sprijină de tăblia patului.

— Anul trecut a murit tatăl meu. Atunci mama mi-a spus că cel căruia îi spusese tată nu era, de fapt, tatăl meu. Când am întreat-o cine era tatăl meu biologic, mi-a spus că nu e sigură. Nu știu, asta mi-a spus. Deci, vezi tu, și asta ne unește. O paternitate incertă. Mămica și tăticu' te fac praf, spune el încet.

— Poftim?

— Larkin. Philip Larkin, spune el.

Zâmbesc.

— La început, copiii își iubesc părinții. După un timp, îi judecă. Și rareori se întâmplă să-i ierte, dacă nu chiar niciodată, îi răspund și eu cu un citat.

E rândul lui să mă privească cu nedumerire.

— Îmi sună cunoscut, dar nu știu sigur de unde să-l iau.

— Wilde. Oscar Wilde, îi răspund eu, imitându-i tonul. Știu unul și mai bun, adaug. Mai potrivit. „Toate cele care-l îngrozesc pe un copil s-au întâmplat aievea în lumi cuprinse în lumea lui.”

— Nu știu cine e autorul, spune el.

— Dom Moraes. Poet indian. Am cea mai recentă colecție de poezii a lui. Bătută la mașină cu un singur deget. Vrei să ți-o dau s-o citești?

Chris se uită la mine. Mă trage spre el până ajung să mă sprijin cu spatele de pieptul lui.

— „Orice măsură și orice grai prea mici ar fi /ca tu miracolul din ea să-l știi.”⁸⁰

— Donne, nu? Ia să vedem dacă știi ce-ți spun acum. „Și nord și sud, și est și vest acestei lumi i-a dat/ Munca de fiecare zi și tihna ea mi-a așezat/ La prânz și-n miez de noapte s-a aflat, în tot ce-am spus și tot ce am cântat...”⁸¹

Mă opresc. Nu îndrăznesc să pronunț acel ultim vers: „Crezutam, vai, că dragostea e veșnicie: m-am înșelat.”⁸²

— Pe asta o știi. E Auden. Dar de ce nu ai terminat strofa? Tot nu ai încredere în mine, nu-i așa?

---

80 John Donne, *The Relic*.

81 W.H. Auden, *Funeral Blues*.

82¹ *Ibidem*.

Ridic din umeri, neajutorată.

— Cum poți spune așa ceva? Dacă n-aș avea, n-aș fi aici, nu?

Veselia care domnise în după-amiaza aceea se risipise. O vreme, cât ne-am împărtășit amintiri și citate, mă simțisem răsfățată de mintea lui. Lumile noastre se cuibăreau una într-alta. Ne aparțineam unul altuia.

Apoi Chris îmi ia mâinile într-ale lui.

— „Curaj îți spun, iubirea mea/Putea-vei suporta o astfel de durere/Născută dintr-o altă vrere, nu a sa?”⁸³

I-am mângâiat pieptul cu vârful nasului.

— Ale cui sunt versurile astea?

— Robert Graves. A scris *Eu, Claudius împărat*.

— Știu. Nu te da mare.

— Nu pun prea mare preț pe poezia lui. Dar mamei îi place foarte mult, spune Chris.

— Cum e mama ta?

— Un copil din flori transformat într-un stâlp al societății. A trecut prin aceleași lucruri ca și generația ei. A fumat iarbă, a zburat cu LSD și a ascultat Beatles și Ravi Shankar, a călătorit în India. A stat o vreme aici. Apoi s-a întors, și-a pus viața în ordine, s-a angajat la o editură, l-a întâlnit pe tata, s-a căsătorit cu el și au trăit fericiți până la adânci bătrâneți. Eu am apărut undeva pe parcurs. Am două surori. Ți-am spus deja?

Clatin din cap.

— Sunt mai mici decât mine. Cea mai mare, Elizabeth, e avocat, iar cea mai mică, Deborah, lucrează la o bancă. Părinții mei s-au retras în Bosham, un orașel pe malul mării. Mama încă locuiește într-o casă prea mare pentru ea și are o grădină pe care abia dacă poate s-o îngrijească singură. Dar e fericită, cu nenumăratele ei comitete și prietene. Din când în când, trage o fugă până la Londra, pentru un prânz literar. În rest, e mulțumită cu statutul de mamă respectabilă.

— Povestește-mi despre Bosham, spun eu.

Orașelul, așa cum mi-l închipui eu, e două părți Enid Blyton⁸⁴, o parte Jane Austen și o parte Barbara Pym⁸⁵.

— E foarte drăguț. Ți-ar plăcea la nebunie. E foarte frumos pe malul apei, să vezi bărcile legănându-se. De la Bosham a pornit regele Harold spre Normandia în 1604. Biserica de aici e foarte

⁸³ Robert Graves, *Symptoms of Love*.

⁸⁴ Enid Blyton (1897-1968), scriitoare britanică, considerată a fi una dintre cele mai de succes autoare de cărți pentru copii din secolul XX; ocupă locul cinci în topul celor mai traduși autori în lumea întreagă, lucrările ei fiind disponibile în aproape 90 de limbi.

⁸⁵ Barbara Mary Crampton Pym (1913-1980), romancieră britanică, autoare, printre altele, a *Quartet in Autumn* (1977), un roman aflat pe lista scurtă pentru Booker Prize.

veche. Cred că e printre cele mai vechi din toată Anglia.

În vocea lui se simte catifeaua nostalgiei.

Teama mă înșfacă iar în ghearele ei. Mi-e atât de greu să-i înțeleg viața.

— Chris, șoptesc eu. Te rog, ia-mă în brațe.

Brațele lui îmi stăvillesc panica. La adăpostul îmbrățișării lui, simt că nimic nu ne poate despărți. Shyam, lumile paralele în care trăim, vina. Nimic nu contează. Nu poate fi greșit ceva care te face să te simți atât de bine. Asta trebuie să-mi dea curaj să merg mai departe.

Unchiul

N-au trecut decât două zile, dar deja mi se pare că Maya e aici de o veșnicie. Viețile noastre au căpătat o ordine stabilită în numai patruzeci și opt de ore.

Maya stă pe un scaun, pe verandă, și citește o carte. Părul ei, proaspăt spălat, atârnă peste spătarul scaunului. Ici-colo, se văd suvițe argintii pe fundalul negru.

— Ți-au ieșit fire albe, îi spun eu.

Se uită la mine cu ochii mijiți, pe deasupra ochelarilor.

— Știu. Mă tot gândesc că ar trebuie să mă vopsesc.

Observ o urmă de îngrijorare în ochii ei.

— Te deranjează? Că nu mai sunt cum eram odată?

Râd.

— Nu fi prostuță. Nici eu nu mai sunt ca pe vremuri. Îmbătrânim. Nu putem spune că nu.

Mălini începe să cârâie cu putere. E geloasă. Îi e ciudă că-i acord atenție Mayei și nu ei.

— Până și Mălini a îmbătrânit, spun eu. Dar vârsta nu poate distruge ceea ce suntem noi pe dinăuntru. Uită-te la ea. După atâția ani, ai fi zis că s-a mai liniștit, dar ea e la fel de pretențioasă, de rea și de posesivă. Știe că sunt sclavul ei, dar tot nu-i place că ești și tu aici.

Mă duc lângă colivie și o mângâi pe cap. Mălini închide ochii, de plăcere.

— Prostuțo, șoptesc eu. Koman te iubește, nu știi asta?

Maya clatină din cap, cu dezgust.

— O răsfeți și de aceea se poartă așa. Ar trebui să-ți iei un câine.

— Am avut unul.

— Cum îl chema?

— Ekalavyan, spun eu.

Maya se uită lung la mine.

— Ce nume ciudat pentru un câine.

— Când m-am întors de la Londra, m-am hotărât că nu mai vreau să am nimic de a face cu nimeni. Maestrul meu era mort.

Fratele meu, Mani, dispăruse. Tata era bolnav și nu aveam cu cine să vorbesc. Câinele s-a atașat de mine. Era foarte mic când s-a aciuat pe lângă sala de clasă. În fiecare dimineață apărea acolo și mă aștepta până când terminam. Se întorcea seara, când începeam ora de teorie. Se juca liniștit, de unul singur, și părea că nu așteaptă nimic de la mine. În unele zile, stătea cu capul pe labe uitându-se fix la elevii mei, în timp ce exersau. Într-o seară, nu știu ce mi-a venit și am fluierat la el când am plecat spre casă. A pus jos cârpa pe care o smotocea și m-a urmat. Și de atunci mi-a fost alături mereu.

— De aceea i-ai spus Ekalavyan? Pentru că-ți era atât de credincios?

Mayei i se pare amuzant.

— A, nu, protestez eu. N-aș fi pus pe umerii unui câine povara unui asemenea nume. Elevii mei i-au spus Ekalavyan. Erau nervoși pe el și pe mine, presupun. Țipam la ei și le spuneam: „Câinele ăla are mai multă minte decât voi toți la un loc. Nu lipsește de la nicio lecție, mă ascultă totdeauna și face tot ce-i spun. A învățat mai multe decât veți învăța voi numai uitându-se la mine.” Asta a fost răzbunarea lor, cred, să-i pună numele elevului model din *Mahābhārata*. Dădea din coadă ca nebunul când îl strigau Ekalavyan și alerga spre ei cu limba scoasă și cu urechile ciulite. Știau că mă enervează, dar cățelului părea să-i placă numele.

— Deci și tu îi spuneai Ekalavyan?

— Eu îi spuneam Câine.

— De ce nu i-ai dat un nume?

— Căinii n-au nevoie de nume. Crezi că-și spun în vreun fel între ei?

— Atunci, cu Mălini cum rămâne? N-ar trebui să-i spui și ei Papagal?

— Radha i-a spus Mălini. Dacă ar fi fost după mine, i-aș fi spus Papagal.

— Ești ciudat, Koman. Presupun că ar trebui să fiu mulțumită că nu-mi spui Femeie, spune Maya, râzând.

Îmi place cum râde. Un hohot jos și gutural.

Începe să se lase întunericul. Mă uit în zare. Cerul e acoperit. A plouat intermitent toată ziua. Râul se umflă. A acoperit deja ultimele trei trepte.

— Maya, vrei să mergem să stăm pe trepte, la râu? Întreb eu.

— Mai târziu, când răsare luna. Vreau să văd licuricii despre care mi-ai spus.

Mă uit la ceas. Unde este Radha? Și Chris? „În seara asta o să vă spun mai multe”, promisesem eu. Dintr-odată, îmi dau seama că

abia aștept să le spun povestea mea.

— Uneori, mă întreb ce vezi la mine, spune Maya, închizând cartea.

S4n/i/ta/° I, alv în prima după-amiază în care a fost aici, ne-am întins amândoi în pat, Maya și cu mine. Nu am făcut nimic altceva decât să ne ținem unul pe celălalt în brațe. Ne era de ajuns că suntem împreună și că găsim un sprijin în prezența celuilalt. A fost o experiență mai intimă decât dacă am fi făcut dragoste. Aveam timp destul și pentru asta.

Corpul ei a căpătat rotunjimi plăcute, care sunt mai degrabă liniștitoare decât ațâțătoare. Am stat lipiți unul de celălalt; respirația mea ridica și culca firișoarele de păr de pe ceafa ei, palmele mele se odihneau pe brâul de carne din partea de jos a abdomenului ei, iar picioarele îi erau prinse într-ale mele. Toată după-amiaza am stat așa, fiecare prinzându-l în căușul trupului pe celălalt, mângâiați de intimitatea apropierii.

— Ce văd eu la tine, Maya? Mângâiere, spun eu.

Buzele Mayei se despart și fac loc unui zâmbet. E încântată, îmi atinge cotul.

— Ce crezi că se va întâmpla cu ei? Cu Chris și Radha. Se culcă împreună.

— Nu știi ce să zic. Ieri-noapte a dormit aici și cu o noapte înainte la fel.

Râd.

Maya se strâmbă.

— Nu te prefac. Știi ce vreau să spun.

— Știu.

— Dacă ar vrea, ar putea să-și construiască o viață împreună. Nu există nimic care s-o țină pe loc. Niciun copil. Nicio responsabilitate.

— Pe tine asta te-a ținut pe loc, Maya? Întreb eu.

— Da, spune ea. Și nu trece o zi fără să mă întreb dacă nu cumva ar fi trebuit să fiu mai îngăduitoare cu mine însămi.

— Încă putem să fim împreună.

Maya e tristă. Amărăciunea se așterne cu ușurință pe fața ei.

— Știi că tu asta crezi, Koman. Știi că nu-ți vine ușor să-mi spui că ai fi fericit dacă am trăi împreună. Dar ție îți place singurătatea prea mult. Ție îți place cum stau lucrurile acum, chiar dacă n-o recunoști. E mai bine să rămânem așa. În felul ăsta, între noi lucrurile nu vor fi niciodată plictisitoare sau șterse.

Nu era prima dată când o femeie îmi spunea așa ceva. Care fuseseră cuvintele Lalitheii? „În lumea asta în care ai ales să trăiești, nu mai e loc pentru încă o persoană.”

Încă nu știu cine sunt până nu devin altcineva. Atunci unde să gădesc spațiul în care să las să între o altă persoană?

— Câțiva ani la rând, am avut o parteneră pe nume Lalitha. Am cerut-o în căsătorie, dar ea m-a refuzat. Era mulțumită cu acel du-te-vino. Și ea mi-a spus același lucru. Că era mai bine să rămânem așa cum eram.

— Era dansatoare? întrebă Maya.

— Nu, spun eu. Când am întâlnit-o, era prostituată. A devenit iubita mea. Lucra la o fabrică de confecții și numai în ultimii ani ai vieții a acceptat bani de la mine.

— Trebuie că a fost o persoană foarte specială, spune Maya.

Mă ridic și mă îndrept spre ea. Îi mângâi părul. Grația asta a ei e ceea ce mă leagă de ea. Și ușurarea că nu trebuie să mă prefac că sunt altcineva când sunt cu ea. Poate că asta e iubirea.

— Am ascultat casetele azi-dimineață. Pot să te întreb ceva? Se întoarce către mine, să mă privească în față. Știu că nu-ți place să vorbești despre tine însuși. Atunci de ce o faci acum?

Clatin din cap.

— Nu știu. N-am plănuit lucrul ăsta. Poate că încerc să aflu cine sunt.

Maya râde. Crede că glumesc.

— Nu glumesc, spun eu.

— Doar nu vorbești serios. Nu știi cine ești?

— Maya, hai să-ți povestesc *Ravana Udbhavam*, geneza lui Ravana, în versiunea *kathakali*. Povestea începe cu Ravana, regele celor trei lumi, pe care nici armele, nici zeii nu-l pot distruge și care se bucură din plin de puterea lui. „De ce mă simt atât de triumfător în tot ce am făcut?” se întreabă el. Știe că și-a câștigat poziția datorită încrederii pe care o are în el însuși. Nu s-a rugat în genunchi și nici nu a implorat pe nimeni pentru darurile care l-au făcut rege al tuturor celor trei lumi. Le-a dobândit prin puterea căinței lui, pur și simplu. A aprins patru focuri de sacrificiu și i-a interzis soarelui să plece de pe cer; el avea să fie cel de-al cincilea foc. A stat într-un deget în arșița cumplită și s-a rugat creatorului timp de o mie de ani. Creatorul tot nu se arăta și atunci a început să-și taie capetele, unul câte unul, și să le arunce în focurile de sacrificiu. „Poți să-ți întorci fața de la asta?” l-a întrebat el pe creator. Unul după altul, și-a tăiat nouă capete și nu i-a mai rămas decât unul. Chiar și atunci, nu a șovăit. Tocmai când se pregătea să-și taie și ultimul cap, creatorul i s-a arătat și i-a îndeplinit toate dorințele. Ravana știa cine e. Știa până unde poate merge. Știa măsura puterii lui. Își știa viața. De aceea nu se temea de nimeni. Eu nu am zece capete să le ofer acestei creaturi care se numește șinele meu. Dar pot să scot la iveală tot ce a fost în viața mea. Poate atunci voi descoperi cine sunt cu adevărat.

— Și acum ce urmează?

Nu știu. În unele zile, îmi vine ușor să sap în trecut. În altele, e dureros. Astfel îmi dau seama că n-o să-mi fie prea ușor. Eu, care am fost întotdeauna altcineva, va trebui să fiu eu însumi. De unde să-mi iau curajul de a face așa ceva?

Încep să-i împletesc părul. E atât de moale și mătăsos.

— Urmez eu, îi spun. Dacă rămâi suficient de mult, o să afli tot ce ți-am spus și tot ce am ascuns despre viața mea.

— Cât de mult, Koman?

— Destul de mult. Nu uita că în povestea asta abia m-am născut.

1940-1952 Coroana speranței

Băiatul stătea pe podul din lemn și privea râul. Cât timp doctorul a vorbit cu un necunoscut, băiatul a stat cu mâna încleștată pe bara de lemn care ținea loc de balustradă. Lemnul i-a pătruns în palmă; l-a durut foarte tare când i-a intrat sub piele o așchie de lemn. Dar nu voia să ia mâna de pe bară, în ruptul capului. Era singurul lucru care părea real; toate celelalte, gara, râul, podul care scârțâia la fiecare pas al lui, orașul acesta și ideea că aici trăia bărbatul care-i era tată, toate erau ca-n vis.

L-a auzit pe doctor urcând treptele către el, dar a continuat să se uite spre râu.

— Se duce spre mare, a spus doctorul. Nu cea pe care o știi tu, ci o alta.

Băiatul s-a întors cu fața spre el.

— Koman ar vrea să știe cum se numește marea aceea.

— Marea Arabiei, a spus doctorul. Dar n-ai învățat asta la școală?

— Koman ar vrea să știe cum se numește râul.

Doctorul a clătinat din cap.

— Nu știu. Asta trebuie să-l întrebi pe tatăl tău. Da, e aici. Și se pare că e mare și tare în orașelul ăsta!

Băiatul s-a uitat la fața doctorului. Se simțea o urmă de sarcasm în vocea lui? Doctorul vorbea rareori în felul acesta și rareori râdea de cineva sau de ceva. Dar ori de câte ori vorbea despre tatăl băiatului, gura i se schimonosea și chiar și privirea îi era dezaprobatoare. Băiatul și-a dus mâna la bucată de pânză pe care și-o legase în jurul capului. Se simțea ciudat cu ea și atrăgea privirile oamenilor, dar, cel puțin, nimeni nu râdea de el.

Ce avea să creadă tatăl lui când îl va vedea? Ce avea să spună?

— Cred că-ți dai seama că tatălui tău s-ar putea să nu-i facă plăcere să te vadă. S-ar putea chiar să se poarte ca un bătăran. Dar trebuie să înțelegi că toate astea, eu și cu tine la ușa lui, or să fie ca un șoc pentru el. Și oamenii se comportă diferit când sunt luați așa, pe nepregătite.

Băiatul a dat din cap în semn că înțelege, iar turbanul a făcut ca

gestul lui să pară și mai hotărât. L-a atins din nou.

— Trebuie să mergem, a spus doctorul.

Băiatul n-a scos o vorbă. Oricum, nu era nimic de spus.

Așa că l-a urmat pe doctor peste podul de lemn care unea peroanele, apoi în jos, pe scări, și până în orășelul numit Shoranur, în care tatăl lui era mare și tare.

— Vă rog să așteptați aici, le-a spus servitorul. Își ia micul dejun. Nu-l pot deranja acum. *Modalali* își primește vizitatorii aici, în birou.

O clipă, doctorul i-a surprins privirea băiatului. Amândoi știau ce gândea celălalt. Nu-l pot deranja. Bărbatul pronunțase aceste cuvinte ca și cum ar fi vorbit despre cineva de viță regească. Ar fi putut, la fel de bine, să-l numească înălțimea Sa. *Modalali*. Stăpânul. Peste ce era oare stăpân, se întrebau ei.

Doctorul s-a uitat în jur, prin cameră, și și-a mușcat buzele. Nu știa dacă ar trebui să se enerveze sau să fie mulțumit. Camera era o copie perfectă a celei pe care o avusese el la spitalul din Nazareth, de la masă și presse-papier până la poziția coșului de gunoi. Chiar și ceasul era geamănul celui care ticăia în camera lui. Se întreba dacă și băiatul observa toate astea.

Băiatul observase. Își dădea seama că se afla într-o cameră asemănătoare cu cea în care fusese cu două zile în urmă, când doctorul îi explicase de ce era nevoie să facă această călătorie. Observase că și în camera aceasta, ca și în cea a doctorului, domnea o atmosferă autoritară. A înțeles atunci de ce vocea doctorului căpăta o inflexiune ciudată când vorbea despre tatăl lui. Pesemne că erau rivali. Se întreba dacă și tatăl lui este doctor.

Din nou, și-a atins turbanul pentru că simțea că-i alunecă de pe cap.

— Ar fi trebuit să-ți iau o șapcă, a spus doctorul.

Doctorul încerca să-și înfrâneze bucuria pe care o simțea, fără să vrea, la gândul că i-l va prezenta lui Seth, despre care el știa că se numește Sethu, pe fiul său în vârstă de doisprezece ani, purtând un turban de pânză ca să-și acopere ditamai ciuful. Dacă nici asta nu-l aduce cu picioarele pe pământ... și-a spus el.

Băiatul se întreba cum se pot perinda atâtea emoții pe chipul unui om, în numai câteva clipe. A zărit acest joc al emoțiilor mai întâi pe chipul doctorului, în timp ce așteptau. Apoi l-a observat pe chipul celui care a intrat pe ușa ce ducea dinspre casă în camera aceea. Uimire, afecțiune, mâhnire, furie, teamă și apoi, încă ceva... Ce anume era acel ceva? A mijit ochii și, dintr-odată, și-a dat seama. Aroganță.

— Ia te uită, cărui lucru îi datorez această surpriză? a întrebat bărbatul, a cărui voce nu trăda niciun fel de emoție.

Doctorul s-a ridicat în picioare. Acesta nu putea fi Seth, și-a spus

el. Cine era bărbatul din fața lui, cu fața buhăită și ditamai mustața? Purta un ceas de aur, un *jubbah* de mătase și un lanț greu de aur, care se odihnea în părul de pe pieptul lui. Seth al meu era un băiețel cu chipul gingaș, în timp ce ăsta e un... nu găsea cuvântul: *Modalali*. Nici mai mult, nici mai puțin. Stăpân. Bogătan. O brută arogantă.

Apoi bărbatul și-a coborât privirea și doctorul l-a recunoscut atunci pe Seth. Cel care nu putea să te privească drept în ochi, în ciuda transformării sale evidente și a situației în care se afla.

— Presupun că nu are rost să te întreb ce mai faci. Văd că te-ai descurcat.

Doctorul vorbea pe un ton răstit. Nu se făcea să-l lase pe Seth să-și dea seama că era copleșit de prosperitatea lui evidentă.

Sethu a zâmbit.

— Nu te-ai schimbat deloc! a spus el.

Doctorul l-a privit lung. Era o insultă?

— Dar văd că tu te-ai schimbat, Seth, a răspuns el; și chiar voia ca spusele lui să fie înțelese în sensul cel mai peiorativ cu putință. Apoi a adăugat: Am uitat. Te cheamă Sethu, nu?

Sethu și-a ferit privirea.

— A, e foarte ușor. Îți schimbi numele și viața din mers. Dar eu ce mă fac cu el? E responsabilitatea ta și nici măcar nu are un nume al lui.

Sethu a simțit cum îl trec transpirațiile. Oare chiar el era? L-a cercetat pe băiat, căutând în trăsăturile și pe trupul lui, în arcuirea buzelor, în linia nasului, o aluniță, o gropiță, ceva care să-i dovedească faptul că era băiatul lui.

— N-are rost să-ți faci griji că încerc să-ți bag pe gât copilul altcuiva, a spus doctorul, încercând să nu lase să se vadă cât de nervos era. Plec din Nazareth. Plecăm peste hotare. În toți anii aceștia, copilul tău a fost pupilul meu...

— Am plătit pentru el. În fiecare lună, am trimis un ordin de plată, l-a întrerupt Sethu pe doctor.

— Știu. Doctorul și-a ridicat privirea. Dar are nevoie de mai mult de atât. Are nevoie de o familie. Nu-l pot lua cu mine. Și după ce plec eu, cine mai rămâne?

— Mai rămâne Faith, nu?

— Nu, nu rămâne. În ultimii trei ani, copilul a stat cu mama lui Faith. Faith s-a căsătorit și a plecat. Să știi că nu numai viața ta se schimbă. Mama lui Faith are peste șaptezeci de ani. Dacă moare, copilul rămâne singur. Nu pot lăsa să se întâmple așa ceva.

— N-am știut, a spus Sethu.

— Știu, a spus doctorul cu blândețe. E fiul tău. Trebuie să-l ții cu

tine.

— Dar ce-i spun nevastei mele?

— Adevărul sau, cel puțin, adevărul tău, a spus doctorul, ridicându-se, gata de plecare.

Doar nu ți-e greu, îi spunea el din priviri.

— Uită-te la el, l-a îndemnat doctorul, ridicându-i bărbia băiatului. Nu vezi că e bucățică ruptă din Saadiya ta?

Sethu a dat din cap, în tăcere. L-a cuprins pe copil cu brațul. Băiatul a înțepenit.

— Aceasta este casa ta, a spus Sethu, obosit, dintr-odată, să mai fugă de trecutul său.

Devayani trebuia să-i accepte trecutul și să-l accepte pe fiul său.

— „Arcul celor puternici s-a sfărâmat și cei slabi sunt încinși cu putere”⁸⁶, a citat doctorul.

Sethu l-a privit absent.

— Hai că știi, l-a îmboldit doctorul. Are numele meu.

Sethu a dat din mână, ca și cum ar fi vrut să îndepărteze cuvintele care-i erau adresate.

— Las-o baltă. Acum nu mă mai gândesc la vremurile acelea. Am uitat totul. Sau mare parte din ce știam, a spus el, ferindu-și privirea.

După plecarea doctorului, Sethu l-a privit pe băiat.

— Asta ce e? a întrebat el, trăgând de pânza înfășurată în jurul capului băiatului.

Pânza s-a desprins și a descoperit capul ras al băiatului, pe care nu mai rămăsese decât un cerc de păr. O coroană de cârlionți care îi încunună capul. O coroană de spini, pentru ispășirea păcatelor. Sethu a simțit cum un pumn de fier îi strânge pieptul.

— Omarmasood?

Numele s-a rostogolit în gura lui Sethu ca o sămânță de tamarin.

— Omar Masood. Ce înseamnă numele acesta?

— E un nume. Doar un nume frumos. Trebuie să aibă un nume. Patru zile la rând i-am spus bebe. Dar nu poate fi bebe toată viața, a spus Saadiya, vârându-și sfârțul în gura bebelușului.

— Da, dar de ce Omar Masood? a întrebat Sethu, simțind acea zvâcnire familiară de plăcere în timp ce o privea pe Saadiya alăptându-l pe fiul lor.

— În arabă, Omar înseamnă primul născut, discipol, vorbitor iscusit. Renumit. Iar Masood înseamnă fericit, norocos. Saadiya și-a coborât privirea către copilaș. Vreau să aibă de toate. Renumere.

---

86 1 Samuel 2:4. Cântarea Anei.

Bogăție. Fericire. Noroc!

Sethu a zâmbit și a întins mâna să mângâie obrazul bebelușului.

— Ce nume îndrăzneț pentru o făptură atât de mică!

— Numele cele mai apropiate de cel al lui Allah sunt Abdullah și Abdur Rehman. Cele mai adevărate sunt Harith și Hamman. Îl preferi pe unul dintre ele? a întrebat Saadiya, căutând într-o cărticică.

Sethu a simțit că-i iau foc obrazii. Până atunci o lăsase pe Saadiya să facă cum voia. Își ținuse cuvântul. O promisiune de care Saadiya se agățase pentru a-și domoli sufletul scăpat din frâie în timp ce se lupta să-l țină în viață pe fiul lor.

— Trebuie să intri imediat ce auzi primul țipăt, îi șoptise Saadiya, cuprinsă de durerile nașterii.

Sethu își îndreptase privirea către doctor, care încuviințase dând din cap.

Astfel, când primul țipăt i-a străpuns gândurile, spărgând buboiul groazei și drenând toată teama, Sethu s-a repezit în cameră, înăuntru mirosea a sânge cald și a lut umed, a lucruri întunecate și misterioase și a dulceața nașterii. Saadiya stătea întinsă, epuizată și albă la față. Copilul era în brațele moașei.

— Ia-l, i-a spus Saadiya. Acum șoptește-i, în urechea stângă, *Allahu Akbar*. E chemarea la rugăciune.

Sethu a luat copilul în brațe și i-a șoptit în urechea stângă:

— Allah e mare! apoi nu s-a putut abține și a murmurat o rugăciune din copilărie, prin care se invocă cel mai puternic dintre cei trei mari zei, cel care avea al treilea ochi și puterea de a distruge. *Om nama Shivaya*.⁸⁷

S-a aplecat să așeze copilașul lângă Saadiya, dar ea i-a spus:

— Nu, nu încă. Acum trebuie să-i șoptești în urechea dreaptă această rugăciune. Repetă după mine:

„Ash hadu an la laba Hal lah

Ash hadu anna Muhammadan Rasulullah lah

Ash hadu anna Aluyyan Waliyah lah

Hayya alas Salah

Hayya alai faleh

Hayya ala Khayril Anal

Alahu Akbar

La Ilala Hal lah.”

Sethu a simțit o strângere de inimă. Dar a repetat, întocmai cum

---

⁸⁷ „Mă închin lui Shiva.” Shiva este realitatea supremă, șinele. Este numele dat conștiinței, adevăratei identități a fiecăruia. Conform mitologiei hinduse, există trei zei care guvernează universul: Brahma, creatorul; Vishnu, apărătorul; și Shiva, distrugătorul. Deși este văzut ca o forță distructivă, Shiva simbolizează șinele care rămâne neatins chiar și după ce totul ia sfârșit. În acest context, sensul propoziției devine: „Mă închin mie, celui adevărat.”

i se ceruse:

„Mărturisesc că nu există alt Dumnezeu decât Allah Mărturisesc că Mohamed este profetul lui Allah Mărturisesc că Aii se află în paza lui Allah Grăbiți-vă la rugăciune Grăbiți-vă să primiți izbăvirea

Grăbiți-vă la cea mai bună lucrare

Allah este mare

Nu există alt Dumnezeu decât Allah.”

Apoi, a repetat în șoaptă „*Om nama Shivaya*” și, ca să nu lipsească nimic, a adăugat: „*Narayanaya nama, Achuthaya nama, Govindaya nama...*”

Nu-și mai amintea ce urma, dar s-a gândit că era de ajuns și atât. Dintr-odată, l-a cuprins o mare tristețe. Copilul nu se născuse decât de câteva minute și deja trebuia să mențină echilibrul între cei doi zei care îl locuiau.

— Acum trebuie să plecați, a spus moașa. Avem de făcut niște treabă pe aici.

Sethu i-a dat copilul moașei și l-a privit pe doctor în ochi, pe deasupra capului femeii. I s-a părut că citește în privirea doctorului Samuel cuvintele de care se temea: știam că se va întâmpla așa. Diferența asta!

Trei zile mai târziu, în drumul de la spital spre casă, Saadiya și Sethu l-au chemat pe bărbier.

— Asta e ca să scăpăm de toate nenorocirile, a spus Saadiya.

Sethu nu s-a opus, deși a avut o tresărire la vederea cuțitului bărbierului.

— O să aibă un păr pe cinste, a spus bărbierul, zâmbind.

— *Aquiqah* este un ritual important în viața unui musulman. Acum trebuie să cântărești părul acesta și să dai de pomană tot atâția bani, a spus Saadiya, luând înapoi copilul din brațele femeii pe care Sethu i-o adusese ca s-o ajute.

Saadiya a zâmbit. Vocea ei suia și cobora asemenea clinchetului unor clopoței gingași. Fericirea ei lumina întreaga casă. Sethu se simțea ușurat. Se întorsese Saadiya a lui. Toate aveau să fie bine de acum înainte.

Nu conta ce nume purta fiul lor, și-a spus el. Harith era frumos; semăna cu Hari. Totuși, ea părea să se fi hotărât la Omar Masood.

— Îmi place Omar Masood, a spus Sethu.

Saadiya a zâmbit din nou, mulțumită că primise încuviințarea pentru numele pe care-l alesese.

A sprijinit copilul de umăr și l-a mângâiat, ca să râgâie. Cu palma îi susținea capul ras.

— Acum mai avem un singur obicei.

— Care? a întrebat Sethu, absent. Știi că voi fi plecat două zile.

Trebuie să plec devreme mâine de dimineață.

— Poate să aștepte până te întorci. Profetul a spus că ar trebui îndeplinit în a șaptea zi, dar mi s-a spus că putem să așteptăm chiar și până în a patruzecia.

Saadiya ținea copilășul în brațe și-l legăna ușurel.

— Hai, dă-mi-l mie, a spus Sethu. N-o să-l mai văd decât peste două zile pe Omar Masood, fiul Saadiyei și al lui Sethu.

Ținându-și fiul în brațe, Sethu a simțit din nou gustul mulțumirii, după mai bine de un an în care aceasta îl ocolise.

— Deci, ce-i mai pregătești nebunaticului ăștia mic?

— *Khitan*-ul, a spus Saadiya.

— Ce e asta?

Saadiya se codea să-l privească în ochi.

— Trebuie să-i tăiem pielea de la capătul, știi tu, chestiei lui.

Sethu se uita lung la ea, nedumerit. Dintr-odată, și-a dat seama despre ce vorbea Saadiya. A simțit o furnicătură în interiorul penisului, un spasm al testiculelor. Circumcizie. Asta era *khitan*-ul ei.

— Peste cadavrul meu, a spus el, calm.

Saadiya s-a încruntat.

— Nu înțelegi...

— Nu, nu înțeleg, a răbufnit Sethu, ținând copilul și mai strâns. Nu înțeleg cum tu, mama lui, poți vorbi despre mutilarea lui. Ce fel de mamă ești?

Saadiya s-a ridicat în picioare. Ochii ei îl implorau să înțeleagă.

— Te rog, ascultă-mă. Sunt cinci obiceiuri de curățare în Islam. Raderea părului pubian, epilarea părului de sub braț, raderea mustății, tăierea unghiilor și circumcizia. Numai atunci poți atinge *fitra*. *Fitra* e un simț interior al curățeniei, care-l va face un bun musulman. Fără *khitan*, nu va fi acceptat în Islam. Ai promis că-l voi putea crește ca pe un musulman adevărat. Ai promis. Nu uita!

Sethu s-a îndepărtat. A făcut câțiva pași spre fereastră și a rămas acolo. Se apropia fluxul.

— Nu mi-am ținut cuvântul? Am făcut tot ce mi-ai cerut. Nu am înțeles nimic, dar n-am spus un cuvânt împotriva. Și chiar și acum, Saadiya, nu spun că n-ar trebui să-și respecte obiceiurile de curățare. Radeți-l în cap, tăiați-i unghiile, faceți tot ce trebuie. Dar nu înțelegi, când spui mustăți, păr pubian și de sub braț, vorbești de un bărbat în toată firea. Sau un băiat care e pe cale de a deveni unul. Cineva care știe ce vrea. Dar nu pot fi de acord cu chestia asta, cu circumcizia. Trebuie să aștepti până va ajunge la vârsta la care va putea hotărî singur. A făcut o pauză. Când eram mic, am auzit despre *sunnath*, dar numai pentru băieți peste zece ani. Trebuie să aștepti măcar până atunci.

Saadiya a tăcut o vreme. Apoi a spus:

— Eu mă trag din Kahirii cei dintâi. În vinele mele curge cel mai pur sânge arab. Islamul, așa cum îl practicăm noi, este o religie care cere sacrificii. În satul tău, musulmanii sunt convertiți. Orice ar fi, nu vor ști niciodată ce înseamnă să fii un musulman adevărat. Se fac compromisuri în toate pentru ca Islamul să poată fi acceptat. Fiul meu nu e convertit. El are sângele meu.

— Vrei să termini cu lucrurile astea?

Lui Sethu i s-a părut că nu sunt ale lui cuvintele acelea răstite.

— Copilul tău în sus, copilul tău în jos... E și copilul meu. Are și sânge de-al meu. Ce se întâmplă cu tine, Saadiya? Parcă ai fi o fanatică; parcă-i aud pe idioții ăia din Arabipatnam. Tu ai renunțat la asta, deci de ce încerci să i-o impui acestui copilaș?

— Am făcut o greșeală. Nu-i pot da voie fiului meu s-o repete.

Sethu a simțit cum furia lui dispare treptat. În locul ei, un vâl rece s-a așternut peste fața, inima și gândurile lui. Saadiya părea rece și detașată. La fel ca în sala de nașteri. Doar că de data aceasta și el se simțea la fel.

— Dacă tu crezi că ai făcut o greșeală, atunci n-o să te oblig să continui în felul ăsta. Poți pleca. Poți să te întorci la familia ta și la religia ta, dar nu poți lua copilul. Ca să nu-ți amintească mereu de greșeala pe care ai făcut-o.

Sethu a vorbit pe un ton calm. Simțea o durere puternică, de parcă cineva l-ar fi lovit în coaste.

A pus copilul în leagănul lui din pânză colorată, făcut dintr-un sari vechi, și a plecat în cealaltă cameră. La ușă, s-a întors și a spus:

— Dumnezeu să te aibă în pază. Dumnezeul tău, nu al meu, pentru că în mintea ta cea îngustă nu e loc pentru alt Dumnezeu decât al tău.

Eu, Saadiya, stau pe podea. Cuvintele lui au pătruns adânc în mintea mea. Îmi spune să plec. Dar unde să mă duc? Nu am niciun loc al meu. Nu am o casă... pe nimeni.

Iau copilul din leagăn.

— Omar Masood, spun eu. *Umma* a ta trebuie să plece. *Vaapa* al tău vrea ca ea să plece.

Dacă m-ar lua în brațe, tot răul s-ar șterge cu buretele. Ce bine ar fi! Dar nu e adevărat. Nimic nu poate schimba faptul că am adus pe lume un păgân.

Omar Masood începe să scâncească. Îl sprijin de umăr. De cinci zile încoace, de când m-am întors de la spital, am stat în camera asta, să mă odihnesc după chinurile nașterii. Îmi tremură picioarele. Mi-e frig.

Briza îmi bate prin păr. Ce dor îmi e să mă plimb cu picioarele prin apa mării! Să mă las cuprinsă de valuri și să dispară orice urmă de tulburare. Să nu mă mai simt sfâșiata între înaintașii mei și viața mea de acum. Să mă odihnesc, pur și simplu.

Sethu nu știa ce să facă. Saadiya dispăruse. Oare chiar se întorsese la Arabipatnam? Ai ei n-ar fi primit-o. Știa asta la fel de bine ca și ea. Dar unde altundeva s-ar fi putut duce?

Corpul a fost adus la mal de valuri trei zile mai târziu. O Saadiya umflată, la ale cărei funeralii nu s-a oficiat niciun ritual religios. Sethu a ținut copilul în brațe în timp ce aprindea rugul:

— Doamne, te rog... și-a început el rugăciunea.

Până și vocea din mintea lui tremura de emoție.

— Doamne, te rog, primește-o în rai. Raiul ei, oricare ar fi el. Asta e tot ce-ți cer.

Mai târziu, când James Raj a venit să-l vadă, Sethu n-a mai rezistat și a izbucnit în plâns.

— De ce să facă așa ceva? În seara aceea, ne-am certat. I-am spus niște lucruri foarte urâte, dar n-am bănuțit nicio clipă că se va ajunge la asta. Dacă aș fi știut, aș fi acceptat tot ce voia. Dacă aș fi știut. Dacă...

James Raj l-a mângâiat pe braț și i-a spus ceea ce le spunea mereu rudelor îndurerate:

— Cine știe? Domnul a vrut ca ea să plece de lângă noi.

Sethu și-a șters lacrimile.

— Trebuie să pleci de aici. Du-te undeva unde gândurile tale să scape de povara amintirilor negre, a adăugat James Raj.

— Unde să mă duc? a întrebat Sethu.

— Hai înapoi la lucru, a spus James Raj, ca și cum ideea aceea îi venise tocmai atunci.

— Și cu copilul ce fac?

James Raj și-a scărpinat bărbia, îngândurat.

— O mai ții minte pe Faith? Nu mai lucrează la spital. Poate că va vrea să-l ia pe copil pe lângă ea. Poți s-o plătești pentru asta, iar eu o s-o rog pe nevastă-mea să le poarte de grijă. Și Mary Patti poate să ajute și ea cu un sfat. Nu știu dacă ți-am spus până acum, dar Mary Patti îmi este rudă prin alianță.

În ochii lui Sethu s-a aprins o luminiță. Faith. *Jada kondai*. Cocul împletit. Cea mai tăcută dintre toate trei. Care izbucnea, una-două, într-un „Lăudat fie Domnul!”, ori că o găină făcea un ou, ori că se dezlănțuia furtuna, dar care, altfel, era inofensivă și veselă. Omul potrivit.

— Cum să-i spun? a întrebat Faith, legănându-l pe băiețel în

brațe.

— Om... a dat să-i răspundă Sethu.

Apoi s-a hotărât. Odată cu Saadiya, promisiunea lui murise și ea.

— Încă nu m-am gândit la un nume. Deocamdată, spune-i Koman.

Faith a strâmbat din nas.

— Ce fel de nume e ăsta?

— Așa îl chema pe unchiul meu, a spus Sethu, l-a sărutat pe frunte pe băiețel și apoi s-a dus.

Faith l-a îngrijit bine pe copil. Sethu s-a întors peste trei zile, îngrijorat de soarta lui. Dar băiețelului părea că-i merge foarte bine. Când se pregătea să plece, cu copilul adormit pe umărul lui, Faith i-a spus:

— Poate că ar fi bine să-l lași aici. O să fie agitat când se trezește și n-ai să știi ce să faci.

Sethu s-a oprit în prag. S-a gândit la casa de pe plajă. Era mormântul viselor Saadiyei. Al dorințelor ei zadarnice și al furiei lor. Pe deasupra, era goală. Avea să fie singur, fără niciun ajutor. Și tocmai când copilul avea să se obișnuiască cu el, iar el avea să-i învețe obiceiurile zilnice, Sethu ar fi trebuit să plece din nou. Faith avea dreptate.

I-a dat copilul înapoi și i-a spus:

— Parcă aș avea două mâini stângi.

Mary Patti a zâmbit.

— Nu-i chiar așa, a spus ea, apoi a luat o șuviță din funia împletită din frunze de tutun pe care i-o adusese Sethu. Copiii au nevoie de femei. Băieții au nevoie de bărbați. O să avem grijă de el cât putem, apoi e al tău. Oricum rămâne al tău. Dar acum trebuie să-ți câștigi traiul.

Sethu le trimitea bani. Trecea pe la ei ori de câte ori putea; apoi, încet-încet, vizitele au devenit din ce în ce mai rare. Și de fiecare dată când o sămânță de îndoială sau de vină îi încolțea în minte, o strivea imediat. Sunt femei de treabă. Au grijă de el mai bine decât aș putea avea eu, și-a spus el.

Ultima dată când a mers să-l vadă pe copil, atunci când băiețelul nici nu împlinise un an, Faith i-a spus:

— A zis că ar vrea să te vadă.

— Cine?

Sethu era curios.

— El. Doctorul.

— De ce? A spus ceva?

Faith a clătinat din cap. În ochii ei se citea un răspuns: de parcă doctorul mi-ar spune vreodată de ce. Foarte multă vreme, Faith

fusese îndrăgostită de el, sperând că, într-o zi, doctorul o va observa, în cele din urmă. În schimb, doctorul se căsătorise cu o altă femeie, iar Faith, cu inima frântă, își părăsise slujba de la spital. Nu mai putea suporta să fie în același loc cu el.

Sethu stătea la celălalt capăt al mesei. Când bătuse la ușă, doctorul mormăise un: „Intră!”

Când văzuse că în ușă apare Sethu, doctorul îi făcuse semn să se așeze pe un scaun, iar apoi se întorsese la fișa pe care o examina. Uitându-se la el pe deasupra ochelarilor, îi spusese:

— Nu durează mult. Câteva minute.

Sethu a simțit că-i îngheață zâmbetul pe buze. Se așteptase la lipsa de entuziasm a doctorului, dar pe măsură ce minutele se scurgeau, simțea cum îl cuprinde furia. A fixat un punct deasupra capului doctorului. Nu trebuie să mă enervez, și-a spus. Să nu uit că pe vremuri îl veneram pe omul ăsta. Uitându-se în jos spre fața doctorului, i-a întâlnit privirea. Asta l-a tulburat, și doctorul o știa.

— Îmi pare rău să aud despre necazurile tale, a spus el.

Sethu n-a scos niciun cuvânt. Apoi, dintr-odată, a izbucnit:

— Ați avut dreptate. Probabil că sunteți încântat că profeția dumneavoastră s-a adevărit. Căsătoria noastră n-a însemnat nimic. Dragostea noastră n-a însemnat nimic. Totul a fost o greșeală. Ați avut dreptate!

Doctorul și-a scos ochelarii și a început să-și frece cu degetele puntea nasului.

— Crezi că te-am chemat aici ca să mă bucur de... A căutat cuvântul potrivit, dar nu l-a pronunțat. Îmi pare rău că lucrurile au sfârșit așa și, crede-mă, mi-aș fi dorit să fie cu totul altfel. Dar acum îmi fac griji pentru Faith și familia ei. Și pentru fiul tău.

— Ce e cu ei? a întrebat Sethu.

Sn/lul/^cVba-iv

Femeile îl îngrijeau bine pe băiețel. Indiferent ce ar fi spus doctorul, era sigur de asta.

Doctorul s-a lăsat pe spate, sprijinindu-se de spătarul scaunului. Și-a șters lentilele ochelarilor cu o batistă albă, le-a cercetat de aproape și a spus:

— Toate lucrurile sunt îngăduite, dar nu toate sunt de folos. Toate lucrurile sunt îngăduite, dar nu toate zidesc⁸⁸...

Sethu l-a privit lung pe doctor și a întrebat:

— 1 Corinteni?

Doctorul a zâmbit.

— Memoria ta e la fel de prodigioasă, dar m-aș bucura, mai degrabă, dacă ai pricepe înțelepciunea cuvintelor. Eu îți înțeleg

---

⁸⁸1 Corinteni 10:23. Cugetul nostru și al altuia.

situația, dar lumea nu.

— Ce vreți să spuneți? a întrebat Sethu, nedumerit de aluziile doctorului.

— Știi că fiul tău e crescut ca un creștin?

Sethu s-a aplecat în față.

— Când s-a născut, m-ați văzut că i-am șoptit rugăciunea musulmană la ureche. Dar nici dumneavoastră, nici Saadiya nu ați observat că tot atunci i-am șoptit și o rugăciune hindusă. Deci, dacă Faith sau Mary Patti vor să-i insufle o altă credință, nu contează. Nu-i strică încă una.

— Tu crezi că asta e o glumă, nu? Fiul tău, ca fiul tău, dar nu pot permite ca numele lui Hope și al lui Charity să fie târâte prin noroi. Chestia asta afectează renumele spitalului.

— Ce vreți să spuneți?

Sethu era din ce în ce mai nedumerit.

— E normal să vrei să-ți vezi copilul, dar lumea a început să spună tot felul de povești despre vizitele tale la Faith. Nici surorile ei nu scapă de bârfe. Tot acest du-te-vino stârnește gura lumii.

— Dar e și Mary Patti acolo, a spus Sethu, în apărarea sa.

— Mary Patti e o bătrânică prostuță. Se spune că i-ai cumpărat tăcerea cu tutun de mestecat și, din când în când, cu câte o sticlă de tărie.

Sethu a privit în pământ și și-a pus mâinile în cap. Apoi s-a ridicat de pe scaun, dintr-odată.

— Înțeleg. Dar ceea ce nu pricep e de ce nu faceți nimic să împiedicați bârfele acestea răutăcioase. Dacă le-ați spune că aveți încredere în ele, lumea din oraș v-ar crede pe cuvânt!

Chipul doctorului avea o expresie severă.

— În ele am încredere. Dar cum pot avea încredere în tine? Mi-ai demonstrat că nu pot pune bază în tine.

Doctorul îl privea încruntat și disprețuitor.

Sethu a părăsit camera. Fără vreun cuvânt de despărțire, pentru că nu era loc de rămas-bun.

A încercat să-i explice lui Faith de ce nu avea să mai vină în vizită o vreme. Faith a început să plângă.

— Nu-mi pasă de ce spune lumea. Poți trece pe aici când vrei.

— Mulțumesc, Faith. Sethu a zâmbit. Dar nu-ți pot strica șansele de a-ți găsi un bărbat.

— Asta e numai mâna lui Hope. Încă nu te-a iertat pentru că nu ne-ai spus că nu ești creștin.

Faith își frângea mâinile de supărare.

— Îmi pare rău că am mințit. N-am vrut. Dar în clipa aceea, a fost singurul lucru care mi-a venit în cap, a spus Sethu, încetișor.

— N-ai mințit, nu-i așa? Ai spus că te cheamă Seth. Hope, Charity și doctorul au hotărât că ești creștin.

— E o minciună prin omisiune. Dar s-au dus toate. Mi se pare că a trecut atât de mult de când am venit aici și m-am întâlnit cu Saadiya, iar acum trebuie să plec... Mary Patti, a spus el, întorcându-se către ea. Nu vreau ca bunul nume al fiicelor tale să fie pătat. Când băiatul meu se va face mare, mă voi întoarce după el. Până atunci, voi trebuie să faceți pentru el tot ceea ce aș fi făcut și eu. Trei ani, nicio zi în plus, și mă voi întoarce.

Sethu a început să călătorească. A mers oriunde îl trimeau cu treburi James Raj. Într-o zi, se afla într-un tren care urma să treacă pe lângă vechea lui casă. Fără să stea prea mult pe gânduri, a coborât la Shoranur. Orașelul se afla la o oarecare distanță de locul în care fusese casa lui, dar aceasta era cea mai apropiată gară. Același de unde luase trenul cu mulți ani în urmă. Atunci, abia dacă se uitase în jur. Acum, sorbea din ochi fiecare detaliu. Râul fără odihnă. Dealurile din depărtare. Orezăriile verzi. Palmierii de cocos. Cerul senin. Îi străluceau ochii de atâta frumusețe.

În numai câteva clipe, Sethu a înțeles că nu avea să mai plece vreodată de acolo. Era acasă. De unde fugise și unde se întorsese. Avea să întrerupă legăturile cu James Raj, care trebuia să accepte faptul că Sethu nu mai putea sta departe de casă. Sethu a început să scrie o scrisoare în minte: „Au trecut doi ani de când am plecat din Nazareth. Din 1940, până în 1942. Dar în toți acești ani, n-am simțit că aș vrea să rămân prea mult într-un loc. Acum am ajuns în locul în care aș vrea să mă stabilesc.”

Apoi, pentru prima dată în viață, Sethu a săpat în memorie după un pasaj biblic, din Psalmi, o rugăciune pentru ceea ce avea să fie casa lui, viața lui, viitorul lui: „Multe neazuri și rele ai trimis asupra mea, dar întorcându-Te mi-ai dat viață și din adâncurile pământului iarăși m-ai scos. Înmulțit-ai spre mine mărirea Ta și întorcându-Te m-ai mântuit și din adâncurile pământului iarăși m-ai scos.”⁸⁹

Sethu a făcut ce făcea de obicei când voia să cunoască un loc. A făcut o plimbare. Gara era plină de oameni. Era cel mai important nod, aici întâlnindu-se liniile care uneau Malabar, Cochin și Travancore de restul țării. În gara din Shoranur era un du-te-vino zumzăitor. Locomotive și pasageri, hamali și vânzători ambulănți... trenurile și nodul feroviar dictau viața orașului și a locuitorilor lui.

În afara ei nu era nimic. Câteva magazine înghesuite la capătul terenului viran de peste drum. Sethu s-a oprit și a tras aer adânc în piept. Nu luase cu el decât o geantă mică. Putea s-o care cu el, dar, mai întâi, încotro? Drumul care se făcea la stânga părea mai plin de viață. Deci a pornit-o spre stânga.

---

89 Psalmul 70:23-24.

Mergea încet, încercând să rețină numele și forma locurilor pe lângă care trecea. Era acolo cam tot ce trebuia într-un oraș de aceste dimensiuni. Brutăria Aboo Backer, băcănia lui Cheru, Textile Pappachan, magazinul de războaie manuale Swadeshi al lui Padmanabhan Nair. Și Magazinul Universal al lui Kunju Mohammed, cu papetărie, pantofi și cosmetice.

Erau și școli. Școala Ezhuthachan și Școala primară a Misiunii Basel. Mănăstirea Sfintei Tereza și Liceul de băieți Shoranur.

În timpul plimbării, Sethu a descoperit că drumul înconjura orașul, ca un cerc. Când a ajuns de unde plecase, hotărârea lui era luata.

Trebuia să se transforme complet. Pentru asta, singurul lucru de făcut era să devină un *Janmi*. Un proprietar de pământ care reprezintă continuitatea și bogăția moștenită în familie. Pământul avea să-i aducă o istorie de familie pe care n-o avusese până atunci și respectabilitate. Voia să cumpere câmpuri întregi pe care să crească orez și fâșii de pământ pe care să planteze copaci de tec, de cauciuc și de cocos. Avea destui bani să-și facă pofta inimii.

Ca să-și facă simțită prezența, avea să înființeze și un cinematograf pentru filme cu sonor. În oraș nu existau decât cinematografe ambulante. Avea de gând să construiască prima clădire care să adăpostească un cinematograf permanent pentru filme cu sonor.

Sethu s-a dus să-l întâlnească pe cel care conducea mica bancă din oraș. A cerut să fie primit de acesta și și-a anunțat intenția de a depune o mie de rupii. Proprietarul băncii a făcut ochii mari de uimire. Sethu a înțeles imediat ce însemna acea reacție: cine este acest bărbat atât de impunător și umblat prin lume?

A zâmbit. A recunoscut imediat tipul de om cu care avea de a face. Era unul dintre cei care îi terorizează pe cei de sub ei și care îi lingușesc pe cei de deasupra.

— Mă numesc Sethumadhavan, a spus el. Vin din Colombo. Sunt om de afaceri. Am o societate care se ocupă cu comerțul, dar mi-am dorit întotdeauna să mă întorc pe pământul strămoșilor mei.

— Unde se află *tharavad-u*⁹⁰ dumneavoastră? Familia dumneavoastră e încă acolo? a întrebat omul, cu o voce în care se simțea vibrația umilinței și a curiozității.

Sethu s-a uitat drept, la câțiva pași în față. Era atitudinea pe care o adoptase, în ultima vreme, când vorbea despre trecut. Vădea o nostalgie amestecată cu o amărăciune nespusă. De obicei, cel care întrebase se mulțumea cu răspunsul primit. O, dar asta e un drac împielit, vulpea asta cu ochi de mărgea, și-a spus Sethu, și-mi va fi de folos mai târziu. Așa că a fluturat din mână și a spus:

---

90 In malayalam, „vatră strămoșească”.

— Familia mea se trăgea de prin partea locului, dar nu a mai rămas nimic aici. Părinții mei nu au vrut să se întoarcă niciodată. Numai pe mine m-a mânat dorința de a reveni pe pământul meu...

Proprietarul băncii a dat din cap în semn de încuviințare.

— Mă bucur. Orașul acesta are nevoie de oameni ca dumneavoastră.

Astfel, Sethu a cumpărat pământ în afara orașului pentru orezarii și plantații, iar înăuntru pentru cinematograful. Când cinematograful a fost gata, i-a pus numele „Cinematograful cu sonor Murugan”. Cealaltă mare afacere din oraș era o companie de transport cu autobuzul denumită Mayilvahanam. Lui Sethu nu i-au trebuit decât câteva secunde pentru a găsi un nume pentru afacerea lui. Mayilvahanam înseamnă „transport păun”, iar cel care mergea călare pe păun era zeul războinic Murugan. Punând numele Murugan cinematografului cu sonor, Sethu s-a gândit că locuitorii vor ști că, iată, apăruse un bărbat a cărui afacere era la fel de mare, dacă nu chiar mai mare și mai bună decât cea a celor de la Mayilvahanam.

Apoi Sethu a pornit în căutarea celorlalte semne distinctive ale respectabilității.

Proprietarul băncii știa o familie în care exista o fată de vârsta măritişului.

— Locuiesc într-un sătuc numit Kaikurussi. Fata e trecută de vârsta celor pe care le-ai alege dumneata în mod normal; are optsprezece ani, dar e foarte drăguță.

Sethu nu a lăsat să se citească pe fața lui ușurarea pe care o simțea. Saadiya fusese prea tânără. De acolo porniseră necazurile lor. De data asta voia o femeie, nu o copiliță. A ciulit urechea la spusele bancherului.

— Unchiul ei e hotărât s-o dea după un bărbat înstărit. Se spune că nici nu vrea să audă de vreun *sambandham*⁹¹ de pe urma căruia nu rămâne nimic, poate doar o droaie de copii.

Sethu a încuviințat dând din cap. Era de acord cu spusele unchiului fetei.

Chiar el era rezultatul unui *sambandham*. Tatăl lui era din Malabarul de Nord. Venise în vizită și se îndrăgostise de mama lui Sethu, pe care o văzuse la un festival al templelor. Îi ceruse mâna și ea devenise soția lui.

Mama lui nu fusese niciodată o soție în adevăratul sens al

---

⁹¹ Formă de sistem marital din statul Kerala mai degrabă contractuală și disolubilă la dorința ambelor părți (literal, „relație”). După apariția Legii din 1933 prin care *sambandham*-ul era considerat o căsătorie adevărată, conferindu-le copiilor drepturi de moștenire și proprietate, a existat un declin în căsătoriile *sambandham* și după zece ani practica a încetat cu totul.

cuvântului. Nu împărțise nimic cu tatăl lui, în afară de pat. Nici că se putea nume mai bun decât *sambandham* pentru căsătoria lor, și-a spus Sethu. O legătură efemeră, o legătură carnală și nimic mai mult. Sethu crescuse fără să-și cunoască tatăl. Bărbatul a plecat și locul i-a fost luat de un altul. Se considera că e un lucru cât se poate de firesc ca o tânără să-și schimbe soțul dacă nu le convenea nici unuia dintre ei să continue relația. Un băiat născut dintr-o astfel de legătură crescuse luându-l ca model pe unchiul din partea mamei și nu pe tatăl său, care nu era mai mult decât un simplu musafir, iar femeile care stăteau pe treptele iazului în care făceau baie vorbeau despre *sambandham*-urile lor cu aceeași ușurință cu care sporovăiau despre cerceii de sticlă... Și acum, ca și atunci, gândul îl făcea să scrâșnească din dinți.

— Nu cred că asta va fi o problemă. Sper că le-ai povestit despre mine. Ca și unchiul fetei, nici eu nu văd cu ochi buni *sambandham*-urile. Voi fi foarte fericit să facem pași înainte în această alianță.

— Nu fiți atât de grăbit. N-ar trebui s-o vedeți pe fată mai întâi? a întrebat proprietarul băncii.

SAn/buh ʿylwby

O fi Sethu pus pe fapte mari, aici și acum, dar poate că se cam grăbește, și-a spus el.

— Ar trebui? a întrebat Sethu.

— Da, trebuie. Și ei vor vrea să vă vadă.

Sethu, însoțit de alți trei bărbați, a luat trenul de la Shoranur la Vallapuzha. O scurtă drumeție printre orezării, pe lângă un canal, și au ajuns, în cele din urmă, la Kaikurussi.

Sethu și-a șters fruntea de sudoare și și-a promis ca atunci când avea să se întoarcă acolo va fi într-o mașină.

Deci, Sethu, om înstărit, proprietar al „Cinematografului cu sonor Murugan”, s-a căsătorit cu Devayani.

A venit la nuntă îmbrăcat într-un *jubbah* crem, de mătase, și un *mundu* dublu, tivit cu *zări**. Purta un lanț de aur în jurul gâtului și două inele de aur. Automobilul în care se afla deschidea drumul, iar în spatele lui mergeau câțiva bărbați purtând lămpi cu gaz. Când au ajuns la marginea satului, se lăsase întunericul. Automobilul s-a oprit și lămpașii au luat-o înainte. Tot satul a venit să vadă spectacolul, pe mirele din mașină și pe lămpașii care îi deschideau drumul. Sătenii, care nu mai văzuseră atâta fast în viața lor, își spuneau unii altora: „Ai văzut? Cine ar fi crezut că vorn avea parte de așa ceva în Kaikurussi?”

În timpul nunții, a zărit un băiat și o fată care se băteau să stea lângă el. A zâmbit.

— Câți ani ai? l-a întrebat pe băiat.

— Opt, a răspuns acesta. Și ea tot opt are, a mai spus el,

arătând cu degetul spre fată.

— Am auzit că ai fost până departe de tot. Până la Colomb, peste mări, a spus fata. Tatăl lui e în Birmania. Spune-i, Mukundan, l-a îndemnat ea pe băiat.

Dar băiatul abia dacă a zâmbit.

— Cum te cheamă? a întrebat-o Sethu pe fetița îndrăzneță.

— Meenakshi. La Colomb e mai frumos decât în Birmania?

Sethu a zâmbit.⁹²

— Nu știu. N-am fost niciodată în Birmania.

— A.

Fetița părea dezamăgită.

Băiețelul a ridicat privirea și a întrebat:

— Cum e lumea în afara satului? Totul e complet altfel, nu?

Îl implora pe Sethu din priviri să-i răspundă „da”.

Pe Sethu l-a cuprins o neliniște ciudată.

— E foarte greu de spus.

Încerca să fie prudent. Dacă băiatul fuge de acasă atras de magia lumii pe care i-o zugrăvea el?

— Uneori, simt că peste tot este la fel. Alteori, cred că până și dacă intri într-o altă cameră a aceleiași case te simți diferit.

Băiatul îl ruga din priviri să continue povestea. Sethu și-a șters fruntea de sudoare. Aerul nopții era cald și făcea ca totul să se lipească de tine.

— Trebuie să-l întrebi pe tatăl tău. Cum îl cheamă?

— Achuthan Nair, a mormăit băiatul.

— Mi-ar plăcea să-l cunosc când mai trece pe aici, i-a spus Sethu lui Păru Kutty, verișoara lui Devayani și mama băiatului.

Femeia a zâmbit. Șase luni mai târziu, Sethu a înțeles ce însemna acel zâmbet nedefinit.

Sethu și Devayani s-au dus să-l întâlnească pe Achuthan Nair, când acesta a revenit din Birmania.

— E foarte impunător, a spus Devayani, pe nerăsuflăte.

Sethu se întreba ce fel de om era Achuthan Nair. Se întreba dacă ar fi acceptat să-i devină partener de afaceri.

La „Cinematograful cu sonor Murugan” filmele rula cu sălile pline, dar banii adevărați veneau de pe piața neagră. Oamenii duceau lipsă de orez și de zahăr. Cei mai îndrăzneți și nu prea pretențioși mâncau macaroanele venite din străinătate în locul orezului plin de gândanii și de viermi care era vândut în magazine. Cei mai săraci mâncau tapioca fiartă. Orezul bun nu se putea cumpăra decât pe piața neagră. Cei mai mulți erau dispuși să dea

---

92 *Zări* reprezintă firul de aur sau de argint folosit pentru împodobirea hainelor tradiționale indiene sau pakistaneze.

un ban în plus, pentru că o masă fără orez era aproape de neconceput. Sethu a făcut foarte repede bani frumoși.

Sdn/bttb ^c*vba/iv*

— Toate astea se vor termina odată cu războiul. Acum e momentul să scoți profit, i-a spus Sethu lui Devayani.

Se întreba cum avea să-i spună lui Achuthan Nair despre planurile sale.

— Tipul ăsta, Gandhi... a început el.

Achuthan Nair a făcut ochii mari. Apoi a întins mâna și a pipăit materialul din care era făcută cămașa lui Sethu.

— Ce știi dumneata despre Gandhi sau naționalism având în vedere că încă porți cămășile astea *videshi*? Cămașa dumitale, mașina pe care o conduci... toate demonstrează indiferența dumitale față de mișcarea de eliberare. Altfel de ce ți-ai afișa cu mândrie lipsa spiritului patriotic în vremurile acestea, în care oamenii de peste tot din țara noastră, chiar și cei săraci, pun pe foc obiectele care nu sunt făcute în India? Iar dumneata porți o cămașă străină, din pânză țesută în fabrică!

Sethu s-a făcut roșu ca racul. L-a privit pe Achuthan Nair, care purta un *mundu* din pânză împletită manual și saboți din lemn. S-a ridicat și a spus, dintr-odată:

— Devayani, e timpul să mergem.

Nu avea nevoie de asemenea înfumurați. Sethu a simțit cum îl cuprinde, din nou, o furie bine cunoscută. E mai rău ca doctorul, și-a spus el, și de atunci nu a mai căutat să stea de vorbă cu acest om. Sethu a simțit din nou gustul mulțumirii. Viața curgea lin, fără suișuri abrupte și văi adânci. Devayani era o soție destul de bună, iubitoare și prevenitoare, fără înclinații către efuziuni sentimentale. Zâmbea cu ușurință și rareori își ieșea din fire. Mânca bine, dormea bine și iubea bine. Sethu o privea, adesea, și-și spunea: Nu e Saadiya. Și numai din când în când nu-și dădea seama dacă acesta era un lucru bun sau unul rău. Se gândea la fiul său, care creștea la Nazareth. Trebuie să-l aduc aici, își spunea el. Apoi amâna hotărârea, gândindu-se că a-l aduce atunci pe copil i-ar fi⁹³ afectat reputația. În plus, trebuia să-i spună despre asta și lui Devayani. Astfel, timpul a trecut, Devayani a născut doi băieți și omentul aducerii acasă a copilului din Nazareth n-a mai venit. Apoi s-a zvonit că e zarvă mare la Kaikurussi. Băiatul Mukun- n plecase să muncească la Trichnopolli, iar tatăl își făcuse o amantă.

Păru Kutty le-a trimis vorbă să vină s-o vadă.

— Pot să mă duc? a întrebat Devayani.

— Vrei să te duci? i-a răspuns Sethu.

— Se simte foarte singură și e tare nefericită. Povestea asta cu

---

93 Cu varianta *pardesi*, înseamnă „străin” în hindi.

amanta e foarte umilitoare.

— Tu ce ai face dacă mi-aș lua o amantă? a întrebat Sethu.

Devayani a încercat să-i citească gândurile pe chip.

— Nu știi...

— Du-te să te pregătești. Te duc eu la Kaikurussi, a spus el și apoi a zâmbit.

Băiatul îi ajungea cu capul până la piept. Sethu l-a lipit de inima lui, încercând, cu acest gest, să ștergă păcatul de a nu-i fi purtat de grijă.

— Cine ți-a făcut asta? a întrebat el, atingând coroana de păr a băiatului.

— Mary Patti, a răspuns băiatul. Mama lui Faith Akka. Am fost foarte bolnav acum câteva luni. Atunci, Mary Patti a promis în biserica Sfântul Francisc, de pe deal, că dacă îi este îndeplinită rugăciunea, mă va tunde. Mai sunt câțiva băieți tunși la fel în satul de lângă biserică. Așa a spus Mary Patti. Dar am auzit-o când i-a zis unei vecine că ea s-a rugat să mă iei înapoi și pentru asta a promis că mă va tunde.

Sethu și-a trecut degetele prin coroana de păr. Crezi că eu sunt vinovat pentru asta? ar fi vrut să-l întrebe pe băiat. Eu sunt cel din cauza căruia a trebuit să înduri atâtea în doisprezece ani de viață. Cred că tunsoarea asta te-a chinuit și te-a umilit destul. Cum de am putut fi atât de lipsit de judecată?

SAn/VUv SW

Atunci, Sethu a făcut ceva ce nu mai făcuse până atunci când! se afla în încurcătură. A hotărât să ia problema în piept.

L-a prins pe băiat de bărbie și i-a ridicat fața spre el, apoi a spus:

— Mai întâi, o să-l chem pe frizer. O să te radă în cap, ca să nu fii nevoit să te plimbi cu tunsoarea asta caraghioasă pe aici. Apoi vom merge la Kaikurussi să-i luăm pe... S-a întrebat ce ar trebui să spună, apoi a continuat:...mama și pe frații tăi. Apoi, dintr-odată, a întrebat: Vrei să-ți spun ceva? Poți să mă întrebi orice.

Băiatul l-a privit în ochi pentru prima dată și a spus:

— Koman ar vrea să știe cum se numește râul.

Sethu și-a privit fiul cu uimire. Apoi i-a spus cu blândețe:

— Nu mai vorbi despre tine ca și cum ai fi altcineva. E ciudat. Spune „Eu”. Eu vreau să aflu numele râului. Așa ar trebui să vorbești.

Băiatul a lăsat ochii în pământ. Apoi s-a uitat din nou în sus, la tatăl său, ca și cum l-ar fi văzut pentru prima dată.

— Eu vreau să aflu numele râului, a spus el.

BHAYAANAKAM

jungem acum la cea de-a șasea emoție pe care ne-o aș- ternem pe

chip. *Bhayaanakam*. Frica. Oare cine n-o cunoaște?

Ca să exprimi *bhayaanakam*, trebuie să îți minte să lași să se vadă frica. Ochii tăi se fac mari, fruntea ți se încrețește, nările îți freacă, colțurile gurii se lasă în jos și pieptul ți se umflă, dar respirația este cea pe care trebuie să te concentrezi. Lasă aerul să iasă pe la colțurile gurii, de o parte și de alta a ochilor, și vei vedea că privirea ți se îndreaptă automat, în mod natural, către obiectul care naște frica.

Frica poate avea numeroase cauze. Un animal sălbatic, un om rău, o calamitate a naturii, o noapte întunecată. Toate acestea ne pot înfricoșa foarte tare. Dar mai există un fel de frică, la care aș vrea să vă gândiți acum.

Să începem cu ananasul sălbatic. Mai întâi, trebuie să-l tai ca să-l desprinzi din cuibul lui de frunze în formă de sabie. Deja îți e un pic frică; simți cum ceva asemănător groazei ți se încolăcește în jurul gleznelor. Nu știi ce te așteaptă. Tăieturi și răni, șerpi care stau ascunși în lăstăriș, atâtea încercări prin care ai putea trece în timp ce întinzi brațul după ananas. După ce ai pus mâna pe fruct, te încercă un alt fel de teamă în timp ce-i tai coaja înțepătoare, ca să ajungi la pulpă. Dulceața îți inundă gura, dar, undeva în adâncul tău, te îngrijorezi: oare acesta va fi fructul care-mi va face corpul să se umfle și pleoapele să se înfoaie ca niște gogoși și să-mi înghită ochii? Oare acum o să mă apuce acea mâncărime de nedescris, care te face să vrei să-ți rupi hainele de pe tine, să te scarpini până la sânge și să te rostogolești în praf? N-ai de unde să știi, n-ai de unde...

Așa cum n-ai de unde să știi ce înseamnă țipătul de la apus. La ora aceea, când lumina lasă loc umbrelor și în fiecare colț pândește o fantomă imaginară, o chemare slabă și tremurătoare răsună în văzduhul întunecat. *Poo-ah, poo-ah...* e *kaalan kozhi*. Noi îi spunem pasărea diavolului, deși nu e decât un huhurez cu ochelari. Când se aude țipătul lui *kaalan kozhi*, moartea bântuie prin preajmă, în căutarea următoarei victime, așa ne învață bunicile noastre. Tot ele își înnoadă capetele *mundu-m\lor* și vâra un polonic în cenușa din vatră ca să-l alunge pe *kaalan kozhi*. Cu toate astea, ecoul glasului păsării se aude în asfințit și inima începe s-o ia la goană: cine urmează?

La fel se întâmplă și în nemișcatul *meenam* – luna lui april. Pe măsură ce se lasă seara, căldura își încheie treaba din ziua respectivă, făcând să încremenească fiecare clipă, împiedicând orice gând și orice respirație. Câmpurile sunt maronii și rumenite. Smocuri de orez se deschid asemenea unor flori cafenii și, privind-

le, și se pare că le și auzi cum foșnesc, uscate. Fântânile seacă. Frunțile tuturor simt usturimea sudorii, care se rostogolește pe tâmpile. Sfârșeala se citește în ridurile de pe fețe și în pașii târșâiți. Nici cea mai mică adiere de vânt noaptea. Licuricii se ascund. Dimineața, căldura reapare, ca un căpcăun ce-și întetește strânsoarea cu fiecă oră a zilei și te face să respiri tot mai greu. În sufletul tău se cuibărește o teamă. Cea mai mare dintre toate: oare se va termina vreodată? Și după ce se termină, ce va fi?

Nu uita: poți mima toate celelalte emoții: curajul sau dragostea, râsul sau amărăciunea, dezgustul sau mirarea, disprețul sau calmul, dar nu te poți prefăca că ți-e frică... te-ai da de gol. Frica nu poate fi tăinuită. Ea emană din tine chiar și atunci când încerci să o ascunzi.

Și mai e ceva. Când ți-e frică, reacționezi în două feluri: cu curaj sau cu lașitate – duse până la maximum. Alegerea e a ta, dar numai frica te poate împinge să iei această hotărâre.

* * *

Shy am

Stau pe scaun și mă uit la ea. Mă tot uit. Simt un gol în stomac. Cunosc senzația aceasta, că mi s-au tăiat genunchii, ca și cum în locul ligamentelor care-i susțin n-ar fi decât un lichid lăptos. Cunosc gustul care-mi umple gura. Cunosc acest sentiment. Pe vremuri, îmi dădea târcoale. Mă cuprindea în brațele lui și-mi întorcea măruntaiele pe dos. Îmi golea genunchii de vlagă și-mi inunda gura cu bilă. Când aveam cincisprezece ani și nu știam încotro s-o apuc, te cunoșteam, vechi inamic. Te recunosc chiar dacă a trecut atâta timp de când ne-am întâlnit prima dată. Te știu, frică. Știu că te-ai întors în viața mea.

Doarme pe partea ei. Coadă ei împletită șade încolăcită pe pernă, ca un șarpe. Doarme ca un copil. Poartă o cămașă de noapte de copil, închisă cu nasturi până la gât și trasă, cuviincios, peste genunchi. Crenguțe cu flori de un roz pal, margini festo- nate și mâneci largi – și-a mascat feminitatea și s-a transformat într-un copil.

Zâmbește în somn. Din când în când, își afundă nasul în pernă. Cine-i bântuie visele și-o face să zâmbească? Oare pe el îl caută?

Stau nemișcat pe scaunul meu și mă uit la ea. Mă tot uit. În filme, în confruntarea de la sfârșit, bărbatul îi spune soției lui adulterine:

— Ți-ai închipuit că n-o să aflu niciodată? Credeai că nu știu? Am știut din ziua în care a început. Chiar nu-ți dai seama că știu totul despre tine?

Am văzut scena aceasta jucată în atâtea feluri, de atâția actori. M-am întrebat: Chiar știa? Oare eu aș fi știut? Chiar aș fi putut să-mi

dau seama?

N-am putut, nu-i așa, Radha? N-am știut nicio clipă. Nu mi-am dat seama. Eram gelos, dar, la urma urmelor, așa sunt mereu. Așa am fost întotdeauna când am crezut că cineva sau ceva amenință locul pe care-l ocup în viața ta. Sunt gelos pe prietenii tăi din copilărie. Pe unchiul tău, care pare că-ți pretinde să-i fii credincioasă și să ai încredere în el, în timp ce eu trebuie să cerșesc firimiturile de la masa altora. Pe muzica pe care o ascuți, pe cărțile pe care le citești, chiar și pe amintirile tale în care eu nu apar. De aceea, de fiecare dată când spuneai că vrei să-ți găsești o ocupație, inventam motive împotriva. Nu-mi place să te împart cu nimeni. Nu-mi place nimic din ceea ce te ia de lângă mine.

Spune-mi, Radha, când au început toate astea? De cât timp mă înșeli? Din ziua în care l-ai văzut prima dată sau din cea în care am plecat? Când strălucea soarele, sau când ploaia vă camufla întâlnirile amoroase cu perdele groase de apă? Tu te-ai dus după el? Sau el a venit după tine? V-ați întâlnit în patul meu sau într-al lui? Te-a lipit de un perete sau te-a întins pe un petic de iarbă? Ai țipat și ți-ai înfipt unghiile în spatele lui? L-ai mușcat și ți-ai încolăcit picioarele pe după mijlocul lui? Ți-a răsfiat pletele pe sâni și și-a muiat degetele în tine? Ai deschis gura să ceri mai mult? Sau ai închis ochii și ai oftat de plăcere?

Stau pe scaunul ăsta, Radha. Mă tot uit la tine. Și mă gândesc la momentul în care frica a venit să-mi bată la ușă...

Altfel, n-aș fi aflat niciodată, nu-i așa? Dacă nu l-aș fi întâlnit pe Jacob și dacă n-aș fi hotărât, așa, ca din senin, să merg cu el pe plantația de arbori de cauciuc pe care lucrează.

— Hai, dom'ne, se rugase de mine Jacob. Numai o zi. A trecut atâta vreme de când nu ne-am mai văzut. Poți să te întorci cu același tren mâine, de la Kottayam. Promit să te duc cu mașina la gară.

Jacob și cu mine fusesem colegi de cameră în casa pe care o închiriasem în patru. Am fost colegi de cameră până când am renunțat la slujba pe care o aveam și mi-am început propria afacere. În urmă cu patru ani, își schimbase și el locul de muncă și devenise director adjunct al unei plantații.

— Nu e o muncă ușoară, dar are avantajele ei, îmi spusese el ultima dată când am vorbit.

Îmi dădeam seama despre ce avantaje vorbea. Un bungalow vechi de o sută de ani de la ferestrele căruia vedeai o vale înverzită. Șemineuri și ferestre cu mai multe ochiuri. Mobilă de epocă și servitori care să țină curat peste tot. Gazon și copaci seculari. Avea un copac de *manjadi* uriaș, care așternuse în iarba de la rădăcina lui

sute de semințe ce luceau ca niște picături rubinii pe covorul verde. Am luat o sămânță lucitoare și netedă și am răsucit-o între degete.

Mi-am adus aminte de cerceii cu smarald pe care ți-i cumpărasem. Și mi-am dat seama că puteam să-ți fac plăcere și în alt fel. Am găsit ceva de făcut.

Am adunat semințele roșii de *manjadi*. Aveam de gând să ascund cutiuța pentru bijuterii îmbrăcată în catifea roșie într-o pungă plină cu aceste semințe și să te las să dai peste ea din întâmplare.

— Ce faci acolo? mi-a strigat Jacob de pe verandă.

— Soției mele îi plac semințele astea roșii, i-am explicat eu, arătându-i punga.

— Pun pe cineva să ți le adune, s-a oferit el.

— Nu, trebuie s-o fac cu mâna mea, i-am spus eu.

Soarele dispărea la orizont. Degetele întunericii apucau fâșiile roșietice care brăzdau cerul.

— În seara asta o să toarne zdravăn, a spus Jacob și mi-a făcut cu ochiul. Să încep să torn și eu câte ceva?

Ni s-au adus niște gustări - *murukkid* și pui prăjit, *masala* de arahide și chipsuri de tapioca. Am vorbit. Whisky-ul s-a evaporat. S-a adunat o grămadă de oase. M-am lăsat pe spate, sprijinit de spătarul scaunului, și am tras adânc în piept parfumul tutunului. Renunșasem la fumat cu trei ani în urmă. Nu-mi fusese poftă de o țigară nici măcar o dată. Dar, fără nici cea mai mică ezitare, am scos o țigară din pachetul lui, când mi l-a întins, și am aprins-o.

Afară picau perdelele de stropi. Stăteam pe verandă și le simțeam biciuirea umedă. Picăturile îmi înțepau obrazii.⁹⁴

— Vrei să intrăm? a întrebat Jacob.

— Nu, i-am răspuns. Hai doar să ne mutăm din calea ploii. Se vede atât de frumos de aici. Dumnezeu știe când am mai avut ocazia să fiu atât de relaxat. Nicio problemă de rezolvat, niciun telefon de dat.

Atunci mi-am dat seama că telefonul meu mobil nu sunase toată seara. Nu mă sunaseși nici măcar o dată. Ce se întâmpla? Mi-am scos telefonul. În locul turnului din stânga ecranului care indica prezența semnalului, nu era decât o cărămidă.

— N-aveți semnal aici? am întrebat eu.

— Nu. Nu știi?

M-am uitat la ceas. Era douăsprezece și un sfert. Era târziu, dar trebuia să te sun neapărat.

— Trebuie s-o sun pe Radha. Probabil că a încercat să dea de

---

⁹⁴ *Murukku*, o gustare apreciată în India, Sri Lanka, Fiji, și în orice altă comunitate indiană, este un amestec de *urad* (un fel de fasole) și făină de orez, sare și mirodenii, cum ar fi: ardei iute, *asafoetida* (plantă care, fiartă, seamănă la gust cu prazul), *ajawain* (semințe de *carom*) sau chimion.

mine toată seara. Cred că-și face griji, am spus eu.

Ani intrat în casă. Am sunat pe telefonul tău mobil. De ce oare? De ce n-am sunat acasă? Sau la Unchiul? Nu știu. Eram beat. Poate că-mi era teamă să sun acasă și să aflu că nu ești. Nu voiam decât să-ți aud vocea și să mă liniștesc.

Mi-am închipuit cum telefonul tot sună. Mi-am închipuit cum va suna vocea ta somnoroasă. Mi-am închipuit că vei fi furioasă că te-am trezit. Și am chicotit în sinea mea.

Ai răspuns la al doilea apel. Vorbeai încet, dar clar. Erai trează, așa mi-ai spus. Erai acasă la Unchiul. Unde să fii în altă parte, ai întrebat. Apoi mi-ai spus că nu voiai să-l trezești pe Unchiul, pentru că tocmai adormise. Nu, nu mă sunaseși, mi-ai spus. Dacă ar fi fost ceva important, m-ai fi sunat. Mi-ai spus că nu erai îngrijorată. Apoi că trebuie să te duci la culcare. Noapte bună, mi-ai spus, și vocea ta a amuțit.

Oare atunci m-a cuprins teama prima dată?

Mi te-am imaginat în brațele lui, cum te-ai răsucit ca să pui mâna pe telefon și ți-ai dorit, în sinea ta, să nu fiu eu cel care te sună. Cum ți-ai dres vocea ca să nu te dai de gol că el e cu tine. Mi l-am imaginat cum îți urma conturul gâtului cu limba, în timp ce-mi turnai minciuni la telefon. Mi-am amintit toate scenele de dragoste din toate cărțile pe care le citisem și filmele pe care le văzusem. Mi-am imaginat cum le-ați transformat, împreună, în realitate.

Dimineață, soarele dogorea. Era una dintre acele dimineți fierbinți de iulie, în care ți se pare că musonul nu a existat niciodată. Arșița făcea să mi se scurgă pe spate pârâiașe de sudoare. Servitorii au adus un bol cu ananas tăiat cubulețe. Cristalele de zahăr luceau pe bucățile de fruct. Am mușcat dintr-una și am simțit cum dulceața mă învăluie. Trebuie să mă las de băut, mi-am spus eu. Băutura mă face alt om: nesigur, suspicios, temător. Încep să-mi închipui toate ciudățeniile și iau foc imediat.

Căldura și dulceața aurie mă învăluiau. În acea dimineață de iulie am lăsat deoparte frica și m-am apucat din nou de adunat semințele de *manjadi*. Aveam o ocupație.

Totuși, dincolo de zecile de șiruri de copaci de cauciuc ce-și coceau gândurile negre, frica stătea la pândă. Din scoarța lor crestată, frica se scurgea în pahare negre. Și, fără să-mi dau seama, am dus cu mine frica acasă.

Deci, îmi era teamă atunci când traversam podul peste calea ferată și v-am văzut pe amândoi trecând cu mașina pe lângă mine? Shashi era la volan și mă întrebam ce credea despre voi doi, așezați pe bancheta din spate. Stăteați lipiți unul de celălalt? Mâinile voastre se atingeau, ca din întâmplare? Stătea el cu mâna întinsă

pe spătarul banchetei și se juca cu degetele pe ceafa ta? Te sprijineai de el?

Oare Shashi observa toate astea și era nedumerit? se întreba dacă domnul știe ce se petrece acolo? Oare, în sufletul lui, Shashi mă compătimentește pentru ceea ce-mi faci?

Sigur îmi era teamă când m-am dus în stațiune și ei, angajații mei, făceau mari eforturi, până la unul, să nu lase să se vadă faptul că erau scandalizați când mi-au spus că ai fost în stațiune în lipsa mea. Nu mi-au spus clar că ai fost acolo, dar au lăsat să se înțeleagă lucrul acesta. Ai luat masa cu *Sahiv-IA*. Ați vorbit. Ați râs. V-ați făcut de cap, ca și cum nu v-ar fi păsat cine vă vedea, ce vor spune despre voi. I-am ascultat cu inima gata să-mi explodeze.

SĂ, rubla/ yia/bv

Teama asta s-a ținut pe urmele mele când am intrat în camera noastră și am înțeles că totul era adevărat, după cum arătau lucrurile de pe noptiera ta. Un strat subțire de praf care se așternuse era dovada absenței tale. Abia dacă trecuseși pe acasă cât timp am fost plecat. Am șters praful de pe noptieră și de pe obiectele tale. Mi-am făcut de lucru cât timp te-am așteptat.

Ploaia a început devreme. Stăteam pe verandă, așteptându-te. Ai venit și ploaia îți picura de pe păr și de pe nas.

— De ce nu ți-ai luat umbrelă? am întrebat.

— A, puțină ploaie nu strică, ai spus tu. Când ai ajuns?

— A trecut ceva vreme, am spus eu.

M-am hotărât să nu te întreb unde fuseseși. Oricum, știam care ar fi fost răspunsul tău: la Unchiul. Unde altundeva?

Te-am privit cum ți-ai șters părul umed cu prosopul și cum l-ai uscat. Aerul fierbinte era însoțit de un zumzet și parfumul pe care-l purtai a revenit la viață. Te-am privit mergând din dormitor în baie, dezbrăcându-te. Nu te mai văzusem atât de mândră de corpul tău. Am rămas pe loc și te-am urmărit cum te-ai înfășurat într-un prosop. Ți-am văzut umerii, goi și îmbietori.

— Stai jos, ți-am spus eu.

M-ai privit de parcă mi-aș fi pierdut mințile.

— Pot măcar să mă îmbrac?

— Nu, am spus eu.

De unde venea tonul acela autoritar? Știi, de fapt n-am vrut să-ți vorbesc așa.

— Stai jos. Ce am eu de spus nu suferă amânare.

Te-ai albit la față.

— Shyam... ai spus tu, cu voce șovăitoare.

Te-ai așezat. M-am așezat și eu. Mi-am scos geanta și ți-am spus:

— Ți-am adus ceva...

O clipă, doar o clipă, m-am gândit să fac semințele de *man-jadi* să ți se reverse ca o ploaie pe păr și pe față. Să le văd cum se rostogolesc pe trupul tău și se așază în pliurile prosopului. Dar nu mi stă în fire să fac asemenea gesturi extravagante.

— O, ce e asta? ai întrebat tu și ai ridicat punga de plastic.

Semințele foșneau și se foiau înăuntru, iar cerceii cu smarald Stăteau cuibăriți înăuntru, în cutia lor de catifea roșie.

— Semințe de *manjadi*? Asta ardea?

— Uită-te înăuntru, am spus eu.

Ai vârât mâna în pungă. Parcă ar fi fost o groapă cu apă murdară, pe deasupra căreia plutea mătasea-broaștei, atât de tare te codeai. Ai atins cu degetele cutia de catifea. Ai scos-o și ți-am urmărit privirea.

Plictisită și dezinteresată.

— Ce frumoși, ai spus tu și ai lăsat cerceii pe masă.

Am așteptat să ți-i pui la urechi. Dar tu te-ai ridicat să pleci. Iar m-a cuprins teama. Ce puteam face mai mult?

Toată seara, am așteptat să-i văd strălucind la urechile tale. Apoi te-am întrebat:

— Nu-ți plac?

— Ce să-mi placă?

— Nu-ți plac cerceii?

— Ba da.

— De ce nu-i porți? Sunt atât de prețioși și tu îi lași așa, pe unde-ți vine...

Te-ai încruntat. Ai strâns din buze. Știam că iar am zis ceva ce nu trebuia. Și mi-ai spus:

— Dacă sunt așa de prețioși, de ce nu-i pui bine? Nu e ca și cum ți i-aș fi cerut eu.

— Nu asta am vrut să spun, am încercat eu să explic.

— Atunci ce ai vrut să spui? Abia te-ai întors acasă și ai și început deja să mă tratezi ca pe un copil rătăcitor îndărătnic. Nu am nevoie de un tătic. Am avut unul.

Stau aici pe scaun și mă uit la tine. Mă tot uit. Nu numai tu ai citit poezi. Știu și eu versuri. Să-ți apuc coada, asemenea iubitelui Porphyriei⁹⁵, și să ți-o înfășor în jurul gâtului de trei ori, uite așa? N-aș vrea să te rănesc. Pentru că n-ai simți nici urmă de durere.

Aș vrea să teucid. Te urăsc pentru ceea ce-mi faci. Dar cum aș putea? Dacă teucid, te pierd. Și asta n-o pot suporta. Nu-l pot lăsa să mi te ia. Nu te pot lăsa să pleci. Dar nici nu te pot lăsa să-mi faci asta... nu pot suporta nimic din toate astea.

Mă gândesc la cealaltă Radha. Văcarul, soțul ei, își mâna

---

95 Aluzie la poemul *Porphyria's Lover* de Robert Browning.

cireada, în timp ce Radha se ducea, pe furiș, să-l întâlnească pe Krishna. Krishna a sedus-o cu muzică și cu vrajă. Dar știi ce s-a întâmplat? Krishna a plecat. Avea atâtea de făcut, de dus la bun sfârșit, atâția demoni de învins și șaisprezece mii și mai bine de soții de care să aibă grijă; timpul își ceruse prețul. Dar soțul a rămas. Văcarul care-și vedea de cireadă și o aștepta pe Radha să-și vină în fire, să se întoarcă la el.

Oare va trebui să fiu acel soț? Dispus să închid ochii? Dispus să iert și să uit?

Mă străbat fiori de teamă. Ce să fac?

Stau aici, Radha și mă uit la tine. Mă tot uit. Și așa stăm noi, unul lângă altul, frica și cu mine. Și toată noaptea nu ne-am mișcat din loc.

Radha

Sar din somn. Nu știu ce m-a trezit. O lumină lăsată aprinsă. O pală de vânt. Ceva care-mi lipsește... Mă ridic în capul oaselor.

E o lumină aprinsă în cameră. Veioza de pe noptiera lui Shyam. Partea lui de pat e neatinsă. Întorc capul. Unde este?

Apoi îl văd stând în fotoliu. E așezat cu fața spre mine. De ce o sta să se uite la mine când dorm?

— Shyam... dau să-l strig.

Apoi mă opresc. Are ceva care mă sperie. Nu e Shyam pe care-l știu eu. Shyam, acela care trage de umeri, își suge burta, ține fruntea sus și privește drept înaintea și care nu ar fi vrut niciodată să fie văzut în starea asta.

Bărbatul din fața mea s-a lăsat pe spate, sprijinindu-se de spătarul fotoliului, cu picioarele depărtate și burta relaxată și ieșită în afară. Mâinile i se odihnesc, împreunate, în poală, iar capul îi atârnă într-o parte. Are o pată pe tricou. I s-a scurs salivă din gură. Pare un corp fără suflare.

O gheară îmi cuprinde inima. Se simte bine?

Apoi văd cum pieptul lui se ridică și coboară; un sforăit ușor îi scapă printre buze. Revine sentimentul bine cunoscut de furie. Acum ce facem?

Se mișcă în fotoliu. Zăresc cutia de catifea roșie în pumnul lui. Mă cutremur. Cerceii aceia îngrozitori. Cred că au costat o groază de bani. Ce bine ar fi dacă nu mi-ar mai cumpăra bijuterii. Preferințele lui merg spre obiectele încărcate și împopoțonate.

Lui Răni Oppol i-ar fi plăcut cerceii. „la uite”, ar fi spus ea, ținându-i în lumină. „Niște cercei minunați. Ce norocoasă ești să ai un soț ca Shyam, care se gândește la tine tot timpul. De fapt, dacă mă întrebi pe mine, te răsfăță. Cred că al meu și-ar aduce aminte că exist numai dacă n-ar mai apărea mâncare pe masă. Asta sunt

eu: bucătăreasa și spălătoreasă lui.”

Shyam s-ar supăra dacă i-aș da ei cerceii. Sau poate că nu? La urma urmelor, e sora lui.

Îmi ating lobii urechilor. Cerceii mei cu perle stau acolo, aproape invizibili. Presupun că Shyam încearcă să se revanșeze pentru că și-a bătut joc de mine o noapte întreagă, înainte să plece. Dar nu e numai asta. Mai e ceva. Toată seara m-a privit. Ochii lui îmi urmăresc fiecare gest, urechile lui îmi cântăresc fiecare cuvânt.

Dintr-odată, îmi dau seama despre ce e vorba. Revelația vine ca un pumn în stomac. Unchiul avusese dreptate să mă avertizeze. Cineva îi spusese ceva lui Shyam. A auzit despre Chris și cu mine. Mă copleșește un val de panică. Ce să fac?

Unchiul și Maya au plecat. S-au dus într-o călătorie de plăcere, numai ei doi. Unchiul nu a vrut să-mi spună unde. Voiam să-l întreb despre Maya, dar el s-a împotrivit, din priviri: nu acum, nu acum. În seara în care Unchiul și Maya au plecat, Chris a trecut pe acolo.

— Oare Unchiul tău o să se supere? a întrebat el.

Se citea teama pe chipul lui.

— Știe, Chris. Știe despre noi, i-am spus încetisor. Unchiul nu judecă niciodată pe nimeni. Nu-i stă în fire.

— Asta pentru că-i e teamă că propria lui viață va fi luată la puricat dacă s-ar apuca să le pună etichete oamenilor, a spus Chris, cercetând camerele casei.

Am ridicat privirea spre el, surprinsă.

— Ei, asta sună de parcă nu l-ai avea pe Unchiul la inimă prea mult.

— Nu, n-am spus așa ceva, a zis Chris. Cum să nu-mi placă de el?

Avea o expresie ciudată. N-am încercat să aflu mai multe. M-am apucat să pun cearșafuri curate pe pat.

— Este amantul ei, a spus el.

— Crezi?

Am tăcut o clipă și am îmbrăcat o pernă.

— Se vede cu ochiul liber. Sunt atât de familiari unul cu altul, așa cum numai niște iubiți ar putea fi.

— Așa suntem și noi, Chris? am întrebat eu.

— Ar trebui să-l întreb pe unchiul tău, a spus el.

Am vrut să-i spun ceva, dar m-am abținut. Nu înțelegeam ce se întâmplă cu el.

M-am așezat pe pat. S-a întins lângă mine. O clipă, am tăcut și unul și celălalt. Eram ca soțul și soția care se duc la culcare. Ar fi trebuit să mă facă să mă simt mulțumită. În schimb, nu mă simțeam decât jenată. Oare asta era tot ce rămăsese din pasiunea

noastră cea mistuitoare? Poate că și Chris gândea la fel.

A sărit din pat.

— Hai să stăm pe verandă, a spus el. E prea devreme să ne băgăm în pat.

Am stat pe verandă, ținându-ne de mână. Mi-a povestit despre unele dintre călătoriile lui. L-am ascultat. I-am spus povești de familie. M-a ascultat. Noaptea ne înconjura, încântătoare și întunecată, ținându-i pe toți ceilalți departe și aducându-ne mai aproape, și mai aproape...

— Cred că încep să mă îndrăgostesc de tine, am spus eu.

A zâmbit.

— Chiar așa?

Am așteptat să-mi dea răspunsul la care speram. Să-mi spună ce simțea pentru mine. Răspunsul n-a venit. Atunci, mi s-a strecurat în inimă un firicel de neliniște. Dar am fugit din calea fricii. Nu-l grăbi! mi-am spus eu. A fost singur atâta vreme. Îi e teamă de angajamente. Simte și el la fel. Doar că n-o spune. Ai răbdare!

— Hai! a spus el și m-a tras după el, în ploaie.

Am mers până la capătul scării de la râu. Ploaia mărunță era molcomă, dar constantă. Chris a intrat în apă, iar eu l-am urmat.

Parcă eram singurii doi oameni rămași pe pământ. Numai ploaia și râul ne erau martori în timp ce făceam dragoste și ne legam unul de celălalt prin jurământ.

Mai târziu, mi-a uscat trupul cu prosopul și eu pe al lui. Am dormit unul în brațele celuilalt. Iubiți, sau soț și soție. Ce conta? Puteam fi la fel de bine și una și cealaltă.

Dimineața, când m-am trezit, Chris plecase. Îmi lăsase un bilet: „M-am trezit la primele raze și m-am hotărât să mă întorc la mine. Nu voiam să dau cuiva ceva de bănuț, xxx Chris.”

Nici măcar nu voise să scrie cuvântul „dragoste” când semnase scrisoarea. Am împăturit biletul cu grijă și l-am băgat în geantă. Era prima scrisoare pe care mi-o scria.

Mi-am prins genunchii cu brațele și m-am cuibărit în pat. Oare aveau să fim ceva mai mult decât iubiți?

Seara, nu am lăsat să se vadă niciuna dintre temerile mele. Începeam să-l cunosc pe Chris. Mă temeam că dacă îi spun despre ghemul acesta de frică din sufletul meu s-ar fi simțit presat.

În schimb, am stat pe treptele de la râu. I-am spus ce plănuseră pentru seara aceea. Voiam să-i gătesc cina. Eram în al nouălea cer la gândul că va fi ca și cum eram o familie.

— Unchiul și Maya se întorc mâine, am spus eu.

Ceea ce voiam să spun, de fapt, era să ne bucurăm de fiecare clipă prețioasă petrecută împreună.

Chris s-a străduit să-mi facă plăcere tot timpul. Și să-mi arate că mă iubea, chiar dacă n-o spunea.

Când a sunat telefonul, puțin după miezul nopții, am știut că nu putea fi decât Shyam. M-am simțit stânjenită, vinovată pentru că vorbeam cu el în timp ce eram în pat cu Chris.

Când am pus telefonul jos, Chris m-a întrebat:

— El era?

— Da, am răspuns eu.

De ceva vreme încoace, Chris a încetat să-i mai spună lui Shyam pe nume. M-am răsucit cu fața spre el. Ochii îi străluceau în întuneric.

— Chestia asta nu e în regulă, Minmin.

— Ce chestie? am întrebat eu.

Mă prefăceam cu bună știință că nu înțelegeam.

— Asta...

M-am făcut că înțeleg cu totul altceva.

— În condițiile date, asta e singura posibilitate pe care o avem. Știu, casa Unchiului nu e cine știe ce, dar nu pot rămâne în căsuța ta peste noapte, și mi-am dorit atât de mult să se întâmple lucrul acesta. Să dorm în brațele tale, să mă trezesc lângă tine. Două nopți. Pentru moment, e tot ce avem.

— Știu, Minmin, a oftat el.

M-am cuibărit lângă el.

Chris a vorbit din nou:

— Nu știu cum să spun, dar am un sentiment ciudat în legătură cu lucrurile astea.

— Știu, am spus eu.

— Vreau să spun că, într-un fel, îi sunt dator. M-a lăsat să stau în căsuță aproape gratis. Acum îmi dau seama. Mai bine nu i-aș fi acceptat oferta. Mai bine îmi găseam alt loc în care să stau. Nu-mi place să mă simt legat și, pe deasupra, am impresia că ți-am distrus căsnicia. Simt că eu te-am adus în situația asta. În situația asta groaznic de încurcată.

— N-are nimic de a face cu tine. Căsnicia mea se destrămase înainte ca eu să te cunosc, am încercat să-i explic eu, ca să-l liniștesc.

— Cum poți să spui că n-are nimic de a face cu mine? Are totul de a face cu prezența mea aici... Doamne, ce am făcut?

— Te rog, te rog, m-am rugat eu de el. Hai să nu stricăm noaptea asta. E tot ce avem.

— Uneori mă întreb dacă tu chiar îți dai seama ce am făcut.

Vocea lui era lipsită de vlagă. S-a întors cu fața către mine și am văzut că era încruntat.

— Tu o iei ca pe un joc? Ceva ce trebuie să faci ca să demonstrezi un lucru anume? Ție. Soțului tău.

Acolo unde-i simțisem trupul s-a așternut suferința. Cum de putea măcar să gândească așa ceva?

— Chris, te rog. Simțeam că-mi dau lacrimile. De ce ești supărat pe mine? Ce am făcut?

— Cum crezi că mă simt eu când vorbești cu soțul tău în timp ce eu stau în pat, lângă tine? Nu vreau să fiu implicat în înșelătoria asta. Mă face să mă simt mizerabil și răspunzător.

— Eu ce pot să fac? Știi că sunt căsătorită. Nu e ca și cum ai aflat-o așa, din senin. Crezi că mie îmi place să mint sau că-mi place înșelătoria asta? Și pe mine mă face să mă simt mizerabil. Mă omoară vina asta pe care o simt pentru ceea ce-i fac lui Shyam. E foarte sensibil când vine vorba de demnitatea lui și dacă ar afla cineva despre noi n-ar putea să facă față situației. Dar...

— Ce încurcătura naibii!

Am avut o reacție de respingere viscerală față de el; tot ceea ce mi fusese drag până atunci mă umplea de groază. Mă așteptasem să mă ia în brațe și să mă liniștească, spunându-mi că deși ceea ce făceam era greșit, era bine pentru noi. Aș fi vrut să-mi fi spus că, în ciuda a tot, ceea ce aveam noi însemna foarte mult pentru el.

Am simțit că mă fac mică de tot. Îmi dădeam seama că-mi cerea să fac o alegere. Dar trebuia să fie o alegere făcută pentru că așa voiam, căci el nu avea să-mi ofere nimic care să mă ajute să decid.

Multă vreme, zilele mele au semănat ca picăturile de apă. Se înlănțuiau plictisitoare și mohorâte, previzibile și monotone. Credeam că nu avea să se schimbe nimic.

Într-o seară, o fată pe care am cunoscut-o la facultate și care trăiește acum în Coimbatore mi-a făcut o vizită neașteptată, împreună cu soțul ei. Mi-a spus că erau în drum spre Wayanad, cu mașina. Un fel de a doua lună de miere, mi-a dat ea de înțeles. S-au gândit, așa, din senin, să-mi facă o vizită și să vadă ce mai fac.

— Nu te-ai schimbat, mi-a spus ea. Unde este soțul tău?

Shyam era plecat. I-am spus fostei mele colege că soțul meu trebuia să se întoarcă dintr-o clipă în alta și m-am rugat în gând ca el să nu ajungă, totuși, înainte ca vizitatorii să plece. Mă temeam de impresia pe care aveau să și-o facă despre el.

Am observat deschiderea cu care colega mea și soțul ei se purtau unul față de celălalt. Micile momente de apropiere ale unor oameni căsătoriți. El îi lua mâna într-a lui când vorbea. Ea îi mângâia obrazul, în trecere... Nu puteam să-i privesc. Mi-a părut bine când i-am văzut plecați. Orice amintire din trecutul meu mă făcea să-mi dau seama cât de tristă și goală era viața mea.

Apoi a apărut Chris. El mi-a transformat fiecare zi. Mi-a dăruit o prismă, care desfăcea lumina într-un curcubeu de culori. Am înțeles că până și din cenușiu se naște culoare. Violet, indigo, albastru, verde, galben, portocaliu, roșu – Chris m-a condus prin tunelurile deschise de prismă. L-am urmat, nesigură, dar fericită. Viața mea nu mai era nici pe departe previzibilă. Fiecare fibră a ființei mele cânta și eu radiam. Cum să mă întorc la lumea mea cenușie după toate astea?

Și totuși, stau aici și mă întreb dacă am curaj să-l trezesc pe Shyam, dacă mă pot întări să-i înfrunt privirea acuzatoare, să mă scutur de vina mea și de furia lui. Ce n-aș da să mă întorc la vremurile acelea în care nu-mi era frică de nimic și de nimeni! Lumea mea cenușie ținea frica la distanță. Acum am parte de culoare și lumină, dar care-și cer prețul.

Nu-mi rămâne decât un lucru de făcut: să merg cu nerușinare înainte. Dacă reușesc să-l conving pe Shyam că nu s-a schimbat nimic, câștig niște timp.

Am nevoie de timp. Mai mult decât de orice altceva. Am nevoie de timp ca să-l fac pe Chris să înțeleagă cât de mult înseamnă pentru el. Am nevoie de timp ca să-i spun lui Shyam că nu mai pot trăi cu el. Că venirea lui Chris n-a făcut decât să grăbească plecarea mea; aș fi plecat oricum. După ce voi distruge această lume mică în care trăim Shyam și cu mine, voi avea nevoie de timp ca să adun rămășițele.

Am nevoie de timp. Și mă tem că n-o să am destul. Cineva va fi rănit. Shyam sau Chris. Cum să aleg? Ce să fac?

Merg pe vârfuri până în baie. Mă spăl pe față și pe dinți. Îmi despletesc părul și-mi pun cerceii cu smarald. Frica s-a încolăcit în jurul lobilor urechilor mele.

Frica ne împinge să facem lucruri de care, altfel, nu am fi în stare. Frica te lasă să faci compromisuri. Frica te lasă chiar să-ți seduci soțul pentru ca el să ajungă să creadă că și-a imaginat greșelile tale, trădarea ta, și că tu ești încă a lui.

Mă duc lângă Shyam. Îmi trec degetele prin părul lui și șoptesc:

— Shyam, Shyam...

Unchiul în mașină, o iau de mână pe Maya.

— Deci, te-ai simțit bine?

Îi țin mâna în palma mea și o mângâi.

Maya zâmbește.

— Grozav!

Mă gândesc la ce ar spune Radha dacă ar ști unde am fost noi doi.

— Dar, Unchiule, Guruvayur? Ce ați căutat la templu? Nu știam

că sunteți credincioși. Probabil că vârsta e de vină.

Chicotesc.

— Ce e așa amuzant?

Maya ridică din sprâncene.

— Mă gândeam la cum va reacționa Radha când îi voi spune unde am fost. Ea își închipuie că am fugit în cine știe ce loc romantic ca să petrecem o noapte fierbinte.

— Păi de ce să mergem în altă parte? Casa ta e cel mai romantic loc pe care l-am văzut vreodată, spune Maya, lăsând în jos geamul mașinii.

— Așa crezi tu, dar nu și ea. O știe de-o viață întreagă. Dar, spune-mi, ai fi preferat să mergem în altă parte?

— Bineînțeles că nu. Maya clatină din cap. Apoi îmi zâmbeste, timid. Dacă am fi mers în altă parte, am fi soț și soție acum?

Hotărâsem, așa dintr-odată, să mergem la Guruvayur. Un prieten mă sunase să mă invite să văd secvența *Swayamvara*⁹⁶ din viața zeului Krishna.

— Fratele meu e destul de îngrijorat că nu s-a ivit niciun pretendent potrivit pentru mâna fiicei lui și cineva i-a recomandat să organizeze un spectacol cu secvența *Swayamvara* ca ofrandă adusă în templul Guruvayur. Nu știu dacă va avea sau nu vreo urmare, dar omul are bani de cheltuit și va fi un spectacol deosebit de interesant. De ce nu vii și tu dacă n-ai nimic de făcut în seara asta?

— Ai vrea să mergi? am întrebat-o eu pe Maya.

— O să fie un spectacol bun?

— *Krishnanattam*⁹⁷ e considerată a fi arta mamă a *katha-kali-uhii*. Va fi interesant...

Mayei îi place dansul. Nu va putea niciodată să discute despre finețurile unui spectacol. Pentru asta e nevoie de mulți ani de pregătire, dar ea e o adevărată *rasika*, un spectator avizat, care l-ar inspira pe orice artist să-și rafineze și mai mult reprezentația.

F

tvepu/ă c/h/îp/u/vi cube* itvinvU/

E interesată, implicată și îndeajuns de respectuoasă încât să închidă telefonul mobil în timpul spectacolului, lucru pe care mulți nu-l fac. Am stat lângă ea la spectacol și am văzut cum chipul îi e animat de plăcere. Și m-am bucurat că alesesem amândoi să venim acolo.

Când ne-am întors la hotel, Maya părea că plutește de atâta

---

⁹⁶*Swayamvara* este un vechi obicei prin care o tânără ajunsă la vârsta măritişului își alegea un soț dintr-o serie de pretendenți. În sanscrită, *swayam* înseamnă „sine”, iar *vara* se traduce prin „a alege” sau „a vrea”. Împreună cu tatăl, fata alege un soț dintre cei chemați, îi pune o ghirlandă de flori în jurul gâtului și ceremonia căsătoriei are loc imediat.

⁹⁷Ană a templelor din Kerala. O dramatizare prin dans a poveștii lui Krishna într-o serie de opt piese create de Manaveda (1585-1658), rajahul Calicutului, din nordul Keralei.

exaltare. Nu se putea opri din vorbit despre spectacol.

— Nu mă așteptam deloc să fie atât de cutremurător, mi-a spus ea, în timp ce ne pregăteam să mergem la culcare.

Stăteam întins în pat, cu mâinile încrucișate sub cap. Maya se pieptăna în timp ce vorbeam.

— Credincioșii consideră că ești binecuvântat dacă urmărești o secvență din *krishnanattam*. E ca și cum te-ai ruga, am spus eu, bucurându-mă s-o pot urmări cum se piaptăna și cum se unge cu cremă.

Maya s-a oprit o clipă. Obrajii îi erau presărați cu puncte albe, de cremă. Mi-a zâmbit și mi-a zis:

— În cazul ăsta, e o adevărată binecuvântare pentru mine. O dată pentru că am văzut spectacolul și apoi pentru că l-am văzut cu tine.

Am simțit o tresărire înăuntrul meu. Era atâta dulceață în zâmbetul ei.

— Trebuie să ne trezim devreme dacă vrei să vezi *puja*⁹⁸ la răsărit. Eu aș prefera să mergem atunci, nu mai târziu. Dimineața nu sunt atât de mulți oameni și e liniște. Atunci simt cu adevărat că sunt în casa Domnului, nu într-o prăvălie în care Dumnezeu e de vânzare, am spus eu.

— Pe zi ce trece ai limba mai ascuțită.

Maya a clătinat din cap.

Culoarele templului erau întunecate. Tenebrele au înghițit mulțimea de oameni și am simțit din nou acea liniște care te cuprinde atunci când ești singur. Nu eram decât eu și Krishna. Apoi am simțit atingerea Mayei pe cot. Mi s-a părut că prezența ei era cât se poate de potrivită. Era și locul ei acolo.

Se auzeau glasurile oamenilor, intonând *Narayana, Narayana*⁹⁹¹⁰⁰, fervoarea credincioșilor crescând în timp ce se deschideau ușile *sanctum sanctorum*-ului și preoții ridicau lumina. Chipul zeului s-a zărit o clipă, în timp ce *Narayana, Narayana*, numele lui ne tuna în urechi, cântat de mulțime...

Atâta devoțiune mă făcea să mă rușinez. De ce oare nu puteam să-mi deșert niciodată sufletul la ușa Domnului? Mi-am dat seama că și aroganța aceasta este o manifestare a fricii. A-i cere Domnului să mă ajute însemna că nu eram în stare să-mi pun viața în ordine... că-mi recunoșteam slăbiciunea. Oare aveam vreodată să

---

⁹⁸ Ceremonial de mulțumire sau ritual religios închinat unor zei, unor persoane importante sau unor oaspeți speciali. *Puja* este construit după modelul prezentării unui cadou sau unei ofrande, în schimbul căreia se primește o binecuvântare. *Puja* are loc acasă și în templele publice.

⁹⁹ *Narayana* este un nume important, în sanscrită, dat lui Vishnu.

¹⁰⁰ Specialitate de pâine de la templul Guruvayur.

Învăț ce înseamnă smerenia? Nu știam.

M-am întors către Maya. Își ținea mâinile împreunate și ochii închiși. Pentru ce se ruga, oare?

Mai târziu, după ce am încheiat cu cele sfinte și am mâncat de dimineață, pentru că aveam timp liber, îndestulați și ușurați, am luat-o înapoi spre templu, pe jos.

— Vrei să cumperi vreun flecușeț? am întrebat-o eu. Uite, au *pappadam*² de Guruvayur, statuete kitsch din cupru și bronz, iconițe cu diferiți zei, muzică religioasă, chipsuri de banane, cam tot ce ți-ai putea dori... pe lângă binecuvântările de la Guruvayu- rapan.

Maya a chicotit.

— Chiar că ești răutăcios.

— Nu, acesta e adevărul, am spus eu, arătând spre tarabele agățate de zidurile templului ca ciulinii de blana câinilor.

— Ce sunt astea? a întrebat Maya, arătând cu degetul spre platformele înalte de pe culoarul cel lung.

— *Pandal-uri*¹⁰¹ de căsătorie. Dacă mai stăm pe aici, putem vedea câteva nunți. Vrei?

Așa că ne-am găsit un loc în care să ne așezăm și am așteptat. Unul după altul, au apărut alaiurile de oameni. Cuplurile se suiau pe platformă ca să facă schimb de ghirlande. Ritmurile tobelor și ale *nadaswaram-|A|ji*^x umpleau fiecare colțișor, strecurându-se prin mulțime, chiar și acolo unde nu mai puteai arunca un ac.

— Ce de oameni, s-a minunat Maya. De unde știu cine se căsătorește cu cine?

— Am auzit de cazuri în care mireasa a pus ghirlanda de flori în jurul gâtului mirelui greșit, am spus eu.

— Și? a întrebat Maya, nevenindu-i să creadă. Ce fac atunci?

— Nimic. Se consideră că e un semn divin. Krishna a hotărât, și cine suntem noi, muritorii de rând, ca să punem la îndoială hotărârea lui etc.

— Interesant!

Atunci i-am privit chipul. Părea că simte o mulțumire atât de mare că mai că i-aș fi furat-o dacă aș fi putut.

— Maya, vrei să ne căsătorim? am întrebat eu.

Am urmărit-o cum întoarce capul. O răsucire lentă, ca și cum nu-i venea să-și creadă urechilor.

— Koman, ce-ai spus?

M-am străduit să nu se citească nicio emoție pe fața mea.

— Te-am întrebat dacă vrei să ne căsătorim.

A început să râdă.

— Aș deveni bigamă. Ai uitat că sunt deja căsătorită? Așa că, îmi

---

¹⁰¹Platformă folosită pentru îndeplinirea ceremonialurilor religioase.

pare rău, dar nu. Mulțumesc de întrebare.

— Nu e o glumă. Vorbesc serios. Vrei să te măriți cu mine? Cine o să afle că ești deja măritată?

Cu cât mă gândeam mai mult, cu atât mi se părea o idee mai bună. Să ne dăruim unul altuia ghirlande de flori și să ne căsătorim. Fără fasoane, fără nicio ceremonie, numai noi doi și un zeu care să ne fie martor.¹⁰²

— Chiar vorbești serios?

— Da. Chiar așa.

— Dar de ce, Koman? De ce acum? De ce e nevoie să ne căsătorim?

Maya mi-a atins cotul cu mâna.

— Nu știi. Poate pentru că îmi dau seama că am o vârstă. Tânjesc să aparțin cuiva. Vreau să știi că mai e cineva căruia îi pasă de viața și de binele meu.

Era pentru prima oară când începeam să mă simt singur. M-am gândit la faptul că-mi concentram toată energia asupra Radhei. Acela părea să fie rolul vieții mele. Deși o iubeam foarte mult, voiam și altceva.

— Of, Koman, a spus Maya, cu vocea înmuiată de milă. A făcut o pauză și a adăugat: Crezi că vorn avea vreo problemă cu legea?

Am clătinat din cap. Nu eram sigur, dar atâta timp cât nu înregistram căsătoria, ce valoare juridică să aibă? M-am rugat să nu dăm peste vreun reporter rătăcit de la vreun ziar de limbă malayalam, la pândă după picanterii cu care să umple spațiul rubricii sale. Mi-am amintit o știre apărută cu câțiva ani înainte, despre un excentric care făcuse un *thulabharam*¹ cu creioane. Se așezase pe unul dintre talerele unui cântar uriaș pentru fier, iar pe celălalt fuseseră așezate cutii cu creioane, până când talerele ajunseseră la echilibru. Toate ciudățeniile ajung la știri în zilele noastre. Deci de ce nu și un cuplu în vârstă care se căsătorește?

Nu eram o celebritate, dar m-ar fi putut recunoaște vreun reporter. Cu un an înainte, primisem încă un premiu național. Nu însemnase nimic pentru mine. Trecuse de mult vremea în care aveam nevoie de siguranța pe care ți-o dau premiile și recunoașterea, dar ziarele făcuseră din țânțar armăsar. O vreme, nu mai puteai deschide un ziar sau o revistă fără să dai de poza mea sau fără să citești despre ce preferam să mănânc de dimineață, sau o listă a realizărilor mele, cum le numeau ei.

Așa că Maya și cu mine ne-am căsătorit. Mulțimea ne-a privit

---

¹⁰² Unul dintre cele mai cunoscute instrumente clasice de suflat din India de Sud, alcătuit dintr-un tub din lemn tare și o deschizătură în formă de pâlnie, din lemn sau metal. Considerat a purta noroc, este folosit în timpul căsătoriilor hinduse, făcând parte din familia de instrumente *mangala vadya* (*mangala* înseamnă „care poartă noroc”, iar *vadya* „instrument”).

lung. Nu vedeau în fiecare zi doi oameni în vârstă care se căsătoresc.

— Probabil că s-au iubit pe vremuri și n-au fost lăsați să se căsătorească la tinerețe, am auzit o voce.

— Săracii, măcar acum au putut s-o facă.

— Poate că ea e văduvă.

— Probabil copiilor lor nu le prea convine chestia asta.

M-am gândit la mulțimea de povești pe care aveam să le stârnim căsătorindu-ne. Nenumăratele interpretări despre motivația a doi bătrâni care își dăruiesc unul altuia ghirlande de nuntă. Numai adevărul avea să rămână nespus. Că Maya avea deja un soț.

Tot ce vedeau ei era o femeie îmbrăcată într-un sari cu crem și auriu, cu un *mundu* tivit cu o panglică subțire de *zări* și un alt *mundu* așezat în chip de șal. Vedeau pielea atârându-ne și părul încărunțit. Înțelegeau că pericolele dispăruseră și că sentimentele se temperaseră.

Am devenit soț și soție în fața lui Dumnezeu și a câtorva străini.

— Nevasta mea, ești fericită? am întrebat-o eu.

— Sunt, soțul meu. Dar tu? mi-a răspuns ea.

Ne-am zâmbit unul altuia. Un zâmbet cu subînțeles. Încă o taină adăugată vieții secrete pe care o începusem cu zece ani în urmă.

Mălini ne întâmpină cu țipete nebunești. O fulgeră cu privirea pe Maya și țopăie spre mine.

— Ai zice că eu sunt amanta și ea soția, râde Maya.

— Urăște să mă împartă cu cineva. O scarpin pe creștet. Și tu? întreb cu vocea joasă.

— Ești al meu, spune ea. Mălini, e al meu. Mă auzi?

Din nou, ne zâmbim.

— Îți dai seama că au fost aici? întreabă Maya.

Încuviințez din cap. Observasem lucrul acesta de când intrasem. Cum poate să-i pese Radhei atât de puțin de riscurile pe care și le asumă?

— Am impresia că încearcă să se pună singură într-o situație în care să fie nevoită să ia o decizie, spune Maya, în timp ce desface bagajul nostru.

Sunt de acord cu ea, dar nu spun nimic.

Atunci intră pe ușă Chris. Se așază pe scaun, se lasă pe spate, sprijinit de spătar, și cască.

— Nu știam sigur dacă v-ați întors. M-am gândit să vin totuși. Știți cumva dacă vine și Radha? întreabă el.

Cât a trecut de când v-ați despărțit? aș fi vrut să întreb eu. În schimb, îi spun:

— Deci, ce-ai mai făcut? Ai fost ocupat?

Întind mâna să dau drumul ventilatorului, dar curentul e oprit.

— Binișor. M-am cam plictisit. Mă tot gândesc că ar trebui să ies mai mult și să am ocupații de turist.

— Poate că așa ar trebui, spun eu.

Ce bine ar fi dacă ar pleca. Aș vrea să stau singur cu Maya.

— Am fost la Shoranur să-mi verific poșta. Conexiunea la Internet e al naibii de înceată. Mă întreb dacă au auzit măcar de Internetul pe bandă largă. Și apoi șoferul de taxi mi-a cerut o sută de dolari ca să mă aducă până aici. Aș fi venit pe jos, dar e mult prea cald.

Chris cască din nou. Ventilatorul începe să se învâртеască.

— Tot timpul stați așa prost cu curentul pe aici? întrebă el. Se tot întrerupe. Nici măcar nu pot să scriu. Cum își închipuie că pot transforma locul ăsta într-o destinație turistică adevărată dacă nu funcționează nimic pe aici?

— Jucăm niște șah? întreb eu.

— Știți să jucați?

Se vede din privirea lui că abia așteaptă.

— Da, spune eu. În plus, vei avea o ocupație.

— Trec mâine-dimineață să jucăm, spune el. Credeți că Radha va fi aici mâine?

Îmi e milă de el. Se simte singur, îmi spun eu.

— O sun și-i spun să vină, spun eu.

Îl bat ușor cu mâna pe braț.

Zâmbește ușurat. Și recunoscător.

Din nou, mă întreb ce-i în capul Radhei. Băiatul e mort după ea.

— Începe să nu-i mai placă așa de mult șederea lui de aici, din India, spune Maya, după plecarea lui Chris.

— Și eu m-am gândit la fel, zic eu. Ei bine, măcar până acum motivația lui pare a fi sinceră, dar nu e prima dată când văd că se întâmplă așa ceva. Atât de mulți elevi ai mei vin aici cu niște așteptări uriașe. Își închipuie că acesta e un paradis tropical în care urmează să treacă prin experiența care le va schimba existența. Apoi se obișnuiesc cu locul și exotismul lui pălește; lucrurile de modă veche sunt categorisite drept ineficiente, iar tot ceea ce ține de spirit drept o nenorocită de lene. Am văzut și cum, atunci când se întorc la casele și viețile lor confortabile, aceste imagini negative își pierd acuitatea și, nu peste mult timp, ei pot să vorbească despre șederea lor în India cu atâta entuziasm încât impulsionează un alt lot de învățăcei să vină aici, în căutarea sensului vieții.

— E o imagine foarte amară.

Surprinderea cu care primește Maya vehemența mea mă face să mă opresc.

— Cunoști destui oameni, străini, ca să-ți dai seama că ceea ce

spui nu e adevărat. Și că generalizezi. Cum rămâne cu Philip? Dar cu Anna? Și cu Susan? Nu poți spune că toți sunt la fel.

— Știu, Maya. Știu că nu e drept să generalizez. Știu că există oameni ca Philip, Anna și Susan, dar mai sunt și ceilalți, care fac exact ceea ce fac și eu acum – generalizează. Ne judecă în grabă, pe noi și țara noastră, și nu acceptă nimic din ceea ce nu corespunde cu părerile lor. Vin aici vizitatori din alte țări, se uită în jur, văd că ne lipsesc facilitățile și sunt mulțumiți. Aceasta este India la care se așteptau. Cochin-ul e prea comercial, îmi spun ei. De ce imită atât de mult Vestul cei din Madras și Bangalore? mă întreabă ei. Ce se așteaptă să facem? Să toarcem cu *charka*¹⁰³, să citim la lumina lămpii și să bem lapte bătut în loc de coca-cola? Nu putem rămâne în Evul Mediu doar pentru că asta creează atmosfera. Am avut un elev care a adus o mulțime de mărunțișuri cu el, de parcă am fi fost încă pe vremea lui Vasco da Gama. Probabil că i-a spus cineva că dacă le dă băștinașilor niște flecușetețe, și-i face sclavi pe viață. Cred că adusese în jur de o mie de gume de șters și de pixuri și le împărțea fiecărui om cu care se întâlnea. Partea proastă e că el chiar își închipuia că le câștigă bunăvoința în felul acesta. În cele din urmă, a trebuit să-i cer să se oprească; se făcea de râs. Ceilalți elevi și oamenii locului îi spuneau *Sahiv*-ul de cauciuc.

Maya nu spune nimic.

— Nu-mi place când vorbești așa, Koman. Nu-ți stă bine. Tu ești ursuz, arogant, nu suporti prostia. Știu asta despre tine și am crezut întotdeauna că toate astea se datorau faptului că nu suporti mediocritatea. Dar niciodată n-ai vorbit cu amărăciune... amărăciunea e semn de nemulțumire. Ești nemulțumit de viața ta, Koman?

O ascult. Știu că diatriba mea s-a născut din faptul că mă irită povestea cu Radha și Chris. Și din faptul că nu pot face nimic și timpul petrecut împreună cu Maya se apropie de sfârșit. Aș vrea să urlu din toți răunchii și să mă iau la trântă cu soarta care îmi ia soția de lângă mine.

Îmi place tonul autoritar pe care îmi vorbește: Nu-mi place când vorbești așa, Koman.

— Nu suntem căsătoriți nici de o zi și deja mi-ai găsit un cusur, spun eu, râzând.

Maya chicotește.

— Cam așa e, nu?

Noaptea, stau întins lângă ea și o privesc în timp ce doarme. Mâine va pleca. Iar eu mă voi reîntoarce la vechea mea viață.

---

103 Roată de tors folosită în India.

Atunci mi se face teamă. E un fel de teamă pe care n-am mai simțit-o până acum. Nu e ca și cum nu mi-ar fi fost teamă niciodată. M-au copleșit chiar mai multe feluri de teamă. Teama de a nu-mi găsi locul. Teama celui care trebuie să ia o hotărâre: oare e bine sau e rău? Teama oricărui artist – oare mă voi ridica la înălțimea așteptărilor artei mele? Voi putea oare să fac asta iar și iar?

Dar niciodată teama aceasta de a fi singur. Nu m-am mai simțit niciodată singur. Mi-a plăcut întotdeauna să stau de unul singur. Nu am avut nevoie niciodată de nimeni și de nimic. Arta mea îmi era de ajuns.

Acum, când arta îmi cere din ce în ce mai puțin, mă tem să rămân singur.

Mă gândesc la Radha. Shyam s-a întors. Cum se descurcă ea, oare? Mă tem că deziluzia pe care o trăiește Chris își va face simțită prezența și în relația dintre ei. Și atunci, ce se va întâmpla? El va pleca, fără să lase nici măcar o urmă în praf, iar ea va fi cea care va suferi. Trebuie să-i distrag atenția. Trebuie să încep să-i răspund la întrebarea lui de la început. Artistul și omul. Sunt eu unul sau doi oameni într-unul?

Acum câțiva ani, s-a făcut un film despre un dansator de *kathakali*. Era o producție internațională și avea o distribuție de staruri. Dar n-a fost un succes de casă. Din câte am auzit, era prea serios pentru cei care merg la cinema ca să se distreze.

Într-o zi, pe când mergeam la institut, m-am întâlnit cu un jurnalist care scria adesea despre dans și dansatori. Kaladharan cunoștea îndeajuns de multe despre *kathakali* încât să mă poată provoca la o discuție despre calitățile și defectele diferitelor spectacole.

— Ați văzut filmul? m-a întrebat el.

— Nu, i-am răspuns. Dar dumneavoastră? Am o rețineră ciudată. Am auzit că e mult prea serios pentru public. Bănuiesc că asta înseamnă că filmul are o oarecare profunzime?

A făcut ochii mari. Apoi a schițat un zâmbet.

— Nici pe departe. Poate doar pretenția că e profund, dacă mă înțelegeți.

Am rânjit. Îl înțelegeam perfect. Nu era prima dată când auzeam despre așa ceva. Se recurgea la lucruri complicate pentru ca opera de artă să devină ezoterică și exclusivistă. Asta deși cei care practicau această artă știau că astfel de eforturi erau superficiale și, mai rău, pretențioase... și oricât ar fi încercat artistul, nivelul operei de artă nu se ridica deasupra lucrurilor comune.

Asta e ceea ce mă îngrijorează. Chris își închipuie că am o viață ieșită din comun. A auzit multe despre mine ca dansator și crede că

o astfel de măiestrie nu se poate datora decât unor începuturi și unei existențe extraordinare. Poate că de aceea începutul poveștii vieții mele e atât de plin de lirism și de vigoare. *Purappaad*-ul poveștii, începuturile vieții mele, promite mult, dar cred că a venit momentul să-i spun despre viața mea de *veshakaaran* și mă tem că istoria acestui *veshakaaran* nu se poate compara cu cea a personajelor pe care le-a jucat până acum. Cum pot să mă măsoar cu zeii și demonii? Sau măcar cu muritorii eroi? Viața mea se deosebește tocmai prin faptul că a fost lipsită de asemenea urcări pe culmi ale exaltării sau de prăbușiri infernale.

Mă întorc spre Maya. Îi iau brațul și i-l trec pe după mijlocul meu. Astă-seară am asta. Căldura îmbrățișării ei îmi dă putere să dau glas temerilor mele.

Ai răbdare, te rog, și ascultă-mă până la capăt, așa îi voi spune lui Chris. Sunt un om obișnuit transformat într-unul neobișnuit de arta mea. În povestea asta a vieții mele vei descoperi, poate, pe măsură ce o voi spune, cum arta mea mi-a dictat gândul și viața, cum m-a ajutat să scap din închisoarea temerilor mele ascunse. În final, asta e ceea ce contează. Că arta umple de sens existența omului.

Deci, iată cum a început.

1952-1960 Mergând înainte

Râul avea un nume. La fel ca mine.

La liceu, Raman Menon ne-a privit fix pe deasupra ochelarilor și a rostit:

— Koman. Asta e nume de alint, ca să zic așa. N-are și el un nume normal? Și un nume de familie?

Tata a mijit ochii. În cele câteva zile de când eram cu el învățasem ce înseamnă privirea aceea.

— Numele lui e Koman și atât, fără înflorituri și alte codițe.

Tata vorbea pe un ton blând.

Directorul, care, chiar și pe căldurile din Shoranur, purta un costum închis la culoare, s-a albit la față. Am simțit un val de răceală pe șira spinării. El era directorul, dar tata îi vorbise de parcă n-ar fi fost decât un băiețel prostuț.

— Koman, a scris el în registru. Vârsta?

Iată-mă. Koman și atât, fără înflorituri și alte codițe, de doisprezece ani, înscris la școală și la începutul unei noi vieți. Cu o familie de-a gata: tată, mamă, doi frați mai mici. Și un râu care mă legăna.

Ar fi trebuit să fiu fericit. Dar aveam acest „eu” cu care să mă lupt. Când vorbeam despre mine și-mi spuneam Koman, știam cine

e acest Koman. Nu-l luam la întrebări pe Koman. Acceptam faptul că era un băiat a cărui mamă murise și al cărui tată trăia departe de el pentru că trebuia să-și câștige cumva traiul. Mâneam, beam și dormeam, îmi făceam nevoile, alergam și înotam, visam și mă rugam. Eram Koman, băiețelul, unul dintre milioanele de băieți din lume.

Acum, *Achan*¹⁰⁴ hotărâse că acest Koman trebuia să fie un „Eu”.

Iar eu trebuia să-l cunosc pe acest „Eu”. Așa că am adunat bucăți din mine. Din comentarii răzlețe și conversații, de la mama mea vitregă, căreia îi spuneam *Amma*, din privirile pe care mi le arunca atunci când credea că nu sunt atent la ea și din întrebările curioase ale fraților mei, l-am construit pe „Eu”.

Când *Achan* și cu mine am mers la Kaikurussi, acolo unde se aflau mama și frații mei, tata mi-a spus să aștept în mașină. S-a dus până la treptele casei, acolo unde îl aștepta o doamnă plinuță cu o față drăgălașă. Doamna purta un inel pentru nas cu o piatră roșie. Ca o picătură de sânge, bijuteria de un roșu intens era singura pată de culoare de pe chipul ei palid.

— Unde este? a întrebat-o el pe doamnă.

Doamna a zâmbit.

— Se odihnește. O să-i spun că ai venit.

O altă femeie a trecut pragul. Era dolofană și s-a făcut toată un zâmbet când l-a văzut *peachan*. El i-a răspuns printr-un zâmbet șovăitor.

— Am ceva să-ți spun, i-a zis el.

Atunci mi-am dat seama că tatăl meu nu spusese nimănui nimic despre existența mea.

Mama mea vitregă era o femeie bună. Sau poate că știa că n-are rost să protesteze, așa că mi-a acceptat prezența fără niciun reproș. Ieri eram aproape orfan. Azi aveam o familie.

Mai târziu, am auzit-o cum îi spune lui Păru Kutty, doamna din casă al cărei chip își căpăta tenta rozalie de la inelul din nas:

— A fost căsătorit înainte. Ea a murit. Ar fi trebuit să-mi dau seama că un om ca el are un trecut.

— Mai bine o soție atunci decât o amantă acum.

Vocea doamnei suna de parcă aceasta ar fi mușcat dintr-o bucată amară de dovleac necopt.

Atunci m-am mai liniștit un pic. Mama fusese soția cuiva. Nu eram un bastard.

Frații mei mai mici aveau șapte și cinci ani. Când tata i-a chemat să mă prezinte, s-au uitat lung la mine. La început n-au spus nimic.

---

104 Tată în malayalam.

Apoi, cel mai mare a zis:

— Știi să joci bile?

Am dat din cap în semn că da. Și iar m-am simțit ușurat. Știam să joc bile. Știam să lansez un mango dintr-un pom. Puteam să mă cațăr în copaci. Știam să înot și să-mi țin respirația sub apă până numeri la șaizeci și nouă. Puteam să fiu fratele cuiva.

— Vezi ăștia, mi-a spus cel mare, Mani. A arătat cu degetul spre o pereche de saboți din lemn. Sunt ai lui Velliyamma, a spus el. Hai să ne jucăm cu ei. De fapt, ea nu e chiar sora mamei noastre -eo verișoară a ei - dar noi așa îi spunem.

— ăștia ai cui sunt? am întrebat eu, vârandu-mi picioarele într-o pereche de saboți pe care băieții i-au pus pe podea, ca să-i încerc.

— Ai soțului ei, a răspuns cel mic, Babu.

— El unde e? am întrebat eu, încercând să merg.

Cei doi băieți s-au uitat unul la celălalt.

— Are o nouă soție. Locuiesc acolo, a șoptit Mani, arătând cu degetul peste drum.

M-am oprit. Saboții din lemn erau grei, dar eu mă simțeam ușor ca un fulg. Deci asta era o chestie pe care o făceau toți bărbații. Să lase trecutul deoparte și să facă pasul spre un nou viitor - chiar dacă odată cu trecutul lăsau neveste și copii. Asta făcuse stăpânul saboților, la fel și tatăl meu. Nu avea nicio legătură cu mama. Era o chestie pe care o făceau bărbații.

Mi-am privit frații. Fața lui Mani era neobosită, ca un stol de păsări. Nu se oprea niciodată, trecând de la o expresie la alta. Ochii lui se măreau și se făceau mici, nările îi fremătau, nasul se strâmba, buzele se despărțeau ca să slobozească un hohot de râs sau se uneau într-un zâmbet de o dulceață aparte. Dinții îi străluceau; pe frunte îi apăreau broboane de sudoare, pe care le ștergea cu dosul palmei. Era înalt pentru vârsta lui și burtica îi era ușor ieșită în afară. „Mi-e atât de foame”, spunea el toată ziua, și nici mai târziu, când s-a făcut mare, nu a renunțat la acest obicei. O foame mereu nepotolită. O poftă de mai mult și mai mult.

Dimpotrivă, Babu era mic și slab, avea fața ascuțită, întotdeauna aceeași expresie și ochii neastâmpărați. Când te uitai la fața lui Babu, simțeai că te apucă frica. Era ca și cum un ochi te însoțea oriunde te-ai fi dus, căutând mereu, nelăsând nicio piatră neîntoarsă, în timp ce celălalt se uita fix înaintea, măsurând în permanență ceea ce-l înconjură. Era mofturos la mâncare și-i dădeau lacrimile ușor. Dacă nu i se făcea pe plac, dacă se simțea amenințat, dacă pierdea la un joc, alerga pe piciorușele lui scurte și subțiri ca niște fuse, cu lacrimile șiroindu-i pe obraji și pus pe pârât. De pe urma poveștilor lui, Mani se alegea întotdeauna cu o bătaie.

Uneori, Mani nici nu știa măcar pentru ce este pedepsit. Dar înghițea scatoalcele fără să crâcnească, sigur că merită să fie bătut, dacă nu pentru greșeala lui imaginară, atunci pentru una reală făcută cu câteva zile înainte și pentru care scăpase nepedepsit. Erau frații mei și atunci când mi-au spus *etta* m-am simțit mândru și responsabil. Frații mei, frații mei mai mici, mi-am spus eu atunci. Dar știam deja cine avea să fie preferatul meu.

Ne-am întors la casa tatălui meu, din Shoranur. Era vacanță și ne jucam toată ziua. Uneori, îl surprindeam pe tata cum mă urmărește cu privirea și simțeam că mă rușinez. Oare la ce se uita, mă întrebam eu. Seara, profesorul venea să mă învețe malayalam și tot ceea ce avea să mă ajute să mă integrez mai bine la școala lui Raman Menon.

Într-o zi, în timp ce făceam baie cu băieții, am văzut că se uitau fix la cocoșelul meu.

— Ce e? am întrebat eu. E la fel ca la voi.

Frații mei s-au uitat unul la celălalt. Făceau asta adesea, când nu voiau să spună ce le stătea pe limbă și comunicau prin priviri complice.

— Și e tot? a întrebat Babu.

Lui îi venea mai ușor să spună ce-i trece prin cap.

— Cum adică? am întrebat eu, ridicându-mi cocoșelul.

Cei doi s-au aplecat spre mine ca să se uite cu atenție la el.

— Așa e, i-a spus Mani lui Babu. E tot. Atunci ce-a vrut *Amma* să spună când ne-a zis să vedem dacă-i lipsește vârful?

M-am întors cu spatele. O povară imensă mi s-a așezat pe umeri. Cine eram eu? Ce fel de creatură eram, de se așteptau să-mi lipsească vârful cocoșelului?

Apoi Mani a început să mă gâdile și, chicotind, am uitat complet de bucățica lipsă.

A început școala. Eram în clasa a doua când am descoperit că, deși nu aveam să fiu vreodată strălucit, eram mai bun decât majoritatea. *Achan* m-a mângâiat pe cap și mi-a zis:

— Foarte bine. Dar ce facem cu aritmetica?

Am zâmbit.

— E destul de simplă, am zis eu, bucuros să-l aud spunând asta pe omul despre care frații mei spuneau că e greu de mulțumit.

M-a mângâiat din nou.

— Bine. Ca să conduci o afacere, trebuie să știi să stăpânești numerele.

În noiembrie am împlinit treisprezece ani. A fost un prânz mare, la care a fost invitată toată lumea.

— E prima oară când îi sărbătoresc ziua de naștere, l-am auzit pe *Achan* spunându-i lui *Amma*. Am pierdut treisprezece ani, deci

trebuie să încercăm să răscumpărăm timpul pierdut. Măcar atâta le datorez lui și mamei lui.

Tata a pus un bijutier să-mi facă un lanț de aur, iar croitorul mi-a adus haine noi. Limba mea era copleșită de nenumăratele arome ale ospățului, iar inima îmi sălta de bucurie.

Tata mă iubea. Tata o iubise pe soția lui, mama mea.

A doua zi, o piatră a spart luciul nemișcat al lacului care era viața mea. Hassan s-a așezat pe banca de lângă cea pe care mă aflam.

— Mâine e *sunnath kalyanam*-ul fratelui meu, mi-a șoptit el.

Am ciulit urechile la auzul cuvântului *kalyanam*.

— Nu e cam tânăr să se căsătorească? am întrebat eu, rânjind.

— A, nu e vorba de o nuntă. Aceea e *nikkah*! Acum e circumcizia. Adevăraților credincioși ai Islamului li se taie prepuțul. E foarte dureros, așa că-i umplu gura cu pon¹⁰⁵ ¹⁰⁶, ca să-i înăbușe strigătele, și apoi trec la treabă. Doare cumplit de rău, dar după aceea se dă un prânz *biriyani*¹. Trebuie să vii și tu dacă îți dă voie tatăl tău, a spus Hassan.

N-am zis nimic. M-am gândit la cum se uitau Mani și Babu cu insistență la penisul meu. Mi-am adus aminte că *Amma* le spusese s-o facă. Mi-am adus aminte de servitoarea care spusese:

— Mare mirare că a prins rugăciunile noastre așa de ușor.

Atunci mă gândisem că probabil se referă la intonația mea.

Toate lucrurile pe care le folosisem pentru a da o formă existenței mele erau, dintr-odată, neadevărate, fără valoare.

* * *

În seara aceea am mers la un templu. Era prima oară pentru mine. La intrare, era o placă pe care scria: Interzis ne-hindușilor.

Când am dat să intru, am simțit ca o menghină care îmi prinde piciorul pe care îl pusesem înainte. *Amma* a observat că ezitam. Am simțit cum *Achan* îmi pune mâna pe spate, aproape de mijloc, și mă împinge înainte.

Dintr-odată, mi-am amintit cuvintele lui Mary Patti. Ea spunea că tata știa Biblia mai bine ca oricine. Crezusem că tata e creștin, ca toți cei din Nazareth. Apoi am descoperit că nu era.

Nimeni nu vorbea niciodată despre mama. Nimeni nu părea dispus s-o facă. Mary Patti, doctorul și, acum, *Achan*.

— Ce-ar fi de spus? răspundeau ei când îi întrebam. A fost o fată care a murit într-un accident.

Acum știu de ce erau așa scumpi la vorbă. Nu știuseră ce

---

105 Boabe de orez expandate, folosite ca cereale pentru micul dejun.

106 O serie de mâncăruri pe bază de orez, preparate cu mirodenii, carne de oaie, pește sau legume.

altceva să-mi spună. Că mama era musulmană. Că nu aveam o religie a mea. Că nu eram „eu” cel pe care-l știam.

De aceea trebuia să fiu Koman, fără codițe și alte înflorituri.

Inima îmi bătea mai tare decât tobele al căror sunet răsuna în fiecare colțișor al templului.

L-am auzit pe tata cum mormăie:

— Ce te-ai apucat să-i spui băiatului?

L-am văzut cum o săgeată cu privirea pe *Amma*. *Amma* părea ofensată.

— Nimic. Nu da vina pe mine! Nu i-am spus nimic.

Achan a mijit ochii.

— Taci!

Șuierul șoaptei lui a străpuns aerul.

— De când a venit el, nu mai ești tu. Ce se întâmplă? Ai vrea ca ea să fie aici? Uită-te la mine. Sunt Devayani. Nu Saadiya sau cum o fi chemat-o. Eu nu sunt ea. Nu pot fi ea.

Am luat-o înainte. Nu voiam să fiu prins în bătaia gâlcevii lor.

Mani și Babu s-au apropiat în fugă.

— Hai, m-au îndemnat ei. Trebuie să înceapă spectacolul.

Pe o platformă înălțată, în centru, se afla un felinar uriaș. Fitulurile erau aprinse. Doi bărbați țineau în mâini o bucată de mătase în mai multe culori. Bătaia tobelor a acoperit toate celelalte zgomote. Zvâcnetul din pieptul meu s-a întetit.

A început cântecul. Era un imn. Ce însemna?

— Ce se cântă? l-am întrebat pe Mani.

— Nu știu.

Mani a ridicat din umeri.

M-am lăsat învăluit de sunetul vocilor. Ce conta dacă înțelegeam sau nu cuvintele?

Întunericul nopții, lumina pâlpâitoare a fitilurilor, umbrele, așteptarea. Nu știam sigur de ce, dar mă copleșise senzația că urma să se întâmple ceva.

Am auzit cum se apropie clinchetul clopoțelilor. Mă întrebam cum arătau dansatorii. Dintr-odată, am prins o imagine cu coada ochiului. În spatele cortinei erau două creaturi impunătoare, cu coroane elaborate și costume voluminoase. Când tobele au reînceput să bată, personajele au apucat cortina și au privit cu atenție pe deasupra ei. Mâinile lor mișcau materialul când într-o parte, când într-alta, ritmic.

Din nou, simțeam că sta să se întâmple ceva.

Când, în cele din urmă, cortina a fost îndepărtată, le-am văzut pe cele două ființe minunate, în costum. De sub coroanele purtate cu mândrie, se iveau chipurile lor pictate în verde. Ochii injectați

erau încercuiți cu linii groase și negre, iar gurile lor erau de un roșu țipător. Maxilarul le era încadrat, de la o ureche până la cealaltă, de o dungă albă. Răspândeau, prin fiecare por, senzația unei forțe ținute în frâu. Păreau gata să cucerească lumi, să învingă dușmani și să aducă binecuvântarea. Inima mea s-a făcut ghem. Cine erau ei? Oameni sau zei?

Totul în jurul lor părea minuscul: oamenii care așteptau să vadă spectacolul, cântecele, ba chiar și zeitățile din templu.

— *Etta*, mă doare, l-am auzit pe Babu smiorcăindu-se.

De emoție, uitasem că-l țineam de mână și că-l strângeam foarte tare.

Apoi Mani a șoptit:

— *Etta*, *Achan* zice că trebuie să plecăm.

M-am întors cu fața spre tata.

— Te rog, numai câteva minute, îl imploram din priviri.

În noaptea aceea, mintea mi-a zburat de la un moment la altul. Ziua aceea se alcătuisese dintr-o mulțime de momente: Hassan. Mama. Furia lui *Amma*. Templul. Sunetul tobelor. În sfârșit, dansatorii, la care mi-a rămas gândul.

Acei bărbați glorioși care-mi risipiseră orice urmă de nesiguranță prin prezența lor impunătoare. Oare aveam să fiu la fel de impunător dacă deveneam unul dintre ei?

A doua zi era duminică și aveam zi liberă de la școală.

— Hai să încercăm ceva, le-am spus eu lui Mani și lui Babu.

Am scos o rădăcină de curcuma și am luat niște cărbune din bucătărie. Din firida din perete de lângă baie, acolo unde se țineau săpunul și celelalte lucruri trebuincioase la spălat, am luat niște indigo folosit pentru albitul rufelor și niște roșeață stacojie din camera pentru *puja*.

— Adu-mi un coș, o cârpă albă, veche și prosopul ăla roșu atârnat afară, i-am spus lui Mani, care știam că poate duce la îndeplinire cele mai complicate ordine.

Cât despre Babu, l-am trimis după o bucată de carton.

Casa tatălui meu era nouă. Podul ei nu adăpostea nicio urmă a trecutului. Stătea gol și cufundat în tăcere, adunând raze de soare și praf. Acolo mi-am construit eu soarta.

Am amestecat curcuma și indigoul într-o pastă de un verde acceptabil. Încercând să recreez în minte chipurile pe care le văzusem la spectacol, mi-am aplicat pasta pe față. Mi-am încercuit ochii cu dungi de cărbune și am amestecat roșul stacojiu cu apă ca să mă vopsesc în jurul gurii. Am tăiat o gaură în fundul coșului și mi l-am tras peste cap, până la mijloc. M-am încins cu cârpa și mi-am pus la gât eșarfa roșie. Am tăiat bucata de carton astfel încât să

obțin dunga albă care le încadra obrajii dansatorilor. Am făcut două găuri la un capăt și la celălalt al piesei în formă de evantai, am tras prin ele două bucăți de sfoară, pe care mi le-am legat pe după urechi. Apoi m-am privit în ciobul de oglindă pe care-l aveam.

Nu eram omul-zeu pe care-l văzusem cu o zi înainte. Dar nici acel „eu” pe care-l știam. Puteam fi oricine. Puteam fi un zeu sau un demon. Eu, Koman, în vârstă de treisprezece ani, fără codițe și alte înflorituri, aveam un chip pe care-l puteam recunoaște.

— Ce se întâmplă aici? a întrebat *Achan*, intrând în pod. M-a privit lung. Ce faci aici? m-a întrebat el.

Vocea lui era slabă și părea că se aude din fundul unui butoi, ca și cum urcușul până în pod i-ar fi tăiat răsuflarea.

— Eu... am zis.

Mi-a venit ușor să spun „eu”.

— Păi, voiam să văd dacă pot fi un dansator de *katbakali*.

— Și?

Achan m-a privit țintă. Nu mă mai privise cu atâta tristețe până atunci.

— Ești prea mic să-ți dai seama.

N-am spus nimic.

— S-ar putea să te răzgândești când te faci mai mare, a adăugat el, făcând să răsune tot podul de neîncrederea lui.

— Ba nu, am spus eu. I-am pus mâna pe cot și am șoptit: Când voi deveni un *veshakaaran*, o să aflu cine sunt eu.

— Ce vrei să afli? Pot să-ți spun eu cine ești, a spus *Achan*, ridicând tonul.

— Nu asta voiam să spun.

Am făcut o pauză. Știa ce voiam să spun, dar era de datoria lui să se opună.

Doi ani la rând m-am agățat de visul meu și nu l-am lăsat pe *Achan* să-și impună voința.

Certurile erau dese. Într-o seară, am auzit că urma să aibă loc un spectacol la unul dintre templele din apropiere. Am plecat pe furiș de acasă când toată lumea dormea și am rămas în templu până la răsărit, când spectacolul s-a sfârșit.

Tata s-a înfuriat.

— Nu se poate așa ceva. N-o să te las să devii un vagabond.

— Dar, *Achan*, am protestat eu, n-am făcut nimic rău. Am vrut doar să văd spectacolul.

— Și nu ți-a dat prin cap că ar trebui să ceri voie?

— Am crezut că n-o să mă lași să mă duc, am spus eu.

— Dacă știai că n-o să te las, de ce te-ai dus?

Degetele lui *Achan* mă strângeau cu putere de umăr.

— Nu pot să mă abțin, i-am spus eu. Când aud tobele, tot ce știu e că vreau să fiu acolo.

Altă dată, m-a găsit exersându-mi mimica în oglindă.

— De ce te strâmbi? a întrebat el.

— Nu mă strâmb, am spus eu. Încerc să exersez diferite fețe.

— La ce-ți trebuie? Vrei să te faci clovn?

— Nu. Am clătinat din cap. O să fiu un *veshakaaran*.

Tata s-a lovit cu palma peste frunte.

— Ce mă fac eu cu băiatul ăsta? De ce nu vrea să înțeleagă de vorbă bună? M-a apucat pe după umeri și m-a dat la o parte din fața oglinzii. Du-te la tine în cameră și învață la algebră. De asta ai nevoie ca să te descurci în viață. Nu să te strâmbi una-două. Să-ți între bine în cap. Mă auzi?

Raman Menon a trimis după tata.

— Nu pot să-l ajut dacă el nu ne ajută pe noi. E isteț și-i merge mintea, dar nu-și dă interesul. Ce se întâmplă? I-am întrebat și eu și toți profesorii lui, dar nu ne răspunde decât că: „Tata știe!” Ce ne ascunde? Dacă am ști, am putea face ceva să-l ajutăm. Știți proverbul: poți duce calul la apă, dar nici douăzeci de oameni nu-l pot face să bea. Așa e și cu Koman.

Achan m-a privit drept în față. A oftat și a spus:

— Vrea să studieze *kathakali*.

Raman Menon a încercat să se abțină să nu facă o grimasă. S-a întors către mine:

— Foarte bine. Dar mai întâi termină-ți școala.

— O să fie prea târziu. Va trebui să studiez cel puțin zece ani înainte să pot măcar să mă gândesc la un spectacol, am spus eu.

La sfârșitul anului școlar, *Achan* m-a dus peste râu și astfel a început ucenicia mea ca purtător de măști.

Zilele mele aveau același tipic. Un program riguros, în care fiecare nerv și mușchi din corpul meu și toată forța gândurilor mele aveau un singur scop: să mă ajute să mă transform.

— Trebuie să te retragi în tine însuși. Blochează orice întrebări și nevoia de a ști de ce. Mai târziu, o să ai timp de așa ceva. Dar, pentru moment, nu-ți lăsa mintea să cadă pradă îndoielii. Fă cum și numai ce-ți spun eu, mi-a spus *Aashaan* în prima mea dimineață acolo.

Aashaan. Fața lui, cu fruntea lată, pomeții înalți și maxilarul puternic, era compusă din netezimi și umbre. Era fața unui om care nu accepta să-i ieși din cuvânt cu niciun chip. Cu toate acestea, ochii îl dădeau în vileag. Nu mai văzusem o privire atât de blândă. Luminoasă, dar caldă. De cele mai multe ori, ochii lui se mijeau, nemulțumiți de ceea ce făceam, și atunci păreau niște furnici negre

care aleargă pe trupurile noastre, hotărâte să găsească greșelile. *Aashaan*, profesorul nostru, cel a cărui voce trăda puterea palmelor sale și lărgimea pieptului său. *Aashaan*, care avea puțin peste un metru șaizeci și căruia i se dusesse vestea de *veshakaaran* fără rival, dacă n-ar fi fost...

— Dacă n-ar fi fost ce? l-am întrebat pe Gopalan, un elev din anul al doilea.

— O să afli într-o bună zi, mi-a spus el, cu subînțeles.

Oare despre ce vorbea? Știam că atunci când *Aashaan* se enerva, pe lângă el, chiar și un elefant înfuriat n-ar fi părut a fi decât un mieluşel jucăuş. Oare asta era?

Într-o dimineață, în timpul exercițiilor de încălzire, mi-au zburat ochii către un copac din afara *kalari*-ului¹⁰⁷. Sala de clasă era deschisă în trei părți și era înconjurată de copaci uriași și bătrâni. Copaci în care se adăposteau o mulțime de păsări și de veverițe. Mi s-a părut că zăresc o pată sinilie. Să fi fost un pescăruș albastru? Nu mi-am dat seama că pierdusem ritmul.

Dar am simțit-o odată cu lovitura peste pulpe. Durerea era îngrozitoare și am urlat. *Aashaan* mă lovise cu bățul cu care bătea ritmul într-o bucată de lemn. M-am oprit. Restul elevilor s-au oprit și ei.

Aashaan s-a ridicat cu un mic salt de unde era așezat pe pământ. S-a îndreptat către mine, trăsând și pufnind:

— Unde-ți era mintea, prostovane? Dacă nici măcar un *taal*¹⁰⁸ simplu nu poți să faci cum trebuie, ce fel de dansator o să fii? Ține ritmul. Nu uita asta niciodată. Sari un pas și s-a dus totul de râpă. Înțelegi? Neputând să-și țină în frâu mânia, *Aashaan* a întins mâna și m-a plesnit peste față. Te-am urmărit. Crezi că nu știu ce e în capul tău? Crezi că dacă iubești *kathakali*-ul e de ajuns? Nu, nu e. Trebuie să muncești din greu, altfel nu ești decât un amator care se joacă de-a artistul. Un artist adevărat știe că la fiecare pas e nevoie de artă și de meșteșug. Așa îți crezi un stil. Dacă nu poți lucra cum îți spun, n-ai ce căuta aici. Înțelegi?

Am simțit că-mi dau lacrimile. Aveam cincisprezece ani și nimeni nu mă mai umilise până atunci în felul acela. *Aashaan* m-a privit o clipă, apoi și-a îndreptat atenția spre un băiat de pe rândul din spatele meu.

— A, aici erai. Sundaran. Frumușelul care crede că dacă ai o față arătoasă, ai și devenit un dansator bun. Îmi închipui că tu, de fapt, asta crezi și de aceea nu mai e nevoie să respecti regulile, a spus el, îndreptându-se spre Sundaran. Te-am văzut cum te maimuțăreai

---

107 A se vedea lexiconul de la sfârșit.

108 *Tala* sau *taal*, model ritmic, măsură în muzica clasică indiană.

azi-dimineată la *kannusadhakam*. Ora de exerciții pentru ochi e pentru întărirea mușchilor ochiului. Dacă preferi să dai din pleoape ca o fetișcană de șaisprezece ani, ai face mai bine să renunți și să te înscrii într-o trupă de teatru. Sau să studiezi dansul femeilor. Aici facem *kathakali*. *Kathakali* e pentru bărbați. Ai nevoie de forța și de convingerea unui bărbat. Chiar și atunci când o joci pe Lalitha cea sfioasă sau pe Damayanti cea blândă, ochii tăi vor trebui să-și amintească rigorile a toate prin câte au trecut și prin acea ucenicie să învețe să fie ochi de femeie. Dar, mai întâi, ochii tăi trebuie să învețe să facă ce le spune mintea ta. Ochiul care se mărește e *abhinaya*. Înfățișezi o emoție. Un ochi mărit nu e decât o expresie statică. Nu e loc de așa ceva în *kathakali*.

De atunci, nu am mai pierdut niciun pas. Și, în ciuda umilinței pe care o suferisem în acea zi, nu i-am purtat pică și nici nu l-am urât pe *Aashaan*. Cum aș fi putut? Era un *vesbakaaran* care, de fiecare dată când interpreta un personaj, îi dădea o dimensiune pe care nimeni altcineva nu putea să i-o dea. Și totuși... Cuvintele nerostite ieșeau la iveală când dansa. *Aashaan* era aproape întotdeauna beat când dansa.

Nu rata niciun pas. Mudrele lui erau foarte meșteșugite. Interpretările lui cele mai erudite. Vigoarea lui copleșitoare. Dar făcea echilibristică atunci când venea vorba de control. O picătură în plus și s-ar fi împleticit, iar de fiecare dată când avea spectacol reputația lui era pusă la bătaie.

— De ce face asta când știe că poate să strice totul? l-am întrebat eu pe Gopalan.

Sundaran și cu mine îl priveam în timp ce se machia înainte de spectacolele de la institut. *Aashaan* stătea afară, fumând o *beedi*. Băuse toată după-amiaza.

Gopalan a ridicat din umeri. Nu-i prea venea să vorbească.

— Ar trebui să-și dea seama că nu așa se face. Asta e tot ce pot să spun.

Aashaan știa mai bine ca oricine că scena era sfântă. De aceea mă nedumerea tendința lui de a risca totul.

Două zile mai târziu, la oră, *Aashaan* s-a comportat de parcă niciunul dintre noi nu l-am fi văzut beat mort în camera verde, după spectacol. S-a uitat drept în ochii noștri și ne-a spus:

— Pe scenă, nu mai sunteți voi înșivă. Asta ar trebui să se vadă în ritmul și în expresia voastră. Nu gândiți în timp ce dansați pentru că altfel spectacolul vostru devine o activitate cerebrală. Lăsați-vă corpul să vorbească despre cine sunteți. Acum sunteți brahmanul Kuchelan. Trebuie să încetați cu gânditul și închipuitul înainte de a ajunge pe scenă. Deocamdată o să vă învăț să deveniți Kuchelan.

Închipuiți-vă că sunteți un om sărman. Că nu aveți nimic, nicio speranță legată de nimic și de nimeni.

Singura voastră nădejde este că Krishna își va aminti că ați fost odată prieteni la școală. Sperați să vă puteți agăța de acest lucru atât de nesigur. Cu acest gând în minte, mergeți să-l vedeți pe Krishna. Soția v-a spus să-l rugați să vă ajute. Să vă dea ceva cu care să vă puteți hrăni copiii. Așa că mergeți la el, dar când îl vedeți, vă dați seama că nu-i puteți cere nimic. În mintea și în privirea voastră sunt adunate toate așteptările voastre, cărora, însă, nu îndrăzniți să le dați glas. Acum gândiți-vă la o situație asemănătoare din viața voastră.

Am închis ochii pentru o clipă. M-am gândit la prima dată când mă oprisem pe podul de deasupra căii ferate din gara Sho-ranur. Agățat de un lucru nesigur și nimic mai mult...

Încet-încet, de-a lungul celor opt ani care au urmat, am descoperit diferite aspecte ale statutului de purtător de măști. Cum să armonizez gestul și expresia, cum să execut mișcări complicate cu picioarele. Cum să fiu delicat și puternic în același timp, cum să exprim emoții fără cuvinte, cum să adaug straturi de interpretare unei singure expresii, cum să mă transform dintr-un simplu executant într-un personaj.

La bază erau cele nouă fețe ale ființei. Dragostea, disprețul, durerea, furia, curajul, frica, dezgustul, mirarea, liniștea.

În acea unire a trupului cu mintea, a ritmului cu cuvântul, m-am descoperit. Ademenind amintiri și lucruri posibile, inspirându-mă din vise și povești închipuite, am învățat să trăiesc în pielea personajului care aveam să fiu. Am învățat că, sub mască, eram chiar personajul. Pentru mine, aceasta era singura cale.

În anii care trecuseră de când plecasem de acasă, multe se schimbaseră. Mani și Babu erau aproape bărbați în toată firea. Mani era un băiat înalt și zdravăn, de optsprezece ani, cu o voce profundă și groasă, care se înălța din pieptul lui ca dintr-un butoi. Purta o mustață pe oală, căreia îi dedica toată atenția. O ungea cu ulei parfumat și o pieptăna, astfel încât să-i stea înfoiată și lucitoare, cu capetele răsucite în sus de o parte și de alta a gurii. Mani credea că o mustață ca aceea îl făcea să fie mai bărbat.

Cât despre Babu, el nu avea să capete niciodată măreția fizică a lui Mani. Rămăsese copilul de pe vremuri. La șaisprezece ani, era slab și deșirat, cu pieptul scobit și cu o voce care oscila între șoaptă și strigăt. Ochii lui tot cruciș priveau, în ciuda ochelarilor de corecție care îi fuseseră prescriși și pe care nu-i purta niciodată. Nu se mai ducea pe furiș să ne pârască părinților noștri. În schimb, avea limba ascuțită și și-o folosea pentru a-l face bucățele până și pe cel mai stăpân pe sine dintre oameni.

Amma încă mai avea acel zâmbet care-i cuprindea toată fața,

dar nu-i mai dădea voie lui *Achan* să spele pe jos cu ea. Când nu era de acord cu ceea ce gândea el, *Amma* o spunea, și învățase să-l facă să cedeze prin puterea privirii. *Achan* arăta la fel, doar că încăruntase și, dacă mergea un pic mai mult, se oprea să-și tragă sufletul. Se plângea că-l dureau picioarele și stătea vreme îndelungată fără să scoată un cuvânt, ca și cum ar fi bătut printr-o lume în care niciunul dintre noi nu își avea locul. Din ce în ce mai mult, în discuțiile cu el revenea replica: „Eu, când eram de vârsta voastră...”

Mergeam acasă când institutul se închidea pentru vacanță, de trei ori pe an. Două vacanțe scurte de *Onam*^x și Crăciun, și una mai lungă vara. Dar mă simțeam ca un străin mai mult ca niciodată. Nu pentru că ai mei nu s-ar fi bucurat de prezența mea sau pentru că nu m-ar fi inclus în mecanismul vieții lor. Eu eram de vină. Mi se părea că sunt limitați, la fel ca și interesele lor.

Cum puteau să se mulțumească să trăiască în felul acela? Mă abțineam să nu mă cutremur. Gândurile lor se ridicau rareori deasupra lucrurilor lumești: afacerile tatei și cele trei mese ale zilei, crâmpie de bîrfă și întâmplările din oraș.

Amma era cum era, și o puteam înțelege. Era femeie, la urma urmelor, și nu era nevoie ca viețile femeilor să meargă dincolo de granița bucătăriei și de subiectul zdrăngănelor frumoase.¹⁰⁹ Frații mei și tata erau cei care mă dezamăgeau. Cum auzea că a apărut o nouă pomadă la piață, Babu sărea în sus de fericire. Pe Mani îl entuziasmau creveții și obținerea drepturilor de difuzare a unui nou film cu sonor. Cât despre *Achan*, când vorbea despre faptul că i s-a îndoit capota mașinii, parcă era Nala chibzuind la cum să procedeze ca s-o cucerească pe Damayanti, întrebându-se mereu: „Ce e de făcut?”

Cum își mai iroseau emoțiile pe lucruri de nimic și prostești.

Am încercat să-i povestesc lui *Aashaan* despre faptul că nu-mi găseam locul acasă. *Aashaan* m-a privit îndelung și a oftat.

— Văd că ții morțiș să-ți faci viața grea. Pentru moment, urmează-mi sfatul. În fiecare dimineață, când te bărbierești, uită-te în oglindă și spune-ți: „N-o să fiu îngâmfat. *Kathakali* este viața mea, dar ceilalți au dreptul să-și ducă traiul cum vor.” Dacă pe fratele tău creveții îl fac să se poarte ca Narakasura atunci când îi descrie soției sale dansul păunului sau mai știu eu cum, lasă-l în pace. Nu poți să fii imun la sentimentele comune. Până când nu înveți ceea ce este omenesc, nu vei putea juca rolul unui muritor. Auzi tu? Koman, există viață și în afara dansului *kathakali*. Cu cât te

---

¹⁰⁹*Onam* este cel mai mare festival din Kerala, care are loc în luna *chingam* (august-septembrie) și care marchează întoarcerea legendarului rege Mahabali. Festivalul durează zece zile și este legate de multe elemente din cultura și tradițiile din Kerala.

Împaci mai repede cu ideea asta, cu atât îți va fi mai bine.

Aashaan mi-a spus ceea ce-i cerea datoria, dar el știa la fel de bine ca mine că pentru noi nu exista nimic altceva în afară de *kathakali*. Aceasta avea să fie binecuvântarea și blestemul nostru. Când întruchipam eroi de poveste, eram cuprinși de o măreție, de o exaltare a spiritului și făceam un salt într-o lume aflată dincolo de cea în care trăiam; ca oameni, nu eram nimic. Așa că alegeam să ne ținem departe de muritorii de rând, a căror viață de zi cu zi era compusă din creveți, filme și capote îndoite.

Cu toate astea, îmi iubeam familia și ei mă iubeau pe mine. Deși nu aveam nimic în comun cu frații mei – probabil că și ei credeau că lumea mea e foarte strâmtă – ne unea afecțiunea. Și conștiința faptului că tocmai pentru că viețile noastre erau atât de diferite, nu aveam să devenim niciodată rivali sau inamici. În asta consta forța legăturii dintre noi.

* * *

Achan, *Amma*, *Mani* și *Babu* au venit până la un mic templu al lui *Shiva*, de lângă *Vellinezhi*, ca să mă vadă jucând. Trebuia să interpretez rolul *Dharmaputran*, în partea a doua din *Kirmira Vadham*^{110 111}. Nu era rolul cu care aș fi vrut să debutez, dar fusese prima invitație pe care o primisem ca artist individual, nu ca membru din trupa unui institut. Era un soi de recunoaștere, în definitiv, mi-am spus eu. Mi-ar fi plăcut să-l joc pe *Kirmira*. Un personaj și bun, și rău. Dar *Aashaan*, care le sugerase celor din consiliul templului să mă ia pe mine, spusese:

— Ca să poți juca un *katthi vesbam*¹ ,trebuie să te străduiești mai mult. La fel ca atunci când joci un *thaadi vesbam*¹¹². Știi că în viața reală, cei răi nu au semne distinctive care să te ajute să-i recunoști ca atare. Răutatea lor e un stigmat îndeajuns de puternic. Dar în *kathakali*, caracterul malefic trebuie să fie scos în evidență. Cei răi trebuie să aibă *ooku*, *noku*, *alareba*, *pagareba*... înțelegi? Va veni și vremea ta.

Am dat din cap în semn că am înțeles. *Ooku* – vigoare. *Noku* – privire pătrunzătoare. *Alareba* – voce tunătoare. Și *pagareba* – o statură impozantă. În cel mai bun caz, m-aș fi descurcat cu privirea pătrunzătoare. Cât despre toate celelalte, aveam încredere în *Aashaan*, care spusese că aveam să le capăt odată cu trecerea timpului și cu experiența.

— Veniți toți, da? am întrebat eu.

Plecasem acasă, ca să le spun veștile. Când am ajuns, era vremea prânzului și m-am așezat la masă cu ei.

---

110 Piesa *kathakali* intitulată *Uciderea lui Kirmira*.

111 A se vedea lexiconul de la sfârșit.

112 A se vedea lexiconul de la sfârșit.

— E primul meu *vesbam* adevărat.

— Ce rol vei juca? a întrebat *Amma*.

Am tresărit. Ar fi trebuit să întrebe: „Cine vei fi?” *Kathakali* nu e o artă dramatică; nu e un joc de roluri. *Kathakali* înseamnă să fii într-un anumit fel. Dar *Amma* nu avea cum să înțeleagă diferența.

— Dharmaputran, am spus eu.

— Cine e ăsta? a întrebat Babu, punându-și o grămadă de orez în farfurie.

La cât de mic era, Babu mânca mai mult decât noi toți la un loc.

— Păi, vezi tu, e o poveste din *Mahābhārata*. Cei din neamul Pandava își pierduseră regatul la jocul de zaruri și erau în exil. Povestea începe cu Dharmaputran, cel mai bătrân dintre ei, care o privește pe soția sa, Panchali, și o compătimentește, simțindu-se vinovat pentru că a obligat-o la o viață de lipsuri.

— Aoleu, nu începe. O să adormim, m-a întrerupt Babu, așezând niște sardine prăjite pe o farfurie.

M-am uitat lung la farfuria cu pește, care se golea rapid, și n-am spus nimic. După atâta vreme, încă nu mă obișnuisem cu faptul că Babu îți tăia imediat vorba.

Mani a început să râdă, ca să acopere grosolănia, dar am simțit o mare dorință de a mă întinde peste masă și de a-i trage una peste față lui Babu.

— *Etta*, nu-l băga în seamă pe Babu... spune-ne povestea, a zis Mani.

— Deci ai un rol important? a întrebat *Achan*.

Mă întrebam dacă ar trebui să le spun adevărul. Apoi m-am gândit că ar fi mai înțelept să-i pregătesc mai întâi.

— Păi, rolul Dharmaputran e atât de important și de solicitant, încât e nevoie de doi dansatori ca să-l joace. *Aashaan* îl va începe și eu îl voi termina.

— Deci tu îl omori pe demon? a întrebat Babu.

— Nu, regele-demon este ucis de Bheema.

— Atunci Dharmaputran ce face?

— Dacă tot n-ai vrut să știi cum se termină povestea când am început să o spun, aș zice să vii la spectacol și o să afli, am zis eu.

Să vedem cum îi place lui Babu să i se plătească cu aceeași monedă, m-am gândit.

Mani a râs. Tata a zâmbit. *Amma* a luat farfuriile de pe masă, iar Babu m-a privit în ciudat, pe furie. Atunci *Achan* s-a ridicat și a spus:

^ce/Le/ nau/ă/ oh/tp'U/vi wb i/rvitrvLL

r

— Păi, bine măcar că nu joci rol de femeie... Mi-ar fi foarte greu

să accept așa ceva. Fiul meu îmbrăcat în femeie și maimuțărindu-se ca o femeie, în fața lumii întregi.

Mai târziu, Mani a venit la mine în cameră.

— *Etta*, ai nevoie de ceva? m-a întrebat el.

— Cum ar fi?

— Niște *toddy*. Poate te ajută să intri în stare.

— A, nu, nu, am protestat eu. O să am destul de furcă cu *Aashaan*, să-l țin treaz. Asta mi-ar mai trebui: să-mi mai fac griji și dacă eu însumi sunt destul de treaz încât să joc.

Mani a scos un pieptăn din buzunar și l-a trecut rapid prin păr. Apoi a început să-și pieptene mustața. Oare o lasă vreo clipă în pace? m-am întrebat eu.

— Atunci vrei să te duc până acolo?

Privirea lui s-a întâlnit cu a mea, în oglindă. Se oferea să mă ducă la Parthipura Kalayani.

Am simțit că-mi iau foc obrazii. Ultima dată când venisem acasă, Mani hotărâse că-mi ajungea cât îmi purtasem povara virginității.

— Cum poți să fii un erou romantic dacă nu știi ce înseamnă romantismul? mă întrebuse el.

— Dar asta nu e dragoste, protestasem eu, cu sfială.

— Face parte din dragoste. E sora poftelor trupești. Ascultă-mă pe mine, când poftele pun stăpânire pe tine, nu mai contează cine e femeia. Cea pe care o ai în față este cea pe care o iubești.

— Dar o curvă?

— Cine altcineva? a întrebat Mani. În plus, nu trebuie să-ți faci griji c-o lași însărcinată. Acum nu mai e ca pe vremuri, când puteai să te culci cu o servitoare și să scapi. Adu-ți aminte că *Aashaan* al tău ți-a zis să te folosești de propria ta experiență pentru ca emoțiile pe care le exprimi să fie mai autentice. Cum crezi că poți arăta ca unul care a futut o femeie dacă tu n-ai făcut-o niciodată?

Am zâmbit. Când Mani folosea cuvinte tari, parcă ar fi fost un băiețel care se desfăta cu astfel de cuvinte sordide doar pentru că așa părea a fi un om mare. M-am lăsat convins. În faldurile și adânciturile trupului Parthipurei Kalayani mi-am potolit poftele și am descoperit adevărul spuselor lui Mani. Și mi-am dat seama că Mani era mult mai matur decât mine, în multe privințe. Pentru că pofta chiar îți tulbură mințile și când se întâmplă așa ceva, chiar și o curvă bătrână ca Parthipura Kalayani devenea grațioasa Damayanti. Naivă și neatinsă, cea mai desăvârșită dintre femei.

Dar știam că acela nu era momentul pentru poftă sau dragoste. Dacă aveam nevoie de ceva, atunci aceasta era frustrarea.

— Nu, nu acum, am spus eu.

— În cazul ăsta, te las să te odihnești... mai stai până mă întorc?

m-a întrebat Mani și în vocea sa se simțea deja că e nerăbdător să plece.

— Mă duc la institut pe la șase, am spus eu, știind că Mani se va întoarce mult mai târziu. O să mă uit după tine în public mâine, am adăugat eu.

Știam că avea să se plictisească. Cu toate astea, îmi plăcea ideea de a-i avea pe toți lângă mine.

A doua zi de dimineață, am mers împreună cu *Aashaan* la Vel-linezhi, însoțiți de directorul consiliului templului, cu mașina acestuia. *Aashaan* se pricepea să aibă pretenții de lux. Le exprima cu atâta șiretenie, încât aveau aparența unor cereri rezonabile.

— E vreo stație de autobuz pe lângă templu? l-am auzit pe *Aashaan* întrebându-l pe directorul consiliului când acesta a venit să finalizeze aranjamentele.

— Cred că da, a spus omul. Sunt vreo patru sute de metri până acolo.

Când a văzut că momeala n-a prins, *Aashaan* a oftat. Era un oftat pe care-l perfecționase de-a lungul timpului. Un oftat din rolul pe care avea să-l joace. Un oftat ca semn al epuizării și al dorințelor zădărnicate. Am zâmbit pe ascuns.

Apoi *Aashaan* a spus:

— Eram curios. Eu nu merg cu autobuzul. A, apropo, puteți să faceți rost de o cameră în care să doarmă șoferul de taxi? Spectacolul va dura toată noaptea și omul va avea nevoie de un loc în care să se odihnească.

Directorul a picat în cursă, după cum se aștepta *Aashaan*.

— A, nu! Cum adică să închiriați un taxi? O să trimit mașina mea să vă ia.

— Nu, nu, s-a opus *Aashaan*. Ar fi prea mult.

— Ai! Omul s-a ridicat în picioare, hotărât să nu se dea bătut. Nu-i nicio problemă. Chiar niciuna. Ba chiar e o mare onoare să călătoriți cu mașina mea. Și, dacă îndrăzneala nu e prea mare, vreți să luați prânzul la mine acasă?

Aashaan a fluturat dintr-o mână. Era un gest care nu se regăsea în colecția de peste cinci sute de gesturi cu mâinile pe care le foloseam. Dar spunea la fel de multe ca oricare dintre acestea: „Dacă insistați; desigur; fac rar așa ceva, dar, pentru că sunteți o persoană atât de specială, fie!”

Așa că am ajuns cu mașina la templul lui Shiva. De obicei, comitetul templului alegea *Dakshayagam*, în care Shiva era personajul principal. Cu toate acestea, directorul, care era un pasionat de *kathakali*, insistase ca cei din comitet să aleagă altceva.

— Ai emoții? m-a întrebat *Aashaan*, în mașină.

— Nu, am mințit eu.

Mă cutremuram pe dinăuntru, dar nu voiam să-i arăt că-mi era teamă. *Aashaan* nu avea răbdare cu începătorii și cu nevroticii.

— Bine, a spus el, iar apoi s-a așternut liniștea.

Aashaan avea să se retragă, încet, în sine însuși. Spre seară avea să arate primele semne de neastâmpăr. Apoi avea să întrebe pe cineva unde este cea mai apropiată cârciumă cu *toddy*.

Era datoria mea să mă asigur că se oprește după prima sticlă. Aceasta avea să fie *guru-dakshina*¹¹³ mea față de el. O mulțumire compusă din reținere și, poate, o cenzură indulgentă.

Pettikaaran-ul aștepta. Era ceva mai mult decât un simplu asistent în camera verde și un machior. Numai el ne cunoștea așa cum eram ca oameni simpli și apoi ca ființele în care ne transformam. Gopi contribuia la acea schimbare.

În seara aceea, Gopi a venit cu un felinar. L-a așezat pe podea, a răsucit fitilurile și le-a aprins. S-a îndreptat de spate și s-a întors către mine.

— Cred că e momentul să începem.

Am dat din cap în semn că da.

Afară se așternuseră umbrele amurgului. Școala se afla chiar lângă templu. Una dintre clase avea să fie *aniyara* noastră, camera verde în care toți actorii aveau să-și pregătească chipul și mintea, să-și pună costumele și să între în pielea personajelor.

Tocmai în acel moment a apărut directorul consiliului. Avea o expresie din care nu știam ce să înțeleg.

— Nu ne trebuie așa ceva, a spus el, pe un ton rece.

L-am privit cu nedumerire.

— Nu înțeleg, am spus eu.

— Am și eu o reputație, o poziție în societate. Mai degrabă anulez spectacolul din seara asta și pun niște școlari să danseze un dans popular, de-al lor, de copii, decât să las un bețiv să se facă și să mă facă de râs în fața satului întreg și a celor din împrejurimi. Aceasta este o artă divină. El își dă măcar seama de asta? Am riscat când am ales să se prezinte *Kirmira Vadham* în loc de spectacolul obișnuit, *Dakshayagam*. Am riscat când l-am invitat pe *aashaan*-ul tău să joace rolul principal. Și omul ce face? Zace în drum, lângă cârciumă, beat de nu mai știe care-i sunt mâinile și care picioarele. Am hotărât. Îți sugerez să-ți strângi lucrurile și să pleci. O să pun să fii dus cu mașina până la intersecție, s-a răstit el.

Am simțit cum frica mă cuprinde cu ghearele ei. Nu la *Aashaan* mă gândeam și la marea umilință pe care lucrul acesta avea să-l

---

¹¹³ Tradiția de a mulțumi profesorului — *guru* — după o perioadă de studiu sau la încheierea ciclului de educație. Este o tradiție de recunoaștere, respect și mulțumire, și se exprimă fie monetar, fie printr-o sarcină pe care elevul o va îndeplini.

reprezintă pentru el. M-am gândit la mine însumi. La părinții și la frații mei care aveau să vină și să descopere că spectacolul a fost anulat. M-am gândit la cei câțiva prieteni pe care îi invitasem să mă vadă jucând. M-am gândit la poveștile care aveau să circule pe la institut. Eșuasem chiar înainte de a fi început.

Am simțit că-mi dau lacrimile. Și am făcut ceva ce, când mă gândesc, chiar și azi mă face să mă cutremur. M-am aruncat la picioarele lui.

— Vă rog, nu faceți așa ceva. Vă rog. Îmi distrugeți cariera și reputația.

S-a uitat la mine.

— Nu pot să mă răzgândesc, a spus el.

— Vă rog, fie-vă milă. Acesta este debutul meu. Viața mea ca dansator se va termina dacă aude cineva despre asta... vă rog, vă rog...

Plângeam.

De ce m-am rugat de el cu cerul și cu pământul? De ce n-am plecat, pur și simplu? Acum, când mă gândesc, îmi dau seama că nu mi-ar fi afectat cariera în niciun fel. Dar eram tânăr și vulnerabil. De asemenea, nu eram sigur pe mine. În acel moment, toate temerile mele se întorseseră să mă bântuie și, de teamă de a nu mă considera eu însumi un ratat, mi-am călcat pe inimă și m-am aruncat la picioarele lui.

— *Aashaan* va putea să joace. Bea. Toată lumea știe asta. Poate că în seara asta a exagerat un pic, dar promit că o să-l aduc treaz și pregătit. Vă rog, nu anulați spectacolul. Vă rog, gândiți-vă măcar la mine, dacă nu la el, m-am tânguit eu, sperând să ajung la sufletul omului.

Directorul și-a șters fața și și-a ferit privirea.

— Nu știu sigur de ce fac asta, dar o să te las să continui. Dar dacă văd o singură bâjbâială de bețiv, nimic n-o să mă împiedice să opresc pe loc spectacolul. Ai înțeles?

Am dat din cap. După ce a plecat, am rămas acolo, strângându-mi tâmpile între palme. Simțeam valurile de umilință copleșindu-mă. Mă simțeam rușinat. Mă simțeam murdar. Ceea ce era atât de prețios pentru mine devenise un blestem. Oare așa va fi întotdeauna? Va fi mereu arta mea o povară, făcându-mă să mă umilesc doar ca să pot să o mențin în viață?

Gopi și-a dres vocea.

— Unde este *Aashaan*?

Am privit în jur, înnebunit. Stătusem pe lângă el toată seara. Nu lăsasem singur decât atunci când fusesem să fac baie. Îl lăsasem dormind.

— Sunt aici, a răsunat o voce din umbră.

M-am repezit spre el. Duhnea a *toddy*.

— Cât ați băut? Știți că directorul a fost aici și că voia să anuleze spectacolul?

— Nu-ți face griji, a spus el.

Nu-mi dădeam bine seama dacă i se împleticește limba.

— Cât? am întrebat eu.

Simțeam în gură gustul amar al furiei. Acesta era debutul meu. Cum putea să-l distrugă în felul acesta? Nimeni nu avea să aibă ochi decât pentru beția lui.

— Îmi revin. Așa e mereu, a spus el.

Dintr-odată, în locul furiei a răsărit un gând: dacă era prea beat ca să danseze, atunci trebuia să-i țin locul. Mi-a năvălit în gură un val de amăreală. Îmi era rușine cu acest gând mârșav.

— *Aashaan*, să pun pe cineva să vă aducă niște cafea neagră? O să vă limpezească mintea.

M-a privit o clipă. Apoi a spus:

— Vino încoace.

M-am apropiat de el. M-a apăsat cu mâna pe creștet. Am simțit forța acelei mâini ca pe o binecuvântare.

— O să te descurci. Dar oricât de mult succes vei avea, nu uita că ești mai întâi un artist și abia apoi un om de spectacol.

M-am uitat în ochii lui. De obicei nu mă dădea curajul afară din casă, dar atunci mi-am luat inima în dinți.

— E vreo diferență?

Își ținea în continuare palma pe creștetul meu.

— Artistul e sclavul artei sale. Arta îl domină. Îi dictează viața. Nu-l lasă să facă compromisuri. Nu-l lasă să accepte mediocritatea. E conștiința lui. Un om de spectacol? Sunt atâția. Oameni care trec, mașinal, prin mișcărilor a ceea ce ei cred că este artă. Ei nu sunt artiști. Când o să mai crești, o să înțelegi și tu lucrul ăsta. Acum du-te! Fii Dharmaputran. Nu Koman care îl joacă pe Dharmaputran.

Și-a îndepărtat mâna de pe creștetul meu. Urma palmei lui e simțea mai grea decât coroana pe care urma s-o port ca parte din costum.

— Încă ceva... a spus.

M-am răsucit către el.

— Știu că te aștepți să intri în timpul celui de-al treilea act. Vino chiar la jumătatea celui de-al doilea. O să-l joci pe Dharmaputran cel furios. O să-l înfrunți pe Shri Krishna.

Am înghițit în sec. Al treilea act nu era dificil. Presupunerea foarte puțin eforturi de a fi într-un anume fel. Mă pregătisem cât de bine

putusem. Ar fi trebuit să fiu umilul rege exilat, în- tâmpinându-l pe înțeleptul Durvasa cu ospitalitate și rugăciuni.

Dar scena aceasta presupunea mult mai mult. Un minut de prezență pe scenă cerea sute de ore de exercițiu. Oare aveam să fac față? Oare puteam să fiu Yudhishtira, regele care se simte trădat? Oare aveam să știu cum să fiu temător, după ce am stârnit forțele divine cu mânia mea?

Stăteam în fața felinarului, cu mâinile încrucișate. Vă rog, voi zei, oricare ați fi, cei care-mi hotărâți soarta, lăsați-mă să fiu Dharmaputran cât de bine mă țin forțele.

M-am așezat în fața felinarului. Gopi deschisese cutia. Am inspirat adânc. În clasă plutea un amestec de mirosuri – cel de transpirație stătută, cel al apretului din uniforme, cel al săpunului ieftin și al uleiului de cocos, cel al plictiselii și al străduinței; mirosul a nenumărați școlari mi-a umplut nările. L-am privit pe Gopi cum îl transformă pe *Aashaan* în Dharmaputran. În curând, avea să-mi vină și mie rândul.

Am terminat de conturat limitele chipului personajului meu. Apoi m-am așezat la picioarele lui Gopi în timp ce el lucra la machiajul meu. M-am gândit la seara aceea. Familia mea avea să fie acolo. Oare aveau să stea până când apăream și eu pe scenă? Mă îndoiam. Nici Mani și nici Babu nu aveau răbdarea sau dorința *sarvvub* ^{cyia'IV}

să o facă. *Ammo*, obosea repede, iar *Achan* avea să plece cu ea. Era posibil ca ei să nu mă vadă niciodată ca Dharmaputran.

Oare conta? Ar fi trebuit să conteze? M-am gândit la *Aashaan*. Eram un artist, nu un om de spectacol. Numai oamenii de spectacol își făceau griji despre cum aveau să fie primiți. Și totuși...

Am simțit cum Gopi așază stratul de *chutti*. Albul avea să încadreze chipul personajului în care aveam să mă transform.

Culorile așteptau. *Mannola*¹¹⁴ cea galbenă, zdrobită împreună cu ulei de cocos și cu alb de zinc. Când adaugi indigo, se transformă în verde. Aceea avea să fie culoarea feței mele. Am umplut zonele de culoare și Gopi m-a ajutat cu costumul. Când am terminat, am simțit toate cele șaiszeci și patru de noduri care țineau costumul pe mine.

Sunetul de *melappaadam* se stinsese de mult. Începuse prima parte a serii.

Am scos cutia de tablă plină cu semințe de *chundapoo*. Culeseam chiar eu florile stacojii. Se găseau peste tot în curtea institutului. Staminele purtau semințe mici și întunecate la culoare. Frecasem câteva dintre ele în palme, până când se înnegriseră, și le uscasem la soare. Le păstrasem într-o cutiuță de *gbee*. Acum i le

---

114 A se vedea lexiconul de la sfârșit.

ofeream lui *Aashaan*. Deja avea ochii injectați, dar a luat două semințe. Era un ritual de la care niciunul dintre noi nu îndrăznea să se abată. L-am lăsat singur și m-am dus într-un colț liniștit al clasei. Am dat peste o pânză de păianjen. Sub ea, era un scăunel. M-am așezat pe el și am început să urmăresc păianjenul. Am simțit cum mă desprind din ghemul zilelor mele și cum îmi ies din piele.

Atunci am luat o sămânță și mi-am vârât-o sub pleoapa de jos. Stătea acolo, ca un bebeluș care plânge cu dăre de sânge, dând glas mâniei lui care va face ca albul ochilor mei să devină de un roșu sălbatic. Cu atât mai bine pentru pupilă, care va putea să-și arate vitejia. Cu atât mai bine pentru om ca să între în pielea personajului.

Mă înțepa. Întotdeauna era așa. Dar nu mai plutea în ochii mei ca de obicei. Am închis pleoapele și mi-am rotit globii ochilor. Când am deschis pleoapele, culoarea începuse să se răspândească.

Era momentul să-mi pun coroana. După ce o așezam pe cap, încetam să mai fiu Koman. Deveneam Dharmaputran. Regele care și-a pierdut regatul la joc și care i-a condamnat pe frații lui și pe soțiile lor la exil. Soțul care și-a târât mult iubita soție, pe Pan-chali, prin vânturile fierbinți și prin arșița verii, răpindu-i tinerețea, tihna și fericirea. Omul condamnat la remușcări fără sfârșit.

Auzeam cum se cântă primul *padam*: *Baale, kel ne...* Fecioară, ascultă-mă.

Aashaan era Dharmaputran care își arată durerea și remușcările, dând frâu liber unui amestec contradictoriu de sentimente.

Când eu deveneam Dharmaputran, aveam să fiu cel care a trezit mânia lui Krishna, dar când Krishna hotărăște să-i răpună pe dușmanii mei, aveam să mă căiesc. Dușmanii mei nu erau și ai lui. Soarta mea nu era și a lui. Deci cum să las să se întâmple așa ceva?

Mi-am pus coroana pe cap. Am simțit că mă apasă cu greutatea sufletului lui Dharmaputran. Animat de simțul datoriei, nu puteam să las răul să triumfe, chiar și numai pentru binele meu. Mi-am pus pe degetele mâinii stângi ghearele de argint. Am vârât prima falangă a fiecărui deget în inelele de oțel. Fiecare gest pe care aveam să-l fac era, astfel, mai vizibil...

Se apropia clipa în care urma să pornesc la drum.

CARTEA A TREIA

Neethanne venam thava gunagaatane în rest, tu îți construiești propria-ți soartă

— *Nalacharitam* Ziua a treia Unnayi Warrior

BEEBHALSAM

Cuvântul în sine te face să te strâmbi, dezgustat. *Beeb-*

halsam: expresia care-ți schimonosește fața atunci când dai peste ceva grotesc. Tot ce trebuie să faci este s-o exagerezi. Fă ochii mici, nările să-ți freamăte, și contorsionează-ți mușchii feței. Însă nu uita că această expresie depinde de capacitatea ta de a te inspira din *muladhara*¹¹⁵. Lasă răsuflarea să se ridice de la baza coloanei vertebrale și împinge-o cu putere afară, prin nări. Expiră ca și cum n-ai vrea să te murdărești pe dinăuntru cu nici cea mai mică particulă de aer în care plutește duhoarea grotescului. Expiră ca și cum ai fi scârbit.

Beebbalsam este dezgustul. Dar ce înseamnă să fii dezgustat? Să fie oare acea ușoară neplăcere pe care o simți atunci când ploile nesfârșite umplu camerele și dulapurile din casa ta cu un miros de mucegai?

Să fie oare aversiunea, aversiunea detașată pe care o simți atunci când vezi un *thoti kazukhan*, cu căpățâna cheală și rotundă ca un dom, fața plină de bube, gâtul ridat și burdihanul de rigoare? Care dintre voi nu simte acea zvâcnire de aversiune la vederea unui vultur?

Sau să fie acea oroare, acea greață covârșitoare care te îneacă atunci când îți ajunge la nas putoarea unui stârv de șobolan aflat în descompunere? Rătăcești pe urma duhorii. Expiră până când ai eliminat tot aerul din corp, apoi îți ții respirația, dar putoarea e încă atât de puternică încât îți dai seama că singurul mod de a scăpa de ea este să cauți sursa și s-o distrugi... Dincolo de pâlcul de copaci din grădina ta dai peste plantă. La început, ți se pare că *sambta/*
cyha/i/t/

e o ignamă de rând, apoi vezi urmele albe de pe tulpină și de pe floare și-ți dai seama de ce era să vomiteți. Când înflorește, crinul puturos miroase a moarte. Nu-l confunda cu planta de cartof dulce din bucătăria ta. Acesta este *Amorphophallus paeoniifolius*. Până în momentul polenizării, florile lui emană un miros de carne în descompunere pentru a atrage chironomidele și musculițele californice. După polenizare, duhoarea dispare, dar cine poate aștepta până atunci? Oroarea nu ține cont de rațiune, așa că scoți securea de la brâu, tai planta și o arunci în colțul cel mai îndepărtat,

---

¹¹⁵ în tantrism, *muladhara* (literal „rădăcină”) este prima dintre principalele șapte *chakre*, centri energetici din interiorul corpului, și este localizată la baza coloanei vertebrale, în vecinătatea plexului coccigian, sub osul sacru.

pentru ca duhoarea să moară odată cu ea. Dar povestea nu se termină aici. La mijloc e ceva mai mult decât scârba. *Beebhalsam* nu înseamnă doar scârba față de lumea exterioară. *Beebhalsam* nu se reduce la întâlnirea cu grotescul.

Sub tulpină se află un tubercul. Cartoful „labă de elefant”, mai mic decât ignama pe care o mănânci acasă. Cartoful dulce, comestibil, este mai mare, dar se poate ca un cartof „labă de elefant” să ajungă la aceleași dimensiuni. Dacă ești un grădinar amator, care nu se pricepe, îl confunzi cu cel comestibil. Așa că-l iei acasă și-l gătești. După prima înghițitură, vei crede că mai ai un pic și-ți dai duhul. Sute de ace minuscule vor începe să-ți străpungă obrazii pe dinăuntru, limba și gâtul... cam asta poate să-ți facă acest fals cartof dulce.

Acesta este cealaltă dimensiune a dezgustului. Oroarea pe care o simți față de tine însuși și față de ceva ce ai făcut. Repulsie și agonie.

Radha îi ating brațul. Își ridică privirea. Zâmbesc.

— Tocmai a sunat Unchiul, spun eu.

Văd în ochii lui cum se ascunde în spatele acelor ziduri bine cunoscute. Stau lângă el și-mi plimb un deget de-a lungul brațului său.

— Zice să ne ducem pe acolo, spun eu, și-mi continui mângâierea din vârf de deget.

— Doar tu sau amândoi? întrebă el.

Mă strâmb un pic și mă mir de mine însămi. Cât de ușor îmi vine să fac gesturile astea și să arunc în stânga și-n dreapta cu mângâieri. Cât de bine joc rolul amantei!

Cred că am urmărit-o pe Răni Oppol mai mult decât aș fi vrut. Îmi dau seama că o imit. Vocea de fetiță, respirația grea, ochii larg deschiși, boticul, atingerile și mângâierile care-mi însoțesc cuvintele. Sunt Răni Oppol în toată splendoarea cochetăriei ei. Tot ce mai trebuie să fac pentru ca rolul să fie complet e să țip și să mă fac albă la față când văd un gândac. Lui Shyam i-ar plăcea la nebunie. I-ar plăcea atât de mult să fiu femeia neajutorată, care țipă în timp ce el strivește gângania sub papuc. Eu Tarzan, tu Jane, și așa mai departe. Când colo, eu am obiceiul de a ciomăgi scorpionii și șerpii, fără milă, și de a căra broaște de colo-colo cu mâna goală.

Las degetul să se oprească. Asta ca să-i sugerez că mă simt jignită.

— Bineînțeles că amândoi. Știi, de când Unchiul a început să-și spună povestea - nu cea a părinților lui, ci chiar pe a lui - parcă abia așteaptă s-o termine.

Zâmbește strâmb.

— În privința asta, îi dau dreptate, spune el. Chiar aș vrea ca Unchiul să-și rezume viața în câteva propoziții și să termine odată cu ea. La urma urmelor, ce e de spus? E un dansator, nu un diplomat, pentru Dumnezeu. Și nici măcar nu e unul de talia lui Kalamandalam Gopi sau a lui Krishnan Nair. Oamenii ăștia sunt niște zei. Dar Unchiul? câți oameni îl cunosc sau cred, *măcar*, că a avut succes? Uită-te la Pundit Sundar Varma. Nu sunt de aceeași vârstă? Omul ăsta e cunoscut în lumea întreagă, pe când Unchiul nu e decât un alt dansator. Ce are de arătat după o viață de dans? Adică, dacă bunicul tău nu i-ar fi cumpărat casa aia, nici măcar n-ar avea un loc al lui. Uneori cred că toată vorbăria asta despre succes ca o măsură interioară nu e decât o modalitate de a ocoli problema reală, anume faptul că n-a avut succes!

Pe moment, îmi vine să-i trag o palmă. Cum poate fi atât de superficial? Cum poate reduce totul la cât de mulți bani ar putea aduce? Chiar nu-și dă seama că Unchiul a ales să-și trăiască viața în felul acesta?

Revine acea stare de descumpănire. Întotdeauna am bănuț că Shyam îl invidiază pe Unchiul pentru locul pe care îl ocupă în viața mea. Știu că el crede că Unchiul a fost un prost să nu vrea să ajungă mai departe de atât. Pentru prima dată, îmi dau seama că probabil Shyam s-a prefăcut tot timpul. Nu-l privește pe Unchiul cu afecțiune, ci cu dispreț. Citesc asta în ochii și în rânjelul lui.

Dar nu spun nimic. În schimb, îmi strecor degetele printre ale lui. Se uită în jos, la mâinile noastre, și trăsăturile i se înmoaie.

— Du-te tu, spune el, prinzându-mi degetele în palmă. Eu am niște treburi. O să trec pe acolo mai târziu, cam pe la prânz. Putem să ne întoarcem împreună.

Shyam se lasă pe spate în scaun și ia ziarul. Stau lângă el, îngânând o melodie, și mă prefac că citesc suplimentul. Nu te grăbi. Nu sări și nu te repezi să te îmbraci. Prefă-te că e mai degrabă o povară decât o plăcere, îmi spun în sinea mea, cu precauție.

Casc. Oftez. Apoi mă ridic într-o silă exagerată.

— Ar cam trebui să plec, spun eu.

Din spatele ziarului, primesc un mormăit în chip de răspuns. Dar nu mă păcălește. Știu că-mi urmărește fiecare mișcare.

Pornesc agale către camera noastră. Pentru moment, am scăpat, îmi spun.

Mă îmbrac rapid. Când mă opresc la măsuța din fața oglinzii, ca să-mi dau cu niște luciu de buze, descopăr că nu mă pot privi în ochi.

Mă scârbește ceea ce fac. Oare e ceva care merită să suport dezgustul ăsta? Cât o mai pot duce în felul acesta? Înșelând, mințind și prefăcându-mă?

***

— Unde ai fost? Îmi urlă în ureche.

— Am... am...

Nu știi ce să spun. Cât să îndrăznesc să-i spun din ceea ce încerc să fac pentru a-i înlătura bănuielile lui Shyam?

Dar nu mă lasă să termin.

— Sunt aproape două zile de când nu te-am văzut. Dacă nu veneai în dimineața asta, veneam eu la tine acasă.

Nici măcar nu așteaptă să intru. Mă trage înăuntru, închide ușa și mă lipește cu spatele de ea. Nu l-am mai văzut purtându-se așa. E un alt Chris, care se impune mai mult. Nu-mi dau seama dacă îmi place sau nu. Vorbește și mă mângâie, în același timp, cu vârful nasului. Cuvintele lui îmi opresc inima în loc.

— Nu, să nu faci niciodată așa ceva. El... Shyam are deja niște bănuieli.

Chris ridică fruntea.

— Vrei să spui că n-o să mă inviți niciodată la tine acasă?

Clatin din cap.

— Nu, n-am spus asta. Într-una din zilele astea o să te invit să ne faci o vizită. Vreau să vezi unde am crescut sau, cel puțin, unde mi-am petrecut o parte din copilărie. Dar trebuie să-mi promiți că vei fi cuminte.

Îi lucesc ochii.

— Când mă uit la tine, nu vreau să fiu cuminte.

— Trebuie să mergem, îi șoptesc eu. Sigur Unni îmi numără minutele.

— În cazul ăsta...

Am auzit cum pufnește în răs, cu buzele lipite de pielea mea. Cincisprezece minute mai târziu, ne îndreptăm spre casa Unchiului. Îl văd pe Unni cum ne urmărește atunci când trecem prin fața recepției. Oare ce vede? Doi oameni, cunoștințe de ocazie, care vorbesc în timp ce se plimbă. Ne separă cel puțin jumătate de metru și aerul indiferent pe care am grijă să-l afișez.

Mă gândesc la graba cu care ne dezbrăcasem, la îmbrățișare, la tremur, la împreunarea nesăbuită, lipiți de perete pentru că dacă ne-am fi mutat în pat am fi pierdut câteva minute prețioase.

Afară, auzeam zgomotul măturilor cu care femeile curățau frunzele de pe alee. Auzeam cum grădinarii tund un boschet. Am auzit un croncănit de cioară și țipete de papagal. Și zgomotul pașilor electricianului în timp ce verifica lămpile din grădină.

Când am simțit valul uriaș cum ne târăște pe amândoi în străfunduri, am lăsat să-mi scape un geamăt pe care el l-a înăbușit, lipindu-și gura de a mea.

Ce este această pasiune care spulberă orice urmă de bună-cuviință?

Îl privesc. Mi se pare că are pupilele dilatate. Oare sexul poate face asta? Atunci eu în ce stare sunt? Port oare însemnele unui moment de nesăbuintă, ale dorinței adulterine care a dat la o parte tot ceea ce e decent și moral în mine? Oare Unni avea să vadă și să-și dea seama? Și oare avea să-și spună: „Uită-te la ea, ca o cățea în călduri, nu mai vede pe nimeni în jur și puțin îi pasă cine ce zice.”

Nu-l ascult pe Chris. Nu aud decât bătaia propriei mele inimi și o voce din interior, care mă mustră. „Cum de te lași mânată de pofte? Pofta asta inconștientă e cea mai mare prostie. Nimic nu e mai dezgustător decât incapacitatea asta de a-ți ține în frâu dorințele. Vrei să strici tot ce ai încercat să construiești? Cine știe, poate Chris te vrea așa, dispusă la orice și tânjind după sex, dar probabil că în sinea lui te consideră o curvă! Dezgustător, dezgustător, dezgustător”, își râde ea de mine.

Încerc să mă smulg din brațele disperării. Încerc să mă concentrez la ceea ce spune Chris.

— Ai urmărit procesul lui Saddam? întrebă el.

— O parte, răspund eu. Mă tot gândesc la poza aceea cu el, de când l-au prins, pe care o tot dau, și la imaginile cu el în sala de judecată. Controla perfect situația, nu aducea nici pe departe cu bătrânul slăbit și năuc din fotografie. Au publicat o transcriere a procesului în ziar. Ai citit-o? O tot ținea pe a lui: „Eu sunt Saddam Hussein, Președintele Republicii Irak.” Trebuie să recu- 1 nose că arăta foarte demn cum stătea el acolo.

I - Demn? E răul în persoană. Gândește-te la masacrul pe t care l-a ordonat. Dacă n-ar fi fost oprit, masacrul ar fi continuat, I pufnește Chris.

Fac o pauză. Chris se oprește lângă mine.

I - A zis că n-ar trebui să fie pedepsit pentru lucrurile pe care l le-a făcut pentru a proteja interesele poporului irakian, spun eu.

I - Vrei să spui interesele lui, nu?

— Ce, Bush e mai breaz? îi răspund eu.

I - Nu-mi vine să cred că spui așa ceva.

— De ce nu? Toată lumea știe că la mijloc e petrolul. Nici

I vorbă de ditamai cohorta de arme de distrugere în masă. Nu a l existat nicio justificare pentru invadarea Irakului de către Bush și amicii lui. Chris, nu mi-am închipuit că ești un susținător al!; lui Bush.

— Auzi, chiar nu sunt un susținător al lui Bush. Dar îți dai seama

ce spui? Lăsând deoparte petrolul sau armele de distrugere în masă, Saddam era o amenințare la adresa păcii în regiune.

Nările îi freamătă.

În acel moment, îmi dau seama că e prima dată când ne certăm. În lumea noastră izolată, compusă din tonuri ale cărnii și mângâieri dulci, nu ne spusese niciun cuvânt urât unul altuia. Nu încercasem să ne aflăm credințele și idealurile, convingerile politice sau principiile. Aflu acum că nu-i place să i se pună la îndoială părerea.

În prima săptămână de ședere aici, Chris se grăbise să-i condamne pe Bush, Blair și pe ceilalți cercetași, cum le spunea el.

— „Pregățiți-vă!” Probabil că asta au șoptit ei în stânga și în dreapta, ca să-și câștige susținători, i-a ridiculizat el.

Iar Shyam intervenise:

— Și eu am fost cercetaș. Nu e nimic rău în a fi pregătit. Fiindcă altfel cum aș fi știut să fac patru feluri de noduri sau să aprind un foc?

Atunci, Chris s-a întors spre mine, cerându-mi sprijinul.

— Tu înțelegi ce vreau să spun, nu? Atitudinea aia superioară, de sfinți salvatori, spusese el.

Acum, e ceva care mă împinge să insist în convingerea mea:

— Înțeleg că era o amenințare. Dar ONU ar trebui să hotărască asta și să ia măsuri. Nu Bush.

— Uite ce e, nimeni nu poate să rămână neutru în privința justificării războiului împotriva lui Saddam. Și tu tocmai asta faci. Spui că știi că e malefic, dar că nu e treaba noastră să intervenim. Și asta a fost și poziția țării tale, după câte îmi aduc eu aminte. Cum poți lăsa răul să se propage? E o atitudine aproape la fel de nocivă. Toleranța nu înseamnă altceva decât lene. Să ai o opinie și să ți-o susții îți cere un efort, iar voi nu vreți să faceți nenorocitul ăsta de efort.

— Las-o baltă, Chris, spun eu. N-o să înțelegi niciodată ce înseamnă toleranța. E un lucru care vă depășește pe voi, occidentalii.

— Iisuse! Dacă ăsta nu e rasism, atunci nu știu ce să mai zic.

— Ce vrei să spun? Că Bush și Blair și coaliția au dreptate și că noi greșim? Te rog să mă înțelegi. Nu justific ceea ce a făcut Saddam. Nu spun decât că nicio țară nu are dreptul s-o priveze de suveranitate pe o alta. Asta e tot.

Chris îmi aruncă priviri tăioase.

— Despre ce vorbim? De ce am impresia că ai trecut de la Saddam și de la Golf la ceva mai personal? Despre noi vorbești acum?

Da, îmi vine să-i răspund. Suntem una cu părerea noastră, chiar

și cu cele legate de o lume care nu ne influențează direct viețile. Și da, chiar cred că mi-ai luat ceva ce-mi aparține. Mi-ai invadat mintea, corpul și, deși trebuia să-mi înăbuș dorințele și visele și chiar să renunț la libertatea de a trăi după bunul meu plac, sub regimul de dinainte, existența aceasta avea, cel puțin, un tipar, un mecanism. Acum ce mai am? Cum o să supraviețuiesc fără sprijinul tău? Sunt o țară care trebuie să se reconstruiască din temelii. Sunt o țară care trebuie să facă față reproșurilor și încercărilor și nu știu de unde să încep. Cel mai rău e că nici măcar nu știu dacă vei fi acolo să mă ții de mână în timpul procesului de reconstrucție. Deci nu ar fi fost mai bine să mă lași în pace?

Am ajuns în fața casei Unchiului și Unchiul ne privește încruntat.

— Ce s-a întâmplat? V-ați certat?

Chris își trece mâna prin păr.

— Discutam în contradictoriu despre politică și despre război, doar că Radha a luat-o într-o direcție pe care n-o înțeleg...

Ridică din sprâncene. Eu zâmbesc. Încerc să-mi șterg expresia belicoasă de pe față și să alung gândul că lumile noastre nu vor putea fi niciodată la fel.

— Ce mai face Maya? întrebă Chris.

Încerc să-i surprind privirea. Se uită în altă parte. E clar că încă nu i-a trecut furia.

— Bine, spune Unchiul. Am vorbit ieri-seară și a spus că tare ar vrea să se întoarcă aici imediat.

— Păi și ce o împiedică? întrebă Chris.

— Păi, în primul rând, soțul ei, spune Unchiul și se întoarce spre colivia lui Mălini.

Papagalul ciugulește dintr-o bucată de jacquier. Când Unchiul se întoarce din nou cu fața spre noi, văd că încearcă să-și alunge tristețea din priviri. Oare ce fel de relație are el cu Maya, mă întreb.

— Vreți niște jacquier? ne întrebă. S-a copt cam târziu anul acesta și o parte din fructele pe care le-am mâncat până acum au avut un gust apos, din cauza ploilor. Dar unul dintre foștii mei elevi mi-a adus unul delicios azi-dimineață. A pus-o pe soția lui să pregătească bucățile, ca să nu trebuiască să-mi murdăresc eu mâinile.

— Cât de mult te poți murdări de la un fruct?

Unchiul și cu mine ne uităm unul la altul și izbucnim în râs.

— Ar trebui să încerci să tai unul și să-i scoți păstăile, spune Unchiul.

— E ca și cum ți-ai vârî mâna în ditamai castronul cu gumă răsmestecată, chicotesc eu.

Chris se strâmbă.

— E chiar dezgustător și e migăloasă toată treaba, dar fructul... spun eu.

Chris citește încântarea de pe fața mea.

— Credeți că aş putea să încerc unul? Vreau să zic, să mănânc... adaugă el în grabă.

Unchiul aduce un platou cu jacquier. Alese și curățate, tecile stau pe o parte, rotofeie și îmbietoare. Dulceață strălucitoare.

Chris se uită cu atenție la farfurie, nehotărât. Apucă o păstaie, cu delicatețe.

— Miroase destul de puternic, cam ca durianul¹¹⁶, spune el, privindu-l cu suspiciune.

— Lasă mirosul, mușcă din el, îl îndeamnă Unchiul. Și ai grijă, că are o sămânță uriașă înăuntru. Acea nu se mănâncă. Cel puțin nu crudă. Într-una din zilele astea, o să-ți facă Radha un sos din ea.

Îi privim chipul în timp ce ciugulește din păstaia aurie.

— E ca nectarul... dulce, cremos, un pic înțepător. Îți alunecă pe gât.

Scuipă sămânța în palmă și, când își ridică privirea, pare extaziat.

— E diferit de orice am mâncat până acum; e incredibil.

Sunt mulțumită. Mă bucură să știu că i se pare delicios fructul țării mele. Totuși, nu rezist tentației de a spune:

— Bine măcar că există ceva din țara asta care-ți place.

Chris mijeste ochii, cu șiretenie.

— A, îmi place totul la țara ta, chiar și...

Se oprește brusc.

— Chiar și ce? întreb eu.

— Îți spun dacă promiți să nu te înfurii.

— Promit.

— Chiar și blestemățiile ei, spune el, scuipând o sămânță de jacquier.

Mă duci de nas și-mi cumperi tăcerea cu dulcegării inofensive, îmi spun eu, cu asprime.

Unchiul rupe o păstaie în fâșii lungi și se apucă să mestece una din ele.

— Din ce cauză v-ați certat?

Ne măsoară din priviri. Noi nu scoatem o vorbă.

---

¹¹⁶ *Durio zibethinus*-, foarte cunoscut și apreciat în sud-estul Asiei, „regele fructelor”, durianul, se remarcă prin dimensiuni, mirosul specific și coaja acoperită cu țepi. Fructul poate ajunge să măsoare 30 cm în lungime și 15 cm în diametru, cântărește, de obicei, între 1 și 3 kg și poate fi oval sau rotund. Culoarea cojii variază de la verde la maro, iar cea a pulpei de la galben pal până la roșu, în funcție de specie. Pulpa comestibilă emană un miros distinct, puternic și pătrunzător, chiar și atunci când coaja este intactă.

— Oricum, nu contează, acum că ați ajuns la o înțelegere, spune el și scoate un plic dintr-un teanc de scrisori. Uite, voiam să vă arăt asta.

Scoate din plic o hârtie care pare a fi importantă.

— În scrisoarea asta se spune că guvernul, de data aceasta guvernul de stat, mi-a mai acordat un premiu.

— Felicitări! Dar nu pari deloc mulțumit, spunem eu și Chris într-un glas.

Unchiul se strâmbă. E o grimasă grotescă. Recunosc una dintre *navarase*. *Beebhalsam*. Dezgustul. Disprețul. Repulsia.

— Mi se pare complet inutil. Pe vremuri, un premiu, ba chiar și numai o felicitare, mi-ar fi dat mai multă încredere în mine însumi. În zilele acelea munceam fără odihnă pentru arta mea, dăruindu-i tot ce aveam. Noaptea, când eram pe scenă, nu mă îndoiam câtuși de puțin de forțele mele. Dar până și artistul de *kathakali* trebuie să înfrunte viața pe lumină, când nu există niciun personaj în care să se cufunde, și atunci, în mintea lui se naște o întrebare: De ce fac asta? Pe vremea aceea, aprecierea pentru ceea ce făceam, pentru omagiul pe care îl aduceam artei mele, m-ar fi scos din momentele de adâncă tristețe prin care treceam. Acum, când urc pe scenă rar, când vârsta și timpul mi-au întărit statutul de artist, nu am nevoie de recunoaștere publică sau de aceste manifestări prostești de apreciere. Dimpotrivă, văd lucrul acesta ca pe un sarcofag ce se închide deasupra mea. Pe holurile Parlamentului sau pe oriunde altundeva se hotărăște acordarea acestor premii, cred că se spune: „A, hai să-i dăm bătrânului un premiu. Dacă o mierlește mâine-poimâine? Toată lumea o să înceapă să vorbească despre cât de mare a fost. O să picăm de proști că n-am fost în stare să-i recunoaștem valoarea cât era încă în viață.”

— Nu spune asta.

Îi iau mâna într-a mea. Nu-i pot înțelege emoția din priviri, dar mă mârșește.

— Unchiule, premiul nu are legătură cu omul. E un semn de admirație pentru artistul care ai fost și ești și un tribut adus talentului tău.

Folosesc cuvintele care sper să-i facă plăcere.

— Numai cuvinte mari și goale. Să nu îndrăznești să-mi vorbești în felul ăsta, Radha. Parcă ai fi unul dintre reporterii care sunt sigur că mă vor hăitui după anunțarea premiului. „Domnule, când v-ați dat seama că vreți să deveniți dansator? Domnule, care a fost sursa dumneavoastră de inspirație? Domnule, credeți că arta poate schimba societatea?”

Își pițigăiește vocea ca să-i imite mai bine.

— Nu, *Aashaan*, intervine Chris. Radha are dreptate.

Mă uit la el. Chris a învățat să pronunțe aproape perfect cuvântul *raashaan*". Îmi tresaltă inima când aud cu câtă ușurință îl spune.

— Premiul acesta va fi o sursă de inspirație pentru mulți alți oameni. Ia-l ca pe o recunoaștere a ceea ce ești. Și ca dansator, dar și ca om.

Unchiul ne cuprinde mâinile în palme. Zâmbește. E emoționat.

Chris și cu mine ne privim. Și unul, și celălalt ne citim în ochi ușurarea. Pentru moment, avem un scop comun.

Așa că rămânem pe loc, cu palmele unite într-un fel de templu în care mărturisim speranța pe care ne-o punem unii în ceilalți. Ridic privirea și-l văd pe Shyam lângă poartă. Mă întreb ce idee și-o fi făcut văzându-ne așa. Pe fața lui se citește un alt fel de *beebhalsam*. Ură. Ură pură.

Apoi Shyam dă cu ochii de mine și ura se risipește. Oare mi s-a părut?

— Bună! Ce se întâmplă aici? Un jurământ de credință...

Shyam

Se desprind imediat. O casă de paie care se cutremură când umbra lupului cel mare și rău se apropie. Nici măcar n-a trebuit să suflu către ei ca să le năruie turnul de mâini. A fost de ajuns să mă vadă.

Nu las să mi se citească suferința în priviri și adopt tonul cel mai voios cu putință.

— Bună! Ce se întâmplă aici? Un jurământ de credință...

Unchiul este primul care rupe tăcerea.

— Vor să mă îmbărbăteze.

Chris ridică privirea și spune:

— Salut, Sham. Ce mai faci?

Nu mă cheamă Sham, nenorocitul. Chiar nu se prinde de tine? S-H-Y-A-M. Când mă gândesc la el, îmi vine în minte o anumită imagine, din ce în ce mai des: Chris chircit într-un colț și eu cărându-i șuturi. Cu ochii minții, parcă și văd bocancii cu pielea lucitoare și cu tălpile acoperite cu cramioane ascuțite. L-aș lovi până când l-aș sfâșia de tot și nu s-ar mai auzi decât ecoul chinurilor lui.

Radha pune mâna pe cotul meu.

— Shyam, ești atent? Te-am întrebat cum de ai ajuns atât de devreme.

Ridic din umeri.

— Am terminat treburile mai repede.

Bineînțeles, plănuisem să ajung mai devreme ca să văd dacă era la Unchiul sau dacă se vârase în vreun colțișor ferit împreună cu Chris.

Nu se bucură că sunt aici, îmi dau seama. Dar mă prefac neștiutor. Încep să mă pricep din ce în ce mai bine să pretind că nu știu ce se întâmplă, că mă las dus de nas de rolul soției grijulii pe care îl joacă Radha de câteva zile încoace, că nu știu că Unchiul este aliatul lor, destoinic complice la apropierea dintre ei.

În tot acest timp, am crezut că Unchiul simțea o oarecare afecțiune pentru mine. Ba chiar că mă stima. Acum îmi dau seama că nu e nici pe departe așa. Nu-i pasă ce efect vor avea asupra mea lucrurile astea, atâta timp cât îi sunt pe plac prețioasei lui Radha. Dacă ar fi după mine, i-aș trage și lui câteva, să-i dea sângele, ca să nu mă mai privească așa de sus. Bănuiesc că-și închipuie cu toții că au reușit să mă ducă de nas. Poate chiar se amuză pe tema asta când se adună.

Îmi pun gândurile sub obroc și zâmbesc. Nu vreau să-și dea niciunul seama că știu cum stau lucrurile, de fapt.

M-am gândit mult la ceea ce pot face pentru a rezolva situația. Cel mai simplu ar fi să scap de Chris. Atunci situația n-ar mai fi una problematică. Cunosc oameni care s-ar putea ocupa de asta. Într-o dimineață, ar apărea un cadavru umflat pe râu și s-ar termina cu toată tevatura. Însă, dacă fac asta, o pierd pe Radha pentru totdeauna. Își va face altar din dorința lor și va ridica în jur un templu. Se va hirotonisi ca mare preoteasă, își va rade părul, va purta haine albe, punând capăt oricărei legături cu mine și, în consecință, vieții mele.

Mi-a dat prin cap să-i ascund niște droguri în căsuță. Prietenul meu de la Poliția de Stat s-ar fi ocupat de restul. Chris ar scăpa basma curată, dar ar trebui să plece. Doar că Radha m-ar suspecta că i-am întins o cursă și nu m-ar ierta niciodată. În plus, nu trebuie uitat că numele stațiunii ar fi târât prin noroi. Nu pot lăsa să se întâmple așa ceva.

Radha este a mea și n-o să-l las pe Chris să mi-o ia. Va trebui să inventez altceva. Până atunci, voi continua să mă prefac și să-l las să pun la cale răzbunarea.

— Shyam, Unchiul a primit un premiu de Stat, iar el îl consideră a fi o povară, spune Radha.

Întind mâna către Unchiul.

— Felicitări! Dar de ce nu vă place?

— Lucrurile astea nu contează, spune bătrânul.

Nu-i de mirare că n-ai nimic cu care să te lauzi după atâția ani

de țopăială pe scenă, îmi spun eu. Nu e de ajuns să fii bun; ai nevoie de ceva ce mama mea considera că e o virtute esențială: *saamarthyam*. Gândirea eficientă. Priceperea de a ochi o șansă și de a profita de ea. Îndemânarea cu care îți administrezi afacerile.

Îmi afixez un zâmbet până la urechi și spun:

— Dar astea sunt vești foarte bune. Sunt încântat. Pot să văd scrisoarea?

Unchiul mi-o întinde. Citesc pe fața lui nehotărârea: să fie încântat sau enervat de reacția mea.

— E fabulos, spun eu, luând scrisoarea. Radha, tu ai citit-o? E atât de palpitant. Ascultați-mă pe mine, presa o să-și facă tabără aici după ce o să afle.

— Tocmai de asta îmi e teamă, spune bătrânul.

— Trebuie să sărbătorim; să facem un cântec și să dansăm în cinstea premiului. Cred că ar trebui să dăm o recepție în stațiune, spun eu, împăturind scrisoarea. Apoi privesc hârtia și spun: Pot s-o iau ca să fac o copie? Aș putea folosi ceva din ea pentru un comunicat de presă.

— Shyam, Shyam. Unchiul ridică o mână. Nu vreau să facem tãmbãlãu.

— Sãrbãtorim. Nu facem tãmbãlãu.

— Mulțumesc. Chiar sunt impresionat că vrei să faci toate astea, dar nu. Mă auzi? Nu.

Îi înapoiez scrisoarea. Mă prefac că mă codesc, deși nu asta simt. Mă prefac că sunt trist. Dar în sinea mea, hohotesc. Ascultă, bătrâne, doar nu-ți închipui că vorbesc serios, nu? N-am nici cea mai mică intenție să-mi risipesc timpul sau banii pe ceva ce nu-mi aduce niciun fel de profit. Cu atât mai puțin pentru tine, care ai fost complice la această mârșăvie pe care cei doi, nepoata ta și iubitul ei, au comis-o față de mine.

— Radha, vorbește cu el, insist eu.

Radha oftează.

— Dacă el nu vrea, cum să-l forțez?

Ridic brațele, cu un gest de vădită disperare. Atunci observ o vânătaie pe umărul ei. E o mușcătură pasională, dar pe care n-a făcut-o gura mea.

Întind mâna și ating locul cu pricina.

— Ce e asta? Întreb eu.

Radha tresare. Se face albă la față. Atinge și ea vânătaia. Fără să vrea, privirea ei se repede către Chris. Apoi își ridică gulerul cămășii pentru a acoperi vânătaia și caută, disperată, o explicație.

— Cred că m-am lovit de tocul ușii. De cel din sufragerie, care e ieșit în afară. Doar știi cât de neîndemânică sunt.

Îi caută privirea lui Chris ca să verifice dacă explicația este plauzibilă, dar el, ca un amant experimentat ce este, se uită în altă parte. Atunci îmi dau seama: și-au tras-o în dimineața asta.

Din nou, simt cum mă copleșește acea ură care pornește din vârful degetelor, din fundul stomacului, de la rădăcina șirei spinării și care îmi străbate venele și nervii. Știu că dacă o țin în mine o să explodez sau o să-i sugrum pe amândoi. Răsufli cu putere, ca să mă eliberez de ură.

Îl privesc pe Unchiul. Pare stânjenit.

Se foiește pe scaun și bate cu vârful degetului în colivie. O rază de lumină cade pe el. Raza face să-i lucească butonul de la cămașă. Oare o fi de aur? mă întreb eu.

Unchiul poartă o cămașă tunică. E o cămașă pe care o tragi peste cap, care nu are guler și se închide cu un buton de aur. Nu mai poartă aproape nimeni haine din astea demodate. Chiar și cei mai în vârstă au trecut la cămășile cu nasturi în față. Dar, bineînțeles, Unchiul trebuie să fie altfel. Așa că trebuie cumpărat un anume tip de pânză de bumbac, iar croitorul trebuie să o coasă după modelul pe care i-l dă el. Radha se ocupă bucuroasă de toate astea. În schimb, când o rog să meargă cu mine să-mi aleg o cămașă, îmi spune pe un ton plictisit:

— Chiar vrei să merg cu tine? Nu mă pricep la ales cămăși. Ar trebui să le alegi tu. Tu le porți. Ce contează dacă îmi plac mie sau nu? Ajunge să-ți placă ție.

Oare și-o trag în patul bătrânului? mă întreb eu. Oare el stă aici, pe verandă, să țină de șase, gata să-i avertizeze, în timp ce ei gem și oftează?

Îmi tamponez fața. Transpir și nu-mi place să fiu văzut ca unul care a pierdut controlul. Metodele și instrumentele mele sunt subtile.

Pentru moment, cred că mă voi mulțumi cu un meschin gest de răzbunare.

— Unchiule, spun eu, voiam să te rog ceva.

Privesc în jur, implicându-i pe toți în discuție. Bătrânul se oprește din împăturit o frunză de betel.

— Despre ce e vorba? întrebă el.

— Când am fost la Kiochi, un operator de circuite turistice m-a dus în câteva stațiuni. Spre deosebire de ei, cred că știi că noi nu avem prea multe de oferit la capitolul peisaj – vreau să zic în afară de râu. Însă noi avem aici *kathakali*. În câteva dintre stațiunile acelea, turiștii sunt duși la un spectacol și mi se pare că le place foarte mult. Mă gândeam să facem și noi la fel. Doar că noi să

ținem spectacolul în stațiune, în timpul sezonului.

— Shyam! strigă Radha, oripilată.

Ridic mâna și-i fac semn să tacă.

— Te rog, lasă-mă să termin. Nu e vorba de un spectacol întreg, să ne înțelegem. Oaspeții mei ar adormi. Numai atât cât să le trezească interesul unor spectatori occidentali. Am putea alege ceva din *Duryodhana Vadham* sau *Prahaladacharitam* sau una dintre scenele de bătălie. Ceva puternic și colorat... și sângeros.

— Shyam, începe Radha, pe tonul pe care-l adoptă atunci când încearcă să mă convingă să mă răzgândesc.

4tvi/ta/ 'yla/i/v

E un ton care spune „știu că ești un prost, totuși, o să încerc să-ți explic de ce nu se poate așa ceva”.

— Nu e ca și cum ai priponi un elefant de unul dintre copacii din stațiune.

— Exact, spun eu. Padmanabhan are foarte mare succes. Oaspeții mei îl adoră. Toți îi lasă bacșiș omului care îl mână, ba chiar îi dau cincizeci de rupii în plus ca să-i cumpere banane lui Padmanabhan. Ascultați-mă pe mine, *kathakali*-ul va fi o mare lovitură!

— Doar pentru că în *kathakali* ai culoare și... și... energie, nu înseamnă că-l poți transforma într-un spectacol de seară care să-ți amuze turiștii înainte de cină.

Acum Radha nici măcar nu mai face efortul să-și ascundă iritarea.

— Sham, dar e absurd! spune Chris. Doar nu te aștepți ca Unchiul să...

— Am spus eu ceva de Unchiul? îi întreb pe amândoi. Voi v-ați grăbit cu concluzia asta. Eu n-am spus-o. Unchiul este prea bătrân. Sunt sigur că nu are puterea să joace în scene atât de solicitante. În plus, nimeni nu vrea să vadă un Krishna sau un Bheema bătrân.

Îl văd pe Unchiul că se crispează. Undeva în sinea mea, rana pe care mi-a provocat-o începe să doară mai puțin.

— Shyam, cum îndrăznești?

Radha e furioasă, după cum mă așteptam.

— Ce vrei să spui? Ce am făcut? Doar îl întrebam pe Unchiul dacă știe pe cineva care ar putea veni aici o dată pe săptămână. Unul-doi dansatori... tineri. Nu trebuie să-i plătim cine știe cât.

Din vocea mea se înțelege că sunt pus pe ceartă, dar și că mă simt un pic rănit. Începe să-mi placă stânjeneala pe care o provoc.

— Cred că e ridicol. Poate așa se face în alte stațiuni, dar nu poți transforma un act artistic într-un număr de circ, spune Chris, la fel

de furios ca și Radha.

Unchiul se ridică în picioare.

— Pot să intervin?

Se lasă tăcerea.

— Vei avea nevoie de mai mult de un *veshakaaran* sau doi, spune el.

Încuviințez din cap.

— Da, bineînțeles.

— O să ai nevoie de doi cântăreți. De percuționiști - *chenda*, *maddhalam* și *idekka*.

— Nu putem folosi o înregistrare?

— Nu va fi la fel. Muzica *live* contribuie la atmosferă.

Sunt de acord, dar nu spun nimic. Unchiul așteaptă să intervin. Văzând că tac, continuă:

— O să ai nevoie de un *pettikaaran* și va trebui fie să închiri- ezi costumele și coroana, fie să cumperi un set. Pe termen lung, s-ar putea să ieși mai ieftin dacă le cumperi. În plus, s-ar putea să nu poți închiria coroana atunci când ai nevoie de ea. O fi acum *kathakali*-ul considerat o afacere, dar coroana rămâne sacră. Deci, ar fi de preferat ca spectacolul să aibă loc într-un templu decât în stațiune.

— Cât ar costa toate astea? întreb eu.

Unchiul se încruntă.

— Nu știu sigur. În jur de șaisprezece mii de rupii, numai coroana. Dă-mi un răgaz de o zi-două și-ți spun.

— Unchiule.

Pe chipul Radhei se citește dezgustul absolut.

— Doar nu ești de acord cu așa ceva? Shyam nici măcar nu înțelege că tratează ca pe un nimic un lucru sacru pentru tine.

— E o profanare. Cum puteți măcar să luați în considerare așa ceva? întrebă Chris.

Bătrânul îi privește. Clatină din cap. Vorbește cu blândețe, dar ochii îi scapără de mânie:

— Am un elev care e angajat cu normă întreagă la un studio cinematografic. După opt ani de pregătire intensă, știți ce a ajuns să facă? În fiecare dimineață, se costumează din cap până în *sarvU-a/vla/iv* picioare, își pune chiar și coroana și așteaptă. Așteaptă, în speranța că va fi nevoie de el pe unul dintre platourile din orașul filmelor. Dacă are noroc, i se cere să arate câteva *mudra*, poate chiar să facă un *kalasam*. În alte zile, nu e decât unul dintre figuranți. În altele stă, pur și simplu, și așteaptă. Asta e o profanare. Nu-l învinuiesc pe elevul meu. Sunt alături de el, cu sufletul. Îmi imaginez ce trebuie să îndure, scârba pe care probabil că o simte

față de sine însuși. Pe de altă parte, trebuie să mănânce, să trăiască, iar *kathakali*-ul nu-l pregătește pentru nimic altceva decât pentru spectacol. Vina e a societății care își bate joc de forma asta de artă. N-ați văzut reclama pentru înălbitorul lichid în care se folosește un dansator *kathakali*, în costum complet? Ce are a face un *vesha-kaaran* cu înălbitorul hainelor? N-ați văzut secvențe de film în care eroul și eroina se iau de mână cu un șir de dansatori *kathakali* și se apucă să arunce cu toții din picioare, ca și cum ar fi niște fete din cor într-un spectacol de pe Broadway? Asta înseamnă profanare. Nu i-aș învinui niciodată pe dansatori. De pe urma unei scene ca asta, un *veshakaaran* are ce pune pe masă o săptămână întreagă, și când îți e foame nu te poți agăța de principii. Suntem un anacronism în lumea actuală. Arta noastră cere eforturi din partea noastră și a publicului nostru. Dar cine are timp pentru toate astea? Dansatorul de *kathakali* nu-și are locul în lumea modernă. E o specie pe cale de dispariție. Și iată că vine Shyam, cu turiștii lui străini, dornici să vadă un crâmpei de artă specifică Keralei. Cel puțin o dată pe săptămână, *veshakaaran*-ul poate întruchipa un personaj pe care s-a pregătit să-l joace. Și ce dacă scena este scurtată, ce dacă i se cere să joace numai fragmentele spectaculoase, ce dacă varietatea interpretării e limitată? După ce și-a vândut sufletul atâta timp, poate, în sfârșit, să respire. Își recapătă demnitatea. La urma urmelor, Shyam e un mecena. În felul lui, ține *kathakali*-ul în viață. Trebuie să apreciem asta și să nu-l condamnăm, nici să-i luăm în nume de rău propunerea.

Mă înroșesc. Îmi feresc privirea. În chestiuni care țin de răzbunare, cred că e mai bine să fii sălbatic decât subtil.¹¹⁷

Din nou, ura revine. De data aceasta față de mine. Față de gestul malițios pe care-l plănuisem. Față de intenția de a-l răni pe bătrân. Îmi dau seama că, orice ar fi, nu-l pot un cu adevărat. La fel cum n-o pot un nici pe Radha.

Unchiul

Radha este furioasă. Are fulgere în priviri. Se întoarce către mine:

— Unchiule, chiar nu te înțeleg. Pe de o parte, dai cu piciorul premiului, de parcă n-ar avea nicio importanță, pe de alta consideri propunerea lui Shyam aproape lăudabilă.

Pentru prima dată, încep să înțeleg cu ce se confruntă Shyam în căsătoria aceasta. Poate că bravada asta a lui, exuberanța lui de om descurcăreț, aerul de Știe Tot, nu fac decât să ascundă atacurile constante pe care trebuie să le îndure încrederea lui în sine. Și totuși, grija Radhei mă înduioșează. De ceva vreme încoace m-a

---

117 Secvență de dans în *kathakali*.

luat în grija ei și, ca o adevărată mamă, îmi sare în apărare la cel mai mic semn de pericol. În multe privințe, rolurile noastre s-au inversat. Are grijă de mine, cum am avut și eu grijă de ea. O mângâi pe cap, ca s-o liniștesc.

— Trebuie să înțelegi că ideea lui Shyam are meritele ei. Chiar o văd ca pe o rază de speranță pentru artă în sine. Cât despre premiu, e ceva personal. Nu am nevoie de premii ca să știu care este nivelul priceperii mele. De fapt, singurul premiu care înseamnă ceva pentru mine este acesta, spun eu, atingându-mi butonul.

— Butonul de aur?

În vocea lui Chris se citește uimirea.

— Întotdeauna m-am gândit că butonul de aur trebuie să fie o amintire. Nu știam că l-ai primit drept răsplată, spune Radha.

Iar Shyam, căci numai el putea întreba așa ceva:

— E de optsprezece sau de douăzeci și două de carate?

Ating butonul de aur.

— Contează? Este cel mai prețios lucru pe care l-am primit în viața mea.

Îmi închipuisem că spectacolul de la templul lui Shiva avea să stârnească niscaiva comentarii din partea publicului. Cu timpul, mi-am dat seama că Dharmaputran al meu trecuse neobservat. Zilele se scurgeau și eu eram din ce în ce mai furios. Nu ar fi trebuit să mă las convins de *Aashaan*, mi-am spus eu atunci. Ar fi trebuit să aștept o ocazie mai importantă, un loc mai prestigios. Cine auzise, măcar, de templul acesta al lui Shiva? Dacă nu m-aș fi dus acolo, nici eu nu aș fi știut că există.

Resentimentul care mă rodea a început ca un sentiment de îndoială. Oare făcusem o greșală acceptând să fiu versiunea mai puțin însemnată a lui Dharmaputran? La momentul respectiv mi se păruse de ajuns până și faptul că mi se ceruse așa ceva. Îndoiala s-a transformat în nemulțumire și când a ajuns să devină amărăciune, am simțit că mă transformasem complet. Nu-l puteam privi în ochi pe *Aashaan*. Simțeam că gesturile mele devin stângace și că fața îmi împietrește. Numai atunci când mi-a cerut să interpretez un personaj malefic sentimentele mele s-au ridicat la suprafață.

Astfel, într-o dimineață, în timp ce mă urmărea, *Aashaan* mi-a spus:

— Bine! Cred că resentimentele tale sunt gata să fie valorificate acum.

M-am oprit. Era de neconceput ca cineva să se oprească în mijlocul unei lecții dacă *Aashaan* nu-i spunea s-o facă. Dar nu mă puteam abține.

Aashaan și-a tras *chellapetti*-ul¹¹⁸ mai aproape. Le-a făcut semn

---

118 *Chellapetti* este un tip special de cutie folosită mai ales de persoanele în vârstă pentru a

cu mâna celorlalți elevi să plece. Apoi a deschis *chellapetti*-ul și a scos două frunze de betel. Le-a pregătit încet. Simțeam că fierb de mânie. Știam că o face înadins. După ce băga frunzele de betel în gură, aveau să treacă cinci minute încheiate până când avea să scuipe sucul, să-și clătească gura, să bea apă și să fie gata să vorbească.

— *Aashaan*, am spus eu, fără să mă mai obosesc să-mi ascund nerăbdarea.

A ridicat din sprâncene: așteaptă!

Mi-am studiat unghiile de la mâini. Am înghițit. Cuvinte. Mânie. Fiere. Mi-am spus că-i pot plăti cu aceeași monedă.

Apoi *Aashaan* și-a dres glasul.

— la uită-te la tine.

Mi-am ridicat privirea.

Aashaan ținea o oglinjoară în mâini.

— Privește-ți fața. Vezi indignarea cu care mă privești de sus? Acesta este Balabhadran-ul pe care vreau să-l văd.

M-am întors către *Aashaan*. Am simțit că inima mea face un *kalasam*.

Tai nta. Ti. Nta. Ta. Ti. Ti. Tai. O serie de pași care urmează cele zece bătăi ale *champa tala* după ritmul emoțiilor mele năvalnice. E, oare, supărat pe mine sau poate vrea să spună altceva?

— Ce vreți să spuneți?

Cuvintele au preluat cadența gândurilor mele.

Aashaan s-a uitat la mine. Mă privea cu indulgență și o urmă de amărăciune.

— După ce l-ai jucat pe Dharmaputran la templul lui Shiva am primit multe invitații pe numele tău. Au ales să-mi scrie mie și nu ție pentru că eu eram și... — a făcut o pauză - ... încă sunt mentorul tău. Voiau să joci diverse roluri. Numai personaje de mâna a doua. Am hotărât nici măcar să nu-ți spun pentru că așteptam ceva de felul acesta.

— Ce așteptați, *Aashaan*?¹¹⁹

Dintr-odată, m-a cuprins bucuria. I se dusesse vestea lui Dharmaputran al meu. Eram un artist, unul de calibru. Neputând să-mi ascund încântarea, m-am apropiat de el.

— Acum pe cine vor să joc?

— Răbdare, răbdare. *Aashaan* s-a tras cu un pas înapoi. Apoi a

---

păstra, în stare naturală, *paan masala* de mestecat. Cutia are mai multe compartimente pentru diferite ingrediente: frunze de betel, tutun, nuci de areca și chitră. Uneori, cutia are și un compartiment pentru păstrarea unui briceag. *Paan masala* este un amestec echilibrat de frunze de betel cu chitră, nuci de areca, cuișoare, cardamon, mentă, tutun și alte ingrediente, folosit pentru îmborsăritarea respirației.

119 Secvență de dans în *kathakali*.

spus: Balabhadran în *Subhadraharanam*.

Am închis ochii. Balabhadran. Balarama. Fratele mai bine-cunoscutului Krishna. Ființă nobilă purtând chipul galben-muștar al personajului *pazhuppu*¹.

— Acum îți dai seama de ce a trebuit să te las să fierbi? Dharmaputran era perfect pentru un debut. Dar ca să îți se ducă vestea, pentru ca măiestria ta să fie recunoscută, ai nevoie de un *vesham* plin de energie. În care darul tău pentru *abhinaya* și cel pentru *natya* să fie scoase în evidență în egală măsură. Trebuie să-ți demonstrezi capacitatea de interpretare a personajului și dexteritatea cu care îți miști mâinile și picioarele. Iar Balabhadran îți oferă șansa asta.

M-a copleșit rușinea. Crezusem că tăcerea lui *Aashaan* era urmarea unui sentiment de nesiguranță pe care l-ar fi putut avea. Îmi spusese că *Aashaan* se simțise nelalocul lui și că încerca să-mi taie aripile.

— *Aashaan*, am început eu, întrebându-mă prin ce cuvinte să-mi cer iertare.

A ridicat mâna ca să întârzie cuvintele.

— Știu că te așteptai la laude. Știu că tânjeai după cuvinte de apreciere. Știu că doreai să-ți spun că sunt mulțumit de Dharmaputran al tău. Eram fericit. Fericit că băiatul care răsărise în fața mea în urmă cu opt ani, spunând că atunci când va deveni un *veshakaaran* va ști cine este, se ridicase la înălțimea promisiunii pe care o făcuse. Iată, aceasta este tot ce-ți pot oferi.

Aashaan și-a desfăcut butonul de aur de la cămașă. Apoi mi-a deschis palma și l-a lipit de ea. Am simțit apăsarea butonului. Un semn al recunoașterii care nu putea fi șters niciodată.¹²⁰

— Koman, trebuie să înțelegi un lucru. Știam că dacă ți-aș fi zis ceea ce credeam eu despre *vesham*-ul tău, te-ai fi gândit că nu mai e nevoie de îmbunătățiri. Asemenea tuturor băieților de vârsta ta, ești arogant. Aroganța era cea pe care voiam s-o prind în laț. Apoi au început să curgă ofertele și m-am gândit că, din dorința ta arzătoare de a juca, le vei accepta. Și acele roluri, Koman, te-ar fi ruinat. Când am auzit că voiau să-ți propună să joci Balabhadran, m-am bucurat. Koman al meu avea să fie Balabhadran. Dar, mai întâi, trebuia să fii pregătit. Așa că am hotărât să nu vorbesc cu tine o vreme. Chiar am vrut să vorbesc cu tine despre *vesham*-ul tău în seara aceea. Despre cum m-ai înlocuit și ai fost un Dharmaputran poate mai bun ca oricare altul.

M-am înroșit până în vârful urechilor. Am strâns în palmă butonul

---

120 A se vedea lexiconul de la sfârșit.

de aur.

— Dar cum ai fi putut să devii Balabhadran înainte să simți o furie ca aceasta? Te-ai uitat vreodată de sus la cineva, plin de indignare? Aceasta este emoția care îl domină pe Balabhadran. Imaginează-ți situația asta: ai hotărât cine va fi soțul surorii tale, Subhadra. Nimeni altul decât Duryodhana, elevul tău preferat. Treci cu vederea faptul că e un mișel. Tu nu-l știi decât ca pe un discipol exemplar și ca pe o persoană cu care te-ai înțeles bine. Apoi, fratele tău, Krishna, invită un ascet la palat. Acesta ține morțiș ca sora ta să-i fie servitoare. Ascetul este Arjuna, deghizat. Chipeșul și viteazul Arjuna. Sora ta se îndrăgostește de el și el de ea și, când tu ești plecat, cei doi fug, cu binecuvântarea lui Krishna. Auzi despre fugă pe drumul înapoi spre casă. Îți ajunge la urechi ca o bârfă. Și-ți dai seama că fratele tău și Arjuna te-au trădat. Și ceea ce simți nu e doar furie, ci furia celui care se simte superior din punct de vedere moral. Când începe *țadam*-ul cu „*kutravada kutravada, vrithariputrane...*”, trebuie să fii în starea în care aproape tremuri de furie. Pentru că întrebi: „unde e el, unde e el, Arjuna, fiul lui Indra, dușmanul meu, pe care o să-l nimicesc cum îl văd...” Ce știi tu despre o asemenea furie a celui care-i privește de sus pe ceilalți, Koman? *JAanam-angjoun mizhiyi-inghum*”, a fredonat *Aashaampadam*-la din *Nalacharitam*.

Stăteam cu privirea în pământ. Îmi dădeam seama ce voia să spună. Cuvintele *padam*-ului spuneau acest lucru destul de clar: La ce bun dacă ochii tăi sunt aici, dar mintea ți-e aiurea? *Aashaan* avea dreptate. Ce știam eu despre furia omului care se simte superior din punct de vedere moral?

Aashaan a inspirat adânc.

— Știam că, pe zi ce trecea, muțenia mea avea să-ți stârnească și mai mult furia. Am observat neplăcerea. Resentimentele, îndoiala. Ura. Le-am văzut pe toate cum cresc în tine, unul câte unul: ingredientele care îl fac pe un om să se simtă trădat. Când sentimentul de trădare pe care îl aveai s-a desăvârșit, am știut că vei fi întruparea lui Balabhadran.

În *kalari* se așternuse tăcerea. Am simțit că-mi dau lacrimile. Am făcut un pas către *Aashaan* și i-am atins picioarele.

— *Samastha paapam porukkanam*-, iertare pentru rătăcirea mea.

— Nu e nevoie să folosești un cuvânt ca acesta, iertare, a spus *Aashaan*. Apoi, ca și cum nu s-ar fi putut abține, a spus: Acum opt ani, am crezut că ești prea tânăr ca să vorbești serios. Cum putea un copil să vorbească cu atâta convingere? Oare știe ce spune? m-am întrebat atunci. Oare știe ce înseamnă s-o ai pe *kala* drept

stăpână? Tu și cu mine, Koman, suntem în serviciul ei exclusiv. Stăpâniți întru totul de capriciile și dorinței artei noastre; drept răsplată, numai *kathakali* ne aduce exaltarea. Dar artistul adevărat este cel care își poate susține credința în propria artă și care știe că nu are importanță părerea lumii despre aceasta. De ce ai dat atâta importanță cuvintelor mele de laudă sau lipsei acestora? Nu știai singur ce să crezi? Nu poți fi obiectiv astfel încât să-ți dai seama când ai dat tot ce ai mai bun și când n-ai fost decât mediocru? Nu-ți era de ajuns lucrul acesta?

L-am urmărit pe *Aashaan* în timp ce părăsea sala. M-am așezat pe treptele *kalari*-ului, privind butonul de aur din palmă. Mă întrebam dacă nu-mi era de ajuns că știu, în sinea mea, cât de bun am fost. Oare eram îndeajuns de matur să-mi dau seama? Mi-am spus atunci că poate peste câțiva ani aveam să mă mulțumesc cu propria-mi analiză obiectivă a iscusinței mele. Aveam să mă simt împlinit atunci. Dar, pentru moment, aveam nevoie de butoni de aur și de cuvinte de laudă. Voiam să fiu adulat și aplaudat. Voiam să am lumea la picioare.

— Trebuie să fii mulțumit că visele tale s-au îndeplinit; talentul tău a fost recunoscut și încă este sărbătorit...

Shyam este cel care rupe tăcerea ce se așternuse după depănarea amintirilor mele.

Mălini scoate un ciripit care seamănă cu un hohot de râs. Eu zâmbesc. Pasărea asta are capacitatea extraordinară de a exprima emoția potrivită în momente în care ezit să spun ceea ce cred cu adevărat.

— Sunt oare mulțumit, Shyam? Nu știu. Vezi tu, a fost o vreme în care tânjeam cu toată ființa mea după recunoaștere. Poate că recunoaștere nu e cuvântul potrivit. Adevărul e că nu căutam altceva decât o evaluare corectă a talentului meu, dar că atunci nu prea știam diferența. Știi că toată chestia asta, a fi artist, presupune să intri într-un joc? Să cultivi legătura cu anumiți oameni, să-i fletezi pe unii dintre ei, să fii văzut în cercurile potrivite, să te integrezi într-un anumit grup, pervertindu-ți integritatea, acestea sunt datele necesare pentru ca un artist să aibă o carieră fulminantă.

— Deci v-ați prins în joc? Întreabă Chris.

— Nu. Poate doar pentru că nu aveam habar că există un astfel de joc. Ceea ce mă sperie este gândul că m-aș fi prins dacă aș fi știut cum se joacă.

— Unchiule, te judeci prea aspru.

Din nou, Radha încearcă să îndulcească amărăciunea amintirilor mele.

— Nu, draga mea, nu am fost întotdeauna atât de sigur de

iscusița mea. A fost o vreme când m-am lăsat influențat de părerea altcuiva. Un timp, mi-am urât arta din pricina asta. Nici măcar nu era o părere formată cu adevărat. Câteva cuvinte urâte și a fost cât pe-acți să las totul baltă. Ceea ce însemna că toată pregătirea mea, devotamentul meu, sufletul meu artistic, cum îl numeam atunci, nu erau decât lucruri de suprafață. În cele mai bune momente ale mele, nu eram un artist care să devină una cu universul. Cum să vă explic? În ziua în care surprind esența unui rol, îmi găsesc liniștea și am un sentiment al împlinirii care nu se compară cu niciun altul. Însă, în vremurile acelea, eram un om de spectacol însetat de aplauze. Presupun că ar fi trebuit să-mi dau seama dacă mă ridicam la înălțimea capacităților mele sau nu. Poate de aceea *Aasbaan* mi-a dăruit acest buton. Să-mi amintească de ceea ce eram în stare să fac. Dar mi-am pierdut ținta și am pretins alte lucruri. Chiar și după atâția ani, când mă gândesc la acel episod și la modul în care m-am comportat, simt că mi se întoarce stomacul pe dos.

Mă hotărâsc să le povestesc totul despre el.

— Ai adus reportofonul? întreb eu.

1961-1970

Altarul ofrandei arse

Se părea, în acei câțiva ani de început, că era merit să-i întrecă pe toți cei din generația lui de artiști. Curgeau invitațiile din partea unor temple mici și a unor *sabha-ann* renumite. Toată lumea îl voia. Koman era Balabhadran. Koman era Bheema. Koman era Dharmaputran. Koman era Krishna. Koman s-a dovedit a fi un erou în nenumărate rânduri. Koman era un *veshakaaran* fără pereche.

Noaptea, când nu trebuia să se desfășoare pe scenă sau să captiveze publicul, stătea în pat, savurând un gând: Am reușit. Am reușit. Îmi fac un nume.

Erau zile în care, în ciuda tuturor ofertelor, își dădea seama că încă nu îi fusese recunoscută măiestria în mod public.

— *Aasbaan*, aș vrea să invit un critic la unul din spectacolele mele.

Cei doi stăteau în camera lui *Aashaan*. Maestrul și-a mai turnat niște *toddy*. Roman se obișnuise deja cu duhoarea de alcool și, atâta timp cât *Aashaan* nu trebuia să susțină vreun spectacol, rareori obiecta.

Aashaan a pus paharul jos.

— Sper că nu vorbești serios, a spus el, pe un ton liniștit.

Roman a făcut ochii mari.

— Ba da. Aș vrea să-mi fie evaluată munca.

Aashaan a clătinat din cap, amuzat.

— Nu știi cât de bun ești?

Roman și-a împreunat mâinile, fixându-și privirea asupra lor, și a gândit: Știu că, după părerea dumneavoastră, ar trebui să știu. Dar nu înțelegeți că eu nu sunt ca dumneavoastră. Dar Roman nu a dat glas gândurilor sale. În schimb, a spus:

— Criticul ar scoate în evidență ce e bine și ce e rău...

— Eu nu fac asta? Sau nu mai ai încredere în judecata mea?

Vocea *în Aashaan* era blândă, dar înmuiată în acid. Roman a început să explice, să se scuze.

— Nu asta am vrut să spun.

— Într-o bună zi, o să ți se împlinească dorința și s-ar putea să nu fii așa de mulțumit. Am crezut întotdeauna că trebuie să ai grijă ce-ți dorești.

Copacii au fremătat.

O lună mai târziu, Roman a primit invitația de a-l juca pe Reechakan în *Keechaka Vadham*. A citit scrisoarea de mai multe ori. Organizatorii erau cei de la Clubul Artelor Frumoase din Thrissur și aveau să-l viziteze la scurt timp, pentru a discuta despre spectacol și condițiile în care avea să se desfășoare acesta.

Roman a luat-o pe jos spre camera lui. Îi tremurau mâinile de emoție și nerăbdare.

Pentru prima dată, avea să joace un *katthi vesham*. Urma să devină un personaj arogant și rău, salvat numai de sângele nobil care îi curge prin vene. Cu fața vopsită în roșu și alb, acesta avea să-i reprezinte pe toți cei care disprețuiesc rafinamentul și eroismul. Ca semn al răului, pe nas și pe frunte avea să-și facă două umflături albe. Roman și-a atins vârful nasului. Dintr-odată, nu mai era sigur pe el. S-a privit îndelung în oglindă. Cum putea să fie el Keechakan?

Keechakan era arogant. Keechakan plesnea de poftă. Keechakan voia să facă dragoste cu o femeie căsătorită. Keechakan credea că are dreptul să facă așa ceva. Keechakan era ticălos și josnic. Când nu i se făcea voia, amenința și devenea violent. Keechakan era complet diferit de oricare dintre eroii pe care îi întruchipase Roman. Atunci cum putea să fie un Keechakan convingător?

Chipul din oglindă îl privea fix. Un chip cu fruntea lată, ochii căprui și pomeții înalți, sprâncene zburlite și un nas drept, ușor turtit la capăt, ca semn al apartenenței la seminția arabă. Pentru a compensa, într-un fel, forța brutală a trăsăturilor jumătății superioare a feței, buzele lui erau cărnoase și roz, cu un contur fin și curbura adâncă și îmbietoare. Părea a fi o gură catifelată. Era o gură care n-ar fi știut decât să sărute și, poate, să ciugulească. Pe bărbie se distingeau o gropiță. Pot să fiu și așa, și așa, sugera chipul.

Nu înțelegeți? Pot fi și eroul *pacheha*, și brutalul *katthi*.

Corpul lui era o oglindă. „Ești o reflecție, nu o marcă”, a răsunat șoapta lui *Aashaan* în urechea lui Koman.

Koman și-a urmat linia feței cu un deget. Sunt și *pacheha* și *katthi*. Om și bestie. Atunci, de ce să mă îndoiesc de mine? Pot fi oricine îmi pun în cap să fiu.

În sala de spectacol, *pettikaaran-vS*. S-a furișat lângă el, din ce în ce mai agitat.

— Nici n-o să vă vină să credeți pe cine am zărit în public.

Koman stătea pe un scăunel, costumat din cap până în picioare, cu ochii pe punctul de a căpăta o nuanță roșiatică. Cu fiecare clipă care trecea, Koman se transforma în Keechakan - josnic, arogant, desfrânat. Coroana mai lipsea și transformarea avea să fie completă.

Pettikaaran-ul îi șoptea la ureche, dar vocea lui se auzea ca și cum ar fi venit de la mare depărtare.

Koman a simțit că intervine o fisură în procesul de transformare. S-a întors către *pettikaaran* vizibil scos din răbdări.

— Ce vrei?

Oare Keechakan se răstise în felul acesta, sau Koman?

Ochii *pettikaaran-xaui* străluceau. De atâta emoție, nici măcar nu a remarcat brutalitatea lui Koman.

— E aici. Nanu Menon, criticul de artă, e aici. Aveți noroc, chiar așa. Acum toată lumea o să citească despre acest spectacol. Keechakan-ul dumneavoastră o să fie cunoscut în toată lumea.

Koman a simțit cum aerul pe care îl expiră pornește din vârful degetelor de la picioare și îi urcă până în piept. Își descoperea suflarea ca pe un fir care îi unea inima și capul. A făcut ochii mari. Mirarea momentului. De data aceasta, Koman a fost cel care a vorbit:

— Unde? Care dintre oameni e el?

— Îl recunoașteți imediat. E un bărbat subțirel cu un nas coroiat, ca un cioc de papagal, obrajii supti și început de chelie. Stă pe rândul al treilea, la mijloc.

Pe Koman l-a cuprins un tremur ciudat. Acela era și locul lui preferat. Dacă stai prea aproape de scenă, nu poți vedea dansatorii în toată splendoarea lor, iar gesturile lor își pierd capacitatea de a ațâța imaginația. Dacă stai prea departe de scenă, nu mai simți măreția momentului. Faptul că Nanu Menon alesese acel loc era un semn, și-a spus Koman. Un semn bun.

Nanu Menon. Se spunea că un singur cuvânt de laudă din partea lui putea schimba destinul unui *veshakaaran*. Rareori mergea să vadă spectacole ale unor dansatori tineri. În seara aceea, era acolo.

Tâmpilele au început să-i pulseze. Parcă auzea ritmul scenei de luptă: Mallan măsurându-și forțele cu ale lui Vallan. Era o scenă de deschidere colosală. Pentru prima dată, Koman se întreba dacă ar fi trebuit să ceară să fie Vallan. Asta pentru că, la urma urmei, Vallan era sinonim cu Bheema, eroul poveștii. În scena luptei, ar fi putut să demonstreze simțul ritmului pe care îl are dansând secvența în care trebuia să treacă, pe nesimțite, de la o cadență la alta, fără să greșească un pas. Mai târziu, în seara aceea, s-ar fi transformat din Bheema în Raudrabheeman, întruchiparea furiei dusă la extrem.

Nu, nu, a clătinat el din cap, ca să alunge gândul.

„Un *veshakaaran* n-ar trebui niciodată să lase îndoiala să-i tulbure mintea. Nu există eroi și mișei, ci numai personaje. Pentru un *veshakaaran* nu contează cine este, ci cum este”, i s-a părut lui Koman că-l aude pe *Aashaan* vorbindu-i. „Ești Keechakan. Trebuie să fii el. Trebuie să uiți de Vallan sau că Nanu Menon este aici”, a continuat murmurul vocii lui *Aashaan*. „Nu te gândești decât la Keechakan și cum vei fi el.”

Koman a simțit că începe să se liniștească. A atins umflăturile albe din vârful nasului și din mijlocul frunții. Prezența lor îl asigura că el era Keechakan.

Keechakan s-a uita la *pettikaaran* și i-a spus:

— Adu-mi coroana.

Keechakan. Ființa nobilă care apucase mijlocul cortinei, *tirasheela*, ce îl despărțea de lume. Deasupra ei, nu răsărea decât chipul lui. Iată-l pe Keechakan, spunea acesta. Însemnat de cuțit. Cuțitul, în sine, nu e malefic. Dar ca armă, face să țâșnească sângele, provoacă durere și seamănă teroare. Acesta este blestemul paradoxal al lui Keechakan.

Keechakan s-a dus să se așeze pe un scăunel pus, pentru el, în mijlocul scenei. Felinarul îi lumina fața. Temeți-vă! spuneau semnele de pe ea. Aceasta nu e o ființă de rând, cu care să vă jucați.

Cei doi oameni care țineau cortina s-au retras și Keechakan a fost dezvăluit lumii. Stând jos, ținând capetele celor două eșarfe roșii de la gât, cu o expresie serioasă. La un moment dat, când ritmul se schimba, a dat cu ochii de Mălini. Privirea lui s-a fixat asupra ei; a ridicat din sprâncene. Frumoasă! a spus el, cu o mișcare a gâtului. A făcut ochii mari, curios. Cine era femeia aceasta? Această femeie frumoasă?

O clipă, privirea lui Keechakan s-a tulburat. Koman căuta pe cineva în rândul al treilea al publicului așezat în fața lui. Ești *rvwww otvip/wvi/ wte/ Lninu t* acolo, Nanu Menon? Tu ești cel pe care îl văd că-și lungește gâtul? Te uiți la mine? Vezi cât de bine pot să fiu Keechakan?

Atunci Keechakan l-a îmbrâncit la o parte pe Koman și a preluat

controlul.

Deci, cine ești, frumoasă Mălini? De unde vii? Nu știu cum s-a întâmplat, dar numai uitându-mă la tine îmi vine să te ating, să te mângâi, să hălăduiesc prin văile și pe culmile rotunjimilor tale. Ești Lakshmi, cea pe care o strânge la piept Vishnu? Sau Parvati, pe care Shiva o ține în poală? Sau poate Saraswati, pe care Brahma, cu cele patru chipuri ale lui și cele patru perechi de buze, o săruta, iar și iar? Cine ești, frumoasă? Ființă pământeană sau nimfă cerească? Îmi faci sângele să fiarbă, îmi ațâți simțurile, tu, tu, tu...

Ce rost are să fii bărbat, ba încă unul curajos, ca mine, dacă nu pot să-ți simt trupul lipit de al meu? Să fac dragoste cu tine. Să-mi faci pe plac. Mai bine mor dacă nu poți fi a mea.

Oare de ce mi se pare că te-am mai văzut undeva?

A, da. Acum știu. Femeia aceasta este Sairandhari, servitoarea surorii mele, regina Sudeshna.

Ție, frumoasa mea, o să-ți spun Mălini.

Mălini, tu, cea binecuvântată cu o asemenea frumusețe, ascultă-mă! N-o să-ți lipsească nimic niciodată, nu vei cunoaște nicio întristare. Părul tău, întunecat și dens ca norii de furtună, m-a transformat într-un nebun apucat de tremurici. Pofta mă face să mă cutremur. Mi se taie genunchii de dorință doar când îți privesc sprâncenele arcuite, asemenea arcului de iasomie al lui Kama.

Trebuie să mă lași să te iubesc.

Malini-ruchira-gunashalini. Keechakan a început primul gest amoros. Întunericul s-a adâncit. Povestea a început. Când cei din neamul Pandava au fost surghiuniți pentru a doua oară, una dintre cererile celor din seminția Kaurava a fost ca aceștia să petreacă cel de-al treisprezecelea și ultimul an de exil fără să fie recunoscuți. Dacă erau descoperiți înainte de acel moment, surghiunul avea să se reînnoiască.

În cel de-al treisprezecelea an de exil, cei din neamul Pandava s-au deghizat și au intrat în serviciul regelui Virata. În chip de brahman, Yudhishtira a devenit bufon la curte; Bheema s-a făcut bucătar; Arjuna, în chip de eunuc, dădea lecții de cântat și de dans; Nakula și-a găsit o slujbă de îmblânzitor de cai, iar Sahadeva de păstor.

Draupadi, care se prefăcea că nu are nicio legătură cu cei cinci noi servitori, a devenit una dintre însoțitoarele și cusătorele reginei Sudeshna. Luându-și numele Sairandhari, a început să-i spună reginei despre viața ei:

— V-am povestit despre soții mei? Sunt din seminția Gandharva și, deși mă aflu acum sub protecția Mariei Voastre, ei mă apără tot timpul. Sunt atât de posesivi încât devin geloși pe orice bărbat care îndrăznește să mă privească până și de două ori.

Regina a zâmbit, mulțumită de această nouă servitoare a sa. O vreme, Draupadi și bărbatul Pandava au dus o viață liniștită, fiecare prins de noul său rol. Apoi fratele reginei Sudeshna, Keechakan, un ticălos cu putere, care era comandantul armatei, a zărit-o pe Draupadi și a fost vrăjit de frumusețea ei. A început să-i întindă curse cu fiecare ocazie cu care putea și să-i facă propuneri necuviincioase. Draupadi s-a plâns reginei, dar regina n-a luat-o în seamă. Așa că Draupadi i-a cerut ajutorul lui Yudhishtira. În loc s-o îmbărbăteze, Yudhishtira a certat-o pentru că s-a purtat ca un copil.

— N-ar trebui să te simți jignită așa ușor. În plus, nu poți să alergi la noi de fiecare dată când glumește pe seama ta sau te insultă. Nu-ți dai seama că dacă ne băgăm la mijloc ne dăm de gol cine suntem cu adevărat?

Draupadi s-a retras în tăcere, dar s-a hotărât să meargă la Bheema, care știa că o să-i asculte și o să-i îndeplinească rugămintea. Așa că mai târziu, în seara aceea, Draupadi s-a dus în bucătăria palatului, unde lucra Bheema. Acesta s-a uitat la chipul ei răvășit de plâns și a întrebat:

— Ce s-a întâmplat, Draupadi? De ce plângi, draga mea?

Draupadi și-a șters lacrimile și a spus:

— E vorba de fratele reginei, Keechakan.

I-a povestit lui Bheema despre cât de sâcâitor era Keechakan. Bheema s-a zburlit de mânie.

— Cum îndrăznește? Stai fără grijă. O să te descotorosesc de el.

Draupadi a zâmbit, ușurată. Dar și-a amintit cuvintele lui Yudhishtira, care o sfătuiseră să fie precaută, și a spus:

— Ai mare grijă. Nu trebuie să afle nimeni cine suntem cu adevărat.

Bheema a încuviințat printr-o mișcare a capului. Și-a scărpinat bărbia și a spus:

— Va trebui să mă mișc pe ascuns. Mâine trebuie să-ți dai întâlnire cu Keechakan într-un loc ferit. Spune-i să vină în sala de dans după miezul nopții și de acolo o să am eu grijă de el.

A doua zi, Draupadi, cunoscută sub numele de Sairandhari, nu s-a ferit din calea lui Keechakan. Ba dimpotrivă, i-a zâmbit șăgalnic și i-a șoptit:

— Vino în sala de dans după miezul nopții. O să te aștept acolo. Vino singur, ca să nu afle soții mei cei din neamul Gandharva.

Lui Keechakan i se aprinseseră atât de tare călcâiele după ea, încât n-a avut nici cea mai mică bănuială. În noaptea aceea, s-a dus în sala de dans. A văzut o femeie acoperită cu un văl, care ședea în colțul îndepărtat al sălii, și inima a început să i-o ia la goană.

— Frumoasa mea, de ce te ascunzi de mine? a șoptit el. Vino aici

și lasă-mă să-ți arăt ce simt pentru tine.

Femeia nu s-a mișcat din loc. Prin urmare, Keechakan a închis ușa și s-a îndreptat către ea. Să fie oare un șiretlic? Nu, Mălini nu l-ar fi tras pe sfoară. O să mă întind lângă ea și atunci o să aflu ceea ce înseamnă cu adevărat să fii viu, și-a spus el.

La începutul scenei finale, cortina a fost ridicată, din nou, de către cei doi bărbați. Aceștia au mișcat-o foarte puțin într-o parte, astfel încât spectatorii n-au putut să-l zărească decât în treacăt pe Keechakan, împietrit pe dată, alături de femeia dorită. Nu avea decât să se întoarcă și s-o ia în brațe.

Dar ce e asta? Un braț vânjos s-a întins către el și l-a apucai. Strânsoarea ca de menhină i-a smuls un urlat de durere.

Cortina a fost trasă la o parte. Vallan, care afișa acum figura aproape demonică a lui Raudrabheeman, l-a pus pe Keechakan la pământ.

Keechakan a încercat să se elibereze din strânsoarea lui Bheema cel plin de furie. Lui nu i se putea întâmpla așa ceva. Cum a putut Mălini să-i întindă o cursă?

Dar loviturile au început să curgă, grele ca de baros. Chipul strivit al lui Keechakan părea că se face una cu trupul lui. Vocea, suflarea începeau să-și piardă forța, iar ochii îi ieșeau din orbite pe măsură ce loviturile îi striveau și-i mutilau carnea. Cu toate acestea, chiar și când simțea că nu mai are aer, ochii îi rămâneau ațintiți către un punct fix, undeva sus. Nu putea muri.

O căuta pe Mălini, cea pentru care viața se agăța încă de trupul lui, Mălini, scumpa lui Mălini. O ultimă suflare și Keechakan a rămas nemișcat, o grămadă de carne măcelărită, praf și pulbere, de nerecunoscut.

Lui Koman i-a trebuit ceva timp să-și dea seama că spectacolul se terminase. Muzica se oprise. *Tirasheela* îl despărțea, din nou, de public. Flacăra felinarului pâlpâia. Nu se auzea niciun sunet în afară de bătaia nebună a inimii lui.

S-a ridicat și a mers în culise. Ca prin vis, s-a îndreptat spre *pettikaaran*. Și-a scos coroana și a rămas de unul singur, așezat pe un scaun. Trebuie să fiu eu. Trebuie să fiu omul Koman, își repeta el. Am fost Keechakan. Acum sunt eu.

Atunci au început să sosească. Spectatori și membrii comitetului, fiecare cu laude de turuit. Koman le cerceta chipurile. Oare Nanu Menon avea să vină?

După ce au plecat cu toții, Koman și-a șters machiajul, în tăcere. Nu avea rost să se îngrijeze. Deși nu venise în culise, Nanu Menon nu avea cum să nu-l menționeze în articol. Koman știa lucrul acesta. Keechakan-ul pe care îl făcuse îi garanta această mențiune.

Mnul v/hbp/U'Vi a (a¹- t n bmi i * * *

uminica următoare, Koman a răsfoit ziarele cu nerăbdare. Ofre avea să găsească ceva despre el și *vesham*-ul lui? Koman a rămas cu privirea ațintită asupra cuvintelor tipărite. Cuvintele îi pluteau în fața ochilor. Nu pot să cred... acesta era gândul care i se învârtea prin minte, fără oprire. Un hoț de șobolan căutând o cale de ieșire din conducta de evacuare în care a fost aruncat. Cu ochii mici, ca două mărgele, și mustățile fremătând, alerga. Nu pot să cred. Nu pot.

„Un spectacol forțat”: cuvântul s-a lipit de el ca un scuipat. Literele au devenit neclare. „... și previzibil. Sufocat de o tehnică ce frizează teatralul...”

Koman a simțit cum aerul din trahee se grăbește să-i iasă pe gură. Un pumn l-a izbit în gât. A icnit, sufocat. Încercând să tragă aer în piept, încercând să amâne deznodământul, a traversat rândurile cu privirea. „Și totuși stăm să-l privim pe Keechakan cum mai întâi îi face curte și apoi își bate joc de Mălini... dar nu aceasta este tragedia acestui *veshakaaran*. Tragedia e aceea de a dori să fie ceva mai mult decât personajul mitic Keechakan. Interpretarea este un lucru fundamental în *kathakali*, dar o interpretare cizelată de-a lungul anilor de maeștri. Se pare că acest *veshakaaran* își închipuie că în Keechakan există ceva mai mult decât apare în descrierea poetului. Din cauza aceasta, talentul său, care este evident, a avut de suferit. Cât privește ultima scenă, cea a morții lui Keechakan, oare a fost *kathakali* sau teatru?”

Koman s-a chircit pe un scaun. A început să-i tremure tot corpul pentru că i se făcuse dintr-odată frig. Și-a prins genunchii cu brațele și și-a vârât capul între ei. Trebuia să caute un loc în sine însuși în care să scape de scârba pe care i-o produseseră cuvintele lui Nanu Menon și să-și adune forțele. Ce era mai rău? Decimarea totală sau devastator de puținele cuvinte de laudă? Ce durea mai tare?

Când s-a lăsat întunericul, Koman a ieșit în oraș. Colțurile străzilor erau cufundate în beznă și totul era nemișcat la acea oră a nopții. Auzind zgomotul pietrișului strivit sub tălpi, Koman a încercat să nu-și îngreuneze pașii cu toată amărăciunea pe care o purta în spate. Nu voia să fie văzut sau auzit. Nu voia să fie băgat în seamă. Voia să fie singur, să-și lângă rănilor și să recupereze o urmă de respect de sine. Atât cât să-i poată privi în ochi, cu nonșalanță, dacă nu chiar cu un zâmbet amar, pe toți cei care citiseră recenzia. Dar, mai presus de toate, avea nevoie să uite.

Vânzătorul a înfășurat sticla într-o hârtie de ziar. Koman a căutat să vadă dacă nu cumva, printr-o coincidență bizară și sinistă, era

chiar pagina cu recenzia. Nimeni nu-l văzuse pe drumul către prăvălia cu *toddy*. I-a cercetat fața vânzătorului. Oare citise cele scrise de Nanu Menon despre el? A alungat imediat gândul. Puțin îi păsa acelui om de *kathakali*. Dar oare zărise în ochii lui o urmă de milă?

Vânzătorul număra restul, cu voce tare.

— Ajunge atât? a întrebat el, aproape râzând.

Koman a zâmbit strâmb. Vânzătorul credea că *toddy*-ul era pentru *Aashaan*. O clipă, s-a gândit chiar să-i spună: nu, nu, e pentru mine!

Apoi a lăsat-o baltă. Lui *Aashaan* nu-i păsa că lumea îl considera un bețiv.

Ajuns în camera lui, Koman a scos la iveală sticla ascunsă într-un fald al *mundu*-ului său. Apoi a luat un pahar și l-a umplut cu *toddy*. L-a dat pe gât. Duhoarea acră, fermentată și infectă a băuturii i-a umplut nările. Stomacul i s-a revoltat. Dar, pentru prima dată în ziua aceea, Koman a simțit cum nervii i se destind. Al doilea pahar l-a înfășurat într-un strat de câlți de bumbac. Cel de-al treilea i-a alungat din minte fricile care-l rodeau. Acum avea un singur gând: următorul pahar. Următorul pahar. Următorul...

Când voma i s-a urcat în gât, Koman s-a aplecat, pur și simplu, și a lăsat-o să țâșnească. Era ca și cum toate gândurile urâte pe care le ducea cu el își croiau drum către în afară. Când n-a mai avut ce să vomite, a început să icnească. Sunete impresionante, puternice, care păreau că se ridică din adâncul sufletului său. Îl durea gâtul. Își simțea limba ca de lemn. Îngăima cuvinte fără noimă: un vers dintr-un *padam kathakali*. Chiar și atunci când s-a cufundat într-o stare de nesimțire, știa că degradarea fizică era un nimic pe lângă umilința pe care o suferise.

Dimineața, lumina i-a pătruns în creier ca lama unui cuțit. S-a ridicat în picioare, adunându-se, trup și simțiri, de la pământ. În jurul său, se aflau rămășițele rătăcirii lui. O sticlă stătea răsturnată pe o parte. Paharul zăcea cu gura în jos. Pe podea, se vedeau, din loc în loc, pete de vomă uscată. Hainele îi erau răspândite pe jos, iar în aer plutea duhoarea densă a vomei și a durerii chinuitoare.

Și-a prins capul în mâini. Îl simțea mai greu decât coroana pe care era obișnuit s-o poarte. Și la fel de covârșitor.

Avea un gust groaznic în gură. Până și fundul ochilor îl durea când întredeschidea, cu grijă, pleoapele în lumina dimineții. Roman voia să se întindă pe jos și să moară. Să plutească spre un loc din care să nu fie nevoie să se întoarcă niciodată.

Dar *Aashaan* urma să se întoarcă în dimineața aceea și nu se cuvenea să-l vadă în starea asta.

Au venit, rând pe rând, să-l consoleze fiecare cum știa mai bine.

Mani a bubuit în ușa, iar fiecare gest și cuvânt al lui era oțelit de furie.

— Deschide ușa, *Etta*, a tunat el. Știu că ești înăuntru.

Roman s-a crispat. Zgomotul îi dădea dureri de cap. S-a uitat în jur, în cameră. Era destul de curată. Și-a atins obrajii. Erau netezi. Își răsese cu grijă barba de o zi. Nimeni nu trebuie să afle că ieri-seară m-am comportat ca un animal și că m-am tăvălit în propria-mi durere și vomă. Nimeni nu trebuie să afle că am plâns toată ziua. Nimeni nu trebuie să afle cât am suferit, își spusese el, cu hotărâre. Așa că s-a forțat să zâmbească și a deschis ușa.

— Ce s-a întâmplat?

Mani îl privea perplex. Și-a dat o șuviță de păr la o parte de pe fruntea înfierbântată.

— Tu mă întrebi pe mine ce s-a întâmplat? N-ai văzut? N-ai citit ziarul de ieri? Omulețul ăla afurisit. Uite care e treaba. Când se întoarce Babu, în seara asta, o să chemăm câțiva prieteni de-ai lui și de-ai mei și o să-i facem o vizită omului. O să-i rup chiar eu mâna dreaptă, oscior cu oscior.

— Ssssst... Koman i-a pus mâna la gură lui Mani. Nu contează.

— Cum adică nu contează? Azi-dimineată, când unul dintre tipii de la sala de sport mi-a atras atenția, i-am spart nasul. Știi ce mă supără? Când cineva scrie lucruri frumoase despre tine, niciunul dintre nenorociții ăștia nu scoate un cuvânt. Dar e de ajuns o știre proastă și-i vezi cum se bucură că-ți scot ochii cu ea. Știi ce-a zis puțoiul ăla? „Parcă ziceai că frate-tu e ditamai dansatorul. Ai văzut asta?” L-am luat de guler, l-am scuturat și apoi i-am mutat nasul din loc, după care m-am repezit direct aici.

Koman îl privea pe fratele său. Simțea un mare val de iubire pentru acest frate al său greoi și necioplit.

— Se mai întâmplă, a zis el.

Încerca să nu lase să se citească îndoiala pe chipul său.

— Toate ca toate. Dar cineva trebuie să-i dea o lecție lui Nanu Menon.

— Lasă, Mani, a spus Koman. Acum du-te acasă. O să trec și eu pe acolo mai târziu. Vorbim atunci. Acum am curs.

— Ești sigur? a întrebat Mani, afundându-și pumnii în buzunare. Vrei ceva? O sticlă cu tărie?

Koman s-a cutremurat.

— Du-te acasă, Mani, a spus el, dându-i un brânci frățesc.

Koman s-a așezat pe pat. Nu se mai putea ține pe picioare. A început să tremure din nou pe dinăuntru. Trebuia să meargă la institut. Cu o zi înainte avusese liber, dar azi nu mai avea scâpare.

Avea curs și trebuia să dea ochii cu elevii și cu colegii săi. Care avea să fie reacția lor?

Mânie, pentru că fusese nedreptățit. Și indignare. Sau poate aveau să-l întâmpine cu rânjete și batjocură? Sau poate stânjeneală? A înghițit în sec.

S-a auzit o bătaie ușoară. Koman s-a uitat lung la ușă. Cine putea fi? Mani plecase de ceva vreme. Babu era plecat. *Aashaan* urma să se întoarcă din călătorie abia în jurul prânzului. Nu avea niciun prieten. De-a lungul anilor, apropierea sa de *Aashaan* îl făcuse să se izoleze de cei de vârsta lui. În mod inevitabil, toate prietenii sale se destrămaseră. Nu avea nevoie de nimeni. Arta, maestrul și familia îi fuseseră de ajuns.

S-a dus la ușă și a privit printr-o crăpătură din ea. Era tatăl lui. De când Koman plecase de acasă, tatăl său nu venise să-l vadă nici măcar o dată. Pe tot parcursul studenției sale, la institut, și mai târziu, când a închiriat această cameră într-o casă, tatăl său voise să se țină departe de viața lui. Cu toate astea, venise.

— *Achan*, a izbucnit el, neputând să-și ascundă uimirea.

A deschis ușa.

— Am venit imediat ce mi-a spus Mani, a spus Sethu.

L-a privit îndelung pe tânărul din fața sa. Primul său născut era un bărbat frumos, dar era tras la față și avea cearcăne uriașe. Părea un animal hăituit.

— Intră, a spus Koman, încercând să-și stăpânească tremurul vocii.

Sethu a șovăit, apoi a pășit înăuntru. A privit în jur, încercând să evalueze viața fiului său dintr-o privire fugară.

— Stai jos, a spus Koman, dând câteva cărți la o parte de pe pat. Ar fi vrut să-și pună capul în poala tatălui său și să plângă. Sethu s-a așezat pe pat.

— Nu știu ce să spun, a început el, încercând să-și ascundă stânjeneala.

Koman n-a răspuns nimic.

— Ascultă, a spus Sethu dintr-odată. Am câțiva prieteni care-l cunosc foarte bine pe editorul unui ziar rival. Ar putea să-l roage să scoată un număr despre tine. Ce zici, se repară răul în felul acesta? Măcar parțial?

Koman a zâmbit. O bucurie nemărginită i s-a strecurat în suflet. Am lucrul acesta. Orice s-ar întâmpla, nimeni nu mi-l poate lua. Încrederea necondiționată a familiei mele în mine, dragostea lor deplină.

— Totul e în regulă, a spus el. Nu contează. Întotdeauna se vor găsi oameni care să deteste *vesham*-ul meu. Nu pot lăsa lucrul ăsta

să mă afecteze. Deci nu te supăra nici tu din cauza lui.

Sethu s-a ridicat în picioare. Nu se simțea în largul lui în această cameră, alături de fiul său, care suporta cu atâta ușurință rușinea. Fie chiar era de netulburat, fie juca excelent.

În casa mea, îl pot lua în brațe, îl pot consola, dar aici, nici măcar nu pot să ajung la el. El nu e fiul meu. El e Koman, *veshakaaran*-ul.

— Să-mi spui dacă ai nevoie de ceva. Sau dacă te răzgândești în legătură cu articolul din ziar, a spus Sethu.

Și-a pus mâna pe umărul fiului său. Koman a atins-o cu vârful nasului. Sethu a simțit că-i dau lacrimile. Fiul său nu lăsase niciodată garda jos în fața lui. Acum probabil că este foarte rănit.

— O să trec pe acasă, a spus Koman, când Sethu a ieșit pe ușă. Rămas din nou singur, Koman s-a simțit paralizat de tensiunea în care trăia. Îi fusese ușor să facă pe eroul viteaz în fața lui Mani și a tatălui său. Tot ce avea de făcut era să invoce un *vesham*. Dar nu se putea ascunde de el însuși. Nu mai avea nicio speranță.

Dacă cei din familia sa, care nu știau nimic despre *kathakali* și care nu înțelegeau nimic din ceea ce înseamnă un *vesham* reușit, se simțiseră ofensați de cuvintele lui Nanu Menon, ce aveau să spună cei de la institut? Cum putea să dea ochii cu ei?

S-a întins pe pat și s-a uitat țintă în tavan. O pată de pe tencuială aducea cu profilul lui Nanu Menon. Tot uitându-se la el, i s-a părut că vede capul cum se răsucește cu fața către el și-l privește de sus. Privirea otrăvitoare a criticului.

A închis ochii. Ce mă fac?

S-a furișat pe tăcute în *kalari*. Sala s-a umplut cu elevi, care vorbeau între ei. Dintr-odată, aceștia au amuțit când au văzut că el era deja acolo. O voce a străpuns tăcerea apăsătoare. Era un elev care nu-l observase.

— Ați văzut articolul despre Koman *Aashaani*

Koman a tresărit, dar n-a apucat să afle ce credea cel care vorbea. Elevul îl zărise și se ascunsese pe unul din rândurile din spate, de teamă că furia lui Koman se va vărsa asupra lui.

Koman s-a prefăcut că nu s-a întâmplat nimic. Toată dimineața, a afișat o liniște pe care nu o simțea. I-a dirijat pe băieți de-a lungul unei scene din *Lavanasura Vadham*. Când le venea rândul, aceștia își dădeau toată silința. La sfârșitul cursului, Koman s-a dus la *Aashaan* în cameră. Acolo avea să aibă un moment de răgaz.

Aashaan aștepta. Stătea încruntat în timp ce-și pregătea frunzele de betel. Koman s-a lăsat greu pe un scaun.

— Cum a fost cursul? a întrebat *Aashaan*.

Koman a ridicat din umeri.

— Ce mă fac?

Aashaan a împăturit frunzele în formă de triunghi și le-a băgat în gură.

— Ceea ce o să faci tu, a spus *Aashaan*, cu gura plină, va fi să nu pui la suflet nimic din ceea ce citești și să mergi înainte, ca și cum nu s-a întâmplat nimic.

Koman l-a privit înmărmurit. Cum pot să mă prefac că nu s-a întâmplat nimic? Cariera mea de *veshakaaran* nu face acum mai mult de-o para chioară.

— Cum să fac așa ceva? a sărit el.

Izbutise să fie răbdător cu Mani și cu tatăl său. Dar *cn Aashaan Aashaan* nu putea să se mulțumească cu asemenea platitudini.

— Cum să mă prefac că niciuna dintre criticile lui Nanu Menon nu înseamnă nimic? Oricine are cea mai mică legătură cu *kathakali* probabil că i-a citit articolul.

Aashaan s-a aplecat spre Koman și i-a atins pielea de sub ochiul stâng.

— Ce e asta? A pipăit pielea umflată. Asta e fața ta de om distrus? N-ai dormit azi-noapte? De ce ai ochii roșii?

Koman a plecat de lângă el. Cum de putea *Aashaan* să fie atât de indiferent față de ceea ce scrisese Nanu Menon?

Aashaan l-a privit și a zâmbit.

— Oricine are o legătură serioasă cu *kathakali* cunoaște valoarea exactă a criticilor lui Nanu Menon.

Koman s-a îndreptat de spate.

— Cum puteți spune așa ceva? Până și *pettikaaran*-ul, Shankaran parcă-l chema, părea că-i știe de frică.

— Exact. Shankaran poate fi regele camerei verzi, dar el nu e un *veshakaaran* sau un muzician. Și nici măcar nu e un *pettikaaran* prea iscusit. Shankaran e impresionat de Nanu Menon. Poate chiar îl ia în serios. Dar vorbește cu Gopi al nostru. O să-ți spună ce știe el despre Nanu. Știi că Nanu a fost *veshakaaran* pe vremuri? Se spunea că va avea un viitor strălucit, dar eu îl consideram un artist mediocru. Practic, cel mai convingător rol al său de până acum a fost cel al unui mare artist care a trebuit să abandoneze totul din cauza bolii. Sunt sigur că boala lui e un mit. Probabil că și-a at seama că avea să fie dat în vileag. Un pozeur. Acum s-a erijat în gardian al artelor spectacolului. Mă cunoști îndeajuns de mult încât să știi că nu bârfesc și nici nu răspândesc povești răuvoitoare despre artiști sau chiar despre critici. Dar Nanu... Știi cum i se spune în cercurile artiștilor *kathakali Neerkoli*. Și asta nu numai pentru că seamănă cu șarpele de apă, această ființă deșirată și alunecoasă, cu fața ascuțită și care caută nodul în papură oriunde

merge. Ci și pentru că nu e deloc veninos. E un *veshakaaran* ratat, iar acum și un critic ratat. Având în vedere trecutul său, ar trebui să poată face recenzii de *kathakali* din punctul de vedere al spectacolului mai degrabă decât din cel literar. Și totuși, el privește orice deviere de la *attakatha*, de la compoziție, ca pe un sacrilegiu. Nu vezi că se așteaptă să fii Ke- echakan așa cum îl înțelege el? Nu va tolera nicio interpretare care îi depășește capacitatea de înțelegere – și tocmai asta ar fi ideal să caute un adevărat critic *kathakali*. Mai important, însă, e că, dacă te-ai fi prosternat în fața lui și l-ai fi lingușit, ar fi scris despre tine ca despre viitoarea emblemă a *kathakali*-ului. Nu l-ai băgat în seamă. Asta, băiete, a fost greșeala ta. N-a avut nimic de a face cu modul în care l-ai întruchipat pe Keechakan.

Omul de rând îl citește. Dar, până seara, uită ce a citit. Ce contează pentru el ce rol ai jucat – Keechakan sau Bheema? Iar cunoscătorii de *kathakali* nu lasă pe nimeni să hotărască în numele lor. Și niciun *veshakaaran* care se respectă n-ar trebui s-o facă. Înțelegeți?

Aasbaan s-a oprit brusc. O criză de tuse i-a schimonosit fața.

Koman l-a bătut pe spate.

— Vă simțiți bine?

Aashaan a băut puțină apă.

— O să-mi treacă. Pentru tine îmi fac griji.

Koman și-a fixat privirea în podea.

— Poate că Nanu Menon e un *neerkoli*, un șarpe inofensiv, fără venin. Dar până și mușcătura unui *neerkoli* doare. Nu mai vreau să urc niciodată pe scenă. Știu că ar trebui să vă ascult, dar nu mai am curaj. Trebuie să-l regăsesc.

Arșița după-amiezii îi înconjură din toate părțile, făcând să amuțească orice gând în afară de mărturisirea lașității lui Koman.

Aashaan a oftat.

— Vei ști când vei fi pregătit să porți din nou culorile *kathakali*. Numai tu poți hotărî asta.

La amurg, l-au copleșit din nou incertitudinile. Ce era el fără culori și fără coroană? Cine era el? Koman se simțea ca un nimic, golit de propriul suflet și de propria valoare. Din nou, din ochi i-au țâșnit lacrimile. Ce fel de ființă era el? Cum putea să plângă un bărbat în toată firea? Dar nu știa ce altceva să facă. Apoi o voce firavă i-a șoptit la ureche: ai putea să termini totul acum.

Koman s-a ghemuit în pat. Jucase eroi și mișei. Făcuse dragoste și ucisese. Învinsese și fusese învins. Voia să renunțe la tot. Să se termine totul. Să întoarcă spatele acestei lumi care nu era în stare să recunoască devotamentul lui față de arta sa, și valoarea lui.

Astfel, Koman și-a șters culorile de *veshakaaran* și a adoptat

rolul în care tatăl său voise să-l distribuie. Acela de fiu ascultător. Tânăr neastâmpărat. Ființă comună, fără vreo pretenție artistică.

Era obosit și stors de orice urmă de emoție. Pentru prima dată, a înțeles valoarea vecinătății unor oameni ale căror *saw'vta* 'yla/Lv minți sunt prinse de nevoile practice, de fiecare zi. S-a lăsat consolată de acest lucru.

Koman a făcut tot ceea ce dorea tatăl său. L-a însoțit la moara de orez și la gater. S-a dus cu Mani la filme cu sonor. S-a dus cu Babu pe plantația de cauciuc.

— Spune-mi care ți se potrivește mai bine și o să te ajut să-ți pornești o afacere, s-a oferit Sethu.

Plăcerea de a-și fi recuperat fiul din mocirla artei era vizibilă cu ochiul liber.

— Mai lasă-mă puțin, l-a rugat Koman.

Renunțase la scenă, dar nu se putea lepăda cu totul de ceea ce-l preocupase mai mult de jumătate din viața lui.

— Nu-i nicio grabă. Când ești pregătit, a spus Sethu, care se temea să-l preseze în vreun fel, pentru ca primul său născut să nu fugă din nou.

Prin urmare, Koman nu s-a grăbit. Timp furat, în care putea să aline amintirea eșecului, care-l privea fix și-i tot șoptea la ureche.

Timp furat, pe care-l petrecea alături de frații lui, în căutarea unui răgaz în ceea ce părea că le umple viețile acestora. Dar nu era chip să scape de lucrul care i se strecurase în sânge.

Când se afla împreună cu frații săi la o partidă de vânătoare, Mani i-a șoptit:

— Va trebui să calci foarte ușor.

Era ca în jocul de picioare al unui *paddingiyapadam*: pași ușori, neauziți, care ilustrau lentoarea ritmului cântecului.

L-a zărit pe Babu cum îi face un semn cu bărbia lui Mani. L-a urmărit pe Mani cum ridică arma. Împușcătura a răsunat în aer. Au auzit zgomot de copite tropăind pe pământ. Mani a aruncat pușca la pământ, scârbit.

— Am ratat porcul mistreț. Acum ce mai facem?

Babu era cercetașul. Cunoștea pădurea mai bine decât Mani.

— Va trebui să așteptăm până la apus. E o pajiște lângă pârau. Dacă pornim acum, ajungem acolo într-o oră. O mână de căprioare pasc acolo în zori.

(Dnte/ni) M vipjwvL a (*' inimii

Pe măsură ce înaintau, tăind liane care se balansau înaintea lor și tufe care îi zgâriau, Koman a avut, din nou, sentimentul că se află într-un loc cunoscut. Sunt Bheema în *Kalyanasougandhi-kam*, croindu-și drum prin pădurea deasă. S-a oprit dintr-odată. De ce mă

gândesc la lumea pe care am părăsit-o?

Mani a prins căprioara pe care o voia. Pe când se pregăteau să se întoarcă, Koman l-a oprit pe fratele său:

— Pot să încerc să trag și eu?

Frații săi s-au uitat unul la celălalt, amuzați.

— Asta nu e *kathakali*, a rânjit Mani. Nu te poți preface că tragi. Chiar trebuie să apeși pe trăgaci.

Koman a zâmbit.

— Crede-mă, chiar vreau.

Glonțul lui Koman nu le-a adus niciun vânat. Dar i-a dat lui Koman un sentiment copleșitor de putere. Mai întâi, era greutatea patului puștii care îl apăsa pe umăr, țintirea, tragerea siguranței, apăsarea pe trăgaci, reculul de după împușcătură... explozia zorilor. În liniștea care a urmat, în care nu se auzeau decât bătăile de aripi ale păsărilor, Koman a simțit cum crește pe dinăuntru. Nu sunt doar un *veshakaaran*. Port în mine puterea de a schilodi, de a ucide și de a distruge. Acesta sunt eu.

Mani a rânjit.

— *Achan* va fi încântat să afle că tu chiar ai vrut să pui mâna pe o armă. Cred că se teme că de atâta dans te-ai transformat în femeie.

Babu a chicotit.

— Cred că ar fi și mai încântat dacă ai lăsa o femeie însărcinată. Când nu ești de față, se tot plânge că *kathakali*-ul ți-a furat tot ce e bărbătesc în tine.

Koman și-a trecut palma de-a lungul armei. A ridicat privirea și a spus:

— De făcut copii nu știu ce să zic, dar de futut o femeie, cred că așa face-o o noapte întreagă.

Frații lui au rămas cu gura căscată. Apoi Mani a râs.

— A, dacă te-ar auzi *Achan*!

Babu stătea pe un ciot de copac și se scărpină în barbă.

Sdrviui/ 'yla/bv

— Uite cum facem. Hai să mergem pe plantație. Iau niște *toddy* și pun să fie fript vânatul. Mani, tu adu fetele și o să mâncăm, o să bem și o să futem. Ce zici?

În seara aceea, frații lui i-au făcut un cadou. O fecioară. Le spusese că nu vrea o curvă bătrână și obosită. De câte ori vedea o femeie de felul acesta, își aducea aminte de un demon femeie care se arăta sub înfățișarea unei fete drăguțe. Astfel de personaje erau peste tot în *kathakali*. Dar fata aceasta era o adevărată frumusețe și o fecioară.

— Auziți, nu sunt așa sigur. De ce să mă încarc și cu păcatul

ăsta? a întrebat Koman.

— Dacă n-o faci tu, se găsește altul, a spus Babu. Măcar tu o să fii blând.

— N-am chef să fiu blând. V-am zis că vreau să fut. Parcă văd că până la urmă o să-i spun povestioare care s-o amuze.

— *Etta*, faci ce vrei. Fata n-o să se plângă. Fute-o sau spune-i povești. Apropo, nu cred că e chiar fecioară. Cred că a avut un iubit. Un băiat dintr-o familie pentru care a lucrat. Când s-a aflat, au trimis-o la plimbare.

Koman a clipit.

— Deci nu e fecioară.

— Ah. Mani și-a întins picioarele. E o curvă fecioară.

Babu a izbucnit în râs.

— Îmi place cum sună. Ce urmează? Curvă măritată, curvă bunică.

Mani zâmbea, mulțumit de glumița lui.

— Păi, poți să le ai și pe alea, dar curva noastră fecioară e specială. Bucură-te de ea, *Etta*, alta la fel nu mai găsești!

Fata îl aștepta într-o cameră, cu flori prinse în păr și ochii încondeați cu *khol*. Și-a ridicat privirea și s-a uitat drept în ochii lui.

Koman nu știa ce să zică. Fata a zâmbit și a spus:

— Te-am văzut odată, într-un spectacol. L-ai jucat pe Dharma-putran cu atâta blândețe. Când am auzit că ești aici, am cerut să te întâlnesc.

Koman s-a uitat lung la ea. Oare de ce credea fata că se afla acolo?

— Știi de ce ești aici? a întrebat el, brusc.

Fata și-a ferit privirea. Apoi a spus:

— Da, știu.

L-a privit din nou drept în față. Avea ochii mari și privirea curajoasă.

Koman a tras-o spre el și a început să-i frământa sânii.

— Cum te cheamă? a întrebat-o el. A ciupit-o cu vârful degetelor. Nu, nu-mi spune. O să-ți spun Lalitha¹²¹. O să fii ea pentru mine. Lalitha. I-a mușcat buza de jos. Lalitha, când te voi chema, vei veni negreșit? Spune-mi că da, a spus el, concentrându-și atenția asupra taliei ei curbate.

Fata și-a înăbușit un țipăt.

Din nou, Koman devenise Bheema, care-și croia drum prin hățșul simțurilor ei, făcându-și loc cu forța acolo unde se uneau buzele, brațele și picioarele ei. Koman i-a cutreierat trupul în lung și în lat, până când mintea i-a obosit.

---

121 Lalitha (Lalita), Jucăușa”, este una dintre cele opt principale *gopi* (văcărițe) cu care și-a petrecut copilăria Krishna și preferata lui.

Când fata s-a ridicat, la auzul clinchetului brățărilor din jurul gleznelor ei, Koman a simțit cum i se face stomacul ghem. Acela era sunetul care-i însoțise fiecare pas.

— Nu-ți mai pune brățărilor la glezne data viitoare, a spus el.

— Va exista o dată viitoare? a întrebat ea.

Koman a privit-o pe fată în timp ce-și împletea părul.

— Unde te duci? a întrebat el, întinzându-se s-o apuce de încheietura mâinii.

Un tunet a bubuit. Fulgere au sfâșiat cerul. Fata a tresărit. Lui Koman îi plăcea lucrul acesta. Îi plăcea să audă sunetul suflului scurtat de emoție. Era un gest pe care fata îl făcea destul de ușor și natural. Când îi sugea sânii, când îi mângâia pielea din spatele genunchiului cu degetele de la picioare, când o trăgea de păr s-o apropie de el, când pătrundea în ea opintindu-se cu forță, fata icnea, ca și cum era prima dată când simțea așa ceva. Lui îi plăcea asta. Lalitha, Lalitha mea, îi spunea el, în gând.

S4tvitw YLo/lv! s- si- si-

Koman avea să descopere că trecutul nu rămâne niciodată în urmă. Într-o seară, când a aprins un chibrit, a prins un iz de sulf. Pentru o clipă, simțurile lui i-au reamintit mirosul bine cunoscut de *mannola*, culorile pe care le purtase.

Altă dată, o pană de păun i-a amintit de coroana pe care o purtase când îl jucase pe Krishna.

Oare nu e nicio scăpare? se întreba el.

Într-o zi, a înțeles.

Timp de doisprezece ani, își trăise viața după regimul impus de institut. Nu era timp de excese sau de leneveală. Acum, nu mai era niciun ceas care să-i măsoare mișcările și ziua.

Mânca, dormea, bea și făcea sex când avea chef. Măruntaiele lui s-au revoltat. Simțea cum fecalele i se întăresc și se înțepenesc în intestin. Stătea cu orele la toaletă, forțându-se să le elimine și să-și mai atenueze starea mizerabilă. Își încleșta fălcile și, ținându-și respirația, împingea. Pe măsură ce scaunul ieșea, avea un sentiment de rușine.

Oare asta rămăsese din forța vitală care dăduse, odinioară, sens *navaraselor* și din suflul care îl ajutase să invoce cele nouă forme ale ființei? Opt ani de pregătire, patru ani de studiu și de spectacol, doar ca să-și poată controla intestinele. Doisprezece ani de muncă doar ca să învăț să mă cac, și-a spus el.

A doua zi de dimineață, Koman s-a întors.

Aashaan era în camera lui.

— M-am întors, a spus Koman.

— În cazul ăsta, aș vrea să mergi în Madras. E o școală de dans acolo, care a cerut un *aashaan* de dans cu experiență. O să-ți facă

bine expunerea asta, a spus *Aashaan*.

Koman l-a privit lung.

— Dar probabil că s-au referit la dumneavoastră.

— Așa e, dar eu sunt prea bătrân să schimb locul. Or să fie mulțumiți de tine. Și, ceea ce e mai important, și tu vei fi mulțumit de ei.

În sfârșit, Koman putea să răsuflă ușurat. În Madras, avea să-și regăsească curajul. Avea să-i ia ceva timp până când se va aventura din nou pe scenă, dar era sigur că așa va fi într-o bună zi.

— Mai e un singur lucru, a spus *Aashaan*. De doisprezece ani duci o viață izolată. N-ai știut aproape nimic altceva în afară de institut. Vreau să te apuci de citit. Citește nu doar texte *kathakali*, ci tot ceea ce-ți pică în mână; cititul o să-ți lărgască orizontul. Uită-te în jur, pentru că și asta e important. Privește, ascultă, gustă, simte și absoarbe tot ce ai în jur. Arta nu se poate alimenta pe sine însăși. Trebuie să fie susținută de viață. Așa că du-te și trăiește.

Pe Sethu îl nemulțumea plecarea lui Koman. Nici Mani și nici Babu nu erau prea fericiți. Dar Koman nu s-a lăsat influențat.

Cât despre Lalitha, aceasta s-a întors cu spatele la el, cu nasturii de pe spatele cămășii desfăcuți, înlemnită de durere.

Koman și-a lipit buzele de spatele ei, însoțind cu un sărut fiecare dintre nasturii pe care îi închidea.

— Nu plec pentru totdeauna. O să mai trec pe aici, i-a repetat el ceea ce le spusese și alor lui.

Șase ani mai târziu, Koman deschidea ivărul porții și se îndrepta spre casă. Îl enervase hotărârea tatălui său de a-i cumpăra o locuință. Își trimiseseră nenumărate scrisori unul altuia. „Nu vreau să prind rădăcini. Cum poate un copac să zboare?” îi scrisese Koman.

„Nu mai sunt tânăr. Trebuie să fac lucrurile la vremea lor. Ești fiul meu. Trebuie să-ți las măcar o parte din averea mea. În afară de asta, o să-ți placă la nebunie căsuța asta de pe malul râului”, îi răspunsese Sethu.

Casa era chiar pe malul râului Nila. Nenumărate inundații mușcaseră din pământul din jurul ei, așa încât stătea cocoțată asemenea unei semințe de orez pe o limbă de pământ care se întindea până la râu. Pe o latură a casei se aflau treptele pe care se cobora către râu, iar aici pietrele opriseră înaintarea eroziunii.

SAtvibr @Vljwi/v

Pe cealaltă latură, era o pantă foarte abruptă. Va trebui să întăresc malul aici, și-a spus Koman. Să construiesc un zid pentru ca râul să nu muște mai adânc și să fure ce-i al meu. Aceste ultime cuvinte l-au surprins: avea o casă a lui.

Koman a dat ocol casei. Nu era foarte mare, iar pe terenul din

jurul ei creșteau, din loc în loc, copaci bătrâni și tufișuri dese. Pe vremuri, aici fusese casa administratorului palatului. Rajahul din acea zonă își construise un palat de vară pe malul râului. Palat era un nume prea pompos pentru clădirea ridicată, dar localnicii îi spuneau *kottaaram*. Chiar lângă el se afla și casa administratorului.

Koman a urcat scările, către verandă. Veranda era înconjurată de un zid înalt până la brâu, deasupra căruia fusese prinsă o scândură de lemn. S-a așezat pe zid și s-a sprijinit de balustrada de lemn.

„Ce ne facem?” îi scrisese Sethu. „Mani nu are decât douăzeci și șapte de ani, dar trebuie să-i aranjez căsătoria în mare grabă. Situația e de așa natură. Dar nu se cuvine ca el să se gândească la căsătorie atâta timp cât tu nu te-ai așezat la casa ta. A venit vremea să-ți faci și tu o familie. Să încep să-ți caut o mireasă?”

Koman citise scrisoarea zâmbind. Până la urmă, Mani lăsase o fată însărcinată. Perioada pentru care Koman fusese angajat la școala de dans se apropia de sfârșit. Era gata să se întoarcă acasă, dar nu și să se căsătorească.

Nu era făcut pentru căsătorie. Ba chiar se întreba, adesea, dacă era cineva făcut pentru asta. Când *Amma* îl întrebase dacă cunoaște pe cineva potrivit pentru Meenakshi, o fată din familia ei, li-l prezentase pe Balan. Balan era colegul său de serie și un dansator desăvârșit. Horoscoapele se potriveau și familiile s-au plăcut. Dar Balan *veshakaaran*-ul se dovedise a fi mai presus de Balan soțul. *Amma* îi povestise că Meenakshi fusese abandonată de soțul ei, cu care avea și un copil.

— Nici măcar nu trimite bani pentru copil. Ce fel de om e? a auzit-o Koman pe *Amma* plângându-se.

Se simțise vinovat și-i scrisese lui Balan, dar nu primise niciun răspuns.

„Nu sunt pregătit pentru căsătorie”, îi răspunsese Koman tatălui său. „Dar poate mă ajuți să găsesc o căsuță cu chirie pe lângă institut. Aș prefera să fie lângă râu. Va trebui să mă întorc în curând și *Aashaan* mi-a aranjat deja să încep să predau de la începutul următorului an școlar. În plus, acum că Mani se va căsători, ar fi mai bine ca eu să plec de acasă.”

Sethu citise scrisoarea cu disperare crescândă. Sperase tot timpul că într-o zi, Koman avea să-și găsească drumul înapoi către casă. Că va avea un motiv de bucurie. În acele zile, trecutul îl bântuia cu o forță mai mare ca niciodată. Ca și cum mintea sa avea nevoie de aducerea aminte ca să-și găsească liniștea.

Deși trecuse foarte mult timp, și-a reamintit câteva cuvinte din

Biblie. „Căci acest frate al tău mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat.” De unde era? A, da, Luca 15:32.

Dar n-a fost să fie. Sethu s-a privit în oglindă. În curând îmi va veni și mie vremea, își spunea el. Și tot nu-mi voi fi făcut datoria față de primul meu născut.

Într-o zi, și-a dat seama că exista un mod de a-l ține pe fiul său lângă el. Avea să-i cumpere o casă. O casă lângă râu. După ce va avea o casă, va vrea să aibă și pe cineva lângă el. Și-și vor umple căminul de copii și speranțe, s-a gândit el. Parcă îi și vedea: o căsuță și un du-te-vino de copii. Păi asta ar putea fi scara lui Iacob, și-a spus el și a zâmbit din nou. Dacă ar ști bunul doctor cum mă stăpânește cartea cea sfântă.

Koman a luat-o pe latura casei care dădea spre râu. Râul aproape că secase; la capătul treptelor se afla o baltă adâncă și nemișcată. Apa era rece. Briza se ridica de deasupra ei și-i mângâia fața. De la gară, venise direct la casa lui în loc să meargă acasă. Era timp pentru asta. Mai întâi, voia să se așeze și să privească locurile de unde fugise.

Cum de putuse să fie un așa de mare laș? Acum, când se gândea la trecut, totul părea atât de simplu. La vremea respectivă crezuse că acela era sfârșitul.

S4nbtw ©Via/iv

A doua zi, trebuia să meargă la institut și să-și reia viața. Dar în ziua aceea nu avea să fie decât fiul tatălui său și fratele fraților săi. Avea să mănânce, să bea, să spună glume, să povestească și, la căderea nopții, s-o cheme pe Lalitha. Avea să urce, din nou, pe trupul ei ca pe o scenă și să-și facă acolo spectacolul. Încet și cu blândețe, cu furie și vigoare, erotic și grotesc... Avea să fie el însuși, din nou.

Institutul pare a fi la fel, și-a spus Koman când a intrat pe poartă. Nimic nu se schimbase. Și nici n-o să se schimbe vreodată, și-a spus el, trepidând. Nu putea fi adevărat. Pretutindeni, totul – oamenii, vremea, plantele, animalele, moda – se schimbă. Boală și disperare, speranță și fericire, așa e viața; ea pretinde ca nimic să nu rămână la fel.

Dar aici timpul era ținut prizonier în bătaia ritmică, împietrit în culorile de pe chipuri. Schimbarea era anulată de sufletele personajelor în care se învăluiau. Cum putea să meargă mai departe în viață dacă viața pe care o alesese nu recunoștea trecerea timpului?

Koman a auzit o voce care îl strigă. Era Sundaran, coleg de serie, fost prieten și acum instructor la institut.

— De ce ai rămas cu gura căscată? I-a întrebat Sundaran.

Probabil că ți se pare capătul pământului după ce ai fost pe unde ai fost. De ce te-ai întors? Nu pot să înțeleg. Eu nu m-aș fi întors.

Lui Koman i s-a părut că simte o urmă de invidie în vocea lui Sundaran. Ce motiv ar avea cineva să-l invidieze? A ridicat din umeri.

— Aici e casa mea, a spus el.

Pentru că Sundaran îl privea neîncrezător, Koman s-a simțit obligat să dea o explicație.

— Vezi tu, la Madras oamenii se concentrează pe *bharatanatyam*¹²². *Kathakali* era o ciudățenie, într-un fel. Cum să rămân într-un loc în care *kathakali* nu e pe primul loc? Aici lucrurile stau mai clar.

Zâmbetul lui Sundaran s-a transformat într-un rânjel.

— Nu te-ai schimbat, nu? Zelos. Koman cel zelos. Te-ai întâlnit cu *Aashaan*?

Koman l-a privit pe Sundaran cu uimire. Oare ce are cu mine? se întreba el. Apoi, strunindu-și acel gând, a spus:

— Nu, abia am ajuns. Nu e prea devreme pentru el?

— E aici. Stă aici toată ziua și bea. Rareori pleacă acasă. Îl simți că duhnește a *toddy* de la un kilometru. Miroase a *toddy* când respiră, când transpiră, ba cred că și când face pipi. După părerea mea, omul e de toată jena și o adevărată pacoste. Elevii îmi spun tot felul de povești despre locurile prin care l-au găsit zăcând, mort de beat. Pe marginea drumului. În gară, pe peron, în fața unui magazin. Deunăzi a căzut pe câmp și a trebuit să fie scos de acolo ca să nu se înece într-o baltă de vreo douăzeci de centimetri. Nu știu de ce îl mai țin pe aici. Și abia dacă mai face vreun spectacol. Nimeni nu mai pare dispus să-și asume riscul de a-l chema. Dar de ce-ți povestesc eu toate astea? a spus Sundaran, dând să plece. Probabil că știi deja. Voi doi erați foarte apropiați, nu? a spus el, făcând un semn cu mâna care însemna camarad sau poate mentor ori rudă.

Koman a rămas pe loc o vreme. Nu exista cuvânt care să poată descrie relația lui cu *Aashaan*. Până și Sundaran își dădea seama de asta. Și totuși, el nu știuse. De ce se comporta *Aashaan* în felul acesta?

Aashaan stătea la el în cameră și citea. Koman a aruncat o privire titlului cărții. *Bhaagavatam*. Atunci pe Koman l-a cuprins neliniștea. De ce citea *Aashaan Bhagavad Gita*

---

122 Dans clasic originar din Tamil Nadu. *Bharatanatyam* e acompaniat, de obicei, de muzică clasică indiană, iar unele poze se inspiră din sculpturile vechiului templu Chidambaram. După cum o indică și numele său, *bharatanatyam* reprezintă o combinație de BHA - *bhava* (expresie), RA - *raga* (muzică) și TA - *tala* (ritm).

Aashaan și-a ridicat privirea de pe pagină.

— Ascultă aici, i-a zis el, în chip de salut. „Nicio lucrare nu mă atinge și nici nu tânjesc după fructele acțiunii. Cine înțelege acest adevăr despre mine nu se lasă prins în ițele fructelor lucrării.”

Koman își mușca buza.

— *Aashaan*, ce mai faceți? a întrebat el.

A îmbătrânit, se gândea Koman. Când l-am văzut acum nouă luni, arăta ca un bărbat în vârstă, dar încă în putere. Acum pare bătrân și ramolit. A renunțat. Dar de ce?

— *Aashaan*, ce mai faceți? a insistat Koman. Apoi, pentru că nu mai putea rezista, a întrebat direct: Ce s-a întâmplat?

Aashaan și-a scos ochelarii și a pus cartea jos.

— Ce să se întâmple? Nu vezi că citesc din *Bhaagavatam* Ce poate fi mai bun de atât?

Koman s-a îndreptat către *Aashaan*. Cu mult timp înainte, *Aashaan* spusese că atunci când va simți că i se apropie ceasul, va citi din *Bhaagavatam*. „E ultimul lucru pe care-l voi face în viața aceasta. Dar nu înainte de sfârșit. Decât să potolesc demonii din mine, mai bine mor. Cum pot fi un *veshakaaran* dacă nu port în mine demoni prinși în luptă?”

— Nu arătați prea bine, a spus Koman. Fără să-și măsoare cuvintele, a adăugat: Am auzit că acum beți toată ziua.

— Ți se pare că arăt sau că mă comport ca un bețiv?

Irascibilitatea din vocea lui *Aashaan* îl făcea pe Koman să vrea să-și pună capul în brațele lui și să plângă. De ce vă bateți joc de dumneavoastră? voia să-i strige.

— Cine ți-a turnat povești despre mine? a întrebat *Aashaan*.

Koman a început să așeze unele peste altele cărțile de pe masă.

— Contează? Arătați îngrozitor. Arătați exact cum sunteți: ca un bețiv bătrân, a spus el, sperând că brutalitatea cuvintelor lui avea să-i rănească orgoliul lui *Aashaan* și că-l va scoate din letargie.

— Degeaba.

Vocea lui *Aashaan* era joasă, dar sigură.

— Știu că sunt un bețiv bătrân. Dacă îți închipui că o să mă înfurii dacă îmi scoți ochii cu asta, te înșeli. Chiar nu-mi pasă. E o vorbă în *Bhaagavatam*-. „Înțeleptul cel umil privește cu aceiași ochi și pe brahmanul învățat și blând, și o vacă, un elefant, un câine sau un mâncător de câini.” Eu de acolo îmi trag puterea.

Știu cine și ce sunt. Las povara asta pe umerii tăi, să hotărăști cum vrei să mă vezi. Nu-mi pasă ce crezi despre mine: că sunt vacă sau câine, dansator sau bețiv. Cum îl chema pe greul ăla? Epicur. Știi ce a spus? Înțeleptul trăiește ascuns și nu are de-a face decât cu cei asemenea lui. Toți ceilalți sunt simple cunoștințe. Deci, vezi tu, oricui mă cunoaște și mă înțelege cu adevărat nu-i va păsa câtuși

de puțin că m-a găsit zăcând pe marginea drumului. Cât despre ceilalți, sunt simple cunoștințe. Ce contează ce spun ei sau ce gândesc? *Aashaan* și-a frecat bărbia nerasă și a mormăit: Dacă chiar vrei să mă ajuți, poți să mă bărbierești. Îmi tremură mâna și mă tai de prea multe ori.

Koman și-a privit profesorul îndelung. *Bhagavad Gita* își datora existența unui om care a pus armele jos în mijlocul câmpului de bătaie și a spus: „M-am pierdut de tot cu firea și nu știu ce să mai cred. Cum să lupt în continuare? De fapt, aș vrea să mă opresc. Ce rost are să continui?”

Oare așa se simțea *Aashaan* Oare de aceea își căuta refugiu în băutură și în *Bhaagavatam*

Koman se străduia să lase aerul să-i iasă din piept fără zgomot. Venise la *Aashaan* sperând să-și recapete statutul de elev al său. Dar *Aashaan* voia mai mult de la el. Sau poate mai puțin?

— *Aashaan*, i s-a adresat Koman, vă aduc niște apă fierbinte de la căminul de băieți. Vreți să vă aduc și o ceașcă cu ceai?

Aashaan a clipit.

— Ceai? S-a gândit o clipă. Ar fi bun un ceai.

Koman a început să mânuiască briciul de la ureche spre bărbie. Cu grijă, fiecare mișcare măsurată și atentă, a tras cu lama peste săpun, ciaturile de barbă și ceea ce el considera că e scârba *hxi* *Aashaan* față de viață. A curățat briciul într-o cană cu apă rece și l-a pus jos.

— *Aashaan*, de ce? a întrebat el dintr-odată.

Bătrânul s-a uitat fix în oglinda pentru bărbierit. Și-a umflat obrazii. Îi rămăsese o urmă de spumă sub bărbie. Curba maxilarului îi definea acum chipul, pnițî*-f
s4n/i/Va 'yia/bv

O clipă, lui Koman i s-a părut că rămășița de spumă seamănă cu *chutti*, cercul alb care delimitează fața pictată a unui *veshakaaran*.

— Se pare că am lăsat niște urme de barbă pe ici, pe colo. Îmi cer scuze că n-a ieșit cum trebuie din prima, a spus Koman, în timp ce dădea cu pământul pe săpun, încercând să facă spumă. I-a acoperit din nou obrazii cu săpunul lui *Aashaan*. E vorba de un *vesham*? Jucați vreun rol?

Aashaan și-a umflat un obraz ca să-l ajute pe Koman.

Koman a ridicat din nou aparatul de ras. *Aashaan* se prefăcea că nu-l auzise. Dar Koman avea să insiste până când *Aashaan* avea să-i spună motivul rătăcirii lui.

Ușa s-a deschis dintr-odată și în prag a apărut Sundaran. Aparatul de ras a alunecat și o picătură de sânge a înroșit spuma de pe obrazul lui *Aashaan*. Koman s-a albit la față. *Aashaan* a șuietat.

Sundaran a început să râdă în hohote.

— Ce e asta? Ești bărbier sau dansator? Credeam că ai predat *kathakali* în Madras, nu că te-ai pregătit să fii ucenic de bărbier.

Aashaan a ridicat o sprânceană și a mârâit:

— Tu nu știi să bați la ușă înainte să intri?

— Am venit să-ți zic că avem ședință de la unsprezece. M-a trimis directorul să te anunț, a spus Sundaran, fără să ia în seamă reacția de nemulțumire a lui *Aashaan* față de faptul că dăduse buzna peste el.

— Asta nu e treaba omului de serviciu? a întrebat Koman, pe un ton sec.

Sundaran a ridicat din umeri.

— M-am oferit să-l anunț eu.

Apoi, Sundaran a intrat cu pași mari în cameră și a pus mâna pe oglinda pentru bărbierit. S-a privit în ea și a așezat la loc un cârlionț rebel, și-a lins vârful unui deget și l-a trecut peste sprâncene.

Koman a simțit că i se întoarce stomacul pe dos. Ce om vanitos. Cu toate acestea, nu a spus nimic. *Aashaan* își ținuse întotdeauna elevii la distanță. Ce se schimbase cât timp fusese el plecat? Sundaran se comporta cu o familiaritate la care nici măcar Koman nu îndrăznea să se gândească. S-a uitat la fața lui *Aashaan*.

— Ai terminat?

Tonul bătrânului era distant și plin de mânie.

Sundaran și-a ridicat privirea din oglindă.

— A, ce? A așezat oglinda cu fața în jos. Nu te supăra. Am plecat. Acum că băiatul tău minune a venit, presupun că nu mai ai nevoie de niciunul dintre noi. Dar cine știe când îl apucă iar tristețea și pleacă? N-ar fi prima oară. Sundaran s-a întors către Koman. Ești așteptat și tu la ședință.

— O să vină, a spus *Aashaan*. Acum pleacă, te rog. Mi se usucă săpunul pe față.

După ce Sundaran a plecat, fluierând încetișor, Koman a explodat:

— De ce-l lăsați să se poarte cu atâta... atâta...

Nu găsea cuvântul.

— Familiaritate? i-a sărit în ajutor bătrânul.

— Da, familiaritate. E o familiaritate care frizează lipsa de respect.

— Știu, a spus *Aashaan*. Întotdeauna a încercat să fie singurul care-mi intră în grații. Te disprețuiește. Probabil că știi deja. Voi doi sunteți cei mai buni elevi pe care i-am avut. Dar el știe că tu ai fost mereu preferatul meu. Îți respect devotamentul față de artă și

faptul că nici nu-ți dai seama cât de talentat ești. Toate astea îi depășesc puterea de înțelegere. Vrea să fie mereu numărul unu, că e vorba de scenă sau de preferințele mele, și de aici rivalitatea cu tine. Anul trecut m-a găsit cu nasul într-o baltă de vomă. Crede că mi-a salvat viața. Și că asta îi conferă un privilegiu asupra mea. Suntem amândoi niște bețivi, Koman, el și cu mine. Eu mă îmbăt cu *toddy*, iar el cu importanța pe care și-o dă în fața mea. Îl tolerez așa cum aș tolera un bețiv, nimic mai mult. Nu știe ce face.

Koman și-a frecat puntea nasului. În mod clar, lucrurile se schimbaseră aici.

SAtvi/Uj 'yia-ii'

L-a bărbierit pe *Aashaan* până la capăt. În timp ce așeza la locul lor lucrurile pe care le folosea, Koman s-a întors dintr-odată spre *Aashaan* și l-a întrebat:

— *Aashaan*, e prima și ultima oară când vă întreb așa ceva, dar trebuie să știu. De ce vă bateți joc de dumneavoastră? Întotdeauna ați băut prea mult, dar acum nu mai faceți nimic altceva.

Bărbatul care se încheia la nasturii cămășii curate pe care o îmbrăcase era *Aashaan* pe care îl știa Koman, deși un pic obosit, în locul posturii gârbovite, de bețiv, și a privirii tulburi, apăruseră bărbia ridicată cu semeție și privirea atotpătrunzătoare.

— Peste câteva luni ies la pensie. Ce-o să fac după asta? Primesc din ce în ce mai puține roluri. Sunt un bețiv. Nu te poți baza pe mine, spun ei. Nu-i pot învinovăți. Dar cât mi-aș dori să înțeleagă că pe vremuri beam ca să trezesc demonii din mine. Numai atunci când îi stârneam prindea viața și *vesham*-ul meu. Demonii mei au murit acum. Nici măcar nu mai răspund la băutura. Și când voi părăsi institutul, viața mea va lua sfârșit. Nu-mi pot imagina cum va fi când pielea mea nu va mai avea parfum de *mannola*. Da, acum când știu că s-ar putea să nu mai pun niciodată *mannola* pe mine, duhoarea ei mi se pare că e un parfum. Nu-mi pot închipui cum va fi să nu mai port o coroană. Tot ce mi-a mai rămas e să pun capăt ciclului vieții.

Koman a clătinat din cap, nerăbdător.

— Sunt atâția dansatori care își continuă activitatea chiar și după șaptezeci de ani, iar dumneavoastră sunteți încă destul de tânăr. Chiar nu înțelegeți că pensia nu înseamnă moarte? În loc să reparați lucrurile, le stricați și mai rău.

— Eu sunt actor, un *veshakaaran*. Și așa o să mor, a spus *Aashaan*. Iar acum trebuie să mergem.

Ochii lui *Aashaan* s-au făcut mici din cauza luminii. S-a oprit o clipă, cu mâna pe umărul lui Koman.

— Sunt multe lucruri din viața mea pe care le regret. Pentru un

singur lucru n-o să-mi pară rău. *Kathakali*. E viața mea. Izbăvirea mea. Tot ce mi-am dorit. Nu e vorba de faimă sau de bani sau chiar de aprecierea unui cunoscător, ci de bucuria pură a creației, a faptului de a da viață unui personaj și unei povești, de a depăși așteptările legate de această existență meschină, de muritor de rând. Privește în jurul tău, Koman. Nu simți cum îți cântă sângele în vene? Cum să fugi de așa ceva? Cum să renunți?

Koman auzea cântecul. După calmul unui *sringaara padam*, începea bătaia, ritmul unui cântec de dragoste. Cadența se schimba... mai repede... mai tare, cu vigoarea unui *yudhdha padam*, cântecul de luptă care-l împingea înainte. Nu mai avea rost să privească spre trecut acum.

ADBHUTAM

nngaaram. Haasyam. Karunam. Raudram. Veer am. Bhayaanakam. Beebhalsam. Ai învățat să identifici gândul din spatele fiecăreia dintre aceste emoții și să-ți antrenezi chipul să le reprezinte întocmai. Ai văzut cum procesul trecerii de la cunoaștere la trăire și apoi la reprezentare implică mai întâi gândul, apoi respirația și, după aceea, chipul tău. E ca un fel de crescendo. Nu și în cazul lui *adbhutam*. Căci numai această emoție nu-ți oferă un răgaz în care să te pregătești pentru ea.

Asta pentru că *adbhutam* e uimirea. Iar uimirea e instantanee. Nu poate fi premeditată sau calculată. Dacă faci asta, atunci nu mai e uimire. E doar cineva care încearcă să se prefacă a fi surprins și trebuie să înțelegi că, deși trăim în lumea aparențelor, noi nu ne prefacem că ne simțim într-un fel sau altul. Fă ochii mari. Fără urmă de furie sau de vitejie. Sprâncenele tale, ca și mușchii feței, accentuează mirarea. Nările îți freamătă, de parcă ar inspira chiar esența a ceea ce te uimește, iar buzele ți se deschid, fără să vrei, într-un zâmbet pe jumătate.

Să-ți explic altfel, ca să-ți fie mai ușor să înțelegi. Gândește-te la toate lucrurile care te pot uimi. Ar fi curcubeul, deși nu mai avem inocența copilului ca să fim uimiți de așa ceva. În mintea noastră, știm că e un simplu fenomen al naturii. Gândește-te, în schimb, la o noapte de decembrie, la stelele care răsar, clare și luminoase. În partea noastră de Malabar, în aceste luni reci, cu cer senin, vedem Calea Lactee. Antrenează-ți ochii și vei zări o stea mai strălucitoare decât toate celelalte. E Sirius, Steaua Câinelui. Deschide ochii larg și privește-o. Vei fi uimit. Ce vezi? O stea sau un car ceresc? Ce poate străluci atât de tare?

Acum gândește-te la fructele de jacquier. Niște gogoloaie enorme, verzi și înțepătoare, agățate de trunchiul jacquierului asemenea unor bebeluși care stau atârnați de gâtul mamei. Taie un gogoloi pe din două și jumătățile se vor despărți, lăsând să se vadă

Înăuntrul lor păstăile galbene și lucitoare. Văd că ești surprins. Dar știm cu toții cum arată fructul de jacquier, îți spui tu. Ce să te mire la el? Adevărat. Dar când muști dintr-o păstaie și nectarul îți umple gura, te gândești: E cel mai uimitor lucru pe care l-am mâncat vreodată. N-am mai simțit o așa dulceață, n-am mai văzut o așa culoare aurie, ceva atât de pârguit.

Până și lucrurile cunoscute te pot uimi. Asta aș vrea să îți minte.

Adesea, însă, uimirea vine de pe urma unor lucruri pe care le vedem rareori. Din septembrie și până în mai, în grădinile noastre poposește un vizitator. Are aproape douăzeci de centimetri înălțime, creasta și fața negre, precum și un corp alb, pe care flutură două pene ca două panglici de satin. Acesta este *nakumohan*. Unii îi spun pasărea-rachetă, iar alții pasărea-panglică, dar numele lui real este muscarul-paradisului. Când îl vezi, înțelegi că nu i s-ar fi potrivit mai bine niciun alt nume. Pasărea aceasta și-ar găsi cu adevărat locul numai pe crengile unuia dintre copacii încrustați cu nestemate ai Paradisului. Atât e de frumoasă, elegantă și stranie. Și te întrebi: Ce pasăre este această frumusețe? Unde trăiește? Ce mănâncă? Un milion de întrebări îți răsar în minte în timp ce o privești. Acesta este semnul distinctiv al uimirii. Curiozitatea, dorința de a ști și de a pune mâna pe ceva. Și când ajungi s-o faci, uimirea dispare. Aceasta este natura lui *adbhutam*. E trecător. Căci nu-l vei mai simți cu aceeași intensitate vreodată.

Radha îmi studiez unghiile. Încep să mi le pilesc din nou.

Îmi ridic privirea și văd privirea lui Shyam ațintită asupra mea.

— N-ar trebui să-ți pilești unghiile la apus, spune el.

Mă uit la el, nedumerită.

— De ce nu?

— Nu știu. Asta spunea întotdeauna bunica. Probabil dintr-un motiv foarte serios, întemeiat științific.

Își mută atenția spre televizor.

Shyam reprezintă un amestec ciudat de superstiție și gândire rațională. Pe de o parte, el crede în majoritatea prostiilor acestora, pe de altă parte, este primul care adoptă și folosește tehnologia, că e vorba de tot felul de dispozitive sau de practici. Deși îl știu de o viață și, de opt ani încoace, sunt și mai apropiată de el, tot nu pot înțelege cum funcționează mintea lui.

Să luăm *Baywatch*, de pildă.

Mă întreb cum poate un om de inteligența lui să se uite la asemenea platitudini. Dar el zâmbește și spune:

— Nu-mi cere niciun efort. Pur și simplu stau aici și mă uit. Ar trebui să încerci într-o zi. Știi, nu e nevoie să transformi tot ceea ce faci într-un exercițiu intelectual.

Simt o săgeată aici. În ultimele zile, am avut parte de tot mai multe săgeți din astea camuflate. Îmi dau seama că nu ține să mă rănească, dar și că nu-i pasă dacă reușește. Atunci mi se face frică. Nu-l mai recunosc pe Shyam.

Trece de pe un canal pe altul. Are de ales dintre șase canale în malayalam. Sare de la o scenă de bătaie la un cântec, apoi de la o reclamă la un fragment de dialog. O ține așa toată seara, iar mie mi se învârtește capul dacă încerc să țin pasul cu el.

— De ce faci asta? îl întreb eu. De ce nu te uiți la un singur canal odată?

Nu spune nimic. Mă întorc la pilitul unghiilor.

Mă întreb dacă știe. Ce rost are? îmi spun. Sunt morți cu toții. Mama și cei doi frați, dintre care unul era tatăl meu, iar celălalt unchi. Singura problemă e că nu știu care e care. Chiar dacă ar fi în viață, ar mai conta?

— Shyam, zic eu.

— Hm...

Privirea lui rămâne pironită asupra televizorului.

— Shyam, îl strig eu din nou.

Dă televizorul mai încet și se uită la mine.

— Ai auzit vreodată ceva ciudat despre nunta părinților mei? Aveai cam șapte ani pe atunci, nu?

Se schimbă la față. Când Shyam e absorbit de un film, e ușor să deduci conținutul emoțional a ceea ce privește după expresia de pe fața lui. El zâmbește și suferă odată cu eroul. Cele nouă stări fundamentale, *navarasele*, și un întreg alai de stări secundare vin și pleacă. Dar acum, când mă privește, chipul lui e inert, lipsit de orice expresie. Din ce în ce mai des, Shyam poartă masca impasibilității când e cu mine. Mă ascultă, dar e netulburat și dezinteresat.

Nu-mi place acest Shyam de lemn. Mă îngrijorează.

— Ce-ai auzit, Shyam? întreb eu, scăpând pila pe masă.

Shyam oftează.

— Aveam șapte ani și patru luni atunci, spune el și se ridică să ia ziarul pe care mi-l întinsesem în poală ca să se adune praful de unghii piliate.

Pune pila în cutia ei.

— Mama ta, mătușa mea, trebuia să se mărite cu fratele mai mare, unchiul tău Mani, dar acesta a dispărut cu trei nopți înainte de nuntă. Așa că tatăl tău a luat-o de nevastă. Nu știai?

— Nu, spun eu, clătînând din cap.

Asta era tot?

— Păi nu era un secret. Am presupus că știai, spune el, dând

televizorul mai tare din nou.

Rămân pe loc și nu aud nimic din ceea ce spun vocile de la televizor. Tot ce aud este: „E a mea, nu? Spune-mi... Se vede... Nu seamănă deloc cu tine sau cu nenorocitul de frate-miu.”

Plec din cameră. Urc în dormitorul părinților mei. L-am lăsat neatins. Nu doarme nimeni aici. Dar patul e făcut și dulapul e parfumat de săculețe cu lemn de santal. Casa asta are prea multe camere, îmi spun. Și prea multe secrete.

Bunicul meu și-a îngropat trecutul în pereții ei, iar părinții mei și-au ascuns și ei amintirile aici. Casa asta adăpostește cu bucurie secretele și le încurajează.

Cobor la parter și iau cu mine cutia cu instrumentele pentru manichiură. Pe ușa de la baie e atârnată o geantă cu cosmetice. Sigur Shyam a lăsat-o acolo, mă gândesc eu. Probabil că o va pune la loc mai târziu. Mă hotărâsc să-i fac o surpriză. Atunci observ un pachet cu tampoane. Mă cuprinde, din nou, acea furie bine cunoscută. De ce trebuie să-mi cumpere până și tampoane? De ce nu mă lasă să respir și să sângerez singură?

Dintr-odată, înlemnesc. Observ în dulăpiorul din baie pachetul de luna trecută, neatins. Sunt ușor șocată. Mă reped în dormitor. Am un calendar mic acolo. Dau pagină după pagină. Mă uit la date, număr și calculez. O întârziere de zece zile.

Mă așez. Îmi tremură picioarele. Mă gândesc că s-ar putea să fiu însărcinată. Îmi ating abdomenul. Oare e posibil? După atâta timp și tocmai când îmi doream cel mai puțin această responsabilitate?

Acum ce mă fac? Probabil că s-a întâmplat în noaptea în care Shyam m-a violat. Shyam n-o să mă lase niciodată să plec dacă află că sunt însărcinată cu copilul lui. Ce ar spune Chris dacă ar afla? Cum putem măcar să ne gândim la o viață împreună în timp ce eu port în mine copilul altui bărbat? „Ești absolut sigură că e al lui Shyam?” se aude o voce în mintea mea. „Nu uita că ați făcut din nou dragoste, la două nopți după viol. Era ultima zi a perioadei tale sigure. Se mai întâmplă și accidente.”

Nu intra în panică! îmi spun. Mai aștept o săptămână și n-o să mă gândesc la asta decât atunci.

— Ieși în oraș? îl întreb pe Shyam.

— Poate. De ce?

Se încruntă. Urăște să fie deranjat, mai ales în timpul ultimelor scene ale unui film. Eroul, un tip musculos, la un metru optzeci, scoate tot felul de ocări care se doresc a fi resimțite la fel de puternic ca și loviturile de pumn pe care le cară. Răii stau și tremură în sandale, în timp ce eroul tună și fulgeră.

— Poți să mă duci și pe mine până la Unchiul? Trebuie să vorbesc cu el, spun eu. E important.

— De ce nu-l suni?

— Are telefonul stricat, mint eu.

— Nu poate aștepta până mâine? spune el.

— Nu, nu poate, sar eu. E ridicol că nu mă lași să conduc. De ce trebuie să mă rog cu cerul și cu pământul de tine când pot să conduc singură până acolo?

— Ajunge. Te duc. Nu știi să conduci. Te-am văzut eu. Nu te descurci în trafic și folosești tot timpul vitezele greșite.

Îl fulger cu privirea. Am străbătut Bangalore în lung și-n lat cât am stat acolo, iar el vorbește de parcă n-aș ști să fac diferența între ambreiaj și frână. Va trebui să mă apuc din nou de condus. Îi arăt eu că nu mă poate juca pe degete, îmi spun.

— Pregătește-te, spune el. Filmul se termină în câteva minute.

— De ce? Mă duc la Unchiul. Ce port acum, merge.

— Nu te întâlnești și cu Chris? întreabă el, cu o voce mieroasă.

— Cred că e plecat, mint eu.

Încă nu pot să-l văd, mă gândesc. Nu pot până nu știu sigur.

Dintr-odată, mă apucă un dor nebun de el. E o dorință chinuitoare. Tot ce vreau e să mă ia în brațe și să-mi spună că nimic nu s-a schimbat.

E o noapte noroasă. Se aud tunete. Shyam merge cu mine până la casa Unchiului. Mă apucă de cot în timp ce traversăm o zonă întunecată. Tare aș vrea să-i spun să ia mâna de pe mine, dar n-o fac. Nu îndrăznesc să-l jignesc pe acest nou Shyam.

— Ai telefonul stricat, îi spune el Unchiului.

Unchiul se încruntă.

— Ba nu...

— Când am încercat eu să te sun, mai devreme, nu mergea, spun eu repede.

Unchiul ridică receptorul și-l apropie de ureche.

— A, da, am problema asta de vreo câteva zile. Nici nu știi când funcționează și când nu.

Mă întreb dacă Shyam își dă seama că Unchiul mă acoperă.

Shyam nu spune nimic. Își coboară privirea către cărțile împrăștiate pe masa Unchiului. Se vede clar că i-ar plăcea să le aranjeze.

— Nu te plictisești? întreabă el. Ce faci aici, de unul singur?

Unchiul zâmbește.

— Citesc, scriu, trag câte un pui de somn. O mai am și pe Mălini. E o viață foarte plină.

După plecarea lui Shyam, Unchiul mă privește insistent.

— Ce s-a întâmplat, Radha? Ce te supără? E vorba de Chris?

— Cred că sunt însărcinată, îi spun eu Unchiului.

E șocat.

— Ești sigură?

— Destul de sigură, dar mai aștept o săptămână și apoi merg la doctor, spun eu.

Înțeleg întrebarea din privirea lui.

— Nu știu, spun eu, gândindu-mă că, pentru moment, prefer incertitudinea paternității gândului că acest copil m-ar putea ține legată de Shyam pentru tot restul vieții.

O vreme, Unchiul nu scoate o vorbă. Oare se gândește la același lucru? Că istoria se repetă? La așa mamă, așa fiică. Oare desfrâul, la fel ca diabetul și scleroza multiplă, e o boală ereditară?

— Ce-ai de gând să faci? Întreabă el.

— Nu știu... îmi acopăr fața cu mâinile. Poate că nu e decât o greșeală. Poate că nici nu sunt însărcinată, spun eu, printre degete. Cine a fost tatăl meu? Care dintre cei doi frați? Îl întreb.

Nu mă feresc de aluzii. Nici măcar nu încerc să-mi caut cuvintele.

Unchiul își dă jos ochelarii. Are ochii oboșiți. Oare îmi va spune adevărul? Unchiul își freacă puntea nasului.

— Știi cine e tatăl tău.

— Nu, nu știu. Ții minte când a venit unchiul Mani? L-am auzit certându-se cu mama. Pretindea că sunt fata lui.

— Și mama ta ce a spus?

— Nimic. Dar tu trebuie să știi. Tu știi adevărul, îi spun eu.

Unchiul pare că e cu gândul în altă parte. Nu vreau să-l întrerup sau să-l grăbesc. Îmi dau seama că-și cerne amintirile.

— Mani. Fratele meu, Mani. Fratele care, atunci când nu eram sigur pe picioarele mele și pe mine și nu îndrăzneam să intru în vorbă cu ei, m-a luat de mână și m-a tras în mijlocul familiei. Pe el l-am iubit cel mai mult. Mereu înfometat. Mereu cerând ceva... lua viața ca pe un picior de pui care trebuia ros până când se desprindea de el ultima fâșie de carne. Și nici atunci nu se oprea: spărgea oasele, cu mult zgomot, și lăsa măduva să-i acopere limba. Mani își pierdea foarte rar vremea gândindu-se la cum era văzut de ceilalți. Era o formă de curaj primar. Când era în clasa a treia de gimnaziu, care acum ar fi clasa a opta de școală, și-a pus în minte să câștige premiul cel mare la serbarea școlară. Avea note bune și câștigase o mulțime de trofee sportive, dar avea nevoie și de un premiu la activități culturale. A văzut că cele mai multe astfel de concursuri aveau liste cu o mulțime de participanți, dar că la cel de muzică clasică nu erau decât trei concurenți. Mani s-a hotărât să se înscrie acolo. Îți imaginezi, Mani, care nu luase nici măcar o lecție de

canto? Nu știa decât un *varnam*¹²³ care făcea parte dintr-o lecție de muzică dintr-un program de la radio. L-a cântat pe acela și a câștigat premiul al treilea. Dar a fost nevoie de curaj, un curaj de nebun inconștient, ca să reușească. Un astfel de om era Mani.

Îl văd pe Unchiul cum zâmbeste.

— Când eram mici, bunica ta pune adesea capcane pentru șobolani prin casă. Aveam o cameră în care se ținea orezul nedecorat. Dintr-odată, se întoarce către mine. Acum ce țineți în ea?

— E goală, spun eu. Ca majoritatea camerelor din căsoiul ăla.

Unchiul dă din cap.

— Orezul îi îmbia de minune pe șobolani să vină și să-și facă acolo culcuș. Mama se săturase de ei. Nu numai că furau orez, dar găureau hainele puse la uscat, rodeau bucăți mari din legume, lăsau în urmă excremente și erau o mare bătaie de cap. Așa că au fost scoase la înaintare cursele. Dar ei îi era prea milă să omoare rozătoarele odată prinse în cursă. Iar pe tata nu-l puteam deranja cu astfel de nimicuri, după cum se gândea ea. La vremea aceea, plecasem de acasă. Mani era călăul oficial al șobolanilor. Nu-i snopea în bătaie, până își dădeau duhul, cu o coadă de mătură, așa cum ar fi făcut oricine altcineva. Deschidea cursa într-un sac, apoi lega sacul la gură și-l ducea la piatra de spălat. După ce se asigura că are public - servitoarele, mama și, poate, chiar câțiva copii din vecini - spunea: „la priviți sacul ăsta jegos. Cum de s-o fi murdărit în halul ăsta? Cred că va trebui să-l spăl și pe el...” Și apoi lovea cu sacul de piatră până când șobolanul se făcea chiselită, asta în timp ce toată lumea chicotea. Mani știa cum să transforme până și moartea într-o glumă. Pentru el, totul se măsura în râsete sau în posibilitatea de a aduce plăcere. Iubea viața atât de mult. Asta îi plăcea la el. Capacitatea lui de a fi fericit.

— Cred că tata nu știa deloc să fie fericit, continuă Unchiul. Pentru el, totul se învârtea în jurul poziției sociale și a onoarei. Orice lucru care era acceptabil din punct de vedere social îi plăcea. Dacă însă acel ceva avea cea mai slabă urmă de ilicit în el, refuza să aibă de a face cu asta. Oare fusese întotdeauna așa? Sau devenise atât de rigid pentru a-și ține familia la adăpost de orice bârfă sau speculație? Nu pot decât să presupun...

— Chiar când ne-am făcut mai mari, a reluat Unchiul povestirea, Mani a rămas la fel. În loc să zdrobească șobolani, a dat în patima femeilor. Pentru el, la asta se reducea: un simplu sport. Unul neconvențional, dar nimic mai mult. Era frumos și cuceritor. Femeile îl adorau. Era o combinație de Prem Nazir, Gemini Ganesh, Shammi Kapoor și Gregory Peck. Înțelegeți ce vreau să spun? Avea o anumită

---

123 *Vamam-urila* sunt exerciții vocale dintr-o anumită gamă, menite să ajute la cultivarea și la dezvoltarea unui control adecvat asupra vocii.

poză pe care și-o lua atunci când vorbea cu femeile. Își încrucișa brațele, ca să-i scoată în evidență lățimea umerilor, și se apleca spre ele. Era înalt, deci le domina, și le arunca o privire intensă, în care se distingea un licăr de dorință. Funcționa, de fiecare dată. Babu clătina din cap și nu-i venea să creadă. „Uită-te la el”, spunea Babu. „Cum reușește? Femeile astea chiar nu se prind? Actor ar fi trebuit să se facă. Probabil că tipa are impresia că el îi declară amorul lui etern... mare figură mai el” Mani ieșea basma curată din escapadele lui romantice. Dar cu Gowri a făcut o greșală. Ea nu era o verișoară săracă sau o servitoare a cărei tăcere putea fi cumpărată. Venea dintr-o familie respectabilă și, înainte ca vestea să împânzească orașul, căsătoria lor a și fost fixată. Nu suferea nicio amânare, pentru că Gowri urma să aibă un copil.

— Pe mine, țiș eu.

— Nu, nu pe tine. Gowri a pierdut sarcina la câteva săptămâni după nuntă. Nici nu mă mir. Ia gândește-te: bărbatul cu care ar fi trebuit să se căsătorească a dispărut cu trei nopți înainte de nuntă. Ce altceva putea face ea decât să accepte să-l ia în căsătorie pe fratele acestuia? Erau la mijloc onoarea familiei și viitorul ei. Sarcina era un secret, dar dacă se anula nunta, viața ei avea să fie distrusă. Mani a venit pe la mine în seara aceea. „În ce mă bag, *Etta*” m-a întrebat el, în repetate rânduri. Începea să-și dea seama că aceasta nu era o șotie pe care s-o poată da uitării. „A venit vremea să te așezi la casa ta și să-ți faci o familie.” Îi spuneam exact aceleași cuvinte pe care mi le spusese tatăl nostru. „Nu știu ce să zic, chiar nu știu.” în seara aceea, era într-o stare ciudată și am stat de vorbă până târziu în noapte. Și-a adus aminte tot felul de lucruri, escapadele cărora reușise să le supraviețuiască și care i-au fost trecute cu vederea, femeile cu care se culcase. Vânătorile la care participase, băutele și petrecerile. Părea că are nevoie să se îmbărbăteze că nu era prins în cursă și că era, încă, o ființă liberă să dea târcoale oricui dorea. „Ceea ce vreau eu, de fapt, să fac e să văd lumea. Cum să fac asta cu soția și copilul după mine? O să fiu legat de locul ăsta pe viață”, a spus el. „Exagerezi”, i-am răspuns eu. „De ce să nu poți călători dacă ești căsătorit? N-am mai auzit o asemenea prostie. Copilul se va face mare și, oricum, îl poți lăsa cu rudele tale”, i-am spus. „Dar nu va fi la fel.” A dispărut în noapte și l-am auzit cum își pornește motocicletă. După aceea, nimeni nu l-a mai văzut până șapte ani mai târziu, când s-a întors acasă. S-a dus la Calcutta, unde o cunoștință de-a lui i-a găsit o slujbă pe un vapor. Era hotărât să se distanțeze cât putea de mult de așteptările tatălui nostru față de el. A fost iadul pe pământ. Unul dintre noi trebuia să facă ceva. Dar eu nu eram în stare, Radha. Chiar nu eram. Nu eram

pregătit pentru căsătorie. Și ceva în mine mă făcea să refuz gândul de a mă căsători cu femeia care ar fi trebuit să fie a lui Mani. Îmi semăna prea mult a incest. Așa că tatăl tău a făcut lucrul onorabil și altruist care se cerea. S-a oferit s-o ia pe Gowri de nevastă. Nimeni nu-l prea plăcea pe Babu. Era caustic și necioplit. Și faptul că-i cam fugeau ochii îi enerva pe cei mai mulți din preajma lui. În prezența lui Mani, Babu era complet eclipsat. Oare Babu îl ura pentru asta? Nu sunt sigur. Pe fața lui Mani puteai citi foarte ușor, în schimb cea a lui Babu era imobilă. Se ascundea în spatele acelu chip. Nu-ți dădeai niciodată seama ce gândea. Dar în seara aceea am început să-l respect. Părea că umple locul gol lăsat de Mani și că domină totul în jur. Era dispus să se sacrifice pentru a rezolva situația. Oare ce i-o fi trecut prin minte în acele momente? În ziua aceea, când Babu a impus o condiție, nimeni nu a îndrăznit să i se opună. A cerut ca numele lui Mani să nu mai fie pronunțat vreodată în casa noastră. „Nu vreau să aflu copilul că nu sunt tatăl lui”, a spus el. „Nu vreau ca Gowri să se întrebe vreodată ce ar fi fost dacă s-ar fi căsătorit cu el.” Dintr-odată, Mani a încetat să mai existe. O lună mai târziu, Gowri a pierdut sarcina. Atunci Mani a fost extirpat odată pentru totdeauna din viețile noastre. Peste șase luni, Gowri a rămas însărcinată din nou. Cu tine. Copilul acela erai tu. Și cât te-a iubit tatăl tău! Chiar de dinainte să te naști, își făcea griji pentru viitorul tău. Unchiul zâmbește. Ai aflat răspunsurile pe care le voiai? Întreabă el.

— De unde știu eu că mi-ai spus adevărul? întreb eu, cu încăpățănare.

— Crezi ceea ce vrei. Ai prefera ca Mani să fie tatăl tău? S-ar potrivi mai bine cu ce ți-ai imaginat tu? Să ai drept tată un erou îndrăzneț și romantic? Nu uita că tot el a fost și cel egoist și nesianos. Cel care a abandonat o fată însărcinată cu trei zile înainte de nuntă. Tatăl tău a fost un om obișnuit, plictisitor și respectabil până în măduva oaselor, dar și un om de onoare. Un bărbat demn. Nici să nu te gândești să faci greșeala de a da cu piciorul demnității în favoarea excentricității.

Mă cuprinde amărăciunea. Ce n-aș da să fi încercat să-l înțeleg mai bine pe tatăl meu. Și să-l iubesc așa cum era, în loc să-i reproșez ceea ce nu era.

— Asta n-o absolvă pe mama, îi spun eu.

— N-o judeca pe mama ta, Radha. A trăit cum a știut ea mai bine. Nu crezi că ar trebui să-i acorzi libertatea de a alege? a spus el, pe un ton calm.

Mă gândesc la părinții mei. Îmi amintesc fotografia lor de nuntă. Și ei fuseseră odată tineri și impetuoși, cu vise nesăbuite,

Încercând, pe bâjbâite, să înțeleagă ce înseamnă să fii matur și responsabil. Și-mi dau seama că e în firea copiilor să nu accepte că părinții lor au fost tineri, că au făcut greșeli și au avut temerile lor. În cele din urmă, această tiranie mută pe care copiii o exercită asupra părinților lor e la fel de oprimentă ca regulile pe care părinții le stabilesc pentru copii.

Ce va crede copilul meu despre mine când el sau ea va fi îndeajuns de mare încât să înțeleagă diferența dintre bine și rău? Oare și el mă va judeca așa cum fac eu acum cu părinții mei? Oare copilul meu îmi va îngădui să fac greșeli și să comit erori de gândire? Oare copilul meu mă va iubi în ciuda a toate astea?

Simt strânsoarea unei mâini reci pe umăr. Mă gândesc că tot ce aș vrea e să fiu alături de Chris. Să-l văd. Să-l țin în brațe. Să mă asigur că nimic nu s-a schimbat și nu se va schimba. Chris e în căsuța lui. Știu că e acolo. Îl văd prin fereastră.

— Chris, șoptesc eu.

Ridică privirea. Se uită drept spre mine, dar știu că nu mă poate vedea. Sunt într-un con de umbră. Se apropie de fereastră.

— Știu că ești acolo, spune el.

les la lumină.

— De unde știi? întreb eu, curioasă.

— Îți știu parfumul.

Simt că înfloresc pe dinăuntru. Oare copilul acesta ar putea fi al lui? îmbrățișez gândul în sinea mea. Și chiar dacă nu e, oare îmi va purta ranchiună pentru asta? îmi va cere să scap de el? Floarea dinăuntru se ofilește.

Chris mă ia în brațe.

— Mi-a fost dor de tine.

— Și mie, murmur eu. Nu pot să stau. Shyam trebuie să sosească dintr-o clipă într-alta.

— Aici?

— Nu, vreau să zic că o să apară la poartă imediat ce o să-și dea seama că am plecat de acasă de la Unchiul.

— Atunci avem destul timp, spune el.

Mă culc lângă el, de bunăvoie și supusă. La umbra trupului său, nu-mi mai e groază. N-o să mă părăsească niciodată, îmi spun. Istoria nu se va repeta. Nu voi rămâne legată de un bărbat pur și simplu pentru că cel pe care îl iubesc m-a abandonat. Chris nu e ca unchiul meu, Mani. Chris nu e un copil care se preface că e om mare.

— Încet, încet, spun eu.

— De ce încet? murmură el, cu buzele lipite de ale mele.

În chip de răspuns, îmi arcuiesc gâtul.

Sună un telefon. Sună și iar sună. Atunci îmi dau seama că sunetul vine din geanta mea. O înșfac în graba.

— Unde ești? întreabă Shyam.

— Pe drum, spun eu, încercând să nu par panicată. Îl împing pe Chris la o parte. Trebuie să plec; e aici. Îmi arunc apă pe față și-mi dau părul pe după urechi. Îmi pare rău, îi spun.

— Îți dai seama că nu prea mai petrecem timp împreună? întreabă el.

Ceva în interiorul meu se revoltă din cauza tonului lui.

— Ce pot să fac? întreb eu.

— E atât de frustrant, spune el, trecându-și degetele prin păr. E încruntat.

— La asta se reduce relația noastră, Chris? întreb eu. La sex?

Nu mai vorbim aproape deloc, spun în mintea mea. Nu facem decât să ne năpustim unul asupra celuilalt.

— E, hai! spune el.

— Trebuie să plec acum, spun eu și mă reped afară pe ușă.

Îi simt privirea în ceafă. E furios. Și eu. De ce oare nu înțelege prin ce trec eu? Gonesc printre copaci, încercând să mă calmez.

Shyam e în mașină.

— Parcă ziceai că *Sabiv*-ul e plecat, spune el.

— S-a întors în seara asta. Unchiul m-a trimis să-i duc câteva hârtii. Au ajuns ieri și Chris le aștepta.

Îmi dau seama că vorbesc prea mult și prea repede.

Nu spune nimic. Mă ghemuiesc lângă ușă. Sunt copleșită de rușine. Ceva în sinea mea se clatină. Să fie oare conștiința mea? Sau e copilul, nimic mai mult decât un zigot, care mă întreabă: „îți dai seama ce-i faci tatălui meu?”

Oare așa se simțea mama? Prinsă între doi bărbați, simțindu-se ca o curvă, indiferent dacă era cu unul sau cu celălalt?

Această dragoste care părea miraculoasă începe să-și arate fața urâtă și jengoasă.

Îl privesc pe Shyam și chipul lui nu-mi spune nimic, nu vorbește nici de durere și nici măcar de o urmă de suspiciune, și atunci îmi văd dragostea ca pe ceva sordid, iar aura ei miraculoasă pălește. Încep să înțeleg că nu e decât o astâmpărare a poftei, o simplă încercare de alungare a plictisului.

Shyam în timp ce aștept în mașină, începe să plouă. Mă uit la ceasul de pe bord. Stau aici de zece minute. Unde e?

Unchiul mă aștepta pe verandă.

— Nu te-ai întâlnit cu Radha când veneai încoace? Cred că ai ratat-o cu câteva minute.

Nu-și găsea locul și era agitat. Îl preocupa ceva. Mi-am dat seama, dar nu l-am întrebat ce.

— De ce a venit Radha să te vadă? A zis că nu poate aștepta până mâine, am spus eu. E vorba de părinții ei?

Unchiul a oftat.

— Părinții ei. Da, da, voia să mă întrebe despre ei.

— Mă gândeam eu! mai devreme m-a întrebat și pe mine despre ei, despre circumstanțele căsătoriei lor. Dar de ce nu putea să aștepte până mâine ca să vorbească cu tine? am întrebat eu.

Știam că nu-mi spune tot adevărul. Poate că ea nu avea nevoie decât de o scuză pentru a veni aici.

— Doar știi cât de... impulsivă el a spus el.

Am dat din cap. O știam foarte bine. Apoi m-am hotărât să-l întreb ceva ce mă îngrijorase în ultima vreme.

— Când a venit vorba de cumpărarea acestei case, ai spus că tatăl tău a cumpărat-o în jurul datei nunții fratelui tău Mani. Presupun că te referi la nunta de care a fugit. Sau s-a căsătorit, până la urmă?

Radha este unica moștenitoare a averii bunicului său. Tatăl ei nu a avut alți copii, Unchiul nu are moștenitori. Îmi făceam griji că ar fi putut să apară noi pretendenți la o parte din moștenire.

— Mani a murit. Nu a avut nici soție, nici copii, legitimi sau nu, a spus bătrânul.

— A murit în niște circumstanțe cam dubioase, nu-i așa? am întrebat eu.

— A murit într-un accident. A fost un accident stupid, dar n-a fost nimic dubios în legătură cu el, a spus el.

— Mașina pe care o conducea a intrat în viteză într-o cisternă cu benzină parcată și a explodat. Am auzit că polițiștii nu erau perfect convingși că a fost un accident.

S-a încruntat.

— L-am pus pe prietenul meu de la Poliția de Stat să sape după dosare. Mi s-a părut normal să aflăm tot ce se poate despre el. Trebuie să fim pregătiți dacă apare cineva care pretinde că e fiul lui. Atunci am auzit că s-a crezut că cineva a aranjat toată chestia asta, am explicat eu.

— Dar cine să vrea să-l omoare?

— Păi, în primul rând, tatăl Radhei, am mormăit eu.

— A fost un om de onoare. N-ar fi făcut niciodată așa ceva, a spus Unchiul.

Dar l-am văzut cum se așază pe scaun, nesigur pe picioare.

— la gândește-te, i-am spus eu. Fratele alungat se întoarce și cere partea care-i revine de drept. Averea e una, dar dacă a pretins că femeia și copilul sunt ai lui? Tocmai ca să-ți păstrezi onoarea ai putea face așa ceva, am spus eu.

Unchiul n-a scos niciun cuvânt. O clipă mai târziu, s-a uitat la mine.

— Morții cu morții! a spus el.

Stau în mașină și mă uit la ștergătoarele de parbriz. Încep să înțeleg ce trebuie să fi simțit tatăl Radhei când fratele său s-a întors, dintr-odată, în viețile lor. Văd amenințări peste tot. Văd cum prind viață forțe care vor uzurpa tot ceea ce e al meu de drept.

Unde este?

Mă întreb ce face. Formez numărul ei. Telefonul sună. Sună de cel puțin opt ori până când ea răspunde. Simt că-mi pierd răbdarea.

— Unde ești?

Îi aud vocea. E ciudat de calmă.

— Sunt pe drum, spune ea.

Atunci îmi dau seama că i-am întrerupt.

Izbucnesc într-un urllet de disperare. Durerea mea se topește în noapte.

Îmi pun capul pe volan. Ce are voie să facă soțul unei femei adulterine? Oare îmi este permis să-mi vărs mânia de a fi fost trădat? Voi putea, oare, să-mi apăr onoarea? Oare vreo instanță, pământeană sau cerească, mă va pedepsi pentru asta?

Când eram copil, am auzit o poveste despre un vecin care-i tăiasse capul nevastei sale. Aflase că femeia avea un amant. Omul *sA.thbul* ^c*Yhwbv* s-a dus până la secția de poliție cu toporul într-o mână și cu capul femeii, pe care-l ținea de păr, în cealaltă. Se spune că polițistul i-a dat un scaun să se așeze. Până și ei, bărbații în uniformă, înțelegeau că femeia adulterină meritase să fie omorâtă. Era o chestiune de onoare.

Dar acum e vorba de Radha. Radha mea. Ce să fac?

Apoi o văd. Apare în lumina farurilor. Își ține o mână deasupra capului, ca să se apere de ploaie. Numai Radha își poate închipui că mâna ei micuță poate s-o apere de ploaia mărunță și deasă. La fel cum își închipuie că n-o să aflu despre aventura ei.

Ploaia îi curge pe față. Picăturile se agață de ea.

Deschide portiera și se urcă în mașină. Simt parfumul lui pe trupul ei.

Îmi vine să-i răsucesc părul în jurul pumnului meu și s-o pun la pământ. Să-i prind gâtul între degete și să alung suflarea din trupul ei trădător. S-o văd cum își agită brațele și se luptă să respire.

Vreau să înțeleagă cât de tare m-a rănit și mai vreau să sufere pentru suferința mea.

Însă îmi controlez mânia și vocea:

— Parcă ziceai că *Sahiv*-\îl e plecat.

Turuie imediat o explicație. Cuvintele țâșnesc și se rostogolesc, se tăvălesc și fac tumb. Clovni care umplu pauzele, la circ. Miroase a secrete și a vină.

Nu spun nimic. Îmi e teamă să vorbesc. Dacă apuc să spun ceva, va fi o acuză. Va fi venin, și ură. Și atunci totul va fi pierdut.

Se duce la culcare devreme. Eu rămân așezat în living. Nu pot să dorm.

Merg în camera noastră aproape de miezul nopții. Ea doarme. Hainele ei sunt împrăștiate pe scaun. Le atârn pe umerăș și-i bag chiloții în coșul din baie. Ușa dulăpiorului de pe perete nu e închisă bine. O deschid și încep să aranjez cosmeticele. Dau peste două pachete de tampoane. De ce le adună? Ocupă atâta spațiu. Apoi, dintr-odată, îmi dau seama ce s-a întâmplat, ce mi-a scăpat.

Radhei nu i-a venit ciclul. Fac un calcul în minte. Trebuia să-i vină acum zece zile. O clipă, un cântec sălbatic îmi răsună în minte. Oare e posibil? Să fie însărcinată? Sunt tată, în sfârșit?

Apoi mă opresc.

Ce-mi trece prin cap? Știu că nu pot avea copii. Copilul care crește înăuntrul ei nu e al meu. E un boț de carne păcătos. Dovada vie a trădării ei.

O durere insuportabilă îmi sfâșie măruntaiele. Îmi mușc mâna, ca să-mi înăbuș urletul de agonie.

În curând, voi pierde tot ce am. Dragostea. Viața. Visele, onoarea. Tot ce mi-a mai rămas e umilința. Cum să merg mai departe?

Obrazul mi se udă. Îmi dau seama că plâng.

Plâng pentru că nu mai am decât durerea de care să mă agăț.

Unchiul întotdeauna mi-am ales amintirile asupra cărora vreau să stăruiesc. Când cele la care nu vreau să mă gândesc se ridică la suprafață, le alung imediat. Dar în seara asta sunt obligat să-mi amintesc. E vina lor. A Radhei și a lui Shyam. Ei i-au făcut pe morți să se răsucescă în morminte.

Mă gândesc la momentul întoarcerii lui Mani. Fratele care nu-și mai avea locul în viețile noastre nu era ușor de dat la o parte. Am încercat să-l conving să stea cu mine.

— De ce să se simtă stânjenit de sosirea mea? a întrebat Mani.

— Știi că pe Babu îl îngrijorează prezența ta. Deci, de ce o faci?

A ridicat din umeri.

— Babu nu se supără. Toate astea țin de trecut. Mai e și fetița. Nu-i așa că e tare drăgălașă? Și când te gândești că ar fi putut fi a mea.

— Nu e a ta, i-am spus eu încet.

— Nu minți, *Etta*, a spus el. Se vede că e a mea. Nu seamănă deloc nici cu ea, nici cu el.

Mani nu voia să audă ce-i spuneam. Îl privea pe Babu ca pe un uzurpator. Își dădea seama că-și pierduse locul în familie și asta nu-i plăcea. Mani n-ar fi făcut nimic cu adevărat rău. Nu era un om malefic. Nu era decât un copil într-un corp de bărbat. Lua totul ca pe o joacă. Dacă Gowri ar fi acceptat să plece cu el, Mani ar fi fugit din nou. Dar Babu nu-și putea asuma niciun risc.

Imaginile refuzau să mi se șteargă din minte. Mani în mașină. Mani prins înăuntru. Mani, cu pielea jupuindu-se de pe el și carnea topindu-se. Mani urlând fără încetare și încercând să scape. Mani explodând. O fracțiune de secundă – atât cred că i-a trebuit să înțeleagă că de data aceasta nu mai avea scăpare. Moartea a fost aproape instantanee, asta ni s-a spus când i-au adus rămășițele acasă. Câteva așchii de os și dinții, atâta tot. Mani, maestru al numerelor de dispariție.

Odată cu moartea tatălui meu, Mani și-a încetat existența pentru totdeauna. Acum, nu mai era nimeni care să-i țină amintirea vie.

Și totuși, azi l-am auzit bătând la o ușă din interiorul meu. Deschide cufărul cu amintiri, *Etta*, și lasă-mă să ies. Tot ce a mai rămas din mine sunt amintirile tale. Trebuie să mă lași să trăiesc măcar prin ele.

Cineva deschide porțile. Plouă. Cine poate fi la ora aceasta? Atunci îl zăresc pe Chris.

— Îmi pare rău că pic așa, pe nepusă masă, spune el. Dar nu mai rezistam să stau acolo. Mă simțeam ca la închisoare. Dumneavoastră ce faceți când plouă cât e ziua de lungă?

— Musonul are efectul ăsta, spun eu. Anul acesta, sezonul ploios a durat mai mult ca de obicei. Acum câteva luni vorbeam despre captarea apei de ploaie. Acum toată lumea vorbește despre eroziunea solului și despre dezastrelor provocate de ploaie. Probabil că a fost groaznic în excursie. Ai apucat să vezi și să faci tot ce ți-ai propus?

— Nu, nu chiar.

Își trece degetele prin păr și, stând pe scaun, se apleacă în față. Își unește degetele într-o piramidă pe vârful căreia își sprijină bărbia. Îmi dau seama că acel gest îmi e cunoscut.

— Cum merge scrisul? întreb eu.

— De când m-am întors, n-am mai scris niciun cuvânt. Mă gândeam că o să lucrez atât de mult aici, dar se pare că n-am făcut altceva decât să pierd vremea.

Chipul lui are o expresie aspră.

— Vei scrie când o să fii pregătit, spun eu. Nu știu ce-mi vine și-l întreb: Ce-o să faci când te întorci acasă?

— Trebuie să scriu cartea asta. Și să mă implic în câteva proiecte jurnalistice, ceea ce înseamnă că voi călători un pic. S-ar putea să merg în Africa. Are un aer contemplativ. Va trebui să vorbesc cu Unni să-i spună agentului de voiaj să-mi reprogrameze zborul. S-ar putea să fiu nevoit să mă întorc mai devreme decât am plănuir.

Și cu Radha cum rămâne? îmi vine să întreb. Are și ea un loc în vreunul dintre planurile tale? Ea ce o să facă după ce pleci?

— Și Radha... dau eu să spun.

Cască și se ridică în picioare. Lumina îi bate din spate. Se transformă într-o simplă siluetă, iar pe mine mă cuprinde mirarea.

Dintre cele nouă *bhava*, numai *adbhutam* sau mirarea este bruscă. Toate celelalte presupun un proces, un anume răgaz între trăire și reacție. Dragostea sau furia, frica sau scârba... întâi trăim, conștientizăm și abia apoi intrăm în starea respectivă. Dar cu mirarea, nu e posibilă decât trăirea. Pe măsură ce te umpli de ea, *adbhutam* naște o întrebare în sufletul tău: „Oare e posibil?”

De ce oare n-am înțeles asta? mă întreb. Îl cunosc. Știu cine este. Simt că inima începe să-mi gonească. Dar cum să-l întreb? Ce cuvinte să folosesc?

Mă simt sfârșit.

— Chris, acum te rog să pleci, spun eu. Sunt obosit. Trebuie să mă odihnesc.

Mijește ochii, bănuitor.

— Mai e ceva. De câteva zile mă țin să vă întreb. Ați cunoscut cumva o doamnă englezoaică pe nume Helen Pullman?

Fac ochii mari. Din nou, *adbhutam*.

— Helen Pullman? E pictoriță, nu?

— E nașa mea, spune el. Pe mama mea o cheamă Angela, spune el, urmărindu-mi reacția.

În acel moment, uimirea a devenit certitudine.

— De ce nu mi-ai spus asta până acum? îl întreb eu.

— Am presupus că nu vreți să vorbiți despre lucruri personale.

— De ce să presupui așa ceva? Ți-a spus ceva Angela?

Din nou, încearcă să vadă ce poate citi pe fața mea.

— Nu v-ați despărțit chiar în termeni amicali, nu-i așa? zice. Am încercat s-o întreb pe mama despre dumneavoastră, dar a fost

evazivă. A lăsat prea multe episoade neclare în povestea ei.

Îmi frec puntea nasului. Simt că tâmplele au început, din nou, să-mi pulseze.

— Întoarce-te mâine. O să vorbim atunci, spun eu. Acum chiar trebuie să mă odihnesc.

Plouă cu găleata. Sunetul ei îmi umple casa și mintea. Îmi dau seama că el nu a venit aici doar ca să scrie despre mine. Ba chiar mă întreb dacă există cu adevărat o carte sau dacă nu e un simplu pretext. A venit să găsească piesele lipsă. Ce i-a spus Angela oare? Sau, mai bine, ce nu i-a spus?

Fac repede un calcul în minte. Brusc, înțeleg totul. Crede că sunt tatăl lui. O clipă, am un sentiment de regret profund. Mi-ar fi plăcut să am un fiu cum e Chris. Dar Chris nu este fiul meu. Nu îl cunosc pe tatăl său, dar sunt sigur că nu poartă în el nicio bucățică din mine.

Nu va crede dacă neg. Așa că hotărâsc să-i spun totul despre mama lui. Și de data aceasta nu-mi voi alege amintirile. Îi voi povesti lucrurile exact cum s-au întâmplat.

* * *

1970-1971

Creuzetul

Koman

La câteva zile după ce m-am întors din Madras, viața mea a început să se desfășoare după un anumit tipar. Trei luni mai târziu, mă simțeam de parcă n-aș fi plecat niciodată. Cei doi proaspăt căsătoriți locuiau împreună cu părinții mei. Eu trăiam în căsuța mea de pe malul râului. Din când în când, mai primeam câte o scrisoare de prin țări îndepărtate, prin poșta aeriană, prin care Mani ne anunța că o ducea bine, moment în care mergeam acasă, să-mi vizitez familia. Găseam un moment în care puteam să-l iau pe tata deoparte și să-i dau scrisoarea. Tata o citea în gând, plângând pe înfundate, apoi își ștergea lacrimile și se reîntorcea în sânul familiei. Mai zăboveam un pic și apoi plecam. Nu puteam suporta să stau în casa aceea, în care numele lui Mani nu era pronunțat niciodată.

Aashaan bea mai puțin. Legătura dintre noi părea mult mai puternică. Apoi, într-o zi, *Aashaan* și-a ridicat privirea de pe scrisoarea pe care o citea și mi-a spus:

— Se întoarce.

Am ridicat ochii din carte și m-am uitat la plicul par avion pe care îl ținea în mână.

— Cine se întoarce? am întrebat eu.

— Angela. Mi-a fost elevă doi ani.

Aashaan avea o privire gânditoare.

— Eleva ta? Am căscat ochii mari. De când li se permite femeilor să studieze *kathakali* la institut?

— Ea e prima. Presupun că se gândesc că nu-i nicio problemă dacă femeia e din altă țară. În plus, a fost admisă ca elevă pe termen scurt, nu pentru un curs întreg. N-aș putea să intru în amănunte, dar se pare că face cercetare pentru disertația ei. A fost deja de două ori aici.

Sn/but/ c#Ubv

— Și cum e? Întreb eu, cu curiozitate.

Ce înțelegea o *Madaama* din *kathakalP*

— Nu stă rău deloc, a spus *Aasbaan*, zâmbind. Are un simț al ritmului minunat. Lucrează foarte mult și știe suficient de bine malayalam. Dar mă obosește cu întrebările. Îmi cam dă bătăi de cap.

Am zâmbit. *Aashaan* vorbea pe un ton ironic, dar amuzat.

Bătrânul a împăturit scrisoarea cu grijă.

— O să fie dezamăgită când o să afle că mă voi pensiona.

— Atunci ce o să facă?

M-am ridicat. În scurt timp, aveam să începă cursurile de după-amiază.

— O să propun să-i fii tu profesor în continuare. E pregătită pentru cursul de anul trei.

— Eu! Eram îngrozit. Nu pot preda *katbakali* unei femei.

Aasbaan s-a încruntat.

— Nu spune asta! Se pricepe și e foarte devotată. Asta e tot ce trebuie să iei în considerare. În plus, tu vorbești și un pic de engleză, nu? Așa că o să te poată obosi și pe tine cu întrebările.

— Dar și Sundaran vorbește engleză, spun eu.

— A, Sundaran. *Aasbaan* afișează un zâmbet ușor ironic. Sundaran, Făt-Frumosul nostru. Dacă aș trimite-o la el, ar fi ca și cum aș trimite un miel la tăiere. El n-o s-o considere o elevă, ci o ocazie. Și nu pot lăsa să se întâmple așa ceva.

Mi-am ferit privirea. Avusesem doi elevi străini în Madras. Mi se păruse interesant să le predau. Cu femeia aceasta, lucrurile aveau să fie la fel. Trebuia doar să țin minte să o privesc ca pe o ființă asexuată.

Femeia a sosit odată cu ploile. Cu o zi înainte, cucul nu se oprise din cântat, străpungând, cu glasul lui, văzduhul nemișcat. Șiroiam de transpirație din cap până în picioare și îmi spusese că dacă arșița nu se termină odată, o să mă sufoc din cauza aerului stătut. Până și iazul adânc de lângă casă scăzuse într-atât încât nu mai era decât o peliculă verde de sticlă. Beam apă și-mi făceam vânt cu evantaiul. Făceam nenumărate băi, iar noaptea dormeam cu un prosop umed pe piept. Căldura nu ceda, astfel încât toropeala domnea zi și noapte.

Dragă vântule care te-ai dus departe, te rog, întoarce-te acasă, totul îți e iertat, șopteam eu, stând pe malul râului. Te rog, întoarce-te, și promit că n-o să mă mai plâng că faci să zdrăngăne țigla de pe acoperiș sau să se răsucească într-un dans nebun palmierii de cocos. Eliberează-mă din această paralizie a gândului și a trupului. Nu pot să gândesc. Nu pot să respir. Ce rost mai am eu, ca purtător de măști, dacă nu pot pătrunde cu gândul în mișcările pe care le fac?

Atunci a început.

Aerul împietrit s-a mișcat. Norii s-au adunat și au luat-o în sus, pe coastă. Speranța a țâșnit din albia râului. Frunzele au început să foșnească și cerul s-a întunecat. Fulgere și tunete. Blocurile de căldură au început să se desprindă unele de altele, iar primele picături de ploaie au rupt în două acea lună inertă.

Pământul a băut ploaia cu nesaț, asemenea unui prunc înfometat care-și devorează primul lapte. Mai mult, mai mult, mai mult, pământul tânjea după ploaia subțire și chioară. Apoi, sătul pentru moment, a râgâit. Un parfum pătrunzător, răcoros și umed. De pământ ud încărcat de amintirea zilelor de vipie și a suprafețelor sfărâmicioase. Umezeala ploii. O umezeală eliberatoare.

Simțeam picăturile de ploaie ca pe o mie de săgeți trase de un zeu. O furnicătură, un țârâit, un cântec care-mi străpungea porii și-mi anima simțurile. Sau poate că nu ploaia era de vină. Ci faptul că am văzut-o pentru prima oară.

Pentru mine, ea a dezlănțuit musonul. Parfumul ei era acela al pământului întunecat și umed.

— Ai văzut-o? m-a întrebat Sundaran.

— Pe cine? m-am prefăcut eu că nu înțeleg.

Un elev s-a ghemuit la picioarele lui. Un broscoi. Așa eram și eu pe vremuri, mi-am spus în gând. Odată cu venirea musonului și a lunii *karkitakam*, începuseră sesiunile oficiale de masaj, *uzhichil*. Nouăzeci de zile de masaj pentru a pregăti trupul pentru rigorile dansului.

Mi-am amintit cum am fost călcat în picioare, cu respirația tăiată și spatele rănit, în ciuda stratului de ulei cu care fusesem acoperit. Numai cu *Aashaan* am descoperit că nu era nevoie ca presiunea să fie una brutală.

— Pe cine? m-a îngânat Sundaran, luându-mă peste picior. Pe *Madaama*. Noua elevă a lui *Aashaan*. Ai văzut-o?

Mi-am trecut talpa de-a lungul spatelui elevului. În sus și în jos, apoi la rădăcina coloanei vertebrale.

— De văzut, am văzut-o. Îl aștepta pe *Aashaan* la ușa cabinetului

lui. Dar de cunoscut, n-am cunoscut-o. Oricum, de ce aş fi făcut-o? am spus eu, cu ochii pironiţi pe spatele băiatului. Nu-i cunosc pe toţi elevii lui *Aashaan*.

Sundaran a pufnit. Nu-i prea venea să mă creadă. Ştia că, mai devreme sau mai târziu, *Aashaan* trebuia să-i ceară unuia dintre noi să o preia. Mi-a aruncat o privire înveninată. I se vedea o venă pe tâmplă, pulsând. L-am văzut uitându-se spre elevul întins la picioarele lui.

Băiatul stătea întins pe spate. Sundaran i-a desfăcut picioarele, cu brutalitate. Apoi i-a apăsât cu talpa pe coapsă. Băiatul a scheunat de durere.

Am ridicat ochii spre el.

— Ai grijă, i-am şoptit eu. O să-l nenoroceşti.

Sundaran a pufnit din nou.

— Noi am avut parte de un tratament mai rău şi niciunul n-a rămas schilod. Oricum, el e elevul meu şi o să-i fac masaj aşa cum consider eu că e bine.

Ca şi cum ar fi vrut să accentueze faptul că era stăpânul băiatului şi al muşchilor acestuia, Sundaran a început să-l calce în picioare cu ură. Mi-am ferit privirea. Intervenţia mea ar fi însemnat o suferinţă sporită pentru copil.

Mai târziu, am mers la ceainăria de lângă institut. L-am văzut pe Sundaran acolo. M-am dus să mă aşez lângă el.

— Ce s-a întâmplat? am întrebat eu. De ce te-ai supărat? Ai văzut că băiatul şchiopătează?

— Poate că am fost un pic cam dur azi-dimineaţă. Dar trebuia să-mi vărs şi eu oful. Nu mai rezistam să ţin în mine. Am primit o scrisoare de acasă în care mi se cer bani. Oricâţi aş trimite, niciodată nu sunt de ajuns. Şi atâta timp cât sunt prins aici, nimic n-o să se schimbe. Ce n-aş da să existe o cale de ieşire! Sundaran răsucea o bucată de hârtie în timp ce vorbea. Dintr-odată, şi-a ridicat privirea şi a spus: Nu suntem toţi la fel de norocoşi ca tine să avem taţi bogaţi sau un părinte spiritual ca *Aashaan*. Dar hai să vorbim despre altceva. O s-o joc pe *Damayanti*, în prima zi din *Nalacbaritam*, peste două săptămâni.

A început să vorbească despre un *vesham*.

N-am continuat conversaţia; îmi dădeam seama că Sundaran încerca să-şi ascundă amărăciunea. Dădeam doar din cap şi ascultam. Aveam de gând să vorbesc cu *Aashaan* despre Sundaran. Poate că ar fi mai bine ca *Madaama* să studieze cu el. Şi totuşi, am simţit din nou ploaia pătrunzătoare, mirosul de pământ reavăn, briza răcoroasă, şi mi-am dat seama că am o ciudată reţinere în a

schimba planurile lui *Aashaan*.

Invitația a sosit în aceeași seară.

— Încercăm să luăm legătura cu dumneavoastră de câteva zile, au spus organizatorii.

M-au întrebat dacă voiam să-l joc pe Nala.

Am fost de acord. Sundaran și cu mine făceam o pereche bună. Trăsăturile fine ale lui Sundaran și ochii lui mari îl făcuseră candidatul perfect pentru rolurile feminine și pe vremea studenției primisem întotdeauna roluri de personaje îndrăgostite unul de celălalt. Între noi era un fel de chimie care potența intriga. În plus, avea să-i facă plăcere lui Sundaran. Prima zi a piesei era împărțită aproape în mod egal între Damayanti și Nala.

Nala. Împăratul ținutului Nishada, care s-a îndrăgostit de prințesa Damayanti numai din spusele altora despre frumusețea ei.

S4n/ita/ cyhwlv în regatul ei, și Damayanti îi ducea dorul lui Nala; nu se văzuseră niciodată, dar sufletele lor erau deja unite. Apoi Nala i-a trimis un emisar lui Damayanti: o frumoasă lebedă aurită. „Tot ce vreau să știu e dacă pot să îndrăznesc să sper”, i-a cerut el lebedei. Lebedă i-a dus un mesaj de dragoste și dor lui Damayanti.

Damayanti a roșit și și-a recunoscut sentimentele. „Cum să spun mai multe? Nu se cuvine ca o femeie de viță nobilă să strige în gura mare ce simte”, a spus ea. „Și totuși, dragă soră lebedă, îți mărturisesc, fără rușine sau teamă, că-l iubesc pe Nala.”

Damayanti a pus lebedă să-i deseneze un portret al lui Nala, pe care l-a lipit apoi de piept, astfel încât chipul lui a rămas pentru totdeauna în inima ei.

Apoi tatăl lui Damayanti a anunțat că se va ține *swayamvara* fetei. Zeii Indra, Agni, Zama și Varuna au hotărât să participe și ei la eveniment, alături de alți invitați de stirpe regească. Regi, împărați, prinți: Damayanti avea să-și aleagă un soț dintre ei. Nala a pornit, și el, la drum, încrezător în dragostea lui Damayanti pentru el.

Pe drum, Nala a fost încântat să-i întâlnească pe cei patru zei și, în semn de omagiu față de aceștia, li s-a închinat și le-a spus:

— Dorința voastră mi-e poruncă.

Zeii s-au uitat unii la alții, zâmbind, și au spus:

— Atunci, am vrea să mergi la Damayanti să-i ceri să-l aleagă pe unul dintre noi.

După cuvântul dat, Nala nu mai avea cum să iasă din această încurcătură. A încercat să găsească o scuză:

— Cum să dau de ea? Probabil va fi în iatacul ei.

Zeii au zâmbit.

— Nu contează. Îți vorn arăta cum să te faci nevăzut ca să poți intra în iatacul ei și să-i spui care ne e dorința. Dar, nu uita, mantra

nu va funcționa decât o dată.

Nala a făcut întocmai cum i-au cerut zeii. Cu toate acestea, Damayanti, care nu știa că în fața ei se afla Nala, ca mesager al zeilor, i-a spus să plece, căci ea se hotărâse deja. Astfel, Nala s-a întors și le-a spus zeilor că prințesa era îndrăgostită de altcineva.

— Poate ar trebui să trimiteți un alt mesager, care știe cum s-o convingă, i-a sfătuit el.

Zeii au zâmbit, căci înțeleseseră, cu puterile lor divine, că Nala era cel pe care Damayanti îl iubea.

— Chiar așa? au întrebat ei.

Nala a încuviințat din cap.

— O să găsim noi o cale, au spus ei. Apoi au adăugat: Măine, vorn merge în sala cea mare și vorn avea toți chipul tău. Tu, însă, nu-i vei putea spune, prin vorbe sau gesturi, care dintre noi este Nala cel adevărat.

Astfel, cei patru zei și Nala au pătruns în sala cea mare, în care se ținea *swyamvara*. Toți au fost prezentați drept Nala, împăratul ținutului Nishada. Mare le-a fost surpriza tuturor celor de față când au văzut cinci bărbați care-și semănau leit unul altuia. Damayanti a făcut ochii mari. Apoi a zâmbit, fără să scoată un cuvânt.

Nu peste mult timp, Damayanti a intrat în sală purtând o ghirlandă de flori. A trecut pe lângă toți regii adunați acolo și s-a dus ținută la cei cinci Nala. Toată lumea era cu sufletul la gură. Care era Nala cel adevărat? Și oare avea Damayanti să-l recunoască?

Damayanti i-a privit pe cei cinci bărbați și, fără șovăială, a așezat ghirlanda pe după gâtul adevăratului Nala. Zeii și-au reluat înfățișarea adevărată și Yama a întrebat:

— Cum l-ai recunoscut pe Nala cel adevărat?

Damayanti a zâmbit și i-a răspuns:

— Dragostea mea pentru Nala e puternică și adevărată și l-aș recunoaște dintr-o mie. Pe lângă asta, Nala e om și știam că ceilalți patru sunt zei. Am văzut că Nala stătea cu tălpile pe pământ, i-am văzut umbra și l-am văzut clipind. Atunci am fost sigură că inima mi-a arătat calea către bărbatul pe care l-am visat.

Cei patru zei au zâmbit, i-au binecuvântat pe cei doi și au plecat. Astfel, Nala și Damayanti au rămas împreună.

Aceasta era deci prima zi de *Nalacbaritam*, iar eu urma să fiu acel Nala.

Cu gândul la acest lucru, am zâmbit din nou.

Servitor ^c*VLa/i/V*

Mai târziu, *Aashaan* a spus că va veni la spectacol și că o va aduce și pe Angela cu el.

— Zic să te vadă și pe tine, să-l vadă și pe Sundaran și apoi să

decidă cu cine vrea să studieze.

Am simțit că mi se usucă gura. Angela urma să mă vadă într-un *vesham*, sub masca îndrăgostitului Nala. Cel care a considerat că e datoria lui de onoare să nu vorbească, deși la mijloc era dragostea lui. Cel care a trebuit să lase totul în seama norocului. Ce o să creadă despre mine?

— Știe povestea? am întrebat eu.

Aashaan a zâmbit.

— Ba chiar foarte bine!

Angela

— Ea e Angela.

Aashaan zâmbea.

Am ridicat ochii și am spus:

— An-ga-la. Așa îmi spune tata, care e german.

În ochii lui Koman se citea un amestec de emoții. Surpriză, curiozitate, nerăbdare.

Privirile noastre s-au întâlnit.

Angela, a repetat el. După pronunția germană. Suna ca un nume pe care-l știa și parcă, totuși, nu.

— Sunteți din Germania? a întrebat el și am observat că aproape că și-a mușcat limba.

Tocmai spuseseam că tatăl meu e german.

Am zâmbit. Nu voiam să-l fac să se simtă jenat. Deja simțeam un fel de înfiorare în prezența lui.

— Da, tata a fost german. Dar mama era din Spania. Iar eu am crescut în Anglia. Deci, de unde credeți că sunt?

S-a înroșit.

Mi-a părut rău pentru el. Ca să mă revanșez, am spus:

— *Aashaan* mi-a vorbit despre dumneavoastră. Știți că e foarte mândru de dumneavoastră?

Din nou, simt că în timbrul vocii mele s-a strecurat ceva străin. M-am gândit că poate aveam să înțeleg mai târziu de ce vorbeam în modul acela ciudat. Pentru moment, am zâmbit din nou.

— Și mă bucur că veți fi *aashaan*-ul meu, am adăugat.

Koman l-a privit pe bătrân cu nedumerire. *Aashaan* a dat din cap.

— Activitatea mea aici s-a cam terminat; în două săptămâni mă pensionezez. De ce ești atât de surprins? Doar ți-am spus, nu?

— Dar Sundaran... a dat să spună Koman.

— Ea te-a ales pe tine, a spus *Aashaan*. Invaț-o bine! Se pricepe. Ne-am privit în ochi. Ai mei albaștri, ai lui căprui-deschis.

Mare și nisip. Ne-a străbătut pe amândoi un fior de încântare.

Koman a întrerupt fluxul care ne unea.

Koman

Ploua. Perdele de apă care ne despărțeau de restul lumii. O puzderie de picături care alungau oamenii și sunetele, înghițeau culoare și lumină și respingeau dorințe interzise.

Când ploaia a stat și s-a așternut acalmia, iar singurul sunet care se auzea era cel al apei care șiroia pe la streșini și picura de pe frunze, mi-am dat seama, dintr-odată, că iar făcusem un păcat. Că, deși eram separați, fiecare în spațiul lui, eu, profesorul, ea, eleva, distanța se micșorase și ne agățaserăm unul de celălalt, iar trupurile și sufletele ni se atinseseră în treacăt, dar cu forța a două corpuri cerești care se ciocnesc. Profesor și elevă, în armonie. Și totuși, știam că e ceva mai mult la mijloc. Îmi era teamă că și ea își dăduse seama. Simțeam mirosul aceluia ceva în transpirația ei. Oare și ea simțea același lucru la mine? Trupurile noastre tânjeau să umple golul dintre noi. Asta e pofta trupească, mi-am strunit eu simțurile rătăcite. Un *aashaan* nu poate s-o dorească cu pasiune pe eleva sa. Nu trebuie să facă așa ceva.

SAnbvw ʻyluov

După-amiază, Angela s-a întors pentru cursul de teorie. Avea ochii albaștri și părul castaniu-închis. Deasupra buzei, pe obrazul stâng, avea o aluniță. Abia făcuse baie și părul ud îi atârna până la brâu. S-a așezat în fața mea, cu picioarele încrucișate. Fusta i se învolbura în jurul trupului asemenea petalelor de lotus. Necunoscutul pe care ți se pare că-l cunoști, mi-am spus eu atunci.

— *Madaama* se transformă într-o fată *malayali*, a observat Sundaran.

Am privit-o prin ochii lui Sundaran. Angela era pe cale de a adopta hainele și obiceiurile noii sale lumi. Își purta părul după moda femeilor *malayali*: două șuvițe care porneau de deasupra urechilor erau împletite foarte strâns. Coda împletită îi împiedica restul părului să-i cadă pe față, îi scotea la iveală lobul urechilor și linia gâtului. Între sprâncene, purta un punct mic și roșu. Avea ochii încondeiați cu *kohl* și purta brățări în jurul gleznelor. Când venea spre *kalari*, pasul ei mare, de femeie cu picioare lungi, se transforma, dintr-odată, în călcătura ușoară a femeii indiene. Când stătea alături de băieții din clasă, nu uita să lase privirea în pământ. Mi-a sucit capul, acesta mi-a fost gândul. Oare ce înseamnă acest sentiment de duioșie pe care îl am când o văd?

Am încercat să mă abțin, dar n-am putut să n-o urmăresc cum dansa în stil bărbătesc. Am observat cum felul acesta de a se mișca îi accentua legănarea sânilor și curba feselor. Din nou, duioșie. Cum era posibil?

Apoi am privit-o cum interpretează *navarasele*, exercițiu care

precedă ora de teorie. E eleva mea și nu trebuie să uit acest lucru, dar cum să nu mă înfrupt din energia pe care o emană? lubește ceea ce face. Cum să nu-mi fie dragă această iubire?

— Koman *Aashaan*, se aude dintr-odată vocea Angelei, prin vârtejul gândurilor mele. Știu că s-ar putea să vi se pară o prostie, dar nu am îndrăznit să-l întreb pe *Aashaan*.

Vorbea în engleză.

Ceilalți băieți, colegii ei de serie, s-au oprit pe moment. Erau nedumeriți, se vedea pe fețele lor. Nu înțeleseră decât un cuvânt. *Aashaan*. Până și ei și-au dat seama că acel *Aashaan* despre *tvu wă- (Jiip/u pi- a te i nimii care* vorbise ea nu eram eu. Vocala lungă „aa” purta semnul respectului. Am zâmbit.

— *Entha?* am întrebat eu în malayalam. Poftim?

Unul dintre băieți murea de curiozitate.

— *Aashaan*, ce a întrebat *Madaamai*

Vorbise în malayalam.

— Vezi-ți de treaba ta, am izbucnit eu.

— E încă una din întrebările ei? Nu mai țineți minte cum l-a pisălogit pe *Aashaan* anul trecut?

În liniștea sălii, șoapta lui s-a auzit cu forța unui strigăt.

Am oftat. Oare băiatul nu știa că ea înțelege malayalam?

Angela s-a abținut să nu zâmbească. A strâns din buze. Nici mie nu-mi venea ușor să nu zâmbesc. Privirile noastre s-au întâlnit și am izbucnit amândoi în râs.

Băieții se uitau lung la noi. Era prima dată când mă vedeau râzând.

— Ce este? am întrebat eu, alungând de pe chipul meu orice urmă de amuzament.

Așa ceva nu se face, mi-am reproșat în gând, cu asprime.

Angela și-a așezat pe podea muchea palmelor.

— De ce se dansează pe partea exterioară a tălpilor? Așa? De ce nu pe partea plată?

— Vrea să afle de ce...

Am tradus întrebarea ei în malayalam, transformând nedumerirea ei într-o lecție.

— Știe cineva?

Băieții priveau fix, către un punct din spatele meu. Am oftat. Oare standardele scăzuseră atât de mult de pe vremea mea? Sau poate că băieții nu erau îndeajuns de interesați?

— Dacă am așeza toată talpa pe pământ, așa cum se face la *bharatanatyam*, de exemplu, impactul ar fi extrem de dur. M-am ridicat și le-am arătat un pas, apoi am călcat cu partea exterioară a tălpilor. În *kathakali*, se calcă cu putere. E un dans masculin. Chiar și

cea mai lentă dintre compoziții are o anumită vigoare. Gândiți-vă la leziunile pe care le-ar suferi ochii și coloana,

4 n/bta/ 'yla/i/V

organele vitale. Dacă, însă, călcați pe latul piciorului, impactul e minim și pasul pare ușor.

Angela a dat din cap și s-a întors la cartea ei.

Ploua. Întrebările curgeau una după alta. Angela îmi amintea de mine, cel de pe vremuri. Un vultur care scormonește printre oasele *kathakali*-ului, mi-am spus eu. Cum? De ce? Când?

— Uneori, trebuie să uiți toate întrebările și să-ți lași gândurile să zboare. Lasă deoparte îndoielile și intră în pielea personajului. Dacă te lași dominată de rațiune, atunci vei fi Angela care interpretează un personaj și nu personajul însuși, am spus eu.

Repetam cuvintele cu care *Aashaan* mă mustrase odinioară. M-am uitat la ea. Stătea cu fruntea plecată. Și eu fusesem la fel. Oare asta mă atrăgea la ea? O vedeam ca pe o imagine a mea în oglindă. Oare asta era dragoste? Să caut în cel din fața mea imaginea fidelă a speranțelor și a viselor mele, a sufletului meu?

Mă durea capul. Știam că sunt nefericit, dar nu-mi înțelegeam disperarea.

Ploaia continua, iar negura se aduna în după-amiaza târzie. Angela s-a ridicat și a aprins lumina. Becul fără abajur a început să răspândească o lumină puternică. Am surprins lucirea butonului de aur de la cămașa ei. Mi s-a tăiat respirația. Ea îmi luminează viața, m-am gândit atunci.

Karkitakam a trecut. Apoi și *kanni*. O cunosc de două luni pe Angela, dar nu știu nimic despre ea. Ea e coroana pe care o port în timpul *vesham*-ului, prețioasă și sacră, de neatins și, în ciuda frumuseții ei, o povară. Greutatea acestei coroane îmi va rupe gâtul. Relația dintre noi e sacră și-mi impune să păstrez distanța. Dar cât timp o să mai rezist?

Din când în când, mă întrebam de ce-mi făcuse *Aashaan* așa ceva. Dacă ar fi aflat, s-ar fi înfuriat. Am oftat.

Apoi am sărit în picioare. Unde era *Aashaan*? Nu-l mai văzusem de aproape două luni. Din când în când, mă gândeam că ar trebui să merg să-l vizitez la el acasă. Dar programul meu zilnic îmi lăsa foarte puțin timp liber.

Mi-am propus ca la sfârșitul acelei săptămâni să merg să-l vizitez. Probabil că se simțea singur și... era beat. Am simțit o vină covârșitoare. O vină care-mi dădea un gust amar și înțepător.

Pentru prima dată, începeam să-i înțeleg angoasa lui *Aashaan*. În lipsa unui *vesham*, dansatorul de *kathakali* nu-și are rostul. Mai târziu, și apoi până la sfârșitul zilelor mele, nu aveam să-mi iert nicio clipă faptul că-l abandonasem.

— Nu e vina ta, mi-a repetat ea de nenumărate ori. Nu faptul că era singur l-a dat gata. El știa. Nu înțelegeți? Știa că nu avea să mai danseze niciodată.

— Dar dacă aș fi fost acolo, aș fi putut să-l conving să n-o facă, am spus eu.

— I-ai fi putut face rost de un rol? Chiar dacă s-ar fi găsit cineva dispus să te asculte și să-și asume riscul de a-l distribui, știindu-l căt era de mândru, crezi că ar fi putut accepta? Nu face asta, Koman. Nu te învinovăți. Nu te mai agăța de el. E trist, dar trebuie să-i respecti hotărârea.

Angela și-a așezat mâna pe brațul meu.

Mi-am dat seama atunci că era prima dată când îmi spunea pe nume și nu *Aashaan*.

I-am acoperit palma cu a mea. Simțeam nevoia să mă sprijin de cineva. Aș fi vrut să-mi lipesc obrazul de pieptul ei și să plâng. De fiecare dată când închideam ochii, pe acel fundal negru apărea mereu aceeași imagine: *Aashaan* spânzurat de o grindă.

Eram în mijlocul unui curs când Gopi, *pettikaaran*-ul, a venit să mă caute.

— A sosit un om din satul lui *Aashaan*. *Aashaan* a murit azi-dimineață, a spus Gopi.

Avea ochii plini de lacrimi. *Pettikaaran*-ul și *Aashaan* se știau de foarte mult timp. Îl transformase pe *Aashaan* într-o mulțime de personaje. Probabil că-i cunoștea fiecare aluniță și rid de pe chip.

Am simțit o greutate ca de plumb cum îmi apasă pe frunte.

— Ce s-a întâmplat?

SAn/i/Ub c'yla/i/v

Băieții și Angela s-au oprit în mijlocul *kalasam*-ului. M-am răstit la ei, furios:

— Cine v-a spus să vă opriți? Hai, terminați secvența și scena trei din *Uttaraswayamvaram*¹²⁴ – *Gowri, Gowri...* Trebuie să plec acum. Rămâneți aici și continuați ca și cum aș fi de față. S-a înțeles?

Am pornit împreună cu Gopi spre cancelarie.

— Mă duc să-l văd, am spus. Mai vine cineva?

Gopi a dat din cap în semn că da.

— Directorul a chemat un taxi. Mai sunt câțiva care vor să vină. Omul a spus că președintele *panchayat*-ului încearcă să treacă sub tăcere toată povestea. Bea mult, dar toată lumea îl respecta. Când era treaz, nu mai era nimeni ca el și nici nu va mai fi...

M-am răsucit pe călcâie.

— Cum adică să treacă sub tăcere?

Gopi și-a ferit privirea.

---

124 Poveste din *Mahâbhârata* despre cea de-a doua perioadă de exil a fraților Pandava.

— L-au găsit spânzurat de o grindă, la el acasă. De fapt, femeia care îi face curățenie l-a găsit azi de dimineață.

— Dar cum se poate așa ceva? Nu mai era acolo nimeni din familia lui?

— Care familie? Soția lui a murit acum câțiva ani și n-au avut copii, a spus Gopi. Nu știați?

Vina îmi căra pumni în stomac. Îl încărcasem pe *Aashaan* cu grijile mele, reale sau imaginare. Relația cu familia mea, visele mele, speculațiile mele despre personaje și interpretări, dar nu-l întrebam nici măcar o dată pe *Aashaan* despre propriii lui demoni, despre poverile pe care poate l-aș fi putut ajuta măcar să le ducă mai ușor, dacă nu chiar să i le ridic cu totul de pe umeri. Fusesem atât de absorbit de propriul meu univers. Dacă aș fi știut, l-aș fi luat la mine acasă și aș fi avut grijă de el, dar *Aashaan* nu voise mila nimănui. Voise să-și păstreze demnitatea. Mai bine mort decât un *veshakaaran* fără *vesham*, mi-o spusese de nenumărate ori. Și lui *Aashaan* nu-i mai rămăsese niciun *vesham*. Nici pe scenă, nici în viață.

Am urmărit cum un nepot îndepărtat a aprins rugul. Flăcările s-au ridicat și au ars. Acum ți-ai găsit liniștea, *Aashaan*? l-am întrebat eu.

Focul a trosnit, a șuierat și a împrășcat cu scânteii. Poate că acela era *Aashaan*, care îmi răspundea.

În casa mea de lângă râu, remușcărilor mi-au sfâșiat sufletul. Oricât de mult încercam să-mi explic rațional moartea lui *Aashaan*, n-aveam cum să alung durerea. M-am așezat pe treptele care duceau spre râu și am plâns.

Angela

L-am găsit acolo. L-am privit de sus. Nici măcar nu și-a dat seama că eram și eu acolo, atât era de cufundat în starea lui. Aș fi vrut să mă duc să-l iau în brațe, să-l liniștesc, să-l țin la pieptul meu și să-l mângâi pe frunte. Mi-am pus palma pe umărul lui.

A tresărit când l-am atins. Se uita în ochii mei, implorându-mă să înțeleg.

— Dacă aș fi știut... a spus el, încercând să-și explice suferința.

— Nu e vina ta, am spus eu. M-am așezat lângă el, pe treaptă.

Există o poezie *Epilog* scrisă de Rilke.

Cuvintele spuse într-o limbă străină păreau că îl alină. S-a apropiat de mine.

— Ce spune poezia asta?

— „Mare e moartea peste măsură.

Suntem ai ei cu râsul în gură.

Când, arzătoare, viața ne-o credem în toi, *san/vui* *vha/i/V*
moartea, în miezul ființei, plânge în noi. \

A zâmbit în întuneric.

S-a uitat la fața mea.

— De unde știai unde locuiesc?

— Știu totul despre tine, am zis eu.

Cum puteam să-i spun că adunasem informații despre el de peste tot?

— Mi-a spus *Aashaan*.

— A făcut-o înadins. El mi te-a dat.

— Nimeni nu putea să mă dea nimănui. Nu sunt un pachet. Eu te-am ales, nu mai ții minte?

— Ba da, dar el știa că atunci când avea să plece voi avea nevoie de ceva care să-mi distragă atenția.

— Nu cred că sunt doar o diversiune. Dar e adevărat. *Aashaan* era un om înțelept. Mi-am oțelit vocea, ca să-mi pot lua la revedere pentru totdeauna. Era.

I-au dat lacrimile.

— Dacă n-aș fi fost atât de absorbit de ale mele, a spus el.

I-am luat mâinile într-ale mele.

— Nu putem trăi viața altcuiva. A fost hotărârea lui să moară.

Trebuie s-o respecti.

Koman

Peste câteva săptămâni, a sosit o altă invitație. A doua zi de *Nalacharitam*. Mi se propunea să-l joc pe Nala. Am acceptat. Mi-am spus că în felul acesta aveam să-mi iau gândul de la *Aashaan* și de la Angela.

Cu două zile înainte de spectacol, Angela mi-a spus că va veni să mă vadă.

— Va fi interesant să văd cum te vei transforma din eroul romantic Nala într-un nebun fără putere.¹²⁵

M-am înroșit. Eram pus în încurcătură. De ce nu putea fi acesta un *vesham* în care să fiu un erou adevărat și nu un muritor izbit de valurile sorții, mă întrebam eu, cu ciudă. Urma să devin Nala, sclavul instinctului, căruia i se supune orbește, lăsând rațiunea la o parte.

Numai în prima scenă puteam să fiu Nala cel nobil și sensibil. Și atunci am știut ce am de făcut. În acea unică scenă, aveam să-i spun ce simt pentru ea.

După ce a revenit în regatul său alături de mireasa lui, Nala a descoperit o altă piedică în calea fericirii lor: Damayanti era rușinoasă.

— *Kuvalayavilochane bale, bhaimi...* Frumoasa mea cu ochii ca floarea de lotus, scumpa mea, soția mea, dacă tot am ajuns până

---

125 Traducere în limba română de Lucian Blaga, în *Tălmăciri*, volumul III din seria *Opere*, Editura Minerva, 1975.

aici, nu crezi că ne irosim tinerețea și timpul? Gândește-te la toate prin câte a trebuit să trecem. Gândește-te la câte piedici ne-au răsărit în cale. Acum ne desparte rușinea ta; sfioșenia ta e cel mai mare dușman al meu. Nu vrei să lași teama deoparte și să mă lași să-mi împlinesc dorințele?

Stăteam întins pe spate și mă gândeam la această scenă. Gopi mă machia. Știa că nu-mi plăcea să fiu deranjat dacă eram cufundat în gânduri. Și totuși, în timp ce desena modelele din pastă de orez, mi-a spus în șoaptă:

— Am eu impresia, sau nu Nala e cel care stă întins aici, ci chiar dumneavoastră? Ce s-a întâmplat?

Mi s-a făcut cumplit de rușine. Ce-a fost în capul meu? Nu aveam ce căuta aici. Visele și dorințele mele trebuiau să dispară; nu eram decât un trup în care să sălășluiască Nala. Iar iubita mea era Damayanti, nu *Madaama* cea cu ochi albaștri.

Și totuși, când a pornit muzica și cântăreții și-au început povestea despre dorul din inima lui Nala, *Kuvalayavilochane bale, bhaimi*, mi-am dat seama că nu mai pot da înapoi. Cel care stătea în fața ei și-i spunea vorbe de dragoste aveam să fiu eu însumi, nu Nala. Cu acest *sringaara padam*, cel mai lent dintre toate *padam*-urile *kathakali*, plănuiam să-mi dezvălui intențiile. Ca niciodată, aveam să folosesc puterea *veshakaaran-ului* ca să mint publicul și să-l fac să creadă că sunt Nala. Numai ea avea să-și dea seama de înșelătorie.

Angela

Nu eram nici timidă, nici rușinoasă. Și nici nu mă dădeau gata cuvintele meșteșugite sau o față frumoasă. Altfel, l-aș fi ales pe Sundaran.

Mă temeam că aveam să eșuez într-un clișeu. Nu ar fi fost prima dată. O străină cu ochi albaștri care se îndrăgostește de un indian cu ochi întunecați. Lubeam India, dar nu venisem aici ca să mă descopăr sau ca să-mi astâmpăr sufletul neliniștit. Venisem ca să fac cercetare și să-mi termin dizertația. Nu voiam să mă implic în niciun fel de relație. Însă, cu Koman, atracția părea să sporească din ce în ce mai mult.

Îmi dădeam seama că și el se simțea atras, dar că se străduia din răputeri să reziste. Știam că i se părea greșit să recunoască faptul că era atras de mine. Doar eram eleva lui.

Nu știu când am încetat să-l mai văd ca pe maestrul meu și să-l privesc ca pe un bărbat.

Poate că la spectacolul demonstrativ cu *Kuchelavrittam* care s-a ținut, la un moment dat, la institut. Eram hotărâtă să mă documentez asupra fiecărui pas al spectacolului. Astfel, am stat

lângă el, să văd cum se transformă, în timp ce-i era aplicat machiajul de scenă. Apoi m-am așezat în primul rând, așteptând să înceapă spectacolul și, dintr-odată, a apărut. Era Krishna.

Am văzut în el întruchiparea dorințelor mele. Un bărbat jucăuș și năzdrăvan, iubitor și glumeț, generos și romantic.

Mi-a stat inima în loc. Roșeața ochilor lui era hipnotizantă. La un moment dat, privirile noastre s-au întâlnit. A putut să citească, atunci, în ochii mei, dorința care mă anima.

Când Krishna a aruncat un buchet de ixora¹²⁶ la picioarele lui Kuchelan, în semn de bun venit și de respect pentru brahmanul cel sărac, o floare s-a desprins și a căzut în poala mea. M-am gândit atunci că poate n-a fost doar o întâmplare. Am zâmbit discret. Am apucat floarea grațioasă cu degetele și am vârat-o între paginile unei cărți. Mi-am spus atunci că o păstrez ca pe un semn al dorinței lui.

A doua zi, la curs, i-am spus:

— O să vin la toate spectacolele dumneavoastră cât timp stau aici.

M-a privit cu uimire.

— Mă ajută în cercetarea mea să văd cât de multe *vesham*-uri pot, am zis eu. Știu că sunt abia la început, dar când văd un *vesham*, încep să înțeleg un pic mai mult din *kathakali*.

Koman a zâmbit. O clipă, s-a uitat drept în ochii mei. Știam că, de fapt, mă întreba: Numai pentru asta ai venit?

Îmi dădeam seama că intuia faptul că nu era tot.

I-am înfruntat privirea un moment și apoi am pus ochii în pământ, copleșită de un val de confuzie.

M-am așezat în primul rând. Ceilalți spectatori mi-au făcut loc să trec. Era evident că eram străină, fapt ce a stârnit numeroase comentarii. Auzeam din toate părțile: *Jidadaama* este eleva lui Koman *Aashaan*."

Iar eu mă bucuram în sinea mea. Nu-i sunt doar elevă. Sunt ceva mai multe de atât. El vrea asta. Atunci m-am simțit, dintr-odată, mai puternică. Această ființă minunată era a mea. I-ar plăcea ca lucrurile să stea așa.

Oare starea aceasta putea fi numită obsesie? Nu știam. Dar la fiecare rol pe care îl juca, mă vedeam în femeia care îi stătea alături. Nu conta cine era. Eu eram ea. Astfel, am fost Urvashi, nimfa celestă, nesățioasa femeie ușoară care-l ruga pe Arjuna s-o lase să guste din nectarul buzei lui de jos. Când Urvashi se tângu-

---

¹²⁶ Cunoscută și sub denumirea „flacăra pădurilor”, acestea sunt plante din familia *Rubiaceae*, specifice zonei de climă tropicală, mai ales India. Florile roșii de ixora sunt folosite în ritualurile hinduse și în unele practici medicale tradiționale din India. Ixora este considerată a fi simbolul unei senzualități potențate.

ia, spunându-i că arcuirea sprâncenelor lui o face să simtă arsura unei dorințe ca o șfichiuire de bici, aș fi vrut să uite de rigorile libretului și să mă iubească atunci și acolo.

Când îl juca pe Arjuna deghizat în ascet, eu eram prințesa Subhadra, devenită servitoarea lui. Eram gata să uit de promisiunea făcută fratelui meu, să las deoparte rușinea și să fug cu el.

Era inutil și foarte periculos, dar nu puteam face altfel.

În a doua zi de *Nalacharitam*, l-am urmărit cu atenție. Mă întrebam dacă cel din fața mea era Nala sau Koman. Ce mai conta? Erau unul și același.

L-am urmărit fața, fața dansatorului. Părea că-mi vorbește mie, nu lui Damayanti. Apoi s-a întors și mi-a aruncat o privire, pe furiș. A urmat tot registrul de trăiri exprimate din priviri. Dorință. Timiditate. Durere. Afecțiune. Vitejie. Respect. Suspiciune. Cu fiecare dintre acestea, îmi spunea că ezitarea și timiditatea mea erau dușmanii lui acum. *Kalayallo veruthe kaalam ni*. De ce risipești timpul, scumpa mea?

L-am privit în ochi. Dorința pe care o citeam în ei mi-a dat încredere. E un bărbat care știe cum să iubească, mi-am spus eu. Un om pentru care nu există piedici lumești în calea dragostei. Mai târziu, până și asta a devenit un motiv de ceartă între noi, căci fiecare încerca să dea vina pe celălalt: tu m-ai sedus.

Dar când am vibrat la acel prim impuls nebunesc de a ne apropia unul de celălalt, cine ar fi putut spune a cui fusese prima mișcare? A mea sau a lui?

Uimire în ochi. O atingere. O îmbrățișare. Poveștile de dragoste încep cu toate astea și chiar mai mult. Cine putea să-și dea seama cine s-a lăsat în seama cui? Când ne-am găsit, în cele din urmă, s-a dezlănțuit nebunia potolirii unor dorințe ținute prea mult în frâu. Un *ashtakalasham* de dorință și lipsă. Dansul dansurilor. O suită complicată de pași care reprezenta, în mod natural, punctul culminant al tuturor acelor luni în care nu făcusem altceva decât să ne privim.

Pentru noi, ziua și noaptea s-au făcut una. O împreunare de trupuri, gânduri și nimicuri. Geamantanul meu și-a găsit un loc lângă al lui, în pod, iar pernutele mele pe care erau prinse bucățele de oglindă erau împrăștiate pe salteaua din camera lui. Crema mea de corp stătea lângă uleiul lui de păr, iar pieptănul lui stătea cuibărit în peria mea de păr.

Citeam poezie împreună. L-am citit Neruda cu voce tare, iar el a transformat cuvintele în *mudre*, fiecare gest fremătând și plin de viață.

Am aprins bețișoare parfumate și ne-am lăsat prinși în spirala de fum. O verighetă din fum și parfum.

Mi-a împletit părul și mi l-a împodobit cu flori. O stea de iasomie la fiecare împletitură. Mi-a ținut oglinda ca să mă admir.

— Vezi? m-a întrebat el.

— Da, da, am răspuns eu, uimită că el, această creatură divină, făcea asta pentru mine.

Mi-a adus niște frunze de *mailanji*¹²⁷ de la o casă din apropiere și le-a strivit până s-au transformat într-o pastă fină. Apoi mi-a uns vârful degetelor cu ea și mi-a interzis să mă mișc sau să-mi folosesc mâinile timp de o oră. Mi-a închis pleoapele, apoi mi-a curățat pasta uscată de pe degete și mi-a arătat că se coloraseră în nuanțele apusului.

— Vezi? mi-a șoptit el.

— Da, da, am murmurat eu, nevenindu-mi să cred.

M-a pus să mă întind pe pat și mi-a dat jos hainele, strat după strat. A picurat ulei în buricul meu și apoi a început să-mi maseze pielea cu degetele înmuiate în el. Mă ungea femeia lui. Stăteam întinsă, supunându-mă, de bunăvoie, gesturilor lui.

Da, da, am strigat. Ce puteam să-mi doresc mai mult? Eram tu, eu și viața noastră.

EAn/ibW cViviV

Roman în căsuța de pe malul râului ne-am făcut un cămin în care să ne trăim pasiunea.

La câteva zile după aceea, tata a venit în vizită. A înțeles, dintr-o privire, schimbările care se petrecuseră în casa mea și în mine. Privirea lui spunea totul. Că auzise zvonuri despre fiul său și despre *Madaama*.

— Ești destul de mare ca să știi ce faci, a spus el. De ce nu te căsătorești cu ea? Ți-ai irosit toată viața cu *kathakali*. Arta asta a ta o să-ți aducă un pahar cu apă când îți va fi sete? O să-ți pună o cârpă rece pe frunte când zaci cuprins de febră? Te va susține când îți vor tremura picioarele sau te va ține de mână când te vei simți singur? De aceea ai nevoie de o familie și de o casă.

— Am o familie și o casă, am spus eu. Nu cred că Angela vrea să se căsătorească acum.

— Atunci când?

— Poate mai târziu. Poate niciodată. Angela este soția mea. Uneori, legăturile dintre oameni nu au nevoie să fie consfințite de ritualuri.

Cu tine și cu Saadiya cum a fost? Cum poți vorbi de ritualuri, m-am abținut eu să nu-i spun în față. Dar el a înțeles și nu a îndrăznit

---

127 Denumirea dată plantei henna în Kerala.

să mai spună nimic.

După plecarea tatălui meu, m-am dus să stau pe treptele de la râu. Locuiam împreună cu Angela de numai trei luni, dar, deja, lucrurile nu mai erau la fel. Ce s-o fi întâmplat? mă întrebam eu într-una. Ceea ce la început părea a fi cea mai frumoasă perioadă din viața mea se transformase într-o lăncezeală pe care nici măcar n-o puteam înțelege.

Mă întrebam ce avea să spună când îi voi povesti despre vizita tatălui meu.

Angela și cu mine nu discutaserăm niciodată despre căsătorie. Oare ar fi fost de acord? Viața noastră aici urma să fie foarte grea dacă nu ne căsătoream. Nici nu puteam s-o duc acasă înainte de asta. Știam că o doare faptul că, deși locuiam atât de aproape de familia mea, nici măcar nu le-o prezentasem alor mei. Dar ce aș fi putut să spun? *4chan*, Babu, aceasta este Angela, iubita mea!” Mă îngrijora. Și mă îngrijora și faptul că se purta în felul acela din cauza mea.

După ce am început să trăim împreună, a trebuit să separ foarte clar viața noastră privată de cea profesională.

— Nu-ți pot fi profesor ziua și iubit noaptea, i-am spus eu. Cred că ar trebuie să-l rugăm pe Sundaran sau pe unul dintre ceilalți profesori să te accepte la cursul lor.

Dar ea a refuzat.

— Nu va mai fi la fel.

Renunțase la *kathakali* pentru mine. Ce-i puteam cere mai mult?

Angela

Nu eram fericită. Nu puteam să înțeleg de ce. În unele zile mă durea capul, iar în altele gâtul sau spatele. Asta când nu făceam indigestie. Până atunci, nu fusesem bolnavă nici măcar o zi. Dintr-odată, mă simțeam rău toată ziua.

— Sunt atât de obosită, m-am plâns eu.

— Vrei să mergi la doctor? m-a întrebat el, cu blândețe, îngrijorarea din vocea lui mă enerva. Nu-mi plăcea să mă simt rău sau să nu am stare.

— Mă simt atât de umflată și de plină, i-am spus eu.

— Asta pentru că nu ai nimic de făcut toată ziua, a zis el și s-a dus la bucătărie să-mi aducă niște ghimbir pisat cu sare. Uite, mănâncă asta, o să te simți mai bine.

Am ciugulit un pic și atunci el m-a întrebat din nou:

— De ce nu exersezi acasă?

— Cum să exersezi fără acompaniament?

— Pot să-ți aduc un disc. Sau am putea face o înregistrare chiar în timpul unui curs, s-a oferit Roman.

— A, nu, nu e același lucru, am spus eu și m-am întors cu

spatele. Ce bine ar fi dacă am putea pleca, am spus eu. Mă sufoc. Ce caut eu aici, Koman? am întrebat dintr-odată. Nu-mi pot irosi toată viața așa cum fac acum.

— Dar eu ce aş putea face în altă parte? a întrebat el. Nu, trebuie să renunți la gândul acesta. Nu pot pleca de aici. Dacă îți e atât de greu să trăiești aici, atunci întoarce-te acasă, a spus el.

Era un ultimatum?

Atunci am strigat:

— Dar nu pot. Cum poți măcar să te gândești la una ca asta?

— Atunci încearcă să mă înțelegi și pe mine mai bine, a spus el. Câteva zile, am făcut un efort, dar apoi am simțit cum acea disperare bine cunoscută se așterne din nou peste mine.

Koman

Mi-am dat seama că nu părea să-i mai fie de vreun folos *katha-kali-ul*. Nici măcar nu mai venea la spectacolele mele. Când o invitam, îmi spunea că nu are chef. Nu e vorba de invidie, mi-am spus eu. E melancolică. Așa că am lăsat-o în pace.

Simțeam că-i mutilam sufletul și că o secătuiam de ultimul strop de fericire.

Disperat, am dus-o la un doctor.

— De vină e schimbarea de mediu, a spus acesta. Altfel, n-are absolut nimic. O să-i prescriu un tratament ușor împotriva anxietății care ar trebui să-și facă efectul cât de curând.

Am cumpărat medicamentul și i-am spus că este pentru digestie.

Angela cea de pe vremuri ar fi vrut să afle totul despre el, inclusiv conținutul său farmaceutic. Însă noua Angela, cu colțurile gurii lăsate în jos și cu privirea pierdută, a înghițit, cuminte, pastilele, fără nicio întrebare.

Noaptea, stăteam întinși unul lângă altul. Ea dormea adânc, prinsă în brațele pastilei care alina toate durerile. Mă rodea faptul să se simțea singură. Apoi mai era și vina. Ce rost mai avea arta mea dacă o făcea atât de nefericită? Mă purtam, oare, ca un monstru obligând-o să treacă printr-o asemenea agonie? Cum era posibil ca ceea ce ne unise să ne și despartă?

Într-o dimineață, am sărit brusc din somn. Avusesem un vis ciudat. Frumoasa mea Angela era într-un salon alb și steril de spital. Chipul ei pierduse orice urmă de contact cu realitatea. Părul îi era adunat într-un nod în vârful capului. Avea un zâmbet gol. Melancolia o dusesse acolo unde nu mai existam nici eu, nici *kathakali*.

Imaginea asta mi-a sfâșiat sufletul. O piatră uriașă îmi strivea inima. Mă întrebam ce avea să urmeze.

Oare s-o las să plece? Sau poate ar trebui să plec cu ea? îmi

dădeam seama că dragostea ei suferea de pe urma unei invidii nerecunoscute și a nefericirii provocate de incapacitatea de a face ceva cu viața ei. Cum putea să înflorească o astfel de dragoste?

Apoi Babu a venit să mă viziteze.

— Asta e un oraș mic, *Etta*, a spus el. Oamenii vorbesc. Știi *căachan* și cu mine te vorn susține. Dar de ce nu te căsătorești cu ea? Atunci se vor termina și bârfele. Dacă ai ști ce vorbe umblă despre voi doi la piață.

— Te deranjează atât de mult, Babu? I-am întrebat eu, cu blândețe.

— Da. Nu pot lăsa numele familiei să fie târât prin noroi. Știi asta. Știi cât de departe am mers ca să apăr poziția pe care o avem în societate. Acum trebuie să mă gândesc și la copilul meu. După cum am spus, orașul ăsta e mic. Nu vreau ca gura lumii să-i strice viitorul copilului meu.

— Dar copilul nici nu s-a născut încă, am spus eu.

— Și ce dacă? Lucrurile astea te ajung din urmă. Ai idee ce fel de viață duc? În fiecare zi, trăiesc cu teama că el se va întoarce și-și va cere cine știe ce drept. Că tot ceea ce am construit cu sudoare se va nărui. Nu am nevoie de așa ceva. Ar fi prea mult pentru mine.

Am încuviințat cu o mișcare a capului.

— O să rezolv situația, am promis. Dar n-o să renunț la ea.

— Cine ți-a cerut una ca asta? Căsătorește-te. Fă-o nevasta ta. Asta e tot ce-ți cerem.

Angela

L-am ascultat pe Koman cum își vărsa furia pe orașele mici și pe oamenii cu minți înguste.

— Hai să plecăm, am spus eu. Nu-i poți lăsa să-ți dicteze cum să-ți trăiești viața. Ești un artist, nu un funcționar la bancă. Artiștii trebuie lăsați într-ale lor. Dar oamenii din orașelele de provincie nu înțeleg asta. Au niște vieți atât de închistate și se tem atât de mult de gura vecinilor. Dacă rămâi aici, arta ta va muri, ascultă-mă pe mine. Te vor transforma într-un om respectabil și într-un artist plictisitor.

Am simțit împunsătura vinei. Știam că spuneam lucrurile acestea numai pentru că nu-mi plăcea orașul și viața pe care o duceam acolo. Îmi doream atât de mult să-l conving pe Koman să plecăm.

— Dar unde? Unde putem merge? a întrebat el.

— Mai întâi mergem la Londra și apoi prin restul Europei. Ne vorn face o viață acolo, am spus eu.

Am simțit cum mă luminez la față la gândul că aș putea scăpa

din lumea aceea și că l-aș putea duce în lumea mea.

— Ce să fac eu acolo? Sunt dansator de *kathakali* și nu știu să fac nimic altceva.

— Vei dansa, Koman. Ce altceva? Ești dansator și mi s-ar părea un sacrilegiu să faci orice altceva. Vei fi lăudat și aplaudat. Te va iubi toată lumea. Uită-te la Ravi Shankar, cântărețul la sitar.

Koman a clătinat din cap.

— El e muzician. Și muzica nu cunoaște bariere culturale. *Kathakali* nu e la fel. Chiar și oamenilor de aici le e greu să-l înțeleagă. Atunci cum să reușească cei de acolo? N-o să meargă.

— Nu, ascultă-mă. N-ai auzit de Ram Gopal? E un dansator de *kathakali* care s-a pregătit aici, cu maestrul Kunju Kurup. E foarte admirat și respectat. Până și Nijinski s-a dus să-l vadă dansând.

Roman s-a încruntat.

— Dar el nu mai dansează *kathakali*. Îmi ceri să renunț la *kathakali*? Nu pot să fac asta, Angela!

I-am luat mâna într-a mea.

— Roman, cum aș putea să-ți cer așa ceva? Nu despre asta e vorba. Spun doar că o să-ți găsești locul acolo. Acum câțiva ani, Ram Gopal și Alicia Markova, care e primă balerină, au dansat împreună duetul Radha-Rishna la Prince's Theater, în Londra. El a făcut coregrafia momentului și a învățat-o pașii. Dacă i-ai fi văzut împreună, ai fi crezut că sunt parteneri de o viață întreagă. Atunci m-am îndrăgostit de dansurile indiene și, mai ales, de *kathakali*. Eram o adolescentă pe atunci, dar am știut sigur ce vreau. Așa cum știu acum că sunt atâtea lucruri pe care le poți face. Gândește-te. Pentru început, trebuie să încercăm să luăm legătura cu Ram Gopal. Locuiește în Londra. Când o să afle de unde vii, o să vrea să te includă în compania lui. Știe să vâneze talente și să le crească. Gândește-te, Roman. O să fii cunoscut în toată lumea. Talentul tău merită un public la scară mondială. Doar îți dai și tu seama că te irosești aici, nu?

Koman

Entuziasmul din vocea ei era contagios. Îi străluceau ochii și se mișca cu o ușurință pe care nu o mai văzusem la ea de multă vreme.

M-am gândit la teama care mă hăitua de ceva timp. Am văzut-o pe Angela cum s-a retras în cochilia ei. Am văzut cât de fragilă devenise. Am văzut demonii care-i mânau gândurile când într-o parte, când în cealaltă, și m-am temut că-și pusese în minte să facă ceva radical.

Sfttvho/ 'yha/i/v

Știam că era o prostie, dar mă duceam la institut cu frica în sân.

Mă repezeam acasă, în pauză, ca să văd dacă e bine. I se întâmplase ceva? Când a trebuit să plec pentru un spectacol, m-am întors în clipa în care acesta s-a încheiat. N-am mai stat la povești, n-am mai discutat sau analizat cum decursese seara. Adevărul era că mă temeam s-o las singură. M-am gândit la ce făcuse mama. Atunci mi s-a făcut și mai frică.

Când ne plănuia viața, Angela părea aproape că-și revenise. Era din nou femeia de care mă îndrăgostisem. Era ca și cum își aduna firele gândurilor și le împlotea la loc. Era ca și cum își recăpăta controlul asupra propriei ființe. Oare plecarea noastră avea s-o facă fericită cu adevărat?

Și totuși, cum puteam să-mi asum un asemenea risc?

Angela

Vedeam că încă ezita, așa că i-am spus încet:

— Știu că *Aashaan* spunea întotdeauna că nu trebuie să te mulțumești decât pe tine însuși și că cerințele celorlalți nu au importanță. Eu, una, am crezut întotdeauna că aceasta e o formă de refuz. Refuzi să vezi realitatea ca să te simți mai bine. Dar tu nu faci asta, Koman, nu?

Koman

Am ascultat. Înțelegeam ce vrea să spună. Odată, demult, și eu visasem la așa ceva. Apoi am învățat să-mi țin în frâu ambițiile și mi-am căutat alinarea în principiul lui *Aashaan*, care spunea că-mi era de ajuns să știu că eram fidel artei mele și că puteam să-mi îndeplinesc propriile exigențe. Angela avea dreptate. Îmi vâram capul în nisip și mă prefăceam că niciunul dintre accesoriile succesului – faimă, bani, acceptare, recunoaștere – nu conta. Ba contau toate. Atât de mult încât până și gândul la ele mă durea. Eram un struț care-i spunea lașității curaj.

Simțeam cum ambiția îmi dă ghes. Aveam să găsesc noi lumi pe care să le cuceresc. Noi scene pe care să urc și să-mi prezint arta. Toate cele la care sperasem odată aveau să fie ale mele.

Aveam să îndrăznesc să întreb, din nou, lumea ce crede despre arta mea.

Și astfel am devenit Bahukan. O piticanie pocită, neîndemânică și greoaie, bătută de o mie de îndoieli.

Eu, Bahukan, Nala cel negru, dezbrătat de tot ceea ce fusesem și avusesem, stăteam ghemuit sub o moviliță de pături.

Mă uitam fix spre podea, la linoleumul cu roșu și galben, triunghiuri și pătrate. Când m-am săturat de privit modelele geometrice, m-am uitat lung la focul electric. Ca și mine, o aștepta și el pe Angela.

Focul electric era un zeu înfometat, Agni cel cu șapte limbi, care

pretindea și devora șilingi ca ofrandă înainte de a binevoi să ne binecuvânteze cu căldură. Angela era marea preoteasă, singura care-i putea ostoi foamea. Așa că așteptam. M-am uitat la ceas. Angela avea să se întoarcă peste jumătate de oră.

Peste douăzeci și cinci de minute, aveam să aprind focul electric. Aveam să merg în chicinetă, să umplu ibricul cu apă și să tai pâinea pentru prăjit. Apoi să fac patul și să așez pernele, unele peste altele, așa cum îi plăcea Angelei. După ce totul era curat și aranjat și orice semn al veghii mele singuratice și înfrigurate avea să dispară, urma să pun ibricul pe foc și să bag pâinea în prăjitor. La întoarcere, Angela avea să găsească pâinea prăjită și ceaiul gata, așteptând-o într-o cameră care, în cele din urmă, avea să se încălzească și să se umple de sunetele radioului.

Dar mai erau încă douăzeci și cinci de minute până atunci. Unde mă aflu? m-am întrebat eu din nou.

Sunt la Londra, mi-am răspuns. Locuiesc pe o stradă care nici măcar nu-mi amintesc cum se numește. Tot ce știu e că stația de metrou Earl's Court e chiar la colț. Garsoniera dădea spre stradă, într-o parte, și spre un zid, în dreapta. Camera avea o fereastră glisantă, pe care, chiar și atunci când vremea era mai blândă, nu îndrăzneam s-o deschid. Dincolo de ea era un zid de cărămidă. Tânjeam după un petic de verdeață mai mult decât după orice altceva.

M-am înfășurat mai bine cu păturile și m-am ghemuit în fotoliu. Acasă, m-aș fi dus la bucătărie, aș fi luat o mână de frunze uscate de palmier de cocos, aș fi făcut focul și aș fi pus la încălzit ditamai cazanul cu apă. În timp ce apa se încălzea, m-aș fi uns cu ulei de cocos și apoi m-aș fi îmbăiat în apa aceea cu aromă de fum și lemn ars. După aceea, aș fi mâncat o farfurie de orez. Nu semințele astea înălbite, ci orezul acela roșu-marونی, în care simți gustul de pământ și de arșiță. Alături ar fi fost un curry de papaya verde cu sos de iaurt și o bucată de pește prăjit. Limbă de mare sau bucăți de rechin uscate. *Pappadum* ca garnitură și un mango murat. Îmi lăsa gura apă. Unde puteam, oare, să găsesc în orașul ăsta lucrurile după care tânjeam?

A început să plouă. Am urmărit picăturile care se striveau de geam. Acasă, până și sunetul ploii era diferit. Aici, ploaia nu avea vlagă și răspânda un miros de mucegai, un miros închis de corpuri nespălate și de căldură raționalizată. Cerul gri, umezeala cu mirosul ei stătut și acru și o foame perpetuă. Unde mă auto- exilasem?

Încă nouăsprezece minute. Soarta lui Bahukan era să aștepte, întrebând, mereu: de ce?

Angela a plecat cu câteva săptămâni înaintea mea.

— Mi-ar plăcea tare mult să călătorim împreună, dar pot organiza lucrurile mai bine dacă o iau eu înainte.

Atunci mi-am dat seama de urmările acestei mișcări. O casă în care să stau. O slujbă de găsit. Cum aveam să ne descurcam? Unde aveam să găsim banii necesari?

— Ești sigură, Angela? am întrebat eu, din nou. Am putea merge la Madras sau la New Delhi. Sunt școli de dans acolo. Nu am prea mulți bani; n-o să fie scumpă viața la Londra?

— O luăm de la capăt. Te ascunzi de viață. Trebuie să fii acolo unde lumea te poate vedea, nu ascuns într-o școală mică de dans. Nu-ți face griji, o să ne descurcăm. Până ajungi tu, o să fie totul gata, a spus ea.

Am văzut hotărârea din privirea ei și neliniștea mea s-a mai potolit.

Achan și Babu n-au fost încântați de decizia mea de a pleca.

— Nu e cam drastic? a întrebat Babu.

— Ești sigur? a întrebat tata.

— E momentul să mă gândesc la cariera mea. Angela spune că mă irosesc aici.

— Dar tu vrei să te duci atât de departe? a întrebat tata.

— Angela zice că după ce voi fi acceptat la Londra, lumea întregă va vrea să mă vadă dansând.

Achan s-a încruntat. Babu a rânjit, apoi a spus:

— Ce ciudat să te aud spunând că Angela a făcut și Angela a dres. Mă întreb ce licoare magică ți-o fi dat ca să te îmbrobodească de tot.

I-am aruncat o privire mânioasă. Babu a întors capul și, fluturând brațele, a spus:

— Păi, dacă nu-ți iese, poți oricând să te întorci aici. Aici ai o casă.

— De fapt, Angela spunea că poate ar fi mai bine să vindem casa. Avem nevoie de bani. Viața e scumpă la Londra.

Tata s-a întunecat la față.

— Nu-mi pasă ce zice Angela a ta. Eu nu te las să vinzi casa. Dacă peste un an îți dai seama că ți-e bine acolo, poți s-o închiriezi. Dar nu vreau să mai aud pe cineva că vrea s-o vândă până când nu mor eu. Poți să-i spui asta și Angelei.

— *Achan* are dreptate, a spus Babu. Prețurile caselor sunt foarte mici și nu e un moment potrivit să vinzi.

Am lăsat baltă discuția. Undeva, în adâncul meu, nici eu nu-mi dorisem să mă despart de casa mea. Dar Angela știuse cum să mă convingă. Faptul că nu aveam dreptul să decid în problema asta era un lucru bun.

* * *

Când am închis ușa, am simțit cum mi se sfâșie inima. M-am dus să privesc râul pentru ultima dată. În timpul musonului se transformase într-o bestie furioasă, care apucase cu brațele sale de apă tot ce-i stătuse în cale, inundase malurile și pusese la pământ copaci și case. Dar acum, Nila nu era decât un râu timid, care curgea liniștit. O puzderie de libelule pluteau deasupra lui. Briza purta parfumul florilor. A urmat o clipă de teamă. Oare cum erau florile în noua țară în care alesesem să trăiesc? Stelele arătau la fel? Pământul pe care aveam să calc mă va susține așa cum o face acesta?

Am auzit claxonul mașinii și mi-am dat seama că era momentul să plec. Am încuiat casa și i-am lăsat cheia lui Babu.

— O să pun să se facă curățenie în mod regulat, a spus el. Aceasta va fi întotdeauna casa ta, a adăugat el.

În avion, m-am așezat pe un loc lângă culoar. Angela îmi spusese să cer unul acolo. Asta ca să nu fiu nevoit să sar peste genunchii oamenilor dacă voiam să merg la toaletă. Era un zbor lung.

Am stat pe locul meu, amortit de emoție și teamă. În stânga mea era un cuplu. Străini. Se țineau de mână. Aș fi vrut ca Angela să fie alături de mine.

Avionul a țâșnit către cer, înotând în oceanul de nori. Mă întrebam ce ar fi fost dacă vreun zeu rătăcit mi-ar fi tăiat calea.

Orele au trecut. Am ajuns la Heathrow. Unde era Angela?

Am așteptat o oră. Am anunțat faptul că eram acolo prin sistemul de paging. Mi se făcuse frică. În minte îmi răsuna vocea tatălui meu: „Ești sigur?”

Apoi am zărit o față cunoscută.

— Angela.

Angela

— Nu e mare lucru, dar asta e tot ce am putut găsi, am spus eu, deschizând ușa garsonierei.

L-am văzut pe Koman cum pălește. Nu părea încântat și, fără să vreau, m-am trezit turuind:

— Și asta e tot ce ne putem permite.

Koman a privit în jur. Speram ca lucrurile familiare să-l facă să se simtă ca acasă. Pe podea se aflau pernele mele împodobite cu bucățele de oglindă și un covor de bumbac pe care îl cumpărasem din India. Apoi mai era și figurina lui mică de bronz, reprezentându-l pe Nataraja¹²⁸, precum și suportul meu broască pentru bețișoare

---

¹²⁸ Nataraja, sau Regele Dansului, este reprezentarea zeului Shiva ca dansator cosmic ce își interpretează dansul divin pentru a distruge un univers obosit și pentru a pregăti începutul creației pentru zeul Brahma. Este de obicei vorba de o sculptură din bronz, cu Shiva dansând într-o aureolă de flăcări, cu piciorul stâng ridicat și stând pe un demon sau un pitic (Apasmara) care simbolizează ignoranța. Este un bine-cunoscut simbol al Indiei, folosit în general ca emblemă a culturii indiene.

parfumate. Pe pervaz erau plante agățătoare și un vas de alamă pe care îl luasem de la el de acasă. În vas se aflau pietricelele pe care le adunasem din albia râului. Spătarele celor două fotolii erau acoperite cu șaluri.

— E ciudat să văd lucrurile astea aici, a spus el.

L-am atins pe Nataraja. Shiva încremenit în dansul lui cosmic. Toți dansatorii i se închinau. Zeul locuise pe o poliță, la el acasă, cât timp stătusem și eu acolo. Dintr-odată, am simțit o strângere de inimă din cauza nesiguranței. Ce făcusem?

— Ciudat în sensul bun sau în cel rău? am întrebat eu.

Am simțit cum mă pleoștesc.

— Ciudat și atât. Trebuie să-mi amintesc în permanență că sunt la Londra și când văd lucrurile acestea, care se aflau la mine acasă acum câteva zile, mă întreb dacă am călătorit cu adevărat. Lasă-mă un pic să mă obișnuiesc, a spus el, încet.

L-am văzut cum se uită la teancul de discuri. S-a uitat prin ele și a ridicat una dintre copertele de carton. Ravi Shankar.

— Văd că-l ai și pe favoritul tău aici.

— Nu înțeleg de ce nu-ți place de el. E bun. Îl ascult aproape în fiecare zi, am spus eu.

Am observat că încerca să-și ascundă grimasa. Nu știu de ce, dar m-a deranjat. Mă făcea să cred că preferințele mele sunt dubioase.

Apoi a zărit televizorul.

— Cum funcționează? a întrebat el.

Nu știam că era prima dată când vedea un televizor. Erau atât de multe lucruri pe care nu le știam despre el.

Când m-am aplecat și l-am aprins, ca să-i arăt cum funcționează, l-am văzut cum se luminează la față.

În acele prime câteva zile, totul purta aura noutății și provoca uimirea. Televizorul alb-negru și linoleumul lucios; cuptorul electric Baby Belling și radiatorul electric cu două rezistențe; cearșafurile din nailon și fereastra glisantă; stația de metrou și lifturile. Soarele strălucea, frunzele foșneau, iar aerul era îndeajuns de răcoros încât Koman să simtă că se află într-o țară îndepărtată. Frigul și umezeala nu se instalaseră, deci Koman nu ducea, încă, dorul soarelui. În acele câteva zile, ne-am plimbat foarte mult și am văzut Londra prin ochii lui.

Parcul St James și Westminster Abbey. Hampstead Heath și orașul Camden. Străzi și locuri. Lumini și sunete. Erau acolo oameni cum nu mai văzuse niciodată. Bărbați și femei de culoare, cu părul cârlionțat și care mergeau legănându-și șoldurile; asiatici grațioși, cu ochii oblici și părul negru ca tăciunele; nordici cu părul și ochii

deschiși la culoare. Păr colorat în feluri nemaivăzute: roșu-cafeniu și auriu, gri și galben, roșu aprins și alb-argintiu; ochi verzi și căprui, cenușii și negri, în diferite nuanțe de albastru.

Aromele acestei noi vieți îi ațâțau simțurile. L-am dus să-mi cunoască prietenii. L-am dus la restaurantele mele preferate. Am mâncat chinezește, într-un restaurant împodobit cu lampioane roșii, apoi pește cu cartofi prăjiți, totul împachetat în hârtie de ziar. Am colindat cârciumile, în care un guler de spumă se deschidea ca să lase să treacă lichidul de culoarea chihlimbarului. Bere amară, *lager*, bere blondă, din malț și hamei, *ale*, bere neagră, *stout*, cuvintele îi țâșneau de pe limbă cu ușurința cu care curgea lichidul din butoaie. Îi repetam mereu, în șoaptă: nu te uita așa lung! Dar cum să se abțină? Nu mai văzuse așa ceva în viața lui. Cârciumi în care stăteau și beau bărbații și femeile la un loc...

Până și părțile rele erau plăcute. Ne cronometram băile ca să ne ajungă apa caldă. Țineam un jurnal ca să urmărim când folosesc baia ocupanții celorlalte două garsoniere și să le-o luăm înainte. Făceam cu rândul la „electrocutare”, așa cum numeam noi momentul în care ne strecuram în pat și cearșafurile se electrizau și ne înțepau, pocnind încet. La prăjit, pâinea se ardea pe o parte. Fereastra se înțepenea. Dar ne amuzam de toate astea și ne țineam mereu unul după celălalt.

Încă mai eram Damayanti și Nala, încercând să ne construim o nouă viață. Viitorul ne era nesigur, însă dragostea fără sfârșit. Viața noastră era ca în prima scenă din a doua zi a piesei.

Apoi m-am dus la serviciu, iar șarpele și-a înfipt colții în carnea lui.

Ko man

Timp de doisprezece ani, fericirea lui Nala și a lui Damayanti n-a fost umbrită de nimic. Niciun obstacol nu a răsărit în calea dragostei lor. În tot acest timp, însă, spiritul lui Kali cel malefic a stat la pândă într-un copac, așteptând să-i dea peste cap viața lui Nala. În cele din urmă, Kali a prins momentul. L-a îndemnat pe fratele lui Nala să-l invite pe acesta la un joc de zaruri. Miza jocului era regatul.

În acea zi, Nala a uitat să se spele pe călcâie în timp ce-și făcea baia ritualică de seară, iar Kali a avut, astfel, un loc prin care să pătrundă în trupul său. Acolo, Kali s-a ghemuit și s-a pus din nou la pândă.

Nala și-a pierdut regatul la joc. Kali era cel care controla căderea zarului. Astfel, Nala a fost exilat, iar cei din regat nu au avut voie să-l ajute.

— Du-te acasă la ai tăi, s-a rugat Nala de Damayanti.

Însă Damayanti s-a împotrivit.

— Locul meu e alături de tine. Unde te duci tu, acolo merg și eu.

Astfel, pentru că nu aveau unde să meargă în altă parte, Nala și Damayanti au plecat în pădure. Acolo, când picioarele li s-au îngreunat din cauza foamei, Nala a hotărât să încerce să prindă câteva păsări folosindu-și hainele în loc de plasă. Dar păsările au zburat cu hainele lui cu tot. Damayanti a trebuit să-și sfâșie o bucată din sari pentru ca Nala să-și acopere goliciunea. Din nou, Nala a încercat s-o convingă pe Damayanti să se întoarcă în regatul tatălui ei. Dar ea a refuzat. Și atunci, Nala a fugit în miez de noapte. Spera că în felul acesta Damayanti nu ar mai fi avut ce să facă și s-ar fi întors acasă. Din clipa aceea, Nala a început o viață de pribeag.

Într-o zi, a văzut că pădurea era în flăcări. Nori negri de fum pluteau pe deasupra ei, iar focul mistuia trupurile animalelor și ale păsărilor moarte. Nala a văzut copaci înnegriți de fum și cenușa plutind în aer. Era acolo și un șarpe prins într-un cerc de foc și care țipa după ajutor cu voce de om.

Nala s-a repezit să-l salveze, iar șarpele și-a înfipt colții în călcâiul lui.

— Te-ai purtat cum ți-e firea, a urlat Nala. Așa mă răsplătești tu pentru că te-am salvat? Mușcându-mă?

Șarpele i-a răspuns:

— Ți-am făcut un bine. Poate nu-ți dai seama acum, dar o să înțelegi singur, mai târziu.

Nala a văzut că, în loc să moară din cauza veninului, s-a transformat într-un pitic pocit, cu chipul pământiu și șchiop de un picior.

— Uită-te la mine! Asta înseamnă bine pentru tine?

Șarpele i-a răspuns:

— Mai întâi, află că acum Kali cel malefic, cel care sălășluia în tine, se zvârcolește și o să moară răpus de venin. Nu va mai putea să-ți controleze mintea. Așa cum arăți acum, ești de nerecunoscut. Mergi și recâștigă tot ce ai pierdut. Ia-o de la început. De acum înainte, tu ții în mâini frâiele sorții tale.

* * *

În căsuța mea de lângă râu eram mulțumit. Nu-mi lipsea nimic din viața și din arta mea. Deci cine sădise în mintea mea gândul că voiam mai mult? Când se strecurase Kali în trupul meu?

Kali trebuia să fie vinovatul, altfel cum să mă fi aruncat cu capul înainte așa cum am făcut-o? Sperasem că mă voi smulge din vraja aceasta. Că zeii aveau să mă ajute. Că soarta nu avea să mă lase de izbeliște. Dragostea noastră, asemenea celei dintre Nala și Damayanti, avea să ne susțină.

Dar am uitat că Nala s-a transformat în Bahukan. Că a trebuit să piardă tot ce avea și să devină un nimic. Sub chipul lui Bahukan, Nala nu avea să închidă un ochi noaptea. Îl așteptau umilințe, dezamăgiri sufletești, nenumărate reproșuri și prăbușirea completă a structurii lui interioare. În tot acest timp, au plutit în aer cuvintele șarpelui, care-l corectase: tu ții în mâini frâiele sorții tale.

M-am uitat la ceas. Mai erau zece minute. Afară, aproape că se întunecase. Se lăsase seara și trebuia să fac ordine înainte să se întoarcă Angela. Mi-am dat jos cămașa și m-am dus la chiuveta din bucătărie. Mi-am dat cu apă pe față și la subsuori. M-am așezat pe dulap și mi-am spălat picioarele în chiuveta din bucătărie. Prima dată când Angela mă văzuse făcând așa ceva, se arătase oripilată.

— Ce faci? a întrebat ea.

— Abluțiunile de seară, am spus eu, spălându-mă cu grijă pe călcâie.

— Nu poți să faci așa ceva în chiuveta de la bucătărie. Nu e igienic... Koman, aici nu e Shoranur. Suntem la Londra. Nu poți să faci așa ceva aici.

M-am uitat lung la ea. Cum îndrăznește să-mi vorbească pe tonul ăsta? mi-am spus eu.

— Trebuie să-mi fac abluțiunile, i-am spus eu.

— Atunci du-te la baie.

Știa la fel de bine ca și mine că nu aveam de unde să știu dacă baia era liberă când voiam eu. Dar n-am vrut să încep o altă ceartă, așa încât pur și simplu mi-am văzut de ritualul meu, dar înainte ca ea să ajungă acasă.

M-am gândit că dacă nu știa, n-avea cum să se supere.

Am auzit pașii Angelei pe trepte. Mi-am afișat zâmbetul de rigoare și am așteptat să se răsucească cheia în broască. Angela a intrat și și-a dat jos hainele de exterior chiar când a pus piciorul înăuntru.

— Bună, dragule, a spus ea. E oribil afară. Aici înăuntru e așa de bine și cald. Mmm, miroase a pâine prăjită.

Am mimat cuvintele în timp ce le spunea. Le auzisem de atâtea ori! Am sărutat-o așa cum mă învățase. Apoi am lăsat familiaritatea rutinei să ne conducă.

— Ai ieșit în oraș? m-a întrebat ea puțin mai târziu.

Am dat din cap.

— Asta înseamnă da sau nu?

S-a încruntat.

M-am uitat la ea. Înainte îmi înțelegea fiecare mișcare a corpului. Acum nu-și dădea seama ce vreau să spun când dau din cap. Cum

să-i reproșez așa ceva? Nici eu nu înțelegeam tot ce spunea ea. Cuvintele sunau diferit, „s”-urile păreau că suieră tot timpul. Mi-am amintit de elevii mei, care încercau să-i imite modul de a vorbi și scoteau sunete trunchiate; în ultima vreme, mă simțeam și eu la fel, uneori. Parcă nu auzeam decât zgomote trunchiate.

— Koman, nu ești cu mintea aici. Te-am întrebat unde ai fost.

— Am fost să cumpăr niște pâine și niște lapte, am spus eu.

Știam că asta avea s-o supere.

— Doar atât! Nu te-ai dus decât până la magazinul Patel's de lângă stația de metrou? Ce se întâmplă, Koman? De ce nu te plimbi mai mult, să descoperi cartierul? Ai ghidul de la A la Z și ți-am arătat cum să-l folosești. Nu poți sta aici cât e ziua de lungă. Ce faci toată ziua?

Vocea ei căpătase stridența disperării.

Nu am spus nimic. Ce puteam să-i spun? Că am fost la Patel's pentru că uneori simțeam acolo câte o urmă de miros familiar de la bucătărie? Pentru că fețele celor de acolo semănau cu cele ale cunoscuților mei? Că înțelegeam ce spuneau și ei mă înțelegeau pe mine când vorbeam? În timp ce pierdeam vremea pe acolo, urmărindu-l pe domnul Patel numărând pe degete și pe soția lui, îmbrăcată în sari și cu un pulover cu nasturi pe deasupra, șoptindu-i ceva, mă simțeam mai conectat la realitate decât oriunde altundeva.

— Ai reușit să iei legătura cu Ram Gopal? am întrebat eu.

— I-am lăsat un mesaj pe robotul telefonic. E plecat din țară și trebuie să se întoarcă în curând, a spus ea.

Nu mă privea în ochi. De cinci săptămâni, Angela îmi servea aceeași minciună, sub diferite forme. O cunoșteam îndeajuns de bine încât să-mi dau seama că nu spunea adevărul.

— Cât putem s-o ținem așa? am întrebat-o eu. Mă simt al naibii de inutil. Nu e corect ca tu să muncești și eu să stau acasă degeaba.

— N-o să dureze o veșnicie. O să se întoarcă zilele astea. Ai nevoie de bani? a întrebat ea.

Am clătinat din cap. Apoi, temându-mă să nu înțeleagă că spun da, am precizat:

— Nu.

— E ceva bun la televizor? a întrebat ea.

— Nu știu, am spus.

— Nici măcar nu te uiți la televizor cât sunt plecată?

N-am scos nicio vorbă. În acele câteva zile de la început, mă uitam la televizor toată ziua. Nu trebuia să înțeleg lucrurile la care mă uitam; era de ajuns să văd viața cum se desfășoară în fața mea.

Într-o seară, s-a întors enervată. Nu știam care era motivul: îngrămădeală în metrou, un toc de pantof rupt sau poate o zi frustrantă la serviciu. Mi-a spus atunci: „Ce norocos ești că stai acasă și te uiți la televizor toată ziua, în timp ce eu...” Atunci, dându-și seama de gravitatea cuvintelor ei, a încercat să dreagă totul râzând: „Nu te plictisești să te tot uiți la chestia aia?”

N-o învinovățeam pe Angela pentru ce simțea sau spunea. Îmi dădeam seama că încerca din răspuțeri să facă lucrurile să meargă. Avea tot dreptul să simtă că-i stăteam pe cap. Mă simțeam *fan/luv* *cyialv* ca un parazit mai mult ca niciodată. De atunci nu m-am mai uitat la televizor.

O Lungă perioadă de tăcere se așternea între momentul în care ajungea acasă și cel în care mergeam la culcare. Aprindea un bețișor parfumat și punea discul cu Ravi Shankar. Deja știam pe de rost fiecare zgârietură și şuierat al discului. Într-un colț îndepărtat al memoriei, se auzea vocea lui *Aashaan*: „În fiecare dimineață, uită-te în oglindă și spune – nu voi fi trufaș. *Katha-kali* este viața mea, dar și ceilalți au dreptul să trăiască după cum vor. Nu poți fi imun la sentimentele comune. Mă auzi? Koman, există viață dincolo de *kathakali*. Cu cât accepți asta mai repede, cu atât îți va fi mai bine.”

Mi-ar fi plăcut să vorbim. Angela să-mi povestească despre cum își petrecuse ziua. În schimb, ea nu voia decât să închidă ochii și să se legene în ritmul muzicii. Mi-am dat seama că abia dacă mai schimbam două vorbe. Nu mai aveam nimic să ne spunem.

Voiam să vorbesc cu ea despre spectacolul de dans la care fusesem la Queen Elizabeth Hall cu o săptămână înainte, împreună cu un grup de prieteni de-ai ei. N-o văzusem niciodată dansând pe acea artistă indiană și abia așteptam. M-am gândit atunci că aș fi putut merge în culise să discut cu ea. Ar fi fost bine să fac cunoștință cu cineva din lumea dansului de aici.

Am asistat la reprezentație îngrozit. Nu mai văzusem un spectacol atât de prost. Până și elevii mei din primul an aveau un simț al ritmului mai bun și interpretau *mudrele* cu mai multă dexteritate. Am urmărit-o cum face praf toate regulile din *Natya Shastra*¹²⁹. Și mă întrebam ce anume o făcuse să ajungă atât de departe pe această dansatoare mediocră, în timp ce eu nu putusem să găsesc o cale de a dansa din nou.

Pentru prima dată după mulți ani, m-am îndoit de mine însumi. Oare nu aveam niciun pic de talent? Oare tehnica mea nu se ridică deasupra lucrurilor obișnuite? Sau poate îmi lipsea ceva? În acest

---

129 Vechi tratat indian despre artele spectacolului, care cuprinde principiile aplicabile în teatru, dans și muzică. Deși nu are o dată certă, se presupune că a fost elaborat în perioada Indiei clasice și-i este atribuit înțeleptului Bharata.

oraș imens, oare nu era nicio persoană care să-mi înțeleagă munca și să-mi acorde încrederea sa?

Aș fi vrut să-i spun Angelei toate acestea.

Am mers la culcare. Ea era obosită și a adormit repede. Am așteptat să-i aud respirația cum se liniștește. Apoi m-am ridicat și m-am dus să stau pe fotoliu. Era cald în cameră, dar nu puteam să dorm. Ce fac eu aici? mă întrebam fără încetare. Era o vreme când știam cine sunt. Toți cei din lumea *kathakali* mă cunoșteau și-mi știau măiestria. Acum ce-mi rămăsese? În acest loc în care nu cunoșteam pe nimeni și nu aveam nimic de făcut, așteptam zi și noapte să se întâmple ceva. Toți acei ani de studiu și exerciții, toți acei ani în care mi-am rafinat arta nu aveau acum niciun sens. Dintr-un impuls, împins de la spate de lăcomie, alesesem să renunț la tot ce aveam, ca să pornesc în căutarea unei umbre. Ce făcusem?

Angela dormea. M-am uitat la ea. În dragostea pe care o simțeam față de ea era o urmă de resentiment și încă ceva. Ea mă adusese în starea aceasta; mă izolase de tot ceea ce-mi era familiar. Familia mea, casa mea, arta mea. M-am gândit că pesemne și ea se simțise la fel în căsuța mea de pe malul râului. Dar era ceva mai mult la mijloc. Îi eram îndatorat. Depindeam de ea pentru tot și nu-mi plăcea să-i fiu îndatorat. Eram un bărbat întreținut care fusese privat de tot, inclusiv de propria-i demnitate.

Aș fi vrut să se înfurie. Aș fi vrut să spună ceva. În schimb, alesese să fie bună cu mine. Achita toate facturile fără măcar ca eu să apuc să văd vreuna dintre ele. Lăsa bani prin casă pentru ca eu să-mi pot cumpăra țigări fără să fie nevoie să-i cer de fiecare dată. Aducea formulare de poștă aeriană și le lăsa pe masă ca să pot scrie acasă, alor mei. Cumpăra pastă de curry Bolts și condimente ca să pot găti feluri de mâncare al căror gust îmi era cunoscut. Cumpăra cărți și reviste, ca să am ce să citesc. Ducea hainele noastre la spălătorie, le împătorea și le așeza frumos, unele peste altele. Avea grijă de mine, ca și cum aș fi fost un invalid. Un bătrân neputincios. Pierdusem totul: mândria, bărbăția și virilitatea. Eram Bahukan. Cocârjat, fără rost și impotent.

M-am întors în pat. Angela s-a cuibărit lângă mine. Voia să facem dragoste. Toate aceste sentimente erau atât de departe de mine. Dragoste. Dorință. Pasiune. Singurul meu sentiment era cel al unei mari pierderi. Dar trebuia să fiu bărbatul ei măcar în pat, dacă în viață nu. Măcar atât puteam face pentru ea.

Mi-am amintit cum, odată, când ne aflam în căsuța de pe malul râului, îmi spusese:

— Care e graba? N-ai auzit de preludiu?

— Preludiu? Îi răspunsesem eu în glumă. Îl păstrăm pentru când nu mi se scoală.

O clipă, m-am întrebat dacă voi mai avea erecție vreodată. O satisfăceam așa cum ar fi făcut-o, poate, un eunuc – cu degetele și limba. Mai târziu în seara aceea, în timp ce ea stătea ghemuită, pe o parte, iar eu mă simțeam mai inutil ca niciodată, am întrebat noaptea: Cât poate continua situația asta?

Dimineață, Angela mi-a spus:

— Dragule, trebuie să ieși. Nu poți să stai închis aici toată ziua. De ce nu mergi în Leicester Square? Sau la Național Gallery? E gratis.

N-am spus nimic. Și-a pus mâna pe umărul meu.

— Doar nu mai ești supărat pentru ce s-a întâmplat acasă la James? A fost oribil și complet atipic. Lucruri ca astea nu se întâmplă, de obicei, pe aici. Nu suntem în sudul Statelor Unite.

Am încercat să zâmbesc și s-o asigur că uitasem complet incidentul, dar buzele refuzau să mă asculte. Nu mi-a ieșit decât un simulacru sinistru de zâmbet.

La zece zile după sosirea mea, Angela s-a întors la lucru. În timpul zilei, ieșeam în oraș; rătăceam pe străzi, mă așezam pe o bancă atunci când mă dureau picioarele și mă opream, din când în când, ca să mă uit la clădiri. Când ploua, dacă găseam un su-permagazin în apropiere, mă plimbam pe nenumărate culoare, minunându-mă în fața mărfurilor expuse. Nu simțeam nevoia să cumpăr ceva. Mă săturam numai uitându-mă la ele. Și, nelipsit în fiecare zi, era telefonul dat lui Ram Gopal. Încă nu-mi pierdusem speranța.

În fiecare zi, auzeam o voce feminină, care spunea:

— Nu este disponibil. Doriți să lăsați un mesaj?

În primele zile, am lăsat un mesaj.

— Puteți, vă rog, să-i spuneți că l-a sunat Koman? Sunt un dansator *kathakali* din Shoranur. Mi-ar face mare plăcere să-l întâlnesc. Pot fi găsit la...

Și lăsam numărul de telefon al Angelei și numele ei.

O dată, vocea i-a spus:

— Vă rog să așteptați. Cred că este aici.

Peste câteva minute, femeia a revenit la telefon și a spus:

— Își face exercițiile și nu poate fi deranjat. Vă rog frumos, puteți să reveniți mai târziu?

Când reveneam, primeam răspunsul standard: „Nu este disponibil.”

Nu mă dădeam bătut. Era un om faimos și mi se părea normal să fie ocupat. Eram sigur că voi da de el într-o bună zi. În weekendul acela trebuia să mergem la casa de la țară a lui James. James e nașul Angelei. Lucrase ca agent de bursă și se retrăsese la țară.

— O să vezi cum e, de fapt, aici natura, mi-a spus Angela,

bucuroasă. O să-ți placă la nebunie, Koman.

În tren, am observat schimbarea de peisaj și am simțit o mare bucurie. Atmosfera mohorâtă care se așternuse peste sufletul meu părea că se risipește.

James și soția lui, Anna, au fost de treabă. Mi-au pus nenumărate întrebări. Amândoi călătoriseră în India. Dar niciodată în sud.

— Am fost în Rajasthan și la Delhi. Apoi am mers cu mașina până la Agra, să vedem Taj Mahalul, iar apoi am luat-o în sus spre Kashmir. A fost foarte frumos; avem niște amintiri foarte plăcute de acolo.

Mai târziu, în seara aceea, Angela și cu mine am făcut o plimbare prin grădina lor; cărarea era destul de mare. Am auzit un sunet, de undeva din depărtare. Semăna cu cel al unui dop scos dintr-o sticlă.

— Ce se aude? am întrebat-o pe Angela.

— Cineva joacă tenis, a spus ea.

Ea s-a întors în casă, iar eu am rămas să mă plimb și să mă uit la copaci. Se lăsa răcoarea, dar nu-mi venea să intru. Mă simțeam ca și cum m-aș fi întors într-o lume pe care o puteam înțelege. Am privit cu atenție copacii și plantele; am pipăit frunzele și mi-am afundat degetele în pământ. În cele din urmă, frigul care s-a lăsat odată cu întunericul m-a trimis în casă. Când am intrat, am dat peste James, care vorbea la telefon.

— A, nu, e un prieten. Un prieten de-al finei mele. Sunt în vizită. Rămân aici peste weekend. Mulțumesc pentru telefon. Mulțumesc foarte mult. Desigur, înțeleg. E bine să ai grijă de vecinii tăi. Nu, nu, deloc. Mulțumesc. Noapte bună.

— Ce s-a întâmplat? am întrebat eu.

— Un fleac. James se ferea să mă privească în ochi; era stânjenit. M-a sunat un vecin. Erau un pic îngrijorați. Spuneau că au văzut pe cineva străin în grădină. Asta e tot.

În seara aceea, am întrebat-o pe Angela:

— Vecinii procedează așa întotdeauna pe aici?

S-a înroșit.

— Păi, aici nu suntem la Londra și oamenii nu sunt obișnuiți cu indienii, deci au tendința să devină suspicioși...

— Deci asta se întâmplă din cauză că nu sunt alb...

Poate că atunci am simțit cum mă transform, încet, încet, în Bahukan. I-am apropiat brațul de al meu. Al ei era crem. În schimb, al meu amintea de culoarea noroiului. Cafea cu puțină spumă de lapte.

— Angela, spune-mi, pentru tine contează culoarea mea?

S-a făcut din ce în ce mai frig și nu-mi venea deloc să ies afară. Aș fi preferat să stau ghemuit sub păături și să trăiesc cu ceai și pâine prăjită, decât să ies. Oricum, ce să văd sau să fac acolo? Mi-am spus eu. Ca un refren, o voce din mintea mea mă întreba: Ce cauți aici?

Fără Angela, mă simțeam gol și fără apărare. Eram pregătit să fac orice voia, cu condiția ca ea să mă însoțească. Asta o înfuria.

— Nu sunt mama ta, Koman, spunea ea. Nu te poți agăța de mine. Până acum, nu te-ai purtat niciodată așa. Credeam că ești persoana cea mai independentă pe care o cunosc. Ce s-a întâmplat cu tine?

Atunci mă uitam la ea și-i spuneam:

— Urăsc locul ăsta. Ce caut eu aici? Nu fac altceva decât să trăiesc pe spinarea ta.

— Of, nu spune asta. O să prinzi o ocazie cât de curând, o să vezi. Încerc să-ți aranjez o întâlnire cu un agent. Deși, fiind vorba de *kathakali*, nu știu dacă ar trebui să vorbesc cu cineva care lucrează cu actori sau cu dansatori. Dacă te-ar reprezenta un agent, măcar ai avea un punct de pornire. Nu poți renunța în doar câteva săptămâni, îmi spunea Angela.

Și în seara aceea ieșeam în oraș „ca să te scoatem din oala asta cu melancolie în care ai picat”, după cum spunea ea.

Acum o priveam pe Angela și-i vedeam îngrijorarea din ochi.

— Mai stau puțin și apoi plec, i-am spus eu. O să ies. Promit. Am mers în Trafalgar Square. Au coborât porumbeii. Le-am zărit ochii încondeiați cu roșu și m-a cuprins furia văzându-i cum pot să se avânte, să zboare și să facă tot ce le trece prin cap. Am privit în jur. Nu mai era nimeni pe latura pe care mă așezasem eu. Am ridicat un picior și i-am tras un șut unui porumbel. Pantoful meu abia l-a atins, dar a fost de ajuns. Simțeam că sunt viu. În jurul meu, păsările s-au ridicat, bătând rapid din aripi.

Disperarea mea se diminuase. Am simțit, încet, încet, că mi-am găsit un scop.

M-am întors în garsonieră și am căutat adresa pe care mi-o dăduse tatăl meu.

— Nu e dansator și nu are, nici pe departe, vreo legătură cu lumea artistică. Dar tatăl lui mi-a spus că are o slujbă bună acolo. Lucrează la un hotel și, dacă ai vreodată nevoie de ceva, el te va ajuta. Tatăl lui i-a scris deja despre tine.

L-am sunat.

— Damu, eu sunt Koman, am început eu.

A doua zi, m-am dus să-l văd. Damu lucra la Kandaswamy, cel mai renumit restaurant indian din Londra.

— Îți pot găsi o slujbă la bucătărie. O să fie temporară, dar mai

târziu vedem ce se poate face. Ai vrea să faci așa ceva? E o muncă de jos... tu nu ești obișnuit...

Am zâmbit. Ce potrivire, mi-am spus. După ce a plecat din pădure, Bahukan a intrat ca om bun la toate în serviciul regelui Rituparna. Îi servea drept bucătar și conducător de car. Munca asta de jos venea cum nu se poate mai bine.

— În momentul ăsta accept orice. Tot ce te rog e să nu-i spui tatălui meu. I-ar frânge inima să știe că lucrez ca ușier într-un restaurant.

Damu a oftat.

— Mie îmi spui? Te înțeleg perfect. Trebuie să mințim pentru ca acasă, în India, să nu ne plângă de milă ai noștri pentru ce am ajuns să facem. Nu e nevoie să lucrezi ca spălător de vase sau ca măturător, ar spune tații noștri. Întoarce-te acasă și te asigur că vei mânca pe săturate de trei ori pe zi. E greu să le explici așa ceva celor din familiile noastre. Adevărul e că acolo munca nu e privită ca un lucru demn.

Mă îngrijora ce avea să spună Angela. Dar nu a părut că o deranjează.

— Oricum, n-o să dureze o veșnicie, a spus ea, închizând ușa dulapului cu o mișcare a șoldului.

Angela continua să creadă în acest mit al lucrurilor care nu aveau să dureze o veșnicie.

Viețile noastre și-au urmat cursul. Programul meu de lucru era diferit de al ei și ne vedeam rareori. Lăsam bani pe masă, acum că aveam și eu, pentru ca ea să plătească cu ei o parte din facturi, iar ea îmi lăsa bilețele. Ajunsesem niște simpli colegi de cameră, care împart același pat. Deși sună ciudat, mi-am găsit împlinirea la restaurantul Kandaswamy. Eram ocupat toată ziua și aveam foarte puțin timp liber, dar simțeam satisfacția de a avea o ocupație serioasă.

Într-o seară, bucătarul-șef mi s-a alăturat la o țigară, în curtea din spate. Am vorbit despre gătit și despre feluri de mâncare din Tamil Nadu. El era din Madurai. I-am spus că-mi petrecusem copilăria la Nazareth. Ochii i s-au tulburat din cauza nostalgiei.

— Am nevoie de un ajutor. Vrei să lucrezi pentru mine? m-a întrebat el.

— De ce? am întrebat eu. Nu știi nimic despre mine. Nici măcar dacă știi să gătesc.

— Îmi e de ajuns să știu care este părerea omului despre mâncare. Gândești la fel ca mine. Restul, îl vei învăța din mers.

Bahukan făcea minimi în bucătărie. Priceperea lui într-ale gătitului nu avea egal. Am învățat să prepar mâncarea și, cu timpul,

am reușit, chiar, să includ trei noi feluri în meniul restaurantului Kandaswamy. Se numeau *Enna Kathrikai* â la K, *Ulii Theeyal* â la K și Pește cu sos de iaurt â la K. K venea de la Koman, dar, de obicei, era interpretat ca inițiala numelui restaurantului. Nu mă deranja. Eram fericit că pot face ceva, chiar dacă nu era *kathakali*. Se împlineau aproape trei luni de când ajunsesem în Londra, încă nu intrasem în legătură cu nimeni din lumea dansului sau a artelor spectacolului. Angela se mai agăța de speranța că aveam să mă reapuc de dans într-o zi. Eu renunțasem. Nu mă mai gândeam la asta. M-aș fi întors acasă, dar mi se părea umilitor să recunosc că nu putusem să îndeplinesc scopul pentru care plecasem. Mai mult ca niciodată, mă temeam de atitudinea batjocoritoare cu care aș fi fost întâmpinat la institut.

Era prima săptămână a lunii decembrie și aveam o zi liberă. Angela s-a întors devreme și a spus:

— Mergem la o petrecere în seara asta. Helen s-a întors în oraș și una dintre cunoștințele ei dă o mică petrecere în cinstea ei. Și, n-o să-ți vină să crezi, dar Helen știe pe cineva care îl cunoaște pe Ram Gopal. Așa că poate acum o să-l întâlnești, în sfârșit.

N-am spus nimic. Îmi cam pierdusem speranța. Dar îmi plăcea ideea de a ieși în oraș împreună cu Angela.

Era prima casă în care intram în Londra. O clădire veche, din cărămidă roșie, cu o grădiniță înconjurată de un zid înalt. Prietenul Angelei, care era scriitor, a venit să ne ia cu mașina. Angela s-a așezat pe locul din față și a vorbit cu el. Eu am stat în spate și am încercat să urmăresc pe unde o luam. Angela vorbea pe acel ton pe care-l adopta față de oameni ca ea. Regimul sunetelor trunchiate, mi-am spus eu.

— E dansator, le-a spus ea tuturor.

I-am șoptit la ureche:

— N-am mai dansat de trei luni.

— Nu contează, a sărit ea.

— De ce nu le spui că lucrez într-un restaurant? Ți-e rușine cu slujba mea?

M-a fulgerat cu privirea și a afișat rapid un zâmbet când a recunoscut pe cineva între invitați.

M-am retras într-un colț, cu un început de durere de cap. Camera era plină de prea mulți oameni și prea multe parfumuri. În aer plutea miros de bețișoare parfumate, iar pe fundal se auzea sitarul lui Ravi Shankar.

M-am dus în bucătărie, să-mi iau un pahar cu apă. La masă stătea o femeie.

— Bună seara, a șoptit ea.

Mi-am turnat apă într-un pahar.

— Nu veniți la petrecere? am întrebat-o. Apoi mi-am dat seama că ea era gazda. Aveți o casă frumoasă, am spus eu, încercând să alung stânjeneala. Și petrecerea e frumoasă.

Femeia a zâmbit.

— Nu e nevoie să fiți politici. Soțul meu e artistul. Toți sunt prietenii lui. De fapt, nu cunosc pe niciunul. Eu lucrez ca asistentă. Și mă omoară picioarele; nu mă așez pe scaun toată ziua la lucru și n-am vrut să fac la fel și cât e seara de lungă. Îmi odihnesc un pic picioarele. Petrecerea merge înainte și fără mine.

Am luat o gută de apă și m-am așezat de partea cealaltă a mesei.

— Eu lucrez într-un restaurant și, la fel, stau toată ziua în picioare. Cred că o să-mi odihnesc și eu un pic picioarele.

— Am auzit pe cineva spunând că sunteți dansator. În țara dumneavoastră există balet? a întrebat ea.

Mi-am trecut degetele prin păr. Îl simțeam aspru și uscat. La câteva zile de la sosirea mea, Angela îmi ceruse să nu mai folosesc ulei de păr.

— Miroase destul de puternic și știi că-i face pe oameni să te ocolească, îmi spusese ea.

— Dar acolo nu te deranja? am întrebat-o.

Ce altceva nu-i place la mine? mi-am spus atunci și am aruncat uleiul de păr. Nu voiam decât să-i fac pe plac.

— Nu, nu sunt balerin, am spus eu. E vorba de altceva. Se numește *kathakali*. Fără s-o privesc în ochi, am adăugat: înainte, eram dansator. Nu am mai dansat de trei luni.

Mă privea cu înțelegere și m-am trezit că-i povestesc totul.

— Păcat că vă irosiți talentul, a spus ea. Și e destul de trist. Ar trebui să vă întoarceți. Oamenii greșesc. Nu e nimic rău în a recunoaște că ai greșit. Rău e să știi că greșești și să persisti.

Am zărit-o pe Angela prin ușa deschisă. Râdea cu capul dat pe spate. Nici nu-mi mai aminteam când o văzusem ultima dată râzând. Și mi-am dat seama că viața noastră de cuplu distrusese tot ceea ce ne apropiase odată.

Îl privea drept în ochi pe bărbatul din fața ei. El era scriitorul care ne adusese aici. Era îmbujorată. El i-a atins obrazul cu vârful unui deget. Ea îl mânca din priviri. Mi-am spus că vor deveni foarte repede amanți, dacă nu erau deja. M-am întors în cameră și m-am îndreptat către Angela. Helen m-a oprit și mi-a pus un pahar în mână, cu forța.

— Rezistă, totul va fi bine, a spus ea. Deja se îmbătase. Nu ți-a spus Angela? Prietenul meu o să vorbească cu Ram Gopal.

Am privit-o cu mânie. Mi-am dat seama că mă săturasem de atâtea iluzii. Angela, care își închipuia că eu o să dansez. Eu, care îmi închipuiam că totul era bine între noi.

— Helen, n-are rost, am spus eu. Nu cred că voi dansa vreodată în Londra. Nu facem altceva decât să pretindem că totul e în regulă. Angela o știe și o știu și eu. Știi că în ultima vreme am lucrat într-un restaurant? Nu mă deranjează. Chiar îmi place. Dar sunt dansator și, în viața asta, de aici, nu e loc pentru dans. Nu pentru dansul meu, am mârâit eu. Oricât de bine ne-am preface, Angela și cu mine, unul în fața celuilalt, adevărul e că a fost o greșeală să vin aici. Pur și simplu aș vrea să accepte asta.

Am observat că în cameră se lăsase tăcerea. Helen a încercat să acopere râzând și spunând banalități.

— Cine nu greșește? Viața e o greșeală.

Am pus paharul jos, degustat, și i-am atins brațul Angelei.

— Eu plec. Vii cu mine?

Angela

Nu am vorbit în metrou. Când am ajuns la garsonieră, am dat ușa de perete și m-am răstit la el, plină de furie:

— M-ai umilit în fața prietenilor mei.

— Prieteni? Grămada aia de înfumurați sunt prietenii tăi? Sunt dezgustători. M-am săturat de oameni ca ei. Pseudo-artiști și nimic mai mult. Cum de suportți să le stai în preajmă? a spus el.

— Te crezi ditamai artistul, nu? Află că nu ești decât o nenorocită de tinichea pe care o car după mine și un individ penibil, am spus eu.

M-am oprit dintr-odată și mi-am acoperit gura cu mâna. Ce făcusem?

Koman

M-am forțat să nu se vadă pe fața mea că m-ar fi rănit în vreun fel. Nu aveam o altă cameră în care să mă duc. Nu aveam niciun loc în care să mă retrag. Nu mă puteam ascunde decât în spatele chipului meu.

În noaptea aceea nu am putut să dorm. M-am gândit la Nala în pădure.

Nala care stă treaz, în timp ce Damayanti doarme. Nala, care îi mută ușurel capul de pe picioarele lui și care se face nevăzut în noapte. Nu merită să sufere pentru păcatele mele, își spune el în timp ce se îndepărtează pe furiș. În regatul tatălui ei, va fi prețuită din nou. Va avea mâncare și haine, grădini în care să se plimbe și cele mai moi paturi în care să se odihnească. Va fi din nou fericită.

Nala nu gândea drept. Era înnebunit din cauza nefericirii și a vinei. Nu voia decât să fie lăsat în pace. Până și Damayanti, dragostea vieții lui, era o povară, dovada permanentă a inutilității

sale. Astfel, Nala a cutreierat pădurea, războindu-se cu zeii: Cine vi se mai închină dacă asta le faceți celor ca mine, care vă invocă mereu, țin posturile și fac penitență, vă aduc ofrande și fac sacrificii?

Cu trecerea timpului, Nala a înțeles că poate nici zeii nu sunt mai presus de voia sortii. Și atunci a simțit că în suflet i se așterne pacea. Tot ce trebuia să facă era să le ceară din nou ajutorul: Rogu-vă, călăuziți-mi nevasta către casa ei. Nu mă lăsați să-mi pierd mințile de durere. Nu lăsați pe nimeni să afle ce laș am fost. O, zei, în genunchi vă rog!

Acolo, în acea cameră strâmtă, m-am gândit că nu o să scap niciodată de rolurile pe care sunt condamnat să le joc. Voi fi și Nala cel nevolnic, și Bahukan cel cocârjat. Sunt o tinichea și un om penibil. Cu toate astea, dacă mă întorc la căsuța mea de pe malul râului, o să alung blestemul. O să fiu din nou cine am fost.

SHAANTAM

jungem, astfel, la ultima expresie a *navaraselor*. *Shaantam*. Cum reprezinți pacea? Cum îți strunești trăsăturile? *Shaantam* nu înseamnă o față inexpresivă. *Shaantam* nu înseamnă că mușchii nu se mișcă. *Shaantam* nu-ți cere să te transformi într-o ființă catatonică.

Pentru a înțelege ce trebuie să facem, trebuie, mai întâi, să descifrăm ce este *Shaantam*.

Oare e nemișcarea orei de dinaintea răsăritului, într-o zi de vară, când o fâșie subțire de lumină apare la orizont? În cer și pe pământ totul e încremenit. Păsările dorm încă și până și briza este ținută în frâu de căldura care stă la pândă. Din nemișcarea acelei ore ai multe de învățat. Ține-ți gândurile pe loc. Potoleș- te-ți mintea. Simte nemișcarea în ființa ta.

Nu e vorba de amorțeala somnului. De aceea îți sugerez să-l urmărești pe *charamundi*. Îl știi? E stârcul cenușiu, care trăiește în preajma râurilor, cu picioare subțiri și sfrijite, spate cenușiu, gâtul subțire ca un șarpe și ciocul drept, tăios ca un pumnal. E regele păsărilor de apă pentru că, spre deosebire de suratele lui, nu gonește după pradă. În schimb, stă la pândă, în apă până la genunchi, împietrit și impasibil. Când stă la pândă, stârcul cenușiu e nemișcarea întrupată.

Deci, vezi tu, nemișcarea poate avea viață. Mintea funcționează, dar gândurile trebuie să fie asemenea fructului de palmier de zahăr.

De ce tocmai acest fruct?

Shaantam înseamnă disciplină. Gândește-te la învelișul vânăt, ca de ghiulea, al fructului. Nu lasă nimic să pătrundă prin el. Orice reușește să treacă dincolo trebuie să fie filtrat de stratul de *n/O'ică*

*oki.'p/wvL Ln-invii fibre. Așa trebuie să fie și mintea ta. Cât despre gândurile tale, privește săculeții aceia cuibăriți în stratul de fibre. După ce le cureți învelișul cu unghiile, dai de fruct: moale și pufos, lucios, aproape inodor și insipid. Translucid ca gheața, fructul acesta este cea mai bună reprezentare pentru *shaantam*. Viu, prezent și totuși absent.*

Asta înseamnă *shaantam*. Detașare. Libertate. Absența dorinței. Împăcarea cu viața. După ce trec toate, acesta este lucrul la care aspirăm cu toții. *Shaantam*.

Radha în sufletul meu e un sâmbure de liniște. Toată pasiunea care m-a făcut să ard, disprețul pe care l-am simțit față de viața mea, toată durerea adunată din cauza șanselor irosite, furia pe care o simțeam pentru că eram prinsă într-o existență atât de înăbușitoare, teama de ceea ce avea să vină, scârba față de mine însămi, dorința, înșelătoria, îngrijorarea, durerea... vârtejul aiuritor s-a liniștit și în întreaga mea ființă s-a răspândit pacea.

Mă gândesc la Shyam. Îl văd cum stă pe veceu, cu capul în mâini și cu ochii în lacrimi. Mi-am dat seama atunci că știa despre mine și Chris. În tot acest timp, când mințisem și înșelasem și stătusem în brațele lui Chris și el într-ale mele, nu simțisem, niciun moment, că fac ceva rău. Când făceam dragoste, abandonându-ne complet dorințelor, nu a existat nici măcar o urmă de trădare. Dar nu-mi pot șterge din minte imaginea lui Shyam, așa cum l-am văzut în seara aceea. Toate chinurile la care cred că m-a supus nu sunt nimic pe lângă starea în care l-am adus. Un bărbat zdrobit, rănit și umilit. Și asta din cauza mea. Mă înspăimântă cât de dură pot fi.

Nu mi-a mai rămas nicio fărâmbă de dragoste pentru Shyam. Mă pot împăca cu gândul că nu-l pot iubi. Dar i-am furat și mândria. Cum am putut să-i fac așa ceva? A fost o cruzime. Cu mult mai gravă decât faptul că nu-l iubisem niciodată.

Măcar să nu-i rănesc mândria, mi-am spus. Atât să-i las demnitatea.

Mă torturează vina și gândul că aventura asta a mea n-a fost decât un act de sfidare.

Chiar cred că pot să-mi construiesc o viață alături de Chris? Ce știu despre el în afară de faptul că trupurile noastre se înfiorează unul în prezența celuilalt și că la început, când eram împreună, nu mai exista nimic în afară de noi? Odată, asta era de ajuns. Nu și acum. Acum, când sunt alături de Chris, îl privesc și mă întreb dacă îl cunosc măcar un pic. Și mă întreb ce caut acolo, lângă el. Pasiunea s-a dus și n-a mai rămas aproape nimic altceva.

Am presupus că adulterul se târăște prin locuri dubioase. Camere de hotel și paturi cu arcuri, băi cu chiuvete care picură și cearșafuri care poartă pete albite de clor, amintiri ale atâtor dăți în care au fost folosite. Săruturi date pe furiș și împreunări clandestine. Mașini cu geamuri fumurii, ridicate, și săli de cinema aflate în paragină.

În mintea mea, fiara care însoțește adulterul este pofta. O creatură care-și scoate ghearele din teacă, își trece limba rozalie peste buze și se așază la pândă într-un loc prielnic. Când pofta se repede spre tine, îți sfâșie orice inhibiție și orice ligament al restricțiilor. Futaiul stă sub semnul păcătos al P-ului din pulă și pizdă; sfidător, îndrăzneț, secătuiind tot ceea ce era decent și luminat, permis și nepătat. Pute a lucruri ascunse și interzise. E însoțit întotdeauna de bătaia inimii și de șfichiuirile nenumărate ale unei limbi mincinoase.

Crezusem că dragostea mea nu e așa. Dragostea mea nu era nici mlăștinoasă, nici puturoasă. Dragostea mea se ridica deasupra mizeriilor adulterului convențional. Dragostea mea se născuse într-o grădină parfumată, în care vegheau licuricii și stelele. Dragostea mea trăia într-o cameră în care perdelele se umflau în bătaia brizei. Dragostea mea a crescut cu muzică și cuvinte și o mie de boboci de floare. O astfel de dragoste nu putea fi privită ca meschină și jegoasă, mi-am spus eu.

Cu toate astea, când mă gândesc la Chris, văd în el umbra lui Shyam. Iar când mă gândesc la Shyam, văd posibilitatea de a fugi cu Chris.

Știu sigur că nu pot trăi nici cu unul, nici cu celălalt.

Mă duc să-l văd pe Chris pentru ultima dată, să mă asigur că știu ce fac. E posibil ca cineva care m-a convins să-mi asum niște riscuri atât de mari și care m-a făcut să scap de frici și inhibiții să mă lase rece acum? Cum se poate ca toată pasiunea și toate visele să nu mai însemne nimic, dintr-odată?

Vorbește, dar nu aud nimic din ceea ce-mi spune. Văd cum i se mișcă buzele și cum i se schimbă expresia ochilor. Văd zâmbetul care altădată îmi pune un nod în gât. Când mă uit la el, inima mea bate nestingherită. Nu mai vibrează nicio coardă. Nu mai e nicio tresărire, nicio scânteie nu se mai aprinde în întuneric.

Încearcă să-mi spună ceea ce știu deja.

— Știu. Mi-a spus Unchiul. De ce n-ai fost sincer cu mine? îl întreb.

Se înroșește.

— Cum puteam să-l întreb dacă e tatăl meu?

— Și este?

— Nu știi încă. Mama și cu el au fost iubiți. Asta e tot ce știu.

Mă ridic să plec. Îmi dau seama că nu mai e nimic de spus.

— Influențează asta în vreun fel relația noastră? Întreabă el.

Mă gândesc că ar fi frumos din partea mea să-l las să creadă că revelația lui a schimbat lucrurile între noi.

— Da, spun eu. Nu mi-ai spus adevărul. Am crezut că nu avem secrete unul față de celălalt. Credeam că știi totul despre tine. Ce altceva mi-ai mai ascuns? Ești însurat? Poate ai și un copil?

Mă pierd în clișee. Acesta este marele moment al dării în vileag.

E îngrozit.

în

— Doar nu vorbești serios, spune el.

— Ba da, spun eu. Nu vreau să te mai văd niciodată.

Încă un clișeu.

Funcționează. Îmi aduc aminte ceva ce mi-a spus Shyam odată: clișeele sunt clișee pentru că simt adevărate. Funcționează garantat, indiferent de cât de multe ori au fost folosite înainte.

— E ridicol, spune el.

Părăsesc camera. Nu îndrăznesc să mă uit înapoi.

Odată, când eram împreună, Chris a scos la iveală un metronom.

— E vechi. Trebuie să-l întorc ca pe un ceas, a spus el și mi-a arătat cum funcționează. Apoi l-a fixat și mi-a spus: Nu poate merge mai lent de atât. Patruzeci de oscilații pe minut. Avem opt minute la dispoziție până se destinde complet arcul. Numai atât avem... trei sute douăzeci de oscilații. Ești gata?

Ochii i-au lucit și s-a năpustit cu gura asupra mea.

Când metronomul s-a oprit, ritmul nostru slăbise și el; s-a așternut o tăcere ciudată. Nemișcare în afara timpului. Totul s-a oprit: gâfâitul, gemetele și sunetele pe care le scoteam și unul și celălalt, broboanele de sudoare, fluidele corporale, pielea unuia lipită de a celuilalt. Tăcerea asta îmi răsună mie în cap. Nevoia de celălalt se consumase.

Un gest de sfidare pentru mine; o întâlnire interesantă pentru el. Singurătatea și nevoia de descătușare explodaseră sub forma unei pasiuni nestăpânite. Și, așa cum e în firea acestor lucruri, s-a stins la fel cum apăruse. Dintr-odată.

Intru în zona recepției. Shyam e în biroul lui. Am plecat împreună de acasă. Când i-am spus că vin cu el, nu a comentat. Mă pregătisem să-l văd mânios. Tăcerea lui mă îngrozește.

Merg la el în birou. Își ridică privirea din dosare.

— Te-ai văzut cu Chris, spune el.

E o afirmație, nu o întrebare.

— Da, spun eu.

Continuă să mă privească. Fața nu-i trădează niciun gând.

— Shyam, eu plec, îi spun.

— Shashi e afară. Trimite-l înapoi, spune el, întorcându-se la dosarele lui.

— Shyam, nu înțelegi. Clatin din cap. Te părăsesc, Shyam.

Stiloul pe care îl ținea în mână îi cade pe pagină cu un pocnet ușor.

— Presupun că ar trebui să-ți fiu recunoscător că ai avut decența să mi-o spui în loc să fugi cu Chris.

— Nu, spun eu. Nu plec cu Chris.

Se joacă cu un presse-papier.

— Dar ești însărcinată.

Îl privesc uimită. De unde știe? Presupun că n-ar trebui să fiu surprinsă. Shyam se simte obligat să-mi urmărească fiecare pas, ca să nu mai vorbim de ciclul menstrual.

— Da, spun eu. Dar asta nu contează.

— Un copil are nevoie și de mamă, și de tată.

Vorbește pe un ton calm.

— Nu te voi priva niciodată de drepturile tale de părinte. Poți vedea copilul, poți petrece cât timp vrei cu el, dar eu nu mai pot trăi alături de tine, nici măcar de dragul lui.

— Nu e al meu, spune el. Eu nu pot avea copii. Nu fără asistență medicală. Nu sunt tatăl copilului tău.

Cuvintele lui îmi răsună ca niște bubuituri în cap.

Mă așez pe scaun. Totul e învolburat în mintea mea. Ce-am făcut? mă întreb. De ce nu mă gândisem niciodată că Shyam ar putea fi steril?

— Ce pot să spun? mă aud răspunzându-i. Îmi pare rău. N-am vrut să te rănesc. Nu am avut intenția să te fac să treci prin nimic din ce s-a întâmplat. Apoi adaug: Ascultă, nu am nevoie de nimic. Casa, afacerea, averea mea, poți să le păstrezi pe toate.

E pământiu la față.

— Nu mă jigni, Radha.

— Shyam... spun eu.

Întind mâna, încercând să-l ating. Mă îndepărtează scuturându-se.

— N-am nevoie de nimic. Nu pot fi cumpărat. Semeni cu tatăl tău. Credea că poate să mă cumpere, iar tu faci la fel acum. Nu sunt de vânzare. Mă auzi? N-am vrut decât să mă iubești.

— Dar casa... încerc eu din nou.

Știu cât de mult îi place casa. Mă gândesc la cât de mult trebuie să-l fi costat să-mi mărturisească faptul că e steril. Mă gândesc la durerea pe care am provocat-o. La cât a așteptat să încep să-l iubesc. Vreau să-mi răscumpăr vina.

— Da, casa, îmi taie el vorba. O să trimit pe cineva la tine acasă să-mi ia lucrurile. Mă privește cu amărăciune. Asta o să te facă fericită? Să te eliberezi din ghearele mele? Ți convine să mă privești ca pe un bătăran și un tiran. Atunci poate că e mai bine să ne despărțim. Nu am vrut decât o șansă. Te-am iubit. Mai mult ca pe oricine pe lumea asta. Țsta e singurul lucru pe care speram să-l primesc de la tine. Dragostea ta. Mi-am spus că dacă Țți arăt cât de mult te iubesc, tu mă vei... Nu contează, spune el, oprindu-se în mijlocul frazei.

...lubi așa cum am nevoie să fiu iubit. N-o spune. Dar se simte în vocea lui că astea i-ar fi fost cuvintele. Se simte în resemnarea care a început să-i apară în priviri.

— L-am părăsit pe Shyam, spun eu.

Mi-e greu să înțeleg ceva din expresia de pe fața Unchiului.

— Deci ai decis să pleci cu Chris, spune el.

Clatin din cap.

— Nu, Chris și cu mine...

Nu reușesc să pronunț cuvintele. Nu avem nimic în comun? Ne-am îndepărtat? Am rupt orice legătură?

— S-a terminat, spun eu.

Unchiul clatină din cap.

— Ce-ai făcut, Radha? Ce-ai făcut?

Nu spun nimic.

— I-ai spus lui Chris despre copil? Întreabă el, dintr-odată. Trebuie să-i spui.

— Nu, spun eu. Nu vreau să afle.

^{csc-C'} *nwă/ cĂ/p/wvb tote, i/tii/nt/LL*

— De ce nu? S-ar putea să vrea să-și asume responsabilitatea pentru copil, dacă e al lui. Am citit pe undeva că există teste care dovedesc paternitatea, șoptește Unchiul.

— Nu. Clatin din cap. Știu cine este tatăl copilului. Chris. Shyam tocmai mi-a spus că e steril.

— Ești iresponsabilă. Ți-ai părăsit soțul. Nu-l vrei pe Chris. Ce vrei, de fapt?

Unchiul e furios. E prima oară când îl văd că se înfurie.

— Nu știu. Chiar nu știu. Toată viața am trecut, bâjbâind, de la una la alta și am ajuns să mă conving că așa trebuie să fie. Nu m-am comportat niciodată ca un om cu voință proprie. Nu am luat niciodată nicio hotărâre. M-am lăsat dusă de val. Nu crezi că a venit momentul să-mi iau viața pe umeri?

— Ce-ai de gând să faci?

— Nu știu. Dar o să-mi dau seama cât de curând.

Shyam

Am lăsat-o să plece pentru că așa vrea.

Am lăsat-o să plece, știind că dacă m-aș fi opus, tot ar fi plecat.

Am lăsat-o să plece pentru că în acel moment o uram cu o sălbăticie care mă speria.

Unchiul mă privește. Îmi dau seama că Radha a trecut pe la el. Mă salută așa cum îl saluți pe un om îndurerat. În tăcerea lui se simte apăsarea milei.

— Ce mă fac acum? îl întreb.

— Las-o în pace o vreme, spune el.

Îl privesc nedumerit. Acesta e singurul sfat pe care mi-l poate da?

— Nu, Shyam, spune el. Nu-ți servesc o platitudine pentru că n-aș ști ce altceva să-ți spun. Trebuie să-și clarifice gândurile. Și o s-o facă. Ai încredere în mine. E o femeie inteligentă și sensibilă. După ce își dă seama ce și cum, va asculta ce ai de spus.

— Am crezut că o să plece cu el, spun eu. E copilul lui.

Unchiul își privește mâinile.

— Nu i-a spus, zice el. Nu vrea ca el să afle.

— Am iubit-o. Mai mult ca pe oricine altcineva, îi spun eu.

— Știu, spune el. Și acum?

— Nu știu.

Nici nu mai știu cum mă simt. Nu mă pot gândi decât la durerea care mă străbate. Și la mânie. Umilință, trădare, disperare.

— *Sahiv*-ul pleacă mâine, îmi spune Unni. I-au fost confirmate biletele.

Încuviințez din cap.

Cerul nopții e senin. Stelele se văd clar și strălucesc puternic.

Parc-o aud pe Răni Oppol: „Bine că ai scăpat de ea. Măcar acum o să poți găsi o fată care să se potrivească mai bine cu tine, cu noi... care să-ți fie soție bună și să-ți facă copii.”

Îmi închipui ce și-ar spune angajații mei, unii altora: „Bine că s-a descotorosit de ea. N-a știut niciodată să-l aprecieze.”

Și știu, în sinea mea, că e adevărat, dar nu suport să stau departe de Radha.

O să-i acord răgazul de care are nevoie. N-o s-o forțez și nici n-o să-i cer mai mult decât e pregătită să-mi dea.

O iau spre zidul care îmbracă malul râului. Briza se strecoară printre frunze. Întunericul pare să capete o tentă albăstrie. Privesc în jur și mă simt din nou mândru. Toate astea sunt ale mele, îmi spun eu.

Mă cuprinde liniștea. Tot ce am pierdut se va întoarce la mine.

Formez un număr pe telefonul meu. Îmi răspunde proprietarul lui

Padmanabhan.

— Mi-l vinzi pe Padmanabhan? întreb eu.

Îl aud cum își ține respirația. Tace. Apoi spune:

— Am un elefant mai tânăr. Vasudevan. E la fel de frumos.

— Nu, îl vreau pe Padmanabhan, spun eu.

— E scump.

— Nu contează. Îl vreau.

Ne înțelegem să ne întâlnim săptămâna următoare ca să discutăm despre vânzare. E un semn, îmi spun eu. După ce Padmanabhan va fi al meu, îmi voi recăpăta viața.

Unchiul îmi tremură degetele în timp ce formează numărul. Sună ocupat, încerc din nou. Cu cine vorbești, Maya?

Simt o nevoie copleșitoare să stau de vorbă cu ea. Vreau să fie aici, lângă mine. Vreau să mă cuprindă cu brațele și să-mi potolească vârtejul gândurilor.

„Radha și Shyam. Și Chris”, voi spune eu.

Numai Maya va înțelege cum mă simt.

Dar, din nou, sună ocupat.

Mă gândesc la cum era tata în primele zile de după moartea lui Mani. Nu-l mai văzusem atât de răvășit. Mi se părea că nu mai voia să trăiască. Începuse să petreacă din ce în ce mai mult timp la mine acasă. Venea după ce eu plecam la institut și stătea acolo toată ziua. Uneori, Babu venea după el:

— De ce nu ne spui unde te duci, *Achan*? îi zicea el, supărat. Ne-am făcut griji.

Achan lăsa capul în pământ, ca un copil care a plecat aiurea, care se simte vinovat și căruia îi pare rău.

— Am vrut, dar am uitat, spunea el.

Am observat cu toții că se schimbase. Nu-și amintea ce a mâncat la ultima masă, dar ne recita pasaje întregi din Biblie drept explicație pentru ceea ce făcuse sau pentru cum se simțise.

— Care-i vina mea și care-i păcatul meu, de te înverșunezi împotriva mea?¹³⁰ îl întreba el pe Babu, transformându-se, pentru o clipă, în bătrânul patriarh cu vorba tunătoare, așa cum fusese întotdeauna.

Babu clătina din cap, îngrozit.

— Ce se întâmplă cu *Achan*? întreba el.

Câteva zile mai târziu, tata apărea pe treptele casei mele. Căsuța de pe malul râului îl fascina într-un mod ciudat.

— E atât de liniște aici, spunea el.

— Da, așa e, încuviințam eu.

Nilă era în plină putere și totul în jur era verde și liniștitor.

— Nu înțelegeți, spunea el. În casa asta nu e nicio amintire de-a mea. „Când duhul cel necurat iese din om, umblă prin locuri fără apă, căutând odihnă, și, negăsind, zice: «Mă voi întoarce la casa mea, de unde am ieșit.» Și venind, o află măturată și împodobită. Atunci merge și ia cu el alte șapte duhuri mai rele decât el și, intrând, locuiește acolo; și se fac cele de pe urmă ale omului aceluia mai rele decât cele dintâi.”¹³¹ E din Evanghelia după Luca. Așa mă simt în casa aceea. Chinuit de șapte duhuri rele... Ce am făcut, Koman? S-a întors spre mine. Cu ce am greșit să-mi văd fiul murind? Ce rău mai mare e pe lumea asta decât să știu că unul dintre fiii mei și-a ucis fratele? Pe cine să plâng? Pe fiul cel mort sau pe cel viu, pe care vina trebuie că-l supune la grele cazne? Mai bine mor.

— Cum să crezi așa ceva? am spus eu. Probabil că Babu a ajuns să-l urască pe Mani, dar nu l-ar fi ucis.

— Nici nu mai știu ce să cred, Koman. Tot ce știu e că păcatele mele apasă pe umerii copiilor mei. Uită-te la tine, uită-te la Babu. Niciunul dintre voi nu pare să se fi descurcat în viață. V-am dat tot ce ați vrut. V-am susținut în toate și v-am lăsat să faceți după cum vă taie capul. Cu toate astea, niciunul dintre voi n-a ajuns să fie fericit.

— De ce spui asta, *Achan* l-am întrebat.

Nu mă supăraseră cuvintele lui, dar mă tulburase să descopăr că simțea că suferise un așa de mare eșec.

— Ce facem cu viețile noastre nu spune nimic despre tine. Nu poți trăi prin noi. Nu știu despre Mani sau Babu, dar eu sunt fericit, *Achan*. Sunt cu adevărat fericit. Nu spun că nu știu ce înseamnă disperarea sau spaima. Dar sunt acolo unde am vrut să ajung. Arta mea mă face fericit.

— Casa aceea e plină de umbre. Sunt prea multe secrete. Mă bucur că au trimis-o pe Radha la internat. Dacă ar trăi acolo, s-ar molipsi și ea. Îmi e dor de Devayani a mea mai mult ca oricând. Numai ea știa cum să-mi potolească neastâmpărul. Dacă aș fi mai tânăr, aș pleca pe undeva. Dar sunt prea bătrân ca să mai fac ceva de unul singur.

— Unde vrei să mergi? l-am întrebat eu.

— Mi-ar plăcea să merg din nou la Mannapad, a spus el.

Așa că ne-am dus la Nazareth. Nu știam ce caută tatăl meu, dar am luat un taxi și am refăcut firul vieții lui de acolo. Noul administrator auzise despre tata, dar nu știa nimic despre scandalul

---

¹³¹ Evanghelia după Luca, 11: 24-26.

legat de numele lui. Atunci am început să simt un alt fel de respect pentru tatăl meu. Probabil că-i trebuise foarte mult curaj să se întoarcă în locul în care cunoscuse fericirea, dar și nefericirea. De unde vine oare această forță de a-ți înfrunta trecutul?

Tata căuta lucruri cunoscute, urme ale vieții de odinioară. S-a uitat la copacul de plută și a spus:

— Încă mai e aici. Privește-l! La fel de străin ca și mine atunci când am ajuns aici prima oară.

James Raj murise, dar familia lui încă mai deținea casa de pe malul mării, de la Mannapad. Unul dintre fiii lui ne-a însoțit până acolo.

— La început, am fost atât de fericiți aici, Saadiya și cu mine. A fost vina mea, bineînțeles. Era atât de tânără, iar eu am plecat de lângă ea atâta timp. Suferea de singurătate. „Ea este pustiiă, jefuită și prădată!... Inimi frânte, genunchi care se încovoie, coapse care tremură de groază și fețele tuturor sunt îngălbenite de spaimă.” Naum 2:10'.¹³²

Nu știam ce să spun. Nu înțelegeam despre ce vorbea. Mai târziu, în seara aceea, mi-a povestit despre mama. A doua zi, am mers cu mașina la Arabipatnam.

— Acolo locuiește familia mamei tale, a spus el.

Am privit porțile cu interes, dar n-am simțit nimic mai mult decât curiozitate. Mama mea era Devayani. Nu-mi doream deloc să plec în căutarea unei mame fantomatice.

La câteva zile după ce ne-am întors acasă, tata a murit. Își luase la revedere de la această lume.

O aud pe Mălini chițâind, apoi pe cineva care vorbește încet.

les din casă. E Chris. E tras la față și mă privește cu apatie.

— Mi-au confirmat biletele, spune el.

— Când pleci? întreb eu.

— Mâine.

Aștept să-mi pună întrebarea care știu că-i stă pe limbă. Dar nu mă întrebă nimic.

Oftez.

— Încă mai crezi că s-ar putea să fiu tatăl tău? îl întreb eu.

— Nu știu, spune el. Își ridică privirea și se uită drept în ochii mei. Sunteți?

— Nu, îi spun eu. Ți-ar fi plăcut? Să fiu tatăl tău?

Zâmbește. E un zâmbet amar.

Îi iau mâna într-a mea.

— Am iubit-o pe mama ta pe vremuri. Am iubit-o pe Angela așa

---

132 Vechiul Testament, Naum 2:11.

cum un tânăr iubește o femeie. Cu pasiune. Cu o intensitate pe care nu am putut s-o egalez niciodată. Cred că a fost la fel și pentru ea. Dar dragostea aceea a murit. În acele ultime săptămâni petrecute împreună, abia dacă ne-am mai atins.

Îi citesc îndoiala în priviri. Mă gândesc la ce i-am spus Radhei mai devreme: „Dacă tot nu mă crezi, putem face unul dintre testele acelea care stabilesc paternitatea.”

Nu spune nimic.

Se ridică.

— Atunci, e momentul să ne spunem la revedere, zice el.

— Da, răspund.

Simt un gol pe dinăuntru. Oare să-l întreb despre cartea pe care ar trebui s-o scrie? „Spune-mi”, l-aș întreba atunci, „cartea există de-adevăratelea sau a fost doar un pretext, ca să mă faci să vorbesc?”

Dar abandonez ideea. Nu vreau să-l fac să se simtă prost. În ultimele săptămâni m-am atașat foarte tare de el.

— Să nu uiți să-mi trimiți un exemplar din carte după ce se publică. Aș vrea să aflu cum arată portretul meu făcut de tine.

Zâmbește. E zâmbetul acela al lui, dulce și strâmb.

Și-mi spun atunci că aș vrea să-l țin minte exact așa. Chris, cel de dincolo de mări. Chris, cel cu violoncelul. Chris, cel cu zâmbetul care-mi mângâie sufletul. Chris, cel care ar fi putut fi băiatul meu.

— Ai reportofonul la tine? îl întreb.

Îl scoate la iveală.

— Lasă-l aici. Nu mai sunt multe de spus, dar nu-mi place să las poveștile neterminate. O să ți-l trimit.

Atunci îmi dau seama că va fi o ușurare pentru mine să-l văd plecat. Cu cât pleca mai repede, cu atât mai repede viețile noastre aveau să-și reia cursul normal.

1971 până în prezent Calea învierii

în piesa *Kalyanasouandhikam*¹³³, când își dă seama că maimuțoiul bătrân care zace de-a curmezișul drumului nu e nimeni altul decât Hanuman, fratele său, Bheema îl imploră pe acesta să-i dezvăluie forma pe care o luase atunci când zburase deasupra oceanului, ținând în palmă un munte. Atunci, Hanuman îi spune: „Nu știi sigur dacă ar trebui. Nu e o formă plăcută ochiului sau acceptabilă pentru minte. Nu e ceea ce crezi tu. S-ar putea chiar să fii îngrozit!”

Chris, așa m-am simțit eu în timp ce-ți povesteam trecutul meu. Asta așteptai de la mine? Nu-ți pot spune neadevăruri și nu-mi pot presăra viața cu minciuni și umbre ca să-ți fie mai plăcută. Asemenea lui Hanuman, e datoria mea de onoare să-ți dezvălui cine am fost și cine sunt, așa că ascultă:

Am împrumutat bani de la Damu. Mi-am spus atunci că voi aranja în așa fel încât să-i înapoiez tatălui său. I-am lăsat un bilet Angelei. Nu știam ce altceva să fac. Nu mai rămăsese nimic de spus. Făcusem amândoi o greșală, iar acum eu procedam în singurul mod care mi se părea a fi decent: rupeam legăturile dintre noi pentru ca ea să-și poată continua viața. Nu se putea desprinde de mine pentru că, în mintea ei, avea obligația morală de a rămâne cu mine.

Dacă rămâneam acolo, aveam să fiu mereu Bahukan. Niciodată egalul ei, fierbând mocsit, cu amărăciune. Eu, însă, nu aveam pelerina vrăjită a lui Bahukan, care avea să-mi redea vechea înfățișare și mândria.

La aeroport, nu știu ce mi-a venit, dar am încercat din nou să sun la numărul lui Ram Gopal. În sfârșit, maestrul a venit la telefon.

— De ce nu m-ai sunat până acum? a spus el. Sunt mereu în căutare de noi talente pentru compania mea.

M-am întrebat dacă ar fi trebuit să-i spun despre toate încercările eșuate pe care le făcusem. Despre faptul că pusesem la bătaie tot ce aveam, deși șansele de reușită erau mici. Despre cum îmi vândusem sufletul ca să-mi satisfac orgoliul. Mi-am dat atunci seama că toate acele chinuri se sfârșiseră. Fusese ultima oară când pretinsesem ca arta să-i facă pe plac egoului meu. Era de ajuns că puteam să exprim ceea ce înțelegeam dintr-un *vesham*. Nimic altceva nu mai conta.

^c*e/Ler mmm! / otibp/wvv wte btvbnvbb*

Când eram elev, circula o poveste despre un dansator de *kathakali*. Un *veshakaaran* care-și pierduse mințile. Nebunia îi atinsese

---

133 Povestea lui Bheema pornit în căutarea florilor pentru soția sa, Panchali.

pe toți cei din familia lui, iar el era condamnat la acea boală, spuneau rudele și vecinii săi. Devenise atât de violent încât trebuia ținut în lanțuri toată ziua. Medicul ceruse să i se verse o sută de găleți cu apă în cap, ca să se liniștească și să-i calmeze furia nebuniei.

Într-o seară, s-a ținut un spectacol la un templu din apropiere. Toată seara, omul a auzit bătăile de tobă care anunțau reprezentația. Și-a rupt lanțurile și a fugit în templu. În spatele templului, într-un mic adăpost improvizat, se pregăteau dansatorii. Când l-au văzut, n-au știut ce să spună.

— Despre ce *katha* e vorba? a întrebat el.

— *Duryodhana Vadham*, a spus cineva.

— Eu voi fi Duryodhana.

Dansatorii s-au uitat unii la alții. Ce puteau să facă? Cel care ar fi trebuit să-l joace pe Duryodhana a șoptit:

— Faceți-i pe plac. Hai să-l îmbrăcăm în costum!

Pettikaaran-ul a spus:

— Trimiteți după familia lui să-l ia acasă.

Când i-a venit rândul, *veshakaaran-ul* cel nebun s-a smuls din strânsoarea brațelor care-l țineau pe loc, s-a urcat pe scenă și l-a întruchipat pe Duryodhana. Nimeni nu a știut că pe scenă dansa un nebun. Nimeni nu a știut că acesta era un om care zăcea în lanțuri toată ziua și care gemea și mârâia și se tăvălea în propria-i mizerie atunci când nebunia lui se dezlanțuia mai abitir. La sfârșitul spectacolului, nebunul s-a dus să se așeze într-un colț. Cineva l-a ajutat să se dezbrace. Altcineva l-a dus acasă. Dar cei care l-au văzut în seara aceea jucându-l pe Duryodhana nu aveau să-l uite niciodată. Fusese un spectacol dat de un om care se controlează pe deplin.

Nu mi-a fost ușor să mă întorc la statutul meu de dinainte, încă mă mai urmărea amintirea a ceea ce simțisem ca prizonier în pielea lui Bahukan.

**și-

La institut, elevii m-au acceptat din nou ca profesor. Erau mai curioși să afle cum fusese viața mea în Anglia decât să știe motivul pentru care mă întorsesem. Ceilalți instructori, inclusiv Sun- daran, și cei din familia mea s-au comportat de parcă aș fi fost plecat în vacanță.

M-am retras într-un colț al minții mele și m-am ascuns acolo. Tot ce voiam era să dansez. Îmi era de ajuns. Nu doream să particip la viața reală în vreun fel. Mă gândeam adesea la povestea nebunului. Dacă, în nebunia lui, numai arta îi dădea posibilitatea să se manifeste ca un om întreg la minte, atunci așa avea să fie și pentru

mine. Am hotărât că din acel moment arta avea să-mi conducă viața. Era singurul mod în care puteam să-mi recâștig o parte din demnitate.

Seara, de cele mai multe ori, mă așezam pe treapta cea mai de sus care ducea spre verandă. Câinele se întindea pe pământ, cu ochii fixați pe fața mea, ca să surprindă și cea mai mică tresărire de emoție, cu botul lipit de piciorul meu, mulțumindu-se cu această atingere și cu simplul fapt de a se afla acolo.

Într-o seară, dinspre albia râului secăt s-a ridicat o briză care a răscolit pământul și a ridicat praful și frunzele în calea sa. Deasupra ochiului adânc de apă, briza s-a încărcat de umezeală, astfel încât, atunci când mi-a bătut peste față, am simțit o răcoare plăcută. M-am scos din gândurile în care mă adâncisem și mi-a dat ghes să mă mișc. M-am ridicat în picioare și am căscat, întinzându-mă din toate încheieturile, iar sunetul prelung, din rărunchi, care a însoțit mișcarea s-a transformat într-o întreagă suită de silabe: *aa-oo-uu*. Câinele și-a ridicat capul și a urmărit cu atenție această manifestare de dinamism, de viață.

A început să dea din coadă. L-am mângâiat pe cap:

— Stai jos, i-am spus eu. Nu plec nicăieri.

Câinele și-a pus capul pe labelle din față. Încurajat de mângâiere, lucru de care rareori avea parte, s-a ridicat, iar apoi s-a întins din nou pe pământ, de data aceasta cu botul sprijinit chiar pe piciorul meu. L-am privit. L-am văzut privirea rugătoare. Nu mă da la o parte, se milogea el.

Nu mă mai mișcase nimic de atâta timp. Apăsarea botului câinelui pe piciorul meu, ochii lui, au trezit în mine o urmă de... ce putea fi? N-am îndrăznit să caut un răspuns.

M-am aplecat și l-am mângâiat pe cap. Blana moale și mișcarea lentă, mecanică, a degetelor mele mi-au readus în minte o serie de imagini. Trecerea timpului ilustrată în mici tablouri. Viața, cât s-o prinzi în palmă. Șanse care îmi scăpaseră printre degete pentru că așa voisem. Amintiri devenite experiențe de viață. Câinele a închis ochii de plăcere. Am simțit cum greutatea care îmi apăsa inima se ridica și se risipea încet.

Câinele a înălțat capul, cu urechile ciulite și ochii atenți la ceva. Venea cineva pe alee. M-am îndreptat de spate. Cine putea fi? Nu prea aveam chef de discuții. Voiam să fiu singur cu gândurile mele.

Parcă citindu-mi gândul, câinele s-a ridicat și a luat-o la fugă spre poartă. S-a oprit acolo, cu picioarele bine înfipite în pământ și cu părul de pe grumaz zburlit, și a început să latre. Lătra cu putere, făcând să răsunе văzduhul de amenințarea lui: pleacă de aici, nu

ești bine-venit, du-te, lasă-ne în pace!

M-am ridicat. Voiam să intru în casă și să aștept acolo. Oricine ar fi fost, avea să plece după o vreme. Apoi am zărit-o pe ea. Lalitha. Ce voia?

Era de cealaltă parte a porții și apucase ivărul cu mâinile.

— Cheamă câinele înapoi, a spus ea.

Am fluierat.

— Vino aici, las-o în pace, i-am spus eu cu blândețe.

Blana zburlită s-a culcat la loc; câinele a început să dea din coadă. Lalitha îl privea zâmbind.

— L-ai dresat bine.

M-am dus să mă așez pe un scaun de pe verandă. Ea a rămas lângă prima treaptă, așteptând s-o invit să între. Văzând că nu am de gând s-o fac, a spus:

— Am auzit că te-ai întors. Am vrut să văd cu ochii mei.

Mi-am tras mai aproape *chellapetti*-ul. Lalitha a urcat cele trei trepte și s-a așezat pe zidul jos de lângă mine.

— Ce mai faci? Când te-ai întors?

— Acum câteva luni, am spus eu. Vrei și tu? am întrebat-o, împingând cutia cu frunze de betel spre ea.

A privit cutia o clipă.

— Ai căpătat un nou obicei. Când te-ai apucat? a întrebat ea.

Am ridicat din umeri.

A deschis cutia și a luat câteva frunze de betel.

O vreme, am rămas amândoi acolo, cu gurile pline, cu gândurile aiurea, mestecând frunze de betel și bucăți de nuci de areca, lăsând amintirile de demult să ne năpădească pe dinăuntru.

Apoi ea și-a dres vocea și s-a ridicat.

— Pleci? am întrebat-o eu, îngrozit, dintr-odată, de ideea de a rămâne singur.

— Vrei să rămân?

Am privit-o ca și cum aș fi văzut-o pentru prima dată. Lalitha. Acesta îi era numele dat de mine. Uitasem cum o chema în realitate.

Lalitha, care, de fapt, ar putea fi Nakrathundi, femeia-demon nesățioasă de desfătări trupești. Nu, nu eram corect. Eu nu eram Jayanthan, tânărul neștiutor prins în mrejele ei. Știussem de la început cine era ea. Tocmai de aceea alesesem să-i pun numele Lalitha.

— Tu vrei? am întrebat eu, fără s-o pot privi în ochi.

Și-a pus mâna pe brațul meu. Prin fața ochilor mi se perindau imagini care se băteau cap în cap. Am încercat să nu tresar.

Nakrathundi sau Lalitha: cine era ea?

Apoi m-am întrebat: oare chiar contează? Mi-a stat alături cândva. Nu e de ajuns?

— Sunt aici. Tot ce trebuie să faci e să mă rogi. Să mă rogi să stau, a spus ea.

În vocea ei se simțea o anumită forță.

O rănisem, iar acum se răzbuna. Oare asta înseamnă să trăiești? Această perpetuă reglare de conturi; această plată pe care i-o ceri celui alt. Am oftat. Mi-ar fi plăcut să mă întind în pat și să-i simt degetele reci și dibace cum îmi mângâie pielea, corpul lipit de al meu. Să am pe cineva cu care să fac dragoste încet și după tot tipicul. Pentru asta, nu trebuia decât să mă las în voia ei.

N-ar fi spus nu. S-ar fi lipit de mine și m-ar fi lăsat să mă înfrupt din ea. Ar fi făcut toate astea, ba chiar mai mult, pentru că asta-i era meseria. Să îndeplinească dorințe infame. Dar, ce-i drept, încă de la acea primă întâlnire îmi păstrase un loc în ființa ei. Acea fusese dovada forței mele. Indiferent cum mă purtam cu ea, mă ierta întotdeauna.

Când o alungasem și-i spuseseam să nu mai calce pe la mine pe acasă pentru că Angela ar fi fost îngrozită dacă ar fi aflat, o rănisem, iar ea voia acum să-mi arate cât de ușor mi-aș fi putut pierde locul în sufletul ei.

Aveam de gând să-i fac pe plac. Eram sătul de toate. În acel moment nu voiam decât pe cineva care să mă țină în brațe și să mă vindece.

— Rămâi, te rog, rămâi, am spus eu.

Stăteam întins pe burtă, cu capul sprijinit pe brațe. S-a așezat lângă mine și a desenat o linie imaginară cu degetul de-a lungul coloanei mele vertebrale. În sus și-n jos. În sus și-n jos. Iar și iar.

— Se mai întâmplă, a spus ea în șoaptă.

Am auzit câinele amușinând pe afară. A mirosit în jurul pragului, apoi s-a trântit pe covorașul împletit din fibră de cocos, cu o bufnitură ușoară.

Am simțit că mă scufund. Nu mi se mai întâmplase până atunci. Mi se întâmplase să nu pot avea erecție de câteva ori, dar după ce reușeam, ejaculam de fiecare dată. În seara aceea, însă, gemeam și gâfâiam, neputând să-mi aflu ușurarea. Mă simțeam ca și cum aș fi alergat pe un drum lung, nesfârșit, fără vreo *san/it/O/ c_nm/v* speranță de a ajunge la capătul lui. Plin de scârbă, am ieșit din ea și m-am întors pe o parte.

Am auzit cum își readucea picioarele în poziție normală. Patul scârțâia. M-am răsucit și m-am întins pe burtă. Suferință. Un nod în

stomac. O întindere de mușchi. Vreau să simt nenorocita aceea de eliberare și nu pot. Suferința m-a cuprins în brațele ei.

Am simțit cum apasă cu degetele în adâncitura de deasupra feselor.

— Îmi place la nebunie arcuirea asta. N-o vezi decât la dansatorii de *kathakali*... îmi place cum se înalță fesele, semețe și pietroase. Asta e probabil de la atâta mișcare pe care o faceți.

Degetele ei au alunecat peste curba fundului și s-au oprit în vârful fesei stângi.

Am simțit un fior. Angela îmi spusese același lucru.

— În toți acești ani, nu mi-ai spus niciodată asta, i-am zis eu, șuierând cuvintele pe la colțul gurii.

Degetele ei s-au oprit în loc.

— Nu ți-am spus multe, nu? Ca de pildă că...

— Că ce?

Mă făcuse curios, așa că am ridicat capul.

— Ca de pildă că futaiul nu e treaba minții, ci a corpului. Și că trebuie să-l lași să și-o facă. Nu știu ce-ți trece prin minte, dar trebuie să lași gândul ăla deoparte.

Am mârâit. Nu aveam chef să ascult o lecție despre cinetica poftelor.

— Nu ești de acord cu ce spun?

— Lasă asta. Continuă! am spus eu.

S-a aplecat și m-a sărutat pe ceafă. Asta mi-a ațâțat din nou dorința. M-am răsucit încet și m-am așezat pe spate. Privirile noastre s-au întâlnit. Știa ce așteptam de la ea. Corpurile noastre se știau de multă vreme.

A continuat să mă privească drept în ochi și a schițat un zâmbet. Am citit în întinderea ușoară a buzelor ei expresia triumfului. Eu eram musca, iar ea șopârla. Apoi gândul mi-a zburat din minte. Am urmărit-o curios, detașat la început, în timp ce limba ei țâșnea și apuca cu iuțeală, se țâra și sălta, prindea ca într-un căuș și dezmierda. Apoi am simțit cum buzele ei mă cuprind, îndepărtând de pe rană crusta în spatele căreia mă retrăsesem și anulând orice urmă de rezistență din partea mea. Cât de simplu e când știm ce vrem unul de la celălalt, mi-am spus eu în timp ce ea scăpăra cremenea plăcerii.

Lalitha s-a ridicat să plece. Lumina dimineții începuse să mânjească cerul. A deschis ușa. Câinele stătea afară, dând din coadă. L-a mângâiat pe cap.

Apoi m-a privit. Stăteam pe o parte, prefăcându-mă că dorm. Eram calm și liniștit în minciuna mea.

— Se simte singur, i-a spus ea câinelui. Nu ne are decât pe noi. Trebuie să avem grijă de el, să-l punem la loc pe picioare. Ce zici, câine?

Câinele a dat din coadă și s-a apropiat de ea. Ea s-a aplecat și l-a scărpinat pe ceafă.

— Te cheamă și pe tine cumva? Sau așa îți zice: câine? Cum îmi zice și mie Lalitha. La urma urmelor, curvele și câinii n-au nevoie de nume. Nu contează cum ni se spune. Dar noi contăm, înțelegi, câine?

— Lalitha, am strigat-o eu. Cu cine vorbești?

— Cu câinele. I-ai pus vreun nume?

A zâmbit.

— Câine. E de ajuns. Câinii n-au nevoie de nume. Îți răspund indiferent cum îi strigi.

— Dar eu nu-i pot spune Câine. La mine în cartier sunt câini pe care îi cheamă Kaiser și Jimmy, Bruno, ba chiar și câțiva de Pandaan. Mie îmi place Kaiser. De ce nu-i spui așa?

— Elevii mei îi spun Ekalavyan. Spune-i așa dacă ții morțiș să aibă un nume, am spus eu, căscând.

— Mai e ceva în viața ta în afară de *kathakali*? a întrebat Lalitha, râzând.

— Nu, i-am răspuns eu scurt. Înainte credeam că există și altceva. Fără *kathakali* nu sunt nimic.

— Și cu mine cum rămâne?

Mă privea cu o expresie serioasă.

— Tu și cu câinele sunteți singurele două ființe cu care pot interacționa în ultima vreme, am spus eu. Va trebui să te mulțumești cu atât.

A zâmbit.

— Asta fac.

Timpul le vindecă pe toate. Am învățat asta odată cu trecerea lui. Am învățat-o de la casa mea de pe malul râului. Și de la Ekalavyan și Lalitha. Un câine și o curvă. Împreună, au dărâmat zidurile cu care mă înconjurasem. Am încetat să mai fiu o ființă catatonică, condamnată să nu revină la viață decât atunci când își purta masca de culori. Am învățat să râd și să sufăr; am învățat cum e să fii încântat și cum e să te plângi. Am învățat să accept dragostea atunci când dau de ea. Am învățat din nou să fiu om. Doi ani mai târziu, trupa institutului a fost invitată în Europa și am călătorit din țară în țară, povestind prin dans despre zeii și demonii noștri. Era o ironie a sorții faptul tot ceea ce căutasem cu mult timp în urmă îmi fusese dat de îndată ce căutările mele au încetat.

Mi s-a oferit șansa să predau ca profesor invitat la o universitate din Germania. Am refuzat.

— De ce nu vrei să te duci? m-a întrebat Sundaran.

— N-o să meargă, am spus eu, hotărât să fiu sincer.

— Cum poți să dai cu piciorul ocaziilor? Cum poți să pui un preț atât de mic pe șansa care ți-a fost dată? m-a întrebat el. Eu, în locul tău...

— Sundaran, acolo o să stau degeaba trei luni. Asta ți se pare ție a fi o mare șansă?

— Dar gândește-te cum va fi după aceea. Vei face parte din circuit.

M-am gândit pentru o clipă la acel „după aceea” și m-am cutremurat.

— Sundaran, am încercat eu să-i explic, Londra n-a însemnat nimic. S-a ales praful de ea. Am dat cu piciorul vieții mele de aici pentru că mi-am închipuit că-mi voi găsi un loc acolo, și n-a ieșit nimic din toate astea. *Kathakali* nu are ce căuta acolo. Știi cât timp mi-a luat ca să recuperez tot ce am pierdut? Ai idee cât de distrus eram când m-am întors? *Aashaan* avea dreptate. Aici trebuie să te simți bine, am spus eu, atingând-mi pieptul. Numai atunci ne dăm seama ce înseamnă să fii împlinit. Restul e numai o iluzie.

— Spui toate prostiile astea numai pentru că ți s-a oferit totul pe tavă. De aici vine disprețul tău, a spus Sundaran. Eu trebuie să-mi construiesc singur viitorul, și ce pot să fac sau să devin dacă sunt prins aici, în această viață? Plasa mea de siguranță unde e? Spune-mi. Dacă m-aș fi dus eu în locul tău la Londra, m-aș fi descurcat.

Amărăciunea lui Sundaran m-a șocat și m-a întristat.

În sufletul lui era un hățiş de resentimente. Mi-am îndreptat privirea în altă parte. Mă simțeam ca și cum aș fi dat buzna peste el într-un moment foarte delicat și intim. Mă simțeam stânjenit și nu știam ce să fac.

După câteva minute, am început să am remușcări. Pe vremuri, Sundaran îmi fusese prieten.

— Nu ești fericit pentru că dansezi atât de bine?

— Ce rost are? a sărit Sundaran. Se uita fix la farfuria cu mâncare din fața lui. M-am săturat până peste cap de toate astea. Vreau mai mult. Vreau mâncăruri și haine rafinate, bani în buzunar și să fiu recunoscut pe stradă. Vreau toate astea și chiar mai mult.

— *Dar kathakali*

— Of, cât de naiv poți să fii! *Kathakali* e un mijloc către un scop. Tu chiar nu pricepi asta, nu? *Aashaan* era la fel. Tocmai de aceea n-a avut niciodată rost să vorbesc cu el. Ce bine ar fi dacă aș putea sta

o vreme aici, în pgjPâț; san/Ita-^cviwi/v

S-a oprit brusc.

Îmi dădeam seama cu câtă ardoare își dorea lucrul acesta și le-am recomandat celor de la universitate să-i ofere lui Sundaran postul. Chiar așa s-a întâmplat și Sundaran a obținut șansa la care sperase.

Nu s-a mai întors.

Eu eram fericit. Dansam. Ba chiar mai bine ca niciodată. În rest, aveam căsuța mea de pe malul râului. O aveam pe Lalitha și aveam câinele. Din micul meu univers nu lipsea nimic.

Am cerut-o de nevastă pe Lalitha.

— De ce? a întrebat ea.

— M-am gândit că poate asta vrei, am spus.

— Crezi că mă culc cu alți bărbați? a întrebat ea.

N-am zis nimic.

— Nu mă culc. De multă vreme nu mă mai culc cu alții. Lucrez într-un magazin de croitorie. Câștig destul cât să mă pot întreține. E mai bine ca lucrurile să rămână așa, a spus ea. Tu la tine acasă și eu la mine. În plus, în felul acesta nu are nimeni nimic de bârfit. Îți dai seama ce s-ar întâmpla dacă te-ai căsători cu mine? Ce scandal! Ai tăi n-or să mai vrea să audă de tine.

Am dat din cap. Babu nu ar fi acceptat-o niciodată pe Lalitha.

— Nu contează, am spus eu.

— Nu, Koman. Prefer ca lucrurile să rămână așa. În felul acesta știu și că nu te vei plictisi niciodată de mine, a spus ea.

Am zâmbit.

De-a lungul anilor, am mers în diferite turnee cu trupa institutului. Ba chiar ne-am ales și cu un fel de public fidel.

Acum câțiva ani eram la Paris și, fără să stau prea mult pe gânduri, am luat metroul. În timp ce coboram scările spre stație, am văzut niște afișe pe pereți. M-am oprit și m-am uitat cu atenție la chipul de pe ele. Era Sundaran. Săptămâna aceea avea spectacole în Paris. Am rugat-o pe gazda mea să mă însoțească la spectacol.

— Am fost colegi de școală și a predat la institut câțiva ani, i-am spus lui Stefan.

L-am revăzut pe Sundaran dansând. Încă era un bărbat frumos și un dansator distins. Avea gesturi elegante și o prezență desăvârșită. Dar acela nu era *kathakali*. Nu era nici măcar dans. M-am uitat pe program. Era în franceză. Stefan mi l-a tradus. „Un dansator extraordinar. Pundit Sundar Varma. Descendent al unei familii regale din Kerala, Sundar a abandonat titlul nobiliar și viața la palat la vârsta de doisprezece ani, încercând să se exprime într-

un limbaj al gesturilor și al expresiilor feței.”

Am zâmbit. Sundaran se reinventase. Sundaran cel pe care îl cunoșteam eu se trăgea dintr-o familie săracă aparținând castei Warner¹³⁴, iar ai săi îl trimiseseră la institut sperând că astfel vor scăpa de grija de a-i da de mâncare de trei ori pe zi. Institutul se ocupa de toate astea. Presupun că atunci când și-a inventat niște strămoși de viță regească a crezut că asta îi va spori carisma și reputația. Era nevoie de ceva talent ca să susții o asemenea invenție. Și-mi dădeam seama că Sundaran îl avea. Era un iluzionist perfect.

Stefan a continuat să citească: „Miezul Fricii – o explorare a tot ceea ce este întunecat și distorsionat, îngust și ciudat în sufletul omenesc... folosind tehnici *kathakali* tradiționale...” Nu l-am mai ascultat.

Nu înțelegeam spectacolul. Era pretențios și fals. Maimuțarea toate lucrurile cărora ne dedicaserăm cea mai mare parte a vieții. Le transforma în niște nimicuri. Privindu-l, mi s-a făcut rușine, m-a cuprins mânia și apoi m-am simțit ușurat. Dacă aș fi rămas la Londra, oare mi s-ar fi întâmplat același lucru? Oare aș fi făcut compromisuri ca să supraviețuiesc? Aș fi schimbat, oare, esența a tot ceea ce respectam și iubeam pentru ca lucrurile acelea să devină accesibile și populare?

La sfârșitul spectacolului, Stefan a vrut să mergem în culise ca să vorbim cu Sundaran.

SAn-lla 'yla/v

- Nu am ce să-i spun, am zis eu.
- Nu-ți place ceea ce face, a spus Stefan.
- Nu, nu-mi place, am recunoscut eu.

Mai târziu, am mers împreună cu Stefan la o cafenea. În timp ce ne așteptam băuturile, Stefan m-a întrebat:

- De ce nu-ți place ceea ce face Sundaran?

Am tras aer adânc în piept. Poate că Stefan își închipuia că sunt invidios pe ceea ce avea Sundaran. Că nu voisem că-l văd pentru că-i purtam pică.

- Nu-mi place în ce a transformat *kathakali*-ul, am spus eu.
- Dar e mai simplu acum. Crezi că asta e greșit?
- Să-ți spun ceva. La ora asta, în India, cea mai populară formă de dans este așa-numitul dans cinematic. E o combinație de dans popular și clasic, salsa și twist, aerobică și jive... de fapt, a tuturor formelor posibile de dans, dar băieții și fetele care îl dansează nu înțeleg nimic altceva din el. Decât că e dans cinematic. E minunat

---

134 Cu variantele Variar/Variier/Variya, castă hindusă din sudul Indiei, care face parte din comunitatea Ambalavasi (îngrijitori ai templelor) din Kerala.

În felul său și cel mai bun lucru la el e că nu pretinde că e altceva decât o formă de distracție fără pretenții.

Stefan mă privea cu neîncredere. Am zâmbit.

— Știu că ești surprins. Nu mi se pare că ar fi ceva în neregulă cu arta pop. Are foarte puține pretenții față de publicul său. Oricine se poate bucura de ea. În schimb, arta clasică cere privitorului să facă un efort. Nu devii un cunoscător peste noapte. Trebuie să îți însușești gradat. Trebuie să te educi și-ți trebuie timp până când ajungi la un nivel la care înțelegi interpretarea artistului. Desigur, asta înseamnă că publicul este restrâns și răsplata mică. Deci, când îl văd pe unul ca Sundaran cum măcelărește *kathakali*-ul ca să-și asigure o popularitate mai mare, mi se pare respingător, pentru că asta înseamnă să elimini tot ceea ce este nobil, strălucitor și complex în arta asta. Joacă pentru cei de la galerie, oferind o distracție ușoară pe post de artă clasică. E o mârșăvie și o înșelătorie, ca să nu spun altceva.

Stefan lua înghițituri mici din băutura lui.

— Ești foarte greu de mulțumit, a spus el. La urma urmelor, nu e decât artă. Nu o chestiune de viață și de moarte. Ce caută etica aici? Nu e ca și cum ar fi vorba despre donare, producția de arme chimice sau chiar despre vivisecție.

Am zâmbit.

— Ai dreptate, am spus eu. N-ar trebui să-l judec atât de aspru. Vorba ta, nu e decât artă.

M-a privit cu atenție, ca să-și dea seama dacă eram sarcastic.

— Stai liniștit, am spus eu. Nu te-am luat peste picior. Sunt de acord. Dacă nu îi e rușine de sine, cine sunt eu să condamn ceea ce face?

Succesul în artă e un lucru ciudat. La urma urmelor, cine poate judeca? O mână de critici? De la episodul cu Nanu Menon, m-am schimbat și rareori iau în considerare sentințele, corecte sau nu. După mine, criticii sunt un grup de ființe frustrate care trăiesc într-o galaxie minusculă; orice depășește granițele și limitele cunoștințelor lor îi pune pe gânduri. Fie raționalizează, fie resping complet ceea ce nu înțeleg. Oare în seama lor ar trebui să las destinul meu artistic?

Apoi mai sunt iubitorii de artă, oameni capricioși, care te vor susține dacă primești o recenzie bună și care te vor arunca la gunoi dacă un critic te respinge. Iubitori care nu-ți promet că te vor adora sau că te vor onora pentru totdeauna. E o lume care alege să-ți recunoască valoarea după gătelile succesului: faimă, bani, premii.

În cele din urmă, apare artistul, care trebuie să se confrunte cu propriile standarde de nenumărate ori, în ciuda a ceea ce-i spun criticii sau publicul. Am putut să mă ridic deasupra a tot ceea ce am

făcut până acum, sau n-am fost decât mediocru?

În anii care au urmat, aveam să-mi pun această întrebare iar și iar. Cât de mult succes aveam ca *veshakaaran*?

Arta nu mișcă munții decât pentru artist. Practic, arta nu are utilitate. Nu are nicio influență asupra vieții reale. Știu asta la fel de bine ca oricare alt artist care-și urmărește vocația. Arta abia dacă ocupă o mică frântură din timpul celor mai mulți dintre oameni.

Poate să fie o melodie pe care o ascuți în mașină sau o carte pe care o citești în aeroport, o pictură pe peretele unui hol de hotel sau un aranjament floral la clinica stomatologică. Ceva care să umple timpul și spațiul, o diversiune, nimic mai mult. Dacă nu trudim și nu încercăm să privim înăuntrul nostru decât pentru a satisface această nevoie superficială, atunci care sunt șansele să ne simțim împliniți? Căutăm plăceri ciudate și modalități subversive, respingem ceea ce e ușor accesibil și privim mai departe, fără să știm dacă această căutare va însemna ceva și pentru altcineva în afară de noi înșine. Prin urmare, atunci când duhul care se așază pe umărul oricărui artist poposește și pe al meu și-mi șoptește la ureche: „Dar nimeni nu înțelege ceea ce faci”, îl mângâi pe cap și-i spun: „Contează? Eu înțeleg.”

După mulți ani în care nu am fost băgat în seamă, am primit primul meu premiu național. Ani la rând fusesem trecut cu vederea în favoarea unor artiști mai puțin buni, dar care erau, în mod clar, mai vizibili și mai excentrici. M-a durut. Altfel n-aș fi fost om. Eram încă tânăr pe vremea aceea. Un premiu primit în acel moment al vieții mele ar fi reprezentat o validare a ceea ce-mi propusesem să fac. Dar n-a fost să fie.

La vârsta de cincizeci și trei de ani, când deja nu mai așteptam și nici măcar nu mai voiam o astfel de recunoaștere, cineva a hotărât că trebuia să primesc un Padma Shri¹³⁵. Dintr-odată, arta mea... de fapt, nu, să mă corectez: eu, ca artist, aveam un public. Un public dornic și pretențios. Oamenii păreau că trăiesc cu impresia că sunt proprietatea lor. Au urmat și alte premii. Mi-am dat seama, amuzat, că premiile, asemenea invitațiilor la festivalurile internaționale, au un efect de bulgăre de zăpadă. N-ai nevoie decât de un început. M-am gândit la Sundaran. Până la urmă, avea dreptate. Totul se reducea la a face parte dintr-un circuit.

Întreaga mea viață a fost luată la puricat. Anii de școală, relațiile mele. Au zăbovit până și asupra amintirii câinelui meu și, mai târziu, a lui Mălini. Din fericire, Lalitha murise deja la momentul acela. Altfel ar fi făcut obiectul unui articol de ziar despre muza depravată. Bunătatea și generozitatea, noblețea și compasiunea ei ar fi fost lăsate deoparte. În schimb, i s-ar fi găsit un loc insidios în

---

135 Premiu acordat de Guvernul Indiei în general unor cetățeni indieni, ca recunoaștere a contribuției deosebite a acestora în diferite domenii de activitate (în sanscrită, cuvântul *padma* înseamnă „lotus”).

odăile vieții mele. Însă ea murise de cancer și tot ce puteau scrie era: „Partenera lui de o viață a căzut pradă cancerului chiar în momentul în care el se afla în plină ascensiune.” Eram distribuit în rolul omului singuratic și solitar, a cărui iubită, soție și amantă era arta dansului.

Țineam cu dinții de secretul meu. Pentru că o aveam pe Maya. În urmă cu doisprezece ani, mă oprisem la Delhi pe drumul de întoarcere din Europa. Fusesem invitat în Franța pentru un turneu de conferințe și spectacole de dans. Fuseseră trei săptămâni extrem de ocupate și am vrut să-mi trag sufletul în drum spre casă. Aveam câteva treburi de rezolvat, câțiva prieteni de vizitat. La vernisajul unei expoziții la care am fost dus, am cunoscut-o pe Maya.

Stăteam cu un pahar în mână și priveam. Mă întrebam ce căutam acolo. Prietenul meu mi-a făcut cunoștință cu mulți oameni, dar abia dacă le înregistram numele și fețele. Am lăsat alcoolul să mă învăluie într-o ceață care mă ținea departe de această lume, cu care nu aveam, de fapt, nicio legătură. Cine or fi oamenii ăștia? mă întrebam eu.

Toți cei de acolo aveau o legătură cu lumea artistică. Ochii le jucau în cap cu furie, în căutarea celor cu care merita să țină legătura. Zâmbetele se afixau ca la o apăsare de buton și nici măcar nu aveai timp să le percepi. Părea că se cunosc toți între ei și toți oamenii aceștia ba scriau o carte, ba făceau un scurtmetraj despre pace sau terorism, ba erau pe cale de a crea un one-man-show, ba făceau cercetare despre picturile rupestre, ba susțineau cine știe ce cauză sau erau pe punctul de a pleca spre nu știu care destinație în afara țării, ca parte a unui contingent cultural.

SAn/Ita 'yim, v

M-a cuprins un val de panică. Devenisem și eu unul dintre ei? Oare și eu devenisem mai degrabă o atracție de târg decât un artist, transformându-mi arta într-o reprezentație de circ?

Dezgust și repulsie. Tot ce voiam era să mă refugiez în căsuța mea de pe malul râului. Astfel, în primele minute ale întâlnirii cu Maya, am crezut că și ea face parte din categoria rechinilor scenei și m-am purtat nepoliticos cu ea:

— Deci tu cu ce te ocupi? Scrii? Pictezi? Dansezi? Cânti? Faci filme? Salvezi balenele?

A zâmbit.

— Aș vrea să fi făcut de toate sau măcar unul dintre lucrurile astea. Mă simt ca o impostoare. Nandini a insistat să o însoțesc, a spus ea, arătând cu degetul spre o femeie care, după bijuterii și machiaj, sigur era dansatoare. Nu locuiesc în Delhi. Sunt doar în

vizită. Sunt contabilă.

Era prima dată când întâlnea un bărbat care dansa. Voia să știe cum e.

— Nici eu n-am cunoscut vreo femeie contabil până acum, i-am replicat eu. Cum e?

Am râs amândoi. Râsul ei m-a făcut să mă uit la ea din nou. Era un râs grav, gâlgâit, care te ducea cu gândul la cerul înnorat și la pământul umed. Am privit-o cu atenție. Maya era o femeie voluptuoasă pe vremea aceea. Am descoperit că mintea ei era la fel de fecundă ca și trupul ei. În plus, se simțea singură. Soțul și familia ei o țineau ocupată, însă tânjea să găsească pe cineva cu care să fie pe aceeași lungime de undă.

Ne-am mai întâlnit o dată înainte să plec din Delhi și am stat de vorbă până spre dimineață.

— Ne mai vedem? am întrebat eu.

— Sper că da. De mult nu m-am mai simțit atât de confortabil în compania unei alte persoane.

M-am încruntat. Nu-mi plăcea s-o aud vorbind despre confort. Ce eram eu? O pernă veche, pe care o știi bine?

— Confortabil?

— Știi, asta e un compliment. Înseamnă că pot să-ți spun ce gândesc. Că nu trebuie să mă feresc, a spus ea.

— Și eu care credeam că-mi faci un compliment dacă îmi spui că sunt frumos, șarmant etc., am tachinat-o eu.

— Prea multe femei ți-au spus lucrurile astea. Voiam să fiu diferită.

— Ești diferită, am spus eu.

I-am luat mâna într-a mea, iar ea a lăsat-o acolo o vreme. Eram pur și simplu fermecat.

O lună mai târziu am mers la Madras, unde locuia ea. Am sunat-o; ne-am întâlnit. În mod inevitabil, am devenit iubiți. Era o anume complicitate care ne făcea să ne simțim atrași unul de celălalt. În unduirile trupului și ale minții ei căutam un partener de talia mea, iar ea trăia cu voluptate povestea de dragoste. Nu a fost de acord să mergem mai departe de atât. O legătură sufletească și trupească, nimic mai mult.

Acum, când sunt cu ea, înțeleg sensul cuvintelor pe care mi le-a spus cu atâta timp în urmă. Mă simt confortabil lângă Maya și ea lângă mine. Când sunt cu Maya, *Shaantam* e cu mine.

În ultimii ani, la toate spectacolele pe care le-am dat am avut sala plină. Și m-am întrebat: Au venit să vadă *vesham-xA* meu? Sau au venit să-l vadă jucând pe Koman, câștigătorul unui premiu

național? Vor să-l vadă pe artist, sau pe omul celebru?

Mai rău e că unii vor să mă repet. Întotdeauna se găsește cineva care să spună: „Koman *Aashaan*, nu pot uita *vesham*-ul pe care l-ați jucat la Tripunithara, în 1995, Dharmaputran în *Kirmira Vadham*. Sperăm că vorn avea parte de același spectacol în seara aceasta.”

Zâmbesc și nu spun nimic. Ce contează? Îmi zic în sinea mea. O să joc personajul cum vreau eu. N-o să cedez nici unui fel de presiune, oricât de multe complimente aș primi. Nimic n-o să schimbe lucrul acesta.

Un regizor renumit a făcut un scurtmetraj despre mine. Un jurnalist a încercat să-mi facă o biografie gen documentar observațional, cum s-a exprimat el. Sunt invitat să dau spectacole în cele mai prestigioase săli și să particip la ateliere și seminarii. Mi se cere părerea și mi se solicită prezența. Tehnica și stilul meu au primit nenumărate interpretări.

Mă simt detașat de toate. Puțin îmi pasă cum sunt perceput sau ce crede lumea despre mine ca om sau ca dansator.

Ce mai rămâne de spus? Nimic, în afară de faptul că-mi e de ajuns că-mi pot purta măștile. Îmi e de ajuns că pot intra în pielea unui personaj.

Când dansez, știu cine sunt.

În

EPILOG

E ultima seară pe care o petrece la Casa de pe Nila. Chris se uită în jur să vadă dacă nu cumva a uitat ceva. Bagajele sunt făcute. Aude o bătaie în ușă. O clipă, se gândește că ar putea fi Radha. Minmin a lui, care vine să-și ia rămas-bun. Minmin a lui e aici. Inima îi saltă în piept.

O sunase în dimineața aceea. Îi răspunsese chiar ea. O Radha pe care nu a recunoscut-o. Tonul măsurat, cuvintele alese cu grijă. Când pusese telefonul la loc în furcă era nedumerit, nu înțelegea ce se întâmplase.

Atunci s-a dus să-l viziteze pe Unchiul. Își spusese deja la revedere cu o seară înainte, dar Chris s-a gândit că trebuie să-l mai vadă o dată pe bătrân.

— Ce surpriză să te văd, a spus Unchiul.

— Aveam un pic de timp liber, a început Chris. Apoi, fiindu-i peste putință să se mai prefacă, a izbucnit: Radha. Știți despre povestea dintre mine și Radha, nu? Nu înțeleg ce s-a întâmplat. Chiar nu înțeleg. Nu pot să cred că m-a lăsat baltă pentru că nu i-am spus că dumneavoastră și cu mama...

Simțea cum i se boțeste fața. Și-a acoperit ochii cu palmele.

A simțit mângâierea bătrânului pe creștet.

— Probabil crezi că familia ta și a mea s-au dușmănit în viețile noastre anterioare. Mai întâi am rănit-o pe mama ta. Acum nepoata mea îți frânge inima. Ce pot să spun, Chris? Ce pot să-ți spun ca să te simți mai bine? Poate că totuși ar trebui să nu te ajut să te simți mai bine. Dacă ești furios, te va durea mai puțin.

Chris și-a înălțat privirea, surprins.

Unchiul s-a ridicat și s-a apropiat de colivia lui Mălini.

— Filosofii spun că nu te poți face stăpân peste dragoste, că n-o poți poseda, că în clipa în care încerci să pui mâna pe ea, îți scapă printre degete. Multă vreme și eu am crezut la fel. Apoi am întâlnit-o pe Maya. O parte din mine spunea că era de ajuns ce aveam noi doi. Cealaltă parte începea să nu mai fie mulțumită de situație. Pe măsură ce am înaintat în viață, această a doua parte a mea a început să-și facă auzită vocea mai tare. Voiam ca Maya să renunțe la căsătoria ei și să-și construiască o viață alături de mine. Dar partea aceea prostească din mine, care crede că nu poți pune stăpânire pe dragoste, mi-a închis gura. Nu i-am cerut-o niciodată. Așteptam să ia această hotărâre singură. Nu voiam s-o împing eu de la spate. Atunci când n-a procedat cum mă așteptam, m-a durut și am fost furios pe ea. Abia acum îmi dau seama cât de prost am fost. Cât de arogant și de laș. Voiam să fiu absolvit de orice vină. Când a venit aici, la un moment dat, Maya a adus vorba despre o viață alături de mine. I-am spus că poate locui cu mine. Că era binevenită oricând. Dar nu i-am spus niciodată ce mare nevoie aveam de ea. Mi se părea că e ca și cum mi-aș recunoaște o slăbiciune, faptul că aveam nevoie de cineva lângă mine pentru ca viața mea să fie împlinită. Așa că m-am ascuns în spatele feței mele. Această față care poate exprima atâtea emoții, mai puțin cea a unui om aflat la nevoie. Știi ce am făcut aseară? Am sunat-o pe Maya și am rugat-o să vină la mine. I-am spus: am nevoie de tine. Vreau să fii aici, cu mine. I-am spus ce mare nevoie am de ea. Eu nu știu ce a vrut Radha de la tine. Ai întrebat-o vreodată? Că tot veni vorba, tu te-ai întrebat vreodată ce aștepți de la această relație?

Întors la căsuța lui, Chris și-a spus că poate așa e mai bine. Nici nu avusese intenția să se implice atât de mult. Dar relația lor se transformase foarte rapid în ceva ce-i scăpase de sub control. Pasiunea ei îl încântase la început, dar era obositor să fie mereu obligat să-i răspundă pe măsură. Oricum, legătura lor nu ar fi rezistat.

Tu chiar crezi ce spui, Chris? a răsunat o voce în mintea lui. O voce al cărei timbru semăna cu cel al Unchiului. Nu crezi că fugi, de fapt, pentru că aștepta de la tine mai mult decât îi puteai oferi?

Se aude, din nou, bătaia ușoară în ușă. E Shyam.

Chris deschide ușa.

— Nu e niciun taxi liber. O să te duc eu la gară, spune Shyam.

Chris nu-l poate privi în ochi. N-am fost cinstit față de tine, ar vrea să-i spună el lui Shyam. Nu am sedus-o pe Radha. N-am plănuit nimic din ceea ce s-a întâmplat. Nu am venit aici decât ca să aflu adevărul, să știu dacă Koman *Aashaan* este sau nu tatăl meu. Nu am vrut să-ți distrug căsătoria sau să te rănesc. Aș minți dacă aș spune că nu am fost atras de ea. Am fost. Dar Radha ar fi putut să-mi respingă avansurile. În schimb, ea a spus că mariajul vostru se dusesse de râpă. Și, uneori, nu prea ai cum să te abții dacă femeia se arată dispusă. Radha se simțea singură. Oricine își dădea seama de asta. Și Radha era dispusă. Sunt și eu om, Shyam.

Își reprimă impulsul de a mărturisi și de a cere iertare. Shyam probabil că nu are nici cea mai mică bănuială. Altfel ar fi acolo?

— Gata, spune el, săltându-și cutia violoncelului pe umăr și ridicând valiza.

Shyam îl urmărește.

— Nu te-am auzit niciodată cântând, spune el.

Chris ridică privirea, bănuindu-l de sarcasm. Dar pe fața lui Shyam nu se citește nimic.

Shyam așteaptă până vine trenul. Apoi până Chris și-a aranjat bagajele și instrumentul pe patul de jos din cușetă. Își aduce aminte de momentul sosirii lui. Încântarea aceluia moment. Simte un nod în stomac. Radha. Dacă ar putea, ar proceda altfel. Ar lua-o de la început pentru ca dragostea lor să aibă o șansă mai mare să supraviețuiască.

Dar oare chiar vrea el această șansă? Adevărul e că nu știe ce vrea.

Chris privește peisajul o vreme. Prin geamul colorat, totul pare de un maroniu noroios. Nu poate să se concentreze asupra cărții pe care o citește. În cele din urmă, scoate reportofonul și-și pune căștile.

Pentru moment, acesta e lucrul așteptat cu nerăbdare. Povestea lui Koman.

Si-Si-!

Shyam urcă scările și se oprește pe pasarela de peste șine. Se oprește și privește râul.

Un gând i se ivește brusc în minte. Shyam simte cum capătă aripi în timp ce se repede în jos pe scări. O să-i spun: Radha, se gândește el, copilul acesta, copilul tău, va fi și al meu.

Poate atunci ea va învăța să-l iubească.

Radha stă în balanșoarul ei, uitându-se lung la un șir de anthurium. L-am alungat, își repetă ea într-una. L-am alungat. L-am alungat. Ce altceva aș fi putut face?

Dintr-odată, i se face o foame sălbatică. Se gândește la cum se simțea bărbia țepoasă a lui Chris pe gâtul ei. La zâmbetul lui. La cum își lipea buzele de pielea ei. La vocea lui lentă și leneșă și la inflexiunea pe care o dădea numelui ei. Și la faptul că el e deja o amintire. Un moment de care să-și aducă aminte cu sentimentul ciudat, dulce-amărui, că a pierdut ceva. Lucrurile astea mi s-au întâmpat cândva...

Un fascicul de lumină i se așază în poală. În iulie, la vremea prânzului, ploile se opresc și soarele absoarbe toată umezeala. Totul e liniștit în jurul ei.

Tare ar vrea să-și pună capul pe umărul cuiva și să fie consolată. De data aceasta se gândește la Shyam. Închide ochii și simte mirosul feței proaspăt bărbierite și strălucitor de curate a lui Shyam, care emană parfumul Pears.

De frică mă gândesc la el, nu pentru că țin la el. Ce-o să fac, oare, de acum încolo? Am uitat cum e să ieși și să dai piept cu lumea. Am uitat toate deprinderile necesare supraviețuirii. Cum o să mă descurc?

Nu pot continua să mă prefac că sunt o nevăstă iubitoare doar pentru că asta mă scapă de griji. L-am nedreptățit pe Shyam. Am jucat rolul de soție a lui atâta timp, deși îl disprețuiam. Pentru asta am remușcări. M-am dus la el zdrobită și m-am așteptat să mă vindece. Atunci când mi-am dat seama că nu poate, am început să-l disprețuiesc și asta m-a îndurerat.

Durerea pe care i-a provocat-o o roade pe dinăuntru. Și se întreabă: Oare Dumnezeu ne pedepsește pentru păcatele noastre, sau ne lasă să ne pedepsim singuri? În casă e liniște. La fel și în inima ei.

Copilul din pântecul Radhei crește. Un copil care o umple de mirare la fiecare pas și în fiecare ceas. Deja îl iubește și poartă această iubire ca pe un talisman.

Se lasă pe spate în balansoar. Are destul timp să se gândească la ceea ce vrea să facă cu viața ei. Are timp să pună în balanță bunele și relele. Are timp.

Își așază mâinile în poală. Și se leagănă încet de tot.

LEXICONUL **KATHAKALI**

Sringaaram

Haasyam

Karunam

Raudram

Veer am

Bhayaanakam

Beebhalsam

Adbhutam

Shaantam
Abharam
Alareba
Attakalasang
Chundapoo
Chutti
Chuvannathaadi Kalari
Kannu-saadhakam
Katthi

Mallan
Dragoste
Dispreț
Amărăciune
Furie
Vitejie
Frică
Dezgust
Uimire
Detașare
Praf de mică
Răget

O suită complexă de pași de dans în *kathakali Solatium pubescuce*

Ancadrament facial atașat de fața dansatorului

Barbă roșie; un indiciu că personajul este malefic

Sala de antrenament Exerciții pentru ochi

Cuțit; un indiciu că personajul este arogant și rău, dar că are și câteva calități care compensează acest lucru, de obicei o urmă de noblețe Luptător

Pigment galben aplicat pe fața dansatorului

Mannola

Minukkuvesham

Noku

Ooku

Pacbcha

Padingiya padam

Pagarcha

Pazhuppu

Pettikaaran

Sringaara padam

Tirasheela

Vallan

Veshakaaran

Vesham

Yudhdha padam

Radios sau strălucitor; un indiciu că personajul este blând și are calități spirituale. Printre personajele de acest fel se numără eroinele, brahmanii, înțelepții etc.

Privire pătrunzătoare Vigoare

Verde; un indiciu că personajul e un erou, rafinat și cu o moralitate exemplară. Ființele divine, regii și eroii epici poartă acest machiaj.

Cântec lent Statură impunătoare

Pârguit sau galben; un machiaj special, folosit pentru anumite personaje divine Asistent în camera verde. Traducere literală: cel care duce cutia. Cutia se referă la costum și cutia cu culori pentru machiaj Cântec de dragoste Cortină

Sinonim pentru Bheema

Actor

Rol

Cântec de luptă

BIBLIOGRAFIE

The Kathakali Complex, Philip Zarrilli; Abhinav Publications, New Delhi, 1984.

Cholliyattam, Volumele 1 2, Kalamandalam Padmanabhan Nair; Kerala Kalamandalam, Vallathol Nagar, 2000. *Nalacharitam*

Attaprakaram, Kalamandalam Krishnan Nair; Kerala Sangeet Natak Akademi, Thrissur, 1984.

Keralatthile Pakshikal, Induchoodan; Kerala Sahitya Akademi, Thrissur, 1984.

A Classic Dictionary of Hindu Mythology and Religion, John Dowson; Rupă Co, New Delhi, 1982.